

णमो सिरिवद्धमाणस्त ।

धीभूषेन्द्रसूरि जैनसाहित्यसमिति प्रयाद १५

द्विजयराजेन्द्रसूरीश्वर-धीधनचन्द्रसूरि-भूपेन्द्रसूरीश्वरेभ्यो नमः ।

पूर्वाचार्यविरचित-

श्रीगच्छाचारपयन्ना ।

पद्याया सह गुजराती विवेचनयुक्त

पूज्य सौधर्महृत्तपोगच्छीय महारक श्रीमद्विजय
राजेन्द्रसूरीश्वरजी महाराज ।

-उपाध्याय श्रीगुलाबप्रियजी महाराज ।

प्रकाशक-

भूपेन्द्रसूरि जैनसाहित्यसमिति

आहोर (मारवाड)

ग स २४७१

विश्वम स २००२

रे स ३९

मूल्य रु २

इस्वीसन् १९४५

સમજાણને માટે તેમણે આ ગચ્છાચારપયશ્રાવણ ગુજરાતી ભાષામાં વિવરણ રચ્યું અને આ ગ્રંથની વિશેષ ઉપાદેયતા માટે (૧) મૂળ ગાથા, (૨) તેની સંસ્કૃત છાયા (૩) મૂળ ગાથાનો અર્થ અને (૪) વિસ્તૃત વિવેચન-આ પ્રમુખ રાશ્યો છે.

“ગચ્છાચાર” એ નામ જ ગ્રંથની સામગ્રી શુ છે તે આપોઆપ જણાશે છે. સાધુ સામગ્રીના આચારવિશેષનું અને કર્તવ્યનું જ આમાં મુખ્યત્વે વિવરણ છે. પ્રથમ રોચક થને તે માટે પ્રસંગે પ્રસંગે કથાઓ પણ આપવામાં આવી છે.

આ ગચ્છાચારપયશ્રાવણી હસ્તલિખિત પ્રતિ ૨૨૦ શ્રીવિજયભૂષેન્દ્રસૂરિજી મહારાજના જોડામાં આવી તેમણે તેને જનોપકારી જાણી મુદ્રિત કરવાની इच्छા કરી તેવામાં તેઓ સ્વયંવાસી થયા ત્યારાદિ વ્યાયા યત્નમાનાચાર્ય શ્રીવિજયયજ્ઞીન્દ્રસૂરિજીની અધ્યક્ષતામાં ૨૨૦ શ્રીવિજયભૂષેન્દ્રસૂરિજીના પ્રયોગ પ્રકાશિત કરવા માટે “શ્રીભૂષેન્દ્રસૂરિ જનસાહિત્યસમિતિ” ની સ્થાપના થઈ તેના કાર્ય માટે (૧) સાહિત્યરસિક ઉપાધ્યાય શ્રીગુલામવિજયજી મહારાજ (૨) તપસ્વી મુનિરાજ શ્રીહર્ષવિજયજી મહારાજ (૩) શાન્તમૂર્તિ/શ્રીહસવિજયજી મહારાજ અને (૪) મુનિશ્રી કલ્યાણવિજયજી મહારાજની નિયુક્તિ કરવામાં આવી.

આ સમિતિએ અત્યારસુધી ૧૭ ગ્રંથો પ્રગટ કર્યા છે; આ ગચ્છાચાર પયશ્રોળ પદરમો ગ્રંથ છે. અત્યાર સુધીના પ્રકાશનોની માફક આ ગ્રંથ પણ સમાજના આદરને પાત્ર થશે આશા છે કે-ગુણગ્રાહી સજ્જનો આ ગ્રંથનો સત્વિશ્વ લાભ લઈ અમારો પ્રયાસ સફળ કરે.

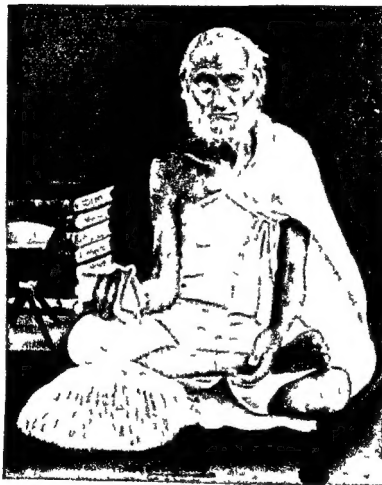
આચાર્યશ્રીની જૂની ગુજરાતી ભાષાને રોચક ને શિષ્ટ ભાષામાં મૂકવા માટે આગળગરનિવાસી પદિત ચાલુમાઈ રંગનાથે કરેલ સુપ્રયાસ માટે આમાર માનવામાં આવે છે. મુદ્રણકાળમાં સારી કાલજી રાસવા આનંદ પ્રેસના માલિક શેઠ ગુલામચંદ દેવચંદ પણ ધન્યવાદને પાત્ર છે.

પ્રૂફ સુધારવા વિગેરેમાં પણ પૂરતી કાલજી રાસવા છતાં દષ્ટિદોષ અને પ્રેમ દોષને કારણે કંઈ છામી રહી ગઈ હોય તો યાચકચર્ચ સુધારી યાચવા કૃપા કરે.

વિ સ ૨૦૦૭ }
આપાદી }
પૂર્ણિમા }

સચાલક—
શ્રીભૂષેન્દ્રસૂરિજનસાહિત્યસમિતિ
વાયા-પરણપુરા મુ. પો. આહોર (મારવાડ)

श्रीपूज्यपदार्थं वि स १० वसवामर्गि ७ आदौ विद्याद्वारं मुनिपद-वि स १२२५ आचारं वि १०० जगत्

श्रीमद्-विजयराजेन्द्रमूरीश्वरजी महाराज ।

स्वयंयाम-वि स १९६१ पै० मुदि ७ मु० राजगड

[illegible]

વિષયાનુક્રમ-

આચાર્યસ્વરૂપનિરૂપણ-પહેલો અધિકાર

વિષય	પૃષ્ઠ	વિષય	પૃષ્ઠ
મળલાદિકનો આવશ્યકતા	૩	અગારમર્દજાચાર્યની કથા	૬૧
મહાવીર નામ કેમ પડ્યું ?	૫	આચાર્યના ૩૬ ગુણો	૬૮
ગચ્છાધાર પયજ્ઞાનો પ્રાચીનતા	૭	આલોચનાની આવશ્યકતા	૭૩
કેવા ગચ્છમા ધામ કરવો ?	૮	સારા આચાર્યનું કર્તવ્ય	૭૪
તેને લગતા દૃષ્ટાંતો	૮	વસ્ત્ર, પાત્ર ને વસતિની વિચારણા	૭૬
અષ્ટ ગચ્છવાસથી સસારધ્રમણ	૧૧	દીક્ષા કોને ન આપી શકાય ?	૮૯
ગચ્છાધાર પયજ્ઞાના કક્ષો કોણ ?	૧૨	અતિમુક્ત કુમારની કથા	૯૧
વાચના ક્યારે થઈ ?	૧૪	વજ્રસ્થામીનું શૃત્તાંત	૯૬
પ્રકીર્ણક ઇંદલે શું ?	૧૫	આર્યશક્તિશ્રિનું શૃત્તાંત	૧૦૬
શ્રુતજ્ઞાનના પ્રકાર	૧૬	નપુત્રકના પ્રકારો	૧૧૧
કાલિકા ને ડાકાલિકા શ્રુતનું	૧૭	સારણાદિકની આવશ્યકતા	૧૧૪
વિસ્તૃત વિવેચન		ગિપ્ય શત્રુરૂપ ક્યારે મનાય ?	૧૧૫
સારા ગચ્છવાસનું ફલ	૨૯	શિષ્યે ગુરુને સમજાવવાની રીત	૧૧૭
શેલકાચાર્યનો કથા	૩૦	નાનાચારનું સ્વરૂપ	૧૨૧
ધીર્ધૌર્યાસની વૃદ્ધિથી ફલપ્રાપ્તિ	૪૧	વદનાચારનું સ્વરૂપ	૧૨૩
અરણિક મુનિવરનું શૃત્તાંત	૪૨	ચારિત્રાચારનું સ્વરૂપ	૧૨૫
આચાર્યનો લક્ષણો	૪૭	તપાચારનું સ્વરૂપ	૧૨૭
પ્રટાચાર્યના ચિહ્નો	૪૮	વૌર્યાચારનું સ્વરૂપ	૧૩૭
શુદ્ધ સત્યની અશ્વની કથા	૫૨	પિંડાદિકનું વર્ણન	૧૩૭
આલોચના કોની પામે લેવી ?	૫૪	સોઝ પ્રકારના ઉદ્દગમ શોધ	૧૩૮
વિક્રધા અને તેના પ્રકારો	૫૬	સોઝ પ્રકારના ઉત્પાદન શોધ	૧૩૯

ધેરૂરીયા સાધુનુ વૃત્તાત (ફુટનોટમા) ૧૩૯	સારા અને ઇષ્ટઆચાર્યને ઉપમાઓ ૧૫૩
સેવિયા સાધુનુ વૃત્તાત (ફુટનોટમા) ૧૪૦	માવઘાચાર્યની કથા ૧૫૪
આપાદામૃતિનુ વૃત્તાત (ફુટનોટમા) ૧૪૧	મોક્ષમાર્ગના વિનાશક } ૧૫૮
સિદ્ધકેસરિયા સાધુનુ વૃત્તાત (ફુટનોટ) ૧૪૧	આચાર્યના ત્રણ પ્રકાર }
દશ પ્રકારના ષ્પણા રોષ ૧૪૨	સચિત્ર પાશ્વિકના લક્ષણો ૧૬૧
પાંચ પ્રકારના આસેપણા રોષ ૧૪૩	ચરણસિત્તરીને કરણમિત્તરીના મેદો ૧૬૪
આચાર્ય સ્ત્રીના મગ લુલ્ય ૧૪૪	સચિત્રપાશ્વિકનુ કર્તવ્ય ૧૬૬
વિદ્યારનુ વિમ્લુત સ્વરૂપ ૧૪૫	આચાર્યને શિસ્તામણ ૧૬૮
સારા આચાર્યનુ કથા ૧૪૬	

પતિસ્વરૂપ-બીજો અધિકાર

કોનો સાથે વિદ્યાર કરવો ? ૧૭૧	ધના કાકડીની કથા (ફુટનોટમા) ૧૯૨
અગોતાય સાથે વિદ્યારનો ત્યાગ ૧૭૧	ગનમુકુમાલની કથા (ફુટનોટમા) ૧૯૨
સાત નયનુ સ્વરૂપ ૧૭૩	દશ પ્રકારની સમાચારી ૧૯૩
સપ્રભગીનુ સંક્ષિપ્ત સ્વરૂપ ૧૭૫	પદ્મિલેહનનુ સુદર સ્વરૂપ ૧૯૪
ગોતાય મુનિની શ્રેષ્ઠતા ૧૭૬	આવશ્યક સવધી વર્ણન ૧૯૬
ચારિત્ર-કાગનો માં ૧૭૮	સત્તર પ્રકારનો મયમ ૧૯૯
અગોતાયનો ઉપદેશ શ્રેષ્ઠ સદશ ૧૭૯	વાળોના પ્રકાર ૧૯૯
અગોતાયના પાંચ પ્રકાર ૧૮૦	આહારનુ પ્રમાણ ૨૦૧
અગોતાયના મગધી અષ પતન ૧૮૧	કોના હાથથી આહાર ન લેવો ? ૨૦૩
મુમતિનુ વૃત્તાત ૧૮૧	સંયોજનાદિ પાંચ ટ પો ૨૦૪
અન્નમનુષ્યનુ સ્વરૂપ ૧૮૫	ચારિત્ર-વહન માટે જ આહાર કલ્પે ૨૦૫
રાગી ને ક્રોધી ગિપ્પવાઝા } ૧૮૮	વાસ્તવિક ગચ્છ કોને કહેવો ? ૨૦૭
ગચ્છનો ત્યાગ }	સાંભાલગનુ વજન ૨૦૮
સારા ગચ્છમા વાસ કરવાથી લાભ ૧૮૯	અર્ણિવાપુત્ર આચાર્યનુ વૃત્તાત ૨૦૮
કેવા સાધુઓ નિજરા કરી શક ? ૧૮૯	શુદ્ધચુનિને પણ સાંભો સાથેના } ૨૧૩
શ્વેતકાચાર્યનુ વૃત્તાત (ફુટનોટમા) ૧૯૦	વાર્તાજાપનો નિષેધ }
સ્કન્દિક મુનિની કથા (ફુટનોટમા) ૧૯૧	સ્ત્રીજાતિમા દૂષણો ૨૧૫

સ્ત્રોવાચક શબ્દોના વિવિધ અર્થો	૨૧૫
સ્ત્રીનો દૂપળો સત્ત્વો અર્થ } શાસ્ત્રકારોનું કથન	૨૧૬
કૂશ્વાલુક મુનિની કથા (ફુટનોટમા)	૨૧૭
મળિરથની કથા (ફુટનોટમા) } અગ્નિસમીપે ધીની માપક સ્ત્રી	૨૧૯
મમર્ગનો મ તર ટ્યાગ	૨૨૧
રાત્રીમતી ને રથનેમિનું વૃત્તાત	૨૨૨
સાધ્વીસગ-અર્ક મુદ્દકેલ નખન	૨૨૩
સાધ્વીનું ફેર રીતે રક્ષણ કરવું ?	૨૨૫
સ્થાનાગમૂત્રમા દર્શાવેલ સાધુ - સાધ્વીઓને ઇન્દ્ર રહેવાના પાંચ સ્થાનો	૨૨૬
લઙ્ગિષ્ઠાચારી પળ ચારિત્રધ્રુવ	
સાધુનો ટ્યાગ	૨૨૭
શુદ્ધક સાધુનું વૃત્તાત	૨૨૭
લઙ્ગિષ્ઠીનું વિમુક્ત વિવેચન	૨૨૮
સત્તત્કુમાર ચત્રોનું વૃત્તાત (ફુટનોટમા)	૨૨૯
ફેર લઙ્ગિષ્ઠી કોને હોય ?	૨૩૫
રાત્રિ-આહારના દોષો	૨૩૭
કરુણ અને નેપનો અધિકાર	૨૩૯
બાઠ પ્રકારની મોચરધૂમિ	૨૪૧
ચાર પ્રકારના અભિગ્રહ	૨૪૧
દશ પ્રકારના પ્રાયશ્ચિત્ત	૨૪૨
સુસાધુ કેવા હોય ? } ઉક્ષાયના રક્ષક	૨૪૪
તૃપ્તા સવધમા શુદ્ધક સાધુની કથા	૨૪૬

જલ્લાત એક વિંડુમા કેટલા જીવો ?	૨૪૬
અહિંસાની શ્રેષ્ઠતા	૨૪૭
પેયનીય મળના પ્રકારો	૨૪૯
અગ્નિકાવનો ઉપયોગ કેમ કરવો ?	૨૫૨
વનસ્પતિકાવ સત્ત્વો વર્ણન	૨૫૩
કુચેટાના પાંચ પ્રકાર	૨૫૫
નાસ્તિકશાસ્ત્રનું નિરસન	૨૫૬
જીવજ્યાપના કુલક-માર્થ	૨૫૯
ધૃતિની કથા	૨૬૨
ચંદ્રકૌશિકનું વૃત્તાત	૨૬૭
જહમિન ગાધુની કથા	૨૬૯
વરાહમિહિરનું વૃત્તાત	૨૭૦
કારણ ઉત્પત્ત થયે છત્રે પળ વસ્ત્રાદિકનું અંતર કરી સાધુનું સાધ્વીનો સ્પર્શ ૭ કરવો,	૨૭૪
અનગરાજપુત્ર ને મુનુમારિકાનું વૃત્તાત	૨૭૫
સ્ત્રીસ્પર્શથી હાનિ	૨૭૭
કયા કારણે મ્પન કરી ઢાકાય ?	૨૭૭
રોહા તાપમીની કથા	૨૭૯
કન્કાદિક કેવી રીતે બઢાવવા ?	૨૮૧
મુમદ્રા સતીનું વૃત્તાત	૨૮૨
મૂઠા ગુણ વિનાનો સાધુ ગચ્છવાણ	૨૮૪
ચીળદિ નિદ્રાના પાંચ દૃષ્ટાંતો	૨૮૫
કપાયદુષ્ટ સાધુનું વૃત્તાત	૨૮૭
મુવર્ણાદિકના સ્પર્શનો નિષેધ	૨૮૮
ધાન્ય અને પાત્રના પ્રકારો	૨૮૯
સાધ્વીનું મેઢવેલું ઉપકરણો } સાધુઓને કરવું નહીં	૨૯૦

साध्वीण वस्त्रादिक कई रीते मेळववा ? २९१	क्षमापनासुं महत्त्व	११३
दुर्गास्य स्तोत्रद्वय १९३	कुमारानु वृत्तात	३१४
लौकिक शास्त्रोमा दर्शावेअ स्त्रीचरित्र २९३	द्रुमकृतु दृष्टात	३१५
रेवतीनु वृत्तात २९४	उदायन राजर्षिनी कथा	११६
पातालमुदरीनी कथा १९९	सारा गच्छना लक्षणो	३२४
भोजन समये साधु महळमा }	बार धकारनी भावना	३२५
साध्वी आगमननो निषेध }	पाच हेतुजोनो परिहार	३२७
सुगच्छना साधुओ कौधादिक	केवा गच्छुमा वाम करवो ?	३२८
कषायपाळा न घने ३०२	पाच इन्द्रियोना विषयोनु }	१२९
म्हदकाचार्या गिण्योनु वृत्तात ३०२	विषम परिणाम }	
अर्जुनमालोनी कथा ३०४	ओत्रेंद्रिय विषये राम-कथा	३२९
दमस्त राजर्षिनी कथा ३०६	चक्षुइन्द्रिय विषये चपलाक्ष कथा	३३०
क्रोध सबधी अक्षकारी महानी कथा ३०८	घ्राणेंद्रिय विषये गणमिय कथा	३३१
माया सबधी पादुर आर्यानी कथा ३१०	रसनद्रियना विषये मधुमियनी कथा	३३१
लोम सबधी आर्य मगुमुरिनी कथा ३११	स्पर्शेंद्रिय विषयमा महेन्द्रनी कथा	३३१
साधुओने परस्पर कष्ट-कहास	इन्द्रियना विषयो सबधी प्रशमरति- }	३३२
न करवो ३११	कारनु कथा	

साध्वीस्वरूपनिरूपण-ग्रीजो अधिकार

साध्वीने पकान्त उपाश्रयमा न राखवी ३३५	रात्रि समये सा वीण युवान }	३४९
साध्वीनी मर्षदाओ ३३६	पुरुषने धमकथा न समज्जाववी }	
एकांत वार्तालापना दोषो ३३७	साध्वी पुरस्कोनी सभामा }	३४९
साध्वीए केवा वस्त्रो वापरवा ? ३३८	व्याख्यान न आपी शके }	
साध्वीण गृहस्थादिकनी सीवणा }	कुमा बीना लक्षणो	३५१
द्विक क्रिया न करवी }	साध्वीण रात्रे गयन कम करवु ?	३५३
सुभट्टाना कथा ३३९	क्या कार्यों करनार साध्वीने }	३५४
कालीनी कथा ३४५	साध्वी न वहेवो ? }	
साध्वी शासननी शत्रु वयारे गणाय ? ३४७	गणिनी परने योग्य माध्वीना लक्षणो	३५६

શકાદિ પૃચ્છા માટે ગુરુ સમક્ષ } ૩૧૮
કેવી રીતે જાણ ?

વિદ્યારની મર્યાદા ૩૧૯

નાવમા ક્યારે ચેસતુ ? ૩૬૧

નાવના પ્રકારો ૩૬૨

જલ્લ ઉતરવાનો વિધિ ૩૬૩

વિદ્યાર સવધી માસરૂપનું વર્ણન ૩૬૫

આત્મર્પણ કયા ને કેવી રીતે રહેયું ? ૩૬૬

પર્યુષણા ચોધની કેમ થઈ ? ૩૬૮

વિદ્યાર ક્યારે કરવો ? ૩૭૦

સાધ્વીય કેવી માપા ન થોલવી ? ૩૭૨

— — —
ઉપમંહાર—

આ ગચ્છાચાર પયજો કયા } ૩૭૩
શાસ્ત્રગ્રન્થોમાથી ઉદ્ધૃત કરેલ છે ?

અમજ્ઞાયાના પ્રકારો ૩૭૪

આ પયજો કોણે ભળવો ? ૩૭૬

આ પયજાના પઠનથી લાભ ૩૭૬

પાત્રપરપરા ૩૭૬

પ્રદક્ષિણ-સાધે ૩૭૮

मूलगाथानाम् अकारादिक्रम-

गाथा न	पृष्ठ	पद्य	पृष्ठ
९२ अद्दुहमेमज्ज	२९१	५४ राफकमङ्गमाण	१८९
४८ अगीयत्तुमीलेहि	१८०	१०६ सुद्धा वा अद्दस सेडो	३३३
४६ अगीयत्तस वयणेण	१७८	६९ खेलपडिअमप्पाण	२२३
१२० अजयणाण पक्कुवत्ति	३५०	१२१ गडि-ममाड्ढहि	३५०
२ अत्थेमे गोयसा । पाणी	११	११४ गच्छड मयित्तामगद्	३४७
२२ अत्परिमात्री मम्म	१४४	१३७ गच्छायाग सुणिताण	३७३
१०४ आरमेसु पमत्ता	३२८	५१ गच्छो महाणुमारो	१८८
७८ इच्छिज्जड जत्थ मया	२४८	११२ गणिगोअम । जा उच्चिअ	३३६
५ उज्जम सव्वयामसु	२८	४४ गीअत्थस्म वयणेण	१७५
२९ उम्मगाट्टिण सम्मग्ग	१५९	४१ गीअत्थ जे सुमग्गिगे	१७०
३० उम्मगाट्ठिओ ण्को	१५९	५६ गुरणा कच्चमक्खे	२००
३१ उम्मग्गमग्गम	१६०	५० गुरणा छदणुत्ती	१८९
९३ एगो एगित्थिण मद्दि	२९१	११५ गेहसु गिह थाण	३४७
३४ ओमओ त्रि विडारे	१६४	९५ घणगज्जिनवडयकुहण	२९३
९९ कारणमकारणेण	३१२	१२ छत्तीसगुणममण्णा	६८
६५ कि पुण तरणो अब्हु	२२०	३३ जड नयि सक्काउ	१६३
८६ कीरड बीअपण्ण	२७६	६६ जडि सय थिरचित्तो	२२१
२४ कुलगामनगरज्जे	१५१	३८ जलो, सयरी भयन्ति	१६८
७६ खज्जुरिपत्तमुजेण	२४५	११० जत्थ नयाग्गयार	३३६
५३ खत्ते दत्ते मुत्ते	१८९	९७ जत्थ सुणीण कमाया	३०२
१२५ खरघोडाइट्ठाणे	३५३	६१ जत्थ य अज्जाकप्पो	२०७
		९१ जत्थ य अज्जालद्धम्	२९०

६२ जत्थ य अज्जाहि सम	२१३	११८ जो जत्तो वा जाओ	३५०
१०८ जत्थ य उरस्सयाओ	३३५	५८ त्त पि न रुअरसत्थ	२०५
१०७ जत्थ य एगा गुड्डी	३३५	१३३ तम्मल ससार	३७१
१०९ जत्थ य एगा समणी	३३५	७ तम्हा निउण निहालेउ	४५
१३० जत्थ य गच्छे गोयम ।	१३०	१०५ तम्हा सम्म निहालेउ	३३३
१११ जत्थ य गिहत्थभासाहि	३३६	२७ तित्थयरसमो मूरी	१५३
१०१ जत्थ य गोयम । यच्चण्ह	३२६	३७ सीआणागयकाले	१६७
६० जत्थ य जिह्वकणिट्ठो	२०७	१९ तुम्हारिमा नि मुणिवर	११७
१२३ जत्थ य थरी तरणी	३५३	६४ येरस्म तवस्मिस्म य	२२०
१०३ जत्थ य मुणिणो कय	३२७	९४ दडचारित्त मुत्त	२९१
७७ जत्थ य बाहिरपाणिअ	२४५	१३२ दमणियार कुणई	३५९
८९ जत्थ य बारडियाण	२८८	५७ दुरुज्झियपत्ताडसु	२००
११७ जत्थ य समणीण	३४८	१४ देसं पित्त तु जाणिता	७४
७९ जत्थ य छलविद्युद्वय	२५१	९८ धम्मतरायमीण	३०८
७२ जत्थ य सनिहिउक्खड	२३५	१२४ धोयति कठिआओ	३५३
९६ जत्थ समुदेसकाले	३०१	१ नमिउण महावीर	४
९० जत्थ य हिरण्णमुवण्ण	२८८	२० नाणम्मि दसणम्मि य	१२०
८८ जत्थ हिरण्णसुरण्णे	२८८	४२ निह्वविअ अठमअट्ठाणे	१७०
८३ जत्थिस्थीकरिफरिस	२७४	५० पज्जलति जत्थ धगघग	१८७
८५ " "	२७६	४९ पज्जलिय हुयवह	१८१
१२९ जत्थुत्तरपडिउत्तर	३५७	१३६ पढतु साहुणो एय	३७३
१३ जह सुक्कसलो वि पिज्जो	७३	४५ परमत्थओ विस नो त	१७५
३ जामद्वजामदिणपवर	२८	४७ परमत्थओ । त्त अमय	१७९
१७ जीहाए मिलिहत्तो	११३	२१ पिंढ उवर्हि सिज्ज	१३७
४३ जे अणहीअपरमत्थे	१७१	७५ पुढविदगअगणिमारुअ	२४४
५५ जे अ न अकिच्चिज्जणए	१८९	८१ पुप्फाण बीयाण	२५२
३९ जो उ पमायदोसेण	१६९	१२२ वहुसो उच्छोलिंती	३५०

८४ बालाए जुद्धाए	२७४	५९ वअण वयाये	२०६
१६ बालाण जो उ सीमाण	८८	११६ जुद्धाण तरणाण	३४८
८० वीयपएण सारुनि	२५१	२६ त एर मयमत्ताण	१५३
२८ भट्टायारो घरी	१५८	४० सरोयण मण सोम !	१६९
९ भयर कहि लिगेहि	४७	१५ मगदोयगाह विहिणा	८८
३६ भूष अस्थि भविस्मति	१६७	१० मच्छदयारि दुस्सील	४८
७३ मउए निहुअमहाव	०३५	१२६ सज्जापमुक्कनोगा	३५३
१३५ महानिमीहरूपाओ	३७३	१२७ ममा मीमपडिच्छिण	३५६
१३१ माऊए दुहिआए	३५७	३५ मम्मगममममपट्टिआण	१६६
१३४ मासे मासे उ जा अज्जा	३७१	१२८ सविगा भीपपरिमा य	३५६
७४ मुणिण नाणाभिग्गह	२३५	६७ मवत्थ इत्थिअगमि	०२३
८७ मूलगुणेहि त्रिमुष	२८४	६८ सन्धवसु त्रिमुत्ता	२२३
११ मूलत्तरगुणम्मट्ट	४८	७० साहुस्म नयि लोए	२२४
८ मेढी आलण खम	४६	२३ सीयापेइ निहार	१४५
४ लीला अलसमाणस्म	२८	११३ सीयण तुच्चाण मरण	३३८
६३ वज्जेह अपम्मत्ता	२१३	१०० सीलववदाणभाय	३२४
७१ वायामित्तेण वि जत्थ	२२६	१८ सीमो वि येरिओ सो उ	११४
११९ विटलिभाणि पउअति	३५०	३२ सुद्ध सुमाहुमग	१६०
२५ विहिणा जो उ चोएइ	१५१	१०२ सुणारमपवच	३२७
६ वीरिएण तु जीवस्म	४१	८२ हाम रोइहा कदप्प	२५३

॥ वन्दे श्रीउर्द्धमानजिनेश्वरम् ॥

अनंततन्त्रिनिधानाय श्रीगौतमस्वामिना नमः ।

श्रीगच्छाचार-पयत्रो ।

[श्रीविजयसिम्हानिबिधिरचित्त टीकाना आधारे]

जैनाचार्य-धीमद्विजयगजे प्रसूरोभरपूत-
सरल अने रोचक विवेचन युक्त

विवेचन-वर्तु मगलाचरण—

समस्तवस्तुपर्याय-स्तोमसत्यप्रकाशक ।

निर्मोही शिवनारीशो, वीरोऽस्तु ज्ञानदो मम ॥ १ ॥

गच्छाचारप्रकीर्णस्य, टीकां लोकसुभाषया ।

कुर्वे वृत्त्यनुसारेण, चाऽधिका कुत्रचित्त्वपि ॥ २ ॥

श्लोकार्थ—सरल वदार्थाना पर्यायसमूहने सत्य स्वरूपे प्रकाशित करनार,

मोह रहित, शिष्यबधू-मोक्षरूपी स्त्रीना स्वामी श्रीवीरजिनेश्वर परमात्मा मने ज्ञान
दाना थाको गच्छाचारप्रकीर्णकनी टीकाना आधारे लोकभाषा-गुजराती भाषामा
हू अनुवाद-विवेचन कर, हू आ अनुवादने मतानुसारे तथा सरल बनायया माट
टीकाना उद्देश्य करता पण प्रमगोचित विशेष विवेचन कर्युं छे

अनंततन्त्रिनिधान श्रीगौतमस्वामी गणधरमहाराजे एकदा श्रीश्रीश्रुतिश्रुति
धारी, पाणीना पात्रीश्रुति गुणोष्ठी विभूषित श्रीउर्द्धमानस्वामीने सुविदित गच्छामयधी
पृच्छा करी, एन्ने दयानिधि, अनंतज्ञानी श्रीवीर भगवते मध्य प्राणोद्भान सत्तार
मागरीने पार पमाइवामा मौका-अहाज समान, सममयणरूपी दुःखदायानछन
प्रशांत करवामा मेषधारा समान चारित्रधर्मनी प्रकल्पन करीने “गच्छाचारपयत्रो”
प्रमाणे सुविदित गच्छाचार स्वरूप वही समझायुं त गच्छाचारपयत्रो स्वपरापकारव

સમજી, અથવા આગળ અનુપમ પ્રથમો સર્વસામાન્ય જનસમૂહ પણ લાભ લઈ શકે તે માટે લોકપ્રિય ગુજરાતી ભાષામાં તેનું વિવચન કરવાનો મેં યથાશક્તિ પ્રયાસ કર્યો છે

મંગલાદિની આરંભરૂતી—

કોઈ પણ પ્રથમો જ્ઞાતકાર કરતા પ્રથમ મંગલ, અર્થસંગ્રહ, નામ અને પ્રયોજન પછી હવે જોઈએ જોઈએ આના સવધમાં કોઈ એવી શકા કરે કે—‘મંગલ કરવાનું કારણ શું ?’ તેનો ઉત્તર પ છે કે—‘વિઘ્નોની ઉપશાંતિને માટે મંગલ કરવું જોઈએ, મંગલ કરવાથી વિઘ્નપરપરા વિનાશ પામે છે આ ઉપરાંત મંગલ કરવાનો ઓછો હેતુ પ ■ કે-પ્રથમે મંગલરૂપ માનીને શિષ્યવર્ગ તેનું અધ્યયન કરવા ઉચિત્તરીત થાય ત્રીજો લાભ પ પણ છે કે-શિષ્યવર્ગની પરપરાનું અનુકરણ પણ સચ્ચાઈ, આપણા પૂર્વગામી મહારાજાઓ પ્રથમ મંગલ કરીને જ પ્રથમપ્રારંભ કરતા, પછી અન્ય ધર્મ પણ તેમની પ્રજાલિકાનું અનુકરણ કરવું જ જોઈએ—આ યથા હેતુઓને લક્ષમાં રાખીને જ પ્રથમતા મહાપુરુષ પોતાના હૃદયે શ્રીમદ્દેવ પરમાત્મા-અપરનામ શ્રીવર્દ્ધમાનસ્વામીને નમસ્કાર કરવારૂપ મંગલ કરે છે

ઘડી ધોતાગળની પ્રથ-પ્રવચન કરવામાં પ્રવૃત્તિ થાય, તેમની રુચિ વૃદ્ધિ પામે તેમજ શિષ્ટાચારનું પાલન થાય તે માટે અર્થસંગ્રહ, નામ અને પ્રયોજન પછી હવે જોઈએ જોઈએ પ્રસ્તુત પ્રથમો અમુક ન્યય-વર્ણન આદરે, પ્રથમ અમુક અભિધાન છે અને તે પ્રથમ સામલગ્નથી જ્ઞાનવૃદ્ધિ થવા સાથે નિર્જરા પણ થશે પછી ધોતાગળને જણાય તો તે ધર્મ તેમાં પ્રવૃત્તિ કરવા પ્રયત્નરીતિ બને

આટલા સમાધાન પછી પણ કોઈ ઘડી શકા કરે કે-અર્થસંગ્રહાદિ પ્રજા હેતુઓની આવશ્યકતા સ્વીકારીએ છીએ પણ મંગલ કરવાનું શું કામ છે ? કારણ કે જ્ઞાતકાર્યમન કરવું તે જ મહામાનસિક છે તો પછી ધોતું મંગલ શા માટે કરવું ? આ શકાના પ્રત્યુત્તર પ છે કે-શ્રેય-કલ્યાણકારી કાર્ય હમેશા વિઘ્નવ્યાપ્ત હોય છે કદાચ પણ છે કે-‘શ્રેયાસિ વહુનિ નાનિ’ જે પાપકાર્યની પ્રવૃત્તિ કરે તેને વિઘ્ન શું નહવાનું ? કારણ કે પાપરૂપ કાર્ય તે જ વિઘ્નરૂપ છે, પછી વિઘ્નમાં વિઘ્ન કયું નહે ? આથી ચરાચર સ્પષ્ટ થાય છે કે શ્રેયકાર્યમાં વિઘ્ન ન નહે તે માટે મંગલ કરવું જ જોઈએ પ્રસ્તુત વિષયમાં શાસ્ત્રશ્રવણ પછી શ્રેય-કલ્યાણકારી કાર્ય છે, કારણ કે તેથી સ્વર્ગાદિ સપત્તિ યાવત્ શિવસુખની પ્રાપ્તિ થાય છે આ ઉપરાંત પ્રથમકર્તાનો પ પણ આશય હોય છે કે-આ પ્રથમ રચનાકાર્ય નિવિઘ્ને સાધત પરિપૂર્ણ થાય, શરીર સંગ્રહી વ્યાધિઓ ઉપશમી જાય અને પ્રફુલ્લ ચિત્તથી પ્રથમો રચના કરી સુખરૂપ પૂર્ણાહુતિ થાય માધ્યકાર પણ આ સવધમાં જણાય છે કે-

મહુવિગ્વાઈ સેયાડ, તેણ કયમગલોનયોરેહિં ।

સત્યે પયટ્ટિઅબ્બ, વિજ્ઞાણ મહાનિહીણ વ્વ ॥ ૧ ॥

ઉપરના વિષયની પુષ્ટિ કરતા ભાષ્યકાર પણ ઉપર્યુક્ત ગાયમા કહે છે કે-‘ શ્રેયકાર્યમા ઘણા વિગ્નો આવી પડે છે, માટે મગલ ઉપચાર-મગલ કરીને પછી જ પ્રથમ રચવામા ઉચ્ચમ કરવો જેમ મહાનિધાન તેમજ મહાવિદ્યા યદ્યતે મગલ કરવામા આવે છે તેમ આ શાસ્ત્ર સવધમા પણ સમજી લેવું ’ મહાનિધાન-ભંદારનું સ્થાપન કરવું હોય ત્યારે મોલ પ્રમુખનું દાન કરવામા આવે છે તેમજ ત્રિધામ્પાસ્ટ કરતી યજ્ઞતે પણ મગલ કરવામા આવે છે, તેથી રીતે પ્રથમ રચનામાં પણ મગલનું અપલંબન લેવું જ જોઈએ

આટલા કથનથી સમાધાન ન થતા પ્રતિવાદી પુનઃ શંકા કરે છે કે- પ્રંયત્ની શક્યતાતમા મગલ કરીને પ્રયગૌરવ-પ્રયવિસ્તાર શા માટે કરો છો ? જો વિષ્ણુની જ શાંતિ કર્યા છે તો મનમા નમસ્કાર કરવાથી અગર તો તપ ધ્યાદિક કરવાથી વિધ્નોનું ઉપશમન થઈ જશે આનો ઉત્તર પડતો જ કે- તમે કહ્યું તેમ થઈ શકે છે, પણ તે ભાવમગલ છે તે અન્યના જાણવામા આવી શકતું નથી પ્રથમ તો તો માનસિક નમસ્કારાદિકથી જરૂર લાભ થાય પણ પ્રમાદી શિષ્યને તેમજ શ્રોતાને શો લાભ થાય ? મગલના અમાય વિગ્ન ઉપસ્થિત થતા તે, અધ્યયન અપૂર્ણ રહી જાય જો પ્રયત્ની આદિમા મગલ હોય તો તેનું અધ્યયન કર્યા પછી જ પ્રમાદી શિષ્યને આગલ યથવાનું રહે, અને મગલના સામધ્યથી તે નિરુપદ્રવ્ય થતી પોતાનું ઇચ્છિત કાર્ય પણ પૂર્ણ કરી શકે થતી પ્રથના પ્રારંભમા અષ્ટદેવને નમસ્કાર વિગરે જોઈને તેને અજ્ઞા થાય કે આ પ્રથ આગમાનુસારી છે, તેમા ધીતરાગ મગધતને નમસ્કાર કે માટે તે ઉપાદેય છે પત્ની પ્રતીતિ પણ થાય આ યથા કારણથી પણ મગલની આવશ્યકતા નિષ્ક થાય છે કહ્યું કે-

મગલપુગ્ગપવત્તો, પમત્તસીસો વિ પારમિહ જાહિ ।

સત્થિવિસેસણ્ણાઠ, ગોરવાદિહ પયટ્ટેજ્ઞા ॥ ૧ ॥

મગલની પુષ્ટિ કરનારી આ ગાયમા કહેવામા આવ્યું છે કે-‘ મગલ કરીને પ્રવૃત્તિ કરેલ પ્રમાદી શિષ્ય પણ શાસ્ત્રનો પારગત-પારગામી થાય છે, માટે આદર માન-યદુમાનપુરસ્કાર જરૂર મગલ કરવું ’

આમ છતાં પણ ઘાદી પોતાના યથાધમા એક ઘણું દલીલ રજૂ કરી કહે છે કે-મગલ વિનાના પણ ઘણા પ્રયો જોવામા આવે છે અને તેવા પ્રયો શ્રોતા સમૂહ સામળે પણ છે તો તમ મગલ માટે આટલો યથો આગ્રહ શામાટે રાખો છો ? આનો સરલ અને સ્પષ્ટ જવાબ એ છે કે-મગલ એ શિષ્ટાચાર પાલવાનું કારણ છે પૂર્વધર પુરુષો કોઈ પણ મનવાહિત કાય માટે પ્રવૃત્તિ કરતા ત્યારે

મગ્ગ કરીને જ-શુદ્ધિદેવને પ્રણામ કરીને જ પ્રવૃત્તિ કરતા મૂઠ પ્રથવર્તા પણ પૂનઘર પુરુષ છે પગ્લે પણ મગ્ગની આવશ્યકતા પ્રતિપાદન થાય છે કહ્યું છે કે—

શિષ્ટાઃ શિષ્ટત્વમાયાન્તિ, શિષ્ટમાર્ગાનુપાલનાત્ ।

તદ્વદ્વનાદશિષ્ટત્વ, તેષા મમનુપધતે ॥ ૧ ॥

‘ શિષ્ટમાગના પાલનથી-થઢીલ પૂરપાપ પરમાવલ નીતિરીતિને અનુસર ઘાથી શિષ્ટપણુ પ્રાપ્ત થાય છે અને તેઓની મર્યાદાનુ ઉલ્લંઘન કરવાથી લઘુતા પ્રાપ્ત થાય છે’ આ કારણથી જ પૂર્વાચાર્યોપ મગ્ગ કરવાની પ્રણાલિકા અગીયાર કરી છે આવી રીત મગ્ગનો પૂર્ણ રીતે પુષ્ટિ કર્યા પછી દેવે સમઘ, અભિધેય અને પ્રયોજન-ત્રયને કારણોની હદતા કરે છે

અસંયધ પ્રથ હોય તા ધોતાવર્ગ તેમા રસ છે નહિ પદિત પુરુષો પણ દશ દાહિમાદિક અમયધ પાકયની માપદ્ તેમા પ્રવૃત્તિ કરે નહિ થતી તામ ચિનાનો પ્રથ હોય તો પણ ધોતાનગ સામલે નહિ વાગદાના દાતની પરીક્ષાની જેમ તે નિષ્ફલ જ લાય થઢી પ્રથનુ કનુ પ્રયોજન ન હાય તો મદ્યુદિવાલ્લા પ્રાણીઓ તેના અવળામાં તથા અધ્યયનમા ઉત્કત જ ન થાય, કારણ કે કદવ-વાગની શાલાનુ મદન કરવાનો કોઈ વિચાર કરે ? અર્થાત્ ન જ કરે તેથી રીતે પ્રયોજન ચિનાતા પ્રથના અવળ કે અમ્યાસમા કોઈ પણ પ્રવૃત્તિ ન જ કરે

સવધાદિકની ઉપયાગિતા જણા વા છતાં ઘાદી તર્ક કરે છે કે-જેઓ અજ્ઞાન છે તેઓને ધોતરાગના વચનમા મદ્દા હોતી નથી, ધોતરાગ પરમામાપ વધું તે સાચુ જ કહ્યું છે તેઓ તેમને ત્યાલ હોતો નથી અને જા સસયથી પ્રવૃત્તિ કરવામા આવે તો તે સવધાદિક ચિના પણ મદ્દ શય અર્થાત્ ‘ મ શુ વહેશે ? ’ પછી જેને જાણવાની રૂચ્છા હશે ત તો સવધાદિક ચિના પણ પ્રથ સામજી, તેઓનુ નિધારણ કોણ કરવાનુ છે ? માટે મારા મત પ્રમાણે તો સવધાદિક હકીક્ત ધોતાઓ માટે આવશ્યક નથી આ વધી હકીક્તતા પરિદારપુલક પ્રથવર્તા મદાશય વહે છે કે-શિષ્ટાચાર તો રાત્રયો જ જોઈપ, કારણ કે પ્રથવર્તા જે હેતુથી પ્રથની શરૂઆતમા પ્રયોજનાદિક દેસાદે ॥ તે શિષ્ટ અનુકરણ છે આ સવધી વિશેષ અધિકાર વાયવધોથી જાણવો ઉચિત છે

દેવે ‘ મગ્ગાચાર-પયજ્ઞા ’ પ્રથમા વર્તા શરૂઆતમા મગ્ગાદિ વાને હેતુ ઓને દશાવતા પદેની ગાવા વહે છે-

નમિરૂણ મહાવીર, તિયસિંદનમસિઅ મહાભાગં ।

મગ્ગાચાર કિંચી, ઉદ્ધરિમો મુઅસમુદ્દાઓ ॥ ૧ ॥

[નત્વા મહાવીર, ત્રિદશોદ્ધનમસ્થિત મહાભાગમ્ ।

ગચ્છાચાર કિન્નિદ્-ઉદ્ધરામઃ શ્રુતસમુદ્રાત્ ॥ ૧॥]

ગાથાર્થ-દેવેન્દ્ર-દ્વિતીયા નમસ્કાર કરાવેલ, મહાપ્રભાવશાળી શ્રીવીર પરમાત્માને પ્રણામ કરીને દ્વાદશાંગીરૂપ શ્રુત-સિદ્ધાંતરૂપી સમુદ્રમાર્થી સાધુસમુદાયરૂપી ગચ્છનો જ્ઞાનાચારાદિ અથવા ગણમર્યાદારૂપ આચાર સ્વલ્પમાત્ર ઉદ્ધરુ છું. ૧.

પ્રિચ્છન-ઉપર્યુક્ત ગાથામાં વીર પરમાત્માને પ્રણામ કર્યો, પણ વીર-મહાવીર ખરેખર શું ? ‘મહાવીર’ શબ્દનો અર્થ શું છે કે-વિશેષ કરીને કર્મને ધરણ કરીને વીર કહીયે પૂર્વાચાર્યકૃત નીચેનો શ્લોક પણ ય જ મતલબનું જણાવતા કહે છે કે—

વિદારયતિ યસ્કર્મ, તપમા ચ વિરાજતે ।

તપોનીર્યેણ યુસ્તશ્ચ, તસ્માદ્ વીર ઇતિ સ્મૃતઃ ॥ ૧ ॥

જે કર્મને વિદારે-તોડી નાખે, તેમજ તપશ્ચર્યાદ્વારા જે વિશેષ શોભે અને તપ તથા વીર્યથી જે યુક્ત હોય તેને વીર કહેવામાં આવે છે.

બીજા બોરોની અપેક્ષા જે મહાન-શ્રેષ્ઠ વીર તે મહાવીર-ધરમ જિનપતિને નમસ્કાર કર્યો છે મહાવીર નામ કેવી રીતે પ્રાપ્ત થયું તે માટે શાસ્ત્રીમાં નીચે પ્રમાણે ઉલ્લેખ મળી આવે છે.

હ્યારે વીર પરમાત્માનો જન્મ થયો ત્યારે તેમનો સ્નાત્રાભિષેક કરવા માટે તેમને મેઘપર્વત પર લઈ જવામાં આવ્યા જેમ દરેક તીર્થંકરોને માટે થતે છે તેમ જલના કલ્પથી તૈયાર કરવામાં આવ્યા તેવામાં રૂઢને સશય ઉપ-યા કે-પ્રભુ તો હજુ ઘાટક છે આટલો થયો વિપુલ જલરાશિ કેવી રીતે તે સહન કરી શકશે ? અમથી જ ત્રણ જ્ઞાનવાળા પરમાત્મા અધિજ્ઞાન દ્વારા રૂઢનો સશય આંખો પટલે પાતાના ધામ ધરણના અનુદાયી મેઘપર્વતને દયાથી વતરત જ ચારે તરફ ઉત્પાત મચી ગયો, જેમ કે-પવનના શિખરો પડ્યા લાગ્યા, મેઘગજના આંધા લાગી, સમુદ્ર પ્રવહ નાદપૂર્વક ઉછળવા લાગ્યા, ધાયુ ક્ષણ વાતની માફક ફેલાઈ ગયો, ધરતી ધનધની ઊઠી પળે પ્રભુના જન્મમહોત્સવના પવિત્ર કાય પ્રમગ આવ્યો ઉપદ્રવ શો ? ધમ વિચારતા રૂઢ પોતાના અધિજ્ઞાનનો ઉપયોગ મૂક્યો તેવામાં પ્રભુની જ આ બધી વચા-લીલા જણાઈ વીર પરમાત્માના

* સ્નાત્રાભિષેક સમયે રૂઢો, અગ્રમદિપીઓ અને બીજા દેવોના કુલ અદીશો અભિષેક થાય છુ. એક એક અભિષેકમાં બોલકા દ્વારા કલશો દોય છે એને સર્વ કલશસરણ એક કરોડ ને ઘાટ લાવે કલશની ધાય દરેક કલશ ૧૫ યાત્રન કાંચો, ૧૨ ચોક્કા બહોલો અને એક ચોક્કાના ગાઢવાળો દોય છે.

અનંત ઘટની તેને યાત્રી થતા પ્રભુને તેને તુર્ત જ સમાધ્યા અને અનંતઘટી હોવાથી તેમનું મહાધીરં પણ ધીજી નામ પ્રસિદ્ધિમા મૂક્યું.

કોઈ કદાચ કહે વ-ધીજા તીર્થકરોના ત્યાગ કરીને મહાધીરં મગયતને જ નમસ્કાર કરવાનું કારણ શું? આનો સ્પષ્ટ સુલાસી કરતા કહે છે કે-ધીરં પરમાત્મા ચાલુ લોધીશીના અંતિમ તીર્થકર દતા અંત આપને તમના શાસનમા હોઈને તેઓ આપના અત્યંત ઉપકારી છે તેથી તેમને નમસ્કાર કરવામા આપો છે તેઓ વૈવેશ-દ્વિધી નમસ્કાર કરાવે છે અને તીર્થકરણનામ્પી એશ્વર્યના સ્વામી હોવાથી મહાત્મા પણ કહેવાય છે તેમને નમસ્કાર કરીને પાંચ સમિતિનું પાલન કરનાર, ધન ગુપ્તિને ધારણ કરનાર, ઉકાયની રક્ષા કરવામા તત્પર મુનિવરોના મનુદાયના આચાર-ગચ્છાચારને ધનવીશ મગયાન મહાધીરંની પાંચે વિગતિત શ્રીસુધમાસ્વામી આદિ શિષ્યોષ જે પ્રિયાવલ્લભનું આચરણ કર્યું અને પંચામીમા જેનું ધનન કરવામા આવ્યું છે તે ગચ્છાચાર કહેવાય તેનો પ્રકીર્ણ-પૃથક્ કર્યું તે ગચ્છાચાર-પચક્ષા આ અભિધેય-નામ સમજવું કાઠ શકા કરે કે શ્રીમાન મહાપ્રાહ્મણ્યમી આદિ પૂર્વપુરુષવિરચિત ગચ્છાચારના પ્રયો છે તો આ નવીન પ્રથ રચવાનું કારણ શું? આનો ઉત્તર આપતા જણાવે છે કે પ પ્રયો વિસ્તૃત અને વિદ્યાનોને ગમ્ય છે મદ્યુદિવાલ્લા-અભ્યાસની પ્રાણીશ્રીના માટે સક્ષેપમા આ પ્રથરચના કરી છે આ રીતે પ્રથનું પ્રયોજન પણ જણાવી દીધું, કારણ કે કહ્યું છે કે-“ પ્રયોજનમનુદિવ્ય મદ્યોઽપિ ન પ્રયત્નતે । ” પ્રયોજન વિના મદ્યમતિવાલો મૂર્ધાજન પણ કોઈ કાર્યમા પ્રવૃત્તિ કરતો નથી સક્ષેપમા રચવાનું કારણ પ છે કે તે સુગવ્યક મળી શકાય, પ્રથસક્ષિત જાણી સામઘ્યા ઘાઠા લોકો પણ ઉત્સુક થને અને પરિણામે જ્ઞાનલાભ થાય કોઈ પથી શકા કરે કે-આ પ્રથરચના તો નથી કે, સર્વજ્ઞભાવિત નથી, માટે તેમા વિસવાદપણ-માગપણ તથા છુટાપણ જાણી લોકો તેનો સાંમઘ્યા તથા શિષ્યપામા અનાદર કરશે આ શકાના પરિહાર માટે પ્રથવર્તા કહે છે કે-આ પ્રથ શ્રુતનમુદ્રમાધી ઉદ્ભવમા આપ્યો છ-નવીન નથી માટે તેમા વિસવાદપણની સમાધાન કરવી નહિ

આ પ્રમાણે ગાથાના પૂર્વાદ-પદેલા તથા ધીજા પાદવડે મળે અને ઉત્તરાર્દ-ધીજા તથા લોધા પાદવડે નામ, પ્રયોજન અને અર્થસમ્યક પણ દર્શાવ્યા છે પ્રયોજન એ પ્રકારના છે પણ અનંતરપ્રયોજન અને ધીજી પરપરપ્રયોજન પ ચત્રે પણ સમ્યક પ્રકારના છે એક વર્તાની અપેક્ષા પડેલે વર્તાને અનંતર તમન પરપર પ્રયોજન અને ધોતા-સામઘ્યારની અપેક્ષા અનંતર અને પરપરપ્રયોજન વર્તાને અનંતરપ્રયોજન પડેલે શિષ્યોને સક્ષેપથી ગચ્છાચારનો યોગ કરવો [૧] અને વર્તાને પરપરપ્રયોજન પડેલે ધીજાને ગચ્છાચારનો ઉપદેશ આપી સદ્ગમમા

લોહયો આવી જાતના ઉપકારથી કર્મ ક્ષય થાય છે અને છેવટે મોક્ષસુખની પળ પ્રાપ્તિ થાય છે [૨] શિષ્યને અનંતરપ્રયોજન પટલે પ્રથના સક્ષેપથી અલ્પપ્રયાસે ગચ્છાચારનું જ્ઞાન થાય [૧] જેથી રીતે શ્રીશિષ્યમયસૂરિય અલ્પાયુષી પોતાના પુત્ર મનકને માટે દશવૈકાલિક સૂત્રની રચના કરી, તેના દ્વારા સક્ષિપ્તમા સઘલ્લો બોધ સમજાવ્યો અને શિષ્યને પરંપરપ્રયોજન તે ગચ્છાચાર જાણી અનાચાર છોડે અને તેથી શુદ્ધ આચરણથી પ્રાપ્તે તેને શિષ્યસુખની પ્રાપ્તિ થાય [૨] પ્રથનું નામ ગચ્છાચાર કર્યું નામ વિના પ્રયોજન હોય નહિ, કારણ કે મહાત્મા પુરુષો વિના પ્રયોજને પ્રવૃત્તિ કરતા નથી

આ પયમ્નો ગચ્છાચાર જાણવાનો ઉપાય છે, તેના વિના ગચ્છાચાર જાણવામા ન આવે તેથી ગચ્છાચાર જાણીને અગીકાર કરે તે ઉપેય છે પ્રયાતરમા તેને પ્રતિપાદ્ય અને પ્રતિપાદક કહેવામા આવે છે પ્રયોજન અને સઘધને પ્રકારાતરે ભિન્નપણુ-હ્રુદાણુ હોય છે કર્યું છે કે—

સમવન્ધઃ પ્રોક્ત એવ સ્યાત્, એતસ્યૈતત્ પ્રયોજનમ્ ।

ઇત્યુક્તેન તન્નો વાચ્યો, ભેદનાસૌ પ્રયોજનાત્ ॥ ૧ ॥

શુભમનુષ્ઠમાથી ‘ગચ્છાચાર-પયમ્ના’ ઉદ્ધર્ય હુ એમ કહેવાથી શિષ્યને શુરુપરપરા દર્શાવે છે પ્રથમ શ્રીધીર પરમાત્માપ આ ગચ્છાચાર પ્રતિપાદન કર્યો, શ્રીસુધર્માસ્વામીય તેને દ્વાદશાંગીમા સૂત્રરૂપે સૂચ્યો થાદ શ્રીમંત્રયાહુસ્વામી પ્રમુલ્લે તેને હ્રુદરક્ષપાદિકમા દાખલ કર્યો અને તે તે પ્રથોમાથી ઉદ્ધરીને સક્ષેપથી મંદબુદ્ધિષાઘ્લાઓ માટે રચ્યો પટલે પરપરાપ આ પ્રથના કહેનારા સર્વજ્ઞ પરમાત્મા જ છે પટલે આ પ્રકીર્ણક અવશ્ય ગ્રહણ કરવા યોગ્ય-આદરવા યોગ્ય છે આ પયમ્નાના મૂલ્યશ્લોક આર્યા છંદમા છે, તેથી તેનું લક્ષણ નીચે પ્રમાણે જણાવે છે—

યસ્યાઃ પાદે પ્રથમે, દ્વાદશમાત્રાસ્તથા તૃતીયેઽપિ ।

અષ્ટાદશ દ્વિતીયે, ચતુર્થકે પચ્ચદશ સાર્યા ॥ ૧ ॥

આર્યા છંદના પ્રથમ પાદમા ચાર માત્રા હોય, ત્રીજામા પળ ચાર હોય, ચીજામા અઢાર અને ષોથામા પદર માત્રા હોય છે આ આર્યા છંદને પ્રાહતમા “ગાથા” કહેવામા આવે છે

મસારને અસાર-હુ સ્વરૂપ જાણી, માતપિતાના ધાતસલ્યને તિલાંજલિ દર્દી, સસારજન્ય કષ્ટોને દૂર કરવા માટે તેમજ હૃદલોચ અને ધરલોચ સાધવા માટે જેઓ સાધુપણુ અગીકાર કર છે તેઓનો જે ગચ્છ તં સુવિદિત ગચ્છ જાણયો તે ગચ્છમા ધોયળા, પઢિધોયળા इत्यादि હોય અને શિષ્યવર્ગને શુદ્ધ આચરણમા પ્રવર્તાયે આયા સુવિદિત ગચ્છમા જ વાસ કરવો યોગ્ય છે કદાપિ અમરજાની

મ્રદ ગચ્છમા નિવાસ કરવા નહિ જે ગચ્છમા સાધુ પરિગ્રહ અને આરમ્ભમા આસક હાય, નિત્ય અનાચાર સેવતા હાય, ગૃહસ્થ પાસે વાર્યે કરાવતા હોય, ગૃહસ્થ સાથે આલાપ-સલાપ કરવાને કારણે પહિલહણાદિ આપશ્યક ક્રિયા કરવામા પ્રમાદી યત્ની જતા હાય તવો ગચ્છ અસદાચારી-મ્રદ કદેવાય તનો તા સદેય ત્યાગ જ કરવો જાઈય. આ સંપ્રધમા દૂકા દૂકા દશ દષ્ટાતા આપવામા આવે છે

પહેલુ દષ્ટાત-કોઈપણ પુરુષ મદ્યમદનતે વિવ્રજલા શીરયો, પરંતુ વિવ્રકામ કર્યા અને ઘણી રીતે કરતુ તેનુ તને પૂરેપૂરું જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયુ નહિ એકદા એક વિવ્રજલાશોભીન રાજાએ આ ચિતારાને એક મકાનમા સુદર વિવ્રકામ કરવાનો આદેશ આપ્યા તે મકાનની દિવાલા ચરમચઢી અને ઘાઢા-તઢિયા બાઢી તમજ કોઈ કોઈ સ્થલે તા ડાઢા-નીચી પણ હતી ચિતારાએ ત ભાંતન મઢા રીતે સારી કર્યા સિવાય જ પાતાનુ ચિત્રકામ શરૂ કર્યુ પરંતુ તે ચિત્રામણ થેઢાઢ અને શોભાવિહીન થયુ રાજાએ આવી કાર્ય જાણુ તા તેન ચિત્રકારની મદેનત માંડ પ્રાત ઉપજ્યુ પરંતુ તેની અજ્ઞતા-વધા સ્થલે ચિત્રકામ સુદર દેખાય તેની અસમજણ માટે હાસ્ય ઉત્પન્ન થયુ મતલબ કે ચિતારાએ કાપ તા કર્યુ પણ ચિત્રકામની પૂરતી સમજણના અભાવે તેના પ્રયાસ વૃથા થયા આ કથાના ઉપનય વધા છે કે-અહીં ચિતારો તે સાધુ, અશુદ્ધ દિવાલ-મીંત તે મ્રદાચારી ગચ્છ અને ચિત્રામણ તે સાધુધર્મનુ પાલન અર્થાત્ અશુદ્ધ ભાંત પર કરેલ ચિત્રામણ વૃથા નીચડ્યુ તમ મ્રદાચારી ગચ્છમા નિવાસ કરવાથી અથવા તમા સસંગ કરવાથી સાધુધર્મનુ પાલન નિષ્ફળ થન ડ, માંડ હમજા મ્રદાચારી ગચ્છના ત્યાગ જ કરવો

ત્રીજુ દષ્ટાત-કોઈપણ શરતને ઉતાવળના કાર્ય પ્રમત વહારગામ જવાનુ થયુ તણ પૂરતી તયારી કરા પ્રયાણ કર્યુ તો રસ્તામા ચઢ્ઢે મઢી આપી નદી તરીને સામ કાઢ ગયા સિવાય તને શૂંડકો નહોતો નદી પણ ઢિશાઢ અને થે કાઢામા દોવાથી યમ ન યમ ચાઢીને જઈ શકામ તમ નહોતુ તણે નદી પાર કરવા માંડ સાધન મલ્લવધા આસપાસ મજર પેંચી તો ચોંડક વર પવ નોકા પડેલો માલુમ પડી તણ તરત જ ત્યા જઈ ત હોઢીના ઉપયાગ કર્યો પરંતુ ઉતાવળને કારણે તપાસ ન કરી વે હાઢી કેવી છે? હાઢીમા છિદ્રા દાવાયા ચોંડે દૂર જતા જ પાણી મરાવા માંડ્યુ અને હજુ તો કાઢ પહાંચ તે પહેલા જ પાણીથી મરાઈ જવાથી હાઢી ઢૂંચી ગઈ અને સાથોસાથ તે શરૂત પણ ઢૂંચી ગયા આ કથાના ઉપનય વધા છે કે-નદી તે સસાર, શરત તે સાધુ અને છિદ્રવાલુ નામ તે મ્રદા ચારી ગચ્છ જેમ તે શરત છિદ્રવાલી હાઢીના અવલંબનથી ઢૂંચી ગયા તમ જે સાધુ મ્રદાચારી ગચ્છનો આગ્રય લે તે જરૂર પતિત થાય

ચોથુ દષ્ટાત-કોઈપણ માનવીને વ્યાધિ થયા તણ એક કુશલ ગણતા વેધ

પાસે જઈ ઉપચાર શરૂ કર્યો ઔષધ આપવાની સાથે વૈદ્યે શિલામણરૂપે તેને કહ્યું કે- ભાઈ, જો તું ઘરાનર કરી પાઠીશ, પઠ્યનું જ સેવન કરીશ તો જ માથ ઔષધ ફાયદાકારક બનશે ' કેટલાપણ દિવસ વાદ તે માનવી પોતાની જિહ્વાને ત્રણ રાત્રી શક્યો નહિં અને અપઘ્યનુ સેવન કરતા વ્યાધિ વૃદ્ધિ પામી ગયા અને પ્રાતે તે યમરાજનો અતિથિ થયો આ કથાનો ઉપનયન્યો છે કે- વ્યાધિ તે ધર્મ, ઔષધ તે ચારિત્ર, વૈદ્ય તે સાધુ અને અપઘ્ય તે મટાચારી ગચ્છ જેમ તે વ્યાધિમસ્ત અપઘ્યનુ સેવન કરવાથી મૃત્યુને આધીન થયો અને વૈદ્યનુ ઔષધ ગુણ-ફાયદો કરી શક્યુ નહિં તેમ મટાચારી ગચ્છનુ સેવન કરવાથી ચારિત્ર ફાઈ પળ જાતનાં લાભ કરી શકતુ નથી, માટે મટાચારી ગચ્છનો વધી પળ પરિચય ન કરવો

ચોથું દૃષ્ટાન્ત-કાઠ પક્ષ દ્વિજપુત્ર વાણી મળવા ગયો વાણીમા તેને કેટલાક પદ્ધિતો મળ્યા તેઓએ તેને સલાહ આપી કે- ' તું પ્રથમ વ્યાકરણ મળજે અને પછી તને 'વાયના અભ્યાસમા સુગમતા થશે ' તે દ્વિજપુત્ર જાણ્યા આપ્યો કે- ' ના, હું તો પ્રથમ ન્યાય જ મળીશ, મારે તો સિદ્ધાન્તનો અભ્યાસ કરી તેના પાઠ ગામી થવું છે ' તે પદ્ધિતાએ તે મોટા દ્વિજપુત્રને સમજાવ્યો કે- ' મલા માણસ ! વ્યાકરણ વિના 'વાય મળીશ તો છારના લીપણ જેવું નકામું થશે વ્યાકરણ વિના શબ્દોચાર પણ સ્પષ્ટ નહિં થાય અને વિદ્વાનોની સમામા હાસી થશે ' છતાં પણ તે કદામદી દ્વિજપુત્રે પોતાના હઠાગ્રહ છાદ્યા નહિં અને અભ્યાસ શરૂ કર્યો ન્યાયના અભ્યાસ કરતાં વાર વર્ષ વ્યતીત થઈ ગયા ધવામા પદ્ધિતોની સમા મરાઈ દ્વિજપુત્ર પણ પાતાનુ પાદિત્ય દર્શાવવાના હેતુથી ત્યાં ગયો પદ્ધિતોએ તેની પરીક્ષા નિમિત્તે તેને કહ્યું કે- ' પદ્ધિતશેષર ! મગલાચરણ કરો ! દ્વિજપુત્ર લક્ષપત્રી ન્યાય મળ્યો હતા પણ વ્યાકરણનું ટેકાણું ન હતું તેના મામા થોડા ઘસવસો હાપન થયો કે વ્યાકરણના અભ્યાસ વિના હું મગલાચરણ કેવો રાત કરીશ ? છતાં સમગ્ર દિવસ ધંધી કરીને તણે મગલાચરણની શરૂઆત કરતા કહ્યું કે " શબ્દરિ " આ "શબ્દરિ શબ્દ મામલતાજ સમગ્ર વિદ્વત્સમા હસવા લાગી પદ્ધિતાએ ત દ્વિજપુત્રને "શબ્દરિ ' શ્રુ છે તે સમજાવ્યા કહ્યું ત્યારે તે યોલ્યા કે- ' અથરિ, કર્તરિ વિગેરે શબ્દોની માપક ' શબ્દરિ ' પણ હશે તેમ માનીને યોલ્યા છું ' તેના આવીં સુલાસો સામઠી સમાને વિશેષ હાસ્ય આન્યુ અને તના તિરસ્વાન કરી સમામાથી કાઢી મૂક્યો આ કથાનો ઉપનયન્યો છે કે- વાર વાર વર્ષ સુધી શ્રમ કરવા છતાં વ્યાકરણના અભ્યાસ વિના તે દ્વિજપુત્રના શ્રમ ધૂધા ગયા તેમ ફોઈ પણ સાધુ મટાચારી ગચ્છમા રહી ગમે તેટલો શ્રમ કરે તો પણ તે કદી ફલદાયક બને નહિ

પાંચમુ દષ્ટાન્ત-કોઈપર માણસે મકાન તૈયાર કરાવવા માટેનું પણ વન્દા તૈયાર કરાવવાના આશાએ એમ જે ધન-પાયા વિના ચળાવવા માટેનું થયું તેનું જે મકાન થોડું તૈયાર થાય અને તરત જ પડી જાય આમાં રાતે ચળ-ચાર થતી થતી થાય તેને કોઈપર મજનનો મહાદ લીધો સજ્જનને કહ્યું કે- પહેલાં પાયા મોઢાથી, તને મજવત કરા અને પછી તે પર મકાન ચળાવ' તે માણસે તથો રીતે કરતા તેનું ઇચ્છિત પાર પડ્યું કથાના ઉપનય પછા ॥ જે-સારા પાયા વિના જેમ મકાન ટકી શકે નહિ તેમ સુવિદિત-મદાચારી ગણ મિત્રાય ચારિત્ર દર્શી શર નહિ

છઠ્ઠુ દષ્ટાન્ત-કોઈપર ગૃહસ્થે પાતાનો દામીન કહ્યું કે-આપણા આવાસના શ્રીજે મજલે લીંપણ કરી આવજે' શ્રીજો માલ વપરાશ થયેના હતા તેથી ત્યાં ખૂલના હમ જામ્યા હતા તે મૂર્ખે દાસીય ખૂલને સાફ કર્યા થયે જ તે પર લીંપણ કર્યું પરંતુ થયું તેનું લાંબુ સુકાઈ ગયું કે તરત જ ખૂલની સાથાસાથ લીંપણના પાંપડેપાંપડાં ડાહ્યા ગયા અને લીંપણ નિરધક થયું આવાસનો ઉપનય પછા છે કે-લીંપણ તેમ જ, ખૂલ તેમ જ ગણ અને દામી તે સાધુ જેમ ખૂલના યોગથી લીંપણ માથે પાંચુ તેમ પ્રણચારી ગણના સદાસથી સાધુનું ચારિત્ર માથે પામ છે

સાતમુ દષ્ટાન્ત-કોઈપર મૂળ જલરહિત પત્થરવાળી ભૂમિમા વમલ રોપવા લાગ્યો તેને ધીજા સજ્જન માણસે કહ્યું- 'મારું' પત્થરવાળી ભૂમિમા વધી વમલ ન ડગ 'પણ મૂળ માણસે દટપૂર્વક કહ્યું કે- 'હું તો મારા વધમ કરાશ અને અહિં રોપના વમલની જલર સુગંધ લઈશ' ધીજાય તેમ સમજાવતા કહ્યું- 'મહા માણસ ! શા માટે મહેનત કરે છે ? તારા આ પ્રયત્ન થયાસુતની માફક થુપા થશે' આટલું કહેવા છતાં મૂળ માણસે નહિ અને નેને પોતાનો પ્રયત્ન જારી રાવવા પ્રમ પ્રમ થઈ પર થઈ ધીતતા ગયા છતાં પરિણામ કદ ન આવ્યું- વમલ ડાગ જ નહોતો તે મૂળ માણસે વમલની પાછળ પૂર્ણ પ્રયાસ કરેલ દાવાથી ધીજા ઉધમના અભાવે નિધન-દરિદ્રો બની ગયા આ વથાના ઉપનય પછા છે કે-મૂળ તે સાધુ, વમલ તે ચારિત્ર, તિર્જલ પત્થરવાળી ભૂમિ તે પ્રદ ગણ ચારિત્રરૂપ વમલની વાછના કરતો તે મૂળ આવાસમત્ર-પાલનરૂપ ધીજા ઉધમને મૂકીને ચાર ગતિમા રહ્યું-મટક્યો

આઠમુ દષ્ટાન્ત-કોઈ એક પુરુષ પોતાની શોભા વધારવા માટે વાનમા કુડલ, માલમા તિલક વપાલપ્રદેશ પર ચિન્નામણ કરાવવા લાગ્યા તેનું આનું કૃત્ય જાણે કોઈ ઢાઢા પુરુષે તેનું તનુ કારણ પૂછ્યું તેને કહ્યું કે- 'હું સૌંદર્યશાળી યનવા માયું છું' સજ્જન પુરુષે કહ્યું કે- માલ, નવ વિના મુલ-મદન શોભે નહિ કારણ કે મુલની શોભા તો નેત્ર ઉ તુ આ વૃથા પ્રયાસ થયો છે' ઉપનય-અધપુરુષ તે

છાતુ, નેત્ર વિનાનુ મુલ્હ તે બ્રહ્મ ગચ્છ, શોભા ત ચારિત્ર જેમ નેત્રયુક્ત મુલ્હ શોભે તેમ સુવિદિત ગચ્છ હોય તો જ ચારિત્ર શોભનીય-પ્રશસનીય થને

નવમુ દદાત-‘વોઈં સ્વેદૂત ઉચ્ચરમ્મિમા ધીજની ધાવળી કરવા છામ્યો તેને વોઈ સજ્જન પુરુષે કહ્યું કે-‘આ સારવાળી જમીનમા વાવેંગ થયા ધીજ યલ્લી જશે અને ધાય નર્તિ નીપજે છતા તેણે માયુ નર્દિ અને પોતાનુ કાય ચાલુ રાત્ર્યું ભાગ્યયોગે ધર્પા પળ સારી થઈં છતા ધીનો ગ્રધા દમ્ધ થઈ ગપ્પા હોવાથી ધામ્ય પાત્ર્યુ નહીં પરિણામે ધની મદ્દેનત વૃથા-નિષ્ફલ નીચડી ઉપનય-સ્વેદૂત તે સાધુ, ઉચ્ચરમ્મિ તે બ્રહ્મચારી ગચ્છ ધીજ તે ચારિત્ર ઉચ્ચરમ્મિમા ધાયોત્પત્તિ ધાય નર્દિ તેમ બ્રમ્મચારી ગચ્છમા કદી ચારિત્રશુદ્ધિ થઈ શકે નર્દિ

દશમુ દદાત-‘યક્ષરીની ઢોક પાસે માના નાના યે સ્તનો હોય છે તેમાંથી વૃથ ફરતુ નથી માત્ર તે શોભા પૂરતા જ હોય છે બ્રહ્મચારી ગચ્છ પળ અજાગલ સ્તન જેવો છે તેમાંથી કદી ચારિત્રવિશુદ્ધિરૂપ વૃથ પ્રાપ્ત થઈ શકતુ નથી

આ ગ્રધા દદાતોદ્ધારા રહસ્ય જાણીને ઉન્માર્ગગામી ગચ્છતો હમેશા ત્યાગ કરવો જોઈએ ઉન્માર્ગગામી ગાધુઓ સાથે આલ્પ-મલાપ પળ ન કરવો શુદ્ધ સમાચારીમા ધર્તનારા, મૂલોત્તર ગુણ પાલનારા, દોષને આલોચનારા મુનિધરો જે ગચ્છમા રહેતા હોય તે સુવિદિત ગચ્છ-શુદ્ધ ગચ્છ જાણવો આવા ગચ્છમા ચારિત્રના રૂપી મુનિરોપ નિવાસ કરવો યોગ્ય છે, છતાં પળ જો કોઈ ઉન્માર્ગ ગામી ગચ્છમા ધાન કહે તો તેઓ દુઘ્ની ધાય તેનુ સત્સારપરિભ્રમણ ધધે આ સગ્રથી હવેકત ધીજી ગાથામા દર્શાવતા વર્ણ કરે છે કે—

અત્યેગે ગોઅમા ! પાળી, તે ઉન્મગપહ્દિષ્ણ ।

ગચ્છમ્મિ સવસિત્તા ણ, ભમઈં ભવપરપર*॥૨॥

[સન્ત્યેકે ગૌતમ ! પ્રાણિન , યે ઉન્માર્ગપ્રતિષ્ઠિતે ।

ગચ્છે સવસિત્ત્યા, બ્રમન્તિ ભવપરપરામ્ ॥૨॥]

ગાથાર્થ-હે ગૌતમ ! જ્યાં કેટલાંક વૈરાગ્યવન જીવો હોય છે કે જેઓ અજ્ઞાનપણે અને જાણપણાના મિવ્યાભિમાનવટે મન્માર્ગને દૂષિત કરવાપૂર્વક ઉત્સુત્રપરૂપણા કરે છે તેમજ ત્રિમાદિક પાંચે જાત્રવો જેમા પ્રવર્તી રહ્યા છે તેમા ઉન્માર્ગગામી ગચ્છમા વર્મીને ચાર ગતિરૂપ મમાર્ગમા મટકયા કરે છે

* જા ગાથામાં જ શકશાસ્ત્રારામા બ્રમ્મા છે ચતુરવચનમા શ્વચ્ચન ઓ દીપ્તપણાદિક પ્રાપ્ત શક્તિન બળ છે આ શ્રમને ડયાં ડયાં વિમર્ષિના ત્રાપ દૂસ્વનો હીર્ષ્ય, દીર્ષ્યો દૂસ્વ તથા ચતુર્ધાના ત્યાગે છટ્ટી ત્રિભાગિ જાને તે પ્રાકૃત માણસે બગે જાણતુ તેમાં દાષ ન સમજવો

પિચેતન-હામાગામી ગચ્છમા ધર્માન પ્રાણી મધપરપરાને ધૃદ્ધિગત કરે
 ને દુજ્ઞાનો સગ સજ્ઞાને-શોગ્યાનને પણ ગ્રાહ કરે છે આ મધ્યે નીચેની
 કથા સમજવા યોગ્ય છે એક ગ્રાહણને અત્યંત ચપલ પુત્ર હતો નાનપણમા
 જ હમેશા તે જુગામે તથા ગ્રાહ પુરુષોનો મોત્ત કરવા લાગ્યા તેના પિતાને
 તે પમદ ન પડતું તેણે ના કહ્યા છતા પણ તે જયા લાગ્યો, તેથી તેના
 પિતાએ બૌદ્ધ મુક્તિ શરૂ કર્યું અર્થાત તેને મારવા માહયો તે સમયે તેની
 પત્ની પોતાના સ્વામીને કહેવા લાગી કે-‘હે સ્વામિન! પુત્રને શા માટે મારો છો?’
 ગ્રાહણે કહ્યું કે-‘તે ધોર લોકો અને ગુચ્છાઓની મગતમા રહે છે’ ત્રીજી કથા-‘તે
 હમણા જુ સમજે! પુત્ર હજી નાનો છે મોટો થશે ત્યારે આપમેલે સમજશે
 હમણા તેને સ્વેચ્છાપૂર્વક રમવા યો’ ગ્રાહણે પોતાની અજ્ઞાન સ્ત્રીને સમજાવતા
 કહ્યું કે-‘હે મોલી! જો તારો પુત્ર ગ્રાહાચારીના સગમા રહેશે તો આ સસારમા
 થકીયાના, પ્રહાર ધિગેરેનું દુઃખ મદન કરશે અને પરલોકમા નરકાદિ દુષ્ટ
 ગતિ પામશે જો સજ્જનની સૌગત કરશે તો સદૃષ્ટિ પ્રાપ્ત કરી રાજસભાને
 શોભાવશે તેમજ પરમધમા પણ દેવગતિ ધિગેરે મદગતિ પ્રાપ્તિ કરશે કહ્યું છે કે-

યદિ સત્સદ્ગુણિરક્તો મનિપ્યસિ મનિપ્યસિ ।

અથાસજ્જનગોષ્ઠીપુ, પતિપ્યમિ પતિપ્યમિ ॥ ૧ ॥

જો મરસગમા રત્ન રહેશે તો ગુણધાન, આ લોકમા પૂજાપાત્ર અને સુખી થનશે
 જો હુષ્ટસગતિ કરશે તો આ લોકમા રાજાના કેશ્વાનામા પડશે અને પરમધમા
 પણ નરકગતિમા પડશે’ ગ્રાહણના આ ગમાને સમજાવવાથી તની સ્ત્રી સમજી
 આ કથાનો ઉપનય પ છે કે-માનુ જો હામાગામી ગચ્છનો આધ્ય છે તો સાધુ
 પનાથી વ્યુત થાય-પતન પામે અને સગમા આદરમંકારથીન થને

આ યીજી ગાથામા ધોગૈતમસ્વામીને મયોચન છે પરંતુ શ્રીમહાવીરસ્વામી
 ય ધો ગૈતમસ્વામીને વરેલ પ્રશ્નો જગાથ આપ્યો કે પમ જગાથ છે ધોગૈતમ
 સ્વામીનો-‘હે મગથત ! કટયાનમાજ્ઞ ! જ્ઞાનધાન ! હે પુત્ર્ય ! કેટલાપક જીવો
 હામાગામી ગચ્છમા રહ તો ‘તેનુ નુ થાય?’ આવી જ્ઞાનનો પ્રશ્ન ગાથામા
 મથી છતા ધોગૈતમસ્વામીનો પણ પ્રશ્ન આજી લેવો, કારણ કે પ્રશ્ન કર્યા પગરનો
 ઉત્તર સમજી ગયતો થયો થકી આગઠ ગાથાગામા પણ આવી રીતે આજી લેવું
 પરંતુ ય જેવો જેવો ઉત્તર આવે તેવો તેવો પ્રશ્ન સમજી લેવા વર્ણ સ્થિતિ
 પ્રશ્ન ધિના પણ ઉત્તર સમજે છે, કારણ કે કેટલેક સ્થિતિ શિષ્ય પૂછ ત્યારે
 ગુરુ ઉત્તર આપે અને કેટલેક સ્થિતિ પૂછ્યા ધિના પણ ઉત્તર આપે

આ પયગ્રાના રચનાર કોણ ?

આ ગચ્છાચાર-પયગ્રો રચ્યો કાણે ? યવો આપજને પ્રશ્ન થાય તે સ્વામી

ધિક છે તેના સુલાસામા આ જ પયશ્ચામા આગર ઉપર નીચેની ગાથા જણાવે છે કે—

મહાનિસીદ્ધકપ્પાઓ, વવહારાઓ તહેવ ય ।

સાદુસાદુણિઅદ્વાણ, ગચ્ઝાયાર સમુદ્ધરિઅ ॥

પટલે કે મહાનિશીથ, મુદ્ધત્વલ્પ, મ્યથહારાદિય સુત્રોમાથી માધુ-માધ્વી ઓને માટે આ ગચ્ઝાચાર પયશ્ચા ઉચ્છૃત કરવામા આયો છે આ ઉપરથી પણ અનુમાન થાય છે કે કર્તાપ શ્રીમદ્વ્યાહસ્વામીના રચેલા પ્રથોમાથી ઉચ્છૃત કરીને આ પયશ્ચો રચ્યો છે આ ઉપરથી ય પણ સાજિત થાય છે કે શ્રીમદ્વ્યાહસ્વામી પછી કોઈ પૂર્વધરાચાય આ પયશ્ચાની રચના કરી હશે આમ કેમ થી શરે ? યની શકા થાય તો જણાવે છે કે-જ્યોતિષ્વરહવ પયશ્ચો પણ આથી જ રીતે પૂર્વધર આચાય રચ્યો છે શ્રીમલ્લગિરિજી મહારાજ જ્યોતિષ્વરહવની પ્રથમ ગાથાની ટીકામા કહે છે કે—“અયમન પૂર્વાચાર્યોપદર્શિત ઉપોદ્ધાતઃ—કોઽપિ શિષ્યોઽલ્પશ્રુતઃ કશ્ચિદાચાર્ય પૂર્વગતસૂત્રાર્થધારક વાલમ્ય શ્રુતસાગરપારમત શિરસા પ્રણમ્ય નિજપયતિ સ્મ, યથા—ભગવન્ ! ઇચ્છામિ યુષ્માક શ્રુતનિધીનામન્તે યથાવસ્થિત કાલમિભાગ જ્ઞાતુમિતિ, તત્તત્તવમુક્તે આચાર્ય આહ—શૃણુ વત્સ ! તાનદિત્પાદિ૦” ‘કોઈ અલ્પ શુદ્ધિવાલો શિષ્ય શ્રુતના સાગર મમા પૂર્વધર આચાર્યને પ્રણામ કરીને ધિનયપૂર્વકે કહે છે કે—‘ભગવન્ ! શ્રુતના નિધાન તુલ્ય આપની પાસે હુ વાળનું દ્યરુપ જાણતો ઇચ્છું છું’ શિષ્યે આ પ્રમાણે કશુ ત્યારે પૂર્વધરાચાય કહે છે કે—‘હ શિષ્ય ! તુ સામલ, ઇત્યાદિ૦” આ ઘચનોદ્ધારા આપણે જાણી શકીય કે જેથી રીતે જ્યોતિષ્વરહવ પૂર્વધર મહાપુરુષનો રચેલ છે તેથી જ રીતે આ ગચ્ઝાચાર પયશ્ચો પણ પૂર્વગત સૂત્રાધને જાણનારા પૂર્વાચાર્યપ્રણીત છે આ ઉપ રાત જ્યોતિષ્વરહવ પયશ્ચાના ધીજા પ્રશ્રુતની ટીકામા ક્યા સરણાનુ ઘણન આપવામા આવ્યું છે ત્યા તે સરયા મતાતરવાઢી હો,ને તે સરધમા સુલાસો કરતા જણા યુ છે કે—“ઠહ સ્કન્દિલાચાર્યપ્રતૃત્તૌ દૃષ્માનુમાનતો દુર્ભિલ્-પ્રતૃત્ત્યા સાધુના પઠનગુણનાદિક સર્વમપ્યનશત્ । તતો દુર્મિશ્વાતિક્રમે સુમિલપ્રતૃત્તૌ ઢયો’ સદ્ઘયોર્મેલાપકોઽભવત્ । તથા—અકો વલમ્યા, અકો મથરાયામ્, તત્ર ચ સૂત્રાર્થસદ્ઘટને પસ્પરવાચનામેદો જાત । નિસ્મૃતયોહિ સુતાર્થયો’ સ્મૃત્વા સદ્-ઘટને મનત્પત્રસ્ય વાચનામેદો ન કાચિદનુપપત્તિ’, તત્રાનુયોગદારાદિકમ્ હદા નીમ્ વર્તમાન માધુરવાચનાનુગત, જ્યોતિષ્કરુણ્ડસૂત્રકર્તા ચાચાર્યો વાલમ્ય’, તત્ત ઠહૈદ સલ્યાસ્થાનપ્રતિષાદન વાલમ્યવાચનાનુગતમિતિ નાસ્યાનુયોગદાગ્ર-તિષાદિતસદ્ઘ્યાસ્થાને’ સદ્ધ વિમદ્શત્વમુપલમ્ય વિચિત્રિસિતવ્યમિતિ ।” અર્થાત્

“શ્રી સ્કદિલાચાર્યાના સમયમા હુ પમકાલના માહામ્મદી મયકર દુષ્કાઠ પદ્મો દુષ્કાઠને અગે સાધુઓનુ પટન-પટન તદ્દન અલ્પ થઈ ગયુ અને છેવટે તેઓ મળ્યા હતા તે પળ લગમય મૂની હયા નામ્યા પવામા જ્યારે દુષ્કાઠ દૂર થઈ સુકાલ થયો ત્યારે શામનની રખા માટે-મુલાઈ જતા હુતનુ મરક્ષણ કરવા માટે એ સ્થળે સઘ પવન થયો પવન થઈ મીઠા (તાલનુ કાચિયાપાદમા આપેલ ઘટા ગામ) અને ડીજો મથુરા નગરીમા ઘણીપુરમા અધ્યભૂતા નારાજીનની હતો જ્યારે મથુરામા પ્રમુખપદ શ્રીમાન સ્કદિલાચાર્યનુ હતું તેઓ પવને તેનુ યુતનુ મરક્ષણ થયુ આ પને આત્માની સમજાલીન થોવા છતાં પર સ્પરને મઠી શક્યા નહિ અને તેને કારણ તેઓ પવેલી વાતનામા મતમેદ રહી જતા પામ્યા પાછાથી જ્યારે શ્રીમાન દેવદિગાણે હમાશ્રમણે આગમાને પુસ્તકાલ્લ કયાં ત્યારે આ મતમેદોનુ સ્પર્શકરણ કરવા નેમણે સ્કદિલાચાર્યની યાચના પ્રમાણે આગમો ગયાગ્યા આ નાગાનુની યાચનાનો વિષય ટીકામા અથતરિત કયાં ત્રિસ્મરણ થયેગ સૂચને સપ્રદિત કરવામા આવે ત્યારે યાચના મેદ થાય તે સ્વામાયિક છે અત્યારે ઉપલબ્ધ થતા આગમપ્રથામા અનુયોગ દ્વારાદિ આગમસૂત્રો માયુરીયાચનામા છે જ્યારે જ્યોતિષકરક ઘણી યાચનાનો પ્રથ છે, પરંતુ મર્યા સગથી તેના ગળનની સાથે અનુયોગદ્વારમા દશાવલ મર્યા-ગળન મળનુ ન આવે પ સ્વામાયિક છે, કારણ કે યાચનામેદ હાયાથી તેમ પની જાય તે કાપી શકાય તેવી સ્વીકૃત છે આ સુધરથી તે થસ્તુ લોટી છે પરી શકા યા ત્રિચિકિત્સા કદી પણ ન કરવી આટલા વિવેચન ઉપરથી આપણે સમજી શકશુ કે જેવી રીતે જ્યોતિષકરક વ્યવધરપ્રણીત છે તેમ ગચ્છાચાર પયશો પણ વ્યવધરવિન જ છે

આ વિષયની વિશેષ પુષ્ટિ કરતા શ્રીમલયગિરિજી મહારાજ ઘોજો દાવલા આપે છે શ્રી મલયગિરિજી નદીકાંતની ટીકામા કહે છે કે-“તદેવમમીદેવતા સ્તનાદિમમ્પાદિતમફલમીદિદિત્યો મગરાનુ દૂપગણિપાદાપસેમી પૂર્વોન્તર્ગત-સૂતાર્યધારકો દેવનાચકો યોગ્યવિનયપમેક્ષા કૃત્વા સમ્પ્રત્યયિકૃતાધ્યયનવિપય મ્ય જ્ઞાનમ્ય પરૂપણા તિદનાતિ-‘નાથ પશ્ચન્નિદિ પળ્લત્ત’ इत्यादि० ” અર્થાત્

* યુગપ્રધાન નાગાનુની અધ્યક્ષતામા વલ્લભા યાચના થઈ અને તેને અગ નાગાનુન વિશેષ પ્રદ્યાતિ પામ્યા વલ્લભી યાચનાને “નાગાનુની યાચના” પણ કહેવામા આવે ■ “વાચના” ૧ શબ્દ પારિભાષિક છે અને તેનો અર્થ ‘મળાવનુ ન’ થાય છે વા નિ ૧ ૧૩૦માં થીમદવાહુસ્વામીના સમયમા પાગ્લોપુત્રમા યાચના થઈ હતી ત્યારાદ આ વલ્લભી તેમજ માયુરી યાચના સમકાલ થઈ હતી તથાનુન પુરપર ન પ્રભાવિક જાચાદ હતા અને વા નિ ૧ ૬૧૯મા તેમનો સ્વપ્રકાશ થયો હતો

“દૃષ્ટદેવની મ્તુતિ-પ્રાચનાઓ સુવિહતપણુ ગાત કરનાર શ્રી દૂપ ગણિના ઘરણની સેના-ઉપાસના કરનાર તેમજ સૂત્ર તથા અર્થને જાણનાર દેવનાચક્ર નામના આચાર્ય યોગ્ય શિષ્યની પરીક્ષા કરીને અધ્યયના ત્રિપયક પાંચ જ્ઞાનની પ્રરૂપણા કરે છે પટલે કે દૂપ ગણિના શિષ્ય હુ દેવનાચક્ર ત્રિદીસુત્રની રચના કયુ તેમા પાંચ પ્રકારનુ જ્ઞાન ઘર્ણયમામા આણ્યુ કે ”ઇત્યાદિ” આ પ્રમાણે ત્રિદીસુત્રના કર્તા તરીકે શ્રી દેવનાચક્રનુ નામ મઠી આઘવાની શ્રી મલ્યગિરિજી મહારાજે તેના ઉલ્લેખ કર્યા કે આ ઉપરથી એ સિદ્ધ થાય છે કે નામ મઠે તો કતાનુ અભિધાન જાણાયે અને ન મઠે તો ન જાણાવ જેમ જ્યોતિષકરકાકના કર્તાનુ નામ ઉપલબ્ધ થઈ શકનુ ન હોવાથી તેજેમ પૂર્વધરરચિત છે તેમ જાણાયુ તયો રીતે આ ગચ્છાચાર પયત્રો પણ પૂર્વધરરચિત જ જાણી લેવો

પછી આ વિષય પરસ્થ કરતા કરતા કોઈ પ્રશ્ન કરે કે-જા તમે એમ કહેતા હો કે આ ગચ્છાચાર પયત્રો પૂર્વધરરચિત છે તો તેમા શ્રીગૌતમસ્વામીના પ્રશ્ન અને ભગવત શ્રી મહાધારસ્વામીના ઉત્તર એમ કેમ ઘટી કર ? આ ઘાયતનો સુલાસા કરતા ટીકાકાર જાણાયે છે કે-આ ગચ્છાચાર પયત્રો સૂત્રમાથી ઉદ્ધરેલ છે અને સૂત્રના પક્ષા તીર્થકર પરમાત્મા જ હાય છે, યીજા નહોતું કારણ કે આ સ્વયંમા સૂત્ર પ્રચલિત જ છે કે-“અર્થ ભાસેડ ખરહા” અરિહત પરમાત્મા જ અધની પ્રરૂપણા કરે, ગણધર મહારાજ તેને સૂત્રરૂપે ગુથ આ રીતે પણ ગચ્છાચાર પયત્રાના કર્તા શ્રી તીર્થકર પરમાત્મા જ કહો શકાય ભગવાન શ્રીમહાવીર આપણા આસન્નાપકારો અને બાહ્ય ચોષીશીના ચરમ ઝનપતિ છે અને શ્રીગૌતમસ્વામી તેમના મુરચ ગણધર છે પટલે શ્રી ગૌતમસ્વામીના પ્રશ્ન અને ભગવત મહાધારસ્વામીના પ્રત્યુત્તર-પ્રથી શૈલી ગચ્છાચાર પયત્રાના કર્તા પૂર્વધર મહાપુરુષે સ્વીકારી તેમા લશ માત્ર અનુચિત નથી પરંતુ ખરી રીત તો તે સૂત્રમાથી ઉદ્ધરેલ છે તે વસ્તુની સાચિતીરૂપ છે પછી કતા પુરુષ જાણાયે છે કે આ ગચ્છાચારની રચના મારો મતિ-કલ્પનાનુસાર નથી કરી પણ ભગવત શ્રીમહાવીરે શ્રીગૌતમસ્વામીને જાણાયેલ તેને અનુલક્ષીને જ પ્રથ-રચના કરા છે શ્રી પદ્મવળા સૂત્રના કર્તા આર્થ શ્યામાચાર્યે પણ શ્રીગૌતમ સ્વામીના પ્રશ્ન અને ધીરભગવતના ઉત્તર-પ્રથી પદ્ધતિ પ્રમાણ જ તે સૂત્રની રચના કરી છે આ જ પ્રમાણે શ્રી ગચ્છાચાર પયત્રાને અને પણ સમજી લેવુ

પ્રકીર્ણક સમ્બંધી વિશેષ વૃત્તાત—

આટલા સ્પષ્ટ ને શુદ્ધિગમ્ય સુલાસા પછી પણ પ્રતિવાદી વિશેષ સમાધાન માટે ચાર પ્રશ્ન પૂછતા જાણાય છે કે (૧) પ્રકીર્ણક શબ્દનો અર્થ શુ ? (૨) પ્રકીર્ણકા કયા છે ? (૩) પંચ તીર્થકરના સમયમા કટલા પ્રકીર્ણક થયા અને (૪) પ્રકીર્ણકો રચ્યા કાણે ? પહેલા પ્રશ્નના જવાબ એ છે કે-પ્રકીર્ણક શબ્દનો મ્યુત્પત્તિ અને સન્નાર્થ એમ બે પ્રકારે અર્થ થાય છે બે સ્વયં ચાલતો

હોય તેનું સર્પૂર્ણ ઘર્ષેન કર તેનું નામ 'યુત્પત્તિ' અરિહત પરમાત્માય જે શ્રુત-
સિદ્ધાન્તનો ઉપદેશ કર્યા તેને સ્ત્રીકારીને જે સાધુઓ રચના કરે તે સર્વ પ્રકી-
ર્ણક વહેવાય પટલે કે શ્રુતમાથી ઉદ્ધરીને રચના કરે તે પ્રકીર્ણક અથવા
પયણો મમજવા અથવા શ્રુતના અંગીકાર કરોને પાતાની વિદ્વત્તાપૂર્વક તેનું ધમ
દશનાદિકમા પ્રથ પદ્ધતિ પ્રમાણે ઉપદેશે તેનું પણ પ્રકીર્ણક વહેવામા આવ
હે ચીજા પ્રશ્નના ઉત્તર પછી ક-શ્રી ઋષભદેવ પરમાત્માના સમયે ૮૪૦૦૦,
શ્રી અજિતનાથાદિ ચાલોશ તીર્થધર્માના સમયે સરુચાતા હજાર અને શ્રી ધીર
મગદતના સમયમા ચાંદ હજાર પ્રકીર્ણક થયા આ મયચમા ધન્વલાય આચાર્યા
યમ પણ વહ છે ક-પરેક તીર્થધર્માના સમયમા અસરચાતા પ્રકીર્ણક રચાય છે
ચાથા પ્રશ્નનો જવાબ પછી ક-શ્રી ઋષભદેવથી મારમીને શ્રી ધીર પરમાત્મા
પર્યંતના તાથમા જે જ મુનિવરો સુત્રરચના કરવા શક્તિશાળી થયા તેઓ વધાય
પયણ રચ્યા થટી પ્રત્યક્ષુદ્ધ થયા તેમણ પણ પ્રકીર્ણકો રચ્યા બાં હિસાબે
પયણ અસરચાતા વહી શકાય, કારણ કે કેટલાક તીર્થધર્માના સમયમા અસ-
રચાતા સાધુઓ થયા અને તેમનું જ્ઞાનન પણ અસરચાતા સમય સુધી ચાલ્યું
આથી જ મતલબનો ઉલ્લેખ નદીસુવ્રના ટીકાકાર શ્રી મલ્લયગિરિજી મહારાજ
જણાવતા વહ છે ક-“અહનાં ત સમાસ-ઓ દુર્નિદ્ધ પન્નતમ્ દૃત્યાદિ” અર્થાત્
જ્ઞતજ્ઞાન થે પ્રકારનું છે (૧) અગમા રહેલું જમક આચારાગાદિ ચાર અગાં, તેને
અગપ્રતિષ્ઠિત કહીય અને અગનાલ ધન્વલ ચાર અગાથી જુદું તે અગચાલ થે પ્રકાર
નું છે (૧) આવશ્યક અને (૨) અવશ્યકથી ભિન્ન આવશ્યકના છ પ્રકાર છે
(૧) સામાયિક, (૨) ઘડવિસંધ્યા, (૩) વદનક, (૪) પ્રતિષ્ઠમણ, (૫) કાડસગ્ગ
અને (૬) પદ્યકાણ આવશ્યકથી વ્યતિરિક્ત (ભિન્ન) પણ થે પ્રકારનું છે (૧)
કાલિક અને (૨) ઉત્કાલિક પ્રથમ પારસી અને ઝહી પીરમો સમયે જ વચાય
અર્થાત્ દિવસ ન રાત્રિના પહલા અને ચાથા પહોરમા જે વચાય-મળાય તે
શ્રુતન કાલિક-અગનાલ-આવશ્યક-વ્યતિરિક્ત જાણ્યું કાલ (યોગ્ય સમય) યજ્ઞીન
ગમ ત્યાર મળાય-વચાય તે શ્રુતને ઉત્કાલિક જાણ્યું આ ઉત્કાલિક અનેક પ્રકારનું
છે વા ત ૧ દશનકાલિક, ૨ કલ્પિયાકલ્પિય (ક-યાકલ્પ્ય), ૩ પુલ્લ (નાનું)
વલ્પશ્રુત, ૪ મહાવલ્પશ્રુત, ૫ લઘવાઈ, ૬ રાયપસેળી, ૭ જોષાભિગમ, ૮ પત્રવળા,
૯ મહાપત્રવળા, ૧૦ પમાયવ્પમાય, ૧૧ નદી, ૧૨ અનુયોગમાર, ૧૩ દેવેન્દ્રસ્તંભ,
૧૪ તદુલ-ચારિક, ૧૫ ચદાયધ્યય, ૧૬ સૂયપન્નતી, ૧૭ પોરિસિમદલ, ૧૮
મદલપ્રવશ, ૧૯ યજ્ઞાચરણાવનિશ્ચય, ૨૦ ગણિચિજ્ઞા, ૨૧ ધ્યાનવિમત્તિ, ૨૨
મરણવિમત્તી, ૨૩ આત્મગિજ્ઞા, ૨૪ ધીતરાગશ્રુત, ૨૫ મલપણાશ્રુત, ૨૬ વિહાર
વલ્પ, ૨૭ ચરણવિધિ, ૨૮ આહરપચલ્પજ્ઞાન અને ૨૯ મહાપચલ્પજ્ઞાન ધિગરે.

* પાનિક શ્લોકમા ૧૯ નામો વાંચે ૧૮ અંગાલ છે તેમાં સોલમુ સર્વપ્રકાશિત જણાવલ
નયા, પરંતુ ૮ ન નાન કાલિક શ્રુતમા જણાવલ છે

૮. પન્નપના (પ્રજ્ઞાપના)—જીવ અને અજીવ ધોને વહેવાય ? તેને લગતુ ઘળન છે તના ૩૬ મા પદમા છત્રીગ યસ્તુઆનુ ઘર્ણન વિસ્તૃત રીતે ફરેલ છે મૂલ શ્લોક ૭૭૮૭, શ્રીમત્પદ્મગિરિહૃત ટીકા ૧૬૦૦૦ શ્લોકપ્રમાણ છે ક્યારે શ્રીહરિભદ્રસરિહૃત લઘુટીકા ૩૭૨૮ શ્લોકની છ

૯. મહાપન્નપના—જીવ તેમજ અજીવને ઓછાપ્રમાણે જેમા વિસ્તૃત વૃત્તાત છે

૧૦ પમાયત્પમાય—આમા પમાદ અને અપ્રમાદને લગતુ ત્રિવેચન કર ધામા આવ્યુ છે જ પ્રમાદ સેય તને અશુભ વિપાક-ફળ અને ન સેય તેને શુભ વિપાક પ્રાપ્ત થાય પ્રમાદ પ માનવ જ્ઞાતનો મોટામા મોટો શયુ હોવાથી તેના સર્થધે વિશેષ ત્રિવેચન કરવામા આવે છે

ધારાશી લાપ જીગ્યાનિમા મમસો જીવ કોઈ પુન્યયોગે દશ દશાતે હુલ્મ મનુષ્ય જન્મ પ્રાપ્ત કરે છ અને પયો ચિંતામણિ રત્ન તુલ્ય તરમય પામીને પળ કનલાક પ્રાણીઆ પ્રમાદના વશવર્તીપણાથી તને વૃથા ગુમાવી વેસે છે પ્રમાદના પાંચ કારણો જણાવતા વધુ છે કે—

મઙ્ગ ત્રિસયકસાયા, નિદ્રા વિગ્રહા ય પચહા મળિયા ।

एए पच पमाया, जीन पादेति ससारे ॥

અર્થાત્ મઘ, વિપય, કપાય, નિદ્રા અને નિકયા—આ પાંચ પ્રકારના પ્રમાદો પ્રાણીને ધ્રમણ કરાવે છે—સસારમા જન્મમરણાદિકના દુઃખમા નાલે છે

મઘ—મદિરા, માગ, માખી, અફીણ પ્રમુખ ત્રણાના જે પદાર્થો હોય તેને મઘ જ્ઞાણયુ અથવા આઠ પ્રકારના 'મદ'ના પ્રસંગથી પણ પ્રાણી ધ્રમવર્ત્તવ્યથી પતિત થને ■ રાત્રિદિવસ તના પરવશવળાથી આરમ્-સમારમની પ્રવૃત્તિમા રહ્યો પચ્યો રહે છે અને પરિણામે મલાદધિમા મટકયા કરે છે

વિપય-શબ્દ, રૂપ, રસ, ગંધ અને સ્પર્શ-ય પાંચ પ્રકારના વિપયો છે

શબ્દ—સ્ત્રીઓના મધુરા ગીત તથા ધાર્તાલાપ સામઝી તેના પ્રત્યે ઉદ્ભવતી આસક્તિને અંગે તેના પરિચયનો, તેની સાથે મોગ ચિલાસ માણવાની અભિલાષા ઉત્પન્ન થાય છે અને તેના પરિણામે મનુષ્ય-જન્મ દારી જગાય છે મગીત અને વિવિધ ધાર્જિત્રના ધ્વનિથી પણ આસક્તિ વૃદ્ધિગત થાય છે ધીનાવાધમા આસક

૧ આતિમત્ રૂપમદ કુલમદ, જ્ઞાનમદ, ચલમદ, તપમદ, ઋદિ(એશ્વર્ય) મદ અને લાભમદ-આ બાઠ પ્રકારનો મદો છે, જે પ્રાણીઆને ડુર્ગતિહીની ઝંઝી લાદમા ધકેલે છે

થયેલ મૃગ છેવટે પારધીની જાળમાં ફસાઈ મૃત્યુનું ડુંક
પહોરી લે છે

રૂપ-રૂપયતો સ્ત્રીઓના દશનથી અથવા મનોહર અને રમણીય
પદાર્થોના અવલોકનથી તનમાં વિકાર ઉપજે છે અને તેના
પરિણામે ભોગવિલાસનો આશા ઉદ્ભવે છે તેની પ્રાપ્તિ માટે
અહાનિશ શ્લેષના રહેવા માટે આરમ્ભ-સમારમ્ભ કરતો પ્રાણી પ્રાતે
મસાર-સમુદ્રમાં રણે છે દીપ્તના રૂપ(પ્રકાશ)માં મુગ્ધ
થનેલ પતંગીયુ તેમાં શ્વેતચીને પોતાના પ્રાણને ફરવાન
કરી નાલે છે

રસ-મીઠાઈ અથવા મિષ્ટ રસવાળા પદાર્થોને યાચાની લોલુપતાથી,
જિહ્વાસ્વાદથી કોઈ પણ પ્રકારના મશ્વમશ્વનું ભાન રહેતું
નથી તેમજ તેથી ઘસ્ટુની પ્રાપ્તિ માટે અમત્યાદિ પાપસ્થાનનો
પણ સેવાય છે અને તેમાં અહોનિશ શ્લેષના રહેતો દોષાથી
ધર્મવાર્થમાં યુનતા આવી જાય છે માત્રની પેશીને ઘિષે
આસક્ત થતું મત્સ્ય તેની સાથે લગાટેના લોટાના સળીયાની
તીક્ષ્ણ અળીથી છેવટે મૃત્યુને આપી વને છે

ગંધ-સુગંધને ઘિષે આસક્ત થઈને પ્રાણી તેમાં પ્રકારની સુવાસ માત્ર
કરવામાં અનેક સમારમ્ભ કરે છે અને તેમાં જ લયલીન
રહેવાથી ધર્મવાર્થ પણ તેને ધ્વંસનું નથી સદેજ પણ કુર્વા
સના-દુર્ગંધ તેને કુ મદાયી થઈ પડે છે તેનાથી પરિપટ્ત સહન થઈ
શક્તિ નથી તેમજ જીવ ચ્ચલ ધની જાય છે ઐમર ગંધ
પ્રત્યેની તીવ્ર આસક્તિને કારણે કમજમાં થીડાઈ જાય છે
અને છેવટે વિનાશ પામ છે

સ્પર્શ-સ્ત્રીઆદિના સુકોમલ સ્પર્શને કારણે મન વ્યગ્ર ધનતા
કામોત્પત્તિ થાય છે અને તેની જ્ઞાતિને અર્થે પ્રાણી અનેક
પ્રકારના દુષ્કર્મ કરે છે દિંમાદિકમાં પ્રયુક્ત થતા અચકાતો
પથી તેમજ તેમાં રચ ધનીને છેવટે પ્રાણોનો આદુતિ આપી દે છે
હસ્તી પટલા ઘધો સ્પર્શપ્રેમી છે કે કાગળની બનાવેલ દુર્ત્રિમ
દાથળીને જાડેને પણ તેની ઉત્કટ કામ-દુષ્કા જોર કરે છે,
અને તેને શ્વેતો તે તેની પાછલ અધ ધનીને દોઢે છે તેવામાં
તેને ફસાયવા માટે જોડેલા સ્વાદામાં પહી ધધનમાં જકડાય છે

આ પ્રમાણે ધ્વ ધ્વ દુર્ગ્રિયના ધશ્વર્ત્તપણાથી જીવન નિરર્થક પને છે

તો પાછે દ્વિયોની આસત્તિઘાટા મનુષ્યે તો સ્વયમેષ પોતાની ગતિનો તેમજ સ્થિતિનો સંપૂર્ણ વિચાર કરી લેવા જરૂર પડે કવિષ્ઠ યથાર્થ જ વદ્યુ છે કે-

“ कुरङ्गमातङ्गपतङ्गभृङ्गा, मीना हता पञ्चाभिरेव पञ्च ।

एक. प्रमादी स कथ न हन्यात्, यः सेवते पञ्चभिरेव पञ्च ॥२॥”

અર્થાત મૃગ, હસ્તી, પતંગીયુ, ગ્રમર અને મત્સ્ય ધ્વ-ધ્વ દ્રિયને વિષે અતિશય યુદ્ધપણુ રાસધાઓ ચમરાજને આધીન થને છે તો પાત્ર દ્રિયોને આધાત યનીને જે પ્રમાદી જીવન વ્યતીત કરે છે તે કેમ જીવન-સાફલ્યતા પ્રાપ્ત કરી શકે ?

વપાય-ક્રદાયો ચાર છે-ક્રોધ માન, માયા અને લાભ

ક્રોધ-ધીજા પ્રત્યે તીવ્ર-ઉચ્ચ પરિણામતા કારણે મુઠાદિ અવયવો તપાયવા તેને ક્રોધ કહેવામા આવે છે, તેથી વોઈના પરચે ગુસ્તો થાય, રોષ આવે અને આત્મધ્યાન થાય તેમજ તેને અંગે દિસાદિ કાવ્યમા પણ પ્રવર્તે

માન-પ્રાપ્ત અથવા અપ્રાપ્ત વસ્તુનો અદ્ધાર તે માન તેનાથી પોતાના જ્ઞાતપણાનું, યાજિર્ય-ચિમ્બળતા આદિનું અભિમાન કરે, ધર્મ કરણી ન કરે અને પોતાની પ્રતિષ્ઠા સાચવી રાક્ષા અનેક પ્રકારના આરભસમારમ કરવાપૂર્વક આર્સંધ્યાન કરે

માયા-ગુપ્તપણે સ્વાધવૃત્તિ સિદ્ધ કરવાની વાછા તે માયા તેથી કપટ, છતરપીંડી કરી ગ્રીજાને ઘણે તેને મુદ્દયે તેનો અયાગ્ય લાભ લે અને એ પ્રમાણે ઘતન કરી રત્નચિંતામણિ મરણો માનવ ભવ કોડીની પ્રાપ્તિ માટે પડે ગુમાયે

लोभ-धनादि मपत्ति पकठी करी समग्र करी राखयानी मनोवृत्ति ते लोभ तेथी अहोनिश परिग्रह बधारधामा, विशेष ने विशेष सपत्ति मेळयवामा लयलीन रही धर्मकरणी भुंती जाय

निद्रा-रातदिनस निद्रा लेवामा व्यतीत करे अथवा समय मळे ता
बीजानी निद्रा करवामा प्रवृत्त थाय पण धर्मकृत्य न करे

વિકલા-જેનાથી આત્માને વડુ પળ લાભ ન થાય તેથી વધા-વાર્તા તે
વિકલા વિકલા કરનાર પ્રાણી નથી જાણતા કે પુણ્યયોગ હુ
મનુષ્યપણુ પામ્યા હુ અને પોગટ વિકલા કરીશ તા ધર્મકરણી
વિના માનવજન્મ નિષ્ફળ જશે યથાદશિ ચાર્-પીને પાગટ
ગામગપાટા મારવા તે જ તેને પ્રિયકર થઇ પટે છે વિકલા ચાર

પ્રધારની છે-રાજકથા, દેશકથા, સ્ત્રીકથા અને ભક્તકથા અત્યારે પ્રવર્તતી સ્થિતિ તપાસશું તો માનવીનો મોટો ભાગ વિકાસ કરવામાં અથવા તો તને પુષ્ટિ આપતા વર્તમાનપત્રો વાંચવામાં વ્યતીત થાય છે, જે જગેશ્વર શોચનીય છે માનવી પોતાની પત્ની-પછનો મદુપયોગ કરતા શીશુ જોઈ પગલા જાતર ભગવાન શ્રીમદ્દાવીરે શ્રીગીતમંથામીને કહ્યું હતું કે-
'સમય ગોચર ! મા પમાય' અર્થાત્ હે ગીતમ ! તું પણ સમય માત્ર પણ પ્રમાદ કરીશ નહિ

રાજકથા-અમુક દેશનો રાજા મહાશૂરવીર છે, તેણે નિહને પકલે હાથે મારી નાંખ્યો, તેની ઘાટેસ્વારી જોઈ હોય તો મલ્ મળાને આશ્ચર્ય ઉત્પન્ન થાય તેની પાસે દાથી, ઘોડા તથા પાયદલની મર્યાદા વિપુલ છે તેના આશ્રયના લાગોની વિમતના છે તેની રાજ્યમંદાર અમુક જ્ઞાનાથી ભરપૂર છે તે સ્વભાવનો અત્યંત દૂર છે इत्यादि કથા તે રાજકથા

દેશકથા-અમુક દેશમાં ઘણી ઋદ્ધિસંપત્તિ છે લોકો ઘણા જ સુખી અને યિજ્ઞાતો છે તે દેશમાં ભોગવિલાસના સાધનો, ધાગ-વગીધા વિગેરે ઘણા જ છે આ ઉપરાંત પૃથ્વી પણ રસાળ હાવાથી વિધવિધ પ્રકારના ધાતુ અને પક્ષી પ્રાપ્ત થાય છે તે દેશમાં ગામડાઓ સુશોભિત, પહેરવેશ સુદર અને શાનપ ન મિલે અને રોશન છે इत्यादि વાતો કરવામાં ઘણત ગુમાવે અને ધર્મવ્રતી ન કરે તે દેશકથા

સ્ત્રીકથા-સ્ત્રીઓ સગીર વિધવિધ વાર્તાગપ કરી તેના ગુણદોષનું પુચ્છણ કર્યા કરે મોગલશાસિની સુદરીઓ તો સ્વચ્છરત પરી જોવી હોય છે દક્ષિણી લોકોની સ્ત્રીઓ સુદર ઘહેરાગાઠી અને નિત્ય શ્નાન કરનારી હોય છે, નાગર લોકોની સ્ત્રીઓ અત્યંત સુગંધ દાય છે પક્ષી વિધવિધ દેશની સુદરીઓના ઘણત કરે આ ઉપરાંત સ્ત્રીઓના શૃંગાર, અથડાવો વિગેરેને લગતી વાત કરે તે સ્ત્રીકથા

ભક્તકથા-(મોજનકથા) કોઈના જમણવારને લગતી વાત કરે ક અમુકના જમણવારમાં મિત્રાન્ન સાથે થયું હતું શાસ્ત્ર તમ તમાટવાટુ હતું, પેંડા ઘણા જ સારા હતા વિગેરે વિગેરે વાત કરે તે ભક્તકથા

ઉપરની ચારે કથાઓ પરત્વે વિપરીત બોલે પડેલે કે નિંદા કરે તે પણ કથા જ કહેવાય, જેમકે રાજા તો પાપી છે, નિર્દય

છે, વિધવી છે, અમુક દેશ તો ફિટ છે, લોકો દુરાચારી છે, અમુક સ્ત્રી તા આચાર ચગરની ને વિધવલપટી છે, કજાસી તેમજ પ્રોધી છે, અમુક મોખન તો અસ્વાદિષ્ટ છે, મીઠાઈ તો ગધાઈ ગયેલી છે, શાક સટેલુ છે રૂયાદિ રૂયાદિ વાર્તાલાપો કરવામા રચ્યાપચ્યો રહે તે પળ વિકથાનો જ પ્રકાર છે

આથી રીતે પ્રમાદના વાંચે પ્રકારોનું જે સેવન કરે છે તે કર્મરૂપી અગ્નિમા હરહંમેશ યજ્ઞ્યા કરે છે, તેને રોગ-સતાપાદિ પરિતાપ ઉપજે છે, મરણાદિક મહાભય રહે છે અને સત્સારરૂપી કારાગારના ઘઘનમા જલકાલુ પડે છે આથી ઘાર ચિદવતામાથી મુક્ત કરાવનાર જો કોઈ હોય તો શ્રીકેવલી ભગવંતે ઉપદેશોલ્લ ધમ જ છે તેથી પ્રસર શુભ સદશ પ્રમાદના પરિત્યાગ કરી ધર્મસેવન કરવું જોઈય પ્રમાદ સેવે છે તેને નરકાદિ મહાકુલો, મહાવાતનાઓ સહન કરવી પડે છે, મહાભયંકર તાહ, પિશાચાદિકનું રૂપ જોવું પડે છે, શય, હાલકા પ્રમુલ્લની વુર્ગધ સહન કરવી પડે છે, અતિકહલો કણ્ઠવાથી આહાર થયો પડે છે, પરસી તથા તલવાર જેવા સીક્ષણ શસ્ત્ર પરથી ચાલવું પડે છે, અત્યંત શીત તથા અત્યંત ઉષ્ણતા સહન કરવી પડે છે, અત્યંત ઘોઘો-અસદ્ય ભાર ઉપાદયો પડે છે-આવા આવા કષ્ટો પ્રમાદના પરવશ પળથી સહન કરના પડે છે પ્રમાદનું આવું ભયપ્રદ સ્વરૂપ સમજીને જે કોઈ મહાપ્રતનું પાલન કરે, રૂદ્રિયોને દમે, મનને વાઘૂમા રાજે, આપક ધર્મ પાલે શુદ્ધ સમવિતધારી થને તે મનુષ્ય મરણ પામીને દેવગ્નોકમા જાય અને ત્યાંથી દયવીને પણ સુલ-સપત્તિ ભોગવી, ધર્મરાધન કરી ટેષટ અક્ષયસુરનો મોજા ઘાય

આથી રીતે પ્રમાદ સેવવાથી અશુભ ફલ અને પ્રમાદનો પરિત્યાગ કરવાથી દશ લોકાદિકની પ્રાપ્તિરૂપ શુભ વિપાક-ફલ થાય તેને લગતું જેમા ઘળન છે તે વશનું પમાવાપ્તમાય જાણનું

૧૧ નદી—તેમા મહામાગલિક મતિ ધૃત,અવધિ,મન પયવ અને વેચલજ્ઞાન વ વાચ પ્રવારના નાનનું સ્વરૂપ છે આ સુત્ર દેવદિગ્ગણિ ક્ષમાશ્રમણકૃત છે મુલ્ક શ્લોક ૭૦૦ શ્રીમલ્લયગિરિકૃત ટીકા ૭૭૫ શ્લોકપ્રમાણની અને શ્રીહરિમંત્રસૂરિકૃત ટીકા ૨૩૧૨ શ્લોકની છે શૃણિ ૨૦૦૦ ગાથાની છે, ટિપ્પણ ૩૦૦૦ શ્લોકનું છે

૧૨ અનુયોગઢાર—ધાર પ્રવારના ધ્યાત્યાન કરવાની પદ્ધતિ-રીતિનું તેમા ઘળન છે ચલી નય-નિલેપાનું ઘળન અને સિદ્ધિ દર્શાવવામા આવેલ છે શ્લોક ૧૮૦૦ છે મજધારી હેમચપ્રસૂરિકૃત વૃત્તિ ૬૦૦૦ અને શ્રીહરિમંત્રસૂરિકૃત લઘુવૃત્તિ ૩૫૦૦ શ્લોકની છે ત્રીજિતદાસગણિ મહત્તરની શૃણિ ૩૦૦૦ શ્લોકની છે

૧૩ દેવિદત્થઓ (દેવેન્દ્રસત્ર)—દેવોના સ્વામી રૂદ્રે ને સ્તવના-સ્તુતિ કરી ત તેમા દ્રાના સ્વરૂપનું વચન છે ગાથા ૨૦૦

૧૪ તદુલ્લેખાલિય—જીવ ગર્ભમા આવે ત્યારે વેગદો હોય અને પ્રથમ પ્રમે વળી વૃદ્ધિ પામ તેને લગતુ તેમજ નમથી માઢીને મરણ સુધીનુ વૃત્તાત છે ગાથા ૪૦૦

૧૫ ચદ્રાવેધ્યક—ચદ્રમાની ગતિનુ પ્રમાણ જેમ રાધાવેધમા ચતુરાદ્યી પુત્રાની આજ વૈષ્ણવમા આવે છે તેમ ચદ્રની ગતિ અનુસાર અણસણ સાધવાની ક્રિયાનુ ઘર્ણન

૧૬ સૂર્યપ્રાપ્તિ—સૂર્યની ગતિ તથા માઢલાદિકનુ ઘર્ણન મૂજ શ્લોક ૨૦૦, મહાયનિરિક્ત ટીકા ૧૦૦૦ શ્લોકપ્રમાણ અને ચૂર્ણ ૧૦૦૦ શ્લાકની છે

૧૭ પૌરિસીમઢલ—શંકુ તમજ પુરુષના શરીરના પ્રમાણ જેટલી છાયા થાય ત્યારે પૌરિસી થાય અર્થાત્ જે જે વસ્તુઓ છે તે તે વસ્તુઓના પોતાના શરીરપ્રમાણ છાયા થાય ત્યારે પૌરિસી કહેવાય આ પ્રમાણ ઉત્તરાયણનાં અતમા અને દક્ષિણાયણની આદિમા સમજણ આ પૌરિસીપ્રમાણ એક દિવસ હોય છે, પછી તો આઠ આગજના એકસઠ ભાગ કરીય અને તેના એક ભાગ જેટલો દક્ષિણાયણે પોતાની છાયા ઉપર ઘટે અને ઉત્તરાયણમા જેટલો ઘટે તેમ સમજણ આરી રીતે માઢલે-માઢલે પૌરિસીનું પ્રમાણ જે પ્રથમા આપ્યુ છે તે પૌરિસીમઢલ

૧૮, મઢલપ્રવેશ—દક્ષિણ તથા ઉત્તર દિશાના મઢલોને વિષે ચાલતા સૂર્ય તથા ચદ્રનો એક એક મઢલ મૂકીને ઘીજા મઢલમા પ્રવેશ કરવો તેને લગતુ ઘર્ણન તે મઢલપ્રવેશ

૧૯, વિજ્ઞાચરણત્રિનિશ્ચય—વિદ્યા પઢલે જ્ઞાન, સમવિત યુત તે ચારિત્ર તેનુ જે ફલ-વિનિશ્ચય તેને લગતુ ઘર્ણન અર્થાત્ વિદ્યાચારણાદિકનો વૃત્તાત

૨૦, ગણિવિદ્યા—બાલ, યુદ્ધ સાધુઓનો સમુદાય તે ગણ કહેવાય, તે ગણનો નાયક-અધિષ્ઠાતા તે ગણિ અથવા આચાર્ય કહેવાય તેની વિદ્યા તે ગણિ વિદ્યા આ વિદ્યાદ્વારા જ્યોતિષકાંદીનુ જ્ઞાન થાય, જેથી અમુક શુભ ધાર, નક્ષત્ર, તિથિ, મુદ્દત જાઈને ધીક્ષા આદિ ધાર્મિક ક્રિયા કરાવી શકાય

૨૧, ધ્યાનવિમક્તિ—આર્ત, રોષ, ધર્મ અને શુદ્ધધ્યાન-આ ચાર ધ્યાનને લગતુ તેમા ઘર્ણન છે

૨૨, મરણવિમક્તિ—મરણ પઢલે પ્રાણત્યાગ કરવો તે છે પ્રધારે જઈ શકે-એક સારી રીતે, ઘીજો દુષ્ટ અધ્યવસાયથી જાને લગતુ ઘર્ણન કરવામા આપ્યુ છે

૨૩ જાપવિસોહી (આત્મનિશુદ્ધિ)—આત્માને વોઈ પણ ધાર્મિક ક્રિયા કરતા અગર તો ઘીજી રીત ભગ પઢવો હોય તેને માટે આલોચન-પ્રાયશ્ચિત્ત ધિમેરે જઈ આત્માને શુદ્ધ કરવો તેને લગતો અધિકાર આ પ્રથમા છે

૨૪. ચીતરાગશ્રુત-રાગીણુ ત્યજી દહને ચીતરાગ-રાગરહિત ધમ યથાય ? તને લગતુ આમા ઘણન છે

૨૫ સંલેપના નુત-દ્રવ્ય તથા ભાગથી મલેપના કરવાનો અધિકાર પ્રધ્ય મલેપના પટલે ચાર વર્ષ સુધી વિવિધ-જુદી જુદી જાતનો તપ કરે અથાત્ છટ્ટ, અદ્વમ, ચાર ઉપવાસાદિક તપ કર, એ વષ સુધી નિષા કરે, પછી પચાતરે આગવિલ કરે, પછી ■ મહિના સુધી ઉપવાસ કરે, પછી પ્રમાણ મહિત આય ત્રિલ કરે, જો મુચ્ચમગ થાય પટલ તપશ્ચર્યામા ભાગા પટે તા ઘણી છ માસ સુધી કરે ત્યારપછી વાટિસહિત તપ કરે પટલે ઉપવાસ તથા વ્યાસણ વ્યવજને પારણે કરે ભાગસલ્પના પટલે વ્રાધાદિક વધાયો ઘટાટે-ત્યાગ

૨૬. ત્રિહારકલ્પ-દશવિરકલ્પી પ્રમુખના વિહારના આચારનુ ઘર્ણન

૨૭ ચરણીધિ-જેમા ચારિત્ર પાઠ્યનાની વિધિનુ ઘર્ણન છે

૨૮. આરપચકસાળ-રાગોત્પત્તિ થાય-વ્યાધિ થાય ત્યારે પચક્ષાળ કરાવવાની વિધિનુ ઘણન છે ધ્યાન અને જાણરા યોગ્ય ૬૩ વસ્તુઓનુ ઘર્ણન આમા કરવામા આશ્ચુ હે ગાથા ૮૪

૨૯ મહાપચકસાળ-દશવિરકલ્પી તથા ક્રિસકલ્પી અંતકાલે માર ઘર્ણની જે સંલેપના કરે તેને લગતી વિધિનુ ઘણન ગાથા ૧૩૪

કાલિકશ્રુત ઘણ અનેક પ્રકારનુ છે જેમક-૧ ઉત્તરાધ્યયન, ૨ દશાશ્રુત ૩, ૩ દૃઢકલ્પ, ૪ વ્યવહારસૂત્ર, ૫ નિશીથ, ૬ મહાનિશીથ, ૭ પ્રતિભાષિત, ૮ જગ્ગ્રીપમગ્ગતિ, ૯ ક્રોપસાગરમગ્ગતિ, ૧૦ ચત્રમગ્ગતિ, ૧૧ રુદ્રિયા(કુશિકા[વાની]) - ધિમાણગિમતિ, ૧૨ મહાહિયા, મહતી [મોટી] વિમાણપ્રવિમતિ, ૧૩ અગ્નિલિવા, ૧૪ વર્ગચૂલિકા, ૧૫ ત્રિવાહચૂલિકા, ૧૬ અરુણોપપાત, ૧૭ યરુણોપપાત, ૧૮ ગરુડોપપાત, ૧૯ ધરુણોપપાત, ૨૦ વૈશ્રમણાપપાત, ૨૧ ચેલંધરોપપાત, ૨૨ દેવેન્દ્રો પપાત, ૨૩ ઉત્થાનશ્રુત, ૨૪ સમુત્થાનશ્રુત, ૨૫ નાગપરિજ્ઞાપલિકા, ૨૬ નિષાં ઘલિકા, ૨૭ વપ્પિઆ (વલ્પિકા), ૨૮ વપ્પવદિસિયા (વલ્પાયતસક), ૨૯ પુષ્પિકા (પુષ્પિતા), ૩૦ પુષ્પચૂલિકા અને ૩૧ વહિદશામ * इत्यादि

૧. ઉત્તરાધ્યયન-જે સૂત્રમા વધા અધ્યયનો ન્યૂન નથી, એષ્ટ છે તે તેના અધ્યયન ૩૬ છે સાધુઓને સચમમાગમા સ્થિર રાખવાને ઉપદેશરૂપે અનેક દષ્ટાંતો સહિત સુદર મવાદા આપ્યા છે મૂલ્ય શ્લોક ૨૦૦૦, ઘાદીવેતાલ શીશાતિસૂરિકૃત

* પાશક સૂત્રમા આશાવિપમાવના, દહિવિપમાવના, ચારણમાવના, મહાસ્વમમાવના અને તત્રપાનમગ-અટલા નામો વિશવ જળાબ્યા છે ૨૭ થી ૩૧ સુધાત્મા પાંચ નામો નિર્ધા વલિદા સૂત્રના વિભાગરૂપ જ છે

મોટી ટીકા ૧૮૦૦૦ શ્લોકપ્રમાણ છે જ્યારે ચિક્રમ સવધ ૧૧૨૯ માં શ્રીનેમિ
ચંદ્રસૂરિય લઘુટીકા ૧૨૬૦૦ શ્લોકની ઘનાધો છે શ્રીમદ્રવાહુસ્થામીકૃત નિર્યુક્તિ
૬૦૭ ગાથાની છે શૂર્ણ ૬૦૦૦ શ્લોકની છે

૨. દશાર્યુતસ્કથ-આ સૂત્રમા દશ અધ્યયન છે આ સૂત્રના આઠમા અધ્ય
યનમાથી ઉદ્ભવ કરી શ્રીકલ્પસૂત્રની રચના કરવામા આગી છે મૂળ શ્લોક ૧૮૩૫,
નિર્યુક્તિ ૧૧૮ અને શૂર્ણ ૨૨૪ શ્લોકપ્રમાણ છે

૩. મૃદત્કલ્પ-જેમા સ્થવિરવલ્પ અને જિનવલ્પ પાઠવાનો આચાર છે ઉદ્દેશ
૩૪ છે મૂળ શ્લોક ૪૭૩ થિ સ ૧૩૩૨મા મૃદચ્છાસીય શ્રીક્ષેમકીર્તિ
સૂરિફૂત ટીકા ૪૨૦૦૦ શ્લોકપ્રમાણ છે મૃદદ્ભાષ્ય ૧૨૦૦૦ અને લઘુભાષ્ય
૮૦૦૦ શ્લોકનુ છે શૂર્ણ ૧૪૨૨૫ શ્લોકપ્રમાણ છે

૪. વ્યવહારસૂત્ર-આલોચન-પ્રાયશ્ચિત્ત સવધી અધિકાર છે ઉદ્દેશ
૧૦, મૂળ શ્લોક ૬૦૦, શ્રીમલ્લયગિરિજીકૃત ટીકા ૩૩૬૨૫ શ્લોકપ્રમાણ છે
ભાષ્ય ૬૦૦૦ અને શૂર્ણ ૧૦૩૬૧ શ્લોકપ્રમાણ છે

૫. નિશીઘ-જે મુનિઓ સાધ્વાચારથી વ્યુત થાય તેની શિક્ષા સવધી આ
સૂત્રમા અધિકાર છે ઉદ્દેશક ૨૦, મૂળ શ્લોક ૮૧૫, મોટુ ભાષ્ય ૧૨૦૦૦ શ્લોકનુ
અને લઘુભાષ્ય ૭૪૦૦ શ્લોકનુ છે શૂર્ણ ૨૮૦૦૦ શ્લોકપ્રમાણ છે

૬. મહાનિશીઘ-જિનમંદિર તથા જિનપ્રતિમા, અઘ્રાઈ મહોત્સવ, અનુકપા
નિગરેને લગતા શિશ્વા-ઉપદેશ સવધી મોટા સૂત્રોનુ સવિસ્તર વર્ણન છે અધ્યયન ૧૩,
મૂળ શ્લોક ૪૫૦૦ મતાતરે તેની વ્રણ પ્રકારની વાચના છે લઘુવાચના ૪૨૦૦, મધ્યમ
વાચના ૪૫૦૦ અને મૃદદ્વાચના ૧૧૮૦૦ શ્લોકપ્રમાણ છે

૭. શ્રપિમાપિત-શ્રીનેમિનાયના સમયના ૨૦, શ્રીપાર્શ્વનાયના સમયના ૧૫
અને શ્રીમહાધીર પરમાત્માના સમયના ૧૦-કુલ ૪૫ શ્રપિઓનુ વર્ણન છે

૮. જમૂઢીપ્રગ્નસિ-જમૂઢીપ મવધી ભૌગલિક વર્ણન છે મૂળ શ્લોક
૪૧૪૬, શ્રીમલ્લયગિરિજીકૃત ટીકા ૧૨૦૦૦ શ્લોકની અને શૂર્ણ ૧૮૬૦ શ્લોકની છે

૯. ચંદ્રપ્રગ્નસિ-ચંદ્રનો ચાર (ગતિ) અને માદલા સવધી અધિકાર છે
મૂળ શ્લોક ૨૨૦૦ શ્રીમલ્લયગિરિજીકૃત ટીકા ૯૪૧૧ શ્લોકની છે જ્યારે લઘુ-
ટીકા ૧૦૦૦ શ્લોકપ્રમાણ છે

૧૦. દ્વીપસાગરપ્રગ્નસિ-તમા અનેક દ્વીપ અને સમુદ્ર સવધી વર્ણન છે આ
ઉપરાત માનુષ્યોત્તર પર્વત, નદીશ્વરદ્વીપ, દલકદ્વીપ इत्यादि પર રહેલ જિન
મંદિરોનુ વર્ણન આપવામા આવ્યુ છે

૧૧. ક્ષુદ્રિકાવિમાનપ્રતિભક્તિ—જેમા સમગ્રેણિય રહેલા વિમાન અને છૂટા વિમાનનુ અલ્પચ્છાશર્ધદ્વારા ઘર્ષણ કરલ છે

૧૨. મહતીપ્રિમાનપ્રતિભક્તિ —જેમાં ઉપર્યુક્ત વિમાનોનુ વિસ્તૃત સ્વપાર્થથી વિવેચન કરવામા આવ્યુ છે

૧૩ અગ્નિચૂલિકા—આચારાગાદિ જે અગા છે તેની ચૂલિકા તે અગ્નિચૂલિકા, આ ચૂલિકામા અગમા જ કહ્યુ ડ તેનો તેમજ જે કહલ નથી તે સર્વનો સમગ્ર છે

૧૪ વર્ગચૂલિકા—યગ પટલ અધ્યયન આમા અલ્પગાદિય અધ્યયનનો સમગ્ર કરવામા આવ્યા છે

૧૫. વિવાહચૂલિકા—શ્રીમદગવતી સૂત્રની (વિવાહપ્રજ્ઞાસિની) ચૂલિકા છે

૧૬. અરુણોપપાત, ૧૭. વરુણોપપાત, ૧૮. ગરુડોપપાત, ૧૯. ધરુણોપપાત, ૨૦. વૈશ્રમણોપપાત, ૨૧. વેલધરોપપાત અને ૨૨. દેવેન્દ્રોપપાત—જેના અધ્યયનથી તે તે નામના દેવ પ્રત્યક્ષ થાય અને સ્મરણ કરનારની સ્તથના-સ્તુતિ કરો તમની કાર્યસિદ્ધિ કરે અરુણ, વરુણ ધિગરે દેવાના જેમા સર્વથ છે તે અરુણોપપાત, વરુણોપપાત ઇત્યાદિ સૂત્રો જાણવા

૨૩. ઉત્થાનશ્રુત—જેમા અધ્યયનથી ગામ, નગર, કુલ અને રાજધાની ધિગરે ડહાડ થાય તે. જ્યારે કોઈ સાધુ-મુનિરાજ ક્રોધાવેશમા આવે ત્યારે આ શ્રુતનો પક ધાર પાઠ કરે ત્યારે સર્વથ લોક મયગ્રાત થઈ જાય અને ધીઝી ધીઝી ધાર મળે ત્યારે સગ પ્રામ-નગરાદિક છોડીને ચાલ્યા જાય-નાશી જાય

૨૪. સમુત્થાનશ્રુત—જ્યારે ઉપર્યુક્ત ક્રોધી મુનિરાજનુ કાર્ય થઈ જવાથી તેમના ચિત્તની શાંતિ થાય-પ્રસન્નચિત્ત થાય ત્યારે પાટુ સમુત્થાનશ્રુત મળ ને તેના પક્-ધે-ગ્રણ વારના પાઠથી નાશી ગયલા લોકો પાછા મળલની ઇચ્છાથી આથીને પ્રામ મગરાદિકમા નિવાસ કરે

૨૫. નાગપરિજ્ઞાવલિકા—નાગકુમાર દેવની પરિજ્ઞા પૂર્ણિકાર જળાય છે કે-જ્યારે સાધુ આ અધ્યયન મળે ત્યારે સર્વલ્પ કર્યા વિના પળ નાગકુમાર દેવ પોતાના સ્થાનમા રહ્યા હતા તે સાધુ-મુનિરાજને ધાંદે અને સઘ પર કોઈ પળ સર્વટ આથી પડયુ હોય તો તેનુ નિવારણ કરે

૨૬. નિરયાવલિકા—તેમા નરવાવાસાનુ ઘર્ષણ છે નરકમા જનારા મનુષ્ય અને તિર્યંચો ધિગરેનુ પળ ઘર્ષણ આપવામા આવ્યુ છે

૨૭. સુત્રકલ્પિક—મૌઘમાંદિ દેવલોકના કલ્પ સગથી ઘર્ષણ છે

૨૮. કલ્પારત્તસ-વિમાનના શિખરાદિનું વર્ણન શૃણિકાર પદ્મ પળ વદે છે કે સૌધર્મ તથા દૃશ્ય દેવલોકને વિષે જે વિમાનો તેમા અત્યંત તપશ્ચર્યા દ્વારા જે દેવપણે ઉપજે તેને લગતું વર્ણન આપેલ છે

૨૯. પુષ્પિકા-ગૃહસ્થપણનો ત્યાગ કરી જે સયમભાવમા સ્થિર થયા પછી સુખિયા થયા તેને લગતો અધિકાર છે

૩૦. પુષ્પચૂલિકા-ગૃહસ્થપણનો ત્યાગ કરી સાધુત્વ સ્વીકાર્યા બાદ પાત્રત્યાગને વિચરવા સયધી અધિકાર

૩૧. વૈદિદશાગ-અધિકૃત્તિ રાજાના કુલમા ઉત્પન્ન થઈને જેઓ મોક્ષે ગયા તેઓને લગતો અધિકાર

આ પ્રમાણે ઉત્કાલિક અને કાલિક શ્રુતની સરળ ગણવટા પાર આવે તેમ નથી આપણે પૂર્વે જાણી ગયા તે પ્રમાણે શ્રીકૃષ્ણમદેવના સમયમા ૮૪ હજાર, વાષીશ તીર્થંકરના સમયમા સરળાતા હજાર અને શ્રીમહાવીર પરમાત્માના સમયે ચૌદ હજાર પ્રકીર્ણકો રચાયા છે ભગવાન શ્રીકૃષ્ણમદેવના ચોરાશી હજાર સાધુઓ હતા માટે તેમના સમયમા કાલિક અને ઉત્કાલિક શ્રુતની સરળા ચોરાશી હજારની થઈ, કારણ કે ભગવતે ઉપદેશોલ્લુપ્તનો અંગીકાર કરીને જે રચના કરે તે સર્વ પ્રકીર્ણક વહેવાય અથવા તો પોતાની કુશલતા વૃદ્ધાંશવા પૂર્વક શ્રુતને અનુસારે ઉપદેશને અવસરે રચના કરી ચોલે તે પણ પ્રકીર્ણક વહેવાય આ પ્રમાણે શ્રીકૃષ્ણમદેવના સમયમા ૮૪ હજાર, વાષીશ તીર્થંકરના સમયમા સરળાતા હજાર અને શ્રીવીરપરમાત્માના સમયમા ચૌદ હજાર પ્રકીર્ણકો ની રચના થઈ

ઉપર જણાવેલ હવીકતના સયધમા કેટલાક આચાર્યાનો મતભેદ પણ છે કેટલાક આચાર્યો પદ્મ પણ જણાવે છે કે-શ્રીકૃષ્ણમદેવને આશ્રયીને જે સાધુ સરળા કહી છે તે સૂત્ર રચવાની શ્રેષ્ઠ શક્તિ ધરાવનારા સાધુઓની સમજની વીજ્ઞા નામાય સાધુઓ તો ગણા થયા છે વધી કેટલાક પદ્મ પણ જણાવે છે કે-શ્રીકૃષ્ણમદેવની વિદ્યમાનતામા જ જણાવી તેટલી સાધુસરળા થઈ, પણ તમના નિર્ધાન પછી જે જે સાધુઓ તેમના શાસનકાલમા થયા અને તેમા પણ જે શ્રેષ્ઠ શાસ્ત્ર રચવાની શક્તિવાળા થયા તેઓના રચેલા ગ્રંથો જ સૂત્રમા અધિકૃત કરેલા જાણવા અને તેવા નામ જ શ્રીનદીસૂત્રમા સૂચવેલ છે આના પ્રકારના મતા તર દર્શાવવા માટે જ અહીં શબ્દ સૂત્રમા મૂકવામા આવ્યો છે શ્રીકૃષ્ણમદેવાદિક તીર્થંકરના સમયમા તેમના જે શિષ્યો (૧) ઉત્પાતકુદ્ધિ, (૨) વૈનેયિકી, (૩) કામળકી આ (૪) પારિજામિકી-આ ચાર કુદ્ધિના ધરનાર હતા તેમના રચેલા જે પચસ્રા તે પ્રકીર્ણકો જાણવા પ્રત્યેકકુદ્ધિ પણ તેટલા જ જાણવા

આ સવધમા કોઈ આચાર્યે પમ કહે છે કે-દરેક તીર્થકરના સમયમા અસ હયાતા પયણ રચાય છે, પણ અહીં તો પસ્ત પ્રત્યેકયુદ્ધના રચેલા જ પ્રકીર્ણકો જાણવા આ કથન પરત્વે કોઈ શકા કરતા કહે કે-પ્રત્યેકયુદ્ધને શિષ્ય તો ન હોય તો તમામ કથન સત્ય-વ્યાજ્ઞવી જાણતુ નથી આ શકાના મયધમા છુલાસો કરતા ગીતાય જાણાવે છે કે-પરમાત્માના શાસનરહિત કાઢમા જે પ્રત્યેકયુદ્ધ થાય તેને શિષ્યનો અભાવ હોય છે, પરન્તુ જે પરમાત્માના શાસનકાઢમા પ્રત્યેકયુદ્ધ થાય છે તેને શિષ્ય કરવાનો નિષેધ નથી આ સવધી મીલેનો મૂળપાઠ દ્વપણ સરહો સ્પષ્ટ છે “ઈહ તિત્થે અપરિમાણા પદ્ધગા પદ્ધણગસામિઅપરિમાણત્તણઓ, કિં તુ ઇહ સુત્તે પત્તેયયુદ્ધપણીય પદ્ધગ માણિયર્ચ્ચ, કમ્હા જમ્હા પદ્ધણગપરિમાણેણ ચેવ પત્તેયયુદ્ધપરિમાણ કીરહ, મણિય ‘પત્તેયયુદ્ધા પિ તત્તિયા ચેવ’ત્તિ” ચોયગ આહ-નૈણ પત્તેયયુદ્ધા સિસ્મમાનો ય નિરુજ્જણ ? આયરિઓ આહ-તિત્થગરપ-ણીયસાસણપઢિવંસત્તણઓ તસ્મ સીસા દ્વવન્તીતિ ” અર્થાન્ “તીથમા પરિમાણ રહિત-સહયા રહિત પયણાનો રચના થાય છે, કારણ કે પયણાના રચનારની સત્યા પરિમાણ રહિત હોય છે, પરન્તુ અહીં તો પ્રત્યેકયુદ્ધના જ રચેલ પયણાની સત્યા જ સુવકાર કહે છે આ સવધમા શકા થતા શિષ્ય પૂછે છે કે-‘પ્રત્યેકયુદ્ધને તો શિષ્યનો અભાવ હોય છે’ આ શકાનુ સમાધાન કરતા આચાર્યમગયત કહે છે કે-‘મહાનુભાવ’ તીર્થકર મગયતમા શાસન-કાઢમા જે પ્રત્યેકયુદ્ધ થાય તેને શિષ્ય કરવાનો નિષેધ નથી ”

સદાચારી ગચ્છમા નિગાસ કરવાનુ ફલ-

આ પ્રમાણે આવશ્યકવ્યવસ્થાતિરિત્ત શ્રુતનુ સ્વરૂપ જાણતુ અને માધોસાય પ્રકીર્ણક સંવધી સમજીતી પણ વિચારી લેવી અસદાચારી-બ્રદ ગચ્છમા રહેવાથી સત્સાર-પરિભ્રમણ વધે તેમ જાણ્યુ હવે સદાચારી-સારા ગચ્છમા ઘાસ કર વાધી જે કાપદા-છામ થાય તે સવધી વર્ણન જણ ગાથાદ્વારા કરે છે

જામદ્ધજામદિગપક્ષ, માસ સવચ્છરપિ વા ।

સમ્મગ્ગપટ્ટિય ગચ્છે, સવસમાણસ્સ ગોઅમા । ॥ ૩ ॥

લીલાઅલસમાણસ્સ, નિરુચ્છાહસ્સ વીમણમ્ ।

પિક્કવવિસ્સહ અન્નેસિં, મહાણુમાગાણ સાહૂણમ્ ॥ ૪ ॥

ઉજ્જમ સવ્વથામેસુ, ધોરવીરતવાહા ।

લજં સંકં અહકમ્મ, તસ્સ વીરિઅ સમુચ્છલે ॥ ૫ ॥

[યામાર્દ્ર યામ દિન પક્ષ, માસ સવત્સરમપિ વા ।

સન્માર્ગપ્રસ્થિતે ગચ્છે, સવસમાનસ્ય ગૌતમ ! ॥ ૩ ॥

લીલાલસાયમાનસ્ય, નિરુત્સાહસ્ય વિમનસ્કમ્ય ।

પદ્યત' અન્યેષા, મહાનુભાગાના સાધુનામ્ ॥ ૪ ॥

ઉચ્ચમ સર્વસ્યામેષુ, ધોરવીરતપાદિકમ્ ।

લજ્ઞા શબ્દકામતિકમ્ય, તસ્ય વીર્ય સમુચ્છલેત્ ॥ ૫ ॥]

ગાથાર્થઃ—હે ગૌતમ ! અધે પ્રહર, એક પ્રહર, દિવસ, પક્ષ, માસ કે વર્ષ પર્યન્ત સન્માર્ગગામી—સદાચારી ગચ્છમા રહેનારા સુલ્લક્ષી-આલસુ, નિરુદ્ધમી, નિમનસ્ક-શૂન્ય ચિત્તવાળો સાધુ પણ વીજા પ્રૌઢપ્રભાવી સાધુઓને સર્વ ક્રિયા-ઓમા પ્રયત્નશીલ, ધોર તપસ્વી, દુષ્કર વૈયાચ્છાદિક કરણી કરવામા તત્પર જોઈને પોતાની લજ્ઞા-શરમ-સંજોષ અને શકા સર્વથા ત્યજી દઈને ધર્માનુષ્ઠાન કરવામા ઉત્સાહવત બને છે, અર્થાત્ ' હુ પણ જિનોક્ત ક્રિયા કરુ, જેથી દુઃસ-રૂપી દાવાનલ્લથી મુક્ત થાઉં ' એવી ભાવના તેને સ્ફુરે છે. ૩-૫

વિવેચન—શ્રીવીરપરમાત્મા શ્રીગૌતમસ્વામીને ઉદ્દેશીને વહે છે કે—' હે ગૌતમ ! જે સાધુ સદાચારી ગચ્છમા રહે છે તેનું આલસુપણુ, નિરુત્સાહપણુ અને મનનું શૈથિલ્ય દૂર થઈ જાય છે પ્રતિક્રમણમા ઠંઠપા-વેસવાની ક્રિયાને અને આલસ આપતી હોય અગર તો પહિલેહણાદિ ક્રિયામા મન્દતા આપતી હોય તે ઘોજા સદાચારી સાધુમા અવલંબનથી દૂર થાય છે એક ગામથી વીજે ગામ, વિહાર કરવો, અધ્યયન કરવું વિગેરે ક્રિયાથી નિરુદ્ધમીપણુ પણ દૂર થઈ જાય છે યક્ષી દીક્ષા લીધા પછી ચારિત્રપાલનમા વડિનતા નીહાલી મન હામાહોલ થાય, મનમા ' હવે શું કરીશું ? ક્યોતિષ, જપ્ત, મપ્ર અને તપ્રાદિ કરી આજીવિકા ચલાવું ' વિગેરે વિચાર વને છતાં પણ તેનું મન દટ થઈ જાય, ધારણ કે સન્માર્ગગામી ગચ્છમા રહેનારા સાધુઓનું યથા મમયે પ્રિયાપૂર્વકનું આચરણ નીહાલે, પ્રામાનુગામ વિહાર, ઉપરાસ, છટ્ટ, અટ્ટમ, પાસલમણ તથા માસલમણાદિ ઉપ્ર તપશ્ચર્યા જુષ જા ઉપરાત ધધામણુ આય પિલ તથા નિધિ આદિ તપશ્ચર્યા ધારવાર નીહાલે, જ્ઞાનવૃદ્ધના વિનયોદિક જુષ, વૈયાચ્છાદિક પ્રવૃત્તિ જાણ, આહાર-પાણી લાવી દેવા, પગ ચાપથા દત્યાદિ પ્રિયા નીહાલે, વગ્ગલીભાષિત ધમમા લેશમાત્ર પણ અશ્રદ્ધા ન તીરવે, મૂલ્યૂક ના મિચ્છા દુષ્કટ (માફી) માગ, આલોચન-પ્રાપશ્ચિત્ત શ્રદ્ધા વગેરે દત્યાદિ વિવિધ શુદ્ધ પરણી જોઈને સુલક્ષી-આલસુ સાધુ વિગેરે કે—' આ પણ મનુષ્ય

છે અને હુ પણ માનવ છું તો શા માટે મારાથી શુદ્ધ ચારિત્રપાલન ન થઈ શકે ? ' આથી જાણતી વિચારણાથી તે ઉચમચત થતે અને મનમાં આવેલી નય ઝાઈ દૂર ધરવાપૂર્વક ધીર્યાહ્વાસપૂર્વક નયમધર્મનું સમ્યક્ પ્રકારે આરાધન કરે

આ વાચતમાં તર્ક ઉઠાયતા વાઈ પ્રશ્ન કરે કે-ધાર તપશ્ચર્યા અગર તો ઉપક્રિયા કરનારા સાધુઓને જાઈ વાંચોપોંચો સાધુ તો જાગી જાય અર્થાત્ પ્રત્યક્ષ કરે આ ગ્રાંથનું મમાધાન કરતા જણાયે છે કે-જે કુ સર્ગમિત વૈરાગ્યયાસિત આત્મા દીક્ષા પ્રવ્રણ કરે તે તો વદ્ય પતિત થઈ જાય જે મમારની અસારતા થા તો અનિત્યતા નોંદાળો નિ સ્વદો થીને ચારિત્ર અગીવાર ધરવા પછી કુમગી થઈ જાય, પાસ-પાદિકના પાસમા પહોંચે તો તે પણ સુતશીલિયો થનીને પાસત્યો થતો જાય અને તેનું નિર્વદપણુ વાદ્યુ જાય, પરંતુ તો તે શુદ્ધ ગણમાં રહેતો હોય તો ગુપ્ત યોગ અને શુભ કરણી જાઈને તેમા રક્ત થને અને શુદ્ધ ચારિત્ર પાલયા પણ ઉચમચત થાય આ સયધમા 'શ્રીગાતાગુરના પાઘમા અધ્યયનમા આપેલ શૈલકાચાર્યનું દશાન્ત પૂર્ણ પ્રકાશ પાડે છે

શૈલકાચાર્યની કથા—

દ્વારિકા નગરીને વિષે શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવ રાજ્ય કરતા હતા તે નગરીના રૂંશાન નૂળામા રૈવંતાગિરિ-રૈવંતાચલ (હાલનુ ગિરનાર સીથ) નામનો પવત છે તે પવત નૈભગિક સૌંદર્યથી અતિ રમણીય અને અનેક પ્રકારના યુગ્મ-સ્ત્રીભાથી વિસ્તારપક છે તે પવતની નજીકમા જ નંદનનં નામનુ ઉપાન હતુ, જે સ્વે શર દ્વરના નંદનચનને પણ ખુલાવે તેવુ હતુ તે દ્વારિકા નગરીને વિષે થાવચ્ચ નામનો ગાથાપતિ-ગૃહસ્થ વનતો હતો તે અત્યંત ધર્મિક અને નાગરિક જનોને વિષે પ્રતિષ્ઠાપાત્ર હતો તેમને થાવચ્ચા નામનો રૂપાદિ-ગુણસપન્ન પુત્ર હતો તેને શ્રેષ્ઠીય પક જ દિવસમા રમા સરસી રૂપવતી યત્રીશ વંચાઓ સાથે પરણાવ્યો થાવચ્ચાકુમાર તે રામાશ્રીની સાથે ભોગવિલાસ ભોગવતા અને દશગતા સુત્રોના અનુભવ કરતો દિવસો ધ્યતીત કરી રહ્યો હતો, તેજામા શ્રીનેમિનાથ મગધન નંદન થનમા પોતાના અઢાર દ્વાર સાધુઓ અને ચાલીશ દવાર સાધ્વીઓના પરિવાર સહિત પધાર્યા નંદનવાને વિષે રહેલા સુરપ્રિય નામના યશચેત્યમા તેમને વાસ કર્યો આ દલીલત વનપાલક શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવને જણાવી પચ્છે અત્યંત હય

૧ આ સૂત્રમા ત્રીજા આરાના પ્રાતમાગથી પાંચમા આરાના શસ્ત્રાત શુધીમા પચ્છે શ્રી મહાવીરસ્ત્રામીનાં જીવનકાલ વચ્ચે થયેલ જૈનધર્મની મહાવ વિમૂર્તિઓ, વાદર્સ સતીઓ અને પ્રમાવિક પુરણોનું વર્ણન આપવામાં આવ્યુ છે અધ્યયન ૧૧, પ્ગેક ૫૫૦૦ અને શ્રીઅમયદેવ સુરિક્ત ટીકા ૪૨૫૨ શ્લોકપ્રમાણ છે

પામી, ઘનપાલકને ઘધામળી આપી અતીથ આદરપૂર્વક શ્રીનેમિનાથ મગવતને ઘાદ્યા નીકળ્યા થાવચ્છા પુત્રને આ સમાચાર મળતા ત પળ પોતાને યોગ્ય આદરપૂર્વક પ્રભુને ઘાદ્યા ગયો અને ઘાદીન યોગ્ય સ્થાનને વઠો પટલે શ્રીનેમિનાથ મગવતે ભવ્ય જીવાનો ઉદ્ધાર થરનારી રોચક દેશના આપતા કહ્યું કે—“ હે ભવ્ય પ્રાણીઆ ! આ સસાર અસાર છે તો ત્રિપે જે સુહોપભાગ આપાય છે તે મૃગજલની માફક થૂથા છે માતા, પિતા, ભાઈ, યદેન, સ્ત્રી અને પુત્રાદિ સ્વજન મધ્યા સથ સ્વાથના જ સંગ છે સ્વાર્થ પૂર્ણ થતા ત આ કષ્ટસ્વરૂપ ધની જાય છે થલ્લી ત્રિપયસુસ તો ત્રિપ-છેર સદશ છે ત્રિપ મક્ષણથી તો પ્રાણીના એક જ ભવ વગદ ડ પળ ત્રિપયસુસ તો મધપરપરા થધારા દ છે, માટ તેનો ત્યાગ કરી ચાર મહાવ્રતરૂપ ધમનુ આચરણ કરા મગવતની આજ્ઞા પ્રમાણ જે તેનું યથાથ પાલન કરશ ત શિથલશ્મોના સુખન પ્રાપ્ત કરશ જે ત્રિપયસુસમા રાધીમાથી રદશ ત ચારાશી શાલ જીવાયાનમા પરિભ્રમણ કરવાપૂર્વક જન્મ-મરણાદિક અનેક પ્રધારના થટો સહન કરશ અનંત મયા પછી મહાપુણ્યના પ્રભાવથી આ કુલમ માનવદેહ મળ્યો છે તા પ્રમાદનો પરિત્યાગ કરીને તને સાથક કરા દ્યા ” આ પ્રમાણ દેશના સામઢી પર્યદા તા સ્વસ્થાન ગઈ, પરંતુ લપુષર્મી થાવચ્છા કુમારનો આત્મા ધેરાવધાતનાથી આર્દ્ર થયો તન પરમાત્માનો અમૃત-પાણીમા પરમ સયનુ દર્શન થયું અને ત જ સમય મારગથી દીક્ષા અંગીકાર કરવાનો દંડ નિઘય કરી મગવતને પાતાની રૂચ્છા જળાવી મગવત જળાવ્યું કે—“ અસાર સસારમાથી સાર મદન કરવારૂપ તમારો વિચાર મદસાપાત્ર છે ઉત્તમ કાયમા કદાપિ ઢાલ ન કરવી ”

પરમારમાનુ પ્રક કથન સામઢી થાવચ્છાકુમાર સ્વમદિરે આવ્યા અને માતાને પાતાના દીક્ષાભલાપા દર્શાવો થાવચ્છાકુમારની વાત સામઢતા જ માતા ધરણી પર ઢલ્લી પઢી અને મૃચ્છિત થનો ગઈ તરતજ થાયુ અને શીતલ જલના ઉપચાર કરતા ત અરૂપ સમય સચત થઈ ત્યારે રૂદન કરતી કરતી પોતાના પુત્રને ઉદ્દેશીન થદ્યા શાગો કે—“ હ પુત્ર ! મારે તા હુ પક્ષના એક જ લાદકથાયો પુત્ર છે થલ્લી હમણા જ તન અતિ રમણીય થત્રીશ કથ્યાઆ સાથ પરણાવ્યા છે ત ત્રીઆ તારુ સ્મરણ કરીને મૃત્યુને થશ થશ, માટ તારે દીક્ષા લેવાની વાત જ ન ઉદ્ધારથી આપણા ગૃહમા થિપુલ થન છે, કમાયાની થઈ પળ ચિંતા કરવા જેવું નથી માટે આ દેવાગના મદશ રમણીઆ સાથ થથેચ્છિત મોગ થિલામ મોગવ રૂતાનાદિક થયા પછી અને આ મલ્લ મોગથિલાસની સામઢીનો

* આરૂપમદક અને મહાનારૂતામી સિવથના થાવાજ્ઞ તીર્થકરને સમયે ચાર મહાવ્રત હોય છે, ત્યારે પહેલા અને છેલ્લા તીર્થકરને સમયે પાંચ મહાવ્રત હોય છે પાંચ મહાવ્રતના નામ આ પ્રમાણે—૧ પ્રાણતિપાતવિરમણ, ૨ મૃવાવાદવિરમણ, ૩ અત્યાદાનવિરમણ, ૪ મૈથુન વિરમણ અને ૫ પરિમહ સર્વથા ત્યાગરૂપ

ઉપયોગ કયા પછી તું સુગર્વર્ષક સયમ સ્વીકારજે હું પણ તેટલા સમયમા સ્વર્ગવાસી થઈ જાશ, તને કાંઈ નિષેધ નહીં કરે માટે પછી શ્રીનેમિનાથ ભગવત પાસે પ્રવ્રજ્યા પ્રદાન કરજે દીક્ષા લેવાની વાત કરવી અને તે પાછી તો વને ચઢે મહદ્ અંતર છે તારી વચ્ચે છે ચારિત્ર સાદાના ધાર જેવું છે અને તેમા પણ વશનું લોચન આદિ ક્રિયા કાયવલેષ ઉપજાવનારી છે, માટે હે પુત્ર ! તું દોષાનો વિચાર મુલતથી રાખી મનુષ્યજીવનનો ભાગધિરાસ ભોગવ્યા રૂપ લેહાય પ્રદાન કર" માતાનું આજ્ઞા સ્નેહાઠ વચન સાંભળી યાત્રાકુમાર કહ્યું કે-" હે માતા ! તમે જે સુખ ભોગવ્યાનું કહો છો તે મારું અસાર ન અનિત્ય છે તે સુગમું પછ નરકપ્રાપ્તિ છે ઘણી આયુષ્યના વિશ્વાસ નથી ઘણી કોઈ જાણી શકતું નથી કે કોણ પહેલા અને કોણ પછી મૃત્યુ પામવાના છે ધન તો ચઢે દોષાથી વાઈ પણ સ્થલે સ્થિર રહતું નથી ય્યા પુણ્યરૂપી સામગ્રી પૂરી થઈ કે ધન વગ કરીને ચાલ્યું જાય છે માટે હે માતા ! મારા પ્રત્યેતી મમતા અને માહત્તા ત્યાગ કરી મને માક્ષપ્રાપ્તિના નિમિત્તરૂપ સયમ સ્વીકારવા આજ્ઞા આપો "

પુત્રના આવા પ્રકારનો સદાગ્રહ જાણી માતાપિ (વચન) ૪-" પુત્ર ત્વેક્ષરા સયમભયથી ધાસિત થયા છે માટે તમારું મન્ય દીક્ષા મહાત્સવની તૈયારી કર" પમ વિચારીને કૃષ્ણ યાત્રાદેવ પાસે ગઈ અને સત્ત્વ હકીકત જાણી કહ્યું કે-" હે મહારાજ ! પુત્રના આ મહાત્સવ પ્રસંગ તમ મને છેવ્ર, ચામરાદિ ઉપરાત રાજ્ય સામગ્રીની સહાયતા કરા" કૃષ્ણ કહ્યું કે-" હે સાર્થકાદિનો ! તમ લેશમાત્ર ચિંતા ન કરા તમારા પુત્રના દીક્ષા મહાત્સવ હું કરીશ" આ પ્રમાણ વહીને કૃષ્ણ યાત્રાદેવ પોતાની ચતુરંગિણી સેના સાથે થાવન્યા પુત્રના આગાસે આપ્યા કૃષ્ણને થાવન્યા પુત્રના મયમરગની પરીશ્રા કરવાનું મન થયું પડેલે આવાને તેમણે કહ્યું કે-" હે કુમાર ! તમ આવા કામઠ વચમા શા માટે દુઃસ્વર સયમ સ્થાકારા છો ? દાક્ષાળાન ય તા મીનના દાતાયા લોહાના ચળા ચાવવા જેવું બુધ્ધર છે, તમે સત્ત્વ સવધી સુગા ભાગ્યો અમ તમારા રક્ષા કરશું" થાવન્યા કુમારનો સયમના રંગ વાઈ પતંગના રંગ જેવો અસ્થાયી કે ચિત્તમ્બર ન હતો કે જેથી કૃષ્ણના પ્રભામનથી તે ચલિત થાય તે રંગ તો તેમને મજીઠના રંગની માફક હાહાહાડ વ્યાપી ગયા હતા પડેલ કૃષ્ણને જવાબ આપતા તને જણાવ્યું કે-" હે મહારાજ ! તમા કહ્યા તે ઠીક છે પણ માત્ર મૃત્યુ આવશે ત્યારે તમે માત્ર રક્ષણ કરવા સમર્થ હો તો હું તમ કહ્યા તમ કરવા નયાર છું" કૃષ્ણે જણાવ આપ્યા કે-" મરણસમયે કોઈ પણ વાદનું રક્ષણ કરી શકતો નથી તો હું તારું રક્ષણ કેમ કરી શકું ? ચમત્કર્તા અને તીર્થંકર જેવાને પણ કાલને આધીન થનવું પડે છે તો મીજાની વાત શા માટે કરવી જાઈય ?" ત્યારે યાત્રાકુમાર કહ્યું-" હે રાજન્ ! આપ શા માટે પમ કહ્યા છો કે 'હું તારું રક્ષણ

કરીશ ' હુ જ મ મરણરૂપી મયમીત થયો છું અને તેમાથી મુક્ત થયા આ પ્રવચ્ચા અગીવાર કરવા હું ' તેનું આ પ્રમાણેનું દૃઢ મતવ્ય જાણી કૃષ્ણ યાસુદેવ અત્યંત હર્ષિત થયા અને પોતાના સેવકને ઘાલાવી આદેશ આપ્યા કે- 'આદ્યારિકા નગરીમા આદેર ઉદ્ધોષણા કરાવો કે- 'જે કોઈને યાત્રાચ્ચાકુમારની સાથે દીક્ષા લેવી હશે તેના સહ વદાયસ્ત કૃષ્ણ મહારાજા સ્વયં કરશે અને કાદના કુર્દુલને આધાર નહો દોય તો તેનું રાજા પોતે પાલન કરશે ' આ ઉદ્ધોષણાને પરિણામ પેક હજાર પુરુષા યાત્રાચ્ચાની સાથે દીક્ષા લેવા હસુક થયા પોતાની જ્ઞાતિને ભોજન આપી, સ્નાન કરી, સુન્દર ધણ તથા આભૂષણ પહેરી, હજાર પુરુષા ઉપાઢે તેની શિવિકામા વેસી સય થાયચ્ચા પુત્રના આવાસે આવ્યા તં સમયે કૃષ્ણ યાસુદેવે આઠ જાતિના કલશદ્વારા યાત્રાચ્ચા પુત્રનો અભિષેક કરી, સ્વચ્છ ઘણો અને ઉત્તમ આભૂષણો પહેરાવ્યા ઘાદ હજાર પુરુષો ઉપાઢે તુલ્લી શામનીય શિવિકામા ચિરાજમાન કરી ઘર્જિતના નાદપૂર્વક શ્રીનેમિનાથ પરમાત્મા જ્યા ચિરાજ્યા હતા ત્યા આવ્યા પાલશીમાથી નીચે ઝૂનયાં ત્યારે કૃષ્ણ યાસુદેવે તેમને આગલ કર્યા અને પોતે તેની પાછલ ચાલ્યા મગધાન સમીપ આવીન કૃષ્ણે કહ્યું કે- 'હે મગધન ! આ થાયચ્ચ સાર્યવાહનો થાયચ્ચા નામના પુત્ર મને અતિ વહ્નમ છે તે જન્મમરણરૂપી મયઘાલા આ સત્તારસાગરથી ઉદ્ધયન પામ્યો છે અને આપની પાસે માક્ષના પરવાનારૂપ પ્રવચ્ચા અગીવાર કરવા હચ્છે છે, માટે હે સ્વામિન ! આપ તેમની વિશ્વસિના સ્વીકાર કરો ' ઘટલે પરમાત્માય કહ્યું કે- ' જહો મુક્ત્ય = અર્થાત્ સુખ ઉપજે તેમ કરો પ્રભુનો આજ્ઞા થતા થાયચ્ચાકુમારે પાત પહેરેલા આભૂષણો પેક પછી પેક ઉતારયા શ્રદ્ધ કર્યા ત્યારે તે સર્વ તની માતાય પોતાના ધણના પાલશમા અશુ-શ્વરતી આપ્યો સહિત પ્રહન કર્યા અને હેવટની શિક્ષારૂપ હે ધચ્ચનો ઘોલતા કહ્યું કે- ' હે પ્રિય પુત્ર ! હવે તું લેશ પળ પ્રમાદ કરીશ નહિ કરી ચાર ધોડી માતા ન કરવી પડે તેથી રીત ચારિત્ર પાલન કરજે જેમ સિંહનું શિશુ ઘણા ઘેટાઆથી પળ હરતુ નથી તેમ તું પુષ્કલ પરિસહોયો પરામવ પામીશ નહિ ' આ પ્રમાણે ઉપદેશ-વચન સામલ્લયા ઘાદ થાયચ્ચાપુત્રે હજાર પુરુષો સાથે પચમુઠી લાવ કરી દીક્ષા પ્રહન કરી ઘાદ પરમાત્માના મુલથી પાચ 'સમિતિ તથા 'ત્રણ ગુતિનું સ્વરૂપ જાણીને તં પ્રમાણે આચરણ કરતા અને અ પ સ્યવિરો પાસે શાસ્ત્રાપ્યયન કરતા સમય 'યતીત કરવા લાગ્યા ઉપવાસ, હૃદ્ધ, અઠ્ઠમાદિક તપશ્ચર્યાઓ દ્વારા કર્મની

૧ દર્શનસમિતિ, માયાસમિતિ, ઇષ્ણાસમિતિ, આદાનમદમત્તનિલેખણાસમિતિ અને પારિશ્વપનિશ્વાસમિતિ ૨ મનગુપ્તિ, વચનગુપ્તિ ને કાલગુપ્તિ

નિર્જેરા કરવા લાગ્યા આ પ્રમાણે અધ્યયન અને નયમધર્મની પચનિષ્ઠ ઉપાસના કરતા અનુષ્ઠન તેઓ ચૌદપૂર્વના પારગામી બન્યા

થાયેલાપુત્રની શક્તિ દેવ તો ઘણી જ વૃદ્ધિ પામી શ્રીનમિનાથ ભગવતને પણ તેમની શક્તિ માટે માન ઉત્પન્ન થયું એકદા થાયેલાપુત્રે ભગવતથી જુદા વિચરવાની ઘાત કરી અંચ દશમા ધર્મપ્રચાર કરવાજવા માટે આજ્ઞામાગી ભગવતની આજ્ઞા મળતા તત્તા ઉપવિહાર કરતા કરતા શેલગપુરે આગ્રી પદાચ્યા તે સ્થલ સુખમિ ભાગ મામના ઉચાતમા વાસ કર્યા પટલ તે નગરનો શેલેકે નામનો રાજા પોતાના વિચરણ પથક આદિ પાંચસો પ્રધાના સાથે તેમને ધન કરવા આજ્ઞા નગરજના પણ વેદનાથ આજ્ઞા અને મોટી પપદા ચદ થાયેલા અળગારે ઉપદેશ આપી લોકોને સસારનું સ્વરૂપ યથાર્થ સમજાવ્યું સાચાસાચ જીવાજીવાદિ નપ તર્યોતું સ્વરૂપ સમજાવી કમના અચાધિત નિયમનું પણ દિગ્દશન કરાવ્યું આવી સુદ્ધ દેશના સામઝી રાજા તથા પ્રજાજનો પણ અત્યંત હર્ષિત થયા રાજા શેલેકે કહ્યું પ-“ ઉમ્મકુલના, મોગકુલના, રાજ્યકુલના તેમ જ સેનાપતિ અને સાર્યવાદ પ્રમુદ્ધ થના દીક્ષા અગીકાર કરીને વિચર છ, પરન્તુ મારી વધી શક્તિ નથી માટે હે શુરદ્વ ! મને સમક્ષિતમૂલ ખાવકના વ્રત આપી શ્રમણોપાસક બનાવો ’ થાયેલા મુનિપ તન પુરતી સમજણ આપી આવકધર્મના ચાર વ્રતા ઉચારાયા અને તેની માથોસાથ રાજાના પથકે પ્રમુદ્ધ પાવસા મન્ત્રીઓ પણ શ્રમણોપાસક થમઘા સાથ નચતવના વિષયના જ્ઞાતા થયા શેલકુલના સ્વ સ્થાને ગયો અને ખાવકા અળગાર પણ પૃથ્વી પર વિહાર કરવા લાગ્યા

આ થાજુ સોગધિયા નામની નગરીમા સુદર્શન નામનો મહાશ્વેદી વસતો હતો તે નગરીમા એકદા ચાર વેદોની જ્ઞાણ, મહામિથ્યાત્વી અને તેના શાસ્ત્રોની પારગામી, સાત્ય મતગાદી શુરે નામનો પરિવ્રાજક પોતાના દજાર શિષ્યો સાથે આવી પહોંચ્યો તે પાંચ નિયમ શુક શૌચધર્મની શ્રુતપણા કરતા હતા, તેમજ વધારી ઘણું ધારણ કરતો હતો પરિવ્રાજકના આધમમા તન ઉતરેલ જાણીને નગરીમા લોકા અને સુદર્શન શેઠ પણ તેમને વાદવા ગયા તે સમયે ઉપદેશ આપતા તેણે સુદર્શન શેઠને ઉદ્દેશીને કહ્યું પ-“ હે અગ્રી ! અમારા મૂલ ધર્મ શૌચ છ તે યે પ્રકારે છે-(૧) દ્રવ્યશૌચ અને (૨) માથશૌચ દ્રવ્યશૌચ પટલે પાણી તથા માટીવઢે અશુચિ દ્વાય તે દૂર કરવી અને માથશૌચ પટલે તૂળ અને મન્ત્રાદિકથી વીઝ પણ મલમૂત્રાદિકની અશુચિ ચદ દ્વાય તે દૂર કરવી આ પ્રમાણે અશુચિ દૂર કરવાથી જીવ વિઘ્ન રહિત સ્વગ પ્રાપ્ત કરે છે ’ આ પ્રમાણે શુક પરિવ્રાજકનો ઉપદેશ સામઝી સુદર્શન શેઠ અત્યંત પ્રમાદ પામ્યો અને પરિવ્રાજકનો ધર્મ સ્વીકાર્યો વટલાક સમય વાદ શુક પરિવ્રાજક અંચ સ્થલે ગયો અને થાયેલા અળગાર વિચરતા વિચરતા દજાર મુનિઓ સાથે સાગધિયા નગરીપ આજ્ઞા તેને નીલાશૌક નામના ઉચા

નમાં ઉતરેલા જાણીને પૌરણિકો સાથે સુદર્શન શ્રેષ્ઠી પણ વંદનાર્થે આપ્યો ત્રણ પ્રશ્નિના આપી, મુનિવરને પાદી થેટો અને દેશના સામ્રાજ્યા યાદ પ્રશ્ન કર્યો કે-“હે ભગવન્ ! તમારો મૂળ ધર્મ શું છે ?” યાચના અણગારે જવાબ આપ્યો કે-“હે મહાનુમાય ! અમારો મૂળ ધર્મ વિનય છે તેના બે પ્રકાર છે- (૧) ગૃહસ્થના ધમ પાંચ અણુવ્રત, ત્રણ ગુણવ્રત અને ચાર શિક્ષાવ્રત-૫ પ્રમાણે ચાર વ્રતરૂપ તેમજ અગ્યાર ઉવાસગપદિમારૂપ છે અને (૨) સાધુનો પાંચ મહાવ્રતરૂપ, અઢાર પાપસ્થાનકના પરિત્યાગરૂપ તેમજ ચાર પદિમારૂપ વિનય ધમ છ આ બંને પ્રકારનો ધર્મ સેયે તે આઠ* કમની પૃથ્વી અઢ્યાયન પ્રકૃતિનો વિનાશ કરી શિવસુખની પ્રાપ્તિ કરે ” આ પ્રમાણે વહીને યાચના અણગારે સુદર્શન શ્રેષ્ઠીને પ્રશ્ન કર્યો કે “હે શ્રેષ્ઠી ! તમારો મૂળ ધર્મ શું છે ?” ત્યારે શ્રેષ્ઠીય કહ્યું કે-“મારો મૂળ ધમ શૌચ છે ” વટલે યાચના અણગારે મહુ ક-“હે દેવાનુમિય ! કાઈ માનસ લોહીથી ચરઢાચેલા બચ્ચને પુનઃ લોહીમા સ્થાયી થોયે તો તે શુ શુદ્ધ થાય ?” સુદર્શને કહ્યું-“ના ” વટલે યાચના મુનિય જણાવ્યું કે-“અઢાર પાપસ્થાનકના ધાચેલ કમાને કાયા પાણી પ્રમુલના જીવોની ઠિંસા કરીને દૂર કરવાને હુઠે તે બની શક જવ ? લોહીથી આદ્ર યનેલા બચ્ચને જેમ સ્વચ્છ જઠ અથવા તો ક્ષારાદિકથી ધોવામા આવે તો તે શુદ્ધ પને તેમ અઢાર પાપસ્થાનકનકથે ઉપાજલ કમનો ક્ષય કરવા માટે અઠિસાદિક ક્રિયા અને તપશ્ચર્યાદિ કરવા જોઈય પાણી તો ઘઢારના મલને પણ પૂરેપૂરે દૂર કરી શકનું નથી તો આત્માને લાગેલ કમનો નાશ કેવી રીતે કરીશકે ?” આ પ્રમાણે યાચના અણગારનો સંઘોટ ઉપદેશ સાંભળતા સુદર્શનને પોતાની મૂલનુ માન થયું પોતે પાદે માર્ગ પ્રયાણ કર્યું છે અને તેથી તો સાચ્યની ઉલટી જ દિશા પ્રહણ કરા છે તેવા તેને રવાલ આપ્યો પૂર્વ દિશામા ગમન કરવું હોય અને પશ્ચિમ મા ચાલવા માટે તો તે કદિ પણ હટ સ્થળે પહોંચી શક નહીં તેમ વિચારીને સુદર્શન શ્રેષ્ઠીય વિપરીત માર્ગરૂપ શુદ્ધ પરિવ્રાજકના પથનો ત્યાગ કર્યા અને યાચના મુનિ પાસે કેવલીમાપિત જીવધર્મનો સ્વીકાર કર્યા સમક્ષિતા મઠ રૂપ ધાયક ધર્મ પ્રહણ કર્યા અને જીવાજીવાદિ નય તત્ત્વનુ સ્વરૂપ જાણ્યું

આ હકીકત શુદ્ધ પરિવ્રાજકના કળ અથઢાતા તે સ્વય સોગંધિયા નગરીય આપા અને સુદર્શન શ્રેષ્ઠીને આવાસે ગયો શુદ્ધ સમ્યક્ત્વધારી સુદર્શન શ્રેષ્ઠી તેનો આદર સત્કાર પણ ન કર્યો તેમ તેને વંદના પણ ન કરી ત્યારે ગુપ્ત પરિવ્રાજક તેને કહ્યું કે-“હે શ્રદ્ધિન્ ! પદેલ તો તુ અમારી અત્યંત ભક્તિભાવપૂર્વક મેળા શુભપા કરતા અને તુ તારામા આ પરિવ્રતન કેમ થઈ ગયું ? શું તને મારો ધર્મ મલ્યો નહીં ?” ત્યારે શ્રેષ્ઠી કહ્યું કે-“હે પરિવ્રાજક ! ધીનેમિ

* પાતાનરથાવ, પાતાનરથાવ વદગીય, મોહનીય, નામ, ગોત્ર, આવુ અને અત્યાય-૫ પ્રમાણે આઠ પ્રકારના કમો છે તમા કયથી પ્રાણી સિદ્ધિગતિ પ્રાપ્ત કરે છે

નાથ ભગવતના શિષ્ય થાવડા અળગારે મને વિનયમૂલ્ય ધર્મનું સત્ય સ્વરૂપ સમજાવ્યું છે તે હાલમા નીલાશોક ઉપાનમા ત્રિરાજમાન છે તેમણે મને શુદ્ધ નિષ્કલ્પ ધર્મનું ભાન કરાવતા મેં તમારો મિથ્યા માર્ગ ત્યજી દીધો છે ” આ પ્રમાણે સામઘી શુકે પરિભ્રાજકને પોતાના પાદિત્યનું અભિમાન પ્રગટ્યું અને શેઠને કહ્યું કે-“ ચાલો, હું તમારા શુદ્ધ સાથે ઘાદ કરવા માગું છું જો હું દારી જઈશ તો તેમને ઘડન કરીશ અને નહિ તો તેનો પરાજય થશે ” આ પ્રમાણે પોલી શેઠ સાથે તે થાવડા અળગાર પાસે આવ્યો અને પ્રશ્ન પૂછતા લાગ્યો કે-
 “ હે ભગવન્ ! તમારે જ્ઞાત્રા છે ? જયણિજ છે ? અધ્યાગ્રા છે ? પાસુ વિહાર છે ? ” થાવડા મુનિયે કહ્યું કે-“ સર્વ છે ” શુરે પૂછ્યું-“ કેવી રીતે ? ” મુનિયે જવાબ આપ્યો કે-“ તપ, નિયમ કરવા, છકાચનો જયણા-રક્ષા કરવી તે અમારો યાત્રા છે પાંચ દ્વિત્રિય અને મન અમારે યજ્ઞર્તી છે તે અમારું જયણિજ છે અમારા શરીરમા કોઈ પણ પ્રકારના વ્યાધિની પીડા નથી તે અધ્યાગ્રા અને શ્રી, પશુ અને પદ્ય (નયુસક) રહિત આરામાદિ-ઉપાનાદિક સ્થાનોમા દોષ રહિત પીટ-ફલવાદિક લઈને વિચર્યું તે પાસુ વિહાર છે ” ઘાદ શુક પરિગ્રાજકે વીજો પ્રશ્ન કરતા પૂછ્યું કે-“ હે મુનિ ! તમે સરસવ લાગી છો કે નહિ ? ” મુનિે બોલ્યા-“ દારૂ છીપ, અને નથી પણ લાતા ” આથી સરિશ્વ જગત સામઘી શુકને કહ્યું અચ્ચો ઉત્પન્ન થયો તેણે કહ્યું-“ યમ કેમ થને ? ” મુનિરાજે જવાબ આપતા જણાવ્યું કે-“ સરસવ એ પ્રકારના છે-(૧) નમાન ઘડના તે મિત્ર સરસવ અને (૨) ધાન સરસવ મિત્ર સરસવ પંચેદ્રિય મનુષ્યાદિ માટે મલ્ય નથી થઈ ધાન સરસવના પણ બે પ્રકાર છે-(૧) શક્તાદિકથી હેદન-મેદન થયેલા મલ્ય અને (૨) સચિત્ત મારે અમલ્ય છે અને શક્તપરિણત છે તેના પણ બે પ્રકાર છે-(૧) એક ચેતાલીશ દોષરહિત અને (૨) ચેતાલીશ દોષસહિત દોષસહિત છે તે મારે અમલ્ય છે અને જે દોષરહિત મલ્ય છે તેના પણ બે પ્રકાર છે-(૧) એક માંગેલા અને (૨) નહીં માંગેલા જાણ્યાના પણ બે ભેદ છે-(૧) એક મળેલા અને (૨) નહીં મળેલા નહીં મળેલા મારે અમલ્ય છે અને જે મળ્યા તે મલ્ય છે માટે મેં કહ્યું છે કે-મલ્યેયા વિ અમલ્યેયા વિ-અર્થાત્ ભક્ષણ કરવા લાયક અને નહીં ભક્ષણ કરવા લાયક થને પ્રકાર છે ” આ પ્રમાણે સામઘી શુકે પુનઃ પ્રશ્ન કર્યા કે-“ કુલ્ત્ય તમારે મલ્ય છે કે નહિ ? ” મુનિે બોલ્યા-“ જાત્રા ને નાની જાત્રા લાયક અને પ્રકાર છે ” શુક સાધ્ય પૂછ્યું-“ યમ કેમ ? ” મુનિે જવાબ આપ્યો કે-“ કુલ્ત્ય એ પ્રકારના છે-(૧) શ્રીકુલ્ત્ય અને (૨) ધાનકુલ્ત્ય તેમા પણ શ્રીકુલ્ત્ય ત્રણ પ્રકારના છે (૧) કુલ્માતા, (૨) કુલ્મધૂ અને (૩) કુલ્મપુત્રી આ અમારે અમલ્ય છે જે ધાનકુલ્ત્ય છે તેના સરસવની માપક ઉપર જણાયા પ્રમાણે ભેદ જાણી લેવા હોય જે મળ્યા તે અમારે વલ્પનીય છે મળ્લ મેં કહ્યું કે અમલ્ય અને મલ્ય અને પ્રકાર છે ” આટલા

પ્રશ્નોત્તરથી શુકને સતોષ ન થયો તેથી તેને વઢી પણ પૃચ્છા કરી કે-“ હે સ્વધિર ! માસા ભક્ષ્ય છે કે અભક્ષ્ય ? ” અળગારે જવાબ આપ્યો કે-
 “ શાયા લાયક છે અને નથી પણ ” “ એમ કેમ ? ” એમ પુનઃ પૃચ્છતા મુનિપુંગવે
 પ્રત્યુત્તર આપ્યો કે-“ માસા ત્રણ પ્રકારના છે-(૧) કાલમાસા, (૨) અત્ય માસા અને (૩) ધન્નમાસા કાલમાસા તો શ્રાવણ આદિ ચાર માસ છે તે મારે અભક્ષ્ય છે અત્યમાસા કે પ્રકારના છે (૧) સુવર્ણ તોલવાના અને (૨) રૂપ તોલવાના-
 આ બંને પ્રકાર અમારે અભક્ષ્ય છે ધન્નમાસા કાષુ-ષ્ણનીય મઠે તે મારે ભક્ષ્ય છે ” આ પ્રમાણે સર્વ પ્રશ્નોનો શુક્તિસંગત ઉત્તર આપવાથી શુક પરિવ્રાજક
 વિચારમા પડી ગયો ને ચિંતવવા લાગ્યો કે ‘ મુનિ ધક્ષ્ણી ઉત્તર આપશે
 પછે તેમને હું જીતી લઈશ તેથી મારી ધારણા ખૂલમા મઠી છે તેઓ નયના
 જ્ઞાતા છે માટે ચોલવામા તો પકડાશે નહિ માટે ધીજી શુક્તિ કર તેમણે
 ઘેરાયથી ચારિત્ર-પ્રહણ કર્યું છે માટે તેઓ આત્માને વ્હલા માનતા હશે અને
 તેના જવાબમા તેઓ ભૂલથાપ ચાઈ જશે માટે તેવા જ પ્રશ્ન કર ’ એમ વિચારી
 તેણે તેમને પૂછ્યું કે-“ હે ભગવન્ ! તમે વક છોકે કે ? અનેક છોકે ? અક્ષય છોકે ?
 અયય છોકે ? અયદ્વિય છોકે ? પૂર્વ જેવા હતા, અચારે જેવા છોકે અને ભવિષ્યમા
 થશે તેવા છોકે ? ’ શુક પરિવ્રાજકના આવા પ્રશ્નથી શાવચ્છા અળગારને તેની
 શુક્તિ અને શૂર્ણઈ બંને પર મનમા સજેજ હાસ્ય ઉત્પન્ન થયું જનુઓ સૂર્યનો પરામથ
 કરવા રૂચે તે કેમ બની શકે ? પરંતુ તેમણે ગંભીર થઈને જવાબ આપ્યો કે-
 “ હે મહાનુભાવ ! હું વક છું કે પણ હું રૂચ્યાદિ તેં જે પ્રશ્નો પૂછ્યા તે સર્વ
 છું તેનું કારણ સાંભલ-દ્રવ્યાધિક નયની અપેક્ષાપ જીવ દ્રવ્ય વક હું છે તેથી
 હું વક હું જ્ઞાન અને દર્શન યે જીવદ્રવ્યથી જુદા નથી તેથી હું કે પણ છું
 જીવદ્રવ્ય અસરયાતપ્રદેશી છે તેથી હું અનેક છું કોઈ પણ પ્રદેશનો ક્ષય થતો નથી
 તેથી હું અક્ષય છું કોઈ પ્રદેશનો વિનાશ નથી માટે અવિનાશી છું, જીવ
 કોઈ પણ દિવસે મૃતન-નથી થતો નથી તેથી શાશ્વત-નિત્ય છું મૃતકાલમા
 એક ઉપયોગ કર્યા છે, વર્તમાનમા કરી રહ્યો છું અને ભવિષ્યમા થશે તેની
 અપેક્ષાપ તેથી પણ છું ” આ પ્રમાણે શાવચ્છા અળગારના શુક્તિયુક્ત અને અઘાટ્ય
 પ્રમાણે સાંભળી શુક પરિવ્રાજક તો વિચારમા જ ગરકાવ થતો ગયો તેણે
 વઢી આયો ઉપદેશ કે જ્ઞાન જાણ્યું જ ન હતું તેમને પોતાના અત્યાર સુધીના
 મિથ્યા માર્ગ માટે સ્વેદ ઉપડ્યો અને મુનિધરને વિક્ષાન્તિ કરી ન-’ હે ભગ
 વન્ ! મને વશલીભાષિત ધર્મ સમજાવો કે જેથી માત્ર અજ્ઞાનાધિકાર નાશ
 પામે ” શાવચ્છા અળગારે તેને પ્રતિયોધ પામેલો જાણી સર્વજ્ઞપ્રરૂપિત સિદ્ધાંતો
 અને તેનું સ્વરૂપ સક્ષિપ્તમા જણાવ્યું જેથી શુક પરિવ્રાજકને જની શીક્ષાનો શુદ્ધ
 માગ પ્રહણ કરવાની રૂચા થઈ તેણે તરત જ પોતાની જિજ્ઞાસા મુનિધરને
 જણાવી મુનિશ્રીય વદ્ય ન-“ જેથી તમારી રૂચ્છા શુભ કાર્યમા વિલય ન
 કર્યો ” ત્યારવાદ પોતાના મઠ જેવા રમવાટા વદ્યનો ત્યાગ કરી, વશનો

લોચ કરી પોતાના હજાર શિષ્યો સાથે દીક્ષા ગ્રહણ કરી શુક પરિવ્રાજક શાસ્ત્રાભ્યાસ કરતા થોડ પૂઘના જ્ઞાતા થયા પડેલા યાવયા અળગારે તેમને તેમની સાથે લીધેલા હજાર શિષ્યોના આચાર્ય તરીકે સ્થાપ્યા થાડ પોતાનો અતિમ સમય નજીક જાણી યાવયા અળગાર શ્રીસિદ્ધાચાર્ય પર્વતે આપ્યા અને ત્યાં પર્વ માસનું અળગણ કર્યું અળસળમા જ કેશવજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી તેઓ હેષ્ટે માહુલશ્મીના ખાતા થયા

આ યાત્રુ શુક મુનિ વિચરતા વિચરતા શાલગપુરના સુભ્રમિભાગ ઉપાનમા દશા તેવામા શેલક રાજા અને નગરના લોકો તેમને યદ્યાર્થ આપ્યા શુક મુનિની વૈરાગ્યયાત્રિની દેશના સામળી યાવકધર્મી યનેલ શેલક રાજા વિશેષ વૈરાગ્યયત વર્ગો અને તેને શુક મુનિને વધુ કે-“ મને મસાર પ્રત્યે ઉદ્દેગ ઉપજ્યો છે તેથી મને દીક્ષા લેવાની માગ્યા. ઉદભવી છ ” મુનિરાજે વધુ-“ સારા કાર્યમા પ્રિલપ્ત ન કરવો ” ત્યારે શેલક રાજાએ વધુ કે-“ મારે મારા પાશનો પ્રધાનોને પૂછવું જોઈએ માટે તેની રજા લઈ આનું ત્યાં મુખી બાપ સ્થિરતા કરો ” આ પ્રમાણે વહી રાજમંદિરે આવી તાત્કાલિક મર્થ પ્રધાનોને યોલાવી વધુ કે-“ હે પ્રધાનો ! મને શુકાચાર્યનો ઉપદેશ રહ્યો છે જો સમારની વિષમ પરિસ્થિતિનું મને મરેસહ માન થવું છે તેથી હું ચારિત્ર ગ્રહણ કરવા દુર્દુ છું તમારી શી દૃષ્ટા છે તે કહો ” ત્યારે પથક પ્રમુખ પ્રધાનોએ વધુ કે-“ હે મહારાજ ! અમ પળ સમારથી મય પામ્યા છીએ, વહેલા પળ તમે જ અમારા આલ્પનરૂપ દતા તો હવે પળ તમે જ આધારમૂત થાઓ તમ ચારિત્ર ગ્રહણ કરશો તો સાયોસાય અમે પળ સયમ ધર્મ સ્વીકારશું ” પ્રધાનોનો હવીવત સામળી રાજાએ પરમાધ્યુ કે-“ જેઓ સમારથી મયમીત થયા હો તેઓ પોતપોતાના પુત્રોને હુદુવના માર નાંધી, શિવિકામા થેસી મારો પાસે આપો ” આ પ્રમાણ સંઘન કર્યા થાડ થયા પ્રવાની આઠવા પડેલા રાજાએ પળ પોતાના મંદુકે નામના પુત્રને રાજ્યસિદ્ધામને થેસારીને, તેની આજ્ઞા ગ્રહને મહા મહાસભ્યપૂર્વક શુકાચાર્ય પાસે પાંચસો પ્રધાનો નહિત પ્રગ્ગયા લીધી માધુપળાના આચાર પાઠના સામાયિકથી મારમીને કમજ સંજા અગ્યાર અગતા જ્ઞાતા થયા તેમને શક્તિશાળી અને મજ્જ સમાટયાને લાયક જાણી શુકાચાર્યે શેલક રાજાને પળ આગયપદ્ધો આપી શેલક રાજાને પળાયા અને તેમને પાશમા માધુઓના પરિવાર સોષો અલક ઝિચગ્વાની આપ્ત આપી શુકાચાર્ય પોતાનો અતિમ સમય નજીક જાણી શ્રીશુજય તીર્થે આયા અને અતમહ વેષટી થાડ ગિયન્ધાને પામ્યા

આ યાત્રુ શેલક રાજાને પળ અત્યત કઠિન તપશ્ચર્યા કરવા લાગ્યા અને પારણે પળ સુન્ધ-ગ્રમો આપાર કરવા લાગ્યા આમ કરવાથી પરિણામ પ આન્ય કે-પૂર્વે રાજા દાવાથી સુન્ધપૂર્વક રહેલા અને મિષ્ટ તેમજ રસયાલો આહાર

करेलो तेने बदले आयो रस-कस विनाना आहार करवाथी शरीरमा व्याधि उत्पन्न थयो दाहज्वर तथा पातज्वर यद् गयो अने तेना महावेदना थया लागी आथी असह्य यदना सहन करता करता पण शेल्क राजपि पृथ्वीपीठ पर विचरया लाग्या व्याधिने कारण तेमनु शरीर दिवसे दिवसे दुर्बल धनवा लाग्यु आ प्रमाणे विचरता विचरता तेओ शेल्कपुर आथी पर्दाच्या अन सुभूमिभाग उद्यानमा आथी वास कथो पोरलोकांनी साथे मडुक राजा पण तमने बादना आव्यो त ममये शेल्क राजपिना अत्यंत दुःख वेदन व्याधिग्रस्त जाइन ते विचारमा पडी गयो तण तेमने निश्चिन्त करी के- ' हे भगवत ! आपनु शरीर व्याधिग्रस्त बंधु हू आप जा के तेनी उपेक्षा करी रक्षा छी, पण शरीर धर्मायतन छे पडले तेनी पण मायकृत (दिकाजत) तो करथी पडे माट आप मार। जनशाळामा पधारा हु वैद्योद्वारा आपनी चिकित्सा करवाथी निदोष ने पद्य औषधग्रह आपन निरामी बनायु " आ प्रमाणे चिन्त करी मडुक राजा स्वावासे गया बाद तना आग्रहने वश थई शेल्क राजपि पण योजे दिवस सूर्योदय थया बाद, पोताना पथक प्रमुख पावसा शिष्या साथे जनशाळामा गया अने फासु पांठ, फलकादि भंडोपकरण लईने रहवा लाग्या मडुक राजाप विचक्षण वैद्योने गेलाथी वहु के- "शेल्क राजपिनी चिकित्सा करी, तेमनु दोष रहित औषध करो " वैद्योपराजपिना व्याधिनु निदान करी वहु के- ' जा तमा रस-कसवाळा आहारना साथे मदिरापान करो तो ज तमारा व्याधि विनाश पाम ' राजपिप वैद्याना कथन मुजब व्याधिना उपशमनाथ आहार साथे ते लेवा माह्यु आ प्रमाणेना सुरापानथी तेमना व्याधि नाश पाम्यो अने शरीरे पण पुष्ट थया, परंतु आ उपचारनु विपरीत परिणाम प आव्यु के शेल्क राजपि आ पौष्टिक आहार अन सुरापानमा आसक्त गनी गया कर्मयोगथी धीमे धीमे तेमनु अतिशय रसलोलुपपणु जागृत थयु हय तेनाथी ते छाडानु नथी जे रसभेद्यि अस्थायी सुधी काबूमा राखी हती त हये लगाम विनाना अश्वनी माफक स्वतः वनी गइ धीमे धीमे शेल्कराजपि सयम-पालनथी पण च्युत थया लाग्या पास्तथापणाना अश आवधा लाग्यो प्रमाद पण तेनामा प्रवेश करवा लाग्या पीठ, फलक, शय्या-सयारा समय परिपूर्ण थये पाछा आपया जोईए छता तेम न करता त भागधवा लाग्या हय तो मडुक राजानो परवानगी विना तेओ विहार करवाने पण असमर्थ थया त्यारे पथक सिंहायना वाकाना साधुओ पक्का थया अन पर स्पर विचारवा लाग्या के- ' शेल्क राजपिप राज्य त्यजो दीक्षा लीथो हती परंतु कमयाग प्रवक्तृ पौष्टिक भोजन मळता तेओ तेमा गृह वनी गया छे विहारनी ता वात छ करता नथी अने सयम-पालनमा दृषण लाग तेनु आचरण करी रक्षा छे माट आपण तथा प्रमाद करवा उचित नथी कारण क करोडो रत्न आपता पण मनुष्य जीवननी पळ पुन प्राप्त थाय तम नथी ता तेने

પ્રમાદરૂપી ધૂલ મારથી શા માટ વ્યથ ગુમાયતી ? આપણ સર્વે પ્રાત કાલે શેલજ રાજપિની આજ્ઞા લઈ અંગેથી વિહાર કરવો, પથક મુનિને તેમની ધયા થય કરવા મૂકી જગા અને આપણી પાસ જેના જેના પીઠ, ફલવાદિ છે તે તમને પાછા સાંપી દેના ” આ પ્રમાણે નિર્ણય કરી, સર્વે ઠકીવત શેલજ રાજ પિને જણાવી, પથક મુનિને તેમની પાસ રાત્રી તથા સવ મન્યજનાને પ્રતિગોધાર્થે અર્ચ દેશમા વિહાર કરી ગયા

પથકમુનિને પૂણ વિશ્વાસ હતો કે શેલજ રાજપિને વહલુ માટુ પળ આત્મભાગ થયો અને શુદ્ધ માગ આશય પથક મુનિ શેલજ રાજપિની સારી રીત ધેયાવચ્ચ કરવા લાગ્યા તમને આહાર લાગી આપતો, તમનુ માટુ પરઠની દેવુ, સથારો કરા આપતો રૂપ્યાદિ ધયાવચ્ચ શુદ્ધ મનથી કરવા લાગ્યા આહાર કરીને જેમ સિંહ પાસાની શુફામા પડ્યો રહે તેમ હવે તા શેલજ રાજપિ અતીવ પ્રમાદી થઈ ગયા પડિલેહણ, પ્રતિમ્મળાદિક આવશ્યક ક્રિયા પળ લગભગ વિસ્મૃત થયા જેની ધની ગઈ અકુચ ગિનાના હસ્તાની ધોજી શી દશા થાય ? ધયામા વાર્તિક ચામાસુ આંધ્યુ શેલજરાજપિની સાથે રહેવા છતાં પથક મુનિના આચ રણમા વદાપિ પળ સ્મરણ ન થઈ તેના સો તન અને મનથી ધયાવચ્ચ કરતા અને સવમારાધનમા તત્પર રહેતા વાર્તિક ચોમાસાને વિચસે ચારે પ્રકારના આહાર કરી સુરાપાન કરી શેલજ રાજપિ તો સંધ્યાસમયે જ સૂઈ ગયા ચોમાસી પ્રતિમ્મળ કરતા પથક મુનિય ચોમાસી જામણા જામગાના સમયે નિદ્રાધીન થનેલા શેલજ રાજપિના ચરણને પોતાના મસ્તકદ્વારા સ્પર્શ કર્યો તેનામા નિદ્રાભગ થયાપો શેલજાચાર્ય અત્યંત ક્રોધી પનીને કોર્યા કે- ‘ કોણે મારી નિદ્રાનો ભગ કર્યા ? અંકાલે મૃત્યુને કોણ ઘાછ છે ? આપો પુણ્યહીન કોણ છે ? ’ સ્વારે પથકમુનિય અત્યંત નમ્રતાપૂર્વક જણાવ્યુ કે- ‘ હે ભગવત ! હું આપના શિષ્ય પથક જ છું આજ ચોમાસી પ્રતિમ્મળ કરતા આપને સમાધયા મેં મારા મસ્તકદ્વારા આપનો ચરણસ્પર્શ કર્યા છે આપના અધિનય થયા હોય તો હું માફી માગુ છું ફરી ચાર જાવુ કાર્ય નહિ કરુ ” આ પ્રમાણે કહીને પથક મુનિ શેલજાચાર્યને વારંવાર સમાધયા લાગ્યા પથક મુનિના આ પ્રમાણના કથનથી અને તેમના અત્યંત ગિનયશીલપણથી શેલજ રાજપિના ક્રોધ શાત થઈ ગયા તમને પોતાના અધિચારીપણાનુ ભાન થયુ પાતે શુદ્ધ સ્વવિરપણથી વતિત થઈને પાસસ્થાપણાને પામ્યા તેને માટ અત્યંત પરિતાપ થયા લાગ્યો હસ્તિના ગનારથ સામઠ્ઠી સુસુત સિંહ પળ જાગૃત થઈ ગય તમ શેલજ સચેત થયા અસ્વાર સુધીના પોતાના પ્રમાદીપણાનુ ભાન થયુ અને નિશ્ચય કર્યો કે પ્રાત કાલે મહુવની પરવાનગી લઈને, પીઠ-ફલ વાદિ પાછા મોંપીને અર્ચ વિહાર કરીશ આ પ્રમાણે અનાચાર પાછો તે મારે માટે યાગ્ય નથા એક વહત માંગિલાસોના ત્યાગ કર્યા પછી પુન તેના મોગલદો કરવો તે તા ધમન કરેલા માજનનો પુન આહાર કરવા જેવુ છે આ

પ્રમાણ પાતાના મનમાં મહત્તમ નિર્ણય કરાને, મહુકને સર્વ વસ્તુ સુખ કરવે એ રહેલું
 મુનિની માથે પૂવશ્વર ઉપર ચિદાન કરવા લાગ્યા આશ્વત્થીના આશ્વત્થીના
 ૪૯૯ શિષ્યાના જાણવામાં આવી પડેલા મહા દેવ શબ્દવાચી અને મહા
 શાસ્ત્રાચાર્ય પૂવની માન્ય ઉપર તપશ્ચર્યા કરી હતી અને ઉપર મહુકને
 ગિરિ ઉપર આવી મ્યા પાદપાપગમ કરાવ કરી, કરાવના દેવ કરો
 છેવટે માધ્વશ્રીના ચોક્કસ થયા

આ દેવતાની મતલબ એ છે કે-ક્રમ પદક પ્રુખ કરો, જિદાનીક
 અને ચારિત્રના થવી મુનિન જાણે છેલ્લાવારને પોતના પ્રમાણના દેવ નિર
 રહાર આવી, પાતાની મૂલ સમજાઈ અને તેને નિરમાને જાણું સુલકીટપુ લખ,
 દરને પુત્ર મયમધમમાં રહ્યર થયા આ પ્રમાણ મહાશ્વરોના આશ્વત્થીના
 જ્ઞાપ્ય લમયજ્ઞાત પતિત થવાના પ્રમાણ દેવ ગણ સતતથી અને શીવાન
 ઉપમર્થન દેવીને પાતાના પ્રમાણના આશ્વત્થીના અને છે, શોરે રક્ષત છે
 અને પ્રિયા પ્રત્યે રશિ જાગ છે પરંતુ આ પ્રમાણે તમા શાસક શોર તો
 નીસરણીના પગધિયાની મારફત થઈ પદપદ્મમાં રહ્યા કે તરત જ કથપાત્ર
 થયા લાગ છે, માટે મહાશ્વરોના આશ્વત્થીના દેવતા પ્રમાણ થયુ દેવ શીવાન
 થવાથી શુ પદપાત્ર થાય ત આશ્વત્થીના દેવ છે કે-

શ્રીરિણ તુ જીવસ્મ, મનુષ્યલિંગ મેઝ્મા ।।

જન્મતરકણ પાવે, પાત્રી સુદેવ નિરે ૪૬ ।।

[શ્રીરિણ તુ જીવસ્મ મનુષ્યલિંગ મેઝ્મા]

જન્માન્તરકુતાનિ પાત્રી, મનુષ્યલિંગ નિરે ૪૬ ।।

ગાધાર્થ-દે ગૌતમ' કહેને કહેને કહે રાજી રહેને રહેને

અનેક ભવોમાં ઉપાગ્રિન કહેને કહેને કહેને કહેને કહેને કહેને

માયમાં-એ થઈ કહેને કહેને કહેને કહેને કહેને કહેને

૧૨-

ચાલ્યો

પ્રિયેન-જાણીને કહેને કહેને કહેને કહેને કહેને કહેને

આ માળી મયાગ્રીન કહેને કહેને કહેને કહેને કહેને કહેને

of circumstances, કહેને કહેને કહેને કહેને કહેને કહેને

પાં મયા મરત કહેને કહેને કહેને કહેને કહેને કહેને

માન થયુ જ નહી કહેને કહેને કહેને કહેને કહેને કહેને

કમોપાગ્રમ કરે છે અને કહેને કહેને કહેને કહેને કહેને કહેને

ચી ગદી

ની પાદ

જશે પદ

મસ્તક અને

અરણિયો

પદ મારગની

માયાનુયોગ થયુ

અનેક મળોત્રા કર્મસંઘ યથતા જાય છે, પરંતુ તનો આત્મા જાગૃત યનો અપૂર્વ આત્મોદ્ધાસ-ધીર્યોદ્ધાસપૂર્વક ધર્માનુષ્ઠાનમા રજ થન, ધર્મગ રગ-રગ સ્વાપી જાય સ્વાપે તે આત્મા અનેક મળના સમૃદ્ધિત કરેલા પાપરાશિને ય પદ્મી જેટલા જ સમયમા લગ્ન પરી શક્યા શક્તિમાન થન છે પછે દરેક પ્રાણીપ આત્મધીય ગોપયતુ નહિં તમજ ધર્માનુષ્ઠાનમા વદો પળ પ્રમાદી થન નાદ સયમધમધી પતિત થર પુન ગૃહસ્થાવાસ સ્થોવારનાર અરુણિક મુનિવર અપૂર્વ ધીયાલામધી ધથી રીત શિવગતિ પ્રાપ્ત કરી ત ઉદાહરણ આ દર્શીકત જાણવા માટે અતીવ ઉપયાગી છે માતાના ઉદ્દયાધનથી તમનો પતિત થઈ ગયેલ આત્મા પુન જાગૃત થયા અને સ્વચ્છવાણ સાધુ

અરુણિક મુનિનુ વૃત્તાત-

તગરાં નામની નગરીમા દેવ નામનો વ્યવહારી થનતો હતા તનો ધન ધાવાદિકની સમૃદ્ધિ અપાર હતી મોગવિલાસમા પળ વશી કરી ન હતી તેને મેદ્રાં નામની શિયલવતી અને ધમધમદ્રાશુ પત્ની હતી સસારાધરયાના પટસ્વરૂપ તે ધપતીને અરુણિક નામનો રૂપ, ગુણ અને કલામપ્ત વ્યસપૂર્ય કાતિ માન પુત્ર હતો ત ગ્રાણ સુખપૂર્વક રહેતા હતા તયામા ત નગરીના ઉદ્યાનમા શ્રી અર્ધનમિત્રાચાર્ય નામના મુનિવર પધાયાં ગામગાવા ધદનાયે ગયા સ્યાર દસ શ્રેષ્ઠી પળ પાતાની પત્ની તથા પુત્ર સાથે દેશના સામ્રાટના ગયા ધીમિત્રાચાર્યે ધમાપદશ આપતા જણાવુ કે- 'દ મત્ય પ્રાણીઆ ! આ સસાર સ્વાર્થા છે-કાદ કાદુ નથી આ નિ સારભૂત મસારમાથી સાર પ્રદાન કરવા પ જ આ મનુષ્ય જન્મપ્રાપ્તિનુ ફલ છે મોગવિલાસો તો અલ્પ સુખ અને અરથત દુઃખ આપનારા છે મરણગતિમા વજ શ્વાસાશ્વાસ પ્રમાણ સમય પર્યંત સુખ નથી, સ્વા સાગ રોપમ જેટલા કાલ દુઃખ સહન કરવામા માલ્યા પડે છે આવા ધપારી છૂટ તથા દુઃખમાથી થયુ હાય તો ધર્મનુ સમ્યક્ પ્રજાર આચરણ કરા આયુષ્ય લાભની અળી પર રહલા જલધિતુની જેમ અસ્થિર છે અને લક્ષ્મી પળ વિપુલતની માફક થવલ છે શાશ્વત સુખ દેનાર કાર્ત્તેય પળ હાય તો ત સપદમાપિત-ધીતરાગ પ્રકૃપિત જૈનધર્મે જ છે માટે તનુ યન, વચન અને કાયાથી યથાશક્તિ પાલન કરા 'ત જથી જ મ-મરણના દુઃખમાથી છૂટવારા થાય ' આ પ્રમાણ વેરામ્ય રસથી મરપૂર દશના મામલ્લી દસ શ્રેષ્ઠીને વેરામ્ય ઉપજ્યા તળ પાતાની મના માવના મદ્રાન જણાવી, પટલ પતિ પ જ ઝેનો પ્રાણ છે થરા મન્નાય પળ પતિના માગે સ્થાવારયાનુ કચુલ ઈયુ પળ વિચારવાનો પ્રશ્ન રહ્યા નાના અરુણિકના હનુ ત ઉમર લાયક થયા ન હતો વિચારને પરિણામ યુ નિર્ણાતિ થયુ ક અરુણિકને પળ આ પવિત્ર માગનો પથિલ ધનાયથી અને તેની સારસમાલ સાધુ દત્તે રાસથી શ્રુમ મુદ્ધત વચવાપૂર્વક ગ્રાણ જણાવ દીક્ષા લીધી અને

પોતાની સપત્તિનો ધર્મમાર્ગમા સદમ્યય કર્યા હ્તે મિહની પેઠે ચારિત્ર પ્રદર્શન કરી તેનું સિંહવત્ પાલન કરવા માદયુ ધીમે ધીમે શાસ્ત્રાભ્યાસ શરૂ કર્યા પરંતુ જ્ઞાનાધરણીય કમના પ્રભાવે સ્મરણશક્તિ મંદ થતી ગઈ તેને વિચાર્યું કે 'હવે પાકા ઘઢાપ જેમ પાઠા ન થયે તેમ ઘૂઢવયે શાસ્ત્રાભ્યાસ નહીં થાય' તેને અરણિકને શાસ્ત્રાધ્યયન શરૂ કરાવ્યું અને તેની પઢિલેદ્દગાદિ ક્રિયા પણ પોતે કરવા ગમ્યા તેના પ્રત્યેના મમત્વભાવના કારણે ગોચરી પણ પોતે લઈ આવતા તેમા પણ તેને માટે માદક પેદા આદિ મિષાન્ન લાગતા કોઈ પણ પ્રકારનું કષ્ટ અરણિકને ન પડેતું તેથી સપૂળ કાઢતી રાખતા આ પ્રમાણે અરણિક સાધુપણામા પણ સુગ શીલપણે ઉછરવા લાગ્યો તેનું સુકુમારપણુ ઘણું ગયું ભદ્રા સાધ્વી પણ ચાર ચાર આવી સમાચાર મેળવી જતી દત્તની સાથેના ધીજા સાગુઓ દત્ત મુનિને કાઠ કોઈમા કહેતા કે- "હે દત્તમુનિ ! આ અરણિકને તમે હવે ગોચરી જતા શીલવો તે આચાર નહીં જીરો તો ભવિષ્યમા શુ કરશે ? તમારી તપ ધર્યાંને દિપ્તિ તો ગોચરી માટે તમારે તેને જ મોફલ્યો " આના જવાબમા દત્ત મુનિ પુત્ર પ્રત્યેના સ્નેહથી કહેતા કે- "હે પૂજ્યો ! હજુ તે નાનો છે હમણા તેને શાસ્ત્રાભ્યાસ કર્યા હો પણ ગોચરીમા હજુ શુ સમજે ? ગોચરી ત્રિંગેરે માટે તો હુ જ જઈશ " કાઠાતરે દત્તમુનિ અજ્ઞાન કરી કાઠધમ પામ્યા ત્યારે અરણિક મુનિ રદન કરતા કરતા કહેવા લાગ્યા કે- "હે પૂજ્ય પિતાજી ! તમે કમ આજે કઈ યોજતા નથી ? હવે મને ' પુત્ર ' કહીને કોણ યોગ્યશે ? મારા મા' મિષ્ટ ભાજન કોણ લાખો આપશે ? મારી મારમ્ભાઠ કોણ કરશે ? તમારા સિંધાય મારી મયમનિર્વાહ કેમ થશે ? આ પ્રમાણે ઘિલાવ કરવા ગમ્યા તેવામા ભદ્રા સાધ્વી ત્યા આભ્યા અને તેને સમજાવતા કહ્યું કે- "પરસ ! તારે આમ રદન કર્યું ઉચિત નથી આ સમારતી લીલા જ આવી છે, માટે તારે મોહમા મુક્તાનું નહીં કાઠ સદાકાઠ જીવત રહેતું નથી, માટે હવે સ્વસ્થ થાને શુદ્ધ ચારિત્ર પાન્ન કર " આ પ્રમાણે ભદ્રા સાધ્વીની શિશ્વામળથી અરણિક વર્ત્ય સ્વસ્થ થયા અને ચારિત્ર પાલન કરવા લાગ્યો

પરજા ગોચરી જનારો મુનિઓપ અરણિકને સાથે લીધો અને કહ્યું કે- ' ચાલો, ગોચરી કમ પ્રદર્શન કરશો તે તમને સમજાવું " અરણિક સાથે ચાલ્યો પણ તનું સુકોમલપણુ તેને દુઃખદાયક થઈ પડ્યું તેની ગતિ મદ થતી ગઈ ધીજા સાધુઆ આગળ ચાલવા લાગ્યા અને અરણિક પચ્છો તેઓની પાછળ પાછળ જવા લાગ્યો ધીજા સાધુઓપરિચાર્યું કે અરણિક હમણા મેમો થઈ જશે પડેલે તેઓપ ગતિ ધાટુ રામ્યો સુરમાર અરણિક મદ ગતિપ ચાલતો હતો મસ્તક અને ચરણ ઉઘાડા હતા માથે હરેષ્ઠ માસનો પ્રચર તાપ તપતો હતો અરણિકને મમમ શરીરે પ્રસ્થે થઈ ગયો તેનાથી તાપ સહા ન થયા પડેલે પચ્છ ગોચરી નીચે છાયા હતો ત્યા અલ્પ સમય વિશ્રામ લેવા ઉભો રહ્યો માગ્યાનુયોગ થયું

પુત્ર કે તે હવેલી એક ધનાઢ્ય શ્રેષ્ઠીની હતી તે શ્રેષ્ઠી પરદેશ ગયેલ અને તેની નવયૌવનવતી સ્ત્રી તે હવેલીમા રહતી હતી તે વિરહાનુર ધનેહી હતી તેની તરફે રાજકુમાર જેવા અરણિક મુનિ ઘડગા પાતાના મોગનો જ નોને તેને કુમાર રહેલ જાઈ તેણે અનેક સ્વરૂપવિસ્વરૂપ કર્યા તેણે મુનિને પોતાની જાડમા કસાયયાનો વિચાર કરી પોતાની દાસીને સમજાવીને તેની પાસે માવલે દાસીપ આપીને નમ્રતાથી કહ્યું કે-

“ હે સાધુપુરુષ ! પધારો, અમારુ આગળ પાવન કરો મારી શેઠાણી આપને મોજન ઘઘોરાવધા ઇચ્છે છે આપને સમ્મતો આહાર ઘઘોરાવધા, માટ પધારા ! અરણિકે તરત જ તે વધન સ્વીકારી લીધું, કારણ કે હવે આગલ વધગાને તેના ધરણા આનાકાની કરી રહ્યા હતા સૂર્યનો પ્રચંદ આતાપ પણ તેની ઘેઘેનીમા પધારો કરી રહ્યો હતો જેનો અરણિકે હવેલીમા પણ મુકયો કે દાસીપ દ્વાર વધ કરી રીધા મુનિને જોઈ તે વ્યવહારીઆની સ્ત્રીપ કહ્યું કે-“ પધારા મુનિરાજ ! આટલી નાની વયમા આ ચારિત્ર કેમ પ્રાપ્ત કર્યું ? હતી તો તમારે સસારોપભોગ કરવાનો સમય છે આથો અને આ તથ અદલ્લખ મપસિતો થયે થઈ ઉપભોગ કરો ધમધરણી ય તો ધૃદાવસ્થાન કત્તવ્ય છ આ કુમતી યુવાનીમા જાથી વેષ તમને જોમે ? હુ, મારા દાસ-દાસી વિગેરે તમારી નિવામા ઠાજર જ છીપ માટે મારી સાથે સસાર સયધી મોગધિલાસ મોગથો અને પછી પાછા ટથી પથાવસરે ચારિત્ર સ્વીકારજો ધમ કરવાના દિવસો કયા ઓછા છે ? ” આ પ્રમાણે પ્રલોભન આપી તે યુવતી દાવભાવપૂર્વક શ્લેષા કરવા લાગી વામદેવના માતા તીર જેવા પોતાના નેત્રકટાક્ષ મુનિ પ્રતિ પેંચવા લાગી મોગાવતી કમતા ઉદયધી અરણિક મુનિવર આ પ્રેમ-પાશમા કમતા ચારિત્રપાત્ર તેમને ગાઢાની ધાર પર ચાલ્યા જેવું વિષમ જાનાતુ હતું તેમજે મનને ચલિત કર્યું અને વ્યવહારી આની સ્ત્રી સાથે શુભમાર શરૂ કર્યા પોતાની પાસેના રજોઢરણાદિ સાધુ-ધિદતો ત્વજી દર શુદ્ધનો વેશ અમીકાર કર્યો

આ વાજુ પેલા સાધુઓ મોચરી ઘઘોરી જેવામા અરણિકની તપામ વદે છે તો તનો પત્તો જ ન મળે તેઓ ત્રિચારમા પડી ગયા અમુક અમુક કયા તાપ તપામ કરી પણ શુદ્ધથી ધનેગ અરણિકનો પત્તો કયાથી મળે ? તેમણે આથી મુશ્કેલી પાત કરી શુદ્ધ પણ જોધ કરાથી પણ તરુણીના પ્રેમ-પિજ રમા પૂરાવેલા અરણિકની પ્રાપ્તિ ન જ થ મગ્રા માઢ્યીને પણ આ મમાચાર મળ્યા સમાચાર મામઢતા જ તે ઘેલી ઘની ગ તેનો સુસુદ રહેલો પુત્ર પ્રમ ઉછઢી આથી તેણે કાદ પણ મોગે પુત્રને પાછા મેન્ગવાનો મન સાથે મક્કમ નિણય કર્યા પણ હત તેનો પુત્ર વેર ધર મિત્વાઈ મટકતા મિતુ ન હતા તેની જીવનદિશા પલટાઈ ગઈ હતી તેના પુત્ર તો ત્વગીમા ઘેનીને માગવિલાસ માળી રહ્યો હતો તેની તેને કયા જ્વર હતી ધીમે ધીમે તેની ઘલછા વધવા લાગી, તે

નગરીની શેરીય શેરીય મટકવા લાગી અને 'અરણિય-અરણિક' યમ પોવાર કરવા લાગી નગરના ઘાટકો તેને ગાઢી મમજી તેની મશ્કરી કરવા લાગ્યા છોરાઓ તેને ટગવા લાગ્યા 'અહીં તમારો અરણિક છે' યમ વહી વધ શેરીયાથી ધીજી શેરીમા સોહાયવા લાગ્યા છોરાઓને મન આ રમતનો વિષય થઈ પડ્યો પણ વિશાળ તગરા નગરોમાં અરણિકનો પનો ન મળ્યો તે ન જ મળ્યો દિવસો પર દિવસો પસાર થવા લાગ્યા ચાર થપે થયતીત થ' ગયા થયાનુયોગે એકદા અરણિક ગોલમા ઘેની પોતાની પ્રિયતમા માથે શેતરજ મેલી રહ્યો હતો સેવામા તેણે માતાને પોતાના નામનો પોવાર પાઠતી અને જાણે પોતાને ન જોવાથી ગાઢી થની ગ હોય તેથી જો' જોતા જ તેને પોતાની પૂર્વાવસ્થાનુ માન થયું તેને પોતાની જાત ને કાય માટે ધિક્કાર ઉપજ્યો અરણિક સુઘ માટે તેણે પોતાનો આત્મા ઘેલી નાર્યો હતો તેણે તેને આત્મમાન થયું ચિંતા મનિનો પરિવાર થરી તેના ચક્રામા કાષ્ઠના ટુકડાથી પોતે મતોપ માન્યો હતો તેમ પણ જણાય યધારે ચિત્તાર કરવાનો અવકાશ ન હતો તરત જ ગોલથી નીચે ઠતરી પોતાની માતાના ચરણમા નમસ્કાર કર્યો અરણિકને જોતા જ મમજાની ઘમછા દુર થ' ગ' અસ્થિત ઘાતમલ્યથી તેણે પુત્રને પપાલ્યો અને કહ્યું કે-"પુત્ર ! તને આ ઉચિત નથી મળ્યતનો શ્રેષ્ઠ માર્ગ મળ્યા પછી આ કપમય કારાવાનમા રહેવાનુ તને કેમ પસંદ પડે છે ? ચાલ કર્મનુયોગે થયાનુ દનુ તે થ' ગયું હવે ચારિય સ્વીકારી છે અને આ ગમીર મૂનુ પ્રાયશ્ચિત્ત પ્રહન કર ગુહમહારાજ જહૂર તને શ્રમા આપી સન્માને ચઢાવશે ' અરણિકે કહ્યું તે-"માતા ! મારાથી શ્રીયસમય ચારિય પાલન નહીં થઈ શકે માટે સીજો રસ્તો યતાયો કરો તો હુ અણશળ સ્વીકારી પાપપુજને દગ્ધ કરી નારુ " માતા તેને મમજાથી ગુહમહારાજ પાસે ગયી અને તેને અણશળ સ્વીકારાવ્યું એણે માસતા તાપને જે અરણિક મદન નથી કરી શકતા તે જ અરણિક મુનિ અગ્નિ જેવી ધગધગતી પથ્થરની શિલા ઉપર પાદપોષમ અણશળ સ્વીકારી વાડમગ્ન ધ્યાનમા મ્થિત રહ્યા જેમ અગ્નિ આગળ ઘટ પીગલી જાય તેમ સુરમાર શરીરગાળા અરણિકના દહ અગારા થયા શિંગા ઉપર ઓગળી ગયા અને અરણિકના આત્મા શુભ ધ્યાનની શ્રેણીય થઈ, ઘાટ કરી દેવલાગે ગયો

આ થયાનો મારાજ ઘ્યા છે કે-જેમ ઉષ્ણ પરિમાન સહન કરી અરણિકે પોતાના વીર્યોદ્દામપૃષ્ઠક સ્વશ્રેય માન્યુ તેમ દરેક પ્રાણીય વીર્યોદ્દામ કરવો જે ગાંધમા માયુ આગ્રા આમોદ્દામપૃષ્ઠક પ્રિયા કરે તે સુગન્ધ જાણવો આ માટે ન કરતુ તે સગ્રે જણાવતા કહે છે કે—

તમ્હા નિઉળ નિહાલેડ, ગચ્છ સમ્મગ્ગપટ્ટિઅ ।

વસિજ્ઞ તત્થ આજમ્મ, ગોઅમા ! સજ્જ મુળી ॥ ૭ ॥

[તત્માન્નિપુણ નિમાલ્ય, ગચ્છ મન્માર્ગપ્રસ્થિતમ્ ।

ચસેત્તત્ર આજન્મ, ગૌતમ ! સયતો મુનિ ॥ ૭ ॥]

ગાયાર્થ—[સદાચારી ગચ્છમાં પસતો પ્રમાદી શિષ્ય પણ જાગૃત થનો અનેક ભવસાચિત પાપપુજ દગ્ધ કરી નાશે છે] માટે હે ગૌતમ ! જ્ઞાનચતુષ્ટાગ જાણો જેમા આન્યક્રમ્યાણ સઘાય તેમા સન્માર્ગપ્રતિષ્ઠિત ગચ્છનો પરીક્ષા કરો સયમમાર્ગમાં પ્રપત્નશીલ માધુષ્ જાનન પર્યન્ત તેમા સુગુણી ગચ્છમા જ ઘાસ ફરવો જે સત્ક્રિયાપાત્ર હોય છે તે જ સાધુ-મુનિ છે ૭

વિવેચન—મુમુક્ષ આત્મા પોતાનો આત્મોન્નતિ માટે મરાધારી ગચ્છમા જ ઘાસ કરવો ઉચિત છે જો ઉન્માર્ગગામી-અણચારી ગચ્છમા ઘાસ કરે તો તેનું સાધુપણ રહેતું નથી પાસત્યાદિકના પ્રમગધી ચારિત્રપાલનમા શિથિલતા આવી જાય છે અને ઘમા મરત્યા વજ્ર મલ્લધાથી કોઈ કોઈને જાગૃત કરી શકતો નથી પરંતુ જો મદાચારી ગચ્છમા નિધામ ભોગ અને પોતામા કંઈ પણ પ્રમાદનો અંશ પ્રગટે તો પોતાની સાથે રહેલા અર્થ માધુઓની વિચારતત્પરતાથી, તેમની પ્રેમાવધાદિક વિગાથી પ્રમાદી ધનતા માધુને મચેલ થતવું પડે છે અને છેષ્ટે હજાણુપણથી પણ મયમમા દટ રહેવું પડે છે, માટે સુગચ્છમા ઘાસ કરવો પણ યોગ્ય છે હવે સુગચ્છની તપાસ કેમ કરવી ? ને પ્રશ્ન ઉપન્નિધન થાય છે દરેકે દરેક મુનિષયોની કઈ પરીખા કરી શકાતી નથી તેથી શાશ્વત્ત ફારમહારાજા પરમારે છે કે ગચ્છના આધારમૂલ આચાર્ય છે માટે જે આચાર્ય સદગુણે વિશાખમો અને શામનોન્નતિની ધગશયાદા હોય તેનો ગચ્છ સુગચ્છ જ હોય માટે તેમા ગચ્છમાં ઘાસ કરવો હવે મારા આચાર્યની પરીખા જેથી રીતે થઈ શકે તે માટે અજાયતા કહે છે ૮—

મેઢી આલવણ સ્વભ, દિટ્ટી જાણ સુઉત્તમમ્ ।

સૂરો જ હોઈ ગચ્છસ્સ, તમ્હા ત તુ પરિવસ્થા ॥ ૮ ॥

[મેધિગલમ્બન સ્તમ્ભો-દષ્ટિર્યાન સૂત્તમમ્ ।

સૂરિયસ્માદ્ ભવાતિ ગચ્છસ્ય, તસ્માત્ત તુ (પ્ત) પરીક્ષેત ॥ ૮ ॥]

ગાયાર્થ—આચાર્ય મહારાજ ગચ્છને માટે મેઢીમૂત, અલવણસ્વરૂપ, સ્તમ્ભની માફક આધારમૂત, નેત્ર-દષ્ટિની જેમા ઉપયોગી અને હિદ્ર વગરના શ્વેત જગતની જેમા હોય છે જે ગચ્છમા આમા આચાર્ય હોય તે સુગચ્છ જાણશે માટે આચાર્યની પરીક્ષા ઉપરુક્ત સાધનોદ્વારા કરવી ૮

વિવેચન—સુગુપ્તિમાન ઉત્તમ આચાર્યના લક્ષણ વતાવતા શાસ્ત્રધારમદારાજા અજાણ છે કે તે મેદો જેવા હાથ મઢી પટલેલા છતરમા ધાય પાકી ગયા પછી તેના ઘટ્ટા કરવામા આવે છે તે જાણમા ડુહાઓમા રહ્યા ધાયને તેનાથી છૂટા પાડ્યા માટ વૃષભો પાસે કચરાવવામા આવે છે આ સમયે ઘટ્ટાના મધ્યમા પક્ષે કાષ્ટ ઝુમ્મુ કરવામા આવે છે અને તેની સાથે વૃષભાનો રાશ ચાધી લેવામા આવે છે પરંતુ વૃષભો આષા-પાછા જઈ શકતા નથી અને પોતાનું કામ કરે છે આ ઝુમ્મુ કરાવેલા કાષ્ટ તે મઢાવેલાય છે જેમાં રીત આ કાષ્ટથી વૃષભો મર્યાદા મા જ ચાલે, આષા-પાછા થઈ ન શકે તમ આચાર્યની આજ્ઞારૂપ રાશથી પદાપલ શિષ્યસમુદાય પાતપાતાના આચાર્યમા-મયાદામા જ મગ્ન રહે છે આચાર્યના ધીજા ગુણ અવલંબન છે જેમ કાંઈ પુરુષ જાડા ઘિગરેમા પડો જતા હોય તેને દસ્તાદિનું અપરુદ્ધન આપવામા આવે તો તેની રક્ષા થાય છે અને પડતા થઈ જાય છે તમ આચાર્ય પણ મયરૂપ મર્તામા પડો જતા ગચ્છને ઘવાય છે તમના ધીજા ગુણ છે સ્તમ્ભભૂત પ્રાસાદ ઘિગરને આધારમત સ્તમ્ભો છે, તે ન હાય તો મહેલ, દયલી ઘિગરે મશાનો ટકી શકે નહિ તમ આચાર્ય પણ ગચ્છના સ્તમ્ભરૂપ છે તેમના ગરહાજરામા ગચ્છ ટકી શકે નહીં થઈ આચાર્યને નેત્ર સમાન થઈ તેનું કારણ એ છે કે જેમ દષ્ટિ જીવને શુભાશુભ વતાવનાર છે તમ ગચ્છને માથા શુભાશુભ દર્શાવનાર આચાર્ય છે તમને છદ્મુ ઘિદાવળ આપ્યું છે એમ ધાન-જઢાજ છિદ્ર યિનાનું ધાન-નાથ જેમ સમુદ્રનો પાર પમાડે છે તમ આચાર્ય સસારરૂપી સમુદ્રથી પાર પર્લાવાદવાન શાંકિમાન છે આવા આચાર્ય જે ગચ્છમા હાય તે સુગચ્છ જાણવા અને તેવા ગચ્છમા વાસ કરવા તે જ હિતવારી છે આ પ્રથમા (૧) આચાર્યસ્વરૂપાધિકાર, (૨) સાધુસ્વરૂપાધિકાર અને (૩) સાધ્વાસ્થરૂપાધિકાર-એ પ્રમાણે ત્રણ અધિકાર આવવાના છે તમા પ્રથમ આચાર્યાધિકાર અજાણ છે સદાવારો આચાર્યનું લંબણ વતામ્બુ રવારે શિષ્ય પ્રશ્ન કરતા પૂછે છે કે—“ ઉન્માર્ગગામી આચાર્યને કયા રીતે જાણી શકાય ? તેના લક્ષણ કયા કયા છે ? ” તેનો જુલાસો અજાણતા કહે છે કે—

મયવં ! કેહિ લિંગેહિ, સૂરિં ઉન્મગ્ગપટ્ટિયમ્ ।

વિયાણિજ્ઞા છુમત્યે, મુળી ત મે નિસામય ॥ ૧ ॥

[મગયન્ ! કૌર્લિદ્વૈઃ, સૂરિમુન્માર્ગપ્રસ્થિતમ્ ।

વિજાનીયાત્ છદ્મસ્થઃ, મુને ! તન્મ નિશામય ॥ ૧]

ગાથાર્થ—હ પૂજ્ય ! જ્ઞાન-દર્શન રહિત છદ્મસ્થ જીવ કયા કયા લક્ષણ વડે સૂરિ-આચાર્યને ઉન્માર્ગગામી થયેલા જાણી શકે તે તમો મને સમજાવો—
કહો. ૧

વિવેચન—ઋષભની આઠમી ગાથામાં સન્માનમાં-સદાચારી આચાર્યના લક્ષણ જણાવ્યા તેની સાથે અચાર્યના સ્વભાવની ઉપમામાં આચાર્યના લક્ષણ પણ જાણવા આશ્ચર્ય છે, કારણ કે ત્યારજ તે ઘડેનો મુકાબલો (તુલના) થઈ શકે. છદ્મસ્થ જીવ વદરંગીક થયેલ મોટા અનુમાનો થાંધી લે. ૩ માટે તેને દિશા સૂચન કરાવ્યું હોય તો તે મૂળને પાત્ર ન બને આ કારણથી ઘટાચારી આચાર્યના લક્ષણ જાણવાની જિજ્ઞાસા દર્શાવવામાં આવી છે નીચના ૧૦-૧૧ શ્લોકથી તે દર્શાવેલ જાણવામાં આવે છે

સ્વચ્છદ્યારિં દુસ્સીલ, આરંભે સુપવત્તયમ્ ।

પીઠયાદિપ્રતિવદ્ધ, આઠકાયવિહિંસકમ્ ॥ ૧૦ ॥

મૂલુત્તરગુણબદ્ધ, સામાચારીવિરાહયમ્ ।

અદિનાલોચન નિચ, નિચ વિગદપરાયણમ્ ॥ ૧૧ ॥

[સ્વચ્છદ્યારિણ દુઃશીલ-પ્રારંભે સુપવર્તકમ્ ।

પીઠયાદિપ્રતિવદ્ધ, અષ્ટકાયવિહિંસકમ્ ॥ ૧૦ ॥

મૂલોત્તરગુણબદ્ધ, સામાચારીવિરાહકમ્ ।

અદનાલોચન નિચ, નિચ વિકથાપરાયણમ્ ॥ ૧૧ ॥]

ગાથાર્થ—(૧) સ્વચ્છદાચારી-પોતાની મરજી મુજબ વર્તનાર, (૨) દુરાચારી, (૩) આરંભ-સમારંભમાં પ્રવર્તનાર, (૪) પાટ-પાટલાદિ વગર કારણે વાપરનાર, (૫) અષ્ટકાય જીવોનો અનેક રીતે પાત્ર કરનાર, (૬) અહિંસાદિક મૂલગુણ અને પિઠવિશુદ્ધિ પ્રમુખ ઉચ્ચગુણોથી ગ્રાહ્ય થયેલ-તેનું પરિપાલન ન કરનાર, (૭) દશ પ્રકારની સામાચારીની વિરાધના કરનાર, (૮) પોતાના પાપની ગુરુ પાસે આલોચના નહીં કરનાર તેમ જ (૯) રાજકથા આદિ ચાર વિકથાઓમાં રક્ત રહેનાર આચાર્યને ઉન્માર્ગમાં જાણના ૧૦-૧૧

વિવેચન—(૧) સ્વચ્છદાચારી-જિનરાજની આજ્ઞા પ્રમાણે ન થતતા પોતાની મરજી મુજબ વર્તન કરે તે સ્વચ્છદાચારી કદ્દેવાય સ્વચ્છદાચારી કદ્દે પણ સાચા માર્ગનો સ્વીકાર કરી શક્તા નથી તમજ પોતામાં તેથી સ્થિતિ નહા દાવાને કારણે તેના સત્ય ધમના ઉપદેશ પણ આપી શક્તા નથી પડે તેથી આચાર્યના અશ્લેષનથી સ્વશ્રેયમિદ્ધિ થઈ શકતો નથી

(૨) દુરાચારી-જ્ઞાનાચાર, દશનાચાર, ચારિત્રાચાર, તપાચાર અને ધીર્યાં

ચાર-આ પંચાચારનો વિરાધક, તેનું ચચાર્ય પાલન ન કરનાર તેમજ ઉદ્ભૂત વેપ
ધારણ કરવા ઉપરાંત વિપરીત ક્રિયા કરનારને દુરાચારી જાણવા

(૩) આરંભાદિકમા રવત—આરંભ, સરંભ અને સમારંભ-ય ત્રણ પ્રકાર છ
પૃથ્વીકાયાદિકને વિષે પ્રવૃત્તિ કરે તે આરંભ કહેવાય જેમવ-સવિત્ત માટી-
પૃથ્વી આદિથી પોતાના હાથ ધોવે, મવાન ચણાય, સેતી કરાવે, અર્પ (કાચા-
સવિત્ત પાણી) થી સ્નાનાદિ કરે, ઘસાદિ ધોવે, તેડ-અગ્નિના દીવા ચાલે, ધૂપ
કર ગાડ-વાયુ, પવન માટે પહાં રાલે, ચામર ચીંજાવે, પોતા પાસે રહેલ મુદ્દપત્તિ
ઘડ પથન લાય, ઉઘાડે મુલે ચોલે, મુલઘડે ટૂક મારે ઘનસ્પતિ-છીલોતરી ચાય,
દાતળ કરે, તાલૂલ લાય, ગાય, ઘોડા પ્રમુખને ઘાસ ચરાવે, તેમજ ગઢોલ, જલ્લોક,
અલ્લસીયાદિક વૈદ્રિય, મકોડાદિક તેદ્રિય, માલી, મચ્છર પ્રમુખ ચૌરિદ્રિય, મેના,
પોપટ પ્રમુખ તિર્યચપેદ્રિય, તેમજ ગાઢા રાલે, ઘોડા રાલે, નોકર-લાકર દાસ-
દાસીવર્ગ રાલે, ગૃહસ્થ પાસે ભાર થહન કરાવે इत्याદિક વ્રસકાય વિગેરેનો આરંભ
કરે ઊપર વર્ણવેલી સર્વ ક્રિયાને વિષે પ્રવૃત્તિ કરવાનો વિચાર કરે તે સરંભ
કહેવાય અને વિચાર કર્યા ઘાત તે-તે જીવોને ફટ થાય, પરિતાપ ઉપજે તેવું કાર્ય
કરે તે સમારંભ કહેવાય આ પ્રમાણે પાતે કરે અથવા અર્ચને પ્રેરના કરે તેમજ
આથી પ્રવૃત્તિ કરનારને સારો માને અર્થાત્ તેમી અનુમોદના કરે તો તેવા લક્ષણ-
વાળાને ઉગ્રમાગમામી આચાર્ય જાણતો આ આરંભાદિક પાપપ્રવૃત્તિનું મૂલ્ય છે કહ્યું
છે કે- “સકપ્પો સરમો, પરિતાપકરો મને સમારમો । આરમો ઉદયઓ, સુદ્ધન
યાળ તુ સન્વેસિં ॥ ૧ ॥” અર્થાત્ જીવાદિકને હણવાનો વિચાર કર્યો તે
સ્વરૂપ, જીવોને પરિતાપ ઉપમાવવા તે સમારંભ અને જીવોનો ઘાત થાય વડુ
કાર્ય કરવું તે આરંભ જાણવો સવ નયોનો જે જ્ઞાતા છે પટલે કે જે તરવજા ॥
તે ત્રણે પ્રકારનું ચરાચર સ્વરૂપ જાણીને જ પ્રવૃત્તિ કરે

(૪) પીઠ-ફલકાદિ વાપરનાર—લાતુમાંસ વ્યતીત થવા છતાં પણ પીઠ,
ફલક અને સથારાદિક કારણ વિના વાપરે લાતુમાંસમા તે તે ઘસ્તુઓનો ઉપ
યોગ કરવાનું અને તે સિધાયની ઋતુમા કારણે-પ્રયોજન હોય તો જ વાપરવાનું
મીજિનેશ્વર મગપતોષ ઉપદેશ્યુ છે, છતાં પણ તેનો ભોગવટો કરે તો આજ્ઞામગ
થાય આ માટે નિશીથસૂત્રના ચીના ઉદેશમા કહ્યું છે કે—“જે ભિવસ્ ઉદુચ
દ્વિય સેજ્જાસથારય પર પજ્જોસવળાઓ ઉગ્રાણેદ ઉવાહર્ણિત વા સાદજ્જહ ” સિ ।
નિશીથસૂત્રના ધૂર્ણિકાર પણ કહ્યું છે કે—“ઉદુવદ્ગાહિત સેજ્જાસથારય પજ્જોસવળ
રાતીઓ પર ઉવાતિનાવેદ તસ્સ માસલહુ પન્હિત્ત” અર્થાત્ જે કોઈ સાધુ ધોમાસા
પહેલા ગૃહસ્થે અર્પણ કરેલ શય્યા અને સથારા પર્યુષણાકરૂપ પછી પટલે કે

વાર્તિકી પૂર્ણિમા પછી પણ રાત્રે અથવા ગ્રહણ કરી રાત્રનારને સહાય કરે તો તેને મામલણુ પ્રાયશ્ચિત્ત આપે શર્યા અને સધારા સબધી ભેદ પણ જાણવા જેવા છે જે સઘ શરીરપ્રમાણ હોય તે શર્યા અને અડો હાથ પ્રમાણ હાથ તને સધારા વહેવાય અગર જે ચાલે નહીં તે શર્યા અને ચાલે તે સધારા અથવા જો તત્પુરુષ સમાસ હરિષ તો શર્યા પણ સધારો થાય મધ્યાસ્તા એ ભેદ ડ-૧) પરિસાદી-સધારા કરતા જેમાથી કદ પણ પહે-છરે તે અને ઘીજો (૨) અપરિસાદી-જેમાથી કદ પણ પહે નહીં પરિસાદી સધારાના પણ એ ભેદ છે-(૧) કુમિર અને (૨) અધુસિર સાલમા, પગલ આદિનો પાલા તે કુમિર અને ઘીજો ઢામ, તૂળ ઘિગેરના પાલો નહીં તે અધુસિર અપરિસાદીના પણ એ ભેદ છે-(૨) પદ્માગિક અને (૨) અનેવાગિક પદ્માગિકતા પણ એ પ્રકાર છે-(૧) અસધાતિમ અને (૨) સધાતિમ અસધાતિમ પટલે પદ્મા પાટિયાનો સાધ્યા ઘગરના અને સધાતિમ પટલે એ પાટિયાનો ભેગો સાધેલા અનેવાગિક પટલે પાસ પ્રમુદ્ધનો, અનેક કાઠીઓ (કાઠા)નો ઘનાવેલ આટલા પ્રકાર સધારાના વસ્ત્રાધ્યા તે પૈકી કોઈ પદ્મનો કોઈ પણ પ્રકારે સમય વ્યતીત થયા પછી ઉપયોગ કરે તો તે સાધુ મિથ્યાત્વી ઉન્માદિનામા વહેવાય કારણ વ કહ્યું છે કે—“

જો ડ । સાં આજ્ઞાઅનુસ્ય, મિચ્છત્તવિરાહણ પાવે ॥ ૧ ॥” અર્થાત્ સધારાના જે જે પ્રકારો દર્શાવ્યા તે પૈકી કદ પણ ગરજીમા આપે તે સધારો તત્તુ સમય વ્યતીત થયા છતાં પણ રાત્રે, હાથ અને હાથનારને સારા માને તો તે સાધુ-મુનિ જિનેશ્વર ભગવતની આજ્ઞાનુ ઉલ્લંઘન કરે છે, મર્યાદાનો ભંગ કરે છે, મિથ્યાત્વને સેવ છે અને પોતાના સ્વયંધર્મની પણ વિરાધના કરે છે નિર્જાતિ કરેલા સમય ઉપરાંત જો સધારા રાત્રિમાં આપે તો તેનો ગથેષનાદિકને કારણે સ્વસ્થાવનો ધ્યાસેપ થાય, ઘડી સધારામા દીર્ઘકાલે જીવોત્પત્તિ પણ થાય અને તત્તુ સમય પ્રકારે આવે નહીં તો સંજમવિરાધના થાય કદાચ જીવોત્પત્તિની સંભાવના જાણી સધારો અર્પણ કરનાર શુદ્ધસ્થ કહે કે ત મને પાછો સાંપજો, હુ ઘીજા આપોશ તો પણ તે ઘીજાની ગથેષનાદિકને કારણે સ્થાવ્યાયમા સ્થલના થાય, માટે શેષ કાલમા સધારો સ્વોચાર્યો જ નહીં જો સ્વીકારે તો ઉપર જણાવેલ દાવાપત્તિ આપે કદાચ કોઈને અજ્ઞાનતામા તેનું કાચ થઈ ગયું હોય તો તેને માટે શિક્ષા જણાવતા કહે છે કે-પરિસાદી અધુસિર સધારો લાવે તેને પદ્મા લઘુ માસનો દહ, પરિસાદી કુમિર, પદ્માગિક સધાતિમ, પદ્માગિક અસધાતિમ અને અનેવાગિક-આ ચાર પ્રકાર પૈકી કોઈ પણ જાતનો સધારો ગ્રહણ કરે, ઘીજા પાસે ગ્રહણ કરાવ તમજ ગ્રહણ કરનારની અનુમાદના કરે તો તેને લઘુ ચારમાસી દહ (પ્રાયશ્ચિત્ત) આવ આ વાતતમા પ્રતિષાદી સર્વ ઉઠાવતા ગ્રન્થ કરે છે કે-“તમ ઉપર જણાવેલ ક્ષત્રમા તો પર્યુપણ પૂર્વે ગ્રહણ કરેલ સધારાને પર્યુપણ પછી શેષકાઠ રાત્રિમાંથી દહ જણાવેલ છે અને તમ તો શેષ કાલમા લાવવાનો દહ

મળાયો છો તો તે કેમ ઘટી શકે ? " આ શાબ્દતનો સ્પષ્ટ જવાબ આપતા સૂત્રકાર મગત કહે છે કે-“પ સૂત્ર તો વાગ્જને આશ્રયીને કહેલ છે કોઈ સાધુ ગ્લાન હોય, અણશન કરવાનો અભિલાષી હોય અને મૃતિ શરદીવાલી હોય તો તેવા વાર્જોને અગે સોમાસ્તા ઉપરાત પળ સથારો રાણવો પડે તો પળ પૂર્વ મહન કરેલ સથારો તો ન જ રાણવો, થીજો લાવવો એ સૂત્રનો માર્ગ છે શેષ કાઠમા પળ સથારો લાવવો એવો તેનો અર્થ જ નથી આ પ્રમાણે પીઠ, ફલક અને સંધારાદિકનુ જે સ્વરૂપ જુદુ તે પ્રમાણે વતન ન કરે તેને ઉ-માર્ગગામી જાણવા

(૫) સચિત અપ્રાપ્તનો વિરાધક પળ ઉ-માર્ગગામી જાણવો

(૬) મૂલ તથા ઉત્તરગુણનો વિરાધક-આ ઉપરાત મૂલ તથા ઉત્તરગુણનો વિરાધક હોય તેને પળ ઘટાચારી આચાર્ય જાણવો સવચકી પ્રાણાતિપાત ધિમળ, મૃપાગદધિમળ અદત્તાવાનવિરમળ, મૈયુનવિરમળ, પરિમહનો ત્યાગ અને રાશિમોજનવિરમળ એ છ મૂલગુણ છે અને પાંચ સમિતિ, ત્રણ ગુણ તથા સ્નાન ન કરવું, મુખ તથા હસ્તાદિ ન ધોવા, શરીરની શોભા ન કરવી, પદ્મ ધોવા તેમજ રમ્યા નદી, ચેતાલીશ દોષ રહિત ગોચરી લાવવી, ગૃહસ્થ પાસે વામ ન કરાવવું ધિગેરે ધિગેરે ઉત્તરગુણ છે આ થ ને પ્રકારના ગુણોથી જે રહિત હોય તેને ઉ-માર્ગગામી જાણવા

(૭) સામાચારીરૂપક-પંચાગીમા ઘટી સાધુઓને રાત્રિ તેમજ દિવસમાં જે ક્રિયા કરવાની કહી છે, જે મર્યાદા વાપી છે તે પ્રમાણે ન કરે, આવી-પાછી કરે, ઓછી-વધતી કરે તે સામાચારીના વિરાધક કહેવાય અને તેને પળ ઉ-માર્ગગામી જાણવા

(૮) આલોચન નહીં લેનાર-પોતે જે પાપમૃત્તિ કરી હોય અથવા તો નિરતર જે દોષ લાગતા હોય તે ગુરુ સમખ પ્રકટ કરી ગુરુ જે આલોચન-પ્રાયશ્ચિત્ત આપે તે સ્વીકારી જેવું જોઈએ પ્રાયશ્ચિત્તને અગે જે તપધર્માદિ કરણી કરવા નો કહે તે કરવી જાઈએ, છતાં પળ તે પ્રમાણે ન કરે તેને ઘટાચારી જાણવા અને આલોચનનો પ્રસંગ હોવાથી તેને લગતુ ધર્મેન વ્યવહારવૃત્તિ તથા જીતકરૂપ પ્રમુખ ધર્મને અનુસારે કરતાં કહે છે કે-આલોચન આપનારના યે* પ્રકાર છે-(૧) આગમવ્યવહારી અને (૨) જુત-વ્યવહારી આગમવ્યવહારી છ પ્રકારના છે- (૧) વેતલજ્ઞાની, (૨) મન પર્યવજ્ઞાની, (૩) અધિજ્ઞાની, (૪) ચોદ પૂર્વી, (૫) મપૂર્ણ દશપૂર્વી અને (૬) નવપૂર્વી આ ચાર પ્રત્યક્ષ જ્ઞાનવાળા છે પટલે જે પ્રાણીને જેવો અતિચાર લાગ્યો હોય તે સપૂર્ણ જાણે તેમની પાસે આવી વોઈ પળ વ્યક્તિ પોતાને લાગેલા અતિચારો પૈકી કાઠ અતિચાર કહેતા મૂલી જાય અગર તો છુપાવે તે સમયે તે પોતે વિચારે કે-આને જુ તેની મૂલ કહીશ અને

તે સ્વીકારીને આલોચન લેશે તો તેને તેનો મૂલ કહે અને આલોચન આપે થલી ધિવારે કે-આ પોતાની મૂલ કવુલશે નહીં અને સત્ય યોલશે નહીં, તો તેથી દ્યસ્તિને કાફ પળ કહે નહીં તેમજ આલોચન પણ ન આપે ધીજા શ્રુતગ્યવહારી છે તે ઉદાદિ પ્રયત્ને જાણનારા હોય છે પોતાની પાને આલોચન લેવા આશનારને તેઓ વ્રણ વચ્ચત પૂછીને ગ્રાપ્તી કરે છે કે તેને કઈ કષ્ટ તો કયું નથીને આલોચન લેનાર કહે મેં સામબ્યુ પણ અવધાયું નહીં ધીજી ધાર કહે સામબ્યુ, પણ વિદ્વાનો સમય થયો દોષાચો કરાગર ઉપયોગ રહ્યો નહીં ત્યારે ધીજી ધાર પૂછે અને ઉપયોગપૂર્વક ગરાગર કહે ત્યારે ઉદાદિપ્રયત્ને અનુસારે તેને આલોચન આપે જો આલોચન લેનાર કષ્ટ રાલે, મૂલપૂર્ક કે માયાપ્રવંચ કરે તો તેને સમજાવધા નિશીચજ્ઞાના ધીજમા ઉદેશાનુ નીચે પ્રમાણે દદાત કહી સમજાવે—

કોઈ રાજાને મર્થ લખનયુક્ત પક્ અશ્વ હતો તે કોડયામા અત્યત ધેગવાલો અને નહીં, પયત આદિ ઉલ્લુપત કરવામા અત્યત ચતુર તેમજ શક્તિશાલો હતો તે ધોઢાના આષા ગુણ-સામધ્યથી અ ય કોઈ પણ રાજા આ રાજાને જીતી શકવા સમર્થ થતો નહીં ઉલ્લુ આ રાજાપ ધીજા અનેક શક્તાઓને જીતો લઢિયા રાજા ધનાધ્યા, અને તેમની પાસે પોતાનુ વાચ કરાવે કોઈ પણ રાજાની આ રાજા સામે થવાની કે તેની આજ્ઞાનુ ઉદગ્ધન કરવાની દિમ્મત ચાલતી નહીં આવી પરિસ્થિતિથી લઢિયા રાજાઓ હદયમા ઘણો જ પરિતાપ પામવા લાગ્યા કોઈ પણ જિસાધે આ ડુલ નિયારણ કરવાનો નિળય કયોં પક્ રાજાપ સૌ સામત રાજાઓને પકટા કરી તેનો ઉપાય પૂછ્યો ત્યારે કંઢલાને કહ્યું કે-“ જાં અશ્વનો વિનાશ કરવામા આવે તો આપણી મનસિદ્ધિ થાય, કારણ કે તે અશ્વના ઉત્તમ લખણીને અગે જા તે રાજા આપણા પરામથ કરે છે, પરન્તુ તે અશ્વનો ધાતકરવા તે સરલ કે સુગમ કાર્ય નથી, કારણ કે તે અશ્વને તો વિહામા પૂરી રાપ્તથામા આને કે અને તે કોંદની ફરતા ઘણા જ માણનોતો પહેરો રહે છે તેથી જા અત્યત કઠિન કામ કોઈ કરી શકશે નહિ ” તેથામા પક્ ઘઢાદુર પુરુષ રાજા સમક્ષ આવીને કહેવા લાગ્યો કે- ‘દ રાજાનુ ! તે અશ્વને તો કોઈ રીતે ત્યાથી દૂર કરી શકાય તેમ નથી, પરન્તુ જો તમે આજ્ઞા કરો તો હુ તેને મારી નાહું ” હેથી રાજાપ કહ્યું-“ મલે તેમ કરો પમ કરવા થી પણ આપણી હેતુ સરશે તે ઘોડો તેનો પણ નહીં રહે અને ધીજાના ઉપ યોગમા પણ નહીં આવે માટે કાફ પણ પ્રકારે તેનો ધાત કરવાનો ઉદય કર ” રાજાજ્ઞા સામલો તે પુરુષ અશ્વના સ્વામી રાજાની પાસે ગયો અને તેની સેવા-મક્તિ કરવા લાગ્યો તેનો અત્યત સેવામક્તિ, સુદ્દયતા અને આજ્ઞાક્તિ પળુ જોઈ રાજાને પણ તેના પર વિશ્વામ આધ્યો ઘલે તેને યોગ્ય વેતન આપી નોકરીમા રાગી લીધો હવે તે પુરુષે પોતાની વાયસિદ્ધિ માટે દ્વીળા-દ્વીળા

કાટા જેવા તીર ધનાઢ્યા અને તે તીરોને તેણે નાના ઘાણદ્વારા ઘોડાને ગુપ્ત રીતે માર્યા તે યથા તીરો ક્ષીણા કાટાની જેમ અશ્વના અગમા પ્રવેશ કરી ગયા તેથી ઘોડાને શલ્યની માફક દુઃખ થવા લાગ્યું. દુઃખ દિવસે દિવસે યથવા લાગ્યું ગુપ્ત પેદના સહન ન થવાથી તે દુર્ગલ થનવા લાગ્યો રાજાએ પકડા તપામ કરી તો અશ્વની ક્ષતિ અને અગસૌષ્ઠ્યમા પરિવર્તન જોયું તેણે રાજ ધેવને ઘોળાથી કહ્યું કે “ હમેશા આ અશ્વ લીલા જવનું મક્ષણ કરે છે છતાં હજી કેમ થનવો જાય છે ? માટે તેનો વ્યાધિની પરીક્ષા કરી તેની ઘરાબર ચિકિત્સા કરો ” યેઠે ઉપચાર કરવા માઢવા પળ મૂઢા વ્યાધિ ઘરાબર ન મમજવાથી તેના યથા ઔપધોપગમ નિષ્ફળ નીવડવા વિચમ્પળ ત્રિષ વિચારમા પડી ગયો તેણે પોતાથી યને નેટનગ ઉપાયો અત્રમાની જોયા ઘાદ મનમા નિળય કર્યા કે ‘ અશ્વને ધાતુવિકારમો વ્યાધિ તો નથી જ, દૃષ્ટાનો વ્યાધિ છે તેના શરીરમા જરૂર શલ્ય હોય જોઈય ” છેવટે તેણે છેલ્લો ઉપાય અનમાન્યો અશ્વના મમમ્મ પરીરે લીલી માગેનું વિલેપન કરાવ્યું પડલે જે જે સ્થલે ક્ષીણા તીરનું શલ્ય હા તે તે સ્થાનો ઘકદમ અદરની ડગમાને ઘારણે સુકાઈ ગયા, પડને ઘયે તે તે સ્થલોએ સગ જગ ચોદી ત્યાથી ક્ષીણા ક્ષીણા તીર ઘહાર નેંચી વાઢવા અને પછી ગોહિળી ઔપધીદ્વારા તે ઘથા ઘળ કઢાવી ઘીધા આ પ્રમાણે પુત્તિધી ઘયે અશ્વને નિરોગી-નિ શલ્ય ઘનાઢ્યો આવી જ રીતે ઘીઢા અશ્વનો પળ ત્રસાત પાળવો તેમા ઘિદોષ ય કે-તેના શરીરમા રહેલ ક્ષીણા તીર નીકળવા નહીં અને અતે તે અશ્વ ઘેદનાયુત મમ્મ પામ્યો

આ દષ્ટાંતનો ઉપનય આ પ્રમાણે મમજવો-ચેતનરૂપી રાજા છે તેનો મારૂપી અશ્વ ને તે ઘારિત્રરૂપી લમ્બળોથી યુક્ત છે તેના પ્રમાયથી મોહરાય ચેતનને કીતી શક્તા નથી ઉલટું ચેતનરાજ મોહરાપાને ઘુચ દેડા લામ્યા અને શબ્દ, રૂપ, રમ, ગથ અને સ્પર્શાદિ જે મોહરાજાનું ગમ્ય છે તે ઉઝઢ કરવા લામ્યા ઘઢી તેના સોઢ કપાય અને નમ નોકપાયરૂપી સામતોને પળ દેરાન કરી મુક્યા સમક્ષિતમોહ, મિધ્યાત્વમોહ અને મિશ્રમોહરૂપી ઘ્રણે પગમ્મી પુત્રોને પળ જ્ઞો નામ્યા આથી મોહરાજા અત્યત કોપાય માન ઘયો પરતું લમ્બળયુક્ત અશ્વના પ્રમાયથી તેનું રન પળ જોમ ઘાર્યું નહીં પછી મોહરાયે મમ સુમટોને ઘકઢા કર્યા અને પોતાનું દુઃખ કહી સમઢાલ્યું ત્યારે ઘક સુમટે નમ-“ દે મારાજ ! તે અશ્વને તો નમ કોટી પચ્ચક્ષાણરૂપ ઘિહામા પૂર્યો છે માટે તેન ઘોડ પળ રીતે અપહરણ થઈ શકે નહીં, છતાં તમારી આળા હોય તો હુ તેને મારી નારુ ” મોહરાજાએ તેથી આળા કરવાથી તે સુમટ ચેતનરાજનો સેયક ઘયો અને ગુપ્તપણે મૂઢયુળ તથા ઉત્તરયુળના અતિચારરૂપ ક્ષીણા-ક્ષીણા તીર મારવા ગમ્યો આથી અશ્વ શત્યઘત યયો ચેતન રાજે ઘિચાર્યું કે-“ હુ તપ-જપરૂપી અનેક લીલા જવ અશ્વને આપુ છું છતાં તે

દુર્યોધન કેમ યત્ને ? તેથી ચેતનરાજે આચાર્યરૂપ પૈયને ઘસાવ્યો અને નેમણે પણ પરીક્ષા કરી વહુ કે-“ તેને મિથ્યાત્વરૂપ મોહનો ધ્યાધિ નથી પણ અતિચારરૂપ શત્રુ છે ” પછી પ્રણ ઘસત વૃષ્ટા કરવારૂપ આલોચન આપી અને શત્રુ વાદી નારાયું તેમજ જે પ્રણ પડતો હતા તે તપરૂપ ઔપધવદે દશાથી દીધા આપો મનરૂપ અશ્વ પુન નિરોગી થયો અને તેના પ્રમાણથી ચેતનરાય પર મોહરાજાનું કંઈ પણ જોડ ચાલી શક્ય નહીં આથી જ રીતે યોજા અશ્વના શત્રુ નીવડ્યા નહીં તેથી તે મૃત્યુ પામ્યો અર્થાત્ ચારિત્ર નષ્ટ થયું પરંતુ ચેતનરાયને મોહરાજાનું ધોગથી લાલ્લ જીવયોનિમાં મટવાયો છે સાધુ ! જો તું પણ વપટ રાખીશ-શત્રુ રાગોશ તો તારા મનરૂપી અશ્વને લક્ષણ રહિત ઘનાધીને મોહરાજા મરાયી નાખશે, તારાથી મોખપ્રાપ્તિ જ શકશે નહીં જ મમરણાદિક દુર્ગો મોગયવા પડશે માટે મન્યવ્રત્તકારે આલોચના કર-પ્રાયશ્ચિત્ત સ્વીકાર

આલોચના કોની પાસે લેવી ?

ઊપર પોતાને લાગતા અતિચાર સરથી પ્રાયશ્ચિત્ત લેવાની આયદ્યવતા દર્શાવી હૃથે આલોચના કોની પાસે લેવી તે યાચત જનાવતા વહે છે કે-આલોચન પોતાના ગચ્છના આચાર્ય પાસે લેવી વગ છે કે-“આચરિયાઃ સગચ્છે, સમો હ્યહવરગીઅપાસત્યે । સારૂપીપચ્છાન્નદ-દેવયપદિમાઅરિહસિદ્ધે ॥૧॥” અર્થાત્ (૧) સગચ્છના આચાર્યાદિક પાસે (૨) વગ જ સામાચારીવાળા અથ ગચ્છના આચાર્યાદિક પાસે, (૩) ગીતાર્ય પાસત્યા પાસે, (૪) ગીતાર્ય સારૂથી પાસે, (૫) ગીતાર્ય પચ્છાન્નદ પાસે, (૬) દેવ પાસે (૭) જિનપ્રતિમા પાસે અને છેવટ (૮) અરિહત, સિદ્ધભગવતની સાક્ષી આલાયના લેવી ‘શ્રીવ્યવહારસુત્રની ટીકામા આ સરથી વિશેષ વળન આવધામા આવ્યું છે તેમા તે સવધે વહુ છે કે-આલોચના સ્વગચ્છના આચાર્ય પાસે લેવી તેના અભાવમા ઉપાધ્યાય પાસે, તે જ મઠે તો પ્રયત્ન પાસે, તે ન મઠે તો સ્થવિર પાસે અને તે પણ ન મઠે તો ગણાથ ‘હેલેલ્લ’ પાસે આલાયન લેવી ઉચિત છે આમ પાસે અનુવ્રત્તે લેવા આચાર્ય દોષા છતાં ઉપાધ્યાય પાસે, અને ઉપાધ્યાય હોવા છતાં પ્રયત્ન પાસે પ્રાયશ્ચિત્ત પ્રદાન ન કરાય દેવાનુયોગે સ્વગચ્છના ઊપર જનાવે જ પાંચ પૈકી પોતાનો પણ સહયોગ જ થાય તો પોતાના ગચ્છનો સામાચારી પાટતા ધીના આચાર્યાદિકની પાસે આલાયન લેવી તેમા પણ પ્રથમ આચાર્ય, તેના અભાવમા ઉપાધ્યાય इत्यादિક પાંચ પ્રકારાં સમગ્રો લેવા આ પ્રમાણે અથ ગચ્છનો પણ સયોગ ન થાય તો ગીતાથ પાસત્યા પાસે આલોચના લેવી તે પણ ન મઠે તો ગીતાર્ય સારૂથી પાસે લેવી લિંગમાત્ર સ્વીકારીને ગૃહસ્થપણે જ રહેજ હોય તેને

* ગણના અમુક વિમાળ (બોરા સાપુજો) ને લઈને ગચ્છની પુટિ માટે તથા વપધિની મેવેણા નિમિત્ત વિષે તેને ગણાવચ્છદક કહેવામાં આવે છે

x વર્તમાન કાલ ગીતાથ પાસત્યા, સાદના કે પચ્છાન્નદ વિગેરે પાસેથી પ્રાયશ્ચિત્ત પ્રદાન કરવાનું પ્રચલિત જણાવુ નથી

ગીતાર્થ સારૂથી કહેવાય તેનો પણ અમાય હોય તો ગીતાર્થ પછાકડ પાસે જોવો. જેને પ્રથમ ચારિત્ર સ્વીકાર્યું હોય અને પછી મૂકી દીધું હોય, ગૃહસ્થપને રહેતો હોય તેમજ શાસ્ત્રનો વાધ હોય તેને ગીતાર્થ પછાકડ કહેવાય જો ગીતાર્થ પાસંથી કે ગીતાર્થ સારૂથી પાસે આલોચન લેવાનો પ્રસંગ આવે તો તેમનો આદરસત્કાર કરવો તથા વાદના દેવાપૂષક સર્વ મર્યાદા સાચવવી, છતાં પણ પાસંથી દિશ પોતે મનમાં પમ વિચાર કરે કે-મારામાં તો કોઈ પણ પદાર્થનો ગુણ નથી માટે હું શા માટે વેદાવું ? અને તેમ વિચારીને વાદનાનો નિરેક કરે તો તેઓને વેમવા માટે આસન આપી, પ્રણામ કરી આલોચના લેવી એવું પછાકડ પાસે આલોચન લેવી પડે તો તેને માઠા સમયની સામાયિક વેદાવેદીને, સાધુવચ પહેરાવોને વિધિપૂર્વક આલોચન લેવી જવાબ પાસંથી વેદાવેદીના અભિલાષા કરે તો તેમને પકાતમાં ધક્કા કરવું, પણ જો તેમને વેદાવેદીના વેદન કરવું નહીં વારણ કે તેમ કરવાથી શાસનનો દીનતા રહે.

હવે ઉપર કહ્યો તેથી કાંઈ પણ યોગ ન મળે તો દેવ પાસે આલોચન લેવું. કોરટવાદિક ચૈત્ય, ગુણશીલાદિક ચૈત્યમાં મગધાન મુનિસુવ્રતસ્વામી દ્વારા કે જે માનસ્વામી પ્રમુખ તીર્થંકર અગર તો ગણધરભગવંતો સમયસર્વો દ્વારા કે જે સાધુઓને જે પ્રાયશ્ચિત્તો આપ્યા હોય તે સ્થાના ચૈત્યના અધિષ્ઠાત્ર દેવે પ્રમુખ દ્વારા તેથી તેવા દેવ પાસે પણ આલોચના લેવી ત સમવિક્તી દેવની આપણને કરવા તપ કરવો અને તપશ્ચર્યાના પ્રભાવથી આસન ચલાયમાન થવાથી જો તે સ્થાન સ્વામી તેને પોતાની અતિચાર જનાથીને જે પ્રાયશ્ચિત્ત આપે તે પ્રથમ કે જે સ્થાન અધિષ્ઠાત્ર દેવ વ્યયી ગયા દ્વારા અને તેને સ્થાને ધોજા દેવ દ્વારા કરવું તો અદ્ભુત તપ કરવાથી તે આપે અને કહે કે- “હું મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં રહેલો છું તને પૂછીને આવું” પછી આજ્ઞા લઈને મહાવિદેહમાં આવે અને તે જોઈને જો આલોચન દર્શાવી હોય તે સાધુને જણાવે અને ત પ્રમાણે કરવાની પ્રમાણે પણ ન થને તો અરિહત પરમાત્માની પ્રતિમા પાસે પડે કે પોતાના પાપ પ્રકાશી, પોતે પ્રાયશ્ચિત્ત આપવાનું જાણે છે. સુત્રાત્ર વિધિપૂર્વક અગીકાર કરે પરંતુ જિનચૈત્ય પણ નહીં થાય તો સિદ્ધની સામીપ આલોચન લે પડેલે કે પૂર્વદિશ જોઈને પ્રમુખ ઊભો રહી, પોતાના પાપ પ્રકાશી, સુત્રાનુસાર પદ્ધતિ મળેલાવ પ્રદાન કરવાની છ પોતે જાણવાર હોય તે આચાર્યાદિકનો યોગ હોવા છતાં આપમેલે કપટ રાત્રી તે મિથ્યા જાણવી, વારણ કે કપટપૂષકની ક્રિયા જોઈને અણમયાઈ ! કાલેણ વારવરિસા, મીયત્યગવેમણ ફેરવે અણમયાઈ ! કાલેણ વારવરિસા, મીયત્યગવેમણ ફેરવે પાપરૂપી શરણને નિમૂલ કરવાને માટે સાતસા રાત્રી

હોય તો ત્યાં જાય અને વાર વરસ પર્યંત તેણી ગીતાયની રાહ જુએ આવી રીતે શાસ્ત્રોક્ત વિધિથી જે આલાચના કરે તે શુદ્ધ આલોચન કહેવાય

(૧) વિકલ્પ-રક-રૂપ નવમુ લક્ષણ દર્શાવતા કહે છે કે-તે હમેશા વિકલ્પ કરવામાં આસક્ત રહે ચાર પ્રકારની શુભ કથા છે, અને તેનાથી ચિત્ત રીત વિકલ્પ સાત પ્રકારના છે સ્થાનાગાદિ સૂત્રોમાં તત્તુ વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે “ચતુર્વિદ્યા કદા પદ્મતા, તજદા-અક્ષયેષી ૧, વિકલ્પેષી ૨, સંવેયેષી ૩, નિઘ્વેયેષી ૪ । ચીતરાગ પરમાત્માય ચાર પ્રકારની કથા કહેલી છે (૧) અક્ષયેષી, (૨) વિકલ્પેષી, (૩) સંવેયેષી અને (૪) નિઘ્વેયેષી. (૧) અક્ષયેષી આક્ષેપની કથા પડેલે જે કથાથી ધ્રાત્તા સત્ત્વાર પરત્વેનો મોહ ત્યજી દઈ તત્ત્વની ધાત પ્રવ્રણ કરે-તત્ત્વની ધાત્તમા સ્વલ્પીન થને તે (૨) વિકલ્પેષી-વિકલ્પેષી કથા પડેલે જે કથા સામભવાથી ધ્રાત્તાનું મન-ચિત્ત કુમાર્ગથી પાટુ દટે-કુમાર્ગ છોડી દેવા ત-પર થને તે (૩) સંવેયેષી-સંવેદિની કથા પડેલે જે કથા સામભવાથી ધ્રાત્તાને મોક્ષની અભિલાષા થાય તે (૪) નિઘ્વેયેષી-નિર્વેદિના કથા પડેલે ધ્રાત્તાનું મન સત્ત્વાર પરથી ઉતરી જાય તે હવે તે પ્રત્યેક કથા ઓના મેદો દર્શાવતા પ્રથમ આક્ષેપની કથાના પ્રકાર કહે છે કે-“આયોરે ૧ વ્યવહારે ૨, પદ્મતા ૩, ચેવ દિઢ્વીવાય ૪ । એસા ચતુર્વિદ્યા શુદ્ધ, કદા અક્ષયેષી નામ ॥ ૧ ॥” આક્ષેપના કથાના ચાર મેદ છે-આચાર, વ્યવહાર, પ્રવ્રણ અને દિઢ્વીવાદ, આચાર પડેલે ધ્રાત્તાને સાધુઓનો આચાર જતાવડો, પડેલે કે સાધુષ્ણ લોચ કરવા, ઉઘાડે પગ વિહાર કરવો, જોઈ-તપાસીને (ઇર્ષ્યાતમિતિ પૂર્વક) ચાલુ, ઉઘાડે મુખે ન ચાલુ, પ્રાણ જાય તો પગ સચિત્ત પાણી ન પીવું इत्याદિ આચાર દર્શાવતો તે આ પ્રમાણે કહેવાથી ધ્રાત્તા સમ્યક્ત્વ પામે અને ધીજા મિથ્યાત્વની પાશમાં ન ફસાતા આવી ક્રિયાચાલુ શુદ્ધ શુદ્ધ હોય તેને જ ધાદે ધીજા મેદ વ્યવહાર પડેલે સાધુનો વ્યવહાર દર્શાવે કે-વોઈની સૌથ માગી લાવ્યા હાય અને પ્રમાદથી દેવી ભૂલી જવાય અને રાત રહી જાય તો ધકમાસીનો દંડ આવે, કાઠ શુદ્ધચાદિ પાસે પગ ચપાવે અગર તો મસલાવે તો નિશીથદ્યયમાં કહેલ ચારમાસી દંડ આવે, ધીજા રીત શુદ્ધચની ભાષા વાલે અગર તો શુદ્ધ પાસે વોજો વહન કરાવે તો પગ દંડ આવે-આ પ્રમાણે કહેવાથી ધ્રાત્તાનું મન મિથ્યાત્વથી ઉતરી જાય અને શુદ્ધ સયમના પાલક સાધુ પ્રત્યે અનુરાગ પ્રગટ થીજો મેદ પદ્મતા છે, પડેલે કે વોઈ ધ્રાત્તાના મનમાં શકા ઉપજે અને તે શુદ્ધને પૂછે તો તેને મધુર વચનથી જગાડ આપે, તેને જીનાજીવાદિ તત્ત્વોમાં ધ્રાત્તા ઉપજે અને મનમાં પદ્મો નિર્ણય થાય કે સાધુ દિત્તવારક કદ છે અને મનમાં લેશમાત્ર પણ રોષ તથા આ પ્રમાણેના વર્તનથી ધ્રાત્તાજન થયું

દૃઢ ઘને છે ચોથો ભેદ દૃષ્ટિવાદ છે જટલે કે થાતા સમજુ-જ્ઞાનર્થત દોષ તો તેને જીવાજીવાદિક તત્ત્વોનું સૂક્ષ્મ ઘણન સમજાવે-કહે જેથી શ્રોતાના મનમા આશ્ચર્ય ઉત્પન્ન થાય કે આજુ સૂક્ષ્મ-તલસ્પર્શી જ્ઞાન ધીતરાગ પરમાત્મા મિથ્યાય ધોળ વહી શકે ? આ પ્રમાણે તેને સમક્ષિત ઘસ્યે દૃઢ અનુરાગ થાય આ ચાર ભેદો આક્ષેપણી કથાના છે ધેટલાક આચાર્યો આ ચાર ભેદોના અર્થ તે તે નામ પ્રમાણે ના સૂત્રો કહે છે આચારાગ, વ્યવહારસૂત્ર, પ્રજ્ઞાપના અને દૃષ્ટિવાદ આદિ શબ્દથી ઘીજા પણ ભેદો જાણવા, પરંતુ મુરયપણે આ ચાર ભેદ કયા છે હવે આક્ષેપણી કથાનો રસ ઘર્ણયતા કહે છે કે—“ વિજ્ઞાચરણ ચ તરો, પુરિસકારો ય સમિ-
હગુત્તીઓ । ઉવદસેહ રાલુ જહિય, કહાહ અવસ્થેવળીહ રસો ॥ ૧ ॥ ” અર્થાત્ ભાવરૂપ અધકાર-અજ્ઞાનનો નાશ કરનાર જ્ઞાન તે ધિયા, સચિત્ત કર્મની નિર્મ રાઈ જે તપશ્ચર્યાદિ કરાયા આવે તે તપ, કર્મરૂપી શત્રુને હણવા માટે જે ઉચમ શીલપણુ તે પુરુષાર્થ, પાંચ સમિતિ અને વ્રજ ગુત્તિ-આવા પ્રકારની જે કયા કરધી-ઉપદેશ આપવા તે આક્ષેપણી કથાનું રહસ્ય છે

વિધેપણી કથાના ચાર ભેદ દર્શાયતાં કહે છે કે—

“ પુલ્લિ સસમય કહિત્તા પરસમય કહેહ, સસમયગુણે દીનેહ, પરસમય-
દોસે ઉવદસેહ એસા પદમા ૧ । પુલ્લિ પરસમય કહિત્તા તસેસ દોસે ઉવદસિત્તા
પુળો સસમય કહેહ ગુણે ઉવદસેહ એસા વિહયા ૨ । મિચ્છાવાય કહિત્તા સમ્મા-
વાય કહેહ, પરસમય કહિત્તા તેસુ એવ પરસમયસુ જે ભાવા જિણપ્પણીઈ ભાવેઈ
સહ વિરુદ્ધા અસતા એવ વિઅપ્પિઆ તે પુલ્લિ કહિત્તા દોસા ય તેસિં મણિઝળ
પુળો જિણપ્પણીયભાવસારિસા ઘુણવચ્ચરામિવ કહવિ સોમણા મણિયા તે કહેહ,
અહવા મિચ્છાવાઓ નતિથત્ત સમ્માગાઓ અતિથત્ત, તત્થ પુલ્લિ નાહિયવાઈણ
દિટ્ઠીઓ કહિત્તા પચ્છા અતિથત્તપવચ્ચવાઈણ દિટ્ઠીઓ કહેહ, એસા તહયા
૩ । સમ્માવાય કહિત્તા મિચ્છાવાય કહેહ, સોવિ એવ એવ નર પુલ્લિ
સોમણે કહેહ, પચ્છા હયરે સિ ચત્તયા ૪ । ” અર્થાત્ પોતાનો ધર્મ મમલ્લા
ધોને તેના ગુણનું ઘર્ણન કરે કે-આ જીનમત્ત જેવા ઘીજા કોઈ પણ શ્રેષ્ઠ ધર્મ નથી
તે અહિંસામય છે, તે વિનયમૂઠ્ઠ ધર્મ છે, ધની સદુપાસના કરનાર સ્વગ અને
માતે મોક્ષલક્ષ્મીનો મોક્ષા ઘને છે-આદિ આ પ્રમાણે પ્રથમ સ્વધર્મની શ્રેષ્ઠતા
દર્શાવી પરમતતા દોષ દર્શાવવાપૂર્વક કહે કે-અનધર્મ સિધાયના ઘીજા ધર્મ
દોષયુક્ત છે પરધર્મીઓ જાચા-સચિત્ત પાળીયટે સ્નાન કરી અસરયાતા જીવાને
હળી નાલે છે, પચામિ તપ કરી તેમા તેડકાયના અનેક જીવોનો સદાર કરે છે

તપશ્ચર્યા કરે છે પણ તે અજ્ઞાન વદ છે, કારણ કે અનત જીવોના સ્થાનમૃત અનતકાય-વદમૃત અને અમશ્ય પડો ચાય છે તેમજ રાક્ષસની પેઠે રાત્રિમોક્ષન પણ કરે છે પછી રીતે અય દશનોના દૂષણો દેહાદી સ્વધર્મની પુષ્ટિ કરે તે પ્રથમ ભેદ

પુલ્લિં પરસમયં અથ મતોની યાત કરી તેનું મિથ્યાવળુ સિદ્ધ કરી વતાય વિષ્ણુમાર્ગી કહે છે કે-વિષ્ણુજ જા જગત રચ્યુ-ઉત્પન્ન કર્યું અગતના ઓપોને ત ઉત્પન્ન કરે છે અને મૃત્યુ પણ પક્ષ પમાડે છે પરંતુ આ કથન વૃથા છે જો વિષ્ણુ પ્રથમ જીવોને જન્માયો સુલો આપ અને પાછો મૃત્યુ પમાડતો હોય તો તેને ઘાઠહત્યા-જનહત્યાનાં દોષ લાગે ઘાઠહત્યા-જનહત્યા પરનાર તો આ લોકમા મહાપાતકી-મહાપાતકી ગણાય છે પછી વ્યક્તિનું નામ પણ કેમ લેવાય ? અને તેની પૂજનાદિ મિયા સમયી જ કેમ શકે ? વિષ્ણુનું જગત્કર્તૃત્વ કદી ઘટી શકતું જ નથી આવી રીતે વિષ્ણુ મતનો નિરાસ કર્યા પછી બ્રહ્મવાદી સ્વધર્મી કહેવું કે-સર્વ ઓપામીય બ્રહ્મ સ્વરૂપ છે તે પણ જોડુ છે, કારણ કે તેમ માનવાથી તપ-અપાદિક મિયા અને ધાર્મિક કરણી નિષ્ફળ થને છે જો ધર્મા જ બ્રહ્મસ્વરૂપ હોય તો સર્વની સરસી શુદ્ધિ દોષી જોડુ અને ઇન્દ્ર-ધીમ્ની વ્યક્તિની ધર્મને જે મિશ્રતા-વિચારભેદ અને અસંગતતા જોવામા આવે છે તે કદી હોઈ શકે નહીં આ રીતે બ્રહ્મમતને મિથ્યા જાણી, સારથ, મીમાસકાદિ દર્શનોનું નિષ્ફળવળુ દર્શાવી સ્વમત-જૈનમતની પુષ્ટિ કરવી સ્વાભાવિક સિદ્ધાંતની અપૂર્વતા જાણવા અને સ્વમતનું અધિકવાદવળુ મગદ કરવું-આ ધોજો ભેદ

મિથ્યાનાય કહિત્તા સમ્માવાય કહેહ મિથ્યાવાદનું કયન કરીને પછી સમ્ય ગવાદનું નિરૂપણ કરવું પરદર્શનની યાત કરીને તેમા જે જે સ્થાને દોષાવૃત્તિ હોય તે દર્શાવ અને તેની સાચોસાચ જૈનદર્શનમા જણાવિલ વિશિષ્ટતા દેસાદે દાખલા તરીકે માગયતમા પદ્મ પયો ડહેલ છે કે પદ્મિત લોક ધનિક લોકો પાસે શા માટે જાય ? વલ્લ લેવા માટે સ્થાને જણાવવામા આવે છે કે જુ વલ્લો રસ્તામા નથી મળતા કે ધનિક વગ પાસે જનુ પડે ? રસ્તામા જે વલ્લના ટુકડા પદ્મમા હોય તે પ્રદળ કરી, તને ધોઈ તેનો વધા ધનાયોને પહેરવી આ દર્શકતનો જૈન સિદ્ધાંતાનુસાર વિરોધ દર્શાવવો કે રસ્તામા પણ પડેલા વલ્લો પ્રદળ કરવાથી અદવાદાનનો દોષ લાગે, વલ્લ ધોવાથી જીવહિંસા ચાય અને કથામા જીવોત્પત્તિ યવાથી તેની જયના ન રહે આ પ્રમાણે દોષ દેહાદી તેને અનુરૂપ જૈન-આમ્નાય સમજાવવો જૈન સાધુઓ વલ્લાદિ માગવા માટે જતા નથી તે તેનું નિરૂપણ જાણવું આ કારણથી વલ્લાદિની મિશ્તા માટે ગૃહસ્થવર્ગ પાસે જવાનું યજ્ય ગળ્યું છે આવી રીતે મિથ્યામતનું વર્ણન કરી, તેની નિરૂપણાગિતા દર્શાવી આસ્તિક મતની સિદ્ધિ કરે તે ત્રીજો ભેદ

સમ્માપાય કહિત્તા મિચ્છાપાય કહેઈ પહેલા સમ્યગ્વાદ કહીને પછી નાસ્તિક પ્રત કહે તેની દલીલકત ઊપરના થીજા મેદની જેવી જ સમજાયો, પરંતુ પહેલા જૈન મતનુ શ્રેષ્ઠપર્ણુ દર્શાવી પછી મીજા દર્શનોની ઘાત કરે તેમજ દોપસ્થાન ઘણવે-આ ઘોષો મેદ

સવેદની કયાના ચાર મેદ છે-(૧) આયસરીસવેયણી-આ શરીર અશુચિ જ ય છે તે શરીર શુદ્ધ અને રુધિર આદિથી વધાયેલ છે ઘડી આ શરીરને વિષે પળ માસ, ચરચી, મેદ, દાઢવા, મજ્જા, ચામડી, નસો, રોમા થલિ, નલ, દાત, આંતરદા વિગેરે દુર્ગંધમય અવયવો છે ઘડી આ શરીરને વિષે મલ્લ, મૂત્ર મરેલા છે આપા શરીરને ધોવાથી પળ શુ તે શુદ્ધ થાય? દાઢવાને વારવાદ ધોવાથી જો તે શુદ્ધ થાય તો આ શરીરને વારવાર ધોવાથી શુદ્ધ થાય પળ તે અસંભવિત છે, કારણ કે દાઢુ વધાવિ શુદ્ધ થતુ નથી આવી રીતે વર્ણન કરી ઓતાની શરીર પ્રત્યેની રુધિ ઓછી કરે, શરીર સ્વધી આચારને જ શ્રેષ્ઠ માનતા હોય તો તે પ્રમણા ટાઢી, સવેગ ઉપજે તેથી કથા કરવી તે પ્રથમ મેદ (૨) પરસરીસવેયણી-જેવી રીતે ઓતાના શરીરનુ અશુચિમય વર્ણન કર્યું તેવો રીતે પારવાના શરીરની ઘાત કરવી મૂત્યુ પછીમા શય વિષે ઘણન કરતા સામઠનારને સવેગ ઉપજે તેવુ વર્ણન કરવું તે બીજો મેદ (૩) રૂહલોપસવેયણી-આ મનુષ્યોના શરીર અસાર છે, અનિત્ય તેમજ અધુવ છે પેઢના થમ સરણી આ કાયાની શોભા શા માટે કરવી? કોઈ હમેશ માટે રહેવાનુ નથી તા પણ નાશવત શરીરની વિભૂષા શી? આ પ્રમાણે ઘાત કરી સવેગ ઉપજાવવા પ્રયત્ન કરવો તે ત્રીજો મેદ (૪) પરલોયસવેયણી-પરલોક સયધો દુઃખ-દર્શન કરામી ઓતાને સવેગ ઉપજાવવો દેવાને ઘળ પરસ્પર રૂપ્યા હોય છે, તેઓ ઘક-બીજાનો ઉત્કર્ષ સહન કરી શક્તા નથી ઘઢી ક્રોધ, માન, માયા અને લોભને વશ પહીને દુઃખી થઈ રહ્યા છે લોભને વશી મૂત ધમીને અનેક પ્રવારની ચિંતાઓ કરે છે અને મનની સમાધિ રહેતી નથી દેવગતિમા પળ આપા પ્રવારનુ દુઃખ છે તો બીજી ત્રણ ગતિની તો ઘાત જ શી કરવી? મનુષ્ય અને તિર્યચગતિના પ્રત્યક્ષ દુઃખ મનરે જોવાઈ રહ્યા છે આ યત્ર ગતિમા સુખનુ વિદુ પળ નથી ઘઢી નરવગતિના દુઃખનું તો ઘણન જ શા માટે કરવું? નરવ પટલિ તો દુઃખનો સાગર આ રીતે કથા કહીને શ્રાતાને સવેગ-જ્ઞાનગમિત વેરામ્ય ઉપજાવવો તે ચોથો મેદ

નિર્વેદની કયા પળ ચાર પ્રવારે છે (૧) રૂહલોપ દુચ્ચિષ્ણા કમ્મા રૂહલોપ ચેવ દુહવિવાગસનુચા ભવતિ-આ લોકમા જે કૃપધગામી યને છે અગર તો દુષ્કમ વને છે તેને તે તે અશુભ વસ્તુઓ આ જ લોકમા સંતાપદાયક થાય

જેમ-કોઈ ચોરી કરે, પરછીગમન કરે અથવા વિપવલપરી વને તો તેને લગતા અશુભ પાપથી આ જ લોકમા દુઃસવિપાક ભોગવચો પડે છે, કારણ કે રાત્રા શિક્ષા કરી વારાગ્રહમા નારો, લોકો અપમાન-તિરસ્કાર કરે અપકીર્તિ પ્રસરે, અમ્યનો વિશ્વાસ ઓછો થઈ જાય અને ધનહાનિ થાય આ પ્રમાણે થોતાને સમજાવી પાપકાયથી પાછો ઘાટે, પાપકૃત્ય કરવાથી ભયમીઠ વનારે તે પ્રથમ મેદ (૨) ફહલોઈ દુષ્ચિણ્ણા કમ્મા પરલોઈ દુહરિવાગમસજુત્તા મંચન્તિ-આ મંચમા કરેલા અશૃત્યો પરલોકને વિષે અતિશય દુઃસદાયક થાય છે આવા પ્રકારના પાપોદયને કારણે જીવ નરકમા પડે નરકના મદાદુર્યો સામલ્હતા પણ શરીરે વમવમારી છૂટે તો તે દુઃસ્વો સદન તો શી રીતે થઈ શકે ! નરકમા મૂર, જગત્રી પશુઓ ફાઢી ત્રાય, ક્રુધા રાગે, પરમાધામી દેવો કર થતથી વાપે, તૃપામી ફલ્હા થાય ત્યારે રકાઠેરુ તત્ત શીમુ પીયરાયે, શીતની ફલ્હા થાય ત્યારે કરથત જેવા પાદદાયાલ્હા વ્રમ નીચે રહ જાય પરછીગમન કરનાર શરત્તને તપાગેલા જોહસ્તમ માથે આલિંગન કરાયે આ પ્રમાણે પરલો વના દુઃસદાયી રૂપવનુ વર્ણન કરી થોતાને પાપકાયથી તિવ્રત્ત વને તે થીજો પ્રકાર (૩) પરલોઈ દુષ્ચિણ્ણા કમ્મા ફહલોઈ દુહરિવાગમસજુત્તા મંચન્તિ-પૂર્વમથ મા કરેલા કુલ્હ પાપકારી કાર્યાથી આ જોકમા કૃગપરપરા પ્રાત થાય ને, તિર્યંચો કેટલુ કષ્ટ ભોગવે છે ! ગમે તેટલુ દુઃસ થાય તો પણ વાચાદ્વારા કદી શકે છે ! માલીક ઓઢુ-વધતુ ત્રાધાપીધાનુ આપે અગર તો વિરોધ વદતો થોજો વદત કરાયે તો પણ કોઈની પાસે ફરિયાદ કરી શકે છે ! સદેષ પરા થીન દશામા જ રહેતુ પડે છે આ ઉપરાત કેટલાક મનુષ્યો જન્મથી જ ક્યાધિ વાઢી, ઢુઢા, લૂલા, લગઢા અને પાગઢા થાય ॥ તે પણ પૂવધવના પાપકૃત્યનુ જ પરિણામ છે થઢાલાદિ નીચકુલમા જન્મ થયો, દરિદ્રી અથસ્થા પ્રાત થયી, આદર-સત્કાર ન મલ્હયો મુલ અગર તો તૃપાનુ દુઃસ મહન કરતુ વિગરે વિગરે વળમ કરી થોતાને પાપકાયથી પાછો થાટયો તે થીજો પ્રકાર (૪) પરલોઈ દુષ્ચિણ્ણા કમ્મા પરલોઈ એવ દહસવિવાગસજુત્તા મંચન્તિ-પૂર્વમથમાં વધત્ત કરેલ પાપવુંજ પરલોકમા અત્યત્ત કષ્ટકારક થાય છે થાધેલા પાપક્રમને યોગે જીવ નરકમા જાય, ત્યા નરકમુમિના અકથનીય અને અસદ્ધ મલ્હટો સદન કરે, કૂર પક્ષીઓ દેહને ફોલી ત્રાય કુમીષાકમા પકાયે થતરળી નદીમા ઉતારે, થગથગતા અગ્નિફુલ્હમા પેંને, ફેરી પશુઓના હવ દેવરાય, શરીરના સરસય જેટલા દુલ્હા કરી નારો-આ પ્રમાણે અવળનીય દુઃસ મહન કરીને પણ આયુ પૂર્ણ થયે પાછો તિર્યંચ થોનિમા જન્મે, ત્યા પણ પારાધાર કષ્ટ સદન કરી ધમ માવનાના અમાયમા પાછો દુર્ગનિમા જાય જો તેને ધર્મમાયના રુપે નહીં અગર તો પુણ્યસત્તથ ન થાય તો આ મલ્હપરપરા ચાટુજ રહે આ પ્રમાણે વળમ કરી થોતાને વેરામ્મથાસિત વનાથે તે થોથો પ્રથાર

આ ઘર્ણનમાં કથન કરનાર વ્યક્તિની અપેખાએ રૂઢલોક અને પરલોક સમજવા પ્રરૂપણા કરનાર-ન્યાયતા મનુષ્ય હોવાથી મનુષ્યલોક તે રૂઢલોક અને વાકીની ધ્રુવે ગતિ (દેવ, તિર્યચ અને નરક) પરલોક સમજથી ઊપર ઘર્ણવેલી ચારે પ્રકારની વધાઓ પ્રરૂપણાની અપેખાએ (૧) અકથા, (૨) કથા અને (૩) ત્રિકથા થઈ શકે છે તે વેધી રીતે સમજી શકે ? તે સમયમા જાણવતા કહે છે કે-“ મિચ્છત્ત વેયન્તો, અન્નાણી જ કહ પરિકહેઈ ॥ લિંગત્થો ય ગિહી વા, સા અકહા દેસિયા સમએ ॥ ૧ ॥” અર્થાત્ મિધ્યાત્વમોહનીયના ઉદયવાળો પડલે કે મિધ્યાત્વી તેમજ અજ્ઞાની યવો કોઈ પણ લિંગધારી પડલે કે સાધુનો ધેવ ધારણ કર્યો હોય પરંતુ સમક્ષિત જેને સ્પર્શ્યું નથી તે તેમજ ગૃહસ્થ જે કઈ પણ વધા કરે-રૂઢે તેને મિદ્ધાતને વિષે અકથા કહેલ છે પ્રત્ય લિંગી-માત્ર વેપધારી કોને વધી શકાય ? તે સમજાવને માટે અગારમર્દકાચાર્ય-નુ વધાનક શાસ્ત્રકાર મહારાજ જણાવે છે

અગારમર્દકાચાર્યનુ દ્રષ્ટાન્ત—

કોઈ એક નગરને વિષે એક આચાર્ય મહારાજ પોતાના શિષ્ય-પરિવાર સાથે સ્થિરતા કરી રહ્યા હતા તેવામા એક દિવસે તેમના એક શિષ્યને રાત્રિ સમયે સ્વપ્ન આપ્યું સ્વપ્નામા તેણે જોયું કે-એક મહાશૂકરની પાછળ પાંચ સો હસ્તિઓ ચાલ્યા આવે છે શિષ્ય આ સ્વપ્નનું રહસ્ય સમજી શક્યો નહીં તેણે આ સ્વપ્નનો અર્થ સમજવા સ્વયં ઘણો વિચાર કર્યો પરંતુ તેની કુદ્ધિ તારતમ્ય સમજવા નિષ્ફળ નીવડી છેડેડે તેણે તે હકીક્ત પોતાના ગુરુને જણાવી તેનું રહસ્ય પૂછ્યું વિચક્ષણ ગુરુ તાત્કાલિક જવાબ આપતા જણાવ્યું કે-“ હે સુત શિષ્ય ! આજે આ નગરમા પાંચ સો શિષ્યના પરિવાર સાથે એક આચાર્ય આશરે પાંચ સો શિષ્ય તે હસ્તિઓ સદૃશ જાણવા અને મહાશૂકર સમાન આચાર્ય જાણવા પાંચ મો શિષ્યો ખરે છે, ક્યારે તેઓનો ગુરુ આચાર્ય અભવ્ય છે ”

ગુરુમહારાજે સ્વશિષ્યને આ પ્રમાણે જણાવ્યા ત્રાઈ શોચરીના સમયે પાંચ સો શિષ્યના પરિવારયુક્ત અગારમર્દકાચાર્ય તે નગરમા આવી પહોંચ્યા તેની રહેણીકરણી, ક્રિયાચુસ્તતા અને ત્રિધિ-વિધાન નજરે દેહી પેલા સ્વપ્નવાળા શિષ્યને મનમા વિચાર આવ્યો કે-આવા ચારિત્રધારી અને ક્રિયાશીલ ગુરુ અભવ્ય કેમ હોઈ શકે ? તેણે તેમના આહાર-વિહાર વિગરે પ્રત્યેક ક્રિયાનું સ્પષ્ટ રીતે નિરીક્ષણ કરવા માહ્યું છતાં પણ તેને તેનો કોઈ પણ દોષ મા તો અતિચાર માલૂમ પડ્યો નહીં તેણે પોતાના હૃદયની ઘાત સ્વગુરુને જણાવી પૂછ્યું કે-“ ગુરુયર્પ ! તેમનો આચાર-વિચાર તો શુદ્ધ સયમારાધક સાધુ જેવો છે તો

તેમને અભન્ય કઈ રીતે કહી શકાય ?” ગુરુને પોતાના શિષ્યની આ યાત સામઠ્ઠી, ઘાઘ દેલાવ પરથી અનુમાન ઘાઘવાના તેની ઉતાવળ માટે મનમાં કઈક દાસ્ય આવ્યું પરંતુ તેને દગાથી દર્શ ગુરુ તેને કહ્યું કે-“ હે વિદ્વા ! તારે જો યદેસર સ્વામી જ કરાવી હોય તો ■ કહુ તે પ્રમાણે કર પ પ્રમાણે કરવાથી તારી પ્રમણા ને શકા થી દૂર થઈ જશે કેટલાક કોલસા લાવી તેને રાત્રિ સમયે ગુપ્ત રીતે તેના સ્થાનિલ-માતર કરવાના માગમાં પાથરી દે પછી જાગૃત રહો જે ધાય તેનું ઘરાતર નિરીખન કરજે ” શિષ્ય ગુરુના આ વચનનો સારાશ સમજી શક્યો નહીં, કોલસા માત્રથી પરીક્ષા કેવી રીતે થશે ? તે પણ સમજાયું નહીં, છતાં પણ ગુરુવચન પર પૂર્ણ વિશ્વાસ રાખી તેણે તે પ્રમાણે કર્યું.

અલ્પ રાત્રિ વ્યતીત થતા અગારમદ્દકાચાર્યના શિષ્યો પૈકી એક શિષ્ય લઘુનીતિ (વેશાય) કર્ષા ઉઠ્યો આગલ ચાલતા કોલસા પર પગ પડ્યો પટલે કોલસો દગાવાથી ચરડે પથો શબ્દ થયો ધ્વનિ થતા જ તે શિષ્યે વિચાર્યું કે આ ધૂમિ ઝીલ્યાત જણાય છે આગલ ચાલીશ તો વિશેષ ઝીલ્યાત થશે માટે ઝીલ્યાત કરવા કરતાં લઘુનીતિનું કષ્ટ સહન કરવું તે જ શ્રેયસ્કર છે આજો વિચાર કરી તે શિષ્ય પાછો પછી ગયો અને લઘુનીતિ કયા નિયાય જ સૂઈ ગયો થાદ થોડો સમય પસાર થતા ધીજો શિષ્ય જાગત થયો અને પૂરના શિષ્યની માફક આગલ જ, કોલસાનો ધ્વનિ સામઠ્ઠતા જ પહેલા શિષ્યની માફક વિચારણા કરી, પાછો આવી સૂઈ ગયો આ યતાયતે થોડો સમય પસાર થયો હશે તેવામાં અગારમદ્દકાચાર્યને લઘુનીતિ કરવાની શકા થઈ તેને ઝૂઝા થતા જોઈ પહેલા સ્વપ્નવાળા શિષ્યના કર્ણ વિશેષ સાવચેત થયા અને શુ ધને છે તે પકામતાપૂર્વક ઝોલા લામ્બી અગારમદ્દકાચાર્ય આગલ ચાલતા કોલસા પર પગ પડ્યો અને ચરડ-ચરડ પથો અવાજ થવા લામ્બી પટલે જે તેમના હૃદયમાં હતું તે ઘાળીદ્વારા ઘટાર આવી ગયું ચરડ-ચરડ અવાજ સામઠ્ઠી તેઓ ઝીલ્યા કે-“ ઘાપઢા આ ઝીલ્યો તો આ પ્રમાણે જ મૃત્યુને થશ થવા લાયક છે ” આ વચન પેલા શિષ્યે સામઠ્ઠતા અગારમદ્દકાચાર્ય તો માતરે કહી આવી નિશ્ચિતપણે જાણ થયા પેલા સ્વપ્નવાળા શિષ્યને સ્વાતરી થઈ કે- આ આચાર્ય યદેસર અભન્ય જ છે ગુરુન વગ હતું તે અમરશ સત્ય જ નીચડયુ આ આચાર્ય દ્રવ્યથી થી ઘિયા કરે છે અને વિધિવિધાન સાચવે છે પણ માય થી કશું પણ કરતા નથી તેમનું દૃશ્ય મગશેલિયા પાપાણ સદશ અનાદ્ર જ જણાય છે આવા આત્માનો કદી ઉદ્ધાર ન જ થઈ શકે તેને પૂરેપૂરી સાન્નિતી થઈ જૂકી કે આ આચાર્ય અમથી છે તે પોતે પોતાના શિષ્યોનો ઉદ્ધાર કરી શકશે ત્યાં પાપાણના જાળાનો નાયક પોતાના સાથીઆને તારે કે ટુગડે ? આમ વિચારી પરોપકાર ભાવનાથી તે શિષ્યે રાત્રિનો સય યતિકર અગારમદ્દકાચાર્યના શિષ્ય સમૂહને જણાવ્યો શિષ્યોષ ાજે દિવસે પણ પૂવની પેટે પરીખા કરી, પોતાના ગુરુનું આનુ દયાવિહીન પાપાણ હૃદય નિરસી શિષ્યસમુદાય ચેતી ગયો તરત જ

તેમનો ત્યાગ કરી તે સર્વ પેલા સ્વપ્નવાળા શિષ્યના ગુરુના શિષ્યો થઈને રહ્યા
 આઠા અગારમદકાચાર્ય જેવા દ્રવ્યલિંગી પણ મિથ્યાત્વી જ જાણવા તેમની
 વાદ પણ પ્રકારની કથા અકથા જ જાણવી થીઆવશ્યકસૂત્રની ચૂર્ણામા પણ
 “વાપ્ત દશળા સ્તુતિ ।” એ પદના વિવરણમા જણાયું છે કે-પાસતથા
 પણ મિથ્યાદષ્ટી જ જાણવા તેઓ લિંગમાત્ર ધારણ કરે ॥ પરંતુ તેમનું હૃદય
 વૈરામ્યરસથી લેપાયેલ હોતું નથી તેના દ્વારા કહેવાયેલ પૂર્વોક્ત ચારે પ્રકારની-
 આક્ષેપણી, વિક્ષેપણી, સંવેદની તથા નિવેદની-કથાઓ પણ અકથા જ જાણવી
 ગૃહસ્થને માટે જનારતા કહે છે કે બ્રાહ્મણાદિ રૂઠર આતીય ગૃહસ્થે કહેલ કથા
 પણ અકથા જાણવી

હવે પ્રતિષાદી આ યાચતમા શકા કરતા પ્રશ્ન કરે છે કે-“તમે ઉપર
 કહેલ વ્યક્તિની કથાને અકથા શા માટે કહો છો ?” શાસ્ત્રકાર તેનો
 જવાબ આપતા જણાવે છે કે-“વિશિષ્ટફલામાવાત્” અર્થાત્ કથાના વિશિષ્ટ
 ફલનો અભાવ હોવાથી કથાનું ફલ છે સયમ-વૈરામ્ય જે કથા સામલ્લવાર્થી
 વૈરામ્ય ઉદ્ભવે, સંસારની અસારતા જણાય, દ્રવ્યાદિ સપત્તિની ક્ષણભગુરતા
 સમજાય તો તે કથાને સાચી કથા કહી શકાય દ્રવ્યલિંગી પાસતથાદિકના
 કથનથી વૈરામ્ય પ્રગટતો નથી, ધારણ કે જેઓ પોતે પસ્થરના નાથના બેસીને
 તરવાની આકાશા રાણે છે તે અમ્યને કઈ રીતે તારી શકે ?

હવે ધીજો કથા સચથી ભેદ દર્શાવતા કહે છે કે-“તવસજમગુણધારી, જ
 ચરણરયા કહન્તિ સન્ભાવમ્ । સર્વજગજ્જીવહિય, સા ડ કહા દેસિયા સમણ ॥૨॥”
 છ યાદા અને છ આમ્યતર-એ પ્રમાણે ધાર પ્રકારના તપનુ આચરણ કરનાર, સસદ
 પ્રકારના સયમનું પાલન કરનાર તેમજ ક્ષયમને વિષે રક્ષ થઈ કોઈ પણ સાધુ,
 વિશ્વના સમગ્ર પ્રાણિઓને હિતકારક-પરોપકારક જે કથા કહે તે કથાને શ્રુતસાગર
 ને વિષે કથા કહેલી છે આ પ્રમાણે કથા કહેવાથી તેમજ સામલ્લવાર્થી કર્મની
 નિર્જરા થાય છે, પ્રાણી સમ્યગ્ યોધ પ્રાપ્ત કરે છે અને ઉપદશદાતા સાધુ પણ
 શુદ્ધ આધારી હોવાથી શ્રોતાજનને તે પ્રમાણે સમ્યગ્ અનુકરણ કરવાનું
 મન થાય છે

હવે ત્રીજો ચિકિત્સાનો ભેદ દર્શાવતા કહે છે કે-“જો સજાઓ પમતો,
 રાગહોસવસગો પરિકહેઈ । સા ડ નિકહા પવયણે, પલ્લતા ધીરપુરિસેઈ ॥૩॥”
 કોઈ રાગદ્રેષ્યુક્ત (મધ્યસ્થતા વિનાના) પ્રમાદી સાધુ જે કથા કહે
 તેને તીર્થંકર પરમાત્માઓએ પ્રવચન વિષે-સિદ્ધાન્તને વિષે ચિકિત્સા જ કહેલી
 છે આ પ્રમાણે પ્રણે પ્રકારા સમજી તે પ્રમાણે આચરણ કરવા પ્રયત્ન કરવો
 આ સમયમા વિશેષ ધટતું જાણવું કે-કથાનો ઉપદશક કે સામલ્લનાર જો રાગ
 દ્રેષ્યથી યુક્ત હોય તો તે કથાતર થતી જાય છે પટલે કથા પણ ચિકિત્સારૂપે

ધની જાય છે અહીં પ્રસંગોપાત્ત ગણાવલ ગાયાઆ શ્રીદશૈકાલિક નિર્ધુક્તિની છે.

આપણે પૂર્વે જોઈ ગયા છીએ કે આચાર્ય જો વિક્રયા કરે તો તે ઉમાર્ગે ગામી કહેવાય હવે તે વિક્રયાનું સ્વરૂપ અને પ્રકારો સઘણી ઘર્ણન કરતા જણાવે છે કે—“વિક્રહા સત્ત્વ પદ્મતા તજહા—શ્થિકહા ૧ મત્તકહા ૨. દેસકહા ૩ રાયકહા ૪ મિડકાલુનિયા ૫ દસળમેહ્ણી ૬ ચરિત્તમેહ્ણી ૭.” વિક્રયા સાત પ્રકારની છે—૧ સ્ત્રીકથા, ૨ ભાજનકથા, ૩ દેશકથા, ૪ રાજ કથા, ૫ મૃતુકારુણિકી, ૬ દર્શનમેદિની અને ૭ ચારિત્રમેદિની કથા

૧. સ્ત્રીકથા— સ્ત્રી સઘણી કથા કરતી સ્ત્રીનો પ્રશસા કરતા કહે કે— અમુક જાતિની સ્ત્રી તા અતિશય રૂપધરી હાય છે, તેના દહ વલ્લના સ્થમ જેવો ઘાટીલો અને પાતલો છે, શરીર પુષ્પ જેવું સુકોમલ છે, ચદ્રના મલ્લ સરલુ તેનું વાતિમાન મુલ છે, વમલ્લના પત્ર જેવી અગરે તો મૃગના નેત્ર જેવી તેની આંખો છે, જેનો વટિપ્રદેશ સિંહનો વંદ જેવો પાતલો છે, સ્તન વલ્લજ જેવા ઉન્નત-ઊંચા ને પુષ્પ છે, બિલાસી હાથીની જેવી મદગતિ છે—આ પ્રમાણે સ્ત્રીની પ્રશસા કરે તો પણ તે વિક્રયા છે પ્રશસા ન કરતા નિદાપૂર્વક કહે છે કે—આ સ્ત્રીની ગતિ તો ભટ જેવી ધમ છે, વાગડાનો માપક ઘાળી વર્કશ છે, ગર્દભ જેવો અશુભ સ્વર છે, વદરૂપા સ્વરૂપવાળી છે, આગી અપશુકનિયાલ સ્ત્રીનું મુલ કોણ જુપ ! આ પ્રમાણે નિદા કરે તો પણ તે વિક્રયા જ છે

આ પ્રમાણે સ્ત્રીકથા કરવાથી પાતાને તેમજ સામલનારને મોહની પ્રગટે, કામવિકાર જાગૃત થાય છે, મનની લાગણીઓ વલ્લ-વિવલ્લ અને વલ્લી અમ્પ કોઈ સામલે તો તેને વિચાર થાય કે—સાધુ સસારનો ત્યાગ કરી ધૈરામી ધમ્યા છતા સ્ત્રીકથા કરે છે, સ્ત્રીની વાર્તામા આસક્તિ ધરાવે છે માટે આ સાધુ કુશીલ જણાય છે વલ્લી આવી કથા કરવાથી વિશેષ સમય તેમા વ્યતીત થવાને કારણે સ્વાધ્યાયની હાનિ થાય, સયમની હાનિ થાય અને મહાચર્યનો નિષ્ઠ વાદમા પણ મન પડે સામલનારનું પણ મન વિપરીત માર્ગે

* જેમ ઉચ્ચાન અગર વાગવાનું રક્ષણ કરવા માટે કાંટાનો અગર તો બીજી કોઈ વાલ કરવામાં આવે છે તેમ શાસ્ત્રકારોએ મહાચર્યરૂપી ટપવનના રક્ષણ માટે નવ પ્રકારની વાલો (પ્રતિ) કહી છે તે આ પ્રમાણે—

- ૧ સ્ત્રી, પત્ર કે નપુસકનો નિવાસ હોય ત્યાં વસવાટ ન કરવો—તેણે નહીં
- ૨ સ્ત્રીની કથા ન કરવી અગર તો સ્ત્રીની સાથે વ્યક્તિમાં વાત ન કરવી
- ૩ સ્ત્રીઓના આસન પર પડેલો શયન, આસન, પાટ-પાટલા ઉપર જ્યાં સ્ત્રી બેઠી હોય તે સ્થાન પર ને પડી બેઠેલો સમય વ્યતીત થયા પહેલાં બેઠવું નહીં
- ૪ સ્ત્રીઓનો અગોપાંગ જોવા કે ચિતવવા નહીં
- ૫ ભીંટ, પટ્ટા કે સંપેદાના ઓથે સ્ત્રી-પુરુષ કામક્રીા કરતા હોય ત્યાં બેઠવું નહીં
- ૬ પૂર્વ કરેલ કામમાગનુ-કામ-ક્રીાનુ સ્મરણ ન કરવું
- ૭ દિનમ્પ-સપ્તકાલો વાહાર ન કરવો
- ૮ છુપા શીત થાય તેથી વિશેષ આહાર કરવો નહીં
- ૯ શરીરની વિમૂષા-શોમા કરવી નહીં, શ્વેતારવલે ટાપટીપ કરવી નહીં

પ્રેરાય તો તેના દોષના ભાગીદાર થયાય માટે સ્ત્રીકથાનો સદતર ત્યાગ કરવો

૨. ભોજનકથા-ચાર પ્રકારના આહાર છે અગ્નિ, પાન, સ્વાદિમ અને સ્વાદિમ તેને લગતા ગુણ અથવા અવગુણ વર્ણવે તે ભોજનકથા, જેમને સ્ત્રીરમા જાદ અને ઘી પૂરતા પ્રમાણમા નાચ્યા હોય તો અમૃત સમાન સ્વાદિષ્ટ લાગે છે પૂરણપોલીમા અનરમ તથા મસાલો સારો નાચ્યો હાય તો તેનો સ્વાદ વધી મૂલાતો નથી વઢીના લાડુ, ઘસુડ તથા મોહનચાલ ધિમેરેના જમણમા યે ચાર શાક અને જુદા જુદા રાચતા કર્યા હોય તો એવું ભોજન ગણાય છે પેવર તથા માલ પૂડાનુ ભોજન હસમ છે આ પ્રમાણે વિધવિધ પક્ષાનાના નામનિર્દેશપૂર્વક પ્રશ્નમા કરે અગર તો નિંદા કરતા કહે કે-અમુક વ્યક્તિના જમણવારમા વાદ મજા જ નહીં, સ્વાદ વિનાનુ જમણ, મરચા, મીઠુ અને મસાલો પૂરતા પ્રમાણમા નહીં, વઢીમા ચટાશ જ નહીં, ચટણી, રાચનુ ધિમેરે કર્યા જ નહીં-આ પ્રમાણે નિંદા કરે તે પળ ત્રિકથા જ છે

સાધુમા જો આ પ્રમાણે ભોજનકથા કરે તો આહારની લાલસા ઘટે, રમના દ્રવિય થયુ સચેત થાય, છજાપની વિરાધનાગા અનુમોદક થાય તેમજ સ્વાસ્થ્યાય હાનિ કે સયમહાનિ થાય તે ધધારામા આ ઉપરાત લાકોમા અપવાદ થાય તે જુદો સામઢ્યનાર લાક વહે કે-‘સાધુ થયા છે પળ જાગા-પીધાની તૃષ્ણા શમી નહીં સ્વાદિષ્ટ ભોજન કરવા માટે જ સાધુનો મેલ લીધો જણાય છે ક્રત્યાદિ ક્રત્યાદિ’ સ્વાદિષ્ટ ક્રુદુક સાધુઓ આ ભોજનકથાનો પળ પરિત્યાગ કરવો

૩. દેશકથા-કાદ પળ દેશની પ્રશસ્તા અથવા અપ્રશસ્તના કરવી માલ્ય દેશ તો મનાહર છે, સારા સારા ધાય ત્યા નિપજે છે વઢ્ય દેશના લોકાનુ શું ધર્મન કરવુ ? તે લાકો તો મહાનુદ્ધિનિધાન અને ઢાઢ્યા છે ગુર્જરદેશના લાકા તો ઉદ્ભવધધારી છે, વપટી છે, લાદ દેશના લાકો તો પશુ જેવા જઢ છે, વાશ્મીર દેશના લોકા ઘઢુ સુચી અને સૌદર્યશાઢી હોય છે, વામરુ દેશના લોકો અત્ય ત રૂપયાઢા હાય છે-આ પ્રમાણે દેશના ગુણાવગુણ કહેવા નહીં

સાધુ જો આ પ્રમાણે દેશકથા કરે તો પોતાના પરિવારમા તે તે દેશના સાધુઓ હોય તેને ધરાવ લાગ, અથવા તે તે દેશના લોકો સામઢે તો આધી ધાત કરનાર સાધુ ઢપ ઢેય ઉત્પન્ન થાય, તેઓનુ મન તેમના ઢપરથી ઉતરી જાય અરસ્પરસ પક્ષથીજા દેશવાઢાને વલેશ થાય માટે આ વિશ્વકથાનો ત્યાગ કરવો

૪ રાજકથા-રાજાની પ્રશસ્તા અથવા નિંદા ન કરવી આ રાજા તો પરાધર્મી છે મીમ જેનુ તો તેનુ વાહુનઢ છે પ્રજા પર યુધિષ્ઠિરની માપક નાસત્ય ધરા ધનાર છે શશુ લાકો તમજ ધોરોને દઢ આપવામા અતીવ કુશઢ છે તેનુ તેજ

ઇન્દ્ર જેવું છે, રાજનીતિમાં વિચક્ષણ છે અગર તો નિંદા કરતાં કહે વ-
આ રાજા તો દુષ્ટ છે, પરત્વીલંપટ છે, પ્રજા પાસેથી કર-ધેરા લે છે, તેનું મુણ
તાં કાગઢા જેવું શ્યામ છે, શરીર વદરૂપું છે શત્રુને આવતો સામઝીને વિહામાં
મરાઈ જાય છે, વાયર છે, વાવા વાનનો છે, વિપથાસક છે વિગેર વિગેરે

આ પ્રમાણે ઘોલયાથી લોકો જાણે કે આ સાધુ રાજાના છિદ્ર જોનાર છે,
કોઈ રાજાના આ ગુણ ચરપુરુષ છે ઘઝી રાજા જાણ તો કીપાયમાન થાય વદાવ
આ પ્રમાણે રાજાનું ધૃતાત સામઝીને રાજસુય ઇન્દ્રિય વાઈ પણ ધ્મકિ પર
ભક્ષમા રાજા થવાનું નિયાણું પણ કરે માઝી ચોટી યાત થયાથી વર્મવધ પણ
થાય માટે આ વિવચાને તો સદતર દેશવટા જ દેવાં

૫. મૃદુકારુણિકી કથા-મૃદુ-વદના ઉપનામે તનુ નયોન્નુ જેમવે હે મહા
પુદય ! તમો અમારો વમ ત્યાગ કરો છા ! અમે તો અનાથ છીય, તમાર આશ્રયે
આશ્વા છીય. તમારા સિવાય અમારા કાઈ ઉદ્ધાર નહીં કર અમ તો યઝતા
અક્ષિમા પચ્છા છીય. હે પુત્ર ! હે વત્સ ! તુ કયા ગયો ! તુ અમારી સાર-સ્માઝ
લે આ પ્રમાણે વદનાજનક વચનો પોલવા ત વિવચાનો પાંચમા પ્રકાર છે

આ પ્રમાણે વદનાજનક કહેવાથી અન્ય લોકો હામી કરે છે, આપણા મનમાં
નિર્વલતા થઈ જાય અને પુરુષાર્થ કરવાનો પ્રયત્ન મનમાં ન થાય આવા
માના વધા મુલ્ય વચનો કદાપિ ઉચારવા નહીં

૬. દર્શનમેદિની કથા-દર્શન ઘટલે સમક્ષિત શુદ્ધ દેવ, ગુહ અને ધર્મ
ઊપર અવિચલ શ્રદ્ધા તનુ નામ યોધિનીજ અથવા સમ્પર્ત્વ તેનો યાત કરનારી
કથા તે દર્શનમેદિની કથા કાદ કુતીથી અગર તો મિથ્યાત્થીનો ચમત્કાર
દેહી શ્યામોદિત થઈ જવું, તેની પ્રશસા કરવી, કોઈ અન્યમતિ શ્યાવશાસ્ત્રનું અલ્પ
અધ્યયન કરીને વાધાઝતાપૂવક યાત કરતા હોય તો તેથી વિશ્વમય પામી વિચારે
કે-જૈનશાસ્ત્રમાં તો આનું વર્ણન નથી આ તો કાઈ મહાપદ્ધિત જનાય
છે તેના શાસ્ત્રમાં તો તત્ત્વોની સૂક્ષ્મ સૂક્ષ્મ દક્ષીકતો વળવી જનાય છે જિન
વચનમાં શકા કરવી, ક્ષતર દર્શનના પ્રમાણ અગર તો ચમત્કાર નિહાઝી તનો
સ્થોકાર કરવાનો ભાવના ઉદ્ભવવી, મિથ્યાત્થીઓનો સત્સગ કરવા-આ વધા
કારણો સમક્ષિતના યાત કરનારા છે આ પ્રમાણે વતવાથી સમક્ષિતના અતિધાર
લાગ અને છેવટ અનાચાર પણ આદરે ઘલી લૌકિક વાસનાઓ થયે અને
સામાગથી અથ પતન થાય માટે છઠી વિવચાથી પૂરેપૂરા સાવચેત રહેવું

૭ ચારિત્રમેદિની કથા-જે કથા મામઝયાથી ચારિત્રના પરિજ્ઞાન નષ્ટ
થાય તે ચારિત્રમેદિની કથા વહેવાય જેમવે કોઈ કહે વ- ' આ પાંચમા
આરામાં તો ચારિત્ર પાઠ્યુ ધનુ વદિન છે ' ઘઝી કોઈ કહે વ- ' કેરલિમણોદિચો

દસ-દસનપુવ્વીર્હિ સપય રહિયે । સુદમસુદ ચગ્ગ, કો જાણદ તસ્ત
 ભાવ વા ॥૧॥ ” સાપ્તકાઠે કેવટજ્ઞાની નથી, પ્રન પર્યવજ્ઞાની નથી, અથધિ
 જ્ઞાની પણ નથી તેમજ ચોદ પૂર્વધર કે દશ યા નથ પૂર્વધર મહાપુદય પણ નથી તો
 કોણ જાણી શકે તેમ છે કે સાધુશુદ્ધ ચારિત્ર પાલન કરે છે કે અશુદ્ધ ? ચઢી
 તના અતગત ભાવ કેવા છે તે પણ કોણ જાણી શકે છે ? પરપરાનુ ચારિત્ર કેવું હતું
 અને અચારે કેવું છે ? તેનો તપાસત પણ કોણ સમજાવે ? કારણ કે ઘણા મનુષ્યો
 અને અનેક મતો પ્રચલિત થઈ ગયા છે માટે આમા સાચા યા જૂઠાની સ્વર પડી
 શક તેમ નથી ચઢી રશ્મતત્ત્વની વિશેષ પુષ્ટિ કરતા કહે કે-“ જહ મન્વાઓ
 પઢિયસ્મ, ડેહપાંડા સુયોગિયા હોઈ । ગિરિસિદ્ધરાઓ મહતી, તદ્દનતમવો તઓ
 મહ્તા ॥ ૨ ॥ ફાલે પમાયવહુલે, દસનનાળેર્હિ વડ્ડુયે તિરથમ્ । ઘુચ્છિન્ન ચ
 ચરિત્ત, તો ગિહિધમ્મો પર ફાડ ॥ ૩ ॥ ” અર્થાત્ પૂવ કહેલા કારણોથી શુદ્ધ
 ચારિત્ર તો પાલવાના નથી અને છતાં ચારિત્રથી પતિત થાય તો અનતા ભયમા ભ્રમણ
 કરવું પડે, કારણ કે કો, પવ શરત માધા (પાટલા) ઊપરથી પડી જાય તો
 તેને ઓછું ઘાગ-અરુપ પીટા થાય, પણ કો કોઈ પર્યંતના શિગર ઊપરથી પડી
 જાય તો પ્રાણઘાતક દુઃખ મદન કરવું પડે ચઢી આ પાશમા આરામા પ્રમાદ
 વિશેષ છે અને દશન તે સમક્ષિત અને જ્ઞાન-મતિ અને ધૃતિ વગેરે જ્ઞાનવદે પ્રયત્ન છે
 શ્રીમદ્દાસીરસ્યામીયદે પ્રરૂપિત ચારિત્ર હમણા પાટી શકાતું નથી તો તેવા ચારિત્ર
 કરતા ગૃહસ્થધમ્મ ઉત્તમ છે, કારણ કે ઊપર કશું તેમ માધા પરથી પડનારને
 અરુપ વદ થાય છે અને ગિરિશિખર ઊપરથી પડનારને અતિશય વદ થાય છે તેમ
 ગૃહસ્થ ધમ્મથી ઓ પતિત થયાય તો અરુપ અતિચાર જાગે અને જા સર્વચિરતિથી
 સુવાય તો આત્મ ભય પર્યંત સંસારમાગરમાં પરિભ્રમણ કરવું પડે દૂષમા સમ
 અવાનું પટલું કે આ વાટમા તો આવકના વ્રત પાલવા તેજ ઉત્તમ અને શ્રેષ્ઠ માર્ગ
 છે તેનાથી વેધનોવની પ્રાપ્તિ થાય છે

આ પ્રમાણે કહેવાથી કોઈ ચારિત્ર લેવાનો જિજ્ઞાસુ હોય તો તે નાશી
 જાય, પૂવ જો પદીક્ષા લીધેલ હોય તો પણ તે સ્વચ્છ ચિત્તવાળો થાય અને વિચારે
 કે-ચારિત્રમા દોષ તો યહુ જાગ જ માટે તે કરતા તો દીક્ષા છાદી રૂપી સારી
 આ પ્રમાણે ઉચ્ચ ચદવાના પ્રયત્ન કરતો પ્રાણી પણ અધ પતન પામે આથી
 વિચાર અજ્ઞાનીને આવે જો જ્ઞાની હોય તો તે વિકસા કરનારની જાલમાં
 ન સપડાય તે તો શ્રીમદ્ગયતીસૂત્રના પાત્રનો વિચાર કરે શ્રીમદ્ગયતીસૂત્રમાં
 કહ્યું છે કે વહુસનિયદ્વૌ-ત દાષીલો જ હોય અર્થાત્ જે દોષને આલોચે, પાપની
 ગર્હા કરે તે સાધુ ચારિત્રપાત્ર જ ગણાય પણ જે અજ્ઞાની, અસ્થિર મનવાળો
 અને દુઃખગર્ભિત ધીરમ્મવાળો હોય તે આ ચારિત્રપ્રેમીની કથાથી વિપરીત માર્ગ
 ચઢી જાય માટે તેથી કથા વદાપિ પણ ન કરવી

હે મૌતમ ! આ માત્ર પ્રકારની ધિક્કા કરતો માણી યુવા વર્મચંદ્ર કરે છે રાગ-દ્વેષથી જલ્દાય છે, અનેક પ્રકારની યાતો કરતાં પોતાના મંત્રાચની પુષ્ટિ કરવા માટે સદા તત્પર રહે છે અને પોતાનુકર્તવ્ય જૂની જાય છે આથી લક્ષણવાદીને તારે ઝગમગામી જાણયો ગુણવત્તા આધાર પળ પરની માનીય પોતાના અતિધારાદિક દાષોની આલોચના લેવી, પોતાના પાપ પ્રવાહી શુદ્ધ થયું તે નીચેની ગાથાથી સ્પષ્ટ થશે

છત્તોસગુણસમપણા-ગણ તેણવિ અવસ્સ કાયઠવા ।

પરસખિલયા વિસોહી, સુદ્ધવિ વવહારકુમલેણ ॥ ૧૨ ॥

[પદ્મિશદ્ગુણસમન્વાગતેન તેનાપિ અવદય કર્તવ્યયા ।

પરસાક્ષિકા વિશેષિઃ, સુદ્ધવાપિ વ્યવહારકુશલેન ॥ ૧૨ ॥]

ગાથાર્થ-છત્તોશ ગુણ ગુણ તેમજ અતિશય વ્યવહારકુશલ આચાર્ય મહારાજે પળ અર્થ આચાર્યોનો નાશીય સ્થાપનો નિશ્ચયપણે આલોચનારૂપ વિશુદ્ધિ કરયો-પ્રાયશ્ચિત્ત પ્રદાન કરયુ ૧૨

વિવેચન-આચાર્યના છત્તોશ ગુણ કહેલા છે તેવા ગુણગુણ અને પાંચ પ્રકારના વ્યવહારમા ધિક્કાજન આચાર્ય પળ યોગ આચાર્ય અથવા ગીતાર્થ પ્રમુખ પાસે પોતાના પાપનુ પ્રકાશન કરી આલોચના પ્રદાન કરયો આપ ગુણ ગુણ આચાર્યને પળ પ્રાયશ્ચિત્ત પ્રદાન કરવાનું વિધાન છે-શાસ્ત્રાના છે તો મામાય માધુની તો ઘાત જ ફી કરયો ? આચાર્યના છત્તોશ ગુણ ધણવતાં કદે છે વ-

‘‘દેસ ૧ કુલે ૨ જાતિ ૩ રૂઠી ૪, સધયણી ૫ ઘિંઝુઓ ૬ અણાસસી ૭ ।

અવિરુદ્ધણો ૮ અમર્ષ ૯, ધિરપરિરાહી ૧૦ મહિઅવચ્કો ૧૧ ॥ ૧ ॥

જિઅપરિસો ૧૨ જિઅનિદો ૧૩, મજ્જત્યો ૧૪ દેસ ૧૫ કાલ ૧૬ માવન્નુ ૧૭ ।

આસબલદ્વપદ્મો ૧૮, નાણાવિદેમમાસન્નુ ૧૯ ॥ ૨ ॥

પચવિદે આપોરે ૨૦-૨૪ જુતો, સુચત્યતદુમયગિહિન્નુ ૨૫ ।

આહરણ ૨૬હેટ ૨૭ઉવળય ૨૮-નયનિઝણો ૨૯ ગાહણાટુમલો ૩૦॥૩॥

સસમયપરસમયગિઝ ૩૧, ગમીરો ૩૨ દિત્તિમ ૩૩ સિવો ૩૪ સોમો ૩૫ ।

ગુણસયકલિઓ ૩૬ જુગો, પયયણસાર પરિકહેટ ॥ ૪ ॥

૧ દેશ-સાહાપચવીશ જે આપ ક્ષેત્ર કહેવાય છે તેમા જ-મલો દાષ-આર્થ દેશમાં જન્મ્યો હોય તો તે આચાર્ય લોકોને પ્રતિગોષ્ઠ ધાય પુરુષણ કરી શકે આપ દેશનો માપા જાણે અને તેથી રમ્ય વાણધારાથી જનમમૂહને રોશયો ઘેરાવવામાનિત

ઘનાથી શકે. ૨. કુલ-ઘેણ કુલવાલો હોય પિતાની જે વંશ સ કુલ વહેવાય ઉત્તમ
 કુલમા ઉત્પન્ન થયેલ પ્રાણી પોતાને શિરે જે ઘોઝો આવે તેને સરલતાથી ને મદન
 શીલતાથી ઘટન કરે તેમ આચાર્ય જો ઉત્તમ કુલમા અમેલ હોય તો આચાર્ય
 પનામાં ગચ્છતી સારસમાલરૂપી જે માર તેને સમ્યક્ પ્રકારે ઘટન કરે ૩ જાતિ-
 ઉત્તમ જાતિયાલો હોય માતાનુ શોષ ને જાતિ વહેવાય ઉત્તમ જાતિની માતાની
 કુશીમાં અગ્નિ ધારણ કરવાથી-જાતિયત્વ હોવાથી વિનય વિચર, સરલતા
 આદિ ગુણો સ્વાભાવિક જ પ્રાપ્ત થાય અને જ્ઞાનનુ રુદ્ધી રીત પાળન કરે
 ૪ રૂપી-રૂપયત્વ હોય પાંચે રૂપિયો મગ્ન અને દેશાવદ્દી હોય હાથ, પગ અને
 ઉદરાદિક અવયવો વાતિયાલ્યા તથા ઘાટીલા હોય રૂપયત્વ સ્પર્શિમા આદ્ય
 ઘટનપણું હોય છે યજ્ઞે લોકો તેનું જયન શીઘ્ર સ્વીકારે ૫ રૂપયત્વમા નેમ
 મિત્ર રીતે જ ગુણમદ્દ હોય છે ૫. સંયયણી-નુદ સંયયણાલો હોય શરીરનો
 યાંધો જો મજબૂત હોય તો સ્વાભ્યાનાદિ દેવામાં, ઉગ્ર વિહાર કરવામાં તેમજ
 ધાર્મિક મદોત્સવોમાં સ્થાનિ ન અનુભવે, પ્રમાદને પરવશ ન પડે અને ઉત્તમ
 પ્રકારે શાસ્ત્રાધ્યયન કરી મારી વાચના આપી શકે. ૬ ધૃતિયત્-ચિત્તની સ્થિ
 રતાવાળા હોય શાસ્ત્રના મદન તરવો અથવા અર્થ ન સમજાય તો પણ તેમાં
 પ્રાતિ ૭ લાગે, સમા પોતાની અપયદ્વિને વારણમૂત માને ૭ અનાર્જકી-
 કોઈ પણ પ્રકારની કોઈ પણ પાસેથી વાછા ન રાગે જેમ અગ્નિ મતાવગ્નથી-ઘ્રિજો
 યિગેરે પોતાના મજજન થા તો વજ્રમાન પાનેથી મુંદર મોજન અને વદ્યાદિની અપેક્ષા
 રાગે છે તેમ આચાર્યમહારાજ વશી પણ તુષ્ણા ન જ રાગે ૮ અવિરુધ્ધો-
 ઘટુ ન ધોલે વાપાલ્લતા ન દાન્ય પારથી વાતો વિશેષ ન કરે આ પ્રમાણે
 યત્વાથી લોકો પર તેમની પ્રમાણિકપણાની સુદ્ધ છાપ પડે ૯ અમાયી-
 કપટ ન રાગે માયા-પ્રપચને દૂર કરે વાંતના વાચનામાં-માવાજાલમાં થા
 તો પદ્યવ્રમા-રાજમયથી દમમા મામેલ ન થાય આ પ્રમાણે ધર્તયાથી
 લોકોની સવિશેષ વિશ્વાસ થાય અને તેને વારણે જ્ઞાનનો ઘોતના
 અનેક વાર્તા નિર્વિષ્ટે પરિપૂર્ણ થાય ૧૦. સ્થિરપરિપાટી-જેન્દ્રુ જેટલું પોતે
 શાસ્ત્રાવગાહન કર્યું હોય તેટલું તેન્દ્રુ ઉપસ્થિત-સ્થિર હોય કોઈ પણ સ્પર્શિ
 યુગ્રાચનો ગમ તેવા પ્રશ્ન કરે તો શીઘ્ર જવાબ આપી તેના મનનું સમાધાન કરે
 ૧૧. મૃદ્ધિવાક્ય-તેમની આજ્ઞા મય માને, તનો પટથા થોલ મય ફીલે તેવા
 સમર્થ હોય-પ્રતિભાશાળી હાય ૧૨ જિતપર્પદા-પર્પદા-મમાને જીતનાર હોય
 રાજા પ્રમુરની સમામા અથાનો પ્રમગ પ્રાપ્ત થાય તો મનમા ક્ષામ ન પામે ' હું
 શું કદીશ ? ' તેવો વિચાર ન લાગતા ધમધર્મ કરી રાજાને પ્રતિયોધવાને
 સમર્થ હોય અગર તો સ્વાભ્યાનાદિ કલ્યામા ઘવા કુશળ હોય જ સમગ્ર મમા

રંજિત થાય અને આચાર્યના ગુણાનુવાદ કરે યાદવિવાદ કરવાનો પ્રસંગ પ્રાપ્ત થાય તો પણ ક્ષામ ન પામે અને શાસ્ત્રવચન થ યુક્તિ-પ્રયુક્તિઓથી સત્ય ધર્મનું સ્થાપન કરી પ્રતિષાદીને પરાસ્ત કરે ૧૩. જિવનિદ્રા-અલ્પનિદ્રાપાઠા દોષ આપનામા શ્વાનનિદ્રા યવ્વનાય છે. શ્વાનને અલ્પ જ નિદ્રા હોય છે લેશમાત્ર અઘાજ થાય કે તરત જ શ્વાન શીઘ્ર જાગત થતી જાય પછી રીતે આચાર્યની નિદ્રા પણ અલ્પ જ હોય સૂત્રાદિકના અથગોપનામા ચિત્ત રાગે, તેનું ધારણ પરિશીલન કર્યા કરે પટલે પણ અલ્પ નિદ્રા હોય ૧૪. મધ્યસ્થ-તટસ્થ વૃત્તિ ધારણ કરવાગાઠા હોય સર્થ શિષ્યો પરત્ય સમભાવ રાગી સર્વેની સારસમાઠ સરલા રીતે જ રાગે ૧૫. દેશજ્ઞાતા-મરુધર, મેઘાઢ અને ગુર્જરાદિ રાષ્ટ્રા સયધી સપૂણ જ્ઞાત ધરાયનાર હોય તે તે દેશને અનુલક્ષીને સંપ્રાપ્તોને વિચરવાની આજ્ઞા આપે ૧૬. ફાલજ્ઞ-સમયને જાણનાર હોય આ વર્ષમા ચોમાસામા જુ થશે તે શાસ્ત્રજ્ઞાનથી જાણે અને તેને અનુસરીને રૂપરિવારને વિચરવાની અનુમતિ આપે ૧૭. ભાવજ્ઞ-નામા માણસના અભિપ્રાયને જાણનાર હોય, અથવા ક્ષયોપશમાદિ ભાવના પણ જાણનાર હોય આ ગુણને આધારે મરાપૂર્વક દેશ-વિદેશમા વિહાર કરી શકે ૧૮. હાજરજવાની-કો અવતીર્થા પરીક્ષાર્થે પ્રશ્ન કરે તો તેને હૃદયસ્પર્શી સષોડ જવાબ આપે તેવા બુદ્ધિમાન હોય ૧૯. અનેક દેશભાષાઓને જાણનાર-જુદા જુદા દેશાની ભાષા જાણે મારવાઢા, ગુજરાતી હિંદી इत्यादिक ભાષા જાણનાર હાથ વિહાર દરમિયાન અનેક મળ્યપ્રાણીઆને દોક્ષા આપી હોય પટલે તે તે દેશોના શિષ્યાને સરલતાથી શાસ્ત્રાભ્યયન કરાવી શકે તેમજ તે તે દેશમા વિચરવાના પ્રસંગે તે તે લોકાની ભાષામા ઉપદેશ આપે વાધી અનેકગુણા લાભ થાય ૨૦-૨૪ પચાચારયુક્ત-પાચ પ્રકારના આચાર યુક્ત હોય જ્ઞાતાચાર, દશનાચાર, ચારિત્રાચાર, તપાચાર અને ધીર્યાચાર ૫ પાચ આચાર છે જ્ઞાતાચાર પટલે જ્ઞાનનું સમ્યક્ પ્રકારે આરાધન કરે, દર્શ નાચાર પટલે શુદ્ધ રીત સમક્ષિત પાઠે ચારિત્રાચાર પટલે પાચ ભ્રમિતિ આગ્રણ યુક્તિ ૫ અટપ્રવચનમાતાનું રુઢી રીતે પાલન કરે-અતિચાર ન લગાડે, તપા ચાર પટલે છે અમ્યતર અને છે ગાઢ ૫ વાર પ્રકારના તપનું સારી રીતે આરાધન કરે અને ધીર્યાચાર પટલે મયમયાગ્ય ધર્મક્રિયામા પોતાના પુરુષાર્થ વાલ્લવે, પ્રમાદ ન સેવે, આવશ્યક ક્રિયા ઉમગપૂર્વક કરે આ પ્રમાણે પચાચાર યુક્ત આચાર્યનું વચન પ્રહર્ણીય થને છે ૨૫. સૂતાર્થતદુમયતાતા-સૂત્રના, અથનો અને તદુમય પટલે સૂતાર્થ થનેનો જ્ઞાતા હોય સૂત્રનો ઉચાર તથા પરપરા મુજબ અથ-પ સ્વ હવીકતના જ્ઞાતા હોય આ ઉપરાત ઉત્સર્ગ અને અપવાદ

પ યથે માગના પ્રસ્થાવ હોય ૨૬. આહરણક-દૃષ્ટાંત આપવામાં ધિવચ્છન-કુશ-
 હોય પણ તત્ત્વની વાતથી લોકોને ગળે થોધ ઉતરી શકતો નથી, ધ્યાનવાન
 નિરસ જનાય છે પરંતુ તેની સાચામાય વચ્ચા-ધૃત્તાત વદવામાં આવે તો લોકોને
 મનરંજન થયા માથે જ્ઞાન પણ થાય છે મરમ પ્રતિપાદક શલા માથે વચ્ચા-
 નિરૂપણ થાય તો લોકોને ધ્યાનવાન કે ઉપદેશ શ્રવણનો ઉત્સાહ થાય છે
 દટાન્તપૂર્વક સમજાવવાથી અલ્પ પ્રયાસ લોકોમાં હૃદયમાં સુદર અસર ઉપ-
 જાથી શકાય છે ૨૭. હેતુ-દત્તપૂર્વક સમજાવે-ઉપદેશ આવે હેતુ કે પ્રકારના
 છે—(૧) કારકહેતુ અને (૨) ક્ષાપરહેતુ ઘડાનો ઘનાયનાર કુમાર છે, પટલ જે
 ઘડા વડે તે કુમાર અથવા પ્રજાપતિ કહેવાય, એમ કારણ દર્શાવી સમજાવે તે
 કારકહેતુ કહેવાય અથવારમા રહેલ ઘડાદિકને અજાણનાર દીપક છે, દીપક
 તેને પ્રગટ કરે છે તેથી રીતે હેતુઓને સમજાવે તે ક્ષાપરહેતુ કહેવાય
 ૨૮. ઉપનયજ્ઞ-કોઈ પણ પ્રકારની વચ્ચા-વાર્તા કહીને તના ઉપનય ઘડાય-સર
 જામણી કરી ઘટાથી સારાશ-રહસ્ય સમજાવે ૨૯. નયનિપુણ-નગમાદિ સાત
 નયનોના જ્ઞાતા નયજ્ઞ હોય તો વક્તાત વાત ન કરે, અનેકાત-ચામ્રાદુ
 સ્વરૂપ વચ્ચા સમજાવો શકે અને નયના ભેદને આધારને ધ્યાનવાન કર
 વાથી તેમનો વાઈ પણ પ્રકારના ટાપ ન વાઢી શકે છવાશમાં ગુણથી પ્રારંભી આ
 ગણત્રીશમાં ગુણ સુધી જે ગુણા દર્શાવ્યા તનાથી ધોતાજનન જેમ જ્ઞાન થાય
 તેથી રીતે વર્ણવે પ્રથમ દૃષ્ટાંત કહે, પછી તના હતુ સમજાવ, પછી તના
 ઉપસહાર કરે પટલે સંક્ષેપમાં સારાશ સમજાવે અને વચ્ચામાં પ્રસંગ આવે ત્યારે
 નયનુ સુદર સ્વરૂપ સમજાવી તેને વચ્ચાના પ્રવાહમાં ઘડાય ૩૦. સ્થાપનાકુશલ-
 જે વાત કરે તેની સ્થાપના કરવામાં, તેન સ્પષ્ટ સમજાવવામાં અને આતાજનના
 ગળે ઉતરાવવામાં કુશલ હોય ૩૧. સ્વપરસમયરિજ-પોતાનો મત જૈનમત અને
 અન્ય મતો-પરતીધિક મતો, તે સર્થ મતના જાણનાર હાય પાતાના સિદ્ધાંતનુ
 સ્વરૂપ સુંદર રાત વર્ણવો શકે તેમજ વાર્તાક, શોદ, સારથ, મીમાંસક અને વૈદિક
 મતવાદીઓ પોતાના મત પૂછે તો પણ તેના મતનું પણ સ્વરૂપ કહી શકે અથવા
 વદ્દર્શનના જ્ઞાતા હોય ૩૨. ગમીર-ગમીર હૃદયવાટા હાય તુચ્છ સ્વભાવનો
 યાગ કરે કોઈ પણ વ્યક્તિ ગમ તથો પ્રમ્ત કરે, તો પણ વપાય ન કરતા, આમોશ
 ન કરતાં શાંતિથી ધ્યેયપૂર્વક જવાબ આપે ૩૩. દીપ્તિમાન-અત્યંત તજસ્વા હાય
 તમનુ મન્ય મુખ જાતાજ વાદ વચ્ચા આચનાર અગર તો અન્ય મતવાદીઓ
 શોભ પામી જાય આ વ્યક્તિને નહીં જીતી શકાય એમ મનમાં નિર્ણય કરી લે
 અને ગુપ્તગુપ્ત થઈ અન્ય વાતો કરવા લાગે ૩૪. શિવકર-મહામારી, મૃત-મેતા

દિકના ઉપદ્રવ, શાશ્વિની ઢાશ્વિનીના વિષ્ણોના વિનાશ કરવામા શક્તિમાન હોય, હનસમુદ્રનુ વલ્યાણ કરવામા હોય ૩૫ સૌમ્ય-શાત દષ્ટિ જાનાર, ધૈર્યજન પ્રત્યે પણ શાંતિયા-સ્નહથી નિહાળનાર તેમજ આચાર્યને જાતા પણ સામા શરસને પ્રેમ ઉત્પન્ન થાય ૩૬. ગુણશતકલિત-ઉદાર, સદનશીલ, શાંત, કૃતજ્ઞ, શાસ્ત્રાચારાદિનરુકિત-આદિ આદિ સંકલ્પ ગુણાથી વિભૂષિત હોય આવા પ્રકારના છત્રીશ ગુણાવધે યુક્ત આચાર્ય પ્રવચનના સાર પડલે રહત્ય પથાથ કહી શકે આવા ગુણ સહિત આચાર્યમદારાજે પણ પાતાના પાપનુ-અતિચારનુ અન્ય ગીતાથ આચાર્ય મદારાજ પાસે પ્રશ્ન કરી પ્રાયશ્ચિત્ત પ્રદાન કરવું

આચાર્યના છત્રીશ ગુણ દર્શાવ્યા બાદ તમના ધીજા વિશેષણ-પાંચ પ્રકારના વ્યવહારના જ્ઞાતા-નુ સ્વરૂપ દર્શાવતા કહે છે કે-“ આગમ ૧ સુય ૨ આળા ૩ ધારણા ૪ ય જીય ૫ ચ હાંદિ વરહારો । કેરલિમળોહિચોદસ-દત્તનવ-પુત્રી અ પદમત્થો ॥ ૧ ॥ ” ૧ આગમ-વ્યવહારી, ૨ શ્રુતવ્યવહારી, ૩ આજ્ઞા વ્યવહારી, ૪ ધારણાવ્યવહારી અને ૫ જાતવ્યવહારી-આ પાંચ પ્રકારના વ્યવહારી હોય છે વ્યવહારી, મન પયવજ્ઞાના, ચોદપૂર્ણ, દશપૂર્ણ તેમજ નવ પૂર્ણ-૫ પ્રથમ પડલ આગમવ્યવહારી કહેવાય છે તેઓ પ્રત્યક્ષ જ્ઞાનવાળા હોવાથી પ્રાયશ્ચિત્ત લેવા અથવા વ્યક્તિને જેવા અતિચાર લાગ્યા હાય તે જાણીને જેવા થતે તેવો રૂઢ-પ્રાયશ્ચિત્ત આપે છે શ્રુતવ્યવહારી છેદ્ય ધોનો જ્ઞાતા હોય અથવા વર્તમાનકાલમા જેટલું શ્રુત વર્તેલું હાય તેનો પારગામો હોય તેવા આચાર્યની પાસે આલોચન સ્વીકાર આજ્ઞાવ્યવહારી પડલે ગીતાર્થ ધીજા દેશમા વિચરતા હોય તો તેની પાસે સાધુને મોકલીને, ગુપ્ત રીતે આલોચન મગાવીને તે પ્રમાણે પ્રાયશ્ચિત્ત પ્રદાન કરે ધારણાવ્યવહારી-પૂર્વ કહલા જ્ઞાનના અભાવ હાય અને આલોચના લેવાની હોય ત્યારે ગીતાથ પાસે રહેલ, તમી નેવાવધ કરેલ, અનેક શરૂસાને આલોચના અપાયેલ હાય ત સામલેલ હાય તવા સાધુને કહે કે-‘મને આલોચન આપો’ તે જે પ્રાયશ્ચિત્ત જણાય ત ગીતાર્થ આપ્યા બરાબર ધારીને તપશ્ચર્યાદિક આલોચન કરે તે ધારણાવ્યવહાર અથવા તો કોઈ શુદ્ધ સાધુ હોય, દીર્ઘ ચારિત્ર પવાયથાલો હાય અને ગીતાથ પાસે રહીને અનેક શરૂસાને આલોચન આપતા સમયે તે અવધારી લાધુ હાય તવા મુનિ સમીપ પણ આલોચન લેશે તે ધારણાવ્યવહાર જીતવ્યવહાર-કાલનો પ્રભાવ જાણી ઉગ્ર તપશ્ચર્યા કરવા અસમર્થ પથા સાધુઓને મર્યાદામા જ-તે પાઠી શકે તથી રીતે આલોચન આપવી કે જેથી નેતી સાધુપણા વિષેની બ્રહ્મા ટકી રહે કાલપ્રભાવથી ચારિત્રમા દોષ તો ઘણા લાગે અને ઉગ્ર તપશ્ચર્યા થઈ શકે નહીં પડલે સાધુ વિચારે કે-“ દાવા પત્તિ તો થધુ થાય છે, તપ, જપ થતા નથી માટે હવે ચારિત્ર પાલનુ શા કામનુ? આથી વિચારનાથી અનાચારમા પ્રવર્તે અને સદ્ધર્મા ચારિત્રનો ત્યાગ કરવા પ્રેરાય

માટે આચાર્ય સાધુને નયલા જ્ઞાણીને તેને યોગ્ય આલોચના આપવી અથવા તો જોગિનમદ્રગણિકમાશ્રમણે જીતવળ્ય રહ્યો છે તેમા જે પ્રમાણે તપશ્ચર્યા કરવાનું વિધાન દર્શાયમા આવ્યું છે તેને અનુસરવું તે પણ જીતવળ્ય પદ્ધતિ કહેવાય

આથી રીતે ઉપર જણાવેલ પાંચે વ્યવહારના જ્ઞાતા હોય, પોતે અનેક પ્રાણીઓને પ્રાયશ્ચિત્ત આપ્યું હોય તેજા આચાર્ય પણ અન્ય ગીતાથ પાસે પોતાના દોષો અતિચારો, પ્રાયશ્ચિત્ત ગ્રહણ કરવું જોઈએ, કારણ કે જો કોઈ વૈદ્યને વ્યાધિ થયો હોય તો તે અન્ય વૈદ્ય પાસે ઔષધાપચાર કરાવે છે અને તેમ કરવાથી તેનો રોગ પણ નાશ પામે છે તેથી રીતે દર્શાવેલ આચાર્ય અન્ય વૈદ્ય સદૃશ અન્ય ગીતાથ પાસે પ્રાયશ્ચિત્ત ગ્રહણ કરે સ્વાસ્થ્ય તેનું પાપરૂપી શસ્ત્ર વિનાશ પામે છે અહીં જ વૈષ્ણુ દર્શાવે આવ્યું તેને જ પુષ્ટ કરવા માટે સૂત્રકાર મહારાજ જણાવે છે કે-

જહ સુકુશલો વિ વિજ્ઞો, અપ્પણસ્સ કહેહ અન્તણો વાહિં ।

વિજ્ઞુવપ્સ સુચ્ચા, પછ્છા સો કમ્મમાયરહ ॥ ૧૩ ॥

[યથા સુકુશલોઽપિ વૈજ્ઞો-અન્યસ્ય કથયતિ આત્મનો વ્યાધિમ્ ।

વૈજ્ઞોપદેશ શ્રુત્વા, પશ્ચાત્ સ કર્મ આચરતિ ॥ ૧૩ ॥]

ગાથાર્થ-જેવી રીતે અતિશય કુશલ વૈદ્ય પણ પોતાનો વ્યાધિ થીના વૈદ્યને જણાવે છે અને તે અન્ય વૈદ્યે દર્શાવેલ વ્યાધિના પ્રતિકારરૂપ કર્મને આચરે છે તેવી રીતે આલોચના ગ્રહણ કરનાર યોગી પણ પોતાના પાપનું અન્ય આચાર્ય મહારાજ પાસે પ્રકાશન કરે અને તેમણે જણાવેલ તપશ્ચર્યાદિ ક્રિયા ત્રિધિર્વૈક અંગીકાર કરે.

રિચેચન-વૈદ્ય વિચક્ષણ હોય, વૈદ્યશાસ્ત્રાદિકમા પ્રવીણ હોય, અને પ્રકારના ઔષધો-અસ્ત્ર, અચલેહ, પૂર્ણ ચિગરમા પ્રવીણતા ધરાવતો હોય અનેક વ્યક્તિઓના વ્યાધિઓનું નિવારણ કર્યું હોય, અનુભવી હોય, વૃદ્ધ વગેરે હોય, ચિકિત્સા કરવાની પ્રજાલિકામા પારંગત હોય, નિદાન કરવામા નિપુણ હોય-આથી કુશલ વૈદ્ય પણ જો ધીમાર પડે, માદો થાય તો તે તત્ત્વજ્ઞ વૈદ્યની સલાહ લે છે, પોતાના વ્યાધિના સર્થ વ્યતિવર જાણીને તેનો પ્રકાર પૂછે અને પોતાની પાસે વિવિધ પ્રકારના ઉત્તમ ઔષધો હોવા છતાં પણ તેની પાસેથી જ ઔષધ લે છે અને પરિણામે સ્વાસ્થ્ય પ્રાપ્ત કરે છે તેમ જાનવન, આલોચના આપનાર, શાસ્ત્રાદિકમા કુશલ પણ આચાર્ય પણ પોતાને જાણતા અતિચારની આલોચના અન્ય ગીતાથ પાસે જ લેવી પણ જો દિતકર અને જાનવનના માર્ગે છે તેવે સદ્ગુણ સ્વરૂપ દર્શાવતાં કહે છે કે-

देशं खित्त तु जाणिता, वत्थं पेत्त उवस्सयं ।

सगहे साधुवग्ग च, सुत्तत्थ च निहालई ॥ १४ ॥

[देशं क्षेत्रं तु ज्ञात्वा, वस्त्र पात्र उपाश्रयम् ।

सगृह्णीत साधुवर्गं च, सूत्रार्थं च निभालयति ॥ १४ ॥]

माथार्थ-देश, क्षेत्र, द्रव्य, काल अने भावने जाणीने वस्त्र, पात्र अने (स्त्री, पशु के पडक-नपुंसक वगैराने) उपाश्रय सग्रह तथा साधु-साध्वीना समूहनु सारी रीते सरक्षण करे तेमज सूत्रार्थनु चिंतवन करे तेने सारा-मोक्षमार्ग बाही आचार्य जाणना,

विवेचन-सारा आचार्य देश, क्षेत्र, द्रव्य, काल अने भावने सारी रीते जाणे, अने जाणीने वस्त्र, पात्र, वसति तथा साधु-साध्वीना समूहने सग्रह-तनु परिपालन करे मालवादि देशोनु स्वरूप जाण क्षेत्र सत्रधी विचार करे के क्षेत्र दूरु छे क रसाळ पटले क सब प्रकारनी वस्तुओ मल्ली शके तो रसाळ अने न मळे तो दूरु समजनु, अथवा तो जैनधर्म प्रत्ये भ्रष्टाछु छे के भ्रष्टाछु ते पण जाण विविध क्षेत्रमा बौद्ध, सार्यादिक कया कया धर्मनो विशेष प्रचार ॥ तेनु ज्ञान धराये ग्लानादिक साधुआने वसवा लायक छे के नहों अगर तो ग्लानादिकने पाग्य आवश्यक पदार्थो प्राप्त थई शक्यो के नहीं ते जाण मल्ली ब्रह्म पटल आहारादि वस्तुओ मल्ली शक्यो के नहीं तेनो विचार करनारा हाथ काळ सवधा विचारणा करता सुकाळ क दुष्कालनो विचार करे-जाणे भाव पटले भिन्न भिन्न क्षेत्रवासी जना उदार ठ क कृपण, साधुओने जोइने रजित धाय तेवा छे क मुख मरडे तेवा छे ते सवधा ज्ञान धराये ऊपर जणावल व्यक्तिवरना ज्ञाता आचार्य वस्त्र, पात्र अने उपाश्रय (साधुओने योग्य निवासस्थान) सग्रही राख-तेनी व्यवस्था करी मुके कोइ क्षेत्रमा वस्त्रादिक मळे, काइ क्षेत्रमा न पण मळे तयारे तना सग्रह करी राख्या होय तो साधुओने उपयोग माटे आपी शक्य जा आ प्रमाणे व्यवस्था न करी होय तो साधु सीदाय

देशस्वरूपमा ज्ञाता आचार्य शीत शरीरवाळा साधुने सौराष्ट्रादि शीतप्रधान देशोमा न मोकले मरुभरादि देशोमा मोकले बल्ली वायुप्रधान देहवाळाने मवाह देशमा विचरवानो आशा न आप कारण के ते देशमा मवाद अने चाखानो आहार मळता हावाधी वायुप्रवृत्तिवाळा साधुने माफक न आवे, तेवा शरीरवाळाने मालव देशमा मोकले क्षत्र सबधी विचारणा करे क उज्जैनी नगरीमा अथ मत्तनु प्रायस्य विशेष छे, माटे त्या ओछा पांडित्यवाळा शिष्यने न मोकले, कारण क तम वरपाधी शासननी सपुता पाय, तेवा अल्पज्ञ शिष्यने मारवाड, गुजरा,

સૌરાષ્ટ્ર આદિ દેશોમા મોકલે મૂઠ પ્રમુખ દ્રવ્યાદિકના જાણનાર હોય ગ્લાના દિકને આ ઘસ્ટુની મરુર છે, આ ઘસ્ટુ તેમને ઉપયોગી થઈ પડશે તેમ જાણે ઘડી સાધુ સ્થૂઢશરીરી હોય તો તેમને ઘૂતાદિક પુષ્ટિ કરનારા દ્રવ્યો વિશેષ ન આપે પચી રીતે દ્રવ્યના પળ વિચારક હોવા જોઈપ, અમુક દેશમા સુકાઢ થશે કે દુષ્કાઢ પડશે તે પળ જાણનાર હોવા જોઈપ, કારણ કે દુષ્કાઢવાઢા દેશમા વિચરે તો ચોંચરી પળ ન મળે, સકટમા સપઢાલુ પડે અને ધમસાધન કે સ્વાધ્યાયાદિ ન થાય પચી રીતે કાઢને વિચારીને શિષ્યાદિક પરિવારને વિચર બાની આજ્ઞા આપે સાધુ પ્રયે લોકોના સ્વભાવ-મદ્દાને જાણી તે પ્રમાણે વિહારની અનુમતિ આપે વરના સ્થાપ્તોમા વિહાર થોઢો કરાયે પરંતુ ગુર્જર, સૌરાષ્ટ્રાદિ દેશોમા સાધુઓ પ્રત્યે અત્યંત પ્રીતિભાવ કે ઘટુમાનભાવ હોય તેવા સ્વલ્પમા સાધુઓને વિચરવાની આજ્ઞા આપે આ પ્રમાણે સુગુર પાંચ પ્રકારના યથાસ્થિત જ્ઞાતા હોય

વઢ, પાત્રાદિકનો સમ્રહ કરે પળ તે પ્રચ્છન્ન-ગુપ્ત રાખે, ગૃહસ્થને ન જળાયે આનુ કારણ હર્ષાંચતા કહે છે કે-મત્રિજ-ભોઢી ગૃહસ્થ હોય તો પમ પળ કદાચ વિચારે કે-સાધુ પાસે ઘણા વઢ-પાત્રાદિક હોય તો તેમા હોય નહીં હોય પરંતુ વિષક્ષણ ગૃહસ્થ તો સમજે કે આટલા વધા વઢ-પાત્રના ઉપકરણ રાખે છે તો સાધુ જ્ઞા માટે થયા ? આટલા વધા પરિમ્રહધારીને સાચા સાધુ કઈ રીતે કહી શકાય ? આથી અધસ્તા ન ઉત્પન્ન થાય માટે શાસ્ત્ર કાર મહારાજ કહે છે કે-આચાર્યે આ સમ્રહ ગુપ્ત રાખયો આ હવીક્ત પ્રત્યે શકા દર્શાંચતા પ્રતિવાદી પ્રશ્ન કરે છે કે-“આચાર્ય આથી સમ્રહ ગુપ્ત રાખયો તેથી કઈ પળ જ્ઞાત્યાધાર છે ?” તેનો અથાવ આપતા શ્રીસ્થાનાગદ્ધત્રના સાતમા સ્થાનકની ટીકાનો ઉલ્લેખ કરી જળાય છે કે-“આયરિયવવજ્ઞાપાળ ગણસિ સત્તસગઢઠાળા ૫૦ ત૦-આયરિયવવજ્ઞાપ ગણસિ આળ વા ધારણ ના સમ્મ પડજિત્તા મવતિ ૧, આયરિયવવજ્ઞાપ ગણસિ અહારાઈણિઆપ કિતિ-ફમ્મ ઘેણઈઅ સમ્મ પડજિત્તા મવઢ ૨, આયરિયવવજ્ઞાપ ગણમિ જે સુઅપ્પજ-વજાપ ધોરતિ તે કાલે કાલે સમ્મ અણુપ્પનાપ્પત્તા મવઢ ૩, આયરિયવવજ્ઞાપ ગણમિ મિલાળસેઢે ઘેઆમ્મ અમ્મુઢિત્તા મવતિ ૪, આયરિયવવજ્ઞાપ ગણસિ આપુચ્છિત્તચારી આમિહવઢ ણો અણાપુચ્છિત્તચારી ૫, આયરિયવવજ્ઞાપ ગણસિ અણુપ્પનાઈ ઉવગરણાઈ સમ્મ ઉપ્પાપ્પત્તા મવઢ ૬, આયરિયવવજ્ઞાપ ગણસિ પુવ્વપ્પણાઈ ઉવગરણાઈ સમ્મ સારક્કિપ્પત્તા સગોવિત્તા મવતિ ૭ ॥”

અર્થ-પ્રાચાર્યઉપાધ્યાયના ગળમા-મચ્છમા જ્ઞાનાદિ સમ્રહના સાત હેતુઓ દર્શાવેલા છે, તે આ પ્રમાણે-૧-આચાર્યઉપાધ્યાયના મચ્છમા રૂઢી રીતે આજ્ઞા તથા ધારણા કરે ઘટ્ટે વ-‘હે સાધુ ! આ પ્રમાણે તમે કરજો’ પચી રીતે ગુરુના આદેશથી તે પ્રમાણે જ કરે તેમ જ ‘હે સાધુ ! આ ઘાત ન કરવી’

પ્રમ આજ્ઞા આપે તેને ધારી રાખે-તે પ્રમાણે જ થત ૨—આચાર્યઉપાધ્યાયના ગચ્છમા જેઓ ગુણમા અથવા તો દીક્ષાપચાયમા ઝ્યેષ્ઠ હોય તેના પ્રત્યે શ્રદ્ધા, વિનયોદિ ઉચિતતા જાણવું પડેલે કે તેમને વિધિપૂર્વક ચંદન કરે, ધ્યાયરક્ષા દિક્ષ કરે ૩—આચાર્યઉપાધ્યાયના ગચ્છમા જે સાધુઓ સૂત્ર મળવાને યોગ્ય થયા હોય તેઓને અથસરે સૂત્ર સગથી શિક્ષા આપે, અધ્યયન કરાવે, સમયને પ્રમાદમા રૂપે ધ્યતીત થયા ન દે ૪—આચાર્યઉપાધ્યાયના ગચ્છમા વ્યાધિથી પીડિત મ્હાત સાધુ હોય અગર તો લઘુ શિષ્ય હોય તો તેને ગોચરી લાખી દેખી, દાય-પગ દાગવા, ઔષધોપચાર કરવો દર્યાદિક પ્રકારે ઘેવાગચ્છ કર માર હોય ૫—આચાર્યઉપાધ્યાયના ગચ્છમા શિષ્યને યહાર ગોચરી, સ્થાવિલ તથા વિહારોયે જનુ હોય તો આજ્ઞા લઈને ગુલ્મી મમતિપૂર્વક જ જાય પરંતુ પૂજ્યા વિના એક વગર પળ મરે નહીં ૬—આચાર્યઉપાધ્યાયના ગચ્છમા ન મળે તેવા વસ્ત્ર, પાત્રાદિક ઉપકરણોને સમ્યક્ પ્રકારે લાખે, ત્યા ત્યાથી મેલ્લવીને એકત્ર કરે અને આચાર્યને સોપે ૭—આચાર્યઉપાધ્યાયના ગણને વિષે પૂર્વે પ્રાપ્ત કરેલ વસ્ત્ર, પાત્રાદિક ઉપકરણાનુ ચોરાદિકથી સારી રીતે રક્ષણ કરે અને સારી રીતે ગોપયે આ શ્રેષ્ઠે જણાયેલ માતમા પ્રકારની ગચ્છાધારની ટીકામા જણાવુ છે કે—‘સારવિસ્ત્રતા’—સરક્ષિતોપાપેન ચૈરાદિમ્પ’, ‘સંગોવિષ્તા’—સંગોપયિતાઽપસામારિકરુણેન મલિનતારક્ષણેન ચૈતિ । અર્થાત્ ચોર પ્રમુગ ચોરી ન જાય તેમ ઉપકરણોને સારી રીતે સાચવવા અગર તો કોડને ચોરવા, તોડવા કે ફાડવા દેવા નહીં તેમજ ગૃહસ્થ દેખી ન જાય તેવા પ્રકારે ગોપવીને રાખે અને તેને જેમ તેમ વાપરીને મન્નિ ન કરે

આ રીતે ધીરુથાનાગસૂત્રના પાઠથી માર્ચિત થયું કે આચાર્ય ગૃહસ્થ જોડ શ્રી તેમજ જાણી પળ ન શકે તેથી રીતે વસ્ત્ર પાત્રાદિક ઉપકરણો ગુપ્ત રાખવા દ્રવ્યે વસ્ત્રનો પ્રસંગ આખ્યાથી વસ્ત્ર સયથી વિશેષ વિવેચન કર્યું છે

વસ્ત્ર સયથી વિચરણ—જે વસ્ત્ર પ્રાપ્ત થાય તે વસ્ત્રના પ્રથમ ગ્રણ ભાગ કહ્યે પડેલે ગ્રણ પુટ ઘરાવર કરે, પછી એક-એક પુટમા થળ ગ્રણ ભાગ કહ્યે પડેલે કે વધી રીતે નથ વિમાગ થાય તે જે નથ મૂળા થયા તે પેઠી ચાર છૂળાના ચાર ભાગ દેય સગથી જાણવા, છેદાના થે ભાગ મનુષ્યને લગતા જાણવા, ઊપર નીચેના જે થે માગો અસુર સયથી જાણવા અને મધ્યમા જે એક ભાગ વાલી રક્ષા તે રાખસને લગતો જાણવો તેનો સ્થાપના યત્ર નીચે પ્રમાણે જાણવો

દેવ	અસુર	દેવ
મનુષ્ય	રાખસ	મનુષ્ય
દેવ	અસુર	દેવ

ઊપર જણાવેલ દર્શીકતમો સગથ દર્શાવનારી માયા નીચે પ્રમાણે ને “ચત્તરો દિવિવિજ્ઞા ભાગા, દુવે ભાગા ય માણુસા । આસુરા ય દુવે ભાગા, મજ્ઞે વત્થસ્સ રકરસો ॥ ૧ ॥” પડેલે કં-દેવોના, ચાર, મનુષ્યના થે, અસુરના પળ થે

અને રાક્ષસનો મધ્યનો એક એમ નવ વિભાગો જાણવા આ નવે વિભાગ રચામ વર્ણ, અજ્ઞન તથા કાદ્યથી ઘરઢાયેલ હોય, ઝૂંદરે કરઢયા હોય, વસારીય ત્વાધા હોય, અગ્નિથી વઢી ગયા હોય, તૂટી ગયા હોય, ધોધીયઢે ધોવાતા છિદ્ર પઢી ગયા હોય, જીળ (જૂના) થઈ ગયા હોય, અથવા જાઢો ધાગો (દોરા) આપી ગયો હોય તો તેના શુભ તા અશુભ ત્રિવિધ પ્રકારના પઢની પ્રાપ્તિ થાય છે તેના પલ-સ્વરૂપનુ દિગ્દર્શન કારણતા જણાવે છે કે-“દિગ્ધોસુ ઉત્તમો લામો, મણુસ્તેસુ અ મજ્ઞિમો । અસુરેસુ અ ગેલન્ન, મજ્ઞે મરણમાદેસ ॥ ૧ ॥” અર્થ- દેવ સયધી વિભાગમા જો ઘટ્ટ અજનાદિષઢે ઘરઢાયુ હોય અગર તો ઝૂંદર ધિગેરેઘઢે કરઢાયુ હોય તો (ચારિત્રપાલનનો) પ્રેષ્ટ લાભ થાય, મનુષ્ય સયધી વિભાગમા તે પ્રમાણે ઘટ્ટ હોય મધ્યમ-અત્પ લાભ થાય અને અસુરના વિભાગવાઢા વિભાગમા તે પ્રમાણે ઘટ્ટ હોય તો વ્યાધિ ઉદ્ભવે, યીમાની આવે, અનેક પ્રકારના રોગો થાય જો મધ્યના રાખનવાઢો વિભાગ તે પ્રમાણે ઘરઢાયો કે કરઢાયો હોય તો તે ઘટ્ટ પાસે રાખનાથી અવશ્ય મૃત્યુ જ થાય પઢલે સાધુપ નવ ભાગ પૈકી અસુરના યે અને રાખસનો એક એમ ત્રણ ભાગથી વૃપિત ઘટ્ટ પ્રહણ ન કરવુ ક્વાપિ કોઈ સાધુ આવુ ઘટ્ટ સ્વીકારે તો તેને સપૂર્ણ ધારમાસી નુ પ્રાપ્તિ થાય, કારણ કે તેઓ સાધુ આત્માની વિગતધના કરનારો તેમજ શ્રીજિનેશ્વર ભગવંતની આજ્ઞાનો ભંગ કરનારો થાય છે, માટે નિર્દોષ, શુદ્ધ અને સુલક્ષણવાળુ ઘટ્ટ જ પ્રહણ કરવુ

ઘટ્ટ સયધી વિશેષ સમજણ આપતા શાસ્ત્રકારમહારાજા પુનઃ જણાવે છે કે-આલુ ઘટ્ટ ન પ્રહણ કરવું કૃત્સ્ન (આલુ) ઘટ્ટ ચાર પ્રકારનુ કહેલુ છે, તે આ પ્રમાણે-૧ પ્રલ્યકૃત્સ્ન, ૨ ક્ષેત્રકૃત્સ્ન, ૩ કાઢકૃત્સ્ન અને ૪ ભાવકૃત્સ્ન ૧ પ્રલ્યકૃત્સ્ન-યને ઘાતુના છેઢા દશીયુક પઢલે મપૂર્ણ તેમજ પ્રમાણથી અધિક હોય ૨. ક્ષેત્રકૃત્સ્ન-જે ક્ષેત્રમા ઘટ્ટ અતિ વિમતી તેમજ ઢુલ્ભ હોય ૩ કાઢકૃત્સ્ન-અમુક અમુક કાઢમા માયુ ઘટ્ટ ન મઢે અથવા તો ઢુલ્ભ હોય જેમકે ડનાઢામા કાષાયિક-રંગેલું ઘટ્ટ ઢુલ્ભ હોય, રીત પ્રામા કચલ-ધાવઢા દિવ ઢુલ્ભ હોય તેમજ વર્ષાક્રિતુમા વેશરમિથિત-રગિત ઘટ્ટ ઢુલ્ભ હોય ૪ ભાવકૃત્સ્નના યે પ્રકાર છે (૧) વળ અને (૨) મૂલ્ય વર્ણ પઢલે પાચ પ્રકારના વર્ણવાળુ જેમકે મપૂરની પ્રોલા-ઢોક સરોરુ રચામવર્ણી પોપટની પાપ મરતુ નીલવર્ણી, રૂઢગોપકની જેરુ રત્નવર્ણી, સુવળ મરતુ તે પીતલવર્ણી અને શલ્લ સરતુ તે શ્વેતવર્ણી-આ પ્રમાણે જો વર્ણકૃત્સ્ન અને પ્રલ્યકૃત્સ્ન ઘટ્ટ સાધુ સ્વીકારે તો તે સાધુને ઉત્કૃષ્ટ ધાર લધુમાસી, મધ્યમ એક લધુમાસી અને જઘન પાચ વલ્યાણકોનુ પ્રાપ્તિ થાય મૂલ્યકૃત્સ્નના પળ ત્રણ પ્રકાર છે-(૧) જઘન, (૨) મધ્યમ અને (૩) ઉત્કૃષ્ટ અઢાર રપિયાની વિમતનુ હોય તે જઘન, એક લાલ રપિયાની વિમતનુ હોય તે ઉત્કૃષ્ટ અને તે ઘનેની વચવાઢાનુ પઢલે કે અઢાર રપિયા

ધરતાં વધારે અને જાત રૂપિયા કરતાં ગુન કિંમતનું હોય તે મધ્યમ જાણર્થુ
 હવે આ રૂપિયો કેવા પ્રકારનો જાણ્યો તે સમયે જાણાય છે કે-દ્રોણ મધ્યથી એ
 રૂપિયાનો ઉત્તરાવધનો પણ રૂપિયો જાણ્યો પણ રૂપિયો પાટલિપુત્રનો જાણ્યા
 દક્ષિણાવધતા એ રૂપિયાના પાંચીપુરીનો પણ રૂપિયો થાય અને પાંચીપુરીના એ
 રૂપિયાનો પાટલિપુત્રનો પણ રૂપિયો થાય આ રૂપિયા આશ્ચર્યોને કિંમતનો સર્વથા
 જાણ્યો હવે આ પ્રમાણે આછી-વધતો કિંમતનું પણ માધુ સ્વીકારે તો તેને
 પેટલી પેટલી દદ આપે તે જાણાયતા વહે છે કે-અદાર રૂપિયાની કિંમતનું
 પણ માધુ સ્વીકારે તો હ્યુમામ પ્રાયશ્ચિત્ત આવે, ધીર રૂપિયાનું હે તો પાર
 હ્યુમામી પ્રાયશ્ચિત્ત આવે, પણ સો રૂપિયાનું પ્રદળ કરે તો પાર ગુદમામી
 દદ આપે, અદીસો રૂપિયાનો કિંમતવાજુ પણ પ્રદળ કરે તો છ હ્યુમામ
 પ્રાયશ્ચિત્ત આવે પાંચમો રૂપિયાની કિંમતવાજુ સ્વીકારે તો છ ગુમામ પ્રાય
 શ્ચિત્ત આવે, હજાર રૂપિયાની કિંમતવાજુ યદ્ય હે તો તેને હેદ' આપ્યો દશ
 હજાર રૂપિયાની કિંમતનું પણ પ્રદળ કરે તો મૂઝ દદ કરવો પડેલે જી પુન
 નવુ ચારિત્ર આપ્યો ઓ પચાસ હજાર રૂપિયાની કિંમતવાજુ યદ્ય પ્રદળ કરે તો
 'અનવસ્થાપ્યનો દદ કરવો અને ઓ સ્વામ રૂપિયાની કિંમતનું યદ્ય પ્રદળ

૧ થયેલા અપરાધનો નુદિ કરવી ત પ્રાયશ્ચિત્ત, અથવા વિશય પ્રકાર ચિત્તની તિશુદ્ધિ
 કરવી તનુ નામ પ્રાયશ્ચિત્ત પ્રાયશ્ચિત્ત ના પ્રકારનો છ ૧ આલોચના, ૨ પ્રતિક્રમણ, ૩ મિથ,
 ૪ વિવેક, ૫ કાયોત્સવ, ૬ તપ, ૭ હેદ, ૮ મૂઝ, ૯ અનવસ્થાપ્ય અને ૧૦ પારાવિત

આલોચના જુલે કરતા પાપનો ગુહ આદિ તમણ પ્રકાર કરવો પ્રતિક્રમણ પ્રાયશ્ચિત્ત
 જુલે પયેલ પાપ પુન નહીં કરવા માટે 'મિદ્ધા મિ દુક્કહ' દેવો મિથ જુલે કરેલ
 પાપનો ગુહ ધમ્મ પ્રકાશ કરવો તેમજ મિદ્ધા દુક્કહ પણ આપવું વિવેક પ્રાયશ્ચિત્ત જુલે
 અકમ્પનીય મહાપાનાદિ વિગરેનો વિધિપૂર્વક ત્યાગ કરવો કાયોત્સવ જુલે કાયાના સાચ્ય
 સ્થાપારનો પરિત્યાગ કરી શુભ ધ્યાન કરવું તપ પ્રાયશ્ચિત્ત જુલે કરેલ પાપના દદમ્પ નીવી,
 આર્યવિત્ત ઉપકામાદિ તપ કરવો હેદ જુલે મહાનતનો ધાત-પદન મધ્યથી ચારિત્રપર્યાયનો
 હેદ કરવો જેમકે કોઈ એક સાધુને ચારિત્ર પ્રદળ કર્યાદ પેદર-ભીષ વર્ષનો સમય સ્મરિત
 થઈ ગયો હોય અને ત સાધુ પ્રાયશ્ચિત્તનો માગી થાય તો તના અમુક વધના દીક્ષાપર્યાયનો દદ
 કરે જુલે કે ઘટાડી નામ તને છદ આલોચન કહવાય જ ત પદર વધના દીક્ષાપર્યાયને શદમ
 ઘટાડીને ચાર દસ, જાઠ વધનો જમ આલાયન આપનારને યોગ્ય જ્ઞાન તમ, દીક્ષાપર્યાય ઓછો કરે
 મૂઝ પ્રાયશ્ચિત્ત જુલે મહાઅપરાધ થવાથી ચારિત્રનો સર્વળ હેદ કરી પુન નૂતન ચારિત્ર આપવું તે

૨ અનવસ્થાપ્ય-કરતા અપરાધનું પ્રાયશ્ચિત્ત પ્રદળ ન કરે ત્યાં મુખી મહાવિત ન વચ્ચરાવદા
 આ પ્રાયશ્ચિત્ત ઉપાધ્યાયને જ હોય ઉપાધ્યાયે કોઈ પણ પ્રકારનો મહાવિતિચાર ભગવત્તો હાય તો આ
 આલોચના સ્વીકારવી પદ જુલે કે ઉપાધ્યાયપદથી દૂર કરી, સામાન્ય શુદ્ધિ કરાવી, આધ્યાયના
 મનમાં આવે તેટલો સમય તેવા ગૃહસ્થવેશમાં રાશે અને પછા યોગ્ય સ્થળે નૂતન દીક્ષા આપે તે
 અનવસ્થાપ્ય પ્રાયશ્ચિત્ત કહેવાય

કરે તો પારાચિત' નામનું પ્રાયશ્ચિત્ત આપવું પ્રતિષ્ઠાદી આ પ્રાયશ્ચિત્ત પરત્વે શકા ઉઠાવતા કહે છે કે-કિંમતી આજ્ઞા ઘણ માટે આટલો થયો દર શા માટે ? તેનો અર્થ આપતા શાસ્ત્રકાર કહે છે કે-જા કિંમતી ઘણ દેશ્વરમા આવે તો ચોરને ચોરી કરવાનું મન થાય, આત્મવિરાધના થાય, પરિગ્રહ-મમતાભાષ શુદ્ધિગત થાય અને ધોતરાગની આજ્ઞાનું ઉલ્લંઘન કર્યું કહેવાય આ સવધમા એક રાજાનું નીચે લખેલ દષ્ટાન્ત વિશેષ પ્રકાશ પાડે છે-

કોઈ એક રાજાને એક આચાર્યનાં સુયોગ થયો આચાર્યના હૃદયગમ્ય-ઉપદેશથી રાજાની ધર્મરુચિ થયી ક્રમે ક્રમે રાજા સમ્યક્ત્વાની વાટમા આવ્યો એકદા રાજાને ભાવના થઈ કે-“મરુદ્ધના દરેક સાધુઓને રત્નકલ વહોરાવું ” આ પ્રમાણે વિચાર થતા જ તેણે આચાર્ય મમાપે કહી રત્નકલ વહોરાવવાનો પાતાનો વિચાર જણાવ્યો આચાર્યે રાજાને નિષેધ કર્યો અને જણાવ્યું કે-“ મૂલ્યવાન ઘણ-રત્ન કલ પ્રદાન કરવાનો અમારો આચાર નથી ” આચાર્યનું આવું કથન છતાં પણ રાજાએ અતીવ આગ્રહ કર્યો પડેલે એક રત્નકલ દારણ્યુ આ પ્રમાણે રત્નકલ લઈને જતા એક ચોરે આવું ત જારનું મન રત્નકલ પ્રત્યે લલચાયું અને કોઈ પણ પ્રકારે તે ચોરી લેવાના મનસૂઝા કર્યા મધ્ય રાત્રિના સમય થયો અને સઘ ઠોકા નિગ્રાવશ થઈ ગયા હતા ત્યારે ચોર ચસતિમા આવ્યો અને આચાર્યને કહ્યું કે-“રત્નકલ આપો, નહીં તો મારી નાખીશ ” ત્યારે આચાર્યે કહ્યું કે-“ તે રત્ન કલના તો મેં ટુકડા કરી નાખ્યા છે ” ચારને આ વાત પર વિશ્વાસ ન આવતા તેણે કહ્યું કે-“ દેખાડો ” આચાર્યે એ કલ ટુકડા દેખાડ્યા ત્યારે ચારે ફરી કહ્યું કે-“ એ ચર્મ કલ સાંધીને આપો, નહીં તો તમારા શિરચ્છેદ કરાશ ” મૃત્યુમયથી આચાર્યે તે રત્નકલના વાને ટુકડા સાંધી આપ્યા અને ચારે તે લઈને ચાલતો થયો આ પ્રમાણે થઈ મૂલ્યવાન ઘણ પાસે રાજવાદ્યો મરણાત ઉપસર્ગ ઉત્પન્ન થવાના ભય રહે છે આ પ્રમાણે અનેક વૃત્તના કારણભૂત જાણીત તાર્કિક પરમાત્માએ અદાર દર્શિયાથી વિશિષ્ટ કિંમતનું ઘણ રાખવાના સાધુને માટે નિષેધ કર્યો છે આ પ્રમાણેનો અધિકાર શ્રીસોમમ્મસૂરિકૃત ‘યતિજીતરૂપ’ નામના પ્રવરણ ઉપર શ્રીસાધુરત્નસૂરિયે રચેલ ટીકામા અજાયબ છે

૧ પારાચિત-સાધના શીલનો ભય કરવાથી, રાજરાણા સાથે અનાચાર સેવાથી ભયના શાસનને વ્યથાતક કર્મના દર માટે આ પ્રાયશ્ચિત્ત અપાય છે આ પ્રાયશ્ચિત્ત આચાર્યને જ હોય ॥ ઉત્તરમા ઉત્તર પ્રાયશ્ચિત્ત આ છે આ પ્રાયશ્ચિત્તમાં ગુપ્ત વેષે ચાર વર્ષ સુધી ગરુડ બહાર રહી, વેષનો ત્યાગ કરી કોઈ પણ તીર્થનો ઉદ્ધાર ના તો સમર્થ રાજાને પ્રતિબોધ પમાડવાનું, શાસનપ્રભાવના કરવાનું કર્મ વજાવવાનું હોય છે બાદ પુન રીતિ સર્વે ગરુડમાં આવે શ્રી વિદ્યેષેનદિવાકરસૂરિયે આ પ્રાયશ્ચિત્તના પાલનરૂપે સંજ્ઞેનના મહાકાલ તીર્થનો ઉદ્ધાર કર્યા હોતો અને શ્રી વિક્રમાદિત્ય નૃપને પ્રતિબોધ પમાડ્યા હતા

વસ્ત્રગરેષણા—

ગદ્ગદ્યાસી પટલે સ્થવિરકલ્પી સાધુ ઘઘની ગરવણા કરી રીતે કરે? તે સઘથી વિધિ દશાવતા જણાવ છે કે-જ્યારે વાદ પળ સાધુને કાઢલી પ્રમુલ કોઈ પળ ઘઘની જરૂરત હાય ત્યારે તે સાધુ ગદ્ગદમા રહેલા પ્રવર્તકને કહે કે-“ મારે અમુક પ્રકારનું ઘઘ જોઈપ છોઈ. ” આ દ્વકીકત સામઝી પ્રવર્તક આચાર્યમહારાજને જણાવે કે-“ અમુક સાધુને ઘઘની જરૂરત છે ” આ પ્રમાણે સામઝી આચાર્ય ગદ્ગદમા અભિપ્રદ્યારી જે સાધુ હોય તેને યાલાય અને જરૂરિયાતની વસ્તુ સુઘની તે લાઘલા માટ સુઘન કરે “જે વાદ પળ સાધુને ઘઘ, પાત્રાદિક વસ્તુની વ્યાર જરૂરત હોય ત્યારે મારે લાઘી આપવી ” આ પ્રમાણે જે સાધુ અભિપ્રદ્યારી ધારે તેને અભિપ્રદ્યારી સાધુ કહેવાય કદાચ ગદ્ગદને ઘિપે તેલા અભિપ્રદ્યારી સાધુ ન હોય તો આચાર્યમહારાજ ઘીજા સાધુને કહે વ-“ અમુક સાધુ માટ અમુક ઘઘ લાઘી આપો ” આ અભિપ્રદ્યારી અપલા તો અય સાધુ કદ રીતે ઘઘ-યાઘના કર ત સઘ જણાવતા કહે છે કે- સુઘપૌદપી અને અઘપૌદપી કરીને ગોઘરા માટે આય ગોઘરા અંધે સતા જ ઘઘની ગવણા કરે ગોઘરીમા ઘઘ ન મળે તો ઘીજે પદોરે અઘપૌદપીમા લેલા જાય તે સમયે પળ ન મળે તો સુઘપૌદપીમા પળ લેલા જાય પટલે કે સુઘપૌદપીનો સમય ઘદ જલા છતાં ત ન કરે અને ઘઘ લેલા જાય આ સમય પળ કદાચ ઘઘાદિકની પ્રાપ્તિ ન થઈ તો આચાર્યમહારાજ સર્થ મંથા દાને ડહેડીને કહે વ-“ તમ ગાઘરી અંધે જાઆ ત્યારે ઘઘ માગોમે લાઘજો ” આ પ્રમાણે અલગ-અલગ સઘાઢાઆય યાઘના કરલા છતાં પળ ઘઘાદિકની પ્રાપ્તિ ન થાય ત્યારે આચાર્ય મર્થ સાધુઓને ઘઘ કરીને કહે કે-“ તમ ગોઘરી અંધે જાઆ ત્યારે ઘઘની યાઘના કરલા આ પ્રમાણ ઘઘ પછી ઘઘ ડપાપનો આચાર્યમહારાજ ડપયોગ કરે પરંતુ પોત યાઘના કરલા ન જાય જા જાય તો ઘાર ગુદમાસી પ્રાવઢિત આય અને ત ડપરાત ધીઘીતરાગ પરમાત્માની આજ્ઞામગઆદિ અનેક ઢાપાર્પણ આઘ લાઘવ્યઘઘારમા પળ આઘાધની લઘુના ઢાય ઘીજા સાધુઆ સો ગોતાઘ ઢાય તો સઘ ઘઘ અંધે જાય પરંતુ જો ઘઘ જ ગોતાઘ હોય અને ઘીજા સાધુઓ અગીતાઘ ઢાય તો ગીતાઘને અઘેસર-મુટય ઘનાધીન ઘઘ લેલા જાય કદાચ માના વ ઘઘ માત્ર આચાર્યમહારાજ સિધાય ઘીજા ઘઘા સાધુઓ અગીતાઘ ઢાય તો અગીતાઘને ઘિપે પળ જે લઘિસપઘ ઢાય પટલે ઘાઘ્ઘા મા કુશલ હોય, સામા માણસના માઘ પારઘનાર ઢાય તેને આચાર્યમહારાજ કહે વે-“ હ સાધુ ” તમે આ પ્રમાણે નિપુણતાથી ઘાલીને ઘઘની યાઘના કરજો ’ ઘઘી રીત અગીતાઘને પળ ઘઘ યાઘાની આજ્ઞા આપે પરંતુ આચાર્યમહારાજ સ્વય ઘઘની યાઘના કરલા કદાપિ ન જાય ઘઘ યાઘના સઘથી આ વિધિ વિસ્તૃત છે પરંતુ પ્રય વિસ્તારના અયધી અર્હા સક્ષેપમા જ જણાઘી છે, વિસ્તારૂર્વેક વિધિ નિશીઘઘૂર્ણનાં પાઘમા ડહેશમા ઘર્ણઘેલ છે ત્યાધી સોર લેધી

जे स्थाने चातुर्मास रक्षा होय त्या चातुर्मास पूण थप्पा वाद वे मास पयत घट्टादिक उपकरणो मागया नही कदाच त्याची विहार करी अथवा गया होय तो पूण वे मास सुधीमा याचना करची नही घळी जे स्थानमा शुद्ध चारित्रपात्र त्रियाशील मुनिवरु चातुर्मास थपु होय तेवा क्षेत्रमा तेमज पाते करेल चातुर्मासना स्थानची पाच गाठा विस्तारमा जे क्षेत्र होय त्या पूण घट्टपात्रादिकुनी याचना करची नही, कारण के अगन्यना कारण सिवाय तेची याचना करवानो शास्त्रकारोप निषेध करेल छे आम छता पूण जे स्थळ पामस्थादिक चातुर्मास रक्षा होय त्या उपकरणोनी याचना करवानो निषेध परमोरल नथी चातुर्मास सिवायना शेष काळमा जे स्थाने मासकल्प कथु होय ते स्थळ पूण खास प्रयोजन सिवाय वे मास पर्यंतता समयमा उपकरणो न ग्रहण करवा आ सवधी विशेष वर्णन जाणवना इच्छुव श्रीनिशीयध्वना बोदमा उद्देशानी ज्ञाना ओवी

उत्सगमार्ग प्रमाणे तो ब्रह्मने धीगडु न देवानु करमावु छे कारण के कथु छे क-“जे भिक्खू वत्थस्स एग पडिआणिअ देइ देन्त वा साइज्जइ ।” अर्थात् जे साधु ब्रह्मने एक धीगडु आप अगर ता अथ मुनि धीगडु देतो हाय तेनी अनुमादना करे ता तेन दाषापत्ति थाव साधुप सुतरना वे अने ऊननु एक-एम व्रण बछा राखया वपांअनुमा ऊननु बछ वापरवु परंतु वपांअनु सिवायना शेष समय मा फक्त एक ऊननु बछ न वापरवु अदर एक सुतरनु बछ पूण साथे राखवु अने तनी ऊपर ऊननु बछ ओढवु जा प्रमाण जा साधु न पतें ता अर्वाधना दाष आव, कारण के फक्त एकला ऊनना बछना परिधानथा शरीर ऊपर थता प्रसवधी अगर ता शरीरना सलग्नपणाथी जू बिगरे जावानी उत्पत्ति थाव अने परिणामे दापोत्पास संभव

साधुन ब्रह्म जा पाटी जाय तो कारणप्रसंग व्रण धीगडा देवाय परंतु जा ते उपरात चाधु धीगडु आप तो प्रायश्चित्त आव श्रीनिशीयध्वना कथु पूण छे क-“ जे भिक्खू वत्थस्स पर तिण्ह पडिआणिआण देइ देन्त वा साइज्जइ ।” अर्थात् जे भिक्षु-साधु ब्रह्मने व्रण धीगडा उपरात थोडु धीगडु आप अगर ता देनारनी अनुमादना करे-प्रोत्साहन आप तो प्रायश्चित्त आव आ सवधमा विशेष दकीकत जणायता कहे छे क-आची ज रीते ब्रह्मने रगे तेमज धोव तो पूण आलोचन आव कारणयशत् रगवानु अगर धात्रा वन तो व्रण घात्रा जेटला बळना उपयोग करवो, परंतु तथी विशेष बळ वापरें तो प्रायश्चित्त आवे

“जे भिक्खू अभिहीए वत्थ भिच्चइ, सिच्चइ वा साइज्जइ, जे भिक्खू वत्थ स्स एग फालिअ भठिअ कोइ, करेंत वा साइज्जइ, जे भिक्खू वत्थस्स पर

તિપ્પ ફાલિઅગઠિયાણ ફોટ, ફોટ વા સાઈજ્જઈ, જે મિક્સ વત્થ અવિહીઈ ગેટઈ, ગેટ વા સાઈજ્જઈ, જે મિક્સ વત્થ અતજ્જાણ ગેટઈ, જે મિક્સ અદરેગ વત્થ ગેસઈ ગેસેત વા સાઈજ્જઈ, જે મિક્સ અદરેગઈઈ વત્થ પેરેણ દિવટ્ટાઓ માસાઓ ધરેઈ, ધરેત વા સાઈજ્જઈ । ” [નિશીથસૂત્રપ્રવચનોદેશકે]—અર્થાત્ જે સાધુ અધિધિપૂર્વક ધક્કન સીયે અગર તો સીયનારને સારો જાણે તો તેને આલોચણ આય જેથી રીત શુદ્ધસ્યો વટ્ઠના વને પદરનાં મેલ્લોને સીય છ તેથી રીત સીય તો અધિધિપૂર્વક મીઠ્યુ વદવાય તેથી રીત ન સીયયુ જે સાધુ યત્ર ફાટલા પછી તેને વિશય ફાટતુ અટકાવવા માટે ફાટલા છટ્ઠાની ગાઠ ધાડે અગર તો ગાઠ ધાલનારનો અનુમોદના કરે તો પણ પ્રાયશ્ચિત્ત ગ્રહણ કરયુ પદે જામ છતાં પણ અપવાદ માર્ગે જાણાવવામા આવ્યો છે ક-પારણવશાત્ થીડુ ધક્ક ઉપલબ્ધ ન થાય તો નિરુપાય યત્ર ગાઠ ધાડી શકાય, પરંતુ તે ઉપરાંત ઘાથી ગાઠ ધાડીને રાલે તો દોષ લાગ થઈ જે સાધુ અધિધિ વટ્ઠની ગાઠ ઘાલે અને ગાઠ ધાલનારનો અનુમોદના કરે તો તેને અતિચાર લાગે જે સાધુ શ્વેત ધક્કની સાથે રત્તથર્થુ ધક્ક સીયે અગર તો નથી-નથી જાતના-વટ્ઠોની સાથે સીય તો પણ વદ લાગ જે સાધુ પોતાની જરૂરીયાત કરતાં વધારે ધક્ક ધાવે અગર તો ધાલનારની પ્રશ્નસા કરે તો પણ તેને દોષ લાગ વદાય કોઈ સાધુપ વિશય ધક્ક ગ્રહણ કર્યો હોય-રાલ્યા હોય તો તેણે તે ધક્કો પોતાની પાસે દોઢ માસ કરતાં વિશેષ સમય ન રાક્ષત્રા રાલે અગર તો રાક્ષનારને સારો વદે તો આસા ભગનો દોષ લાગ ઉપર જાણાયેલ આજ્ઞાના અમલ ન કરતા ભંગ કરે તો પક્ક માસનો ગુરુવદ આય આ ધક્ક સઘથી વિશેષ દક્ષીકત મીનિશીથસૂત્રના પ્રથમ ઉદ્દેશમા જાણાયેલ છે

પાત્રનિવર્ણ-

જો સાધુ પક્ક દપિયાથી તે યત્ર દપિયાની કિંમતનુ પાત્ર ગ્રહણ કરે તો ‘લઘુમાસ’ નુ પ્રાયશ્ચિત્ત આવે અને ચાર દપિયાની કિંમતથી પ્રારંભી અદાર દપિયાની કિંમત સુધીનુ સ્ત્રીકારે તો ‘ગુરુમાસ’ની આલોચણા આવે આ ઉપ રાંની કિંમતનુ પાત્ર ગ્રહણ કરે તો જેમ જેમ વિશય કિંમત તેમ તેમ વદ-પ્રાયશ્ચિત્ત પણ વિશય વિશય સમગ્રી લેયુ પાત્રાના પ્રકારો ધનયતા કહે છે પ-“તુષ્યદારુઅમટ્ટિઅ-પાય ઉકોસમઙ્ગિમજહન । ઉપ્પરિવાડી ગહણે, ચાઉમ્માસા મહે લહુમા ॥ ૧ ॥ ” અર્થાત્ પાત્રો યત્ર પ્રકારના છે-(૧) તુષ્ય-તાવાના,(૨) દારુ-કાઠના (લાકડાના) અને (૩) મૃત્તિક-માટીના આ યત્ર પ્રકારના પણ યત્ર યત્ર મેદો છે-(૧) ઉત્કૃષ્ઠ, (૨) મધ્યમ અને (૩) અધમ્ય આ પાત્રોને વિપરીત રીતે ગ્રહણ કરવાથી ચાર લઘુમાસી પ્રાયશ્ચિત્ત આવે જાણતુ ઉત્કૃષ્ઠ પાત્ર નંદિપાત્ર, મધ્યમ માત્રક અને અધમ્ય દોષ્પરક જાણતુ માટીનુ ઉત્કૃષ્ઠ પાત્ર ગોઠો, મધ્યમ પાત્ર

ઘડો અને જઘન્ય પાત્ર કુલહુ (કુહું) જાણવું આ પ્રમાણે તેના નવ ખેદો થયા આ પ્રત્યેકના પળ ત્રણ ત્રણ ખેદો છે (૧) યથાકૃત, (૨) અલ્પપરિવર્તન અને (૩) વધુ પરિવર્તન (૧) યથાકૃત-જેનું મુખ પૂર્વે કરેલ હોય તેને લેપાદિ કરીને કૃત્રિયાલ્પે મળે તથા પદિમાથી નિવૃત્ત થયેલ કોઈ પણ શ્રાવક અથવા તો નિહાવે વરેલ હોય અને તે આપે તે યથાકૃત કહેવાય (૨) જે પાત્રનું મુખ અર્ધાંગુલ પ્રમાણ છેવટુ પડે તે અલ્પપરિવર્તિત કહેવાય અને (૩) જેનું મુખ અર્ધાંગુલથી વિશેષ છેવટુ પડે તેને વધુપરિવર્તિત કહેવાય આવા પ્રકારના જે પાત્રો છે તેને વિપરીત પ્રકારે પ્રહન કરે તો ચાર લઘુમાસીનું પ્રાયશ્ચિત્ત આરંભે ઉપલક્ષણથી લઘુમાસ તથા પાંચ અહોરાત્રિનું પ્રાયશ્ચિત્ત પણ જાણવું

પાત્ર કઈ રીતે પ્રહન કરવું ?

યથાકૃત પાત્ર પ્રહન કરવાને માટે જાય સ્વારે તેની ગવેષણા નિમિત્તે ત્રણ ચાર પરિભ્રમણ કરવું જોરૂંધ આતુ કરમાન છતાં તેમ ન ઘર્તતા અલ્પ પરિવર્તિત ઉત્કૃષ્ટ પાત્ર પ્રહન કરે તો ચંડમાસી લઘુદંડ આવે, અગર જો વધુપરિવર્તિત પાત્ર પ્રથમથી જ સ્વીકારી લે તો પણ ચંડમાસી લઘુદંડ આવે યથાકૃત પાત્રને માટે ત્રણ ચાર પયટન કરવા છતાં પણ ઉપલબ્ધ ન થાય તો અલ્પપરિવર્તિત પાત્રની ગવેષણા કરે અને તે સમયે પ્રથમ જ વધુપરિવર્તિત પાત્ર મળી જાય અને તે પ્રહન કરી લે તો પણ ચંડમાસી લઘુદંડ આવે આથી જ રીતે મધ્યમ પાત્રના સંયમમાં જાણવું પરંતુ દંડ પરત્વે ચાર માસી લઘુદંડને થયેલ ત્રણ લઘુ માસ દંડ જાણવો આથી જ રીતે જઘન્ય પાત્ર પરત્વે પણ જાણવું પરંતુ દંડ પાંચ અહોરાત્રિના જાણવો

પાત્ર સંબંધી આટલું વિચરણ જણાયા પછી કહે છે કે-જે પ્રકારનું પાત્ર લેવા નીકળ્યા હોય અને તેને થયેલ ધોજા પાત્રનું પ્રહન કરે તો પણ નીચે જણાવ્યા મુજબ પ્રાયશ્ચિત્ત આવે ઉત્કૃષ્ટ પાત્રની ગવેષણા અર્થે નીકળ્યા થાદ તેના સંબંધી ગવેષણા કર્યા વિના જ મધ્યમ પાત્ર પ્રહન કરે તો ધક્કામાની દંડ અને જઘન્ય પ્રહન કરે તો પાંચ અહોરાત્રિનો દંડ આવે, મધ્યમ પાત્ર લેવા નીકળ્યા થાદ ત્રણ થયત ગવેષણા કર્યા વિના જ ઉત્કૃષ્ટ પાત્ર પ્રહન કરે તો ચાર લઘુમાસી અને જઘન્ય પાત્ર પ્રહન કરે તો પાંચ અહોરાત્રિનો દંડ આવે જઘન્ય પાત્ર લેવા નીકળ્યા થાદ ગવેષણા કર્યા વિના જ ઉત્કૃષ્ટ પાત્રનો સ્વીકાર કરે તો ચાર લઘુમાસ દંડ આવે અને જો મધ્યમ પાત્ર સ્વીકારે તો એક માસી પ્રાયશ્ચિત્ત લાગે આ મધ્યે વિશેષ અધિકાર પ્રીયતિનીતિરૂપ પ્રવરણની ટીકામાં વર્ણવેલ છે

ઉત્સર્ગમાગને અગ્ર શ્રીનિશીથમુત્ર આ મધ્યે વિશેષ શુ જણાવે છે તે પણ મહેપમા તપાસી જરૂર “ જે મિક્ષુ પાયસ્સ એગ તુડિઅ તહેદ, તહેત વા સાહજ્જહ । જે મિક્ષુ પાયસ્સ પર તિપ્પ તુડિઆણ તહેદ, તહેત વા સાહજ્જહ । ”

જે સાધુ પાત્રાને એક ધીંગડો આપે અગર તો આપનારને સારો કહે તેને આજ્ઞા ભગનો દોષ લાગે જે મુનિ પાત્રાને ત્રણ ઉપરાત ધીંગડો આપે અગર તો આપ નારતી અનુમોદના કરે તેને પણ પ્રાર્થાચિત્ત આવે ઉત્તરગમાગથી પાત્રાને એક પણ ધીંગડો ઠગાધવાનો અધિકાર નથી પરંતુ અપવાદમાગેથી કારણશ્રાત્ત્ર ત્રણ ધીંગડો ઠગાધવાનું ફરમાન છે, પરંતુ તે ઉપરાત ચોથો ધીંગડો લગાડો શકાતો નથી જો લગાડે તો આલોચન આવે આ આજ્ઞાભગના દોષમાથી ઘણા માટે શાસ્ત્રકાર મહારાજ ફરમાય છે કે-પરિકર્મિત પાત્ર ગ્રહણ જ ન કરવા, દોષ ધીંગા પ્રકારના ગ્રહણ કરવા કારણ કે તેને ગંગા પડતા નથી તેમજ ધીંગડો પણ દેવાની ઝરુગિયાત પડતી નથી છતાં પણ યથાકૃત પાત્રના અભાવમા પરિકર્મિત પાત્ર ગ્રહણ કરવા પડે તો જ ગ્રહણ કરવા અને અપવાદરૂપે ત્રણ વાર ધીંગડો લગાડવી અને લેપ કરવો તે ઉપરાતને માટે ત્રિવેધ મમ જાઓ આદ્યારાદિ ગ્રહણ કરતો ઘડવે પાત્ર પાત્રુ હોય અને ભાગી પડવાનો ભય રહેતો હોય તો ધીંગાનું પાત્ર માગીને તે સમયે ચલાવવું પરંતુ તેનું પાત્ર પુનઃ પાત્ર આપી દેવું જે પાત્રમા થોડો આહાર મમાય તે જુવું પાત્ર મમજવું કલાધ ધોડ દેશમા વ્રાહ્મણ તથા કાશ્યનું પાત્ર મળતુ હોય પરંતુ સ્વા જવાનો માગ વિપમ-ભવાયઠ હોય તો પોતાના ભાગેલ પાત્રને ધીંગડી ઢ ને રાખવું

હવે ધીંગડી દેવાનો અધિકાર જણાવતા કહે છે કે-“ જે મિક્ષુ પાયં અગ્નિહીંષ વધઈ વધેત વા સાહજ્જઈ, જે મિક્ષુ ઈંગેણ વધેણ વધઈ, વધેત વા સાહજ્જઈ, જે મિક્ષુ પાય પર તિણ્હ વધાણ વધઈ, વધેત વા માહજ્જઈ.”

પરંતુ કજે સાધુ પાત્રાને અગ્નિહીંષ વાધે અગર તો વાધનારને મારો જાણે તેને દોષ લાગે જે સાધુ વધ વધ (ધીંગડી) થી વાધે અગર તો વાધનારને અનુમોદે તેને આલોચન આવે જે સાધુ પાત્રાને ત્રણ કરતા વધારે ધીંગડો લગાવે અગર તો લગાડનારની અનુમોદના કરે તો તેને દોષ લાગે સ્વસ્તિકવ્રથ અને સ્તનવ્રથ પ અવિધિ છે, ક્યારે મુઝિકા તથા ગૌ(ત્રાહાજ)વધ પ વિધિપૂવકનો વધ છે વધ ન કરવો પડે યા પાત્ર ગ્રહણ કરવું, અને તે ન મળે તો વધ ધીંગડો લગાવવી પડે તેવું પાત્ર સ્વીકારવું તેવું પાત્ર પણ ન મળે તો એ અગર ત્રણ વધ વાધવા પડે તેવું ગ્રહણ કરવું પરંતુ તેથી વધારે વધ વાધે તો આજ્ઞાભગનો દોષ લાગે અને પ્રાર્થાચિત્ત સ્વીકારવું જોઈએ આ સંવધમા અપવાદ માગનું મૂલ્યન કરતા કહે છે કે-“ જે મિક્ષુ અરેગવધેણ પાય દિવહ્હાજાં માસાજા પરેણ ધરઈ, વધેત વા સાહજ્જઈ । ” અર્થાત્ કારણશ્રાત્ત્ર ત્રણ વધ ઉપ

રાતનું પાત્ર રાત્રનું પડવું જોય તો તેને વોટ માસથી (૪- દિવસથી) વિશેષ સમય રાત્રનું નહીં જો રાત્રે તો અય ઉપકરણોનો નાશ થાય, જ્ઞાના દિકની વિરાધના થાય, શરીરને પીઠા ઉપજે અને ત્રિપા-ગોવરી ન મળે, ઘઢી ચારિત્ર વિરાધના થાય અને મરણાત ઉપસન પણ આવી પડવાનો ભય રહે માટે સમચોરસ

અગર તો મોઢ પાત્ર પ્રદહન કરવું, જે મૂમિ પર રહી શકે ઘઢી આ વહ્ન તયા પાત્ર સાધુપ કેટલા કેટલા રાસથા અને કેટલા મોટા રાસથા તે સયધી ત્રિશેષ વર્ણન ધીનિશીયસૂત્રનો ચૂર્ણના સાઢમા ઉદેશામા, વૃહત્કલ્પના ત્રીજા ઉદેશાનો દોકામા તયા ઓઘનિયુત્તિમા જનાવેલ છે, માટે વિશેષ જાણયાગ જિજ્ઞાસુપ ત્યાધી જોડ લેવું

વસતિ સયધી વિવરણ—

જ્યારે મુનિ સમુદાય વિશેષ હોય અને વસતિ (ઉપાધ્યય) સાકઢી હોય ત્યારે યક, યે અગર તો ગ્રજ વસતિ પઢિલેહધી ચાતુર્માસમા યજ ગ્રજ વસતિ પઢિલેહધી હવ કેધી વસતિ શોધધી અગર તો પમદ કરધી તે સયધે જનાયતા કહે છે કે—“ મૂલત્તરગુણમુઢ, યીપસુપહગરિવજ્જિય વસહિં । સેગ્ગ સગ્ગકાલ, વિવજ્જણ્ણ હુત્તિ દોસાઓ ॥ ૧ ॥ ” મૂઢ અને ઉત્તરગુણધી શુદ્ધ, સ્ત્રી, તિર્યંચ અને નપુસકધી રહિત હોય યધી વસતિમા જ હમેશને માટે નિવાસ કરયો, તેનાધી યિપરીત—મૂઢ અને ઉત્તરગુણધી રહિત અને સ્ત્રી, તિર્યંચ તયા નપુસકયાઢી વસતિમા જો રહે તો દોષોત્પન્ન થાય આધી દોષયાઢી વસતિમા સાધુપ રહેવું નહીં મૂઢ ગુણયદે અશુદ્ધ સાત પ્રકારની વસતિ યજનાયતા કહે છે કે—“ પિઢ્ઢિવસો ૧ દો ધારણીઢ ૨-૩, ચચારિ મૂલ્લેલીઓ ૪-૭ । મૂલગુણે હુરવેયા, ઇસાઢ અહાગઢા વસહી ॥૨॥ ” ૧ પૃથ્વિશ્ચ-મધ્યચલ્પ યદલે આઢચલો (તાટી), ૨-૩ ધારણી-ગઢીવેલી (ઘઢીઓ) યદલે આઢચલને ધારણ કરનારી, ૪-૭ મૂલ્લેલી ધરને ચારે ગાજુ ગાઢે છે તે યલ અર્થાત્ મધ્યમ આ પ્રમાણે સાત પ્રકારની વસતો માધુને માટે કરે-ચનાયે તો તે આધાકર્મી વસતિ જાણતી સાધુપ આધી વસતિનો ત્યાગ કરયો ઉત્તરગુણ વસતિ યે પ્રકારની ઢે-૧ મૂત્તરગુણવસતિ અને ૨ ઉત્તરોત્તરગુણવસતિ મૂલોત્તરગુણવસતિના સાત પ્રકાર છે “ વમગ ૧ કઢણુ ૨ કણ ૩, છાયણ ૪ લેપણ ૫ દુવાર ૬ ભૂમી ય ૭ । પરિકમ્મરિપ્પમુઢ્ઢા, ઇસા મૂલત્તરગુણેસુ ॥ ૩ ॥ ” ૧ વસક-યામ (દાઢા), ૨ કંટક-ધરને ચારે તરફ વતાન લગાઢીને કગતી ખીત, ૩ કણ-યાંસમી ઉપર યાધવાની કારીઓ, ૪ છાયણ-કારીની ઠપર છાયા માટે કૃણ અગર તો વેલ્લુ આઢછાદન કરે તે, ૫ લેપણ-છાજ, મારો યિનેરેઘઢે કરેલ લીપણ, ૬ દુવારક-ધરના ધારણા મોટા કરે અગર તો લીજા કરે ચારણુ મોઢું હોય તો નાનુ કરે, નાનુ નોય તો મોઢું કરે અથવા તો યક ધારણાના યે ધારણા કરે ૭ ભૂમિક-ભૂમિકર્મ કરે યદલે ધરની જમીન ડધી-નીચી હોય તો સગ્ગી કરે, યાઢા પઢચા હોય તો પૂરે, ટેકરા જેવું હોય તો લોઢી ગાલીને સરલુ કરે-

આ પ્રમાણે સાધુને નિમિત્તે કરે-ઘળાવે તો તેવી ઘસતિ સાધુને કર્યે નહીં આ પ્રમાણે ઊપર જળાવેલ પૃથ્વિશ વિગેરે સાત અને યજ્ઞક વિગેરે સાત-૫ પ્રમાણે ચૌદ દોષધર્જિત ઘસતિ સાધુપ શોધવી-પસદ કરવી હવે ઉત્તરોત્તરગુણઘસતિના ઉપધાતો જળાવે છે કે-“દૂમિયધૂમિયવાસિય-ઉજ્જોવિયવલિકડા અવત્તા ય । સિત્તા સમ્મદ્ધાવિ ય, વિસોહિકોઢીગયા વસહી ॥૪॥” ૧ દૂમિય-લઢી પ્રમુલ્યવી ખીંત વિગેરેને ધોલ કરાવે, ઘઠારી મઠારી શોભાવમાન કરે, ૨ ધૂમિય-ધૂપિત પટલે ઘસતિને ધૂપદ્વારા સુવાસિત કરે, દુર્ગંધમય ઘસતિ જાળી ધૂપ, અગરાદિ ઉલ્લેખીને સુવાસિત કરવી ૩. વાસિત-પુષ્પ પ્રમુલ્લ પથરાવીને-બીછાવીને દુર્ગંધી દૂર કરવી, ૪. ઉજ્જોવિય-ઘસતિમા અધકાર જાળી પ્રકાશ કરવા માટે હીપક વિગેરે સ્થાપન કરે અગર તો પ્રકાશ માટે નવા સાલિયા કરાવે, ૫ વલિકડા-પ્રથમ ઘસતિ ભોગવનારને માતમો ઘલિ અર્પણ કરે અને પછી ઘસતિમા ઘાસ કરે, ૬ અવ્યક્ત છાણ, માટી, જાલ અગર તો ગારાગઢે આગળાને લિપે અગર તો પવન આવતો હોય તેને અટકાવવા માટે સચિત્ત વસ્તુઓ યાવે ૭ સિત્તા-ધૂલ ન ઉઢે તે માટે પાણીનો છટકાવ કરાવે, ૮ સમ્મદ્ધા-લઢીને સાફ કરી હોય-સમાર્જિત થયેલ હોય અગર તો જાલા થયેલ હોય તે સાધુ નિમિત્તે સાફ કરાવેલ હોય-આ આઠ પ્રકારો સાધુને નિમિત્તે જે ઘસતિમા કર્યા હોય તે ઘસતિમા સાધુપ નિવાસ ન કરવા આ પ્રમાણે યજ્ઞશાલાદિક ઘસતિને વિષે પણ મુતોત્તર ગુણનો વિચાર જાણવો

ઘસતિને ઊંચે ઊપર જળાવ્યા તે વૃષણો ઉપરાત ધ્રીઆધારાગદ્ધૂત્રને વિષે કાલાતિશ્રાત વિગેરે દોષો દર્શાયા છે જેનું સક્ષિત સ્વરૂપ નીચે પ્રમાણે છે-
“કાલાદ્યત ૧ ઉચ-દ્વાણ ૨ અભિકત ૩ અણભિકતા ૪ ય । વજ્જા ૫ ય મહા વજ્જા ૬, સામજ્જા ૭ મહ ૮ પ્પકિરિયા ૯ ય ॥૧॥” ૧ કાલાતિકાન્ત-જે સ્થાને ચાતુર્માસ રચા હાય તથા ચાકીના સમયમા (શોષ વાલમા) જે ઘસતિમા માસકલ્પ કર્યો હોય તે ઘસતિમા સાધુપ ન રહેવું પડેલે કે ચાતુર્માસ કરેલ સ્થાનમા ચાતુર્માસ ઉપરાત એક દિવસ પણ ન રહેવું, જો રહે તો કાગ્નતિશ્રા-ત ઘસતિમા ભોગવનાર પને અને દહ-પ્રાપચિત્ત આવે આગ્રોજ રીતે માસકલ્પ ઉપરાત એક દિવસ થયું રહે તો પણ તે શોષ લાગે ૨ ઉપસ્થાપના-જે ઘસતિમા ચાતુર્માસ કરેલ હોય તે ઘસતિમા આઠ માસ વર્જ્યા વિના તેમજ માસકલ્પ કર્યું હોય તે ઘસતિમા એ માસ પટેલા આવે તો ઉપસ્થાપના શોષ લાગે પડેલે કે જે સ્થાનમા ધોમાસુ કર્યું હોય તે સ્થાનમા આઠ મહિના વ્યતીત થયા પૂર્વે આવે તો ઘાસ ન કરવો તેમજ માસકલ્પ કર્યું હોય તો એ મહિનાનો સમય પસાર થયા ઘાદ આધુ આ પ્રમાણે ન થતે તો ઉપસ્થાપના શોષ લાગે અને આલ્પાળ આવે

કોઈ કોઈ આચાર્ય પણ કહે છે કે-જે વસતિમા ચાતુર્માસ કરેલ હોય તે સ્થાન માં એ ચાતુર્માસ જેટલા ધોજી સમય વ્યતીત થયે જ્યાં બાદ રહેલું તે પ્રમાણે ન થતે તો પણ ઉપસ્થાપન દોષ લાગે ૩ અભિક્રાન્ત-જેટલી વસતિનું ધોજાવ સેવન કરેલ હોય તે અભિન્નાત વસતિ કહેવાય, તેથી દોષવ્યાપ્ત વસતિમા સાતુ રહે તો તે અભિન્નાત દોષનો ભાગી થાય ૪ અનભિક્રાન્ત-આધાકર્મી દોષ ઘાટી વસતિમા ધોજાવ વાડવ વાસ કરેલ હોય તે ૫ ધજ્ઞા-કોઈ ગૃહસ્થે પોતાના નિમિત્તે મકાન ઘણાવ્યું હોય તે સાધુને વસતિ માટે આવે અને પાત પોતાના માટે જનુ ઘણાય તો તે વસતિમા રહેનાર સાધુને યજ્ઞા દોષ લાગે અગર તો વાડ ગૃહસ્થે પોતાને માટે તરુ ઝૂમો કરાવ્યો હાય અને તે તરુ સાધુને વસતિ માટે આવ્યા પછી પોતાને માટે ધોજાવ નથી તરુ ઝૂમો કરાવે તો પણ સાધુને આ દોષ લાગે છે ૬ મહાનિઝ્ઞા-અવતીર્થિક, નવાસી, થાવા, પાલડી નિમિત્તે આરંભ કરીને જે વસતિ ઘણાવી હોય તેથી વસતિમા સાધુ જો વાસ કરે તો આ દોષ લાગે, ૭ સાવધ-કોઈ પણ ઘર સાધુને નિમિત્તે કરેલ વસતિમા રહે તો આ દોષ લાગે, ૮ મહાસાવધ-સર્થ સાધુઓને માટે કરેલ વસતિમા પાત પકડી જ રહે તો આ દોષ લાગે ૯ અલ્પક્રિયા-જે વસતિમા પૂર્વે કદી ગયેલ મૂલ્લગુણ, મૂલ્લોત્તરગુણ અને ઉત્તરોત્તરગુણના જે દોષા ઘણવા તે ન હાય, તેમજ કાલાતિપ્રાતાદિ દોષ રહિત હોય અને ગૃહસ્થે પોતાને માટે ઘનાધી તેમા સાધુ નિમિત્તે વડે પણ આરંભ-સમારંભ ન કર્યા હોય અગર તો વડે પણ ઘસ્ટુ આવી-પાછી ન કરી હોય, કાજો પણ ન લીધો હોય તેથી વસતિ અલ્પક્રિયા વસતિ જાણવી આવી વસતિમા નિવાસ કરતા સાધુને કોઈ પણ પ્રકારનો દોષ ન લાગે અહીં 'અલ્પ' શબ્દ અભાવવાચક છે, પરંતુ અલ્પક્રિયાના અર્થ પ્રિયારહિત અગર તો સર્થ વાપર રહિત વસતિ જાણવી આ જણાયેત તથા પ્રકારની વસતિ પૈકી છેલ્લી નયમી 'અલ્પક્રિયા' વસતિની પસંદગી કરવી આ વસતિ મળે ત્યાં સુધી આઠ પ્રકારની વસતિનો ઉપયોગ પણ ન કરવો આ પ્રમાણે ઉત્સર્ગમાર્ગ જાણવો

દ્વે અપવાદમાર્ગ દર્શાવતા કહે છે કે-અલ્પક્રિયા નામનો નયમી વસતિ ન મળે તો પ્રથમ કાલાતિપ્રાતા વસતિ ગ્રહણ કરવી, તે પ્રથમ વસતિ પણ ન મળે તો ધોજી ઉપસ્થાપના વસતિ સ્વીકારવી તે ધોજી ન મળે તો ત્રીજી, ધોજી ન મળે તો ધોધી, ધોધી ન મળે તો પાંચમી, પાંચમી ન મળે તો છટ્ટી, છટ્ટી ન મળે તો સાતમી અને સાતમી ન મળે તો આઠમા વસતિ ગ્રહણ કરવી, પરંતુ પ્રમાદ રાહી વસતિનો ગવેષણા કર્યા વિના રહે તો દુઃખ આવે-પ્રાયશ્ચિત્ત લેવું પડે જે આચાર્ય આવા પ્રકારની વસતિનો સમ્રદ્ધ કરે તેને નિદાચાર્ય જાણવા

સ્વારપછીનું તથા વિશેષણ જણાવતા કહે વ-સાહુવર્ગ, સાધુઓના મનુદા

આ પ્રમાણે સાધુને નિમિત્તે કરે-ચળાવે તો તેથી વસતિ સાધુને કર્યે નહીં આ પ્રમાણે ઊપર જણાવેલ પૃષ્ઠિશ ચિંગેરે સાત અને ચરુષ ચિંગેરે સાત-૫ પ્રમાણે ચૌદ દોષધર્જિત વસતિ સાધુપ શોધથી-પસદ કરવી હવે ઉત્તરોત્તરગુણવસતિના ઉપધાતો જણાવે છે કે-“દૂમિયધૂવિયવાસિય-ઉજ્જોવિયવલિકુટા અવત્તા ય । સિત્તા સમ્મદ્વાયિ ય, વિસોદ્ધિકોડીગયા વસહી ॥૪૧॥” ૧ દૂમિય-ઘડી પ્રમુલ્લથી મીંત ચિંગેરેને ધોલ કરાવે, ઘઠારી મઠારી શોભાયમાન કરે, ૨ ધૂવિય-ધૂપિત પટલે વસતિને ધૂપદ્રારા સુધાસિત કરે, ધુર્ગધમય વસતિ જાળી ધૂપ, અગરાદિ ઉલ્લેખીને સુધા સિત કરવી ૩. વાસિત-પુષ્પ પ્રમુલ્લ પથરાવીને-બીછાવીને ધુર્ગધી દૂર કરવી, ૪. ઉજ્જોવિય-વસતિમા અધકાર જાળી પ્રકાશ કરવા માટે લીપ્ક ચિંગેરે સ્થાપન કરે અગર તો પ્રકાશ માટે નવા જાલિયા કરાવે, ૫ વલિકુટા-પ્રપમ વસતિ ભાગવનારને ભાતમો થલિ અર્પણ કરે અને પછી વસતિમા વાસ કરે, ૬ અવ્યક્ત છાળ, માટી, જલ અગર તો ગારાગઢે આગળાને લિપે અગર તો પલન આગતો દોષ તેને અટકાવવા માટે સચિત વસ્તુઓ વાવે ૭ સિત્તા-ધૂલ ન ઉઢે તે માટે પાણીનો છટકાવ કરાવે, ૮ સમ્મદ્વા-કચરો કાઢીને સાફ કરી દોષ-સંપ્રાપ્તિ થયેલ હોય અગર તો જાલ્યા થયેલ હોય તે સાધુ નિમિત્તે સાફ કરાવેલ દોષ-આ આઠ પ્રકારો સાધુને નિમિત્તે જે વસતિમા કર્યા હોય તે વસતિમા સાધુપ નિવાસ ન કરવા આ પ્રમાણે ચતુશાલાદિક વસતિને વિષે પણ સૂત્રોત્તર ગુણનો વિચાર જાણવો

વસતિને અગે ઊપર જણાવ્યા તે દૂષણો ઉપરાત શ્રીઆચારાગસૂત્રને વિષે કાલાતિક્રાંત ચિંગેરે દોષો દર્શાવે છે, જેનું સચિત સ્વરૂપ નીચે પ્રમાણે છે—
“કાલાહક્રત ૧ ઉવ-ટાળ ૨ અમિક્ત ૩ અણમિક્ત ૪ ય । વજ્ઞા ૫ ય મહા-વજ્ઞા ૬, માવજ્ઞા ૭ મહ ૮ પ્પત્તિરિયા ૯ ય ॥૧૧॥” ૧ કાલાતિક્રાન્ત-જે સ્થાને ચાતુર્માસ રહ્યા હોય તથા વાત્તીના સમયમા (દોષ કાલમા) જે વસતિમા માસકલ્પ કર્યો હોય તે વસતિમા માધૂપ ન રહેવું પડેલે કે ચાતુર્માસ કરેલ સ્થાનમા ચાતુર્માસ ઉપરાત પદ્ય દિવસ પણ ન રહેવું, જો રહે તો કાલાતિક્રાન્ત વસતિના ભાગવનાર થને અને દુદ્ધ-પ્રાપ્તિ આવે આથી જ રીતે માસકલ્પ ઉપરાત પદ્ય દિવસ થયું રહે તો પણ તે દોષ લાગે ૨ ઉપસ્થાપના-જે વસતિમા ચાતુર્માસ કરેલ હોય તે વસતિમા આઠ માસ થજ્યા વિના તેમજ માસકલ્પ કર્યું હોય તે વસતિમા થે માસ પહેલા આવે તો ઉપસ્થાપના દોષ લાગે પડેલે કે જે સ્થાનમા ચોમાસુ કર્યું હોય તે સ્થાનમા આઠ મહિના થયેલ થયા પૂર્વે આવે તો વાસ ન કરવી તેમજ માસકલ્પ કર્યું હોય તો થે મહિનાનો સમય પસાર થયા પાદ આવ્યું આ પ્રમાણે ન થત તો ઉપસ્થાપના દોષ લાગે અને આલોચન આવે

વિવેચન—સારા આચાર્યના લખણો જાણ્યા તેમ ઘટાચારીના પણ જાણવા ઠવિત છે, કારણ કે તો જ કનક અને પીતલ ઘડે રહેલા તપાષત સમજાય. વાદ્ય દેસાઝ પરથી થોડું પણ પ્રવારતું સાધુ અનુમાન ન થઈ શકે, તેને માટે તો તમની રહેણીકરણી અને અનુષ્ઠાનોની ચારીક તપાસ કરવી જોઈએ. આવા માધ્યમાર્ગના ભક્ત આચાર્યના પાંચમા પદનાર ધ્યેયના આત્માનો ઉદ્ધાર થઈ શકતો નથી, કારણ કે લોઢાનો ગોઠો ગળે ઘાધી તરવાની આશા રાખીય તે કયાથી પાર પડે ? લોઢાના ગોઠો પોતે ઢૂંધે છે અને પોતાના આશ્રયમૂળને પણ ડુવાડે છે. દુઝીલ આચાર્ય શિષ્યાદિનો સપ્રદ ન કરે, તેનું સરક્ષણ ન કરે, આગમમા દર્શાવ્યા પ્રમાણ આદાર-પાળીની સારસમાલ ન રાખે તેમજ સૂત્ર-સિદ્ધાંતનું અધ્યયન પણ ન કરાવે. અર્થ ન શીખવે, સાધુ-સાધ્વીને તથા * પ્રતી જટક ગણોને શીક્ષા આપીને સામાચારી-પોતાના ગઢછત્રી રીતભાત, આચાર-પ્રચાર તેમજ પંચામીમા દર્શાવેલ માર્ગ, રાત્રિ સવધી ક્રિયા, દિવસ સવધી ક્રિયા-અનુષ્ઠાનો ન શીખવે. ઘણી ચાલશિષ્યો-લઘુશિષ્યાને લાઢ લઢાય, પોતાના મોહનોયકર્મના ઉદ્યયો તેના મસ્તક તથા કોમલ હાથ પ્રમુલને, જેમ ગાય પોતાના ઘાઝરઘાને ચાટ તેમ, ધુપન કરે. આ ઉપરાંત તને જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રરૂપ માધ્યમાર્ગ ન દર્શાવે. પટલે કે તેના પ્રયે ચાલસરખ રાલે, રને લાઢ લઢાયે, રમત કરાવે પણ શુદ્ધ માગ ન દેલાડે, શાસ્ત્ર પણ મળાવે નહીં. આરા આચાર્યને શિષ્યા દિકનો શત્રુ જાણવો કારણ કે સાધુ ધયા છતાં, સસારસાગર તરવાનો હેતુ પાર પડતો નથી તેમજ ભયભ્રમણ ઘડે છે અને ઉભય આત્માનું અવશ્યાણ યાવ છે.

અહીં કાદ શકા કરતા પ્રશ્ન કરે કે—“ચાલશિષ્યને શીક્ષા દેવાનો શાસ્ત્રમા નિષેધ છે અને તમે તો ચાલશિષ્યની યાત કરી તે કદ રીત ઘટી શકે !” આ શકોનું સમાધાન કરતા શાસ્ત્રકાર જણાવે છે કે—“શાસ્ત્રમા ચાલશીક્ષા દેવાનો નિષેધ કર્યો છે તે આઠ વર્ષથી ઓછી યયની શીક્ષા માટ જાણવો પડેલે કે છ-સાત વર્ષની યયનો હાથ તો તને ચાલ જાણવો, આઠ કે તેથી વિશેષ ઉમ્મરનો હાથ તો તેને ચાલશિષ્ય ન જાણવો. અહીં ચાલશિષ્ય પડેલે આઠ વર્ષ કરતા વિશેષ યયનો જાણવો આમ છતાં પણ શાસ્ત્રમા અપવાદ તરીકે છ-સાત વર્ષની યયના ઘાઢવને પણ શીક્ષા દેવાનો અધિકાર દર્શાવેલ છે. અહીં પ્રસંગને લગતું વિશેષ વર્ણન કરતા જણાવે છે કે—“વાલે ૧ વુઢે ૨ નપુસે ય ૩, જઢે ૪ વીવે ય ૫ ઘાહિ ૬ । તેણે ૭ રાયાવગારી ય ૮, ઉમ્મને ૯ ય અદસણે ૧૦ ॥ ૧ ॥ દાસે ૧૧ વુઢે ય ૧૨ મૂઢે ય ૧૩, અણસે ૧૪ જુગિ ૧૫ હ્ય । ઓવઢુદ્ય ૧૬ મય ૧૭, સેહનિષ્કેહિયા ૧૮ હ્ય ॥ ૨ ॥ મુવિળી સવાલરઢ્ઠા, ધવાવેઊ ન કપ્પ ૧ । કાયવા દુપયસજુષા, ઇયસિં તુ પરુવળા ॥ ૩ ॥”

* શીક્ષા ગચ્છમાથી સ્પર્શ જાણવા માટે આવેલ સાધુ

यने सग्रहे पटले के आचार-त, क्रियापात्र, मयमपेमी साधुओं होय तने रागे, तेनु रचण करे, तनी गाचरी, पात्र तथा पद्यादिशनी सारमभाळ राखे, औषध धिगरेती तपाम राखे पर तु जे मीनाचारा होय, मयमथी पतित थयेला हाय तेवा साधुने न राखे फक्त पोतानी प्रनिष्ठा र पादवाहने माट ज्याच्या जेवातेया शिष्योना समुदाय वधार्या न करे

हथे सदाचार्यनु छळु विद्यापण जणावता कहे छे व-सुप्रार्थनु चितवत करे पटले के-आचार्य, सुयगडागादि सुत्राना अर्थ, नियुक्ति, भाष्य, पूर्णा, सग्र हणी, वृत्ति तथा टिप्पणादिष जे पूर्वार्थायाय रचेल छे तन भवभारे-ज्ञाने-सुप्रार्थ चितव अने शिष्यपरिचरन पण ते आप-समजाये, परंतु दुर्गिनीत शिष्य होय तेने र भणार-न शीसय आया लक्षणवाळा जे आचार्य होय ते सदाचार्य पटले के मोक्षमार्गादी ज्ञाना आनाथी विपरीत रीत वर्तनारा अनाचारी जाणया तेवा भ्रष्टाचारी सूरि शिष्यना घेरी-शत्रु समान जाणया शत्रु सदृश आचार्यना लक्षणा पत्रा हाय त के गाथापदे दर्शयिता वदे छे व-

संगहोवग्गह विहिणा, न करेइ अ जो गणी ।

समण समणि तु दिमिखत्ता, सामाचारिं न गाहय ॥ १५ ॥

वालान जो उ सीसाण, जीहाय उवलंपय ।

न सम्ममग्ग गाहेइ, सो सूरि जाण वेरिओ ॥ १६ ॥

[संगहोपग्रह विधिना, न करोति च यो गणति ।

अमण अमणी तु धीक्षित्ता, सामाचारिं न गाहयेत् ॥ १५ ॥

वालाना य पुन. शिष्याणा, जिह्वया उपलिम्पेत् ।

न सम्मगमार्गे ग्राहयति, स. सूरिर्जानीहि घेरी ॥ १६ ॥]

गाथार्थ -जे आचार्य आगमोक्त विधिपूर्वक ज्ञानादिक उपकरणों सेमज शिष्यनो तेमना सरक्षणपूर्वक सग्रह न करे, तेमने आहारपाणी प्रमुख के ज्ञान प्रमुखनी प्राप्ति थाय तमो आशय न आपे, साधु-साध्वीओंने दीक्षा आधी तेमने अष्ट प्रवचनमातानु पालन करवानी समजण पडे तेमी सामाचारी निस्वार्थपणे न शीसये, वर्ण बाळ-अन्न-अबोध शिष्यो प्रत्ये, गाय जेम बाछरडाने जीमवडे चाटे-बुवन करे तेम मोहपूर्वक चुम्बनादिक चेष्टा करे, यथार्थ मोक्षमार्ग न बताये-न समनारे अने कोई साधु शिष्यता होय तो तेनु निगारण करे-आया लक्षणवाळा सूरि-आचार्यने जैनशासनना शत्रु जाणया, आया आचार्यों मोक्ष-मार्गमजक होय छे. १५-१६

અતિમુક્તક કુમારની કથા-

ભારતવર્ષના વિશાળ નગરોમાં પોલાસપુરનું સ્થાન મહત્વનું ગણાતું રાજધાની તરીકે અને રાણી શ્રીમતી પોતાની પ્રજાને સ્વસંતાન સદૃશ જાણીને તેનું સારી રીતે પાલન કરતાં યશસ્વરૂપરાધી ચાલ્યા આવતા અને ધમના સરકાર ઉભય દપતીમાં પટલા થયા સુદૃઢ હતા કે શામનનો પ્રમાણના નિમિત્તે અવારનવાર ધાર્મિક મંદિરોમાં યોજાતા દોન કે દરિદ્ર નજરે પડતાં કે તેનું શ્રવણ થતાં જ રાજધાની તેના દારિદ્ર્ય નિવારણના માર્ગ યોજતો અને ય રીતે સમગ્ર પ્રજા રાજધાની રાજ્યપ્રજાલિપાથી મનુષ્ય રહેતો પોલાસપુરની યશ-પતાકા પણ દેશ-દેશાંતરમાં વિજયસ્વજની માફક, રાજધાની ગુણગાન ગાતી પરફરવા લાગે હતી

આ સરકારસમ્મત દપતીના જીવનમાં સમગ્ર રીતે સુખ દોષા છતાં પણ માત્ર સામી હતી 'સોનાની ઘાઠીમાં લોટાની મેથ' જ ઉકિતી માફક સંસારસુખ ભોગવતાં થતું થયેં થયેં થયેં જ્યાં જ્યાં સંસારસુખના કાર્યસ્વરૂપ સંતાન તેમને પ્રાપ્ત થયું ન હતું કર્મના અગમ ને અચળ સિદ્ધાંતોના જાણવાર તેઓ તેથી ન તો મ્હાનિ અનુભવતા કે ચિંતામન રહેતા કાર્ય પ્રતિદિન તેઓનો ધર્મ-ભાષના ને ધર્મકરણી શુદ્ધિગત આવને પ્રાપ્ત થતો કર્મરાજા કેવા કેવા તમાસા યોજે છે અને પરાધીન જગજીવો નરની માફક આ સંસાર-રંગભૂમિ ઉપર કેવા નાચ-નૃત્ય કરે છે તે સમભાગપૂર્વક ઉભય નિહાળતા સતસમાગમ અને તેમના ઉપદેશનું શ્રવણ થ પળ તેમનું અહોનિશ આવશ્યક વતવ્ય થતી ગયું હતું

છેવટે ભાગ્યયોગે તેમના સંસારજીવનની ઉગળ-કમી પણ દુર થઈ રાણી શ્રીમતી-પ દિવ્ય કાતિવાળા પુત્રરત્નને જન્મ આપ્યો પુત્રજન્મની યધામણીમાં રાજધાની પ પ્રયત્ને જલપ્રવાહની માફક થતું મૂક્યું રાજાને વિતાવતું ગળનારી પ્રજા પળ પૂળ ઊભાદથી આ આનંદ-પ્રસંગમાં પોતાનો સાથ પૂર્વે રાજકુમારનું નામ અતિમુક્તક રાગધામાં આવ્યું શુક્રપત્ની ત્રિતીયાના ચંદ્રની માફક તે પ્રતિદિન શુદ્ધિ પામવા લાગ્યો શાલુલભ કાલી પેલી ધાણીથી અને વિવિધ ક્રીડા-શુનુદલથી તે રાજકુમાર સૌ વાંદને આનંદ ઉપજાવી પોતા પ્રત્યે આકર્ષી લેતો

માન્યવાન આત્માની પૂર્વ તૈયારી જ અનેરી હોય છે તેમના આચાર-વિચાર અને યતન વિલક્ષણ રીતે મિશ્રમિશ્ર નજરે પડે છે પદ્માદ્યે પ્રમદ સાપ્દતા તેઓ પોતાનું ઉચ્ચ કર્માપ ચઢવાનું અધૂરું રહેલું કાર્ય પુન શરૂ કરે છે અને સપ જેમ કાચઠી નો ત્યાગ કરે તેમ સંસારસુખભોગોનો ક્ષણ માત્રમાં ત્યાગ કરે છે દાહગોળાથી મરપૂર તોળને પણ માત્ર ચીનગારીની જ ચરૂ રહે છે, ચીનગારી પ્રાપ્ત થતાં જ તે પોતાનું કાર્ય શરૂ કરી દે છે તેમ પુત્રજન્મના સંસ્કારી આત્માઓને નિમિત્ત મળતા જ પોતાનું મોક્ષમાગ પ્રતિનું પ્રયાણ લઘાએ છે યાદવય પ નિરી

૧ ચાલક, ૨ યુદ્ધ, ૩ નપુમક, ૪ કલાવ ૫ જડ^૧, ૬ વ્યાધિગ્રસ્ત, ૭ સ્તેન-ધોર, ૮ રાજપ્રાદી, ૯ ઉમત્ત-યજ્ઞ ધિગરેના કાપથી માઢા યનલ, ૧૦ અધ,^૨ ૧૧ દાસ, ૧૨ દુષ્ટ, ૧૩ મૂઢ-ચિત્ત રહિત, ૧૪ કળાત્ત, ૧૫ ઝુંગિત^૩ (દલવા કુલના), ૧૬ અવયદ્ધ-પ્રભાદિકથી પરવશ પડેલ, ૧૭ મૃત્યુ અને ૧૮ શિષ્યનિષ્કટિયા માતાપિતાદિના આત્મા વિના-આ અઢાર પ્રકારના પુરુષોને દીક્ષા ન આપવી છીઓમા આ અઢાર પ્રકાર ઉપરાંત યે ભેદ (આગળીશ તથા ધીશ) વિશાલ જાણવા ૧૦ ગર્ભ ધર્મી અને ૨૦ સ્તનપાન કરતા ચાલકચાલકી તમને પણ દીક્ષા ન દેવી, છતાં કારણવશાત્ દીક્ષા દેવી જ પડે તો અપવાદ તથા ઉત્તર્ગમાગના વિચાર કરવા

૧ ચાલક—છ સાત વયનો હોય ત ચાલક વદેવાય આવા લઘુચાલકને દીક્ષા આપ તો જનશાસનની હીલના થાય, સયમવિરાધના થાય, સ્વાધ્યાયની દાનિ થાય તમને આત્મચાતા પણ વન ચાલકસ્વભાવસૂત્રમ ચચટ ચિત્તના કારણ વિશેષ દલન-ચલનથી અગર તો આવા-જાવાથી ઝીવાતી વિરાધના થાય, સયમની પણ વિરાધના થાય, લોકમા પણ અપમાજના-નિંદા થાય શાકો કદે કે-“આવા લઘુ ચાલકને દીક્ષા આપી પણ તે ચાલક તમારું શુ જાણે? શ્વાભા-પીવાથી આ ચાલક વુ જી થાય તો પણ આ સાધુઓને દયા આપતી નથી આ સાધુઓ તો નિર્વ્ય ધર્મીને ધોતાના સ્વાર્થને માટે શિષ્યોનું જુદ વધારે છે ” લોકનિંદાના ભય ઉપરાંત દીક્ષિત ચાલકના માતાપિતા તની પાસ આયે ત્યારે પણ તે તેના પુત્રને પ્રલોભન આપતા નથીને ? યથી શકાયા ત લઘુશિષ્યની ઘરાયર તપાસ રાખવી પડે, અને તેને પરિણામ સ્વાધ્યાયની દાનિ થાય જો ચાલકના માતા-પિતા રોષા યેશમા આવા હોય તો દીક્ષા-ગુરુને દળવાનો-મારવાનો પણ પ્રવરત વરે અને તેથી આત્મવિરાધના પણ થઈ જાય આવા કાપીનો વિચાર કરી ચાલકીક્ષા ન આપવી ત જ ઉચિત છે આ સવધમા ચાલકીક્ષાના દિમાયતો કોઈ વહકો કે- “ અતિમુક્તને છ વયની ઉમર અને પ્રાવક્તસ્વામીને પણ લઘુવયમા જ દીક્ષા કરમ આપી!” આના પ્રયુત્તર પછે કે-“ તમને દીક્ષા આપતારા આચાર્ય આગમવ્યવહારી તેમ જ જ્ઞાની હતા કોઈ ચાલકને શ્રેષ્ઠ સ્પર્શવત જાણી, તેના દ્વારા શાસનની પ્રભાવતા-ઉપાત યશે યમ વિચારી શ્રેષ્ઠ આચાર્ય દીક્ષા આપે તો તેમાં કાપ ન જાણયો-ય અપવાદ માગ છે કારણ કે તથો ઉલ્લેખ પંચકરુપમાન્ય તથા ખૂર્ણમા વરેલ છે કોઈની દેખાદેહીથી ચાલકીક્ષા ન આપવી ય ઉત્તર્ગમાગ છે અયમતા મુનિ તથા પ્રીયક્તસ્વામીનું સક્ષિત વૃત્તાંત નીચે પ્રમાણે છે—

૧ ત્રણ પ્રકારના જડ છે માધ્યજડ, શરીરજડ અને હૃદયજડ

૨ રશ્મિદાન અવવા તો સ્વાનાર્થ નિદ્રાના ઉદ્ગવાલો પણ જાણવો

૩ ત્રણ પ્રકારના ઝુંગિત છે જ્ઞાતિહીન, કર્મહીન અને અપહીન ચાહાલદિ મસૂર્ય તે જ્ઞાતિહીન, કસાર્ક, માછીમાર વિગેરે કર્મહીન અને અવયવથી હીન તે અપહીન બાવણ,

અતિમુક્તક કુમારની કથા-

ભારતવર્ષના વિશાળ નગરોમાં પોલાસપુરનું સ્થાન મહત્વનું ગણાતું રાજવી શ્રીરિજય અને રાણી શ્રીમતી પોતાની પ્રજાને સ્વર્ચંતાન સદૃશ જાણીને તેનું મારી રીતે પાલન કરતા. યજ્ઞપરંપરાથી વાક્યા આચરતા જન ધર્મના સંસ્કાર ઉભય દ્વતીમાં ઘટલા વધા સુદૃઢ હતા કે શાસનો પ્રભાવના નિમિત્તે અવારનવાર ધાર્મિક મંદોત્સવો યોજાતા હોય કે દરિદ્ર નજરે પડતા કે તેનું શ્રવણ થતાં જ રાજવી તેના દારિદ્ર્ય નિવારણના માર્ગ યોજતો અને પરીતે સમગ્ર પ્રજા રાજવી ની રાજ્યપ્રજાલિકાથી સન્નિદ રહેતો. પોલાસપુરની યજ્ઞ-પતાકા પણ દેશ-દેશ તરફ વિજયવજ્રની માફક, રાજવીના ગુણગાન ગાતી પરંપરવા લાગી હતી.

આ સંસ્કારસંપન્ન દ્વતીના ઝીવતમાં સમગ્ર રીતે સુખ હોવા છતાં એક માત્ર યાત્રી હતી 'સાનાની ઘાછીમાં ફીટાની મેલ' એ ઉત્તિની માફક સત્સારસુખ મોગયતાં થતું થઈ શ્યતોત થઈ જવા જતા સત્સારસુખના પટસ્વરૂપ સત્તાન તમને પ્રાપ્ત થયું ન હતું કર્મના અગમ ને અઘળ નિહાતોના જાણવાર તેઓ તેથી ન તો જ્ઞાનિ અનુભવતા કે ચિંતામન રહેતા કુલટું પ્રતિદિન તેઓનો ધર્મ-ભાવના ને ધર્મકરણી વૃદ્ધિગત ભાવને પ્રાપ્ત થતો. કર્મરાજા કેવા કેવા તમાસા યોજે છે અને વરાધીન જગજીવો નદની માફક આ સંસાર-રંગમૂમિ કુપર કેવા નાચ-નૃત્ય કરે છે તે સમભાવપૂર્વક ઉભય નિહાળતાં સતસમાગમ અને તેમના ઉપદેશનું શ્રવણ એ પણ તેમનું અહોનિશ આવશ્યક વર્તણૂક થતી ગયું હતું.

છેવટે ભાગ્યયોગ તેમના સત્સારજીવનની કુળપ-કમી પણ દુર થ, રાણી શ્રીમતી-એ દિવ્ય કાર્તિકાઢા પુરસ્કરને જન્મ આપ્યો પુવજામની પ્રધામણીમાં રાજવી એ દ્રવ્યને જલ્દપ્રમાદની માફક થતેનું મુક્યુ રાજાને વિતાવતું ગણનારી પ્રજાએ પણ પૂજા ઉત્સાહથી આ આનંદ-પ્રસંગમાં પોતાનો સાથ પૂર્વો રાજકુમારનું નામ અતિમુક્તક રાજવામાં આપ્યું. ગુપ્તપક્ષની કિતીયાના ચંદ્રની માફક તે પ્રતિદિન વૃદ્ધિ પામવા લાગ્યો શાલસુલભ કામી ઘેલી વાળીથી અને વિવિધ વીદા-કુતુહલથી તે રાજકુમાર સૌ વેદને આનંદ ઉપવાથી પોતા પ્રત્યે આકર્ષી લેતો.

ભાગ્યવાન આત્માની પુષ તેવારી જ અનેરી હોય છે તેમના આચાર-વિચાર અને યતન વિશ્રમણ રીત મિશ્રમિશ્ર નજરે પડે છે. પજાદો પ્રસંગ માંડતા તેઓ પોતાનું ઉચ્ચ કમાવડ વધવાનું અધૂરું રહેતું કાવ્ય પુનઃ શરૂ કરે છે અને સપ જોમ કાંચલી નો ત્યાગ કરે તેમ સત્સારસુખમોનોનો શણ માત્રમાં ત્યાગ કરે છે. વાદનોઢા થી મરપૂર તોપને એક માત્ર શીતારોની જ જરૂર રહે છે, શીતગારી પ્રાપ્ત થતાં જ તે પોતાનું કાવ્ય શરૂ કરી દે છે તેમ પુવજામના સંસ્કારી આત્માઓને નિમિત્ત મઢતા જ પોતાનું માણમાગ પ્રતિનું પ્રવાણ લઘાયે છે. શાલ્યય પ નિરી

જ્ઞાન થય છે આ ધર્મમાં ચાલક દરેકે દરેક પદાર્થોનું નિરીક્ષણ કરી તેમાંથી શિક્ષણ મેળવ કરે છે, અમુક પ્રકારનું તેનું ચલન નિશ્ચિત થતી જાય છે પટલે જ લોકોત્તિ છે કે-“ કુમળા છોડને જેમ વાલીય તેમ થલે ”

અતિમુક્ત કુમારની થય હશે ॥ વર્ષની થવા આવી હતી છતા તેની મિત્રુ જતા, ચાલાકી અને વાસ્તુચાલતા દીર્ઘઅનુમતી થૂંદ પુરુષ જેવી હતી એકદા તે પોતાની ઉમ્મરના ચાલકો સાથે મીઠા કરી રહ્યો હતો તેવામાં ગણધર શ્રીગૌતમસ્વામી મદ મદ પગલા ભરતા ઈર્યાસમિતિપૂર્વક તે યાજુ જ આવી રહ્યા હોય તેમ જણાયુ શ્રીગૌતમસ્વામી નજીક આવતા જ તેને ભાવપૂર્વક નમસ્કાર કર્યો ઉભયના મેત્રો મલતા જ અતિમુક્તવધી સહસા બોલાઈ જવાયુ કે-“ હે મગવન ! હુ તમારા જેવો થશ ” પૂવમ્મની તૈયારી વિના, હૃદયરતના વોઃ અગમ્ય સંવેત ધમર આનુ વચન શુ શક્ય છે ? ચરેશ્વર જ્ઞાનીના રહસ્યપૂર્ણ થવાો અને કર્મરાક્ષની ગહનતા અહિં જનથી પરમાત્મી નથી ચાલકની રૂપરૂપી જવાબ આપતા શ્રીગૌતમસ્વામીય કહ્યુ કે-“ વત્સ ! મારી હજુ રૂપરૂપ છે ચારિત્ર તો શ્રાદ્ધાની ધાર જેવુ ઉમ છે ચારિત્રપાલન પટલે મીનતા દાતથી છોડાતા ઘના વાથવા જેવુ છે ”

કુમારે પ્રત્યુત્તર આપતાં કહ્યુ કે-“ મગવન ! જો કે હુ શિશુ છુ છતા મારો આત્મધ્વનિ કહે છે કે-હુ જરૂર તમારા જેવો થઈશ આપ મારે ત્યા મીઠવી અર્થે પધારો આપને અનુકૂલ અદ્વપાન તૈયાર છે આપના પુનિત પગલાં કરી મારા પ્રાસાદને અને સાધોસાધ મારા હૃદયરૂપી આવાસને પવિત્ર થનાથી ” અતિમુક્તવના આપ્રમથથી શ્રીગૌતમસ્વામી તેની સાથે ગયા અને ઉચિત આહાર વહોરી પથે પડયા

શ્રીગૌતમસ્વામી ગણધર મહારાજના ગમન વાદ અતિમુક્તવના હૃદયમાં મથન શરૂ થયુ વિચારધારા વેગપૂર્વક શરૂ થઈ ગઈ એક જ માત્ર કશ્યપિન્દુ તેમની નજર સામે તરવરવા લાગ્યુ-હુ ગૌતમસ્વામી જેવો કદ રીતે થનુ ? જેટ પક્ષિના વિચારો કરવામાં કઈ મુશ્કેલી નથી, હવાને તરંગો તો મન વળ્યા જ વને છે પરંતુ તેનો અમલ કરવામાં જ મનવની મહત્તા છે શ્રીગૌતમસ્વામી જેવા વનવાનો વિચાર કરવામાં કદ મુશ્કેલી નહોતી પરંતુ ચારિત્ર સ્વીકારી શુદ્ધ રીતે તેનું પાલન કરી, સાધુઝીવનના પરીપક્ષો સહન કરી તેમના જેવા થયુ કે કઈ નાનીસૂની વાત નહોતી પરંતુ મહિમ મન શુ નથી સાધી શકતુ ? મનના આધેગ ને આવરમા અતિમુક્તવ ઊભો થયો અને શીઘ્ર ગતિય શ્રીગૌતમસ્વામીની પાછળ ગયો તેમને પોતાનો ચારિત્ર સ્વીકારની મનોમાથના જણાવી શ્રી ગૌતમસ્વામી તેને પ્રમુ શ્રીમદ્ધાર્મ સમીપ લઈ ગયા પ્રમુખ માત-પિતાની સમક્ષિ લઈ આવવા કહ્યુ અતિમુક્તવે માતપિતા પાસે આવી સ્વ હવીકત જણાવી પોતાની માગણી થૂંકી કે-“ મને પરમાત્મા શ્રીમદ્ધાર્મીર દેશ પાસે પ્રવશ્યા અપાવો ”

માત-પિતાને મન અતિમુક્તકની માગણી ધર્મીકરણા ઓંચકા જેવી હતી વિશુદ્ધતા ક્ષણમાત્રમાં થાલીને મસ્મ કરી મૂકે તેમ રાજકુમારના આ વિચારથી રાજદંપતીનો આશા-મહેલ ભાગીને ચૂકી થ. જતો હતો એવના એક લાઢકયાળા પુત્ર પર તેમણે કેટલાય મનોરથ-મહેલ ઘણ્યા હતા, જ્યારે પુત્રની દિશા તો જનોલી જ માલુમ પડી સસ્કારસપ્ત રાજધોને આનાકાની કરવાનું વર્કીકારણ મહોતુ, કુલ્લુ પુત્રના આસન્નસિદ્ધિરવ અને પૂવસસ્કારિરવ માટે માંગ ઉપજ્ય, હૃદય પ્રસન્નતા અનુભવયા લાગ્યુ છતા પુત્રનો નયમ-રગ પતંગના રગ જેવો ક્ષણજોથી છે કે મજીઠના રગ જેવો દઢ છે તે તપાસવા માટે તેમણે કામુ કે-

“વહાલા પુત્ર ! આ તુ શું થોલે છે ? અધપુરવની લાકડી સમાન અને નિરાધારમા આધાર તુલ્ય તું અમારી લાઢકોઢમા ડહરેલો એકનો એક જ પુત્ર છે તુ તો અમારી આસની કીકી કીકી ગદ થઈ જતા જેમ આવ નિરુપયોગી થઈ જાય છે તેમ તારા વિના અમને પણ આ રાજ્યવૈભવ નવામા થઈ પડશે અમારી વૃદ્ધા વસ્થામા પણ તારી સિવાય અમારી સારસમાઠ કાળ રહેશે ! આ વિશાલ રાજ્ય ક્ષેત્રે કોને સુપ્રત કરશુ ? દીશ્વાપ્રહણનો સમય અમારો છે કે તારો ? તેમો તો જરા વિચાર કર અમારા કેશ પ્વેત થયા છે અને તુ તો વિકાસ પામતા ડુસુમ સરવો છે માટે ડતાવલ ન કર આ રાજ્યવૈભવ ભોગવીને પછી તારુ મનોવાછિત માધજે”

“વહાલા જનક તથા જનની ! વિશિષ્ટ જ્ઞાન ઘર કેમ જાણો શકાય કે તમે વૃદ્ધ છો અને હુ બાલક છુ ? શુ યમરાજ કેશનુ પ્વેતપણ નિરપ્તી આમત્રણ મોકલે છે ? ચશુ મામ આપણે જોઈ રહ્યા છીય કે પગ જેના શક્તિદીન થ. ગયા છે, નેત્ર જેમા વહી રહ્યા છે અને ગાત્ર જેના ગઢી કપા લાગ્યા છે એવા વૃદ્ધને પડતો મૂશી, જેને સસારને નિહાલ્યા પૂરા પાવ ચીમાસતા પણ નથી થયા, ક્રરે ! જેના કેશની કાલાશ પણ મનોહરતાને ધારણ કરવા લાગી હોય છે અને જે દશુ દુનિયા વડ ચિદિયાનુ નામ છે એ જાણતો પણ નથી એવા અભવને શુ યમરાજ નથી ડપાડી લેતો ? માટે જ નાના-મોટામા કે યવના વિચાર નવામા છે

યછી પૂજ્ય પિતાશ્રી ! વિચારો કે કોણ પુત્ર છે ને કોણ માતા કે પિતા છે ? સનાતનમણમા આ જીવને એવા કેટલાય સવધો થઈ ગયા તેમો વડ નોંધ છે ? આ જે માતા છે તે મૃતકાલમા પિતા, માતા કે પુત્રના સપ્તધથી વેટલી થ ધાર ઓઢાડ પૂરેલ છે કમરાજની બાલમા મત્રધની સરચાઈ શોધી પણ જોડે તેમ નથી પીતરાગના પચ્ચન મુજબ સવ આત્મા પથિવ તુલ્ય છે એ સિવાય ન તો માતા વ ન તો પિતા, નથી તો પ્રિયા કે નથી તો મતાન, અને તેથી જ રીતે તો મા, કે ન તો ઘઠેન શરણ આપનાર થઈ શકે છે જ્યા પોતે જ પરાધીન છે ત્યા ધીજાને શરણમૃત થાય પણ એવા પ્રકારે ? રવ આત્મા કોટિ વ્રયનુ દાન કયાથી કરી શકયાના ? શરણ તો તે મહાત્માનુ લેતુ ઘટે કે જેને વ્રણ લાકમા પરમ પેશ્વયતા સાધી છે એવી પેશ્વયતાની સાધના અર્થે દે શિરછત્ર !

હુ આપની અનુજ્ઞા ધાતુ છું આપના હાર્દિક આશીર્વાદ વગર મારા હિંસિત કાર્ય સધાય તેમ નથી, તેથી આપ ઉભય રાજીસુશીથી મને રજા આપો તમે સારી રીતે મમજો છો કે આપ ઘટિલોનો અનુજ્ઞા પિના પ્રગલ્ભ દ્વિભૂતિ મારો સ્વીકાર કરે તેમ નથી થતી વિનયપ્રધાન જૈનધર્મમાં મારા જેવાનું સ્વચ્છેદો વર્તન તલ માથ ધાતી શકે તેમ પણ નથી ધમ કરવું તે મારો પુત્ર સરિવેનો ધમ પણ નથી, માટે આપ અતરના ઉમલવાયો દ્વિપૂર્વક મને અનુજ્ઞા આપો "

માતાપિતા પણ અરિહતદેવના ઉપાસક હતા મસારની પરિસ્થિતિને સમજ મારા હતા તેથી તેઓય મહોત્સવપૂર્વક પુત્રને શ્રીમદ્દાશીરસ્થામીને દરને પ્રવર્યા અપાથી કુમાર પણ મુદગ્રીનુ વહુમાન કરવાપૂર્વક શાસ્ત્રના અધ્યયનમાં તેમ જ ક્રિયાકાન્દમાં તદ્દુપ વ યો અતરના હતાસથી સાધુધર્મનું પાલન કરવા લાગ્યો વયમાં ઘાટ છતાં જ્ઞાનથી અવાલ (પદ્ધિત) થયો સ્વલ્પ વગર ચારિત્રધર્મની દિવસાનુદિવસ વિશુદ્ધિને ધારણ કરી મુદ સાથે વિહરવા લાગ્યો આમ છતાં યાદ્યશ્વભાવસુદ્ધ રંદનોક સ્વતન્ત્રાઓ-પુત્રીઓ થઈ ગઈ

પરદા માત્ર કાઢીને શુધાતુર થયાથી કોઈ અધીના થરમાં અતિમુલક મુનિ મોચરી લેવા ગયા હયા 'ધર્મલામ' શાસ્ત્રનો ઉચ્ચાર કરી ક્રમા ત્યાં શેઠની પુત્રવધૂષ જાલ્ય કરતા પ્રશ્ન કર્યો કે-" હે મુન્યક મુનિચર ! આટલી રહસી ઉતાવળ કેમ કરી ?" તેની આથી અર્પ ને મામિક થાળી સામઘી ચમત્કાર પામેલા કુમારે જરાય આપ્યા કે-" યજ્ઞાનામિ તથા જાનામિ ' શેઠની પુત્રવધૂને આ વાક્ય નુ રહસ્ય ન સમજાયું પગ્લે તેણે પુનઃ પ્રશ્ન કર્યો-" આપે નું કહ્યું ? મને થરાવર સમજાયો " " અગિનો ! તમારા પ્રશ્નનો આશય તા મ દત્તો કે ' મને આટલી માની થયેલા દોષા લેવાની ઉતાવળ કેમ થઈ આવી ?' મેં જણાવ્યું કે ' યજ્ઞાનામિ' પગ્લે મ યુ ગમે તે સમયે જરૂર આવવાનું છે એ વાત હુ જાણુ છું પરંતુ ' તથા જાનામિ' વળ જ નથી જાણતો તે પગ્લુ જ કે પ કઈ અવસ્થામાં આવશે ? યા થયાલ યને પ્રાજ્ઞ આવશે કે શુદ્ધાવસ્થાને ત પસદ કરશે ? અને ક્યા આ સ્થિતિ હોય ત્યાં પછો ઉતાવળના પ્રશ્ન જ થયા ? મારો વાસે પગ્લું કોઈ વિશિષ્ટ જ્ઞાન નથી કે જેથી મન્યુના આગમનની સ્ત્રોત્તિ ધાર અધારી શકાય તેથી ઉતાવળ કહેવાય પણ કેમ ? "

શેઠનો પુત્રવધૂષ વાલ્મીકીના આ રહસ્યપૂર્ણ વચનો શ્રવણ કરી મમ્યવત્થ મૂળ ધાર પ્રકારના વ્રતયુક્ત શ્રાવકધર્મ પ્રવ્રણ કરીને શુદ્ધ અગ્રપાનાદિવધી મુનિધોને પ્રતિલામ્યા

પરદા ધર્માનુમા થરતી પર ચોતરફ જલ પથરાઈ રહ્ય છે, વિજલોઓના ધમકાર ને ઘાદલ્લના ગર્જારવ પછી મુશલધાર થરસાદ થરસી રહ્યો છે જાણે

દૃષ્ટિસુદરી દયમયું સ્નાન કરી રહી હાય તેવું ચિત્ર નજર સમુચ્ચ સહુ યાય
 જનતા પાતાના આવાસમાથી ચર્ચાવાળું આ દૃશ્યગમ દૃશ્ય નિહાળી રહી
 વૌપધશાસ્ત્રના મકાનમાથી યાલસાધુ અતિમુક્તકની દૃષ્ટિ પળ આ તરફ
 સ્વાભાવિક રીતે સંચાય છે. ઘડીભર સ્વાધ્યાય યાત્રુ પર મૂકી ઉપાશ્રયમાથી
 નીચ ઉતરે છે અને પાણીના ઘણા જતા પ્રવાહ પર નજર મહાય છે. ઘરનાદ
 અટકતા જાળ કારાગૃહના ઘડનમાથી છૂટ્યા હોય એમ નાની ઘડના પેટલા થ
 ઘાલ્યો ઘરમાથી ઘટાર આવી, પાણીના નાના નાના ધાગાધીયામા ઘાગળની
 હાદીઓ ઘડાથી સાગરમા ઘડાળ હવાઈ મુલ્ય આનંદ માણી રહ્યા છે. આ દૃશ્ય
 જોતા જ અતિમુક્તક મુનિશર પળ યાલગપનો ઝૂમિ જાગૃત ઘનતા જ નમાન
 ઘડના શિશુઓના સાથે શરત કરી કાચલીનો દોડો તરાવયામા લીન ઘડે છે.
 પોત કદ કશામા ઘડે છે, પોતે મચિતના ર્યાગી સાધુ છે. ય ઘાત તદન
 સ્મૃતિ ઘડાર જાય છે. આ સમયે જ્ઞાનો સિવાય કોળ જાણી શક તેમ છે. ક
 જલ્લમા કાચલીનું નાથ તરાવમાર આ યાલસાધુ અલ્પ ઘાલ પછી સસારસાગર
 મા આત્મ-નાથ તરાવી આત્મસિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરનાર છે. અજ્ઞાની જનતા તો
 ઘડાદી આવ જાદ રહી છે. ઘે-મુનિપણાન ન છાજે, ઘમા ઘૂવળ લાગ તથું
 અતિમુક્તકનું ઘડન છે.

ઉપાશ્રયની ધારીધથી જોડ રહેલા ધોગૌતમસ્થામીની દૃષ્ટિ અકસ્માત્ આ
 રુધુ શિષ્ય પર પડી. શરત જ તેઓમી સ્થા જાદ પહોંચ્યા ગુરુધીમે જાતાં જ
 અતિમુક્તક શરમાયા ઉભય પ્રમુ શ્રીમદાધીરદેવ સમીપે ગયા.

ક્યા પ્રવેશ કરા. ઈર્ષ્યાપરિત્ત. પટિકમઘા લાગ્યા સ્થા અતિમુક્તક સાધુપ
 'દગમટ્ટી દગમટ્ટી' ય પડના અર્ધમા પુષ્કલ વિચારણા કરી. પોતે સાધુ
 જીવનના ધુધોન અમરાઈ ઝવર ઘડાયા, નાથ તરાવયામા હમણા જ પાણી
 તથા માટના જીવોતે જે કિલામણા પહોંચાદી છે. ય આરુ ય દૃશ્ય ઘશુ
 સામ ઘડું કરી ઘડી સાધા મનથી શ્રમાપના આરમી સહ જ ઘડું છે. ઘ-
 'મન એવ મનુષ્યાણા, કારણ ઘઘમોનયો.' ।' ઘર્મઘઘ કે મુક્તિનું કારણ મનુષ્ય
 માત્રન પોતાનું એક મન જ છે.

'દગમટ્ટી'ની વિચારણામાં ને વિચારણામા જ અતિમુક્તક મુનિ લપલીન
 ઘડી ગયા વિચારધારા ઘથી ઘકાઘ ઘડી મઠું. ઘ પોતાની આસપાસ શુ ઘાલી
 રહુ છે તેવું પળ તેમને ખાન ન રહુ. ઘશ્ચાસાપના ઘાયક વિશેષ પ્રદીત ઘયો અને
 ઘ પાશવનો ઘ્યાલમા ઘમસમૂહ ઘય ઘશ લાગ્યો છેવટ ક્ષપકથેણીનું અઘલઘન
 પ્રહળ કરી, સઘલ ઘર્મેના ક્ષય કરી અલ્પકાઠમા કેશઠજ્ઞાન પ્રાપ્ત ઘરું સમીપસ્થ
 ઘવાપ તેમનો ઘયલજ્ઞાન મહાત્સય ઘયો. જે તોઘ ઘર્મોઘાટિ જમ સુધોના તોઘ
 તપથી ઘાલો શઘાતા નથી તે અર્ધો ક્ષળમાં આત્મમાયનારૂપી તોઘ તપઘલ ને
 સમતાનું અઘલઘન લઘ ઘાલો શકાય છે.

ચાલે અતિમુક્ત કેવળીય પૃથ્વીતલ પર વિહાર કરી, ઘણા મધ્ય જીવાને ઉપદેશવારિયી સિંચિત કરી, અધોગતિમા પદતા અટકાવી તેઓના ઉદ્ધાર કર્યો આવી રીતે વિચરતા વિચરતા, જુદા જુદા ગામ-નગરોમા ફરતા ફરતા સુર્યપુર સમીપ આવી તે નગરના વહારના ઉપાનમા સમયસર્વા જિતશત્રુ રાજા શ્રેષ્ઠ જન સમૂહયુક્ત આવી, પ્રદક્ષિણ દહ, વદન કરી, ધર્મશ્રવણ કરવા ઘેઠો મુનિમા મુચકારા ઉપદેશધારા વહવા લાગી-“ ક્યા લગી આ દેહ સ્વસ્થ છે અને વૃદ્ધાવસ્થા આવી નથી તેમજ દ્વિત્રિયા શિથિલ થઈ નથી જે આયુષ્યનો અત આશ્યો નથી ત્યાં સુધીમા આત્મકલ્યાણ અર્થે હ મળ્યો’ જરૂર ચત્ન કરો આગ લાગ્યા પછી પૂડો જોડવા જેમ મૃત્વતાનુ વારણ છે તેમ આ સ્થિતિ પલટાવા પછી-ઘાજી દ્વાધમાયો ગયા પછી-ઉપમ શુ કામનો ? જેને તમા પોતાના માનો છો તે તમારા રહેવાના નથી લક્ષ્મી વચલ છે, ક્ષણભંગુર છે, આયુષ્યનો ભરીસો નથી, દેહ વ્યાધિમસ્ત ક્યારે વનશે તે જાણી શકાય નહીં, પુત્ર પત્ની આદિ પરિવાર પણ સ્વાર્થપરાયણ છે આપા અસાર સસારમાયો સારરૂપ સયમનુ જ પ્રહણ કરવું તે સર્થ શ્રેષ્ઠ છે ”

પ્રતિપ્રસપ્ત અને અતિશયતાને ચરેલા અતિમુક્ત કેવળીની દેશના પટથતી ધને પમા શુ આશ્ચર્ય ? કંગલા ય મલ્યારમાઓપ સાધુધમનો સ્વીકાર કર્યો ધાજાઓપ ધાર વ્રતયુક્ત ધાયકધર્મનો સ્વીકાર કર્યો આત્મકલ્યાણની આવી કંટલી ય પરપરા પ્રવર્તાવી પ્રાંતે અતિમુક્તકુમારે મુક્તિપુરીમા પગલાં કર્યા

શ્રીઅતકૃત્તદશાગ સૂત્રના છઠ્ઠા વર્ગમા વચનો ૧૫ મો અધિકાર છે તેમા અતકૃત્તવચ્છી થાંતે મીસે ગયાનુ વહેલુ છે તત્ત્વ કેવલોગમ્ય ચાલ્પવમા ભાગ થતા દીક્ષા સ્વીકારી, દ્વિવાધહી પદિક્રમતા જ જેમણે કથલ્લજ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યું તે મહાત્મા અતિમુક્તકુમારને અનેકશ વદન હો’.

શ્રીવજ્રસ્વામીનુ વૃત્તાંત-

સુ.સિદ્ધ માર્લય દેશમા તુષવને નામનું નગર હતુ તે નગરને ચિષે ધન નામનો વ્યવહારવિષયજ્ઞ અને શ્રદ્ધાશ્રુ ભાવક વસતો હતા તેને ધનગિરિ નામનો સદ્ગુણી પુત્ર હતો સત્સમાગમને કારણે ધનગિરિનુ મન પ્રથમથી જ ધૈર્યમ્ય પ્રતિ ઢલેલુ હતું પરંતુ યુવાવસ્થાના આંગણમા પ્રથમ કરતા જ વિતાના આમદથી મુનેદા નામની સુશીલ સુવ્યા સાથે પાણિપ્રહણ કર્યું મુનવાના માર આર્ય સમિતે સસારની વિલક્ષણતા નિહાળી સયમ સ્વીકાર્યું હતુ

“ કાર્પેષુ મત્રી કર્ણેષુ દાસી ” ની માવક યતેના સસાર સુખપ્રયક ચાલ્યા લાગ્યો ધનગિરિ સાથે સસારસુખ ભોગવતા મુનદા સગમા વની તિયગ્જુભવ દેવના (જે દેવ અષ્ટપદ પર્વત પર શ્રીગૌતમસ્વામીના મુચકારા પુંડરીક અધ્યયન સામલ્યુ હતુ તેનો) કીય કથયોને મુનવાની કૃત્તિમા અવતર્યા ઉત્તમ ગમના પ્રમાયથી મુનદા ધર્મકરણોમા અતિશય આસક્તિ ધરવા છાગી તેને ઉત્તમ પ્રકારના દોરદો ડપગમા લાગ્યા, જે સર્વ ધનગિરિયે પૂળ કર્યો,

પોતાની ખાયાને મગર્મા નિહાળી ધનગિરિની અત્યાર સુધી સુપ્ત રહેલો પૈરાગ્યભાષ જાગૃત વચ્ચે પથ્થર પ્રમળ જાડ તેણ પોતાનો પ્રિયાને કહ્યું કે-“ દે સુલક્ષ્ણી ! તારુ અને તારા ગર્ભનુ કલ્યાણ થાઓ તારા જીવનના આધારરૂપ સત્તાનની તને પ્રાપ્તિ થઈ પૂજી છે હુ દયે મારુ આ મહિત સાધવા તારા માઈ આયસમિતે જેમનો પાસે દીક્ષા ગ્રહણ કરી છ તે શ્રીસિંહગિરિ પાસે સર્વવિરતિ સ્વોક્ષારીશ ’

સુનદાપ ઘળા આગ્રહપૂર્વક આજીજી કરી છતા અમૃતપાનની રૂઢાવાઓ ધનગિરિ તળીના ઘનનરમમા આગ્ર ન થયો પત્નીને વિશેષ સમજાવતા છેવટે તેણ અનુમતિ આપી અને ધનગિરિપ ચારિત્ર ગ્રહણ કર્યું

યોગ્ય સમયે સુનદાપ પદ સુદર અર્ધકને જન્મ આપ્યો પૂર્વજન્મના સ્વકારને યોગ તેનો દેહ-કાંતિ દેવ સરસ્વી દેશીપ્યમાન હતી પુત્રમુણનુ અઘલાકન કરી સુનદા અતિશય હર્ષ પામી ઘડીભર તે પોતાના પતિનુ વિયોગનુ જ પળ મૂલી ગઈ કુલ્લના વિશ્વવળરૂપ આત્મજને નિરપી કઃ માતાને દર્પાશુ ન આપે ? પળ માલીના ગર્ભમા શુ છુપાયુ છે તેની સામાન્ય માલીને શુ સ્વર પડે છે ? સુનદા પોતાના સત્તાનપ્રાપ્તિના સુખ ઊપર મનારથના વિહ્વા ઘળવા મઢી પઢી પળ તેને સ્વર ન હતી કે લિખિતમપિ સ્લાટે પ્રોજિસ્ટુ કઃ સમર્થઃ ? અગર તો વિધિરેવ તાનિ ઘટયતિ યાનિ પુમાન્ નૈવ ચિન્તયતિ ।

જન્મસમયે પાસે રહેલી કોઈ પદ સહીપ તેને ઉદ્દેશીને કહ્યું કે-“ વહાલા તનુજ ! તારા પિતાપ શો સયમ ન સ્વીકાર્યું હોત તો તારો અમૃતસય પદ રાજ કુમારના જન્મ જેવો ઉજવાત ” આ શબ્દા વર્ણપટ પર અપહાર્તા જ શિશુ થમક્યુ સહીપ ઉચારેલા શબ્દો પર વિશેષ ઊઠાપાદ કરતા તેને જાતિસ્મરણ જ્ઞાન થયુ પોતાની દેવ-ભવ સ્મૃતિપટમા આવ્યો થસ, યાઢકની મનોવૃત્તિ તરત જ ઘડલાઈ ગઈ દેવ સવધી દિવ્ય સુખો જેણે ભોગ્યા હોય તેને આ સસાર અસાર ॥ જળાય ને ? તેને દેવસુખ આકર્ષણ કરવા લાગ્યુ પરંતુ સયમ પાલન વિના દેવસુખ કયાથી પ્રાપ્ત થાય ? વિચારણાને અંતે તેણે ચારિત્ર-ગ્રહણ નો નિરધાર કર્યો પરંતુ જન્મ ધારણ કર્યાન માત્ર ગળગ્રીના જ દિવસો વ્યતીત થયા હતા આ સ્થિતિમા શીઘ્ર ચારિત્ર-સ્વીકાર કર્ફ રીતે થઈ શકે અને પદ માત્ર આધારરૂપ પોતાને માતા રજા પળ થેમ આપે ? આકાશપુષ્પની માકક તેની આજ્ઞા મનમા ને મનમા જ શમી ગઈ

તેણે વિચાર્યું કે માતાને કટાઢો આપું તા તે નક્કી મારો સ્થાન કરશે, નહીં તો પદના પદ પુત્ર પરસ્વેનો તેના મોદભાવ ઘટશે નહીં તેણે ઘાલોચિત સ્વન શરૂ કર્ફુ રુદન સંભળી સુનદા તેનુ રજન કરવા લાગી, તેને છાનો

રાખવા વિધિવિધ પ્રયત્ન કરવા લાગી, પરંતુ ઘાટકનુ રદન થય ન થયું જે જાણી જોઈને રદન કરતું હોય તે કયાથી સમજે ? ઘાટક થોડો વાર શાત થતું પરંતુ પાછું તેનું રદન શરૂ થઈ અતુ સુનદા આ જાતના પ્રતિદિના કલ્પાત થી કટાક્ષી ગઈ ધીમે ધીમે ઘાટક છ મહિનાના થયો, પરંતુ તેટલા સમય સુનદાને તો ૩ વર્ષ જેટલા લીધે થઈ પડ્યો

આપ્યાનુયાગે શ્રીસિંહગિરિ પાતાના ધનગિરિ તથા આયસમિત પ્રમુખ શિષ્યો સાથે આ જ નગરમાં આથી અઢધા ગાવરીસમય થતા ધાગિગિરિ ગુફ-આજ્ઞા માળી જ્ઞાનાતિશયથી માધી જાણી ગુરુપ ધનગિરિને જણાવ્યું કે-“ આજે તમોને જે ગોચરી પ્રાપ્ત થાય તે લાવજો સ્વચ્છિત્તે અચ્છિત્તનો વિચાર ન કરશો ” ધનગિરિ મુનિ ગોચરી માટે પરિભ્રમણ કરતાં કરતાં સુનદાના ઘૂંટે જ આઈ અઢધા સુનદા પોતાના પ્રતિદિન રદન ધરતા પુત્રથી પરિતાપ પામી હતી ધન ગિરિને જાતા જ તેના સ્વાભાવિક શોક પ્રગટી નિયલ્યા અને કહ્યું કે-“ હું તો તમારા પુત્રથી કટાક્ષી ગઈ છું હવે તમે તેને રદ જાણ અને પાછો-પાવો ” આ પ્રમાણ બોલીને આપેશ ને આપશમાં તથા પુત્રને ચઢારાથી લાધો ધનગિરિ તરત જ ગુફ પાસે આવી પહોંચ્યા પુત્રના વજનથી ધનગિરિને હાથ તરી હતો હતો તે જોઈ ગુરુપ કહ્યું કે-“ આ પુત્ર યજ્ઞ જેવો મજબૂત ને શક્તિશાળી થશે માટે તેનું વજસ્વામી યજુ નામ રાખો ” લાલનપાલન માટે ગુરુપ તેને સાધ્વીઓને સોંપ્યો અને સાધ્વીઆપ પણ શર્યાતરીઆ(ઉપાધ્યય આપનાર આધિકારી)ને સોંપ્યા તેઓ પુત્રપત્ન તનુ લાલનપાલન કરવા લાગી અને કમશ યજ્ઞસ્વામીની વચ વળ વર્ષ લગમગની થઈ સાધ્વીઓ અગિયાર અગની આતુતિ કરતા તેને વ્યગ્ર ચિત્તથી અવધારી લેવાથી વજસ્વામી પણ તીવ્ર પ્રજ્ઞાશક્તિના પ્રભાવ અગિયાર અગના જ્ઞાતા થતી ગયા અરેહર કહ્યું ૩ કે-‘ મુદિર્યસ્ય ચલ તસ્ય । ’

અમુક સમય પસાર થયા બાદ શ્રીસિંહગિરિ પ્રમુખ સાધુઆ પાછા તે જ નગરમાં આવી અઢધા પુત્ર સોંપતા તો સાંપાઈ ગયો પરંતુ ત્યારબાદ સુનદાના પશ્ચાત્તાપનો પાર ન રહ્યો કોઈ પણ દિસાએ પુત્રને પાછા મેળવવા તથા મહેનત કરવા માઢી પણ પાળી બઢાવવાની માફક તે સર્વ કૃષ્ણ થયું છેવટે ગુરુ સામુખ આવી પોતાનો પુત્ર પાછો માગ્યા સઘ પાસે પણ ઘાત મૂકાઈ અને તેમાં નિષ્ફળ નીચડતા છેવટે સુનદાપ રાજદરવારમાં પણ ફરિપાદ કરી રાજયોપ યોગ્ય તોડ વાદતા ફરમાવ્યું કે-“ રાજસભા ભરવી અને તેમાં પુત્રને વને વધે ડમો રાજયો જે તરફ પુત્ર જાય તેનો વચજો જાણવો ” સુનદાને આ પસદ પડ્યું કારણ કે તે જાણતી હતી કે-રતુ-આ પુત્રને મિષ્ટ ભાજન ન પ્રગ્ય આદિના પ્રલોભનથી તે પાતા તરફ આકર્ષા લેશે અને પાતાની ધારણા પાર પડશ સુનદાપ તરત જ વિવિધ તરેહના સુ દર રમકઢા અન અ ય મનમમતા પદાર્થ દર્શાવી પ્રલોભન જાપગામાં વધી કંઠાશ ન રાખી છતા વજસ્વામીપ તતી સામ

નજર મરમી પણ કરી તહીં ગજેન્દ્ર પર આરોહણ કરનાર શુ ગદ્ય પર ઘેસે ? છેવટે ધનગિરિય ફક્ત રજોહરણ થતાયતા તે તરત જ તેમના તરફ દોડી ગયો અને રાજવીય સિંહગિરિની તરફેળમા અમિત્રાય આપ્યો સુનદાય પણ છેવટે સમજી જઈ દોષા લીધી ધીમે ધીમે થય થયવાની સાથે શાસ્ત્રાભ્યાસ કરતો, ધન સ્વામી પણ ધ્યાવરણ, કામ, સિદ્ધાન્ત અને તર્ક વિગેરેમા ઘણા જ નિષ્ણાત થયા

ધનસ્વામી પશ્વદા ગોચરી હેવા જતા હતા ત્યારે તેના પશ્વઃ મિત્ર દેવે તેમની શુદ્ધિની પરીક્ષા કરી રસ્તામાં દેવે દુર્યોધન દેહકીઓ વિષુર્ધી પોતે સાધેવાહનુ રૂપ ધારણ કરી પોતાની પર્ણકુડીમા ધહોરયા પથારયા માટે આગ્રહ કર્યા ધન સ્વામી દુર્યાન્નમિતિપૂર્વક ગયા અને જોયું તો સાચેવાદના પગ ધૂમિને સ્પર્શતા ન હતા નેત્રો પણ નિર્નિમેષ હતા શુદ્ધિશાલી ધનસ્વામીને માત્રમ પહચુ કે-આ સાર્થવાહ નથી, પણ કોઈ દેવે આ ઘડી જાઠ રચી છે તેમણે તરત જ શાત શાન્તીમા વહુ કે-“મહાનુભાવ અમને દેવર્ષિનંદ ન કરવે” ધનસ્વામીનુ વચન સામઝી દેવ અત્યંત વિસ્મિત થયો અને સ્વસ્વરૂપે પ્રત્યક્ષ થઈ ધ્રીવજ્રસ્વામીને વૈશ્વિય જ્ઞાન આપી આપી જ રીતે ધીજે પ્રસન્ને ચેવર સ્વઘડી પરીભા કરતા દેવે પ્રસન્ન થઈ આશાશામિની યિષા આપી હતો

પશ્વદા ધનસ્વામીમાં રહેલ અવાહોર શુદ્ધી નજરે ચઢયુ થાત પમ ધની કે તેઓ સ્વદિલ્લુમિ ગયા હતા અને અત્યંત સર્વ શિષ્યો ગોચરી ગયા હતા ધનસ્વામી ધધા ઉપકરણોને પ્રમદ્ધ ગોઠવી પોતે પશ્વમા ઘેઠા અને સમર્થ-શાસ્ત્રરસા શુદ્ધ સ્વશિષ્યોને ધાધના આપે તેમ મોટે સાદે અગિયાર અંગની ધાધના ઉપકરણને ઉદ્દેશીને આપવા લાગ્યા શુદ્ધમહારાજ ધસતિ નજીવ આઠ્યા તેવામા તેમણે મેઘ જેવો ગમીર ધ્વનિ સામઝ્યો સામઝતા જ તેમના ધર્મો ધમકયા ઇત્રદ્વારા જોતા ધ્રીવજ્રસ્વામીનુ ઉક્ત આચરણ નિરહી અત્યંત હપ પાઠ્યા ધાલમુનિ શ્રીધનસ્વામી ક્ષોભ ન પામે તે માટે તેમણે દીર્ઘ સ્વદે નિસીદ્ધિ ઉચ્ચારો શબ્દ સામઝતા જ ધનસ્વામીય શીઘ્ર સર્થ ઉપકરણો જેમ હતા તેમ ગોઠવી દીધા અને ધહાર આપી શુદ્ધમહારાજની ધરણરજ દૂર કરી

ધનસ્વામીની આપી પ્રજ્ઞાશક્તિ અને ચિત્તચક્ષીલપણુ જોઈ આ ધાલસાધુની કોઈ અચા ન કરે તેમજ તેમની શક્તિનો અચને રચાલ આવે તે માટે તેમણે પશ્વ ઉપાય શોધી કાઢ્યો કેટલાક શિષ્યોને ધોલાવી વહુ કે-“અમો આસપાસના ગામદામા વિચરીય છીય અલ્પ સમયમા પાછા આવશુ, માટે તમો સર્થ અથે રહો અને ધમધ્યાનનો વૃદ્ધિ કરો” શિષ્યોય પ્રશ્ન કર્યો કે-“આપની નેર હાજરીમા અમને ધાધના ધોળ આપશે ? ” શુદ્ધ શાત રીતે જવાબ આપ્યો કે “ધ્રીવજ્રસ્વામી તેમને ધાધના આપશે ” શુદ્ધ સન્ધ્ય વહે છે કે આપણો શ્રવણ પ્રમ હ પમ વિચારી તેઓય પુન પૂછ્ય હતા શુદ્ધ પ્રથમનો માપક જ જવાબ આપવાથી સર્વ કોઈ આશ્ચર્યના સાગરમા લીન ધની ગયા ધનસ્વામીની ધપ વમા

અને કયાં યાચના આપવા જેઠ મગીરથ કાર્ય ? કયા હીરં ચારિત્રપર્યાયધાઢા માધુઓ અને કયા એક ઘાલમાધુ ? આવી શકા ધરાવતા છતા ગુરુપ કદેલ મિથ્યા ન હોય તેથી ભાવનાથી તેઓપ તે સયથી વિશેષ પૃચ્છા ન કરી પ્રભાતે શ્રીવજ્રસ્થામીપ પર્ણી ઉમદા રીતે યાચના આપી કે મદ યુક્તિયાઢા સાધુ પળ સદેહાર્થી સમજી શકે શ્રીવજ્રસ્થામી યાચના આપતા ત્યારે શિષ્યોને પયો પ્રમ થઈ ગયો કે ગુરુમહારાજ યાચના આપવા માટે પાઢા આઢ્યા કે શુ ? શિષ્યો શ્રી વજ્રસ્થામીની મુક્ત કટે પ્રશ્ન કરવા લાગ્યા અલ્પ સમયવાદ ડ્યારે ખીસિહમિરિ આઢ્યા ત્યારે તેઓપ કહ્ય કે—“ હથેથી હમેશા શ્રીવજ્રસ્થામી જ અમોને યાચના આપે તેથી કલોયસ્ત કરો તેમનો સમજાવદથી જેમ મેઘાગમન સમયે મયૂર મૃત્યુ કરે તેમ અમારા હૃદયરૂપી મયૂરો હપમરપૂર યને છે ”

વજ્રસ્થામીનો અભ્યાસ યધતા યધતા પર્વોનો થઈ ગયો તે સમયે દશ પૂર્વ સુધીનુ શાસ્ત્રાચ્ચયન શેપ રહ્ય હતુ અને તેનુ સપૂર્ણ જ્ઞાન શ્રીમદ્ગુપ્તસુરિને હતુ એકદા શ્રીનિહમિરિને યિચાર સ્પર્ચો કે—શ્રીવજ્રસ્થામીને મદ્ગુપ્તસુરિ પાસે મોક્ષલીપ અને સકલ શાસ્ત્રપારગત યનાથીપ ગુરુ આજ્ઞા યતા જ તેઓપ વિહાર કયો અને રાધિ થઈ જતા તેઓ નગર યહાર રાતયાસી રહ્યા આ યાજુ મદ્ગુપ્ત સુરિને સ્વપ્ત આઢ્યુ કે તેમના હાથમાયો યુધપૂર્ણ યાત્ર કોઇપ લજ લીધુ અને તેનું પાન કરી પ્રમોદ અનુમયો શ્રીવજ્રસ્થામીપ આગમન—હેતુ દર્શાવી અભ્યાસ કયો અને અલ્પ સમયમા જ યાગ્ગતપણુ પ્રાપ્ત કરી ગુરુ સમીપે આવી પહોંચ્યા ગુરુપ દશ પૂર્વમા નિષ્ણાત યયાજ્ઞાની આચાર્યપદ આપી ગદ્ગુનો માર પળ તેમના શિરે નાઢ્યો.

એકદા વજ્રસ્થામી વિહાર કરતા કરતા યાટલીપૂત્ર નગરે આઢ્યા ત્યા યિયામભાવથી વદ્ધરૂપી કાયા યનાથી સુદર દેશના આપી દેશના સામગ્રથા યાદ મગરજનો ટીકા કરવા લાગ્યા કે દેશનાને અનુકૂલ રૂપ નથી યીજે યિધસે યામવેલ સદશ રૂપ યનાયી દેશના આપી આ ય્યતિકર સાંમઢી તે નગરના યનધેષ્ટીની રંકિમળી નામની કયાપ મનથી મિરધાર કયો કે “ પરણુ તો વજ્રસ્થામીને જ નહીં તો યાટમખળ (મૃત્યુ) મ્મલ છે ” યનધેષ્ટીને આ યાત કાને આયતા જ તેમણે શ્રીવજ્રસ્થામીને કયા કે—“જ આપને એક કરોડ રત્ન વસ્થાદાનમા આપીશ માટે મારી આંત્રીજી સ્વીકારો ” યાદ શ્રીવજ્રસ્થામીપ રંકિમળીને મમજાથી અને પીતાના સાઢ્ધીસઢમા એક લાઢક ય્યક્તિનો ડમેરી કયો

એકદા તે પ્રદેશમા મયકર યુષ્કાઢ પહચો પ્રાણીઓ યુધી યધા લાગ્યા અને મકલ મધ પળ મુઢમરા તેમજ અનેક આપત્તિઓને વારણે ત્રાસી ડઠગો સાધુ—મમુદાયમા પળ મુલમરાપ સ્થાન જમાયુ આ આપ્તમાથી યચાધવા માટે ખીસધે વજ્રસ્થામીને યિહાસિ કરી શ્રીવજ્રસ્થામીને સ્વધીય પોરપયાનો પ્રસંગ પ્રાપ્ત થયો તેમણે તરત જ પીતાની શક્તિથી યિશાઢ પદ યિકુયા અને તેના ડપર મકલ સધને યેમાઢી મેહાપુર તામના તાગરમા પહોંચાદથી

મદાપુર નગરમા યોદ્ધોનુ સામ્રાજ્ય ચાલુ હતુ યોદ્ધા લોકો જૈનોની સારી રીતે નિંદા તથા ર્થ્યા કરતા ધીમે ધીમે તે નગરના રાજાના કર્ણમા દેર રેઢધામા આઘ્યુ અને કોઈ પણ પ્રકારે જૈનોને હેરાન કરવાનો મનસુધો કર્યો પર્યુ પણ પર્થ આયતા રાજધીપ માલીઓને ગુસ્સા રીતે વહેધરાવ્યુ કે " જૈનોને એક પણ ફૂલ ન આપશો " યયુવળ જેવા પવિત્ર દિવસોમા એક પણ પુષ્પ ન મળવાથી શ્રીસંઘનુ મન સતાપ અનુમલવા લાગ્યુ શ્રીસંઘે ઘસ્ટાભીને આ વૃત્તાત જાણ્યો શાસનપ્રભાવતા અંથે શ્રીચક્રસ્વામી આકાશમાગ માહેશ્વરી નગરીપ ગયા અને ત્યાં તેમનો મિત્ર સંહિય નામનો માલી રહેતો હતો તેણે ઘીશ લાલ પુષ્પ તે જ સમયે અર્પણ કર્યા ધુપદિમવત પર્વત પરથી સ્ખમીદેવીનુ મહાસપત્રયાત્રુ કમલ જિનપૂજા માટે લાવ્યા આ ચમત્કાર જોઈ યોદ્ધા લોકો શ્વચાળા પડી ગયા અને રાજા પણ જૈન ધર્મોલ્લસ્યો થયો આ પ્રમાણે તેઓશ્રીપ જૈનશાસનનો મહા પ્રભાવતા કરી

એકવા ઘસ્ટસ્વામીને ષ્લેમ રોગ થયો તેથી સુંઠનો વટકો ઉપયોગમા લઈ તેમાથી યોદ્ધો ઘાપરી ઘાકીનો માજે ઘાપરઘા માટે કાનના ભાગ પર રાક્ષી મૂક્યો દેવયોગે તેની વિસ્મૃતિ થઈ ગઈ સાજે પઢિલેહળ કરતા મુદપત્તિ દ્વારા તે કઠકો નીચે પડ્યો સુત્ર ઘસ્ટસ્વામી સમજી ગયા કે હવે પોતાનું આપુષ્ય ઓછું છે

પથમા ધીજો ભયંકર દ્વાદશવર્ષીય દુષ્કાઠ પડ્યો શ્રીચક્રસ્વામીપ અણશળ કરવાનો વિચાર કર્યો અને એક પર્વત પર ગયા અણશળ કરી ત્યાં સઘર્ષા પગલે તેમના પ્રત્યેના મતિભાવથી હ્રદમહારાજ ત્યા આવ્યા અને પોતાના રચને ચારે તરફ ફેરવી વૃક્ષ તથા મહન ધનને સરસા કર્યા તે પથંતનુ નામ ત્યારથી રચાવત પડ્યું છે અત્યારે દક્ષિણ માલ્યામા વિદિશા(ભેલ્લા)ની પાસે આ પથત આવ્યો દોઘાનુ મનાય છે

તેમના સ્વર્ગગમનની સાચોસાચ જ (૧)દશપૂર્વ (૨) સોધુ સહનન અને (૩) સોધુ સસ્થાન-પ પણ ઘસ્ટુઓ વિલ્હેદ પામી તેમનાથી ઘસ્ટશાલા શરૂ થઈ તેમનો સમય મયમપ્રધાન હતો અને પુષ્પની ઘાતર તેમણે કમર કમી તે પરથી કઠિતાર્થ પ થાય છે કે ચૈત્યપૂજા પ ધર્મનુ અતિ આવશ્યક અંગ છે

૨. ઘૃદ્-જેની ઘય ૭૦ વર્ષે ઉપરાતની હોય તેને ઘદ્દ વહેવાય કેટલાક આચાર્યા એમ પણ વહે છે જે જેની હ્રિયો શિથિલ-નિયલ-શનિહીન થઈ ગઈ હોય તે ૬૦ વર્ષે ઉપરાતની ઉમ્મરવાલો હોય તો પણ ઘૃદ જાણથી તેની વચા વલ્લ કરવી પડે, તે સાધુ આચારનુ સારી રીતે પાલન કરી શકે નહીં થલી તેનામા સ્વાભાવિય રીતે દુષ્પદ-અભિમાન હોય કે હુ ઘૃદ નુ, ઘોજા તો લઘુ છે, તેઓને હું કેમ નમસ્કાર કરું? इत्यादि इत्यादि आम छता પણ કોઈ ઘદ્-મજબૂત

સંઘયણયાગ્રો હોય અને સાધુના આચાર-વિચાર ઘરાઘર પાછો શકે તેમ જાણતું હોય તો અપવાદરૂપે તેણે યુદ્ધને પણ દીક્ષા આપી શકાય આ સંઘર્ષમાં વિશેષ ધનન પચકત્વભાવ્યમાં જાણાયેલ છે

૩. નપુસક જે પુરુષમાં પણ ન હોય અને સ્ત્રીમાં પણ ન હોય તેને નપુસક જાણયો તે યીજા સાધુઓને દુરાચારી યનાયે સંયમગી વિરાધના કરે, લોકોમાં દાસી કરાયે માટે તેણે નપુસકની દીક્ષા ન આપવી કદાચ અજાણતા અપાઈ ગઈ હોય તો તેને વાઢી મૂકયો કદાચ તે સ્વયં ન જાણ્યો જાય તો તેને ખાઢી લીને-સમજાવીને પણ વાઢયો કદાચ તે નપુસક રાજા પાસે પોતાને વાઢી મૂકવા સત્તથી પરિચાદ કરે અને રાજા તેનો પક્ષ લઈ તેને ગચ્છમાં રાક્ષસા આગ્રહ કરે ત્યારે સુત્ર આચાર્ય અમર તો મુનિરાજે રાજાને સમજાવવા માટે કહેતુ કે-“ આપના કૌશાગારમાં કોઈ દુષ્ટ માણસ હોય તો આપ તેને માટે કેવળ પગલા ભરો ! રાજા જવાબ આપે કે તેને તરત જ વાઢી મૂકુ રાજાનો આયો જવાબ સામલી સુત્ર સાધુ કહે કે-આ નપુસક અમારા જ્ઞાન, દશન અને ચારિત્રકૃપી મહારને છૂટનાર-દોષિત કરનાર છે માટે તેને અમારે ઘટિષ્ઠત કરવો જ જોઈય ” આ પ્રમાણે છેલ્લે રાજાને પણ સમજાયે કદાચ ધૈયાવશાદિક કોઈ કારણ પ્રસંગને અને નપુમ્બને દીક્ષા દેવી પટે તો કાચ સધાય ત્યાં સુધી રાત્વે, પણ તેને મિયા કાગળ કાં પણ ન શીખ્યે પછી વાઢી મૂકે ન જાણ્યો જાય તો યોગીનો ઘેષ પહેરાવી અચત્ર મૂકી આવે આ સયધી વિશેષ ધિયરણ આપદપદ જર્ણીમાં તથા ધૃતિમાં ‘ પારિટ્ટાવણિયા ’ના અધિકારમાં આપવામાં આવેલ છે

૪. કલીય-સ્ત્રીના નિમગ્નથી, સ્ત્રીના અગોપાનાદિના દર્શનથી, સ્ત્રીઓ સાથેના મિત્ર વાર્તાલાપથી જેને વામ ઉત્પન્ન થાય, સ્ત્રી સાથે ભોગ ભોગયવા તીવ્ર અભિલાષા ઉદ્ભવે, વામના ધેગને રોકી શકે નહીં-વિહયલ યતી જાય પરમ્તુ વામભોગને ભોગવી શકે મહીં તે કલીય જાણયો તે સ્ત્રીઓની પાછલ અંધ થઈને કર્યા કરે, શાસનની દેલના કરાયે, લોકોમાં નિંદાનુ પાત્ર યતે માટે તેણે કલીયને દીક્ષા ન આપવી કદાચ અપવાદ તરીકે દીક્ષા આપી હોય તો પણ વાઢી મૂકયો

૫. જડ-ત્રણ પ્રકારના જડ છે-૧ ભાષાજડ, ૨ શરીરજડ અને કરણ જડ (૧) જે ભાષા ઘરાઘર ન ધોતી શકે તે ભાષાજડ કહેવાય તેના પણ ત્રણ ભેદ છે-(જ) જલમુક (આ) મમનમય અને (૩) ષટ્કમય જલમાં કાંઈ દ્રવ્યના માટે ત્યારે જેવો ‘ ષટ્કમય ’ ધ્વનિ થાય તેની માપક યોલે તે જલમુક જે યોલતા થકા ઘચ્ચે હવલી ચાઈને-રાચકાઈ ચાલે તેને મમનમય જાણયો તેમ જ જે યકરાઆની માપક અવ્યક્ત યોલે, તેનું ઘચા ન સમજાય, વક્ત શબ્દ માત્ર કરે તેને ષટ્કમય જાણયો આવા જડને દીક્ષા ન આપવી કદાચ ધૈયાવશાદિને કારણે દીક્ષિત કર્યા હોય તો પણ તેને વાઢી મૂકયો આ સયધી

વિશેષ સ્વરૂપ પંચકલ્પભાષ્યમા અને આવશ્યક સૂત્રની વૃત્તિમા આપવામા આવેલ છે (૨) શરીરજઠ-શરીરે વિશેષ સ્થૂલ હાય, દૃષ્ટપુટ હોય, તથા યાકા ચક્રા અવયવગાળો હોય તો તે વિહારમા જલ્દી ચાલી શકે નહીં, ગોચરી લાવવામા પણ ઉપયોગી ન બીગડે તેમ જ આશ્વન્યક ક્રિયા કરતા વાદના દેવાના સમયે ઊઠ-બેઠ ન કરી શકે માટે તેના શરીરજઠને દીક્ષા ન આપવી પાતે પડેલા હાય અને સદ્વયોગી તરીકે યોજા સાધુની ગરૂર જ હોય તેવે સમયે તેને દીક્ષા આપ પરંતુ કાર્ય પૂર્ણ થયે તેને કાઢી મૂકવો (૩) વારણજઠ-સાધુના આચારને અને જે જે ક્રિયા વતાવીપ તે મૂલી જાય, સ્મરણમા ન રહે, પઢિલેહણ ન કરી શકે, પ્રતિક્રમણાદિ આવશ્યક ક્રિયા વારવાર મૂંઝી જાય, ક્ષતાત્રીપ ત્યારે લક્ષ ન રાલે-આવા શરસા દીક્ષા ન આપવી કારણવશાત આપી હોય તો કાયની સમાપ્તિ થયે તેને કાઢી મૂકવો

૬. વ્યાધિગ્રસ્ત—અતિમાર, મગદર, કોદ, શૂલ, દીર્ઘશ્વર, ઝીર્ણશ્વર રૂપાદિ વ્યાધિવાળાને દીક્ષા ન આપવી તેથી સયમ તથા સ્વાધ્યાયાદિકની હાનિ થાય

૭. સ્તેન (ચોર)—ચોરી કરે, માર્ગમા લોકોમા ચીસા કાતરે તેવા સ્તેન (ચોર)ને દીક્ષા ન આપવી, છતાં કોઈ ચોર પોતાનું વ્યસન મૂકી દે, ચોરી ન જ કરે, ચોરી ન કરવાની પ્રતિજ્ઞા કરે તો તેને કારણવશાત દીક્ષા આપે પરંતુ જેનું ચોરી કરવાનું વ્યસન ન જ છૂટે તેને કદાપિ દીક્ષા ન આપવી

૮. રાજદ્રોહી—રાજાનો ગુ હેગાર હાય, રાજાનો મહાર દૂરથી હાય, રાજાનો ઘાત કર્યો હોય, રાજપુત્રનો પ્રોહ વરનાર હોય, અગર તો કોઈ પણ પ્રકાર રાજદહને પાત્ર હોય તેને દીક્ષા ન આપવી

૯. ઉન્મત્ત—જેના શરીરમા ભૂત, પ્રેત અગર તો વક્ષાદિકની પ્રવેશ થયેલ હોય તથા મહામોહનીયમો જેને ઉદય હોય, મિથ્યાદષ્ટિ હોય, જેનું મન પરવશ-પરાધીન હોય તેને દીક્ષા ન આપવી

૧૦. અધ—જે અધ હોય, થીળદ્વી નિદ્રાવાળો હોય, વાળો હોય, ડુટો હોય, નકટો હોય તેને દીક્ષા ન આપવી થીળદ્વી નિદ્રાના ઉદયથી દસ્તી પ્રમુલના દાત મેંચો વાટે, ઝીંયોની દિસા કરે, સાધુઓનો પણ ઘાત કરી નાલે ઘઠી આઘલો હોય તે જીવદયા ન પાડી શકે, લોકમા નિંદા થાય અપરાધથી થીળદ્વી નિદ્રાવાળાને દીક્ષા આપી હોય તો તેને દુર કરવો-કાઢી મૂકવો અપવાદ માર્ગ ધાળાને દીક્ષા આપી શકાય પરંતુ આઘલોને તો સર્વથા દીક્ષા ન જ આપી શકાય જાં આપ તાં વિરાધક ગણાય, જા સવધા વિશેષ દર્શીકત પંચકલ્પ ભાષ્ય ધિગર ધંધોદ્ધારા જાણથી

૧૧. દાસ—દાસીના પુત્ર ત્રાય, ઝેરપ વેચાતા હીંધા દાય, માન (જામોત) તરીકે રાખેલા દાય અગર તા કોઈના રોગલ દાય તેવા દાસ-ચાકરને દોષા ન આપવી કદાચ દાસના માલીક કહે વ-દોષા આપો તો દોષા આપવી પણ ત અપવાદ માંગે જાણતો

૧૨. દુષ્ટ—વે પ્રજારના દુષ્ટ છે-(૧) કપાયદુષ્ટ અને (૨) વિપયદુષ્ટ મહા ક્ષાધ કરે, અભિમાની હોય, માયા-પ્રપચમા પૂરો હોય તે કપાયદુષ્ટ જાણતો આ મયધમા પદ્ધ સક્ષિત દટા ત આપ છ કોઈ પદ્ધ આચારને પદ્ધ કપાયદુષ્ટ શિષ્ય હતા પદ્ધ ચલત ગાચરી માટ જતા તે શિષ્યને સરસવની સ્વાદિદ માજી મઠી ગાચરી સદ્ પાછા ચલતા તેને મનમા વિચાર કર્યો કે-આજે તો આ માની હુ જ સાદશ સાધુના નિયમ પ્રમાણે ઉપાશ્રયે આધો તેને લાવલ સદ્ ગાચરા ગુરુને યતાધી ગુરુ તે સરસવની ધધી માજી પોતાના આહારાર્થે સદ્ લીધી ત સમયે તો શિષ્યથી કદ્ પણ ચોલી શકાય નહીં પણ તે યોધી શિષ્યે મતમા સ્વરૂપ કર્યો કે આ ગુરુ મારી લાવલી સ્વાદિદ ગાચરી આરોગી છે માટે તમા દાત પાઢી નારુ તા જ હુ ચરો આ પ્રમાણે માનસિક પ્રતિજ્ઞા કરી તે ગુરુને દરાન કરવાના છિદ્ર જોષા લાગ્યા, પરંતુ દાત પાઢી નાચવાના પ્રસંગ પ્રાપ્ત ન થાય ધીમે ધીમે આ શિષ્યની હીલચાલ અને તેના મનોભાવ ગુરુના જાણવામા આવ્યા તજે પોતાની પાસે ધીજા શિષ્ય રાચ્યો અને તેને મહામળ પૂર્વક કદ્ધ વ-પછા કપાયદુષ્ટ શિષ્યને મારી સમીપે ન જ આવવા દેવો યવામા ગુરુ અતસમય નજાક જાણી પાસે અણશણ સ્વીકારવાનો નિરધાર કર્યો અને પાસે રહેલા અય શિષ્યને સૂચના આપી કે-“હુ જીવુ ત્યા સુધી તે કપાયદુષ્ટ શિષ્યને મારી પાસે ન લાવયો તેમજ ન આવવા દેવો” આ પ્રમાણ વહીન ગુરુ તો સદ્ ગયા આ યાજુ પેલો કપાયદુષ્ટ શિષ્ય કોઈ કારણ પ્રસંગે ધીજે ગામ ધીજા સધાદામા ગયો આ સમય દરમિયાન ગુરુ કાલધમ પામી ગયા શિષ્યા તમના દેદને ઘાસિરાધી આજ્યા પેલો શિષ્ય આવતાં તેને આ સમાચાર જાણ્યા તેના ઉમેગનો પાર ન રહ્યો તેને ગુરુના સ્વર્ગ ઘાસનો શોક નહોતા યતો, માત્ર પોતાની પ્રતિજ્ઞા અપૂરી રહી ગઈ તેનો શોક યતો હતો કોઈ પણ હિમાયે પોતાની પ્રતિજ્ઞા પૂર્ણ કરવાના નિરધારથી તેને અગ્ય શિષ્યને પૂછ્યું કે-“કયા સ્થલે ગુરુની કાયાને ઘોસરાધી છે?” મયમીત યનેલા શિષ્યોએ જે સ્થાને ગુરુના શરીરને ઘોસિરાધ્યુ હતુ તે સ્થાન દર્શાવ્યુ પદલે કપાયદુષ્ટ શિષ્ય શીઘ્ર તે સ્થલે ગયા અને ગુરુના શરીર ને દાત શોધી કાઢીને પાઢી નાર્યા અને પાતાની પ્રતિજ્ઞા પૂર્ણ કરી-આવા કપાયદુષ્ટને દોષા ન જ આપયો (૨) જે પરછીમાં લપટ હોય, વિપયામક હોય તે વિપયદુષ્ટ કહેવાય. તવાને દોષા ન આપયો

૧૩. મૂઢ—અજ્ઞાની હોય, પરવશ હોય, વસ્તુને વસ્તુસ્વરૂપે ન જાણે, અતિશય સ્નેહ રાખે, શુ યમનસ્ક હોય તને દીક્ષા ન આપે

૧૪. ઋણાર્ત—જે કોઈ રાજાદિકનો દેવાદાર હાય, જેને માથે ઘણામાંનું વધુ હાય તેને દીક્ષા ન આપવી આગ્રી વ્યક્તિને દીક્ષા આપવાથી લોકો નિંદા કરે વ-વંદ્યાઢિયા થઈ ગયા, ઘરમા ખાવાનું ફરૂં ન રહ્યું પડેલે દેવ દીક્ષા લીધી થઢી ઘણા લણદાર શરસો યકત્ર થઈન વેપ છુટથી લે, ઢાસી કરે માટે દીક્ષા ન આપવી

૧૫. જુગિત—ત્રણ પ્રકારના જુગિત છે ૧ જાતિજુગિત, ૨ કર્મજુગિત અને ૩ શરીરજુગિત (૧) જે હલકી-નીચ જાતિના હોય તે જાતિજુગિત વહેવાય ભગી, ચઢાલ, કાઢા, ચમાર, ઘણકર, મીઠ, દરજી ધિગેરે (૨) કર્મ જુગિત—છીના પાપક મઢધા પ્રમુખ, મયૂર, કુકઢાદિના પાલક-પાપક, ઘાસ ડપર થઢીને તૃપ કરનાર, શિવારો કૂતરા પ્રમુખ રાજનાર તેમજ ઘાગુરી-જાઢ નાજ નાર ધિગેરે (૩) શરીરજુગિત—ઢાય, પગ, નાક તથા કાનરહિત તેમજ પાગલા, કૂચઢા, ઢાંગણા તથા કાળા, ઢુઢા ધિગેરે દશમા ભેદમા નકઢાનો પણ ડલ્લેજ મરેલ છે પડલ અઢીં જાણવેલ નથી, પરમ્તુ તે પણ સમસી લેવો જાતિ તથા કર્મજુગિત ધનેને દીક્ષા ન દેવી, કારણ ય તે હલકા કુઢના હોવાથી લોકમા નિંદા થાય, આદરાદિક ન મળે તેમજ તેના કારણે શ્રેષ્ઠ જાતિના શિષ્યો પ્રાપ્ત ન થાય થીજો પ્રકારે તો સર્વથા નિવેધને પાત્ર ન છે

૧૬. અવધ્—કોઈ ધિયા મળવા અગર તો જાણ જાણવા તથા અમુક સમય પર્યં ત ડદરપૂતિ કરવા માટ ગુરુને કહ વે-હુ અમુક સમય પધન્ત દીક્ષા લશ અન જાઢ્રાધ્યયન કરીશ, પછી ચારિત્ર ચૂકી દશ આથા ધનાર્થી ન પણ દીક્ષા ન આપવી કારણ ય આથા દેજાવથી લોકો જ્રમમા પડે ય સાધુઓ તા આથા ન વર્તનથાઢા દશે, લોકોન નિંદા કરવાનું કારણ મળે

૧૭. મૃત્ય—જે કોઈ રૂપિયાને માટ ધનિક ગૃહસ્થની નોકરી કરતા હાય તને દીક્ષા ન આપવા તેનો સ્વામી આજ્ઞા આપે તા આપવી

૧૮. શિષ્યનિષ્પેટિકા—માત પિતાની આજ્ઞા સિવાય નસાઢીને જે દીક્ષા મપાય ત શિષ્યનિષ્પેટિકા (શિષ્યની ચોરી ને અપહરણ) વહેવાય આગ્રી રીતે શિષ્ય ચારી કરી દીક્ષા આપે તો જાસનહીલના થાય, સયમથી પતિત કરાય, સયમની વિરાધના થાય, રાજદરવારમા ફરિયાદ થતા મય ઉત્પન્ન થાય, આત્મચિરાધના થવાનો પણ પ્રસંગ આવે માટે શિષ્ય અપહરણ કરી

વીક્ષા ન દરા અપવાદ તગા શિષ્યહરણ કરવુ પડે તા તની વિધિ શ્રીનિશો થવુર્ણી પ્રમુખ પ્રથમા છ આવા પ્રકારની શિષ્યનિષ્પટિકા તાસલિપુત્ર આવાય આયરક્ષિતધરિની કરી હતો જે સવધી સક્ષિત યુક્તાત નીચે પ્રમાણ છ
 થીઆર્યરક્ષિતધરિનુ યુક્તાત—

દશપુર નામના સર્વ ઋદ્ધિસિદ્ધિસપ્ત નગરમા ઉદાયન નામનો સમર્થ જને પ્રતાપશાહી રાજવી રાજ્ય કરતા હતા તને પદિત-શિરોમણિ અને ઇય ઘહારજ સોમદેવ નામનો પુરોહિત હતો સોમદેવને સુશીલ અને સસ્કારી રુદ્રસોમા નામની સદ્ગુણી પત્ની હતી જેના દ્વારા તેન આર્યરક્ષિત અને ફલ્ગુ રક્ષિત નામના પુત્રરત્નાનો પ્રાપ્તિ થઈ હતો જન્મથી જ બુદ્ધિશાહા આ યધુ-બેલહીને સુશિક્ષિત યનાયમા સોમદેવ પૂરા પ્રમત્ત કર્યો અને પાતામા રહેલ સર્વ જ્ઞાન તને વિધે ઢાલધ્યુ, પરન્તુ જ્ઞાનસાગરમા તરવાની ઇચ્છાવાળા આય રક્ષિતને આટલા માત્રથી તૃપ્તિ ન થઈ તેને માતાપિતાનો સમતિ મળવી વિશેષ વિષામ્બાસ માટ પાટલીપુત્ર નગરે પ્રયાણ વધુ

પાટલીપુત્ર તે સમયે આર્યાવર્તના પ્રથમ પશ્ચિના શહેરોમા અમર્યાન હનુ વદ્ધશનમા જ્ઞાતા વિદ્વાન પદિતા ત્યા રહેતા અત્યારે જે ર્યાન કાશીનુ છે તેધુ ર્યાન તે સમયે પાટલીપુત્રનુ હતુ સારા આચાર્યના હાય નીચ રહી આર્યરક્ષિતે યદાપનિપદના અમ્બાસ કર્યા અને પોતાના ઉત્કૃષ્ટ પ્રજ્ઞા સમજ શીખ્ર પ્રાદ્ય-બુદ્ધિથી તેને પોતાના સહામ્બાસીઆ તેમ જ આચાર્યનો પણ ઘાહ મળ્યો હીધો અમ્બાસ સવધી કાય પૂર્ણ થતા તે સ્વજન્મધેમિ પ્રત્યે પાછો કર્યો સોમદેવને મન આ પ્રસંગ મહાત્સયરૂપ હતો ધવ્ તો પાતાના પુત્ર અને વિષામ્બાસ કરી પાછો આવતો હતો તના બહુમાનને માટ તને લાગળી ઉત્પન્ન થઈ રાજાન આ સમાચારની જાણ થતા પાતાના પુરાહિતપુત્રના આદરસ્ત્વકારાએ રાજા પણ દાવી પર બેસી સામિ ગયો અને બહુમાનપુરસ્કર રાજ-રિયાસત સાથે તેનો નગર પ્રવેશ કરાવ્યો આર્યરક્ષિતને માટ પણ જીવનમા આ અમૂલ્ય પદ્ધ હતો

સોમદેવ પુરાહિત હતા છતા રુદ્રસોમા જનધર્માનુયાયી હતો સામ્બી સમૃદ્ધતા સત્સર્ગથી જૈનમત માટ અપૂર્વ સદ્માવ ઉપજ્યા હતા ધીમે ધીમે અમ્બાસ કરતા તળી ઝીઘાઝીઘાદિવ તરુનોના સ્વરૂપને સમજારી શ્રાવિકા યના હતી સોમદેવ આ જાણતા હતો છતા ત પણ સર્વધર્મ પ્રત્યે સમમાયવાળા દાવાથી વશ ન આવતો આર્યરક્ષિતનો પુર-પ્રવચ્ચ યથા ત્યારે તે સામાયિક રૂદ્ધ બેઠી હતી આયરક્ષિતે સ્વયદ્ આવીન માતાન ચિનયપુરસ્કર પ્રણામ કર્યો પરન્તુ સાસારિક ધ્યાપારનો ર્યાગ કરી સામાયિકમા બેઠેલ રુદ્રસોમા તો પોતાના ધવ્ ધ્યાનમા જ હયલીન રહી આર્યરક્ષિતને માતાના આવા વતનથી વદ્ધ સ્વેદ ઉપજ્યો તેને વિચાર યથા કે-મારા પાદિત્યને

કારણે રાજાપ અને પૌરજનોપ મારો સવિશેષ આદર સત્કાર કર્યો ત્યારે માતા મારા માટે પોતાના મુખમાંથી આશીર્વાદનો એક અક્ષર સરસો પણ ઉચારતી નહીં તેને જ્યારે ન હતી કે સામાયિક ઘટલે સાવધ વ્યાપારનો ત્યાગ એક માત્ર ધર્મધ્યાન સિવાય તેમા વ્યવહારોપયોગી વાર્યનો નિવેધ હોય છે નામા વિક પૂજ થયા થાદ યોગ્ય સમયે આયરક્ષિતે માતાને દર્પ નહીં થયાં કારણ પુછ્યુ

હરસોમાપ જાણ્યુ કે પુત્રને સન્માન થદાવવાનો આ ઉચિત સમય છે ઘટલે નમ્ર લાખીદા કહા કે-“ પુત્ર ! હુગતિદાયક તારા અભ્યાસથી કે પાઠિન્યથી હું શી રીતે સંતુષ્ટ થાઉં ? ” માતાના આ વચનો નામઝતાં જ આર્યરક્ષિત થમકયો તેણે માતાના વચનમા કહી ડહો મર્મ સમજાવ્યો

વિશેષ પૂછા કરતાં હરસોમાપ કહ્યુ કે-“ પુત્ર ! આ ભૌતિક જ્ઞાન તને ઘહુમાન અપાવશે, તારી કીર્તિ ફેલાવશે પરંતુ માયુ જ્ઞાન તો તે જ છે કે જે આત્માની ઉત્પત્તિ કરે આત્માને સમાર્ગના પથે ચાલે જૈનદશનમા અભ્યાસ વિના તારુ જ્ઞાન અપૂર્ણ જ રહેવાલુ જેમ જલ વિનાનુ સરીવર શીથે નહીં તેમ દૃષ્ટિવાદ વિનાનુ તારુ જ્ઞાન શોભશે નહીં ” દૃષ્ટિવાદ પશુ કહેવાય તેમ પૂછતાં માતાપ કહ્યુ કે-“ આપણા અગરને વિષે તોસલીપુત્રનામના જૈનાચાર્ય છે, તેની પાસે જાજે અને તે તને સઘ વસ્તુ સમજાવશે ” “ પ્રાત કાલે જાશ ” એમ કહીને માતાનો આદેશ આર્યરક્ષિતે મસ્તકે થદાવ્યો

માતા સાથેના ચાર્તાલાપ પછી આર્યરક્ષિતનુ મન થકદોલે થદયું તેણે વિચાર્યું કે-“ જાદલા વર્ષાની વિષામાત્તિ માટેનો પરિધમ માતાની દૃષ્ટિ તો ધૃયા જ નીચકથી કહી માતા પોતાના પુત્રના દિતને માંડે ઉત્કઠિત ન હોય ? જરેવર માતાપ મને સમાર્ગે લાયકા જ આ પ્રવાસ કર્યો છે, કારણ કે માતા કહ્યુ ઓપથ થાલકને પીયઢાવે છે તે તેના સ્વાસ્થ્યને માટે જ માતાપ જનાથેલ તોસલિપુત્ર આચાર્ય પાસે જાતું અને તેની પાસે અવશ્ય અભ્યાસ કરથો પણ તોસલિપુત્ર પાસે કેથી રીતે જાતું ? કેમ ચોલુ ? જનાચાવના શુ આચાર-વિચારો મે વિધિપ્રણાલિકા હશે ? ” આ પ્રમાણે વિચાર-મથનમા જ તેણે અર્ધી રાત્ર થયતીત કરી અને તે જ વિચારમા તેને નિદ્રા પણ આચો ગઈ પ્રાત વિધિ આટોપી લઈને જેવામા ગૃહમાંથી યદાર નિકલે છે તેવામા પોતાના મિત્રનો મિત્ર શૌરહીના સાઢાનથ સાઢા લઈને સામો મઢ્યો આ શુભ શુજન થયા જાણી આર્ય રક્ષિત આગલ થયો અને ઉપાધય પાસે આથી પહોંચ્યો કેરી રીતે ઉપર જાતુ અને શુ કરથું ? તેનો વિચાર કરે છે તેવામા ઢેઢૂર નામનો ધાવક ગુરને થદન નિમિત્તે આર્યો અને તેની પાઢલ-પાઢલ આયરક્ષિત પણ ગયો

ઢેઢૂરની માફક તેણે પણ તોસલીપુત્ર આચાર્યને થદન કર્યું નયો આગંતુક જાણી આચાર્ય તેને તેનું નામ, યોત્ર અને કુલ સઘથી પૂછા કરતા જણાયુ કે-

રાજાપ જોતો સહુમાનપુરસ્સર નગર-પ્રવેશ કરાવ્યો હતો તે જ આ પુરોહિત પુત્ર આર્યરશ્મિત છે. યાદ તેના આગમનનું કારણ પૂછતા આર્યરશ્મિતે માતા સાથેનો સંપૂર્ણ વાર્તાલાપ વહી સમજાવી દરિવાદ યજ્ઞાચવા માટે પ્રાર્થના કરી તોમલી પુત્ર આચાર્ય પણ આ સામઝી જ્ઞાનોપયોગ દોષો જ્ઞાનદષ્ટિ દ્વારા તેમને જણાવ્યું કે-શ્રીવજ્રસ્વામી પછી આર્યરશ્મિત પ્રભાવક આચાર્ય થશે પડલે તેને જ્ઞાત ધાળી દ્વારા જણાવ્યું કે-“આર્યરશ્મિત ! તારો ઉત્સાહ પ્રશંસાપાત્ર છે તારી તેજસ્વિતા પણ આ અધ્યાત્મનો લાયકાત પરવાર કરે છે, પરંતુ અમારી જાણાજા પ્રમાણે જે જોતી દોષા સ્વીકારે તેને જ દરિવાદનો અધ્યાત્મ કરાવી શકાય.”

આર્યરશ્મિતને તો કોઈ પણ પ્રકારે વિચાર્યાત્મની જગતી લાગી હતી અને તેની પછવાડે પૂજ્ય માતાની મેરણ હતી પડલે વિશેષ વિચાર કર્યા વગર તેણે ગુસ્સે પોતાની દોષા લેવાની સમતિ દર્શાવી આચાર્યશ્રીય વિચાર્યું કે-
“ આર્યરશ્મિત હમણા જ પાટલીપુત્રથી સુપરિહત પદ્ધતી લઈ આવે” છે, પ્રજાની પણ તેના પરત્વે પ્રેરપૂરી યાદ છે. પુરોહિતપુત્ર છે અને તેને કારણે રાજ્યોને પણ સહુમાન્ય છે પડલે જો તેને દોષા આપીને અહીં ને અહીં રાખીશ તો તેના પ્રત્યે પ્રેમ ધરાવનારા ચિત્રકારક થશે ” આ પ્રમાણે વિચારી તેણે આર્યરશ્મિતને તે વાત જણાવી કહ્યું કે-“ દોષા ભરને આપણે અહીંથી ગુપ્તગુપ્ત અવગ્રહ વિહાર કરવી પડશે ” આર્યરશ્મિતે તે પણ સ્વીકાર્યું અને યોગ્ય મુદતમા આર્ય રશ્મિત સત્તારી મટી મોક્ષમાર્ગના મુમાફક થયા જૈનશાસ્ત્રમા આ પ્રમાણે આ પદેજ-પદેલી જ શિષ્યનિષ્પેટિકા થતી

જાણે પૂજ્ય સેવારી જ હોય તેમ આર્યરશ્મિતે અલ્પ સમયમા જ પૂર્વોનો અધ્યાત્મ અધધારી લીધો વિશેષ વિચાર્યાત્મ માટે તોમલીપુત્રે તેમને શ્રીવજ્રસ્વામી પાસે મોકલવાની વિચાર કર્યો અને આજ્ઞા પણ આપી આ યાત્રુ શ્રીવજ્રસ્વામીને સ્થાન આવ્યું કે-પાયમથી મરેડ પાત્રદ્વારા મેં કોઈ પણ અતિથિને પારણું કરાવ્યું પરંતુ પાત્રમા દોષ અલ્પ જ પાયમ ઘાફી રહ્યું આર્યરશ્મિત તેમની સેવામા હાજર થયા અને અધ્યાત્મ કરાવવા માટે પ્રાર્થના કરી શ્રીવજ્રસ્વામીય તેમને અધ્યયન કરાવતાં તેઓ નવપૂર્વના જ્ઞાની થયા.

આ યાત્રુ આર્યરશ્મિતના ચાલ્યા જવા પાદ નગરમા સ્તેજ સ્વમ્ભટ્ટા મર્યો પરંતુ આર્યરશ્મિતની મમતિથી જ આ યજ્ઞાચ થનેલ દોષાથી તેનો વિશેષ ઝડાપોદ ન થયા રહસોમાય ગુરુવાત્મક્યથી દરિવાદનો અધ્યાત્મ કરવા વહી નાગ્યું પરંતુ લાવા સમયના વિરહથી તેનું વાત્સલ્ય આર્યરશ્મિતની જાણના કરી રહ્યું હતું મરસોમાને આર્યરશ્મિતને મટવાની ઉત્કંઠા થઈ પડલે ફલગુરુશક્તિને તેમને તેદવા માટે મોકલ્યો

ફલગુરુશક્તિને આવી આર્યરશ્મિતને માતૃસ્નેહનું સ્મરણ કરાવ્યું આર્યરશ્મિતે

જનાયુ " આ ક્ષણમગુર સસારમા સ્નેહ ને મોહ વેવા ? દાચિપ વહાર વાટેલા દાત શુ પાછા અદર જાય છે ? આ સસાર જ આથી વિચિત્ર થીનાઓથી ભર પૂર છે મોહરાજા આ જીવને વિવિધ રૂપે નધાવે છે અને આપણે નટની માફક આ સસાર-રંગભૂમિ ઉપર નાચીપ છીએ " વાદ વચ્ચુરખિતને પણ પ્રતિવોધી શ્રવણા પ્રદળ કરાવી

નથ પૂયનો અભ્યાસ તો સરલતાથી કર્યા વાદ આર્યરખિતે દશમા પૂર્વનો શરૂઆત કરી, પરંતુ અત્યાર સુધી ન જણાયેલ તેથી અમ હવે તેમને જણાવા લાગ્યો કઠિન ભાગાઓ, દુગમ ગમક, દુષ્કર પર્યાય અને સમાન શબ્દોના અર્થ શીખતા તેમની શુદ્ધિ હવે ચાકવા લાગી, છતાં પણ હદ મનોબલથી અધ્યયન શરૂ રાખ્યું પરંતુ વડાલો પ્રતિદિન વધવા લાગ્યો એકદા તેમણે શ્રીચક્ષ્ણસ્વામીને વક્તાતમા પૂછ્યું કે-“ હે ભગવન્ ! હજુ મારે કેટલું અધ્યયન કરવું શેષ રહ્યું છે ? ” ચક્ષ્ણસ્વામીએ તેમનો હૃદયગતભાવ જાણી લઈ પટલું જ વાંચ્યું કે-“ તેનો ચિત્તાર ન કરો, અભ્યાસ શરૂ રાખો મનને ચલ્લ ન લગાવો ” આ પ્રમાણે કેટલોક સમય વ્યતીત થયા વાદ પુનઃ પૂછ્યું ત્યારે શ્રીચક્ષ્ણસ્વામીએ શાંતવાણી દ્વારા જણાવ્યું કે-“ હજુ સરસવ પ્રમાણ મળ્યા છો અને મેરુપરત પ્રમાણ પાકી છે અધ્યયનમા વડાલો ન લાગ્યો ” જ્ઞાને સ્ત્રીધે આર્યરખિતે અધ્યયન શરૂ તો રાખ્યું પરંતુ મન પાતુ હઠતુ જતુ જણાયું છેવટે માતાને મળ્યા જવાના આશયથી તેમણે શ્રીચક્ષ્ણસ્વામી પાસે વિહાર કરવાની આજ્ઞા માગી શ્રીચક્ષ્ણસ્વામીએ જ્ઞાનદૃષ્ટિથી જોયું તો તેમને જણાયું કે આર્યરક્ષિત હવે વિશેષ અભ્યાસ કરી શકશે નહીં, કારણ કે સ્વપ્ન પઠ મિથ્યા ન થાય મમગ્ર પાપમમાથી શેષ શાકી રહ્યું હતુ પડેલે આર્યરખિત મમગ્ર દશે પૂયનો મારા દ્વારા લાભ પ્રાપ્ત કરી શકશે નહીં માત્ર આયુષ્ય હવે અતિ અલ્પ છે અને આર્યરખિત પુનઃ આ સ્થળે આવશે તે પહેલાં તો હું કાઠધર્મે પામી જઈશ ’ ભાવિભાવ જાણી શ્રીચક્ષ્ણસ્વામીએ તેમને આજ્ઞા આપી આર્યરખિત વિહાર કરી પાટલીપુત્ર આવ્યા અને દીશ્વાયુક તોમન્ગીપુત્ર આધાયને મળ્યા ત્યાંથી વિહાર કરી જમસ્થાન દશપુર આવ્યા રાજાએ અત્યંત ઘટુમાનપૂર્વક મામેયુ વર્ણુ કટંગવ સમયનો સ્થિરતા દરમિયાન તેમણે પોતાના માતા, પિતા, સ્વનનમવધીયગ તેમ જ વટલાક ભય પ્રાણીને પારમેશ્વરી દીશ્વા આપી

શ્રીચક્ષ્ણસ્વામીના વાઠધર્મે પામ્યાના સમાચાર આર્યરક્ષિતને મળતા તેમને પોતાના અપૂર્ણ રહ્યો ગયેગ અભ્યાસ માટે વચ્ચાત્તાપ થયો, પરંતુ જ્યારે પોતે પ્રથમ વાર જ તોમલીપુત્ર આચાર્યને મળ્યા જતા હતા ત્યારે જ સાદાનથ શેરદીના સાદા પ્રજ્યા તેનું તાન્તમ્ય હવે તેમને મમજાયું સાદાનથ સાદા પ સૂચન કરતા હતા કે સાદાનથ પૂર્વ પર્યંતનું જ્ઞાન તમને પ્રાપ્ત થશે

પૂર્વના અભ્યાસને સ્ત્રીધે આર્યરક્ષિતનો શક્તિ અનેક દિશાઓમાં વિસ્તૃત

પર્ષદ્વતી તેમનું જ્ઞાન-ચક્ર અનેક શ્રાવણા સમાધાન કરવા શક્તિમાન નીવડતું
 પવ્વશ મહાવિદેદ ક્ષેત્રમાં શ્રીસોમધરસ્વામીને વદન કરવા ગયેલ શર્વેદ્રે પ્રભુને
 પૂછ્યા કરી કે-“તે મ્યામિન ! આપના જેવું નિગોદનું સ્વપ્ન સ્વરૂપ ભરતક્ષેત્રને
 વિષે કોઈ જાણે છે ?” પરમાત્માય શ્રીઆર્યરમિતસૂરિનું નામ આપ્યું પછે
 તેમને જોવાની ઇચ્છાથી ઇદ્ર પૂદ્ગ પ્રાણનું રૂપ ધારણ કરી મથુરાનગરીમા
 આવ્યા અને ગુરુ સમીપે જઈ નિગોદનું સ્વરૂપ પૂછ્યું પછે ભગવતના વચન
 મુજબ જ સૂરિશ્રીય ચચાસ્થિત નિરૂપણ કર્યું ઇદ્ર તેમની આવી શક્તિથી અત્યંત
 રજિત થયો યાદ વિશેષ પરીક્ષા માટે તેમને સ્વ આપુર્ય મંડળી પૂછ્યા કરી
 ત્યારે ગુરુશ્રીય ચિહ્ન, આકૃતિ અને લગ્ન વિગેરે જ્ઞાનથી જાણીને સાગરો
 પમનું આપુ જણાવ્યું આ સામઙ્ગી અત્યંત હર્ષ પામેલા શર્વેદ્રે શ્રીસોમધરસ્વા
 મીય કહેલ સર્વ ચ્યતિકર તેમને સમઙ્ગાઓ અને પોતાના આગમનની નિશાની
 તરીકે વ્યવસ્થિત દ્વાર પેરથી લીધું ગદાર ગયેન શિષ્યો ત્યારે આપ્યા ત્યારે તેઓ
 વિસ્મય પામ્યા અને ઉપાસ્યનું દ્વાર શોધવા ભાગ્યા ત્યારે ગુરુના દર્શાવિયાથી
 શિષ્યોય પ્રવેશ કર્યો ત્યારે ગુરુય તેઓને ઇદ્ર-આગમ સવધી ચ્યતિકર
 કહી સમઙ્ગાઓ ત્યારે શિષ્યોના આસ્વામા આશ્રયનો અવધી જ ન રહો
 તેમના જીવનનું સર્વગ્રેષ્ઠ કાર્ય તે શાસ્ત્રજ્ઞાનને ચાર અનુયોગમા વિભક્ત કરવું-
 દ્રવ્યાનુયોગ, ઘરણકરણાનુયોગ, ગણિતાનુયોગ અને ધર્મકથાનુયોગ x શ્રીઆર્ય
 રમિતસૂરિના સમય પૂર્વે સાધુઓ સાધુ પાને અને નાસ્તીઓ સાધ્યો પાસે આલો
 ઘના પ્રદાન કરતી પરંતુ ત્યારપદ સાધ્યીઓય પણ સાધુ પાસે જ પ્રાયશ્ચિત
 પ્રદાન કરવાનો નિયમ કર્યો

શ્રીઆર્યરમિતસૂરિ જ્ઞાનપ્રમાયના કરી સ્વર્ગે સચર્યા તેમના શિષ્યો પૈકી
 વુર્ધલિકાપુરપમિત્ર, પદ્મગુરમિત્ર અને વિષ્ણુમુનિ વિગેરે મહાપ્રજ્ઞ અને વિલક્ષણ
 મુનિવરો હતા

આ અદાર પ્રકારો પુરુષને લીધા દેશ સવધી વિચારવાના છે ઉપર
 જણાવેલ અદાર પ્રકારના પુરુષોને લીધા ન આપતી આ અદાર પ્રકારો સ્ત્રીસંઘી
 પણ જાણતા, પરંતુ સ્ત્રી નપુસક કોને જાણવી તે સવધી જણાવતા કહે છે
 કે-તે પુરુષ નપુસકને સેવે તથા સેવાયે તેમજ વુદ્ધવનો વેશ ધારણ કરી સેવે
 તેમ જ સેવાયે તેને સ્ત્રી નપુસક જાણવી ને સ્ત્રીવેદ નથા નપુંસકવેદ યમ થને
 વેદની વેદનારી હાય છે સ્ત્રીઓન માટે ઉપર જણાવેલ અદાર ભેદ ઉપરાત
 યોજા પણ કે ભેદ હોય છે, જે નીચે પ્રમાણે-

૧૯. ગર્ભવતી-ગમવતી સ્ત્રીને લીધા ન લેવી કારણ કે અલ્પતીપોષણનો

x આ ચાર અનુયોગને વિમળ કરવાની તેમ જ નિગોદના સ્વપ્ન સ્વરૂપ સવધી દર્શીત
 કેટલાક અગ્રાચો થીજાલકાચાર્યના નામે વર્ણવે છે તે તરફ કેવલિગમ્ય છે

દાઘ લાગ, ચાલત્રને ત્યજી દેતુ પડે તેમજ ઠુચા ઉદરને જોડેન લાકો નિંદા કરે

૨૦ સવત્સા-જે સ્ત્રીને ઘાઘક ધાવતુ હોય તેને દીક્ષા ન આપવી અતરાય દાઘ લાગ, લોકો અવળવાદ થોલે

હય નપુસક મગધી વર્ણન કરતા શાસ્ત્રકાર જણાય છે ૪-નપુસકો સોઠ પ્રકારના છે, તે પૈકી દીક્ષા માટ દશ યાગ્ય નથી, ડ્યાર છ યોગ્ય છે જે દશ અયોગ્ય છે તે નીચે પ્રમાણે જાણવા-

" પઢક ૧ પાડક ૨ કાંચે ૩, કુમ્બી ૪ ઈસાલુ ૫ તિયા-સડળી ૬ તક્કમ્સેવી ૭, પકિસ્યાપકિસ્યા ૮ ડ્ય ॥ ૪ ॥ સોગવિયે અ ૯ આસત્તે ૧૦, દસ ઇય નપુસકા । સંકિલિટ્ટ તિ સાહુળ, પધ્યવેડ અકપિયા ॥ ૫ ॥

૧ પઢક, ૨ ઘાતિક, ૩ કલોર, ૪ કુમિક, ૫ ઈર્વાડુ, ૬ ગકુની, ૭ તક્કમ્સેવી, ૮ પાક્ષિકાપાક્ષિકા, ૯ સોગધિક અને ૧૦ આસત્ત-આ દશ પ્રકારના નપુસકો અશુભ પરિણામવાળા હોવાથી દીક્ષા આપવા યાગ્ય નથી

૧. પઢક-જે પુરુષ પુરુષાકાર લિંગધારી હોય પરંતુ જેનો હાથભાગ, ગતિ વિગરે સ્ત્રી જેવા હોય તે પઢક-નપુસક કહેવાય તેના ૩ ભેદ છે-(ઐ) મહિલા સ્વભાવ-ચાલવાની ગતિ મદ્ હાય, ચાલતા ચાલતા પાંદુ વાઢી ગ્રુપ, શકા પૂચક ચાલ, શીતલ અને કામલ શરીર હોય, સ્ત્રીની માફક હાથ હલાવવા પૂચક થોલ, સ્ત્રીની પેટ હાથના છટકા-મટકા-ચેતચાઢા કરે, પેટ ડુપર તિચ્છોં જમણો હાથ રાલે, તથા ઢાવા હાથની કોળી પેટ ડુપર સ્થાપન કરી, હથેલી ડુપર મુડ રાહી ડુમ્બો રદ, પોતાના ધમ્મને વારધાર હાથથી સ્પશ કરે, શરીરે ઘસ ધારણ ન કરેલ હોય તો હાથથડે છાતી, હૃદય વિગરે ઢાક, ચોલવાના સમયે આસના ગ્રુષા ડચા-નીચા કરે, સ્ત્રીના વરેણા પઢેરવાનુ વિશેષ મન વદ, પુરુષોની સમામા ઘેસતા મય પાંચે-સકોથ થાય, સ્ત્રીની સમામા ઘેસે તા આનદ પામ, સ્ત્રીના કામ જેવા કિ-રાધુ, પોરસધુ, ચાડધુ, સાધુ ગિગર કાર્ય કરવામા કુશલ હોય તે મહિલાસ્વભાવ (ઐ) સ્વરભેદ-સ્ત્રી જેવા અગર તો પુરુષ જેવો સ્વર ન હોય (ઈ) વર્ણભેદ-સ્ત્રી તથા પુરુષથી ભિન્ન ઘણ હોય (ઈ) પુરુષચિહ્ન મોટુ તથા જાડુ હાય (ઉ) સ્ત્રી સરણા કામલ ધાળી હોય અને (ઊ) સ્ત્રીની માફક પેશાવ કરે ઘટલે ક 'છરછર' ધ્વનિ કરતા સ્ત્રીના પેશાવની માફક માતલ કરે તમજ તેના પેશાવમા ફીળ ન હોય-આ છ પ્રકાર પઢક-નપુસકતા લક્ષણ જાણવા

૨. વાતિક-જેનુ લિંગ કારણે અગર તો ધગર પ્રયોજને ધણ સ્ત-ધ-શાત હોય, સ્ત્રીની સાથે મોગ મોગવતા દીર્ઘ સમયે મૈથુન કર્મ કરવા લાયક થાય

૩. ક્લીચ-તેના ચાર પ્રકાર છે (૧) નમ્ર સ્ત્રીને નિરસીન જેનું મન ક્ષોભ પામે, મનના ઘગ રોડી ન શકે તે દષ્ટિક્લીચ, (૨) જે સ્ત્રીનો ધ્વનિ માત્ર સામઘી માનો વેગ ન રાંકી શકે તે શબ્દક્લીચ, (૩) જે સ્ત્રીનો સ્પર્શ સહન ન કરી શકે તે અભિલપ ક્લીચ અને (૪) સ્ત્રી પોતાના માત્રથી જે મૈથુનના મતો રચવાઘી તે આમંત્રિત ક્લીચ

૪. કુમ્ભિક-જેને મોહનીયના પ્રયત્ન ઉદયથી ધાતુ નિકળવાના સમયે લિંગ તથા અઢ ઘને કુમ્ભની માફક ફૂલી જાય-વિકારયત યતી કાય તે

૫. રૂપ્યાલિ-કોઈ ધીજાને સ્ત્રી સાથે ભોગ ભોગવતો જોઈને તેની રૂપ્યા કરે

૬. શકુની-ચકલા, પારેવાની માફક ચારવાર મૈથુન સેવન કર્યા કરે તેમ જ હમશા વિપયમા જ આસક્ત રહે

૭. તત્કર્મસેવી-પોતાના લિંગમાથી થીય નિકળવા પછી, જેથી રીતે વૃત્તરો પોતાના લિંગને ઘાટે છે તેની માફક સ્વલિંગને ઘાટે

૮. પાક્ષિકાપાક્ષિક-શુક્લપક્ષમા કામ ભોગનો સીવ અભિલાષ હોય પરંતુ કૃષ્ણપક્ષમા શાત હોય અગર તો કૃષ્ણપક્ષમા ભદ્રકામેચ્છાધાઘી હોય પરંતુ શુક્લપક્ષમા શાત હોય પડલે કે પક્ષ પક્ષમા નપુસક અને પક્ષ પક્ષમા પુરુષ અર્થાત્ જે પક્ષમા ઉદય તે પક્ષમા અત્યત યદોદય હોય તે પાક્ષિકાપાક્ષિક ઘઘી કેટલાક મામ તથા છ માસમા એ પક્ષધાડિયા સ્ત્રી તથા પુરુષયેદના ઉદયધાઘા હાય છે, તેમજ નપુસકયેદના પણ હોય છે તે પાક્ષિકાપાક્ષિક

૯. સાંગિક-પોતાના લિંગને સાદ જાણીને તેમજ લિંગને આગઘી લગા ઢીને સ્વે તે

૧૦. આસક્ત-માગ ભાગવતા ધીર્ય સ્થલિત થદ ગયુ, હવે થીસી વાર ભોગ કરવાની શક્તિ નથી ત્યારે ધીતે સ્ત્રીને આલિંગન આપીને રહે

આ દશે પ્રકારના નપુસકા દીક્ષા આપવાને લાયક નથી

કોઈ શકા કરતા કહે છે કે-પુરુષમા પણ નપુંમક કઘા અને અઘી પણ નપુંમક કઘા તો તે ઘને ઘઘ્વે શો સપાવત છે ? જાનો જઘાઘ જળાવતા કહે છે કે પૂરે તો પુરુષના જેથી આકૃતિના નપુસક કઘા છે અને અઘી તો નપુંમક જેથી આકૃતિના નપુસકો વર્ણવમા છે સ્ત્રીયો સઘધી પણ મમ જ જાણી લેઘુ

હવે દીક્ષાને લાયક ■ નપુંસકો જળાવતા કહે છે કે-“ વઢિદિ ૧ ચિ પિદિ ૨ ચેન, મતઝોસદિઘવઢિ ૩-૪ । ઢિસિસત્તે ૫ દેઘસત્તે ૬, પઘ્વાઝેઝ

નપુસ ॥ ૬ ॥ ” ૧ ઘડિતક, ૨ ચિપ્પિક ૩-૪ મત્રૌષધિમુપહત, ૫ શ્વાપિત અને ૬ દેવશાપિત-આ છ પ્રકારના નપુસકોને પ્રમાણિત કરવા,

૧ ઘડિતક-રાજાના અત્ત પુરમાચોવી કરનાર(કન્ચુકી)ની ચાલવયમાથી જ અઢગોલકને છોદી નાત્વયામા આવ્યા હોય તે કૃત્રિમ નપુસકો ઘડિતક જાણવા

૨. ચિપ્પિક-જન્મતા થવા જ જેના અઢ આગઝીયદે મસઠી નાટ્યા હોય ત આ યને જળાયેલ ભેદમા ચાક્રમ નપુસકવેદનો ઉદય થાય તા શામાટે દીક્ષા આપવી જોઈ? ૧ શકાના નિરસન માટે કહે છે કે-તેઓમા વેટલાકને ઉપશમ થઈ જાય છે પટલે તેઓ કૃત્રિમ નપુસક છે પણ સ્વિલ્પ(અશુભ)પરિણામી નથી માટે દીક્ષાને લાયક છે

૩-૪. મત્રૌષધિમુપહત-મત્રના પ્રભાવથી પુરુષવેદ દળાગાને કારણે નપુસક થઈ થયો હોય પણ વેટલાક મત્ર, જન હોય છે જેના યોગથી કુલ્હો પ્રમુખ સમાનમા ઢાટ તો જિંગ નિ સત્ત્વ ધની જાય અને કૃત્રિમ નપુસક ધને પથી જ રીત ઔપધી લખરાનીને પણ નપુસક યનાયો હોય આ ધને પ્રકારના નપુસકો દીક્ષાને લાયક છે

૫. શ્વાપિશાપિત-કાંઈ તપસ્વી શ્વાપિ આપ આપતા કહ્યુ હોય કે-“ મારી તપશ્ચાર્યાના પ્રભાવથી ॥ નપુસક થઈ જા ” ૧ પ્રમાણે જે નપુસક ધનેલ હોય તે પણ મત્રજ્યા લઈ શક છે

૬. દેવશાપિત-દેવે આપ આપીને નપુસક બનાયેલ હોય

આ રીત રિચારતા અઢતાઢીશ ભેદો દીક્ષા દેવાને યોગ્ય નથી જા સત્ત્વ મા અપશદ અને ઉત્સર્ગમાર્ગ જાણવો હોય તો નિશીયચૂર્ણી, પચકરુપભાગ્ય ચૂર્ણી, વ્યવહારચૂર્ણા પ્રમુખ પચાગીના સૂત્રો તથા ગ્રંથો જાણવા

જે આચાર્ય સામાચારી ન બળાય તે શત્રુ સમાન જાણવા આચાર્ય જિહ્વા દ્વારા ચેલાને ઘાટે, જાઢ લઢાયે તેને પણ વૈરી સદશ જ જાણવો તે સયધે વિશેષ ધૃષ્ટાત જણાવતા કહે છે-

જીહ્વા વિલિહંતો, ન ભદ્રો સારણા જહિં નત્થિ ।

દ્ઢેણ વિ તાઢતો, સ ભદ્રો સારણા જત્થ ॥ ૧૭ ॥

[જિહ્વા વિલિહન્, ન ભદ્રક સારણા યત્ર નાસ્તિ ।

દળ્ટેનાપિ તાઢયન્, સ ભદ્રક સારણા યત્ર ॥ ૧૭ ॥]

ગાયાર્થ-જે આચાર્ય શિષ્યોને સ્નેહપૂર્વક ચુનન કરે છે, પરન્તુ હિતમાર્ગ

मा प्रयुक्ति करावनार तथा स्वकृतव्यनु स्मरण करावनार सारणा, वारणा, चोयणा अने पढिचोयणा न करावे-न समजावे ते आचार्य श्रेष्ठ नथी-कट्याणकारी नथी, परन्तु जे सद्गुरु समीपे रहेता छता सारणा, वारणादिक यता होय अने कदा चने दड आदिबडे ताडना करे तो पण ते श्रेष्ठ-हितकारी छे १७.

विवेचन-सुवर्णेनी शुखला शा वामनी ? शुखला सोमानी होवा छता पण ते घघनकारक न छे कोई आचार्य शिष्य प्रत्ये गमे तेडला वात्सल्यभाव धरा यता होय, स्नेहभाव राखता होय, मस्तक पर चुयनादिवडे प्रेम दर्शावता होय छता पण जो ते शिष्यने सयममार्गमा प्रयत्नावे नहीं, सारणा, वारणा, चोयणा अने पढिचोयणारूप धर्मकृत्य समजावे नहीं तो ते आचार्य शुभेच्छक न गणाय सारणा, वारणा इत्यादिक क्रिया जो न याय तो साधु प्रमादी बने, सुप्तशीलियो बाय अने धीमे धीमे अधःपतनना मार्गे आगळ बघे सारणा-हितकारी कार्यमा प्रयत्नावे, उपदेश आपे छे-‘ तारे गमन करती यजत ईयांसमितिपूवक चाल्यु, आ काय त त्वादु कर्तु, तेनु स्मरण राखजे अने करी तु अकार्य न करीश ’ वारणा-विपरीत मागथी निवर्तकारूप ‘ हे साधु ’ आबु अशुभ काय हथेथी करशो नहीं, आ कार्य तमारे करवा लायक नथी, आ कार्यथी तमार अहित-अकल्याण यशे ’ आ प्रमाणे पापकारी कायथी पाछो बाळे त वारणा चोयणा-‘ तमारा जेवाने आम करवु अयुक्त छे ’ यम जे कहेयु ते चायणा द्य त ‘ हे साधु ’ आबु अकार्य न करशो, यम में दया छता तमे कर्तु तो तमे वोपता भागी थया, चारित्रमा दण्डन थयु, अतिबाह्य लाभ्यो, तमारा जेवाय तो आबु अकार्य-अशुद्ध आधारन न करवु जोईय ’ आ प्रमाणे वारवार कराती प्रेरणा ते पढिचोयणा

आधी चारे प्रकारनी प्रणालिका जे गच्छमा नथी ते आचार्य हितसाधक न ज्ञानवा बळी जे आवाय दडे-ताडन-तजनादि करे परन्तु सारणा, वारणा दिक करेते आचार्य सारा ज्ञानवा ते ताडनादिक करे छे ते पण शिष्यना हितने भाटे, यळी चारित्रमा विराधना यथा देता नथी ताडन-तपन करे ता पण सारणादिक करता होय तेया आवाय समीपे रहेवुं परन्तु लाड लहायता होय, रमत करायता होय परन्तु चारित्रना आधाररूप सारणादिक न होय तो तेया आचार्य भी पासे न रहेतु प आ गायानो मावाय छे ऊपर पदर तथा सोळमी गायामा आचार्य शिष्य-शुभु क्यारे कहेवाय ते जणाव्यु, हवे शिष्य गुरुनो येरी कथी रीत बने ? ते जणावे छ-

सीसो वि वेरिओ सो उ, जो गुरु न विचोहय ।

पमायमइराधत्थं, सामायारीविराहयम् ॥ १८ ॥

[શિષ્યોઽપિ વૈરી સ તુ, યો ગુરુ ન વિબોધયતિ ।

પ્રમાદમદિરાગ્રસ્તમ્, સામાચારીવિરાધકમ્ ॥ ૧૮ ॥]

ગાધાર્થ-નિદ્રા, વિકથાદિક પ્રમાદરૂપી મદિરાવહે જેનું જ્ઞાન આશુત્ત થઈ ગયું છે તેના તેમજ સામાચારીના વિરાધક ગુરુને હિતોપદેશ દ્વારા જે ધર્મમાર્ગમાં સ્થાપન ન કરે તે શિષ્ય પણ શત્રુ સદૃશ જ છે. ૧૮.

વિવેચન-પરંતુ તથા સોલ્હમી ગાયામા શત્રુસદૃશ આચાર્ય સઘથી ઘર્ષન કર્યું, હથ આ ગાયામા શિષ્ય શત્રુ જેવો ક્યારે બને-શિષ્યને શત્રુ ક્યારે જાણવો ? તે સઘથી નિરૂપણ કરવામાં આવ્યું છે જો આચાર્ય અથવા ગુરુ નિદ્રા, વિકથાદિક પાંચ પ્રકારની પ્રમાદરૂપી મદિરામાં આસક્ત હોય, તેમાં જ રહ્યાપડ્યા રહેતા હોય તો તેને સાધો ઉપદેશ આપવો, જ્ઞાનમાર્ગની પ્રેરણા કરવી તેમજ શીઘ્રતા રાગ પરમારમાય પ્રરૂપેલ સામાચારીનું યથાર્થ પાલન ન કરે તો તેને પંચાધાર, પ્રતિક્રમણ અને પહિલેહનાદિ ક્રિયામાં પ્રવર્તાઈ, યોજાને પણ પ્રવર્તાઈ પ્રેરણા કરવી-આ પ્રમાણે જો શિષ્ય ગુરુને સ માર્ગ ન લાગે તો તે શિષ્ય શત્રુસદૃશ જાણવો આપણે આ જ પ્રથમા શેલવાચાચાર્યની કથામાં (પૃ ૩૦ થી ૪૧) જોઈ ગયા છીએ કે પ્રમાદી અને વિચાશ્રય બનેલા શેલવાચાર્યને તેમના પથક માત્રના શિષ્યે પુનઃ સયમમાર્ગમાં સ્થિર કર્યા હતા જો આ પ્રમાણે શિષ્ય સ્વગુરુને પુનઃ સ્થિર ન કરે તો તે શિષ્ય પણ શત્રુસદૃશ જ મનાય માતા-પિતાનો પ્રત્યુપકાર કરી કરી શકાતો નથી તેમ શીક્ષાગુરુ કે વિદ્યાગુરુનો પણ પ્રત્યુપકાર કોઈ પણ પ્રકારે કરી શકાતો જ નથી માત્ર જો ગુરુને સ્વધર્મમાં સ્થિર કરે, તેને પતિત થતા અટકાવે અને મોક્ષમાર્ગના પથિવ બનાવે તો જ કઈક અંશે તેમના ઉપકારનો ઘડલો વઢી શકે શ્રીસ્થાનાગદ્યુત્તમ(સ્થા. ૩ ઉદ્દેશો ૧, સુ. ૧૩૫) આ સંઘથી વિવેચન કરતા જણાવ્યું છે કે-“તિહ દુષ્પટિયાર સમણાઉસો ! તૃ-અમ્માપિડણો ૧, માટ્ટિસ્સ ૨, ધમ્માયરિયસ્સ ૩, સપાતોઽવિ ય ણ કેદ્દ પુરિસે અમ્માપિયર સયપાગ-સહસ્સપાગેહિં તિછેહિં અમ્મગેચા સુરમિણા મધવટ્ટણ ઉન્વટ્ટિત્તા તિહિં ઉદગેહિં મજ્જાવિત્તા સન્વાલકારવિભૂસિય કરેચા મણુઅ થાલીપાગસુદ્ધ અદ્ધારસવજણાઉલ મોયણ મોયાવેચ્છા જાવજ્જીવ પિટ્ટિવહેસિયાણ પરિવેહજ્જા, તેણાવિ તસ્સ અમ્મા પિડસ્સ દુષ્પટિયાર હવ્વહ !” ત્રણ જણા દુષ્પટિકાર છે ઘટલે તે ત્રણનો પ્રત્યુપકાર કરવો તે અતિ કઠિન છે ૧ માતૃપિતાનો, ૨ ભર્તા-સ્વામી-માલીકનો, આપણને સુધી કરે તેનો અને ૩ ધર્મપિતા-ધર્મગુરુનો, જેણે આપણને સમક્ષિત પ્રમાદ્યું હોય તેનો

(૧) ધર્મ પુરુષ પીતાના માતૃપિતાનું સહસ્રપાદ તેલચઢે મર્દન કરે, પમ કરીને

તેનો સતાપ-ઘટ દૂર કરે, પછી સુગંધી પદાર્થયથે ઉચ્છેદન કરે-પીઠી કરે, પછી શુદ્ધ સુગંધી જલયથે વ્રણ ઘસત સ્નાન કરાવે, પછી ઉત્તમ આમૂષણો અને શ્રેષ્ઠ ઘસ્ટો પહેરાવે, પછી મનપમદ પહે તેવો સ્વાદિષ્ટ અઢાર વ્યંજન (પશાય) યુક્ત ભોજન કરાવે, તેમની જિંદગી પવન પગલપો દુઃખાદિષ્ટ વેળાવથ કરે, પોતાના સ્વધ પર વેસાડી ચાલે અર્થાત્ તેમને લેશમાત્ર પણ દુઃખી ન થયા દે છતાં પણ શાન્તકાર ભગવત કહે છે કે તે પુત્ર માતપિતાના ઉપકારનો ઘડનો શાસ્ત્રી શાયે નહીં પરંતુ જો તે પુત્ર માતપિતાને વેચલિપ્રરૂપિત ધમ નમજાવે, તેમા સ્થિર કરે, ધર્મનિયામા અનુમોદન આપે તો તે પુત્ર માતપિતાના કરેલ ઉપકારનો ઘડલો ઘાડી શકે, કારણ કે કમુ છે કે-ધર્મસ્થાપનસ્ય મહોપકારક-ત્વાત્। અર્થાત્ ધમપ્રાપ્તિ કરાવવાથી મહાઉપકાર થાય છે આ પ્રથમ દુષ્પ્રતિકાર જાણવો

(૨) કોઈ એક શ્રેષ્ઠી પોતાના દરિદ્રો ગુમાસ્તાને-નોકરને પોતાનો નપત્તિથી ધનવત્ર બનાવે, પછી તે મૃત્યુ વ્રમે વ્રમે અનેક પ્રકારે ધનપ્રાપ્તિ કરી અતુલ સમૃદ્ધિવાળો બને અને વિવિધ પ્રકારના ભોગશિલાસો ભોગવે ત્યારબાદ જે પ્રથમ શ્રેષ્ઠી હતો તે કર્મવ્રમાયે નિર્ધન-દરિદ્રી થતો જાય અને વિચારે કે-‘મારો નોકર વિપુલ ધનગણિવાળો થયો છે માટે તે મને કંઈક આપશે’-આ પ્રમાણે ધારણા કરીને પોતાના પૂર્વના ગુમાસ્તા પાસે જાય ત્યારે તે નોકર વિચારે કે-‘હું દરિદ્રી હતો ત્યારે આ શેટના જ પ્રતાપથી ધન-નપત્તિવાળો થયો છું માટે આ સગ સપત્તિ તેમને આપી દઉં ?’ આ પ્રમાણે વિચારી સઘ સાદિત્રી શેટને અર્પણ કરી દે તો પણ પોતાના શેટના ઉપકારનો ઘડનો ન થતી શકે પરંતુ જો તે શેટને શ્રીજિનેશ્વરભગવતભાષિત ધમ પમાડે તેને સમક્ષિતી થનાય તો તેના ઉપકારનો ઘડલો ઘાડી શકે આથી જ રીતે દ્રી પોતાના પતિને ધમ પમાડે, પ્રધાન ગજાને ધર્મ પમાડે દુષ્પ્રતિકાર બીજો દુષ્પ્રતિકાર જાણવો

(૩) કોઈ શુદ્ધ ચારિત્રપાત્ર, મિયાતપર, પાચ મહાવ્રતોનું ચર્યાર્થ પાલન કરનાર સાધુ દોય, તેની પાને કોઈ પણ મલ્ય પ્રાણી આડી વઢે અને તેમની પાસેથી ચીતરામ ધમનું વચન સામગ્રીને તેની સહજા કરીને, તેનો કુટી રીતે સ્વીકાર કરીને, તેનું ચર્યાર્થ રીતે પાલન કરીને તેમજ પોતાના આયુષ્ય મૃત્યુ પામીને ચાર નિશાય પેઢી (મયનપતિ, સ્વતર, જ્યોતિષી અને ધેમાનિવ) કોઈ પણ એક નિશાયમા દેય તરીકે ઉપજે ત્રાદ અવધિજ્ઞાનથી જોતા તેને જણાય કે-મારા ધર્મગુરુ અમુક ક્ષેત્રમા છે, પરંતુ ત્યાં દુષ્કાલ વર્તે છે પછે પોતાના ગુરુને શ્રેમાત્ર વજ્ર ન પડે ને માટે તેમને ત્યાંથી ઉપાડીને સુમિશ્ર-સુકાઠગ્રાન્થ દેશમા મૂક અથવા તો મયકર અગ્નીમા ધૂળ્યા પડયા દોય ત્યારથી ઉપાડીને યમતિયાલ્લા સ્થાનમા મૂક અગર તો તેમના શરીરમા ઘણા સમયનો સ્થાથિ દોય તે દૂર કરીને તેમને નિરોગી બનાવે તો પણ તે ધર્માચાય ફરેલા

ઉપકારનો ઘડલો યહી શકે નહીં, પરંતુ કદાચ તે ધર્મગુરુ મયમદી પતિત થયા હોય, તેમની ધમગ્રસ્તા ઓછી થતી જતી હોય, ડામાગંજુ સેધન કરી રહ્યા હોય ત્યારે દેશલોકથી આવીને, વેચલીમગવતગ્રહપિત ધર્મ કહીને તેમા તેમને પુનઃ સ્થિર કરે તો પુષ્કરેલા તેમના ઉપકારનો ઘડલો યહી શકે

આ મયધમા વિશેષ યોના જળાવતા કહે છે કે-માતાપિતા વિગેરેનો પ્રત્યુપકાર થઈ શકે તે પરંતુ ધર્મગુરુનો તો આ લોક અને પરલોકમા પણ પ્રવેશી પ્રત્યુપકાર થઈ શકતો નથી, યહલે તે આ સ્વર્ગમા ગુરુ સવિશેષ દુષ્પ્રતિકારક છે થીડમાસ્તીશાસ્ત્ર-માત્રાશયે શ્રીપ્રશમગતિગ્રથમા કહ્યા છે કે-“દાપ્રતિ કારી માતા-પિતૈરે સ્વામાં ગુરુથ લોકેઽસ્મિન્ । તત્ત ગુરુરિદામુત્તમ ચ, સુદુષ્કરતર-પ્રતીકારી ॥” યહલે કે માતાપિતા વોષણ કરનાર શેઠ તથા ધર્મગુરુ આ લોક ને યિયે દુષ્પ્રતિકાર છે, તેમા પણ ધર્મગુરુ તો આ લોક અને પરલોકમા પણ હુલે કરીને પ્રતિકાર કરવા યોગ્ય છે અર્થાત્ માતાપિતા વિગેરેને જો ધર્મમાં સ્થાપન કરીય તો આ લોકમા અનુગ્રી થવાય પરંતુ ગુરુના અનુગ્રી આ લોક ને પરલોકમા પણ થઈ શકયુ મુશ્કેલ છે

ઝાટલા માટે જ આ અઢારમી ગાથામા કહ્યા છે કે-જો આપાય ડગમાર્ગ ગામી થયા હોય, યિપરીત મિથ્યાકરતા હોય તો તેના નિષ્કે તેમને પુનઃ ધર્મ માગમા સ્થાપન કરવા, તેમને સ્થિર ન કરે તો તેવા ચેત્તને ધેરી-શત્રુ મદદા જાણવો આ અઢારમી ગાથામા ગુરુને પ્રતિયોધ આપવાનો શિષ્ય માટે નિર્દેશ થયો, પરંતુ શિષ્યે પોતાના પ્રમાદી ગુરુને વેચી રીતે સમજાવવા તે માટે નીચેની ગાથા દર્શાવતા પદ છે કે-

તુમ્હારિસા વિ મુણિવર !, પમાયવસગા હવતિ જહ્ પુરિસા ।

તેણજો કો અમ્હ, આલવણ હુજ સસારે ? ॥ ૧૯ ॥

[તુમ્હારાગા અપિ મુનિવર !, પ્રમાદવશગા ભવન્તિ યદિ પુમ્પાઃ ।

તેનાઽન્ય કોઽસ્મારુમા-લમ્પનં ભવિષ્યતિ સસારે ? ॥ ૧૯ ॥]

ગાથાર્થ-હે સ્વામિન્ ! હે ગુરુદેવ ! આપના જેવા પુરુષ પણ જો પ્રમાદવશ થઈ જાય તો પછી આ અપાર સમાસ્તાગરમા પડતા મદમાર્ગી પવા અમને નોખા મરણા આપ સિવાય કીજા કોનો આચાર ? અર્થાન્ અમને મનદુઃસમાર્થી કોણ છોડાવશે ?

વિવેચન-આપણામા કદ્યત પ્રચલિત છે કે-“જેનો નાથક આધર્યા તેનું

કટક (સૈન્ય) કૃત્રામા ” આ ઉક્તિ મરાઠર પ્રમાદી ગુહને ત્વાગુ પડે છે જો ઉત્તમ પુરુષ-ગચ્છનાયક પુરુષ પ્રમાદવશ થઈ જાય ત્યારે તેમનો ઘોષ વશુ પણ પાટ નિપજાવી શકે નહીં અને તેમના આચારચિહાર જોઈ કેન્દ્રાચ શિથિલ ઘનના શિષ્યો પણ વિશેષ પતિત થાય, માટે સારા શિષ્યની ય પરજ છે કે તેણે ગુપ્તે પ્રતિગોધયા-મમજાથી પુન શુદ્ધ માર્ગમાં સ્થાપિત કરવા મમજાવવાના પ્રસંગે શિષ્ય કહે કે-“ હે ગુપ્તેષ ! તત્રા તો આ ચાર ગતિરૂપ અગાધ મયસાગર માથી અમારો ઉદ્ધાર કરવામા જાજ સમાન છો જહાજ જ સમુદ્રમા અવલગ્ન રૂપ છે જો જહાજ તડે અગર ઢૂંધે તો તેના આખયે રહેલા પચિત્રો પણ પોહા પામે અગર તો ઢૂંધી જાય ધયી રીતે જો આપ પ્રમાદરશ ઘનશો તો પછી અમારે કૌનુ શરણ સ્વીકારુ ? ” આ પ્રમાણે વિવિધ મિષ્ટ યચનથી ગુહને પ્રતિગોધયા પ્રયત્ન કરવો પરન્તુ કટિન કે કટુ યચન ન કહેવું સ્તુતિ કે પ્રાર્થનાપૂર્વક કહેવામા આવે તો તેની ગુહ પ્રત્યે શીઘ્ર સારી અમર થાય કે તેમની સ્તુતિ કેવી રીતે કરવી અગર તો ગુહના કેવી રીતે ગુણ દર્શાવવા તે મધથી ધર્ષન કરતા કહે છે કે-

પુદગોવિધ સન્વસહ, મેરન્વ અકપિર ઠિય ધમ્મે ।

ચદુચ્ચ સોમલેસ, ત આયરિય પસસન્તિ ॥ ૧ ॥

અપ્પરિસાવિ આલો-યનારિહ હેલકારણાવેહિન્નુમ્ ।

ગર્ભાર દુદ્ધારિસ, ત આયરિય પમસતિ ॥ ૨ ॥

કાલન્નુ દેસન્નુ, માવન્નુ અતુરિઅ અસમતમ્ ।

અણુવત્તય અમાય, ત આયરિય પસસતિ ॥ ૩ ॥

ભોદ્યમામદ્દણ્ણુ, સયેસુ અસ્સ નાન્થિ રકસેવો ।

સસમયપરસમયમ્મિ અ, ત આયરિય પમસતિ ॥ ૪ ॥

વારસઠિ મિ અગેહિ, સામાદ્યમાડપુચ્ચનિવદ્ધે ।

લહ્હં માહિયદ્ધ, ત આયરિય પસમતિ ॥ ૫ ॥

આયરિયસહસ્સાદ્, લહ્હ અ જીગો મવેહિ વદ્ધુર્હિ ।

કમ્મેસુ ય સિપ્પેસુ ય, ધમ્માયરણેસુ નો નહામિ ॥ ૬ ॥

જે પુણ જિણોપદ્ધે, નિગ્ગથે પવયણમિ આયરિયા ।

સસારમુન્નતમમ્મસ્સ, દેસમા તે હુ આયરિયા ॥ ૭ ॥

દેવા વિ દેવલોણ, નિગ્ગથ પવયણ અણુસરતા ।

અચ્છરગણમજ્ઞામયા, આયરિય વદયા ઇતિ ॥ ૮ ॥

જહ દીવો દીવસય, પઙ્ગણ દિપ્પઈ વ સો દીગો ।

દીનમમા આયરિયા, અપ્પ ચ પર ચ દીવન્તિ ॥ ૯ ॥

દેવા નિ દેવલોણ, નિચ દિલ્લોહિણા નિયાણતા ।

આયરિયમણુમરતા, આમણસયણાણિ મુચ્ચન્તિ ॥ ૧૦ ॥

અથાન્ પૃથ્વીની પંઠે સર પ્રવારના માપમાન સહન કર, ધમને ધિપે મેઘપર્વતની માપક અકષિત-અઢગ-ઢઢ રહે, ચક્રની સરસી મૌમ્યતા-શીતઠતા અપ, કોઈનો પણ રહસ્યમય ઘાત અથને ન કરે, આલોચણ દેવા યામ્ય શ્રીજીન શાસનના સૂત્રને ધિપે દર્શાવલા હેતુ તથા કારણો જાણે અગર તો સયમ આરાધનની વિધિ જાણે, સાગરની સમાન ગામીય ગુણધારક હોય, પાલ્લવી-મિથ્યાત્વીઆને દુધર પટલે કે પરવાલી જા ઘાદ કરવા આવે તાં જીતી શર નહાં, પૂર્વે વર્ણનલ સુકાઠ અગર તો દુષ્કાઠ વિગરેને જાણનાર હોય, ત્રિવિધ દર્શાને જાણે, મનુષ્યના માયો જાણે, ધગર વિચાર્યું કાર્ય ન કરે, પ્રાપ્તિ રહિત હાય, શ્રીતીર્થકરપરમાત્માના આજ્ઞામા પોતે ધર્તતા હોય અને પારકાને ધર્તવા પ્રેરણા કરતા હાય, માવા-વપટ રહિત હાય, છોક્રિક સજ વ્યવહાર તેમજ સ્વશાસ્ત્ર અને પરદર્શનના જાણનાર હોય, નામાયિકાદિ ચૌદપૂષ મયુક્ત પ્રાદશાગોદ્યુતના શાતા હાય અને તેના અર્થને જાણનાર તેમજ પરપરા પ્રમાણે પૃઠ્ઠા કરાને અવતા નિર્ણય કરનાર હોય-આવા પ્રવારના ગુણવાળા આચાર્યની શ્રીતીર્થકર પરમામા પણ પ્રશંસા કર છે અથ પ્રવારના આચાર્ય લેપટ શિષ્યાચાર્ય, કર્મોચાય પમ ધાંતર કલા શિષ્યપાઠનારા તથા નુદારીકામ, સુતારીકામ વિગરે દુગ્ધર શિષ્યપાઠવાળા આચાર્યો તો દુનારો ભયોમા મમે છે પરન્તુ ધમાચાર્ય પટલા યથા ભયોમા અમળ ન કરે શ્રીજીનેશ્વરપ્રરૂપિત નિર્ગ્રંથ માગનુ પ્રરૂપણ કરનાર હોય પટલ કે ઘવો ઉપદેશ આપનારા હોય, જેમ કે-કોઈ હિસાદિ પાંચ આશ્રવામા રજ રહજો તે નસારાશ્વિમા કૂચશ અને પાંચ આશ્રવોના જે ત્યાગ કરજો તેમજ મગધતના ફરમાન મુજય તપ અને ધર્મનુદ્યાન કરજો તે માક્ષમાર્ગની પ્રાપ્તિ કરી શકજો થઝી અસ્તરાઆની મત્ત્યમા મુળધિલાસ મીગવતા દેવો પણ નિર્ગ્રંથ પ્રવચનની પ્રશંસા કરે છે કે-આ ધીતરાગમાપત ધર્મના અનુમરણથી અમે આથી દિવ્ય દેવ-ઋદ્ધિ પામ્યા આ ઉપરાંત આચાર્યનો પોતા પ્રત્યે થયેલ ઉપકાર જાણી જ્યાં આચાર્ય વિધરતા હાય ત્યાં નવપરિવાર આથીન તેમને તે દેવ યાદે છે અને પ રીત શાસનપ્રમાથના કરે છે આવા ગુણશાઝી આપ આચાર્ય છા થઝી આપ જઝહઝઝતા દીપક સમાન છા જેમ પજ દીપક અગ્નિ સેંકઢો દીયાને પ્રજાશિત કરે તમ આપ પાતે દીવા છો અને શિષ્ય સમુદાયને દિપાથો છો અર્થાન્ આ લોકમા જૈનધર્મન પ્રજાશીને દીપો છા અને પરલોકમા દેવગતિ પ્રાપ્ત કરા છા તથી રીતે અથ મગ્ય પ્રાણિઆના ઉદ્ધાર કરી પરલોકમા તેમને દેવગતિના મામન યનાયા છા થઝી દેવ અધધિશાન મુક્ત હાય ॥ અને ડ્યારે તના વિચારવામા અગર તા દેવધામા

ઉપકારી આચાર્ય આપ ત્યારે તે પાતાના સિદ્ધાસનાદિના ત્યાગ કરી, માત-આટ ઢગલા આગળ ચાલી ઘડા ઘર છે તેવા મમર્થ શક્તિશાળી આચાર્યપદમા આપ વિરાજા છા માટે આપ જેવા સ્થપરઉપકારીય પ્રમાદયશ યત્નુ ઉચિત સ નથી દે પ્રમા ! જા આપ પ્રમાદાચરણ કરશા તા અમારા ઉદ્ધાર કીણ કરશ ? (૧-૨૦) આ દશ ગાથા ધર્મવ્યવ્યયક પ્રવીર્ણવની છે આ પ્રમાણે મધુર વાણીથી શિષ્ય પ્રમાદી ધનતા આચાર્યનુ શિષિલપથુ પૂર કરાવશુ

દ્વય ઉત્તમ આચાર્ય અને અધમ આચાર્ય યત્નના તત્કાલિતનુ યનન પાર ગાથાઓ દ્વારા દર્શાવવામા આવે છે-

નાળમ્મિ દસળમ્મિ ચ, ચરણમ્મિ ચ તિસુ વિ સમયસારેસુ ।

વોણ્ઠ જો ઠવેડ, ગળમપ્પાણ ચ સો અ ગળી ॥ ૨૦ ॥

[જાને દર્શને ચરણે ચ, ત્રિપિ સમયસારેયુ ।

નોદયતિ ચઃ સ્થાપયિતુ, ગળમાત્માન ચ સ ચ ગળી ॥ ૨૦ ॥]

ગાથાર્થ-શ્રીજિનશાસનમાં પ્રધાન-શ્રેષ્ઠ સ્વરૂપ જ્ઞાનાચાર, દર્શનાચાર તથા ચારિત્રાચાર તેમજ તપાચાર અને વીર્યાચારને વિષે પોતાના સાધુસમૂહને, પોતાને તેમજ શ્રોતાસમૂહને સ્થિર કરવા જે સતતમરી પ્રેરણા કરે તેને જ શ્રી તીર્થંકર તથા ગળધર પ્રમુખ આત્મજનોએ આચાર્ય કહેલ છે.

વિવેચન-આટ પ્રધાનનો જ્ઞાનાચાર છે, દર્શનાચાર પણ આટ પ્રધાનનો છે, 'ચ'વાર શબ્દથી ચાર પ્રકારનો તપાચાર પણ સમજાયો, આટ પ્રધાનના ચારિત્રા ચાર છે અને વીર્યા 'ચ'વાર શબ્દથી છત્રીશ પ્રધાનનો વીર્યાચાર જાણવા આ પ્રમાણ આચાર તો પાલ થયા અને મૂળ ગાથામા તો 'તિસુ વિ' શબ્દથી ત્રણની જ સંખ્યા દર્શાવી છે તો કીફને શકા ઉદ્ભવે કે ત્રણને ઘડલે પાંચની સરવાળુ પ્રહણ ધમ કર્યુ ? આ શકાનો ઉત્તર ય છે કે-મથવારે ત્રણની અત્યંત જ તપાચાર અને વીર્યાચારને જણાવ્યા છે અલગ પાદધા નથી માટે મૂળ ગાથામાં જણાવલ શબ્દ 'તિસુ' ત્રણવાચક ચરાધર ધટિત જ છે આવા ત્રણ પ્રધાનના સિદ્ધાસના સારશ્રુત ધટલ જૈનદર્શનમા જોના કરતા વિશેષ વાદ નથી તથા ત ત્રણે પ્રકારામા જે પાતાના આત્માને, પાતાના સાધુસમુદાયને તેમજ 'ચ' શબ્દથી શ્રોતાસમૂહને પણ પ્રવર્તાવ-પ્રેરણા કરી આચરણમા ઉત્સાહિત મનાય તેવા આચાર્યને તીર્થંકરમગવતોષ ઉત્તમ આચાર્ય જણાયેલ છે

દ્વયે પ્રથમ જ્ઞાનાચારનુ સ્વરૂપ દર્શાવતા કહ્યું છે ન-“ કાલે ૧ ણિણ ૨

बहुमाणे ३, उवहणे ४ तथा अनिद्वये ५ । वज्रणे ६ अथ ७ तदुभय ८,
 अद्विद्वे नाणमायारे ॥ १ ॥ ” १. કાલે-અગ્રપ્રવિષ્ટ અને અનંગપ્રવિષ્ટ પમ બે
 પ્રકારનું જે સૂચ છે તેની સજ્ઞાય માટે જે કાલ જણાયો હોય તે સમયે જ
 સ્વાધ્યાય કરવો પરંતુ અવાલે સજ્ઞાય ન કરવી જો અવાલે સ્વાધ્યાય કર
 વામા આવ તો પ્રાયશ્ચિત્ત લાગે આ સત્ત્વમા શકા કરતા કોઈ કહે કે-“ જ્ઞાનનું
 પઠન-પાઠન કરવામા કાઠ-અકાઠનો વિચાર શા માટે કરવો ? પ તો પ્રતિદિન
 પઠન કરવાયોગ્ય જ છે પઠલે તેને માટે કાઠ-અકાઠનો પ્રતિબંધ ન હોઈ શકે ”
 આના જવાબમા જણાવવામા આવે છે કે-અકાલે કરેલ સ્વાધ્યાય નિષ્ફળ નીવડે
 છે વર્ષાઋતુમા ક્ષેત્ર છેદ્યું હોય તો તે ક્ષેત્ર સારો પાક નિષ્પન્ન કરી શકે પરંતુ
 વર્ષાઋતુમા પ્રમાદી વાની, છેદ્યું કાર્તિક માસમા ક્ષેત્ર છેદવા માટે તો તેને
 કશો લાભ ન થાય તેમ અવાલે કરેલ સજ્ઞાય પણ નિષ્ફળ જ નીવડે આ
 ઉપરાંત અકાલે સ્વાધ્યાય કરવાથી મિથ્યાત્વી દેવ છૂલ કરે, યુદ્ધિગલ વડે,
 વિષા કાઠ ન આપે, આયુષ્ય ઓછું થાય, તીર્થંકર ભગવતની આજ્ઞાનો ભંગ થાય
 इत्यादि दोषापत्ति आवे आ सत्तवमा एक, सक्षित दृष्टांत जणावता प्रयकार कहे છે
 કે-એક સાધુ હતા તેમણે જ્ઞાન્યાભ્યાસ ઠીક કર્યો હતો પરંતુ તેઓ હમેશા અવાલે જ
 સ્વાધ્યાય કરતા એકદા નગરની દેવીને આ હકીકતની જાણ થતા તેણે વિચાર્યું
 કે-વાઈ મિથ્યાત્વી દેવ આથી જશે તો સાધુને પીડા કરશે માટે તેમને સમ
 જાવવા જાણ, પરંતુ સાધુ સ્પષ્ટ કહેવાથી માનશે નહીં પણ વિચારો નગરદેવીએ એક
 ભરવાહનનું રૂપ ધારણ કર્યું અને સંધ્યાસમયે છાશનું વાનખ મસ્તક પર લઈ ગયા
 આગળ પેલા સાધુ સજ્ઞાય કરી રહ્યા હતા તે સ્થાનની આસપાસ “ કોઈ છાશ
 હયા, કોઈ છાશ હયો ” એ પ્રમાણે ઊંચ સ્વર ચોલી પરિવ્રમણ કરવા લાગી આ
 પ્રમાણે ચારચારના શબ્દોચારથી સાધુના સ્વાધ્યાયધ્યાનમા વ્યાપાત થવા લાગ્યો
 પડલે તેમને સ્વાભાવિક પ્રાથ ઉદ્ભવ્યો તેમણે આજ્ઞાશૂંચક પેલી ભરવાહનને
 કહ્યું કે-“ હમણા તારી કોણ છાશ લેશે ? શું આ સંધ્યાસમય છાશ વેચવાનો કાલ
 ॥ ? છાશ ક્યારે વચાય તેનું પણ તને જ્ઞાન નથી ? અત્યારે તને કોણ પ્રાદક
 મળશે ? તારી મહેનત વૃથા જશે. ” આ પ્રમાણે સામઠી દેવીસ્વરૂપ ભર
 વાહને કહ્યું કે-“ હમણા તમે અધ્યયન કરવા માહ્યું છે તો શું તે યોગ્ય
 છે ? અધ્યયન કરવાનો આ સમય હોઈ શકે ? શું આ અવાલે કરાતી સજ્ઞાયનું
 ફળ મળશે ? ” સાધુને પોતાનો મૂલ સમજાઈ દેવીએ તરત જ પ્રત્યક્ષ થઈને સાધુને
 સમજાવતા કહ્યું કે-“ હું નગરદેવી છું તમને સમજાવવા માટે મારે આ રૂપ
 તર વચું પડ્યું અવાલે સ્વાધ્યાય કરવાથી મિથ્યાત્વી દેવના ઉપદ્રવનો ભય
 રહે છે, અવાલે મરણ પણ થાય છે, માટે હવેથી અકાલે સજ્ઞાય ન કરશો ”
 સાધુ દેવી-વચનથી સમજ્યા અને ત્યારવાદ કાલે જ સ્વાધ્યાય ધ્યાન શરૂ

રાહ્યુ ૨. વિનય-જે શ્રુત-સિદ્ધાંતનું અધ્યયન કરાયે તે શુદ્ધનો વિનય કરવો; તે આવે ત્યારે ક્રમા યત્ન, તેઓનું પાદ-પ્રક્ષાલન કરવું, તેમની આજ્ઞાનો તરત જ અમલ કરવો इत्यादि ૩. વહુમાન-જે સુત્ર મળાયે તેને પોતાના હૃદય ગત ભાવ ગણાવી, તેમને ઉદ્ધ આસને બેસારી શાસ્ત્રાભ્યાસ શીખવો તે પ્રમાણે કરવાથી વિદ્યા તથા વિદ્યાદાતા યુરનું પણ વહુમાન થાય છે અને તેને પરિણામે સુસર્પર્વક વિદ્યા પ્રાપ્ત થાય છે ૪. ઉપધાન-ઉપધાન તપ કરવો સુત્રો મળવા માટે જે જે પ્રકારનો તપ શાસ્ત્રમા ગણાવેલ હોય તે તપ કરીને મળવું તેનું કોઈનું નામ જોગ પણ કહેવાય છે જે જે શાસ્ત્રાધ્યયનોને માટે આગાદજોગ અને અનાગાદજોગ વદ્યા હોય તે તે અધ્યયનોના પઠન નિમિત્તે જોગ કરીને પછી સુત્ર મળે-ફીલે તો તેનું જ્ઞાન જલ્દી પ્રાપ્ત થાય છે ઉપધાન કર્યા વિના અભ્યાસ કરે તો વિરાધક થાય ૫. અનિહવ-શુદ્ધને ઓછવલા નહીં જેમની પાસે શાસ્ત્રાભ્યાસ કર્યો હોય તેનું જ નામ પ્રદળ કરવું પરન્તુ મળ્યા હોય કોઈકની પાસે અને નામ લઈપ અન્ય કોઈનું તો લોપ લાગ, માટે શુદ્ધનું સત્ય નામ જાહેર કરવું ૬. વ્યજન-શાસ્ત્રાભ્યાસમા અગર તો શ્રુતમા જે અક્ષરો હોય તેનો ભેદ-ફેરફાર ન કરવો જે પ્રમાણે ભાષાયદ્દ હોય તે પ્રમાણે જ ઉચાર કરવો પરન્તુ તેમાં પરિવર્તન ન કરવું દુષ્ટાત તરીકે 'ધમ્મો મંગલમુત્કિદ્ધ' વધો પાઠ છે તેને બદલે તેવા જ ભાવવાલો પાઠ ફેરવીને થોલે કે 'પુણ્ણ કલ્લાણમુત્કોસ' તો લોપ લાગ પડલા માટે આથી વ્યજનનો ફેરફાર કદાપિ ન કરવો ૭. અર્થ-અર્થભેદ ન કરવો ઘટલે સુત્રનો જે અર્થ થાય તેથી વિપરીત-કન્નડો અર્થ ન કરવો દુષ્ટાન્ત સ્વરૂપ ધીમાચારાગસુત્રના પાઠ છે કે-"આવતી (યાવતી) લોગસિ વિપ્પરામુસન્તીતિ"-અર્થાત્ કદલાપલ્લ પાલ્લડી લોકો જ ક્લાયના નીચોને અનેક પ્રકારે હળી રહ્યા છે, ઘટલે કે જોડલા પાલ્લડી મિથ્યા થવી લાગ્યા છે તે જ છકાયના હળનારા છે આ પ્રમાણે આ સુત્રનો અર્થ હોવા છતાં તેનો વિપરીત અર્થ કરતા વદે કે-અવતીદેશમા જે લોકો છે તે એક-બીજાથી દૂર રહે છે આ પ્રમાણે ક્લ્લડો અર્થ કરે તો દાપ્પ રાત ૮. તદુમય-સુત્ર અને અર્થ બંનેનો વિપરીત અર્થ કરે દા ત ધર્મો મદ્ગલમુત્ક્રુદ્ધ, અહિં સાપર્વતમસ્તક-ઘટલે ધમ પ ઉત્ક્રુદ્ધ મંગલ છે અને અહિંસા તે પવતમસ્તક (શિખર) છે આમા બંનેનો ભેદ (ફેરફાર) વદ રીતે થયા તે આપને તપાસીપ પ્રથમ તો પાદ પ્રાવૃત્ત હોવા છતાં તેને ફેરવીને સસ્કૃતમા વદ્યુ અને અર્થ પણ શુદ્ધ સસ્કૃત કહેવાથી પાઠભેદ થયો બીજા પાદમા પાઠભેદ અને અર્થ ભેદ બંને છે માટે કદાપિ આ પ્રમાણે ફેરફાર ન કરવો; કારણ કે વ્યજનનો

વેરફાર થાય પટલે અક્ષર ફરી જાય, અક્ષર ફરી જાય પટલે અર્થ ફરી જાય અને આ પ્રમાણે અર્થભેદ થાય તો પ્રિયાભેદ પણ થાય, પ્રિયામા પરિવર્તન થતા મોક્ષનો અભાવ થાય, મોક્ષના અભાવ થતાં સયમ-ગ્રહણ નિષ્ફળ નીવડે આ પ્રમાણે પરપરાય આચારહીન ધની અણાય, વેવલિભગવતમાપિત માર્ગના લોપક થા સલાય અને મહાપાતક લાગે માટે વદાપિ અર્થ તથા સૂત્રનો ભેદ ન કરવો

દર્શનાચાર પણ આઠ પ્રકારનો વધો છે-“નિસ્તાકિય ૧ નિકાસિય ૨-નિધિતિગિચ્છા ૩ અમૂદદિટ્ટી ૪ ૫ ઉવવૂહ ૫ થિરીકરણે ૬, વચ્છહ ૭ પમા-વળે ૮ અટ્ટ ૧૧ ૨ ૧૧” ૧. નિઃશક્તિ-દેશશકા અને સર્વશકા રહિત દેશ શકા પટલે જીવ તો વધા સરસા જ છે, તો સુષમા મધ્ય અને અમધ્ય પમ કે પ્રકારના જીવો કેમ વધ્યા ? સરસા સ્વરૂપમા ભેદ ન હોયો ઘટે-આ પ્રમાણેની જે શકા તે દેશશકા કહેવાય શાસ્ત્રવાર વહે છે કે-આ દેશશકા ન કરવી, કારણ કે જીવનું લક્ષણ તો પક્ષ જ છે પરંતુ સ્વભાવનું વિચિત્રપણુ હોવાથી મધ્ય અને અમધ્ય ધને પ્રકાર ઘટી શકે છે સ્ત્રીઓ ધણી હોય પરંતુ કેટલીપક્ષ ધાંજળી હોય છે ડ્યાદે કેટલીપક્ષ સતાનવાળી હોય છે સર્વશકા પટલે શુ ! તે દર્શાવતા વહે છે કે-જૈનસૂત્રો તો વધા પ્રાજ્ઞત માપામા છે માટે કોણ જાણે કોણે તે યનાધ્યા હશે ? ટઢા પ્રદરના ગપાગ લાગે છે શાસ્ત્રમા જાણાયલ અંગુલના અસત્યાતમા માગનુ શરીર, સમયનુ પ્રમાણ રૂપાદિક બુદ્ધિમાં ન ઉતરે તેવો દર્શાવત છે-આવી શકા તે સર્વશકા કહેવાય આવી શકા વદાપિ ન કરવી, કેમ કે તેમ કરવાથી જૈનશાસ્ત્ર પરત્યેનો પ્રેમ અલોપ થઈ જાય છે વઢી વિચારવુ કે-ગણધરમહારાજાનામો પરીપકારી અને પક્ષ માત્ર પર-હિત સાધવામા સત્પર હતા તેમને અશમાત્ર પણ સ્વાર્થ ન હતો તેમણે આપ્યું કે સંસ્કૃત ભાષા ઘાલજનોને, સ્ત્રીયર્ગને, મદ્યબુદ્ધિવાળા તેમજ અવ્યબુદ્ધિવાળા પ્રાણીઓને સમજાવામા કઠિન પઢશે-આવહશે નહીં માટે સુગમ પધી પ્રાજ્ઞત માપામા જ સૂત્રમધ્યોને ગુપ્તિત કર્યાં સંસ્કૃતમાપામા તો તેઓ પારગત હતા પરંતુ આ ઉપકારક બુદ્ધિ લભ્યા રાખીને જ તેઓ પ્રાજ્ઞતમાપામા જ સૂત્રરચના કરી છે વઢી દેશશકા અને સર્વશકા વીજી રીતે પણ જાણવતા વહે છે કે-પાણીમાં અસળ્યાતા જીવ વધ્યા છે તે હશે કે નહીં ? પધી શકા તે દેશશકા અને જૈન ધર્મ આ જ હ વ વીજી પણ હશે ? પધી શકા તે સર્વશકા જાણવી આ ધને પ્રકારની શકાઓ રહિત જીવ અરિહત પરમાત્માનુ શાસન પામીને વશનાચારનું શુદ્ધ રીતે આચરણ કરી શકે છે-આ પ્રમાણે સમક્ષિતી અને સમ્યક્-વનો અભેદ દર્શાવ્યો ૨ નિષ્કાલિત-અન્ય મતની વાછા રહિત વાછા-કાક્ષા કે પ્રકારની છે-(૧) દેશશકા અને (૨) સર્વશકા દેશશકા પટલે શુદ્ધધર્મ પણ સારો જણાય છે, કારણ કે તેમા પણ દયાધમનુ પ્રરૂપણ કરવામા આવ્યું છે-આ પ્રમા

એની રૂઝા તે દેશવાક્ષા સચવાક્ષા વટલે વેદધર્મ, શ્રિયધર્મ, યુદ્ધધર્મ રૂપાદિ સચ ધર્મો સારા છે કારણ કે વધા ધર્મમા મોક્ષમાર્ગ વચ્ચો છે-આ સચવાક્ષા જાણથી આ ધર્મે પ્રવારતો વાક્ષા ગદિત વર્તન ગાચ્ચુ થતી વિચાર્યું કે-વચ્ચો ભગવતના માર્ગ (જેનધર્મ) સિવાય કોઈ ધીજા મતમા મોક્ષ નથી ન પદર પ્રકારે જે સિદ્ધ થયા છે તે સચ સમભાવમાવિત આત્મા થઈને મુક્તિ સ્થાનમા વિરાજ્યા છે અને તેવા સમભાવમાવિત આત્માપ ઉપદેશેનો ધર્મ તે વચ્ચે જૈનધર્મ ન છે માટે તે સિવાયના અન્ય સચકોઈ ધર્મો મિથ્યાથી માગ છે.

૨. નિર્વિચિત્તિ-ધર્મપ્રકારના સંદેહ રહિત, તથા સાધુ-સાધ્વીના મલિન ગાત્રની યુગચ્છા ન કરનાર પ્રતિક્રમણ, પદિલેહણાદિવ ધાર્મિક અનુષ્ઠાન કરુ છુ પરંતુ તે ક્રિયા કઠિન છે અને તેનુ નુ ફળ પ્રાપ્ત થશે ' ફળ પ્રાપ્ત થશે કે નહીં ? કારણ કે પરલોકથી આવીને કોઈ વચ્ચે વહેતુ નથી કે અમુક ક્રિયાના ફળથી મને આવી શુભ મતિ પ્રાપ્ત થઈ ધીજા ધર્મમા વળ વાપ કરનારા છાકો સુચી જણાય છે અને આપણે તો આવી કષ્ટ ક્રિયા કરીય છીય છતાં સુખ માત્ર નથી થતી થતી આટલા થઈ સુચી આ પદિલેહણ, પ્રતિક્રમણાદિક ક્રિયાઓ કરી છતાં તેનુ વંશુ ફળ પ્રાપ્ત થતુ જણાતુ નથી-આ પ્રમાણે વચ્ચે સંદેહ વધાપિ ન કરવો તેમજ સાધુ યા સાધ્વીની ' આ તો સ્નાનાદિક કરતા નથી તેથી મલિન ગાત્રવાળા છે, દત્તધાનન વળ કરતા નથી તેથી તેમનુ સુખ જુગીધયાશુ હોય છે ' આ પ્રમાણે તેમની યુગચ્છા વળ વધાપિ ન કરવી તે નિર્વિચિત્તિ-સા

૪. અમૂઢદૃષ્ટિ-મિથ્યાસ્ત્રીના અજ્ઞાન તપસ્યાદિક વધુ તથા ચમત્કાર દેહો વ્યામોહિત ન થનાર અન્ય મતના કોઈ ચાલ તપસ્યીને ઉગ્ર તપશ્ચર્યા (અજ્ઞાન વધુ) કરતો નિહાળી તેના પ્રત્યે આદરભાવ ન હાવચે તેમજ તેવા કોઈ સાધ્વી યાવા રૂપાદિકના મંત્ર-તન્ત્રના ચમત્કાર દેહી વ્યામોહિત ન થાય વટલે કે સ્વધર્મમા જ સ્થિર રહે ' આ રૂપ ધર્મ વળ સારો છે માટે આપણે તેનુ વળ અનુકરણ કરીય આ રૂપ ધર્મ પ્રમાણવાળો જણાય છે તો તાત્કાલિક પછની અપેક્ષા તે ધર્મનુ તેવન કરુ સાર છે ' વચ્ચે વળ ન વિચારે આ તે પ્રમાણે સ્વધર્મમા સ્થિર ન રહે તો સમવિત ચાલુ જાય અન્યધર્મો તપસ્યીઓની તપસ્યા વ વચેવર સમજણપૂર્વકનો તપશ્ચર્યા નથી, તે તો અજ્ઞાન તપ માય છે તથાપ્રકારના દેહદમનપૂર્વક જો ધીતરાગમાર્ગનુ અનુકરણ કરે તો અજ્ઞાન તપદ્વારા થતી સિદ્ધિ વરતા અનેકગણુ પુણ્ય ઉપાજન વચે અજ્ઞાન તપ અને જયણપૂર્વકના તપ વચ્ચે મેઠ અને સરસજ જેટલુ અતર છે

૫. ઉપવૃદ્ધિ-સરસા ધર્મ પાઠયાવાળા સાધર્મિક વધુના ગુણતી પ્રશંસા કરવી કોઈ વળ સાધર્મિક વધુપ અશ્વત્થિક મહોત્સવ થઈ હોય, સારી તપશ્ચર્યા કરી હોય, પ્રતિષ્ઠાદિ મહોત્સવ આરંભ્યો હોય, સાધર્મિક વાત્સલ્ય વચ્ચુ હોય, દીપામહોત્સવ

યોગ્યો હોય-આવા આવા ધાર્મિક શુભ પ્રસંગોમાં તે તે કૃત્ય કરનારની પ્રશંસાપૂર્વક કહેયું કે-“ ધર્મ છે તમને તમે તમારી સપત્તિનો આવા પુણ્યકાંડમાં સદુપયોગ કર્યા તમારા જેવા મહાનુભાવથી જ શાસનશોભા થયે છે ’ આ પ્રમાણે ગુણાનુવાદ કરવાથી તે તે કૃત્ય કરનારની ભાવના વૃદ્ધિ પામે છે તથા હૃદય પ્રફુલ્લિત થને છે.

૬. સ્થિરીકરણ-સાધર્મ્યવધુને ધર્મમાં સ્થિર કરવો કોઈ દીન માણસ આજિ વિકાસ થવાથી શકતો ન હોય અને દુઃખને કારણે ‘ ધીજો ધર્મ પાલુ તો સુઝી ઘડું-મને મદદ મળશે ’ વધી આશાથી સ્વધર્મ ત્યાગતો હોય તો તેને ધધી-રોજગાર આપી, સહાય આપી સ્વધર્મમાં સ્થિર કરવો આધુનિક જમાનામાં ઘણા લોકો સ્વધર્મનો ત્યાગ કરો મુસ્લીમ અગર તો ખ્રિસ્તિયન ધર્મ સ્વીકારે છે તેમને તેમ કરતા અટકાવી સ્વધર્મમાં સ્થિર કરવા અથવા તો કાંઈ શકા કરીને ધર્મનો ત્યાગ કરવા હચ્છતો હાથ તો તેને પણ ઉપદેશ આપીને સમ્યક્ત્વમાં દૃઢ બનાવવો.

૭. સાધર્મિક વાર્તસલ્પ-સાધર્મ્ય ઘણું પ્રત્યેની પ્રીતિથી પોતાની શક્તિ પ્રમાણે તેના પર ઉપકાર કરે, ભોજન કરાવે, પહેરામણી આપે, ઘણોત આપે, સહાય આપે.

૮. પ્રભાવના-ધર્મના ઉપદેશદ્વારા, ધર્મકથાદ્વારા ધર્મનો પ્રચાર કરે, લોકોને સત્ય ધર્મ સમજાવે, રચનાશ્રદ્ધિ મહોત્સવો યોજે, તીર્થની સ્થાપના કરે કૃત્યાદિક પ્રકારોથી સમ્યક્ત્વને વિપાકે આ જગતમાં લાઠ પ્રકારો પૈકી પ્રથમ ચાર અભ્યંતર દર્શનાચાર છે ક્યારે છેલ્લા ચાર બાહ્ય દર્શનાચાર છે.

ચારિત્રાચાર પણ આઠ પ્રકારનો દર્શાવ્યો છે-“પણિદાનજોગજુતો, પચહિં સમિદ્દિં તિહિં ગુચિહિં । એસ ચરિત્તાયારો, અદ્વિહો હોડ નાયબો ॥ ૩ ॥”

પણિદાન ઘટલે ચિત્તની ચંચળતા રહિત અને જોગ ઘટલે આહારાદિક વ્યાપાર અર્થાત્ આહારાદિક કાર્ય કરવામાં ચંચળતા રહિત વ્યાપારવાલો આ વાસ્તવમાં શકા દર્શાવતા કહે છે કે-આવી વ્યક્તિ તો અતિરતસમ્યગ્દષ્ટિ પણ હોય આ લોચાપત્તિ ટાલવા માટે કહે છે કે ૧-૫. પાંચ સમિતિ અને ૬-૮ ગણ ગુણિ યુક્ત હોય.

૧. ર્ચાસમિતિ-માર્ગમાં જતા-આવતા જીવોની રક્ષા અર્થે સાદાગ્રણ હસ્તપ્રમાણ આગલ નજર રાખીને ઉપયોગપૂર્વક ચાલે

૨. ભાષા-સમિતિ-નિરવચ-વાપરહિત, કોઈ પણ જીવને દુઃખ ન થાય તેમ વિચારપૂર્વક બોલે, જેમતેમ અવ્યવસ્થિત ન બોલે તેમજ ઉઘાટે મુખે ન બોલે

૩. ઇપણાસમિતિ-ઘેંતાલીશ દોષ રહિત મોચરી લે, ઘણ, પાત્ર પણ વિધિપૂર્વક પ્રદાન કરે

૪. આદાનમહમત્તનિલેપણાસમિતિ-વહ-પાત્રાદિક જમ્યા જોઈ, પ્રમાર્જી લે-મૂલે

૫. પારિષ્ઠાપનિકાસમિતિ-જીવનીતિ તથા વહીનીતિ તેમજ શ્લેષ્માદિક શુદ્ધ

જમ્યા જોઈને પરઠવે ૬. મનોગુપ્તિ-મનને અકુશમા રાણુ પાપકાર્યના વિચાર થી મનને ગોપધવુ ૭. વચનગુપ્તિ-વિના કારણે નિરવધ વચન પણ ન પોલધુ ૮ કાયગુપ્તિ-કાયને ગોપધવી અર્થાત્ યતનાપૂર્વક જમ્યા પૂતી-પ્રમાર્જી ઝઠડુ, ઘેસયું, જલુ, આયુરુ ઇત્યાદિ

ચાર પ્રકારનો તપાચાર કહેલ છે-“ચારસવિહમ્મિ નિ તવે, સન્નિભતરવાહિરે કુસલદિદ્ધે । અગિલાહ્ અણાજીવી, નાયન્વો સો તપાયારો ॥ ૪ ॥ અણસણ ૧ મૂળોઅરિયા ૨, વિચીસરેવણ ૩ રસચાઓ ૪ । કાયકિલેસો ૫ સલીણયા ૫ ૬, યજ્ઞો તવો હોહ ॥ ૫ ॥” શ્રીતીર્થંકર પરમાત્માઓપ છ પ્રકારનો વાદ્ય અને છ પ્રકારનો અમ્યતર પમ ચાર પ્રકારનો તપ ઉપદેશેલો છે તે તપ ગ્લાનિ રહિત અને આજીવિકાના દોષ રહિત કરવો વાદ્ય તપના છ પ્રકાર આ પ્રમાણે જાણવા ૧. અણશણ-ચારે પ્રકારના આહારનો ત્યાગ અણશણ છે પ્રકારનુ છે-૧ ઇત્થર અને ૨ વાધત્કથિક ઇત્થર અણશણ પઠલે વેટલોક વાલ આહાર નો ત્યાગ કર્યા પછી આહાર કરે તે શ્રીઉત્તરાધ્યયનસુત્રમા વધુ છે કે-“ઇત્તરિયમરણકાલા ય, અણસણા દુવિદે મવે । ઇત્તરિયા સાનકણ, નિરવકણા નિતિજિજ્ઞયા ॥ ૧ ॥” અર્થાત્ છે પ્રકારના અણશણ કહેલ છે-૧ ઇત્થર અને ૨ વાધત્કથિક ઇત્થર તે સાયકાપ છે અને થોજુ નિરવકાક્ષ છે ઇત્થર અણ શણ નવકારણીથી પ્રારમીને (શ્રીબ્રહ્મભદ્રેશ્વામીના સમયમા) ઇક વર્ષે પર્વ તના ઉપવાસચઢે વાય છે છેલ્લા શ્રીમહાશ્વીરસ્વામીના શાસનમા તો છ મહિના પર્વ તના ઉપવાસદ્વારા વાય છે વાધત્કથિક પઠલે જિંદગી પર્વતનુ અણશણ તે ત્રણ પ્રકારનુ વર્ણાવ્યુ છે (૧) પાદપોપગમન, (૨) ઇગિતમરણ અને (૩) ભક્ત પરિજ્ઞા (૧) પાદપોપગમન ચારે પ્રકારના આહારના ત્યાગ કરવાપૂર્વક, દાઘ-પગ ઇત્યાદિક હલાવવાની ચેષ્ટા રહિત, આંખનુ મટકુ પણ માર્યા ધગર અને શરીરના પ્રતીકાર નિવાય પઠલે ધ કોઈ પાસે શરીર મસલ્લાવધુ ઇત્યાદિક વેયા ધધની મિયા રહિત, જેથી રીતે વૃક્ષની શાખા ભૂમિ પર પડી દાઘ તેની માપક ચેષ્ટા રહિત પઢચા રહેયું ત પાદપોપગમન અણશણ કહેવાય તેના વે મેદ છે-[૧] સંયાષાત અને [૨] નિર્ચાષાત સિંહ, ગ્વાધ, સપ ઇત્યાદિક હિસક પ્રાણિ ઓનો ઉપગ્રવ થયે છતે પાદપોપગમન અણશણ ગ્રહણ કરવુ તે સવ્યાષાત જાણુ સુત્ર અને અથના જ્ઞાતા, જેણે ઘણા શિષ્યાને સલેખના કરાધી હોય તેવા મુનિ રાજ પોતે સલેખનાપૂર્વક ચારે આહારનો ત્યાગ કરીને જે પાદપોપગમન અણ શણ સ્વીકારે તે નિર્ચાષાત સમજવુ આ સવધમા ધ દર્શીકત ધ્યાનમા રાણથી કે સલેખના વિના આ અણશણ ન કરવુ કદાચ કરે તો આર્તધ્યાન

થવાનો ભય રહે (૨) દ્વિગતમરણ-ભૂમિપ્રદેશનુ પ્રમાણ યાત્રીને જે અળશણ કરવું તે 'આટલી ભૂમિમા મારે રહેવું,' એ પ્રમાણે નિરધાર કરીને મંદનનનો અપેક્ષા રહેવું પાદપોષગમન અળશણ કરવાને જે અશક્ત હોય તે આ અળશણ સ્વીકારે છે, વારણ કે પ્રથમ પાદપોષગમન અળશણમા શરીરપ્રતિભિયા ન કરી શકાય, ક્યારે આ યોજા અળશણમા તો કો પાતાના શરીરે કરવળ યાથા-ઉપવ્રથ યાથ તો સ્વદસ્તે તેલમદનાદિ યાથ, પરંતુ યોજા પાસે તેથી ક્રિયા ન કરાયાથ આ અળશણમા પણ ચાને આહારનો સ્વાગ કરવામા આવે છે (૩) ભક્તપરિણા-દ્વિગતમરણ સ્વીકારવાને અસમર્થ અને શ્વેષ્ટ સદનનહીન તિથિ દ્વાર અથવા સોવિષ્ણરચદે આ અળશણ કરે આ અળશણ કરનાર સપ્રતિકર્મા હોય છે પછે શરીરને વિષે વ્યથા યતી હોય તો યોજા પાસે વેચાવશ કરાયે, તેલમદનાદિ કરાય આને ભક્તપરિણા કહો કે ભક્તપશ્ચક્રાણ કહો-ચનેનો અર્થ એક જ છે આ ત્રણે પ્રકારના અળશણા નિહારિમ અને અનિહારિમ પણ એ પ્રકારના હોય છે લાલ્લધર્મ પામ્યા પછી જે દેહને ઉપાદીને અગલમા ઘોસરાવવું પડે તે નિહારિમ અને જે શરીરને ન વાસરાવવું પડે તે અનિહારિમ માણ્યું જે અળશણ કરવાને અશક્ત હોય તેને માટે ૨. ડુગોદરિકા કહે છે ડુગાદરિકા ત્રણ પ્રકારની છે ઓસ્વાનાગસૂત્રમા કહ્યું છે કે- 'તિવિહા ઓમોયરિયા ૫૦ ત૦-ઉવગરણોમોયરિયા ૧, મત્તપાણમોમોયરિયા ૨, માત્રોમોયરિયા ૩ ।' અર્થાત્ ત્રણ પ્રકારની ડુગાદરિકા કહેલી છે (૧) ઉપકરણ-ડુગોદરિકા, (૨) મત્તપાણ (આહાર) ડુગાદરિકા અને (૩) માવ-ડુગોદરિકા ટીકાવાર આ સંયધમા જણાય છે કે-(૧) પહેલી ઉપકરણ-ડુગાદરિકા જિનકરૂપી સાધુઓન ન હાય, કારણ કે ૧/૧૨ અગર તો માત્ર એ જ ઉપકરણ રાત્ર તો તેમને લાલ્લ પરંતુ સ્થવિરકરૂપીને આ ડુગાદરિકા ન હાય કો સ્થવિરકરૂપી શાસ્ત્રોક્ત ઉપધિ ન રાત્રે તો તેનાથી ચારિત્રપાલન કઠિન થને, પડેલે તેમને ઘોદ ઉપકરણો રાક્ષસ પડે, પરંતુ તથી વિશેષ ન રાત્રવા તે ઉપકરણ-ડુગાદરિકા (૨) યોજી ડુગાદરિકા મત્તપાણડુગાદરિકા-આહારપાનોમાં કમો કરવો તે તના પાશ પ્રકાર છે-“અપ્પાહારઉવદ્ધા, દુમાગપ્પા તહેવ કિંચૂના । અદ્ધ દુવાલસ સોલસ, ચડીસ તદ્ધિકતીસા ય ॥ ૧ ॥” [૧] અલ્પાહાર-પક્ષ કચ્છથી પ્રારંભીને આઠ કચ્છ સુધી આહાર કરે તે અલ્પોણાદરી એક કચ્છનો અધમ્ય અલ્પોણાદરી, એ કચ્છથી સાત કચ્છ સુધીની મધ્યમોણાદરી અને આઠ કચ્છનો ઉત્કૃષ્ણાનો દરી [૨] અપાર્દડુગોદરી નવથી વાર કચ્છ સુધી આહાર કરવો તે [૩] ત્રિમા ગડુગોદરી-તેરથી સોઠ કચ્છ સુધી આહાર કરવો તે [૪] પ્રાતડુગોદરી-સપ્તર કચ્છથી સોપીશ સુધી આહાર કરવા તે [૫] વિચિત્પૂનાદરી-પચ્ચોશ કચ્છથી પચ્ચોશ કચ્છ સુધી આહાર કરવો તે આ કથા પ્રકારોમાં અધમ્ય તથા મધ્યમ

મંદો સ્વમતિઅનુસાર સમગ્રી લેવા વગ્રીશ ધોળિયા લેવા તે પ્રમાણાપેત મોજન વહેવાય, તેથી વધારે વધુ પણ કપલ લે તા તે અતિમાત્રાદારી વહે વાય વધુગ્રીશ કપલ સુધી જ ઝળોદરિકા જાળવી આવી જ રીતે પાણી પોચામા પણ ઓછું પીતું તે પાણઝળોદરિકા (૩) માયઝળોદરિકા-ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ ધિગરેના ઉદય સમયે તેને વશ ન થતા તેનો ત્યાગ કરવો ૩. વૃત્તિસંક્ષેપ-વૃત્તિના સંક્ષેપ કરવા જે દ્રવ્યાદિક રાહ્યા હોય તેમા ઘટાહો કરવો, ઘોંદ નિયમાદિક ધારવા-આ વ્રાથકને માટે સમજતું સાધુને માટે તો ગોધરીની વૃત્તિ છે તેથી તેનો જ સંક્ષેપ કરવો શ્રીકવચાસૂત્રમા કહ્યું છે ૫-^૬ મિક્ષા યરિયા અણેગરિહા ૫૦ ત૦-દ્વ્યાભિગ્મહચરણ, સેત્તાભિગ્મહચરણ, કાલાભિગ્મ હચરણ, ભાવાભિગ્મહચરણ ।’ મિત્તાચર્યા અનેક પ્રકારની વહેલી છે-(૧) દ્રવ્યા મિગ્મહ, (૨) ક્ષેત્રાભિગ્મહ, (૩) કાલાભિગ્મહ અને (૪) ભાવાભિગ્મહ (૧) દ્રવ્યામિગ્મહ-દ્રવ્યનો અભિગ્મહ કરવો તે-લેપકૃત દ્રવ્યનું પ્રમાણ કરવું પડેલે લેપ લાગેલા માત્રન વહે આપ તા હું, ઘા આદિયા ધરદિત (લેપ લાગલ) હેવું થીજુ ન હેવું તેમજ અતરદિત હેવું હૃત્યાદિક અભિગ્મહ તે પ્રવ્યામિગ્મહ (૨) ક્ષેત્રાભિગ્મહ ક્ષેત્રના અભિગ્મહ પૂર્વક ગોધરી કરવો, અમુક સત્યાના ઘરે જ વહારવા માટે જતું, તેથી વિશેષ સત્યાપાઝા ઘરે મિત્તાઈ ન જતું હૃત્યાદિક વિવિધ પ્રકાર ક્ષેત્રના અભિગ્મહપૂર્વક ગોધરી પ્રહણ કરવી તે (૩) કાલાભિગ્મહ-કાલનો અભિગ્મહ કરવો તે ધીજા પહોર પહેલા મઠે તો આહાર લેવો તથા શ્રીજા પહારે મઠે તો જ આહાર લેવો ૫ રીતે મનમા ચિતવેલા સમયે આહાર મઠે તો પ્રહણ કરવો, પરંતુ તે સમય વ્યતીત થઈ ગયા ઘાદ આહાર ન પ્રહણ કરવો તે કાલામિગ્મહ (૪) ભાવાભિગ્મહ પવો અભિગ્મહ કરવો ૫ સંગીત કરતો વક્તો, અગર તા હસતા વક્તો, અગર તો રદન કરતો છતો કોઈ પણ મનુષ્ય અગર તો તથાપ્રવારની સ્ત્રી આહાર વહો રાવે તો જ પ્રહણ કરવા અથવા તા કોઈ સૌભાગ્યવતી સ્ત્રી, આભૂષણ પહેરેલી સ્ત્રી અગર તા તિલકવાળી સ્ત્રી આહાર વહોરાય તો જ પ્રહણ કરવો હૃત્યાદિક વિવિધ પ્રકારે અભિગ્મહ ધારણ કરી સની વૃત્તિ થાય ત્યારે જ આહાર પ્રહણ કરવો તે ભાવામિગ્મહ આ ભાવામિગ્મહ ચરમજિગ્મપતિ શ્રીમહાશીર પરમાત્માઈ વર્ચો હતો કે રાજકુમારી હાય, હાથપગમા વેઢી હાય, રદન કરતી હાય, ત્રણ દિવસની મૂલી હાય, મસ્તક મુઢન કરેલ હોય તેથી સ્ત્રી અઢદતા ધાકઝા પહોરાયે તો જ આહાર પ્રહણ કરવા અને આપણે જાણીય છીય તેમ વદન ધાઝાપ પરમાત્માના ત ભાવામિગ્મહ પૂજ કર્યા હતો ૪ રસત્યાગ-ધિગયાદિ રસ ના ત્યાગ કરવા આ રસત્યાગ અનેક પ્રકારનો છે ઓઝાપપાતિક-સૂત્રમા કહ્યું છે ૫-“ નિવ્રિત્તિય પળીયરસપરિચાઈ આપનિલિય આયામસિત્થમોઈ અરસા-હારે નિરસાહારે અતાહારે પતાહારે હુહાહારે । ” નિવ્રિ, આયધિલ, અરસાહાર,

વિરસાહાર, અતાહાર, પતાહાર, તુલાહાર इत्यादि चीकणा रसनो त्याग करवा त निषि, आयविलमा जळसा घोळीने आहार करवो ते आयविलआयाम सिन्धभोजन, रसरहित ते अरसाहार, जेनो रस बगढी गयो होय ते विर माहार, छेल्लु घळ्यु-जळ्यु तथा खरडायेलु भोजन करवु ते अताहार, तुच्छ आहार लेवो ते तूपाहार ५. कायफलेश-कायाने कष्ट उपजे तेवी मिया, पीरासने तथा उभटक वेस्तु, एक ज आसन पर स्थिर, कायोत्सर्गमा, तढकामा, ठडोमा अने वल्लविहीन रहेवु, खरज आग्या छता घणवु तथा धूकवु नहीं, लाच करवो, शरीरनी कोई पण प्रकारनी शुद्धपा न करवी इत्यादिक कायफलेश जाणवो ६. सलीनता-इद्रियादिकने गोपयवी तेना चार प्रकार छे १ इद्रिय सलीनता-पाथे इद्रियोना त्रेवीश विषयांमा राग-द्वेष न करे प्रशसात्मक निंदात्मक शब्द साधली, स्वरूपथान या बदरूप रुप जोरने, कडवो या मीठो रस खावीने, सुगंध दुर्गंध सुघोने, शीत तथा उष्ण स्पर्श करीने तेने सारा नठारा न वहे तमज खराय पण न कहे, तेने बिये हयं या तो शोक धारण न करे २ वषायसलीनता-मोघ, मान, माया अने लोभादिना प्रसन-उदयसमये तेने उपशमाये ३ ओगसलीनता-अशुभ कार्यमा मन, वचन तथा कायाना योगने रोज परतु शुभ कार्यमा यागीने प्रवर्ताव ४ विषक्तवर्षासलीनता-भाराम, उपान, उपवन, वैत्य प्रमुख ज्या स्त्री, पशु के नपुंसक न होय तेवा पक्षात स्थानमा रहे तेमज शय्या-नद्यारादिकना दोषो दूर करे

आ प्रमाणे छ प्रकारनो बाह्य तप जाणवा आ तप करनारने अन्य लाको जाणी शक छे मादं तने बाह्य तप जाणवो आ तप अन्यतीक्ष्णिक पण वरे छे, पण विपरीतपणे करे छे-विधिपूर्वक करता नथी

हये छ प्रकारनो अभ्यंतर तप कहे छे के-“पायञ्चित्त १ विणओ २, वैयावच्च ३ तहेय सज्जाओ ४ । ज्ञाण ५ उस्सग्गो ६ वि य, अग्गित्तरओ तओ होइ ॥ ६ ॥ ” १. प्रायश्चित्त-जे अतिचार लाग्या होय ते दूर करवा मादे शुद्ध वहेल तप करवा ते २. विनय-गुरुने बाह्यादिक देवार्थ विनय तप, तेवी कर्म-मळ दूर जाय छे ३ वैयावच्च-विनयशाली होय ते ज वैयावच्च करे भात-पाणी लावी आपवा, पगधपी करवी, मुख्यमुख बढील जनना काय करवा ४. सज्जाय-शुभ मनवी शालपाठोनो स्वाध्याय करवा ५. ध्यान-धर्म तथा शुक्लध्यान व्याववा ध्यान व्याववायी त्यागबुद्धि जाय छे ६. कायोत्सर्ग-कायाने बामराववी अर्थात् काया परस्व ममत्वभाव दूर करवो

આ ૧૧ પ્રકારનો શુદ્ધાર્થ જાણ્યા પછી હવે તેનું વિવેચન કરતા ટીકાકાર જણાવે છે કે-૧. પ્રાયશ્ચિત્ત-પ્રાયશ્ચિત્ત દશ પ્રકારના છે “ આલોચનારિદ્ધિ ૧ પટિકમળારિદ્ધિ ૨ તદુભયારિદ્ધિ ૩ વિવેનારિદ્ધિ ૪ વિઠસ્તમ્મારિદ્ધિ ૫ તવારિદ્ધિ ૬ છેદારિદ્ધિ ૭ મૂલારિદ્ધિ ૮ અણવદ્વપ્પારિદ્ધિ ૯ પારાચિયારિદ્ધિ ૧૦ । ”

૧ આલોચના-પ્રાયશ્ચિત્ત-ગોચરી આદિમા જે દોષો લાગ્યા હોય તે મનની શુદ્ધિપૂર્વક ગુરુમહારાજ સમક્ષ જાહેર કરવા અને ગુરુ જે આલોચના કરમાવે તે કરવી ૨ પ્રતિકમળપ્રાયશ્ચિત્ત-જે અતિચારાદિક દોષો લાગ્યા હોય તે શુદ્ધ મનથી ગુરુ સમક્ષ પ્રકાશવા અને ગુરુ કહે કે ‘મિચ્છામિ દુક્કટ’ આપો ત્યારે શુદ્ધ હૃદયથી મિધ્યા દુષ્ટતા આપવો ૩ તદુભયપ્રાયશ્ચિત્ત-આલોચના પળ કરવી અને પ્રતિજ્ઞાન પળ કરવું તે ૪ વિવેકપ્રાયશ્ચિત્ત-અશુદ્ધ માત-પાણી પ્રમુખનો ત્યાગ કરવો ૫ કાયોત્સર્ગપ્રાયશ્ચિત્ત-કાયોત્સર્ગ કરવો તે ૬ તપપ્રાયશ્ચિત્ત-ઋપર જાણેલા પાંચે પ્રકારોથી જે દોષોની શુદ્ધિ ન થાય તે માટે ગુરુમહારાજ તપપ્રાયશ્ચિત્ત આપે છે તે પ્રમાણે તપ કરે તો લાગેલા દોષો દૂર થાય તપમા નિશિ અગર આચરિલ કરવાના હોય છે ૭ છેદ પ્રાયશ્ચિત્ત-તપશ્ચર્યાદ્વારા પળ જો દોષોની શુદ્ધિ ન થાય તો તેને માટે પાંચ દિવસનો છેદ આપે પટલે શીક્ષાપર્યાયમા પટલા દિવસ ઓછા કરે ૮ મૂલપ્રાયશ્ચિત્ત-છેદ પ્રાયશ્ચિત્તથી પળ ત્યારે દોષોનું નિરસન ન થાય ત્યારે નથી જ શીક્ષા આપે અને નવશીક્ષિતની માફક તેનો ચારિત્રપર્યાય ગણાય પટલે કે પૂર્વે ગમે તેટલી શીક્ષાપર્યાય પાઢ્યો હોય તે સર્વ નિષ્ફળ થને ૯ અનવદ્વપ્પ પ્રાયશ્ચિત્ત-જ્યા સુધી આપેલ આલોચનનો તપ પૂરો ન કરે ત્યા સુધી વ્રતપાલન ન ગણાય તે ૧૦ પારાચિકપ્રાયશ્ચિત્ત-પૂર્વે કહેલા પ્રાયશ્ચિત્તોથી પળ શુદ્ધિ ન થાય તો છેલ્લું પારાચિકપ્રાયશ્ચિત્ત આપવામા આવે છે આ પ્રાયશ્ચિત્તમા ચાર થય સુધી ગુપ્ત યેષો રહી શાસનપ્રમાણના મહાકાર્ય કરવાનું અગર તો રાજાને પ્રતિયોગધાનું હોય છે કોઈ આચાર્યના ઘાતકને, રાજાને હણનારને અગર તો ઉત્સુકપ્રરૂપકને આ જ્ઞાતનું પ્રાયશ્ચિત્ત આપવામા આવે છે ૨ વિનય-પૂજ્ય વ્યક્તિ તરફ મન, વચન અને શરીરથી નમ્રભાવ દર્શાવવો વિનય સાત પ્રકારનો છે

“ જ્ઞાનવિનય ૧ દસન ૨ ચરિત્ત ૩ મળ ૪ વચ ૫ કાય ૬ લોગોવચારવિ-
નય ૭ । ”

૧ જ્ઞાનવિનય, ૨ દર્શનવિનય, ૩ ચારિત્રવિનય, ૪ મનવિનય, ૫ વચનવિનય, ૬ કાયવિનય અને ૭ લોકોપચારવિનય [૧] જ્ઞાનવિનય પાંચ પ્રકારનો છે-૧ મતિજ્ઞાનનો, ૨ સ્મૃતજ્ઞાનનો, ૩ અવધિજ્ઞાનનો, ૪ મન પર્યવજ્ઞાનનો અને ૫ કૈયટજ્ઞાનના વિનય-આ પાંચે પ્રકારના જ્ઞાનનું વિપરીત ઘર્ષન ન કરવું તે જ્ઞાન-વિનય [૨] દર્શનવિનયથી પ્રકારનો છે-૧ શુશ્રૂષાવિનય પટલે કે સમક્ષિતી જીવની શુશ્રૂષા કરવી, સમક્ષિતોનો સામે જાહેર અને સ માન આપવું, હાથ જાક્ષી

પ્રણામ કરવા, ડડીને જાવ મ્યારે સાત-આઠ ઢગલા થલાવવા જતું ફર્યાદિ અનેક પ્રકારે જાણતું ૨ અનાજાતના વિનય-તે પિસ્તાલીશ પ્રકારનો છે, તે આ પ્રમાણ-૧ અરિહતની આજ્ઞાતના કરવી, ૨ અરિહતે કહેલ ધર્મની, ૩ આચાર્યની, ૪ ઉપાધ્યાયની, ૫ સ્થવિરની, ૬ કુલની, ૭ ગણની, ૮ સાધુની, ૯ ક્રિયા વાદીની, ૧૦ સમોગો યજ્ઞ સામાચારીની, ૧૧ મતિજ્ઞાનની, ૧૨ ધ્રુતજ્ઞાનની, ૧૩ અયધિજ્ઞાનની, ૧૪ મન પર્યવજ્ઞાનની અને ૧૫ વૈયઙ્ઞજ્ઞાનની-આ પદ્ધતિની આજ્ઞાતના ટાઢવો અને મક્તિ કરવી મક્તિ પટલે યાજ્ઞપ્રતિપત્તિ અર્થાત્ ક્રમા યથાદિક વિનય સાચવવો, ય જ પ્રમાણે ય પદ્ધતિ બહુમાન કરવું પટલે ક નિર્જરને અર્થ પ્રીતિપૂર્વક ક્રિયા કરવી, તેવી જ રીતે ય પદ્ધતિને ષળ વાદ-તેની પ્રશસા કરવી, કીર્તિ વેલાવવી આ પ્રમાણે પીસ્તાલીશ પ્રકારે યોજો મેદ જાણવો [૩] ચારિત્રવિનય પાચ પ્રકારનો છે, તે આ પ્રમાણે-૧ સામાયિક, ૨ હેદોપસ્થાપનીય, ૩ પરિહારવિગુહિ, ૪ સ્ત્રમસપરાય અને ૫ યથા કયાત ચારિત્રનો વિનય કરવો આ પાંચે ચારિત્રની વિપરીત પ્રકુપણા ન કરવી તે તેનો વિનય કર્યો કહેવાય છે [૪] મનવિનય બે પ્રકારનો છે-૧ અપ્રશસ્તમન-વિનય અને ૨ પ્રશસ્તમનવિનય અપ્રશસ્તમનવિનય ચાર પ્રકારનો કહેલ છે-“જે ય મળે સાવજે ૧ સકિરિય ૨ સકકસે ૩ કઙ્કુ ૪ નિદુરે ૫ ફરસે ૬ અળ્હયકરે ૭ હેયકરે ૮ મેયકરે ૯ પરિતાવળકરે ૧૦ ઉદ્વળકરે ૧૧ ભૂતોવ-વાહ્ય ૧૨ તદ્વપ્પગાર મળ નોપધારેજા, સે ત અપ્પસત્થમળવિળ્ય ॥” ૧ સાવય દિસાદિકમા મન થતે તે, ૨ સમ્મિય-વાયિકાદિક પાચ કિયામા મન થતે તે, ૩ કર્વશ-કઠોર, ૪ કટુક-યોજાને તથા પોતાને કઢવું લાગે, ૫ નિદુર-કોમલ નહીં તેવું, ૬ પદય-સ્નેહ વિનાનું, ૭ અશુભ કર્મધયમા રક્ત, ૮ હેદક-હસ્તા દિક હેદન કરવાનું મન, ૯ મેદક-નામિકાદિનું મેદન કરવાનું મન, ૧૦ પરિ તાપકારક-જીયોને સતાપ-સંકટ ઉપજાવવાનું મન, ૧૧ ઉપદ્રવકારી-કોઈને મારણાંતિક કદ ઉપજાવવું અગર તો ધન હરણ કરી ઉપદ્રવ કરવાનું ચિત્ત અને ૧૨ ભૂતોપપાત-પ્રાણિઓના વધની રૂઝા આવી રીતે અસયતની માફક જે મન તે અપ્રશસ્તમનવિનય કહેવાય અને આ ચાર પ્રકાર રહિત જેનું મન શોય તે યોજા પ્રશસ્તમનવિનય જાણવો [૫] વચનવિનય-ઉપર મન સંવધે જે ચાર પ્રકારો દર્શાયા તે યથાલિપિત વચનવિનય સવધી પણ જાણી લેવા [૬] કાયવિનય બે પ્રકારે છે-૧ અપ્રશસ્તકાયવિનય અને ૨ પ્રશસ્તકાયવિનય અપ્રશસ્તકાયવિનય સાત પ્રકારનો છે-“અણાઉત્ત ગમળે ૧, અણાઉત્ત ઠાળે ૨, અણાઉત્ત નિસીદળે ૩, અણાઉત્ત તુયદળે ૪, અણાઉત્ત ઉલ્લઘળે ૫, અણા-ઉત્ત પલ્લઘળે ૬, અણાઉત્ત સર્વિદિયકાયજોગજુઅળતા ૭, સે ૮ અપ્પસત્થકાય

વિણ્ણ । ” ૧ ઉપયોગ વિના જેમતેમ ચાલે, ૨ જ્યાં ત્યાં ઠમા રહે, ૩ ઘેસવાની જગ્યાપૂજ્યા-પ્રમાજ્યા વિના ઘેસે, ૪ પૂજ્યા વિના શયન કરે, ૫ ઉપયોગ રહિત ઉલ્લઘન કરે યા ફાઠ મારીને જાય, ૬ ધારવાર આ પ્રમાણે ઉલ્લઘન કરે અને ૭ દ્વિયોને વિષયાદિકમા પ્રવર્તવિ-આ પ્રમાણે અપ્રશસ્તવાપયિનય કહેવાય આ જ સાત પ્રકારનો ધરાવર ઉપયોગ રાચી પ્રવૃત્તિ કરે તે પ્રશસ્તવાપયિનય કહેવાય [૭] લોકોપચારવિનય સાત પ્રકારનો છે-“ અભ્યાસવર્તિય ૧, પરછ-દાણુવર્તિય ૨, કજ્જહેડ ૩, કપપટિકિરિયા ૪, અચગવેસળયા ૫, દેસકાલ ણુયા ૬, સચ્વત્થેસુ અપ્પહિલોમયા ૭ ॥ ” ૧ અભ્યાસવર્તિતા-સમીપ રહેવું તે, ૨ પરાભિપ્રાયવર્તન-ઘીજા સાધુનો જે પ્રમાણે અભિપ્રાય હોય તે પ્રમાણે વર્તવું (પથી જ રીતે મૃદસ્થ સચધી પણ સમજી લેવું) ૩ કાર્યહેતુ-જ્ઞાનાધ્યયનાદિ કાર્ય નિમિત્તે આહાર-પાણી યહોરાવધા તે ૪ વૃત્તપ્રતિનિયા-આમણે મને જ્ઞાન દાન આપ્યું છે પથી શુદ્ધિથી આહાર-પાણી યહોરાવધા તે ૫ આર્તગણેપના-દુઃખી જાણીને ઘાતાં સમારે ૬ દેશકાલજ-જેવો દેશ હોય તેને અધસરોચિત વર્તન રાખે ૭ સર્વ અધસરે સર્વ પ્રયોગનોને વિષે સચધીઓને અનુકૂળપણે વર્તીને રહે ૨. વેયાવચ્ચ-આહાર-પાણી વિનેરે લાધી આપવા, ધ્યાધિપ્રસંગે શરીર ઘાપનું, બોલવું વિં ૮ દશ પ્રકારે કહેલ છે “ આયરિયવેયાવચ્ચે ૧, ઉવ-જ્ઞાય ૨, સેહ ૩, ગિલાળ ૪, તવસ્મિ ૫, થેર ૬, સાહમ્મિય ૭, ફુલ ૮, ગળ ૯, સઘવેયાવચ્ચે ૧૦ । ” ૧ આયરિયવેયાવચ્ચ-આચાર્યની, ૨ ઉપાધ્યાયની, ૩ વૃત્તન ધીક્ષા લેનાર શિષ્યની, ૪ મ્હાન, રોયી, નિર્વેલ તેમજ અર્પગ સાધુની, ૫ અઢમાદિક તપસ્વીની અને ૬ સ્થવિરની વેયાવચ્ચ સ્થવિર ત્રણ પ્રકારના છે-(અ) ઘઘસ્થવિર-ધૂલ, (બ) ચારિત્રસ્થવિર પટલે ધીશ વર્ષ જેટલા ચારિત્રવર્ણાયવાલા અને (ક) શ્રુતસ્થવિર પટલે શ્રીસ્થાનાગમુદ્રના જ્ઞાતા ૭ સાધર્મિક-એક સામાચારી પાલતા સાધુ-સાધ્વીની વેયાવચ્ચ કારણ પ્રસંગે ધીજા મામાચારીવાલા સાધુ-સાધ્વીની પણ વેયાવચ્ચ કરવી ૮ એક આચાર્યના સમુદાયની, ૯ અનેક આચાર્યોનો સમુદાય પટલે કે ગળ તની અને ૧૦ ધણા ગળોનો સમુદાય તે સઘ તેની વેયાવચ્ચ કરવો આ દશ પ્રકારે વેયાવચ્ચ જાળવી આ પ્રમાણે વેયાવચ્ચ કરવાથી કર્મની સારી રીતે નિર્જરા થાય છે કોઈ સ્પર્શ ચત્યવેયાવચ્ચ પણ જાળાવેલ છે પટલે કે જિનપ્રતિમાની વેયાવચ્ચ કરવી ૪ સજ્ઞાય-પાંચ પ્રકારે કહેલ છે-વાયળા ૧, પટિપુચ્છળા ૨, પરિ-પટ્ટળા ૩, અણુપ્પેહા ૪, ધમ્મકઢા ૫ । ” ૧ વાચના-નવોન નયોન શાસ્ત્રપાઠ કરે, ૨ પુચ્છના-તેમા ઉદ્દમવેલી શકા પૂછે, ૩ પરાવર્તન-કરેલ અભ્યાસનું પાર પાર પુનરાવર્તન કરે, ૪ અનુપેક્ષા-પોતે જે શાસ્ત્રાભ્યાસ થયો હોય તેનો

अर्थ (रहस्य) विचारे अने ५ धर्मकथा-पोते समजेल शास्त्र धीजाने सम जाये-व्याख्यानादिक बाचे अने प्रतिबोध पमाडे ५ ध्यान-चार प्रकारे छे " अट्टज्झाणे १, रुद्धज्झाणे २, धम्मज्झाणे ३, सुक्खज्झाणे ४ ॥ " १ आर्त्त ध्यान-शोक, दुःख, आम द अने विलाप करवो ते आर्त्तध्यानना चार प्रकार ॥ १ अनिष्टसयोगार्त्तध्यान-पोताने गमे नहीं तेवानो सयोग थाय त्यारे तेने दूर करवानो विचार कर्था करवो खो कुभाया मळी होय, पुत्र कुपुत्र नीय द्यो होय, ते प्रतिदिन दुःख आपतो होय त्यारे विचारीय के 'आ दुःख मायो हू क्यारे छूटोश ?' अथवा ता खराब गाममा बसवाट ययोहोय अगर तो शब्दादि पाच विषयानो अशुभ सवध मल्यो होय त्यारे तेमोना वियोग नो विचार करे ते २ इष्टवियोगार्त्तध्यान-खो, पुत्र, ग्राम तेमज शब्दादि विषयो सारा प्राप्त यया होय त्यारे विचारु के 'आ सयना वियोग न थाय तो साव' अने मान्ययोगे वियोग थइ गयो तो तेनु स्मरण कर्था करवु पटले के 'मारी भाया सुलक्षणी हती, पुत्र विचक्षण ने कमाठ हतो' ते प्रमाणे याद कर्था करवु ते आर्त्तध्यानभो धीजो प्रकार छे ३ रोगविसार्त्तध्यान-घात, पित्त अने श्लेष्मना सनिपातरूप निमित्तयो वृत्तपत्र यती शुळ, मस्तकपीडा, क्वर, अतिसार, सप्रहणी इत्यादि अनेक प्रकारना रोगो यया होय त्यारे 'आ रोगो क्यारे शमी जशे ? कया कया औषधोपचारथी आ व्याधिओ नाश पामशे ? आ रोगो मने कयावी यया ?' इत्यादि प्रकारे चिंता कर्था करे ते व्रीनो प्रकार ४ अग्रशोचार्त्तध्यान-कामादिकथी व्हाजुळ बनेला प्राणिओ दवेन्द्र, चम्रवर्ती पिगेरेनी क्रद्धि भयातरमा प्राप्त करवाना हेतुपुरस्सर नियानु बाधे, भविष्यमा पौद्गलिक सुख मळे ते माट निदान करे ते चायो प्रकार आर्त्त ध्यानना चार लक्षण छे-१ कष्टणया-भोटो पोकार करे, २ सोयणया-दीन यान वेसी रहे, ३ तिप्पणया-धदन कर्था करे अने ४ विलपणया-विलाप कर्था करे, क्लिष्ट भाषण करे, अट्टहास्य करे इत्यादि रौद्रध्यान-महाअशुभ परिणम तेना पण चार प्रकार छे १-हिसानुगधीरौद्रध्यान-प्राणिओना पथ, पंथन, परिताप-कष्ट सवधी अथवा अमुक प्राणीने मारी नास्तु तो मारी कार्यनिद्धि थाय तेम विचार कर्था करवा २ मृपानुयधी रौद्रध्यान-असत्य धोलीने धीजाने फासा मा फसाववानो, पारफानु धन हरी लेवाना विचार कर्था करवो ३ मदत्तानुयधी रौद्र ध्यान-द्रव्यनी या अथ पदार्थनी चोरी करवानो सतत विचार कर्था करवा लोभ कपायना उदयने कारणे व्यग्र चित्तथी धा-प्राप्तिना विचारो कर्था करवा ४ रक्ष णानुयधी रौद्रध्यान-प्राप्त यथेल द्रव्यादिक वस्तुओना सरक्षणनो विचार कर्था करवो 'चोर जो माद धन चोरी जशे तो मारी नाखीश, धोजा कोइ लूटी जशे तो परियाद करीश' इत्यादि विचार कर्था करवो आ रौद्रध्यान चार प्रकार आ प्रमाणे छे-" ओसन्नदोसे १ बहुदोसे २ अन्नाणदोसे ३ आमरणतदोसे ४ । "

૧ આસન્નદોષ-ઘણુ કરીને હિસા, અસત્ય, સ્તેય વિગેરેમા રક્ત રદ્યા કરે,
 ૨ ઘડુદાપ-ઘણા હિસાદિક્ કાર્યમા થતતો રહે, ૩ અજ્ઞાનદોષ-કુશાહ્વના સામઙ્ક
 યાથી, શીઘ્રયાથી હિસાદિક્ અધર્મ પળ ધર્મબુદ્ધિથી કરે ફાગલા તરીકે અધ્વ
 મેધાદિ યજ્ઞોમા હિમાનુ સામ્રાજ્ય હોવા છતા તેને ધર્મ જાણીને કરે ૪
 આમરણાતદોષ-કાલકસુરિયા વર્માર્જની માફક જિંદગી પર્યંત જે હિસા
 દિક્ કાર્યમા જ લયલીન રહે, મનમા લેશમાત્ર પણ દયા ન રાખે આ
 ઘને પ્રકારના (આર્ત અને રોદ્ર) ધ્યાનનો ત્યાગ કરયો, કારણ કે તે ઘને
 અઘાથ સત્તાર-સાગરમા પ્રાણીને પરિભ્રમણ કરાયે છે આ ધ્યાનનો ત્યાગ કરી
 સાધુપ તો ધર્મ અને શુક્લધ્યાનનુ જ અવલંબન લેયુ આ મયધમા શપ્થ કરતાં
 પ્રતિષ્ઠાથી કહે છે કે-“ તમે આર્ત અને રોદ્રને ધ્યાન ગામટે કહો છો ?
 તેને ધ્યાનમા મેદમા શા માટે ગણાવ્યા ? અમ્યતર તપમા તો ધ્યાન કરયાનુ
 જણાવે છે તો આર્ત અને રોદ્રનો તો ત્યાગ કરવાનો હોવાથી તેનો સમાવેશ
 અહીં શા માટે કર્યો ? ” જાનો અઘાથ આપતા શાસ્ત્રકાર જણાવે છે કે-ધ્યાન
 પટલે ચિત્તની પક્ષપ્રતા આત્ત, રોદ્ર તેમજ ધર્મ, શુક્લ ૫ ચારેમા ચિત્તની પક્ષ
 પ્રતા યાય છે માટે ધ્યાન શબ્દનો વ્યાસ્યાનુસારે તેને ગણવા તો જોઈએ, પણ
 પ્રથમમા કે અશુભ હોવાથી તે ત્યાગ્ય છે બહી વેટલાક મદ્બુદ્ધિવાઝા પ્રાણિઓ
 ધ્યાનને ચિપે રહેલ તફાવત જાણી શક્તા નથી બહી અયમતિ આવા ધ્યાનવાઝા
 પ્રાણિઓમા ધર્મ જાણી તેમની સેવા કરે છે તેમના બોધને માટે પણ વિવેચન કરવુ
 પડયુ છે હવે ધર્મધ્યાનનુ સ્વરૂપ દર્શાવતા કહે છે કે-ધર્મધ્યાનના ચાર પ્રકાર છે
 “આણાવિજ્ઞ ૧, અવાયવિજ્ઞ ૨, વિવાગવિજ્ઞ ૩, સઠાણરિજ્ઞ ૪” ૧ આહાવિષય
 જિનરાજની આજ્ઞાનુ રહસ્ય વિચારવુ તેના શુણાની પ્રશસા ચિંતવયો હા ત
 ચ્ચેલ્લર જિનેશ્વર પરમાત્માપ અસાધ્ય નિવૃત્તિ ઘણી જ રુઢી રીતે દર્શાવી,
 જૈનધર્મ જેવા ઉત્કૃષ્ટ કોઈ ધર્મ નથી, તેના આગમપ્રયો ચ્ચેલ્લર ગ્રેહ અને સમ્ય
 તત્ત્વોથી મરપૂર છે, इत्यादि अगर तो धीतराग परमात्मानो आज्ञा ते ज धर्म
 ॥ पक्षी भावनापूर्वक तेमनी आज्ञाओनो विचार करवो २ अपाधविषय-गारव,
 विषया, प्रमाद, परीपह इत्यादिकषी पतित न बचाय से माटे चिंतन
 कर्या करनु अथवा मिथ्यात्वषी आवृत्त थयेला प्राणिओ तेवा उ-मार्गषी
 केवी रीते दूर रहे तेनो विचार करवो ते ३ विषाकविषय-शुभाशुभ कमनु
 फल भोगव्या मिषाय छूटको नथी ते सबषी विचार करवो ते अने ॥ सस्पान
 विषय-चौद राजलोकनो आकार तेमज द्वीप समुद्रोनु स्वरूप चिंतवतु ते धर्म
 ध्यानते ओळखावनारा चार लक्षणो छे, ते आ प्रमाणे-“ आपारुई १ निस
 गरुई २ उवदेसरुई ३ सुचरुई ४ ॥ ” १ आचारवि-सूत्र, निर्युषित, भाष्य
 इत्यादि पचागीमा कहेल तत्त्वनी अद्वा, २ निसर्गद्वि-जेने स्वभावषी ज तत्त्वनी
 अद्वा प्रगटी पटले के उपदेश विना ज तत्त्वज्ञान थयु, ३ उपदेशवि-

મુનિરાજ સમીપે ધર્મોપદેશ સાચાંરીને તત્ત્વના થદ્વા થઈ તે જાને ૪ મુતચ્ચિ-
 સુત્રો ઘાચધાની, તત્ત્વના પ્રતીતિ થઈ તે હવે ધમધ્યાનના ચાર આલયન દર્શા
 થતા કહે છે કે-“ વાયણા ૧, પિચ્છણા ૨, પરિયટ્ટણા ૩, ધમ્મકહા ૪ । ”
 આનું વર્ણન અગાઉ આપી ગયું છે એમ મહેલ પર ચઢવા માટે આલયનની
 જરૂર પડે તેમ મુક્તિરૂપી મહેલમા જવા માટે આ ચારે આલયનો છે હવે ધર્મ
 ધ્યાનની ચાર અનુપ્રેક્ષા પછે વિચારણા જણાવે છે-“ અણિચાણુપ્પેહા ૧ અસ
 રણાણુપ્પેહા ૨ એકત્તાણુપ્પેહા ૩ સસારાણુપ્પેહા ૪ । ” ૧ અનિચાણુપ્રેક્ષા-ધર્મ
 વિના સર્વ અનિત્ય છે, ૨ અસરણાણુપ્રેક્ષા-સમારમા જૈનધર્મ સિવાય ધીજા
 કોઈનું શરણ સાચું નથી ૩ એકત્વાણુપ્રેક્ષા-આ જીવ એકલો જ છે, સંસારમા
 પરંતુ ધીજું કોઈ નથી ૪ સસારાણુપ્રેક્ષા-આ જીવ સસારમા અનાદિકાલથી પરિ
 ભ્રમણ કરે છે અથવા આ સસાર ચાર ગતિરૂપ છે હવે કર્મ રહિત જીવ
 જે શુદ્ધધ્યાન કરે છે તેનું વર્ણન કરતા કહે છે કે-તે શુદ્ધધ્યાન પણ ચાર
 પ્રકારે છે “ પહુત્તરિયકે સવિચારી ૧, એગ્ગચરિયકે અવિચારી ૨, સુહુમકિ-
 રિયે અપ્પહિન્દાઈ ૩, સમુચ્છિન્નકિરિયે અનિપટ્ટી ૪ । ” ૧ પૃથક્ત્યયિતકસપ્રવિ
 ચાર શુદ્ધધ્યાન-બૌદ્ધ પૂર્વના મુત સ્વધી અર્થે, વ્યજન અને યોગના પરસ્પર
 સપ્રમણ પરત્વે વિચાર કરવાપૂર્વક દ્રવ્ય, પર્યાય અને ગુણોના સ્વાચાર સ્વધી
 વિચાર અર્થાત્ પરનો આશ્રય લીધા સિવાય નિર્મલ અને શુદ્ધ આત્મસ્વરૂપનું
 સતત ચિંતન અથવા જીવ અને અજીવના સ્વભાવ તેમજ વિભાવને પૃથક્
 પૃથક્ કરવાપૂર્વક દ્રવ્ય અને પર્યાયનો ભિન્ન ભિન્ન વિચાર કરતા પર્યાયનો
 ગુણમા અને ગુણનો પર્યાયમા સપ્રમણ કરવારૂપ સતત વિચાર ટૂંકમા કહીવ
 તો દ્રવ્યાનુયોગમા જ એમના મન પ્રમુખ રહત રહે તે ૨ એકત્યયિતકસપ્રવિ
 ચાર-અધી વ્યજનમા અને વ્યજનમાંથી અર્થમા અથવા મન, વચન અને
 કાપાના યોગમાંથી એક-ધીજામા નહીં સ્વારૂપ ધ્યાન અર્થાત્ પવન ન
 લાગતા દીપકની પેઠે સ્થિર સ્વારૂપ ધ્યાન ૩ સુદમક્રિયાઅપ્રતિ
 પાતી-મન અને વચનનો સપૂર્ણ રોધ કરી ફક્ત કાયધ્યાપારનું જે ધ્યાન
 તે ધમધી ચાલતા ચમકે કાઈ અટકાવે તો એમ કિંચિત્ ચલનસ્વભાવ
 રહે છે તેમ કિંચિત્ કાયયોગ રહે છે અપ્રતિપાતી શબ્દ લગાડવાની હેતુ
 ય છે કે-પાછા પડવાનો સ્વભાવ નથી આ ધ્યાન મોક્ષે જવાના અથસરે જ
 પ્રાપ્ત થાય છે ૪ સમુચ્છિન્નક્રિયાઅનિવૃત્તિ-વાચાની જે સુદમ શ્વાસોશ્વાસરૂપ
 ક્રિયા હતી તે રુધીને, એમ પર્યંત નિષ્પ્રકર રહે છે તેમ ત્રણે યોગ રુધીને
 ગેલેશી અવસ્થાને પ્રાપ્ત થાને અ, ઇ, ઉ, ઋ અને ઌ ય પાંચ હ્રસ્વ સ્વરો
 વાજતા જેટલો સમય લાગ તેટલા વાલ પર્યંતનું ધ્યાન શુદ્ધધ્યાનના ચાર લક્ષણો
 છે-વિવેકો ૧, વિરસ્યમો ૨, અબ્બેદો ૩, અસમ્બોદ્ધો ૪ । ” ૧ વિવેક-આત્માને

શરીરથી ભિન્ન જાણવો અને સર્થ સયોગથી વિમુક્ત માનવો ૨ દ્યુત્સગ-
આત્માને કોઈનો સગ નથી પણ વિચારીને દેહરૂપી ઉપાધિનો ત્યાગ ૩ અઘયા-
દેવાદિકનો ઉપસર્ગ થાય તો પણ ચઢાયમાન ન થાય અને ૪ અસમાદ-
દેવાદિકના માયા-પ્રપચથી સૂક્ષ્મ પદાર્થના વિષયમા શકા લાવીને મૂઢ ન થઈ
જાય હવે શુદ્ધધ્યાનના ચાર જાલચન જણાવતા કહે છે કે-“ સતી ૧, મુત્તી
૨, અજોવ ૩, મદવે ૪ । ” ૧ ક્ષમા, ૨ નિર્લામતા, ૩ સરલતા-માયા રહિત
પણ અને ૪ માન રહિત હોય ધર્મી જ રીતે ચાર અનુમેક્ષા જણાવે છે
કે-“ અવાધાનુપ્પેહા ૧, અસુમાનુપ્પેહા ૨, અનતવચ્ચિયાનુપ્પેહા ૩, નિપરિ-
ણામાનુપ્પેહા ૪ । ” ૧ અમાયાનુપ્રેક્ષા-હિંસાદિક પાપકૃત્યથી કમયથ થાય, તેથી
જીવને કષ્ટ થાય છે, ૨ અસુમાનુપ્રેક્ષા-સસાર મિથ્યા છે, ૩ અનતવચ્ચિયાનુપ્રેક્ષા-સંસાર
રતી પરપરાનો પાર નથી અર્થાત્ ક્ષીણ આ સસારરૂપી ઉદ્ધિમા અનંતા મથ કરે
છે અને ૪ પરિણામાનુપ્રેક્ષા-જે વિપદાર્થો છે તે ક્ષણ ક્ષણ પલટન-સ્વભાવશાળા છે
પણ સદા વિચાર કરવો તે ૬. કાપોત્સર્ગ-કમક્ષવાર્થ શરીરનો ત્યાગ અર્થાત્
દેહ પરથી મમત્વભાવ ત્યાગ કરવો તે બે પ્રકારના છે-૧ દ્રવ્યદ્યુત્સગ અને ૨ માય
દ્યુત્સગ દ્રવ્યદ્યુત્સર્ગ ચાર પ્રકારે કહેલ છે “ સરીરવિડસ્સગો ૧, ગણવિડસ્સગો
૨, ઉવહિનિડસ્સગો ૩, મત્તપાણવિડસ્સગો ૪ । ” ૧ શરીરનો અને ૨ ગચ્છનો
ત્યાગ કરવો પડેલે સ્થયિરવસ્તીપણાના ત્યાગ કરી જિનવસ્તીપણું પ્રહણ કરવું,
૩ ઉપધિના ત્યાગ કરે પડેલ જિનવસ્તીપણું સ્વીકારે અને અભિપ્રદ પણ કરે
અને ૪ માત-પાણીનો ત્યાગ કરે માયદ્યુત્સર્ગ ત્રણ પ્રકારનો છે “ કસાય-
વિડસ્સગો ૧, સસારવિડસ્સગો ૨, કમ્મવિડસ્સગો ૩ । ” ૧ ચાર પ્રકારના
ક્રોધાદિ કપાયોના ત્યાગ, ૨ ચારે ગતિનો ત્યાગ પડેલે નારક ગતિના હેતુરૂપ
મિથ્યાત્વાદિકનો ત્યાગ કરવા, તિર્યચગતિના હેતુરૂપ કારણનો ત્યાગ, મનુષ્ય
પણ પ્રાણ થાય તેવા નિમિસાના ત્યાગ તેમજ જેનાથી ચગતિ પ્રાપ્ત થાય તેવા
પુણ્યક્રમના પણ ત્યાગ તે સસારદ્યુત્સગ જાણવો ૩ જ્ઞાનાવરણીય, દર્શના
ધરણીય, વદનીય, મોહનોય, આયુ, નામ, ગોત્ર અને અતરાય-ય આઠ પ્રકારના
કર્મો બાધવાના હેતુરૂપ કારણોના ત્યાગ માયદ્યુત્સગના આ ત્રણ ભેદ પૈકી કોઈ
શકા કરતા પૂછે છે કે-વીજા સસારદ્યુત્સર્ગ અને ત્રીજા કર્મદ્યુત્સગ શા માટે
જુદા જુદા દર્શાવ્યા ? સસારનો દ્યુત્સર્ગ કરવાથી આપોઆપ કર્મદ્યુત્સર્ગ થઈ
જાય છે અથવા કર્મદ્યુત્સર્ગ થવાથી સ્વયમ્ભવ સસારદ્યુત્સર્ગ થઈ જાય છે આ
શંકાના સમાધાન માટે શાસ્ત્રકારમગ્ધત જણાવે છે કે-તે બંને ભેદો અલગ
દર્શાવીને કાર્ય તથા કારણનું ભિન્નપણું દર્શાવ્યું છે

આ પ્રમાણે અમ્યતર તપ છ પ્રકારનો દર્શાવ્યો લોકોના જાણવામા આ તપ આવતો નથી, મિથ્યાત્વો—અચતીર્થિકા આવા પ્રકારના તપનુ સેવન કરી શક્તા નથી તેમજ મોક્ષપ્રાપ્તિના અતરંગ કારણભૂત હોવાથી તેને અમ્યતર તપ કહેવામા આવે છે

હવે ધીર્યાચારના ત્રણ મેદા કહે ને—“અણિમૂઠિયવલ્લીરીઓ, પરકમડ જો જહુતમાઉતો । જુજ્દ ય જહાથામ, નાયવ્વો સો વીરિયાયારો ॥૭॥” પાતાનુ ચલ્લ પગ્ગ શરીરનું સામધ્ય અને ધીર્ય પટલ મનના ઉત્સાહ યા તા વાશ સામધ્ય અને અમ્યતર સામધ્યને ગોપધ્યા વિના તીર્થંકર પરમારમાપ ઉપદેશેલ છત્રીશ પ્રકારના આચારમા (જ્ઞાનાચાર ૮, દર્શનાચાર ૮, ચારિત્રાચાર ૮ અને તપાચાર ૧૨=૩૬) પોતાનો શક્તિ પ્રમાણે પ્રવત, ઉચમશીલ રહે, ઉપયોગવત રહે, ચેતનને આધો-પાછો ન થવા દે તે ધીર્યાચાર જાણથી આ પ્રમાણે છત્રીશ પ્રકારના આચારમા પોતાનુ (૧) વલ્લ અને (૨) ધીર્ય ગોપધ્યા વિના (૩) યથાશક્તિ ।તર્તમ ય ત્રણ પ્રકારો થયા આ પાંચ પ્રકારના આચારને પોત પાલે અને ધોજાને પઢાવ તે સુઆચાર જાણવા આ પાંચ પ્રકારના આચારમા જ ચારિત્રાચાર કહ્યો તે શુદ્ધ પિંડાદિકના પ્રહણથી થાય છે, માટે તેનુ સ્વરૂપ દર્શાવતા કહે છે ક-

પિંડ ઉવર્હિં સિજ્જ, ઉગ્ગમઉપ્પાયણેસણાસુદ્ધમ્ ।

ચારિત્તરવલ્લણટ્ટા, સોર્હિંતો હોઈ સ ચરિત્તી ॥ ૨૧ ॥

[પિંડમુપધિં શય્યા, ઉદ્ગમોત્પાદનૈયણાશુદ્ધમ્ ।

ચારિત્રરક્ષણાર્ય, શોધયન્ ભવતિ સ ચારિત્રી ॥ ૨૧ ॥]

માયાર્થ—ચાર પ્રકારનો પિંડ, ઉપધિ (સયમ—ચારિત્ર પાલવામા ઉપયોગી ઉપકરણો) અને શય્યા.(વસતિ)—આ ત્રણે વસ્તુને ઉદ્ગમ, ઉત્પાદન અને ઇપ્પણાવડે શુદ્ધ, ચારિત્રની રક્ષા માટે પ્રહણ કરે તે જ સાચો ચારિત્રવાન છે.

વિવેચન—૧ અશન, ૨ પાણ, ૩ જ્વાદિમ અને ૪ સ્વાદિમ-૫ ચાર પ્રકાર ના પિંડ છે ઉપધિના ચે પ્રકાર છે-(૧) ઔચિક અને (૨) ઔપપ્રહિક ઔચિક ઉપધિ ત્રણ પ્રકારે છે-૧ જઘન્ય, મધ્યમ અને ઉત્કૃષ્ટ ૧ મુદપત્તિ, ૨ પાત્રાની પૂંજણી તે પાત્રત્રેમરિકા, ૩ ગુચ્છક પગ્ગે પાત્ર રૂપર વાધવાનો ધસ્રવલ્લ અને ૪ પાત્રને ચૂકવાનો ધસ્રવલ્લ-આ પ્રમાણે જઘન્ય ઉપધિ જાણથી મધ્યમ ઉપધિ છ પ્રકારે છે, તે આ પ્રમાણે-૧ પટલ, ૨ રજજાણ-પાત્રા રાજવાનો છોલી, ૩ પાત્રાને વાધવાની છોલી, ૪ ચોલ્લપટ્ટો, ૫ માત્રવ પગ્ગે નદિપાત્ર અને ૬ રજાદરણ-૧૮

આઘા ઉત્કૃષ્ટ ઉપધિ ચાર પ્રકારે છે-૧ પાત્રા અને ૨-૪ ત્રણ ઘણો (ધે સુતરના અને પક્ક ઝનનુ) આ પ્રકારની ઔષધિ ઉપધિ સ્થિતિરૂપી મુનિને દ્વિય યીની ઔષધિક ઉપધિ પણ જાણ્ય, મધ્યમ અને ઉત્કૃષ્ટ ૫ પ્રમાણે ત્રણ પ્રકારની છે ૧ પીઠ-પાછલ રાત્રવાનુ પાટિયુ, ૨ પાદપ્રાચ્છન, ૩ દડક-પ્રમાર્જન, ૪ ઢગલ (માટીનુ), ૫ સોય, ૬ નસદરણી (નસ વાપવાની નરણી) અને ૭ કર્ણ શોધની-કાનમાથી મેલ કાઢવાની કાનસાતરણી-આ સાત પ્રકારની જાણ્ય જાણથી મધ્યમ નવ પ્રકારની છે, તે આ પ્રમાણે-૧ સચારો, ૨ મધારા ઊપર પાથરવાનો ઉત્તરપટ્ટ, ૩ દાઢો, ૪ માતર કરવાનુ માજન, ૫ સ્થંદિલનુ માજન, ૬ મલ-શ્લેષ્મનુ માજન, ૭ યાગપટ્ટ-ઉપધિ ઊપર વાધવાનુ ઘણ, ૮ સમાહપટ્ટ-શરીરે વાધવાનુ ઘણ અને ૯ ચિલ્મિલી-મચ્છુરાત્રિકથી રક્ષા કરવાના પદ્ધતી ઉત્કૃષ્ટ ઔષધિક ઉપધિ ધે પ્રકારની છે-૧ સ્થાપનાચાય અને ૨ પાષ પ્રકારના પુસ્તકી અને લગનુ ત્રિશેષ વર્ણન ગૃહસ્થ સમજ યતિજીતકલ્પની ટીકાદ્વારા જાણવું એ ઉપધિ પાસે જ રહે, ગૃહસ્થની માગલી લેલી-દેવી ન કલ્પે તે ઔષધિ ઉપધિ અને જરૂર પડ્યે ગૃહસ્થ પાસેથી માગી લે અને પછી પાછી પણ આપે તે ઔષધિક ઉપધિ જાણથી શય્યા-વસ્તિ-રહેવાનુ સ્થાપન આ ૧ પિંડ, ૨ ઉપધિ અને ૩ શય્યા ઉદ્ગમ, ઉત્પાદન અને વ્યવહારના દોષ રહિત સ્વીકારવા ઉદ્ગમના સાઠ દોષ છે અને તે ગૃહસ્થથી ઉત્પન્ન થાય છે, ઉત્પાદનના પણ સોઠ દોષ છે અને તે સાધુથી જ ઉત્પન્ન થાય છે અને વ્યવહારના દશ દોષ તો સાધુ અને ગૃહસ્થ બંનેથી થાય છે આ દશ દોષ પૈકી ધે શક્તિ અને અપરિણત સાધુથી લાગે છે અને વાકીના આઠ ગૃહસ્થથી લાગે છે આ પ્રમાણે ચેતાલીશ દોષ રહિત પિંડ, ઉપધિ અને વસ્તિ ગ્રહણ કરે તે આચાર્ય ધારિત્રવત જાણવા હવે ચેતાલીશ દોષ કયા કયા તે જાણાય છે—

સોઠ ઉદ્ગમ દોષ—“આદાકમ્મુદેસિય ૨, પૂઠકમ્મે ૩ ય મીસ જાણ્ય ૪ । ઠપ્પા ૫ પાહુડિયા ૬, પાઓયર૭કીય૮પામિથે ૯ ॥ ૧ ॥ પરિયટ્ટિ ૧૦ અમિહહુ ૧૧-ઘિમ્મે ૧૨ માલોહહે ય ૧૩ અચ્છિજ્જે ૧૪ । અણિસિટ્ટ ૧૫ જ્ઞોયર ૧૬, સોલસ પિંડુગમે દોસા ॥ ૨ ॥” ૧ આદાકમ-કેવલ સાધુને માટે જ છકાય લીધેની વિરાધનાયકે અજ્ઞાદિક આદાર તૈયાર કરવાની ક્રિયા આ પ્રમાણેનો પાપક્રિયાથી તૈયાર થયેલ આદાર દાય અને દોષવાનની અમેઝ વિવેકાપ દૂષિત ગણાય પણ પ્રમાણે આગઠના દરેક દોષોમા પણ સમજી લેનુ ૨ ઔદેશિક સર્વ સાધુઓને ઉદ્દેશીને કરવામા આવેલ ૩ પૂતિકમ-શુદ્ધ આદારમા અશુદ્ધ આદારનો સયોગ, શુદ્ધ આદારમા આદાકર્મિક આદારનો પક્ક પણ કળ મિશ્ર થાય તો તે પૂતિકમ થઈ જાય ૪ મિશ્રજાત-શુદ્ધઆતથી જ ગૃહસ્થ અને સાધુ બંનેને માટે મેગો થનાયેલ ૫ સ્થાપના-કેટલોય સમય

સાધુને અર્થે આહારાદિ રાષ્ટ્રી મુકવા ૬ પ્રામૃતિકા-સાધુનો લાભ લેવા માટે વિદ્યાદિનો કાલ આગળ-પાછળ રાખવા ૭ પ્રાદુષ્કરણ-સાધુને ઘડોરાવવાના સ્થાનમાં ઘસ્ટુને પ્રગટ કરવા માટે ક્ષીપક કરે, ચારી-ચારણા હોય તો ડગાડે ૮ ક્રીત-સાધુને ઘડોરાવવા નિમિત્તે ગ્રવ્યાદિથી ઘસ્ટુઓ છરીદથી ૯ પ્રામિત્ય-ઘડોરાવવા માટે ઘસ્ટુ ડધાર લાગે ૧૦ પરિચિત્ત-સાધુને ઘડોરાવવા નિમિત્તે ઘસ્ટુના અદલા-વદલો કરે ૧૧ અમ્બાહત-સાધુને ઘડોરાવવા નિમિત્તે જ્યાં સાધુ વસતા હોય ત્યાં સામો આહાર લઈ જાય અથવા ધોજા ગામથી મગાવે, એક સ્થાનથી ધોજે સ્થાને લઈ જાય ૧૨ ઉમ્મિત્ત-માટી વિગરેથી છાદેલ ઘડાને કોલીને આહાર આપે ૧૩ માલાહત-મીંચરામાયા, કોટારમાયા અગર તો માલ્ કુપરથી લાપીને આપે ૧૪ આચ્છેષ-પોતાના પુત્રાદિકની સાધુને ઘડોરાવવાની અનિષ્ટા છતાં તેના પાસેથી ચલમચરોથી પ્રદાન કરીને આપે ૧૫ અનિમૃષ્ટ કોઈપણ પદાર્થની માલિકી ધણાઓની હોય છતાં તેઓની અનુમતિ વિના આપે અને ૧૬ અધ્યવપૂરક-ગૃહસ્થે પોતાની રસોઈનો શરૂઆત થઈ પછી 'સાધુ આવશે' એમ વિચારી સાધુને નિમિત્તે વિશેષ રસોઈ રાખવી

ઉત્પાદનના સોઠા દોષ-“ ધાઈ૧૬૨નિમિત્તે૩, આજીવધવળીમગે૫ તિમિચ્છા ૬ ય । કોહે ૭ માળે ૮ માયા ૯, લોમે ૧૦ ય હવન્તિ દસ એ ॥૧॥ પુર્વિપચ્છાસથ ૧૧, ત્રિજા ૧૨ મતે ય ૧૩ ચુક્ક૧૪જોગે ૧૫ ય । ઉપાપણાદૌસા, સૈલસમે મૂલક્રમે ૧૬ ય ॥૨॥ ” ૧ ધાત્રી-વાલકને રમાહીને આહાર લેવા ૨ વૃત્તી-એક યીજાના સંદેશા પરસ્પર વહીને આહાર લેવો ૩ નિમિત્ત-મૂતકાલ તથા અવિષ્કાલ મધથી નિમિત્ત વહેયુ ૪ આજીવિકા-દાતાર પુરુષની પાસે પોતાની આત્માદિકના પ્રવાશ કરવો ૫ ધનોષક-અ-ય મિષ્ટુકની માફક જોકને ગમતી પ્રજાસા કરે યા દાતાર સ્વર્ગને જે સાધુપુર પૂર્ય હોય તેનો પાસે મક્ક છ તમ દશાવે ૬ ચિવિત્મા-કોઈ પણ પ્રકારની વ્યાધિ દૂર કરીને અજનાદિ સ્વોકાર ૭ કાધ-મચરીયા સાધુની માફક

* દરતીવસ્તુ નગરમાં એક મુનિ માધવમળને પાસે ગોવરી માટે નીકળ્યા પરતાં પરતા એક બ્રાહ્મણને ત્યાં મૃત્યુમોજન દેવ ત્યાં ગઈ ચલ્યા મૃત્યુમોજનનાં પેર કરવામાં આવ્યા હતા મુનિએ ત્યાં ગઈ ‘ધર્મલયમ’ આપ્યો પરંતુ જૈનમુનિ પ્રત્યેક દેવથી દિને તેમને આહાર વહોરાવ્યો તદીં એકે મુનિ ક્રોધપૂર્વક બોલ્યા કે-“ કાઈ નહા, નીજી વારના મૃત્યુમોજન સમયે વહોરાવજે ” એ પ્રમાણે રોષપૂર્વક કહીને મુનિ ચાલ્યા ગયા. થોડા દિવસોને આતરે તે જ બ્રાહ્મણને ત્યાં થીડું મરણ થયું અને તેના મૃત્યુમોજન સમયે દૈત્યોએ તે જ મુનિ આવી ચલ્યા, પરંતુ તે સમયે પણ તે દિવે તેમને આહાર વહોરાવ્યો તદીં એકલે વિશેષ બુદ્ધ થઈ તેમને કહ્યું કે-“ કાઈ નહા, ત્રીજા મૃત્યુમોજન સમયે વહોરાવજે ” માગ્યવશાત્ત્વ વધુ એક કે તે દિવસે ત્યાં ત્રીજું મરણ પણ થયું અને તેના મૃત્યુમોજન સમયે પુનઃ તે જ મુનિ અનાક ત્યાં

ક્રોધ કરીને આહાર પ્રદાન કરે ૮ માન-સેવિયાઃ ક્ષુલ્લક સાધુની માપક માન-

આવી તત્થા તે સમયે પણ તે દિવસ તેમને આહાર મહારાત્ર્યો તરીકે એટલે રાત્રિપૂર્વક મુનિ પાછા જતા હતા એવામાં દારપાલની તેમની પર નજર પડી તેને જરાજરા મુનિને ઓઠાંથી લીધા તરત જ તેણે પોતાના માલીક પાસે જઈ કહ્યું કે-“ આ સાધુ તે જ મુનિ છે, જમાત કપન પ્રમાણે મરાજર મૃત્યુ મથા કરે છે માટે તમે તેમને ઘર જાવી સતોષો ” દિવસે દારપાલે કપન માન્યુ અને મહુમાનપૂર્વક મુનિને પાંચા યાત્રીને જેમજે મહોરાત્ર્યો આ પ્રકારે ક્રોધ કરીને પિંક પ્રદાન કરતા તે દૂષિત છે જેમજે મહોરાત્ર્યો અને તે મુનિ ‘ ધવરીયા મુનિ તરીકે પ્રસિદ્ધ થયા

✖ કોશલદેશના મિરિપુષ્પિત નગરમાં કાશ્યપ ઝરણ નિમિત્તે યુદ્ધ-યુદ્ધે તેમજ મોજન થયું હતું તે સમય તે નગરમાં રહેલા સાધુઓએ વિચાર્યું કે-“ આજે મોચારીમાં તેજ મલ્લો, પણ કાશ્યપ સાધુ પોતાના શિક્ષી થી, સાકર વિભેરથી યુક્ત સેવ લેવાસર સાતને આહાર કરાવે તો તે એક ગણાય ’ આ વાત સાંભળી એક ક્ષુલ્લક સાધુએ અભિમાનપૂર્વક પ્રતિજ્ઞા કરી કે-“ હું છૂટ-છાકરથી મિથિત સેવનો આહાર જાવી હમણાં જ તમને મોજન કરાડું છું ” બાદ તે જરતા કરતા હરદત્ત નામના શઠને પેર મથા ત્યાં તેની પ્રિયગુમતી નામના સ્ત્રીએ કહ્યું મહોરાત્ર્યો તરીકે ત્યારે સાધુએ તેને માનપૂર્વક કહ્યું કે-“ તારે ઘરમાં આહાર પ્રદાન કર્યે જ છૂટકા ” પ્રિયગુમતીએ સ્ત્રીત્વપૂર્વક કહ્યું કે-“ આહાર ન મહોરાત્ર્યો તો જ હું સ્ત્રીમાત્રિ જાવી ’ આ પ્રમાણે વાત વધી પડતાં ક્ષુલ્લક સાધુએ કહ્યું કે- ‘ હું તારો સાધુ હૈશ તો તારે સાંધી જ થી-સાકરયુક્ત સેવું મધેચ્છ મોજન પ્રદાન કરીશ ’ આ પ્રમાણે કહેને તે સાધુ પર મહાર સાત્ર્યો મથો તપાસ કરતાં હરદત્ત સમાધા છે તથા સમાચાર મથા સમાધાં મથને સાધુએ પૂછ્યું કે-“ અહીં કોઈ હરદત્ત ધેટ્ટી છે ? ’ ત્યાં હાજર રહેલ અન્ય સ્થાનિકોએ કહ્યું કે-“ તે કુપથ્યું છું કામ છે ? કુપથ શબ્દ સાંભળી કાઠમુનિ ચમકવા પરંતુ પ્રતિજ્ઞાત પાલન તો કર્યું જ હતું, એટલે પુનઃ કહ્યું કે- ‘ મારે તેમજુ કામ છે પરંતુ તે જાપાતમનક છે અધમ પુરુષ જેવો ન હાય તો તેની પાસે માંગથી કશું ’ સાંભળી કહ્યું કે-“ તે તેવો જ છે ’ આ પ્રમાણે પોતાની પ્રતિજ્ઞા લીકામ થતું નીકાળી હરદત્તને જાનક વડી એટલે એકદમ મુનિ સમાધ આવી કહ્યું કે- ‘ હું તમે મહો તે કરીશ, પરંતુ પ્રથમ તમે મને ૧ પ્રકારના અધમ પુરુષોની માત કરો ’ ક્ષુલ્લક મુનિએ ૧ રેતોગ્રામી, ૨ મહોગ્રામી ૩ તીર્થસ્નાતક, ૪ કિંકર, ૫ હરદનક અને ૬ યુધ્ધાચરિત્રી-એ છ પ્રકારના હટોન મથા એટલે હરદત્તને પોતાની એકમા સાક્ષિત કરવા હચ્છા જાણત થઈ અને તે મુનિ સાથે મથ પ્રતિ જાત્રી નીજલ્યો માર્ગમાં ક્ષુલ્લક મુનિએ તેની સ્ત્રી સાથે મથેલ મથ વર્તાત મહી સમઠાઓ હરદત્તે તેનો યોગ્ય રસ્તો શોધી કાઢ્યો મથ વાંતે જાત્રી પહોંચતા મુનિને મથ રાસી, ધરમા દાસલ થઈ પાતાની સ્ત્રીન કહ્યું કે- ‘ જન્મથી થી, મથ વિભેરે મેઢા પરથી સાથ ’ સ્ત્રી જેવી નાસરણા મૂકી મથા પર નહીં જે તરત જ હરદત્તે નીતરણી સદ્ લીધી આ માણુ મુનિએ પ્રવેશ કરી થી-સાકર યુક્ત સેવનો આહાર પ્રદાન કર્યો એવામાં સ્ત્રી જુએ છે તો જે મુનિને પાંતે ત્રિવેધ કર્યો હતો તે જ મુનિને આહાર મહોરાત્ર્યો દેખી તેણે હરદત્તને ન મહોરાત્ર્યો આમદ કર્યો એટલે કાઠમુનિએ પોતાનાં નાસિકા પર જામકી મૂકી ચૂપ રહેવા સૂચ્યું અને સાધુસાથ મથિત રીતે સૂચા પણ થયું કે-મં તાર નાક કાપ્યું છે આ પ્રમાણે માનપૂર્વક આહાર પ્રદાન કર્યો તે દૂષિત છે જેવ મહોરી જાવગ્રાથી તે મુનિ સારથી ‘ ધવિયા મુનિ ’ તરીકે પ્રસિદ્ધિ પામ્યા

अभिमान करीने आहार स्वीकारे ९ माया-आषाढामूर्तिनी+ माफक कपट करीने आहार ले १० लाभ-५ मिहकेमरिया मुनिनी माफक सारा आहारनी

+ राजगृहमा कोई आचार्यना परिवारनी छाये आषाढामूर्ति मुनि पण विहार करता करता आवी चल्था एकदा गोचरीममे आषाढामूर्ति विश्वकर्मा नामना नटना घरमा दाखल भया भने 'धम्मलाम' वही ऊषा रक्षा नावरीमा मोदक मन्थ्यो ते रुइ बहार भया पछी तेमने विचार भयो के- 'आ मोदक तो आचाय प्रदण कररो' एउले बीजा मोदकनी इच्छाधी रूप परिवर्तन करी, एक आँखि जाले काणा होय तबो देखान चारण करी पुन आभ्या भने बीजो मोदक प्रदण कर्षो बहार निवड्यो विचार्यु के 'आ ता उपभ्याय प्रदण करश' एउले बीजा मोदकनी इच्छाधी कुबडाउ रूप धारण करी आभ्या भने बीजा मोदक बहोर्षो पछी 'आ तो सपाङ्क प्रदण कररो' एउ विचारी रूप परिवर्तन करी जोषी बार आभ्या भने मोदक बहोर्षो आ बहु हरय मोखमा कटेला विद्वर्मा ने नीहाळ्यु तने विचार गायो के-आको मागस जो नद थाय तो भने सारी इच्छाप्रप्ति थाय, एउले तमने फसाववाणी इच्छाधी ते एकदम नीच आभ्यो, पुन आपद् करीन कथा मोदक बहोरावी दीधा भने बारवार पोताना घरे लाभ देवानो आपद् कर्षो मुनिराजना जवा बाद नटे तेमनी कुशलनाथ वम्पान करी पोतानी पत्नी तथा बे पुत्रीभोने कर्षु के- "काइपण उपाने तमे तेने वश करजो" बारवारना आपत्तामूर्तिना आपागमाधी भने पुत्रीभोना आरस्त-भरथी छेउने आषाढामूर्ति साधु-मार्ग चूस्या भने नट-पुत्रीभो छाये ससार-व्यवहार राक कर्षो तेमनी कुशलाताधी विश्वकर्माने सारा द्रव्यनी प्राप्ति पण धई राजा पाये पण आपाढामूर्तिहु मान अत्यन्त कषो भयु विद्वर्माए पोतानी पुत्रीभोने नेतवणी आपी दती के- "तमे कदि मदिरापान करशो नहीं, तहीं तो आपाढामूर्ति तमारो त्याग करशे" एकदा बयु एउ के-आषाढामूर्तिने राजसभामा नाटक करवानु आमन्त्रण मल्यु ते प्रसङ्गनो लाभ लह भने नट पुत्रीभोए यथेच्छ सुरापान कर्षु तेना घेनमा वल्लविहीन बनीने माळ ऊपर अर्पे सुई गह आ बाजु राजसभामा परराष्ट्रनो दूत आववाधी विद्युन पश्यो भने नाटक-समारग मुत्तवी रक्षो आपाढामूर्ति गृहे आवता पोतानी पत्नीनी स्थिति जोइ जा-वर्धमा सरकाव प. गयो तेने पोताना मुनि अवस्था याद आवी, पोतानी भूल समजार्ई भने पोते चाली नीवन्त्या विद्वर्माने जा दकीकनी खबर पत्ता ज तेम पोतानी पुत्रीभोने ठपको आपता कर्षु के- "जाब, भने आपाढामूर्ति पाये जीवननिवाद माटे द्रव्यी याचना करो आपाढामूर्ति पाछे कर्ई हतु न तहीं पर तु पत्नीआनी मागणा राजाकार्य सिवाय छुट्का न हतो छेल्ले एक नाटक मनवा तेनी उपज स्त्रीभोने आप वानो विचार करी तमणे भरत चक्रवर्तीउ नाटक मनवा निर्णय कर्षो राजा पाछे पाव सो राजपुताना मागणा करी नाटकना रङ्गमात सुदर करश भने प्रेक्षको हेरत पासी गया छेउट भरत महाराजाना आरिसामुनमा आवता आगलामाया मुद्रिका नीवळी पड्कथ ते भावना सारी दती सेवा ज भावना भावता आपाढामूर्तिने तत्पणे केवलज्ञान उत्पन्न भयु पांचमो राजपुत्र पण केवलज्ञान उपज्जु दवाए आपाढामूर्तिनो केवलज्ञान-महोत्सव कर्षो आवी राने मायाभा आहार प्रदण करवा ते पण दफिन छे

५ चपागरीमा ओवेला कोई एक मुनिए एकदा गोचरीममे मामा अभिप्रद कर्षा के

રૂચ્છાથી યુદ્ધસ્ય શ્રીમત્ સ્ત્રીઓના ઘરે ગોચરીય જાય ૧૧ પૂર્વપદ્માત્સસ્તથ-
આહાર પ્રદાન કર્યા પૂર્વ અને આહાર પ્રદાન કર્યા પછી પણ દાતાર પુરુષની
પ્રશસ્તા કરે કે-“ સમત ધ ય છે તમે સાધુઓની સ્ત્રી મક્તિ કરનારા છો
હત્યાદિ ” ૧૨ વિઝ્ઞા-વિદ્યા શ્રીચવા માટ માધના થતાયે ૧૩ મત્ર-દેવા
પિદિત મત્ર શીયયે ૧૪ જૂન-જેત્રાજનાદિય જૂર્ણ દર્શ આહાર સ્વીકારે
૧૫ યોગ-અન્યુદય કરનાર, સુલ્લ અર્પનાર યથો દ્રવ્યસમૂહ પ્રાપ્ત કરવા માટેનો
યોગ દર્શાવે અને ૧૬ મૂલકમ-દશ પ્રકારના પ્રાયશ્ચિત્તા પૈકી આઠમું મૂલ
નામનું પ્રાયશ્ચિત્ત જેથી પ્રાપ્ત થાય તે ગર્ભપાત કરાવવા માટે ઓપધ કરે અથવા
યનસ્પતિનું છેદન કરી સ્ત્રીઓને આપે અને ‘ આ મૂલિયાના ઝલથી સ્તાન
કરવાથી સતાનપ્રાપ્તિ થાય ’ તથા ઉપદેશ આપે તેને આ પ્રાયશ્ચિત્ત પ્રાપ્ત થાય છે.

પયપ્રાના દશ દોષ-“ સકિય૧મકિય૨નિકિય૩-પિહિય૪સાહ-
રિય૫દાયગુદ્મ૬સે૭ । અપરિણય૮લિત૯છટ્ટિય૧૦, ઇસણદોસા દસ દ્વવિ
૧૧૧૧ ” ૧ શક્તિ-આધારમાંદિય દોષની શબ્દાવાળા અજ્ઞાનાદિ સ્ત્રીવારે ૨
પ્રક્ષિત-સચિત્તાદિથી શરદિત (લાંબાયલ) ૩ નિક્ષિત-સચિત્ત પદ્માથ પર સ્થાપન
કરેલ ૪ પિદિત-સચિત્તાદિયથી ઢાકલ ૫ સહત-સચિત્તવસ્તુવાળા ભાજનમાંથી
ત્રિસચિત્ત પદ્માથા યીજા ભાજનમાં કાઢી નાંખી પ્રથમના ભાજનદ્વારા આહાર વધો
રાય તે ૬ દાયક-શાશ્વત્તમાં દાન આપવા માટે નિષિદ્ધ કરાયેલ વાઙ્મય,
ગર્ભધત્તી છી, સચિત્ત પદ્માથવાળી, પાઠતી, દલતી, કાતતી યથી છી ઉઝી દાન
આપે તે અથવા ૭ આધતી, કપતી છી ઉઝી દાન આપે તે ૭ ઉન્નિમ્ન-સચિત્ત
વસ્તુઓ યુગ ૮ અપરિણત-અચિત્ત નદીને કોલ ભાવથી તો સૂતવાદિ દોષ

જો આજે સિદ્ધકેસરીયા મોદક મળે તો જ ધૂન કરવા આ પ્રમાણે નિર્ણય કરી એક
યુદ્ધથી થાજે યુદ્ધે પરિભ્રમણ કરવા સામ્યા પરંતુ શક્તિ મિશ્રા મળી નહીં સિદ્ધકેસરીયા
મોદક મેલવવાની એક માત્ર તજીનતાને કારણે પેટનો સમય વશાર થઈ જાય છે તેનું પણ તેમને
ખાન ન રહ્યું સમયાસમય થઈ જવા આશ્ચર્ય છતાં તેમને મનોવૌશ્લિત ગોચરી પ્રાપ્ત થઈ
કોઈએક મુશ્કેલી ધાવકે તેમની આવી સ્થિતિ બીજાની મનમાં નિર્ણય થઈ કે-મુનિએ માદકનો
અભિપ્રદ કર્યા અજાય છે અને તે પ્રાપ્ત ન થવાથી સમયના પણ જ્ઞાન વગર તેઓ એક ધરથી બીજે
પેર મમી રહ્યા છે આજે તમને જ સિદ્ધકેસરીયા મોદક તૈયાર કરાવી મુનિને પોતાને યુદ્ધે
આમગ્રણ આપુ મુનિ પણ છેવટે મોદક મળ્યાથી હર્ષિત થયા વિચારણ ધાવકે તેમને જ્ઞાન નું પ્રાપ્ત
કરાવવા માટે કર્યું કે “ મુનિરાજ, પુરિમુદ્રના પચ્ચક્ષણને કેટલો સમય છે? ” આ શબ્દ સાંભળતા
જ મુનિએ આકાશ પ્રત્યે દૃષ્ટિ કરી તો ચંદ્ર આ તારા વચનપટમાં પ્રદર્શિત થઈ ગયા હતા રાત્રિ
પડી ગઈ હતી હવે જ તેમને પોતાની ચિદ્વલ સ્થિતિનું માનુષ્ય માન થયું ગોચરીસમય થતાં જતાં
મોદક પરઠવા જ રહ્યો તરત જ તે મોદક નહીં પરઠવા ગયા અને પરઠવા પરઠવા આત્મર્ષિદા
કરતાં કેવલજ્ઞાન પ્રાપ્ત થઈ આ પ્રમાણે લોમથી પણ ચિદ્વા પ્રદર્શ કરવી તે પણ દુષિત છે

અગર તો દાતાર પોતાના ભાવ વિના આપે તે પણ અપરિણત જાણવું ૧ કિન્તુ
 લેપપ્રવ્યથી સ્વરદાયેલ માનન અગર હસ્તશ્રાવ અપાય તે - અને ૧૦ છત્રિ-
 આદાર વહોરાવતો ધસતે દાતારના હાથમાથી છાટો ધૂમિ અર રહ્યા
 છતા સ્વીકારે તો આ દોષ લાગે

હથે પ્રસંગથી પ્રાસેયનાના પણ પાંચ દોષો વર્ણવે છે- "સંયોગ્યા ૧ પ્રમાણે
 ૨, ફગાલે ૩ ધૂમ ૪ કારણે ૫ પદમા । વસદિવહિરતરે વા, રસહેડ દન્વસંયોગ્યા
 ॥ ૧ ॥" ૧ સંયોજના-રસમી લોલુપતાથી વાર પ્રથમા રસ સધારવા માટે
 ધીજી દ્રવ્ય નાલે દા ત દુધનો રસ સધારવા તમા સાદર નાત ૨ પ્રમાણ-
 સત્રીશ કવચથી વિશેષ જાય ૩ ફગાલ-રાગપુત્ર આદાર કર ૪ ધૂમ-ગ્રાહાર
 કેવપૂર્વક જાય અને ૫ કારણિક-કારણ વિના ધમ્મ ક વચાવક પ્રમુચ છ વરણ
 સિવાય મોજન કરે પ્રથમ ભેદ સંયોજના એ પ્રકારના છે ૧ ક્ષત્રસંયોજના અને
 ૨ વહિરસંયોજના ઉપાશ્રય આધીન સંયોજના કર ત ક્ષત્રસંયોજના અને વસદિ
 વહાર દુધ મલ્યા પછી સાકાગનો ફગાલથી પરિભ્રમન કરે ત વહિરસંયોજના
 આ પ્રમાણે સુદતાલીશ દાવાનું વિશેષ વિચરન નિર્નૈરુદ્ધિની ઈશ વિદોજારા
 જાણવું જેથી રીતે આ દોષાપિંદને આશ્રયીન ક્ષત્રસંયોજના અને વસદિ ત-ત્ર

દિત, નિરિત, વિદિત વિગરે-આનુ આયચિલ્લી પદામણ પર્યંત પ્રાયશ્ચિત્ત જાણુ તેનાથી આઠા દોષધાલા-ઔદ્દેશિક ઉદ્દેશના ચાર ભેદ, ઉપકરણપૂતિકા, ઘણા કાલની સ્થાપનાનુ પ્રકટકરણ, લાલોત્તર પરાવર્તિત, અપ્રાપ્તિત્વ, પદ્માવધાત, પાતાના ગામથી સામે લાગેલ આહાર, દર્દરોદ્ધિગ્ર જઘન્યપ્રાણપદ્ધત, પ્રથમ અધ્યયપૂરક, સૂક્ષ્મચિકિત્સા, ગુણમસ્તવકરણ, મિશ્રવર્દમ, લક્ષણ તથા લક્ષ્યથી પ્રશિત, અલ્પ દાયક દાવ, પ્રત્યેક વનસ્પતિમા પરપર રહેલ, મિશ્રમા અતર રહેલ-આનુ પ્રાયશ્ચિત્ત પદામણથી પુરમફૂં પર્યંત જાણુ તેનાથી આઠા દાવ શાલા-ચાર પ્રકારની સ્થાપના સૂક્ષ્મમાર્ગતિકા, સ્નિગ્ધ મહત્તપ્રશિત, પ્રત્યેક મિશ્રમા પરપર રહેલ-આનુ પ્રાયશ્ચિત્ત પુરિમફૂંથી વિગચના સ્વામ પર્યંત જાણુ હજુ પણ આચારના ગુણો દર્શાવતા વહે છે વ-

અપ્પરિસ્તાત્રી સમ્મ, સમપાત્રી ચેવ દોઈ કજ્જેસુ ।

સો રક્ષઈ ચક્ષુ પિ ત્ર, સવાલબુદ્ધાઝલ ગચ્છમ્ ॥ ૨૨ ॥

[અપરિશ્રાવી સમ્યક, સમદર્શી શ્વેત ભવતિ કાંચપુ ।

ન રક્ષતિ ચક્ષુરિવ, સપાલબુદ્ધાકુલ ગચ્છમ્ ॥ ૨૨ ॥]

ગાથાર્થ-અન્યની ગુણ વાતને પ્રમાણિત ન કરનાર તેમજ આગમ વ્યાખ્યાનાદિક સર્વ કાર્યોમા સમદષ્ટિ રાણનાર આચાર્યમહારાજ, જેમ ચક્ષુ સાદાદિકમા પડતા જીવોન વચારી શકે છે તેમ ગાલ તથા વૃદ્ધ સાધુઓથી યુક્ત ગચ્છને દુર્ગતિરૂપી લાઢામા પડતાં રાણી શકે છે

નિવેચન-જેથી રીત પાતાનુ ગુણ વા.ન વહે નહીં તેમ ધીજાવ વહેલ રહસ્ય પ્રકાશિત ન કરે જેથી રીત જા.ના પ્રહની ચતુર્ભંગી શ્રીઆચારાગ સૂત્રમા વહી ને તના પ્રીજા ભગ તુલ્ય આધ્યાત્મગચત જાણવા ત ચતુર્ભંગી આ પ્રમાણે સમજવી-૧ શીતા-શીતાવાના પ્રહ જેમા પાળી આવ છે અને પાળી વહાર વહે પણ ન, જેથી મદો નીકળ છે ૨ પદ્મપ્રહ જેમા નહીન પાળી આવતુ નથી પણ વહાર નીકળ છે ૩ લક્ષણમમુદ્ર વ જેમા પાળી આવ છે પરંતુ વહાર નીકળતુ નથી અને ૪ મનુષ્ય લોકની વહાર રહેલ મમુદ્રા ૫ જેમા વહારથી પાળી આવતુ પણ નથી અને તમા રહલ પાળી વહાર જતુ પણ નથી આ ચતુર્ભંગી આધાર્ય આશ્રયોન આ રીતે ધનથી શકાય-૧ સૂત્રર આશ્રયીને પ્રથમ ભગ સરસ્વા કારણ ને પોતે શ્રુત મળે અને ધીજાને પણ મળાવ ૨ કષાયનો અપેક્ષાવ ધીજા ભગ મુલ્ય કારણ વ કષાયનો ઉદય ન હોય ત્યારે કર્મપ્રહણના અમાય હાય ૩ અને કાયોત્સર્ગાદિક તપશ્ચર્યાથી કર્મનો મય વહે છે ૪ આલોચનાના અપેક્ષાવ ધીજા ભાગા સરસ્વા કારણ વ પોતે આલોચના જાણે છે પરંતુ ધીજાને જળાવતા

નથી તેમજ ૪ કુમાર્ગને આશ્રયીને ઘોયા મંગ સરસા કમ કે તેમને કુમાર્ગમાં જવાના અને નિકલવાનો અભાવ જ છે. કેવલ સૂત્રને આશ્રયીને પણ ચાર ભાગા ઘટાવી શકાય ૧ સ્થાયિરવસ્ત્રી ૨ તીર્થકરમગ્ધતો ૩ યથાભિદિક (જેઓને કોઈ માત્રનો નિર્ણય ન થયો હોય તો આચાર્યાદિકને પૂછીને નિર્ણય કર તે) અને ૪ પ્રવેશવૃદ્ધ-તેમને કોઈને કાદ કહેવું પણ નથી (ઉપદેશ આપવા નથી) અને કોઈને કાઈ પૂછ્યાપણુ પણ નથી વઢી સારા આચાર્ય સર્વ કાર્યોને બિંબે યથાસ્થિત દેવનારા હાય ક્યાવ્યાન, સાધુઓની વાગીક તપાસ રત્યાદિક શાસ્ત્રોક્ત કાર્યોમાં પોતે પ્રવર્તે અને અન્યને પ્રવર્તાવે જેમ નેત્રવિના પાતાનું તેમજ પરનું રક્ષણ ન થઈ શકે તેમ ચાલ, ધૃત, શ્લાન, તપસ્વી રત્યાદિક સાધુઓની ક્યાન ગચ્છનું રક્ષણ કરવામાં સુઆચાર્ય નજર મરત્યા છે. આ પ્રમાણે સારા આચાર્યનું સ્વરૂપ દર્શાવી હવે અધમ આચાર્યનું સ્વરૂપ વર્ણવ છે, કારણ કે પીતલની ધાતુ જ આ ન હોત તો સુવર્ણની કિંમત કદ રાતે આવી શકાય ?

સીધાવેદ્ય વિહારં, સુહસીલગુણેર્હિ જો અવુદ્ધીઓ ।

સો નવરિ લિંગધારી, સજમજોણ ગિસ્તારો ॥૨૩॥

[સીધવતિ વિહાર, સુહસીલગુણેર્હિ જો અવુદ્ધીઓ ।

સ નવરિ લિંગધારી, સમયમેળેન નિસ્તારઃ ॥ ૨૩ ॥]

ગાથાર્થ-સુહસીલપણુ તથા શિથિલપણુ આદિ ગુણોનંદે જે નરકલ્પી તેમજ મોતાર્થરૂપ વિહારન શિથિલ કરે છે તે આચાર્ય સમયમોગ્ધને નિઃસાર અને કેવલ દ્રવ્ય લિંગધારી છે.

વિવેચન—તપશ્ચાન રહિત અને આચારનો અનગ્રહ આચાર્ય સાધ્વાચારથી પ્રજ થાય છે અને પામ્યાદિકના સુહસીલપણાથી નવકલ્પી તેમજ મોતાર્થ પ્રમુલના વિહાર કરતો નથી શ્રીવૃદ્ધકલ્પસૂત્રમાં વિહારનું યજ્ઞન જનાવતા કહ્યું છે કે-“સે ગામસિ વા જાવ પુદમેયણસિ વા સપરિક્ષેવસિ અવાહિરિયસિ કપ્પદ નિગ્ગથાણ દેમન્તમિદ્ધાસુ એક માસ વત્થપ ॥” જે ગામ, નગર યાવત્ શાશ્વતી પુર, પાટણ રત્યાદિક વિજ્ઞાયુક્ત હાય અને વિવિધતા યદ્વાર યસતિ ન હાય તેવા ગામ-નગરાદિકમાં શિયાળામાં (માગશર, પાંચ માહ અને પાગળ) તેમજ ઉનાળામાં (ચૈત્ર, વૈશાખ, જેઠ અને અસાદ) ફક્ત એક માસ પર્યંત જ સ્થિરવાસ કરવો હતું, તેથી વિશેષ સમય રહેવું બંધ નહીં “સે ગામસિ વા જાવ રાયદ્ધાણિસિ વા સપરિક્ષેવસિ સવાહિરિયસિ કપ્પદ નિગ્ગથાણ દેમન્તમિદ્ધાસુ

દોમાસે વત્થપ, અતો એક માસ વાહિં એક માસ, અતોવસમાણાણ અંતોભિક્ષા-
યરિયા વાહિંવસમાણાણ વાહિંભિક્ષાયરિયા ।” જે ગામ, નગર યાવત્ રાજધાની
પ્રમુખને પરતો કિલ્લા હાય અને તે કિલ્લાની ચહાર પળ વસતિ હાય તા તે
ગામ-નગરાદિકમા શિયાળા તેમજ ડનાડામા સાધુઓને જે મામ પયત રહેલું
વલ્લે એક માસ કિલ્લાની અંદર અને એક મામ કિલ્લાની ચહાર રહે ઘઠી જે
માસમા કિલ્લામા રહ્યા હાય તે મામમા કિલ્લા અંદરનો વસતિમાં ગોચરી કરે
ચહાર ન જાય, અને ચહાર રહ્યા હાય ત્યારે ત્યાં જ ગોચરી કરે, કિલ્લાની
અંદર ગોચરી લેવા ન જાય પરંતુ એક માસમા કિલ્લાની અંદર તેમજ ચહાર
રહે રહેલું ગોચરી કરી હોય તા તે ગામ-નગરાદિકમા એક મામ જ રહેલું
વલ્લે વિશેષ નહા માધ્યો મધ્યો પળ શિયાળા તેમજ ડનાડામા આ પ્રમાણે
જાણતુ વિશેષ એ કે-જેની ચહાર વસતિ ન હોય તથા કોટવાડા નગરમા જે
મામ અને ચહાર પળ વસતિ હોય તો જે-જે મામ પલ્લે ચાર માસ રહેલું વલ્લે
અને ગોચરી પળ જે મામ કોટમા આ જે માસ કોટ ચહારનો વસતિમા કરે
“કપ્પહ નિમ્મથાણ વા નિમ્મથીણ વા પુરતિથે ન જાવ અગમગાહાઓ એત્તપ્પ ૧,
દક્ષિણે ન કપ્પહ નિમ્મથાણ વા નિમ્મથીણ વા જાવ મોસવીઓ એત્તપ્પ ૨, પશ્ચ-
તિથે ન જાવ યુનાવિસયાઓ એત્તપ્પ ૩, ઉત્તરે ન જાવ કુણાલાવિસયાઓ એત્તપ્પ
૪, એત્તપ્પતા વ કપ્પહ એત્તપ્પતા વ આયરિયરોચે ણો સે કપ્પહ એત્તો વાહિં,
તેણ પર જતથ ણાણદસણચરિત્તાહ ઉત્તપ્પતિ ।” સાધુ વા માધ્યાને પૂર્વ દિશામાં
અગ તથા મગધદેશ સુધી વિચરવું વલ્લે, દક્ષિણ દિશામાં કૌશાયા નગરી સુધી,
પશ્ચિમ દિશામાં યુનાની સીમ સુધી અને ઉત્તર દિશામાં કુણાલાની સીમ પર્યંત
વિહાર કરવા વલ્લે આટલું જ આયક્ષવ હોવાથી નમા વિચરવું, પરંતુ તેથી
વિશેષ ક્ષેત્રમા નહીં કારણ કે તે અનાયક્ષવ ૩ અપવાદમાર્ગથી તો અજાણ્ય
છે કે-જા જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રની વૃદ્ધિ થતા હોય તા આર્યક્ષેત્ર ઉપરાંત
પણ વિહાર કરવો આ પ્રમાણ વૃદ્ધવલ્લેપ્રથમા પહેલાં ઉદ્દેશમા અજાણ્ય છે આ
વાચતમા શંકા કરતા કોઈ કહેશે કે-આ મામવલ્લે વિહાર તા કોઈ આરામા
હતો, હમણાં તા નથી તેને અવાય આપતા બીહરિમપ્રસૂરિઓ મહારાજા પાતાના
પચવસ્તુક પ્રથમો ત્રીકામા નિરતરની કિયા નામના દ્વારમા પહિલેદળ તથા
પ્રમાજનાના અધિકારમા અજાણ્ય છે કે-“અવલચિત્તુ કલ્લ, વા કિંચિ સમાય-
રન્તિ ગીરત્થા । થોવાવરાહવદ્ધુગુણ, સન્નેસિં ત પમાણ તુ ॥ ૧ ॥” આગમના
જ્ઞાતા ગોતાર્ય આવાય કોઈ મહાકાવ્યને અને અલ્પ દ્રોષ અને અહુ ગુણના સમ્ભવ
જાણીને જે આચરણ કરે તે સર્વ જિનમતાનુયાયીઆપ પ્રમાણભૂત માનવું જોઈએ.
કહેવાના આશય એ છે કે-કોઈ એક ગણમા વિદ્વાન્ સાધુ મળવાના ઉદ્યમવાળા

છે, યાત્રીના સાધુઓને ગીતાયનિશ્ચિત વિહાર હોય તે “આપરિયમણી રૂઢી,
 સેસા ગીતા પિ હોન્તિ તશ્રીસા । ગચ્છગયનિગયા વા, ઠાણનિઉઠાનિઉઠા વા
 ॥ ૧ ॥” આચાર્ય અને ઉપાધ્યાય ગચ્છમા ક્ષુદ્રિમત-મેષ્ટ છે અને યાત્રીના
 સાધુઓ ગીતાર્થ દાય તો પણ તમને આચાર્ય-ઉપાધ્યાયની આજ્ઞામા જ વિચરવું
 યાત્રીના સાધુઓ કોણ તેમથી ગાથાના ત્રીજા તથા ચોથા પાદમા જણાય છે
 વ-ગચ્છમા રહેલ, કોડ કારણે ગચ્છમાથી પદાર નિઃક્રી પક્ષા વિચરતારા,
 કોડ કારણે પ્રવતક, સ્થવિર, મળાવચ્છેદક રૂપાદિ પદ્મીધર સાધુઓને આચાર્ય
 ઉપાધ્યાય સ્થાનકમા રાખ્યા હોય તે તેમજ પદ્મી વિનાના સાધુઓ-આ સર્વ
 આચાર્ય-ઉપાધ્યાયની આજ્ઞામા જ વિચરે તમા વચી રીત વિચરે ? તે મધ્યમા
 જણાય છે વ-“આધારપક્ષપદાર, ચૌદસપુત્રી જ એ ય ત મજ્ઞા । તશ્રીસાદિ
 વિહારો, સપાલબુદ્ધસ્ત ગચ્છસ્ત ॥ ૧ ॥” ૧ આચાર્યપક્ષપદાર-નિશ્ચય
 અધ્યયનના જાણકાર તે અધ્યયગીતાય, ૨ ચૌદપુર્વી-ચૌદ પુત્રેના જ્ઞાતા તે
 ઉત્કૃષ્ટગીતાર્થ અને ૩ આ અધ્યય તથા ઉત્કૃષ્ટગીતાયની મધ્યમા તે મધ્યમ
 ગીતાર્થ, તેઓ વ્યવહારસુત્ર, દશામૃતસ્કંધના જ્ઞાતા હોય છે-આ ત્રણ પ્રકારના
 ગીતાર્થોનો નિશ્ચય થાલ તથા શુદ્ધ સાધુવાળા ગચ્છ વિહાર કરવા ક્રમ આ
 ત્રણ પ્રકારના ગીતાર્થોને પણ સ્વચ્છંદપણ વિહાર કરવો યોગ્ય નથી આચાર્યની
 નિશ્ચય જ વિહાર શામાટે કરવો ? તે શકાના સમાધાનમા જણાય છે કે-
 “એગવિહારી અજ્ઞાય-કપિઓ જો મયે સ્વળકપ્પે । ઉરસપનો મદો, હોહિદ
 ઘોસદ્ધિતિદ્વાળો ॥ ૧ ॥” પક્ષલવિહારી અગીતાય જાણવો તમને તેને ચારિત્ર
 થી જાણવો જગ જ્ઞાન, દશન તથા ચારિત્ર વ રતનપ્રવીન સ્વજી દેવાના માધ
 યાય છે અને પાત્કારાદિકપણ વિચરવાથી શુદ્ધિહીન પણ થન છે આ ગાથા
 નિયુક્તિની છે તેથી તેના પર વિચરણ કરતા કહે છે વ-“મુત્તૂળ ગચ્છનિગાય,
 મીયસ્ત પિ પક્ષગસ્ત માસો ઉ । અવિગીદ વડુમુરુગા, ચરણે લહુમા ય મગદ્ધા
 ॥ ૧ ॥” ગચ્છથી નિકળેલા ક્ષિત્રકરુપી સાધુ નિશ્ચયના ગીતાર્થ જા પક્ષલા
 વિચરે તો પક્ષ મામ લઘુદંડ, અગીતાર્થ પક્ષલો વિચરે તો ચારમાસી શુદ્ધ
 અને એ મનમા પાત્કારાદિકપણે વિચરવાની રૂચ્છા માત્ર કરે તને ચારમાસી
 લઘુદંડ આવે અર્થાત્ આ ગાથામા ગચ્છની નિશ્ચા નિશ્ચય વિચરવાનો સદતર
 નિષેધ કર્યા છે આ સવધમા શુદ્ધત્વવ્યવસ્થિતિની પીઠિકાની ગાથા ‘ગીઅત્થો અ
 વિહારો’ અને તેનો અર્થ ઉપર (પૃ ૧૪૭) જણાવી ગયા છીય વઢી ઓધનિયુક્તિમા
 પણ તેનો તે જ ગાથા જણાવી વિશેષ જણાવ્યું છે કે-“સજમઆયનિરાહણ, નાળે
 તદ દસણે ચરિત્તે ય । આળાલોતુ જિણાણ, કુલ્લદ દીદ ચ સસારમ્ ॥ ૨ ॥”

पक्व विचरवाची सयम तेमज आत्मानी विराधना थाय, ज्ञान, दर्शन अने चारित्र्य प रत्नप्रयीनु खडन थाय, तीर्थकरमगवतनी आज्ञानी लोप थाय तेमज दीर्थ काळ पर्यंत समारपरिभ्रमण वने आ सर्व कई रीते थाय ? “ सजमओ छकाया, आया कठद्विजीरगेले । नाणे नाणायार, दसणचरगाइवुगाहे ॥ ३ ॥ ” एकलविहारीने उपयाग सरखो न रहे तेथी छकायना आरम जागवाची सयम विराधना, इद्रियो पळवत्तर वनवाची कोइ स्थळे मार थाय, लोमथी यधारे पडता आहार कवाची अजीर्ण थाय, व्याधिग्रस्त थाय तो कोण उपचार करे ? घळी अनर्थ करता होय तो कोण अटकाये ? आ प्रधारे आत्मविराधना थाय, घळी आठ प्रकारनी ज्ञानाचार रूढी रीते न पाळे, चरक, परिम्राजकादि मिथ्वात्मीओ भ्रमित घनायीने समकितथी भ्रष्ट करे तेथी दर्शनाचार पण शुद्ध न रहे अने चारित्र्य तो शुद्ध पळे ज नही, माटे वदाचि पक्वला न विचरवु सुखशीलियो साधु देखो होय ? तेना लक्षण सयधी उपदेशमालांना बोया शतकमा विस्तारथी कष्टु ॐ क—

“ पायालमेसणाओ, न रकरई धाइसिज्जपिंड च । आहारेइ अभिक्ख, निग ईओ सभिहिं खाइ ॥ १ ॥ सूरूपमाणमोई, आहारेई अभिक्खमाहारम् । न य मढलीइ भुजइ, न य भिक्ख हिंदई अलसो ॥ २ ॥ कीयो न कुणइ लोय, लज्जइ पडिमाइ जल्लभवणेइ । सोत्राहणो य हिंदइ, यधइ कडिपट्टयमकजे ॥ ३ ॥ गाम ठेस च कुल, ममायए पीठफलगपडिबद्धो । घरसरणेसु पम-ज्जइ, विहरइ सक्किचणो रिक्को ॥ ४ ॥ नहरवकेसरोमे, जमेइ उण्ठोलधोयणो अजओ । वाहेइ अ पलियक, अहरेगपमाणमच्छउइ ॥ ५ ॥ सोउइ य सच्चराइ, नीसट्टमचेयणो न वा सरइ । न पमजतो पविसइ, निमीहिआवस्सिय न करे ॥ ६ ॥ पाय पहे न पमज्जइ, जुगमायाण न सोहए इरिय । पुढविदगअगणिमा-र्य-वणस्सइतमेसु निरविक्खो ॥ ७ ॥ सव्व थोन उणहिं, न पेहए न य करेइ सज्झाय । मइकरो झझकरो, लहुओ गणभेयतचिल्लो ॥ ८ ॥ सिचाईय भुजइ, कालाईय तहेन अविदिच्चम् । गिण्हइ अणुइयसूरे, अमणाई अहन उवगण ॥ ९ ॥ ठरणकुले न ठोई, पामत्थेहिं च सगय कुणइ । निचमवज्झाणरओ, न य पेहपमज्जणासीलो ॥ १० ॥ रियई य दवदवाए, मूढो परिमरइ तह च राय णिण । परपरिवाय गिण्हइ, निदुत्तरमासी विगहमीलो ॥ ११ ॥ विज्ज मन्त जोग, तेगिच्छ कुणइ भूइक्खम् च । अक्खरानिमित्तजीगी, आरमपरिग्गहे रमइ ॥ १२ ॥ कजेण विणा उग्गह-मणुजाणापेइ दिवसओ सुयइ । अजियलाम भुजइ, इत्थिनिसिज्जासु अभिरमइ ॥ १३ ॥ उचारे पासवणे, खेले सिंघाणए अणाउत्तो ।

सथारगउवहीण, पडिक्कमड वा सपाउरणो ॥ १४ ॥ न करेइ पहे जयण, तलि
याण तह करेइ परिभोग । चरइ अणुवद्धवामे, सपक्खपरपक्खओमाणे ॥ १५ ॥”
एषणाला घेंतालीश दाप रहित आहार न ले माधुना सोठ दोष पैकी प्रथम
जे धात्रीपिंड ते स्वाय, शय्यातरनो पिंड माय, वारवार विगयना आहार करे,
रात्रिने चिये चार आहार रात्रीने स्वाय, सूर्योदयधी प्रारंभो सूर्यास्त सुधी
वारवार आहार करे, माधुनी मडलीमा आहार करवा बैसे नहीं, कारण
ने तेमा तो जेवो आहार आव तेवा खायो पडे, आठसत अग गावरीध न माय,
लोच कगता दुप थरो एम जाणी लोच न करे, शरमधी फाडमग न करे, बेल
उतायो करे, पगमा मोजडो माजादिव पहेरे, बिना कारण वडिखुत्र थाये,
देश, गाम कुल मारा छ पथी जानो ममत्वभाव धराये, होय समयमा पण
पाठ-पात्रादिव सेवे, गृहस्थावस्थामा भोगवल भोग याद करी प्रमद थाय,
मानु-रूप इ-यादिव पारग्रह राखे, नव, दात, कश, शरीरता रोम तथा शरीरते
घरावर नाफसुप राखे, अगादिव मसले स्नान करे, गृहस्थनी भापव भोगविलास
करे, सथारा उत्तरपट्टा उपरात शय्या पाथर अने शय्या पण प्रमाणधी
माटा पाथर, समग्र रात्रि सु रहे, प्रमादी यनीने निश्चम बेसी रहे, वसति
माथा निवृत्ता ‘आवम्सहो’ अन प्रयश करता ‘निमीहि’ न करे, गाममा के
वसतिमा पसता पण प्रमाजें नहीं, इशाममितिपूर्वक (धुसरा प्रमाण आगळ दृष्टि
राखीन) न चाले, पट्टी, अप तेड, याड, यनस्पति अन वसकाय-प छयायना
जीयता रथा न करे, उपधिनी धोडो पण पडिलेहन न करे, स्वाध्याय न
उर विहाले पटले रात्रिअ अथवा अकाले उठे स्वने स्वाध्याय करे, कलह-
वक्ताल करे जेथी अ-गन स्वाध्यायमा अतराय थाय, गच्छत चिये भेद पडायवामा
दुश्चिचार, ये गाडधी विशीष दूर आहार लेवाना निषेध छ छता जाय, पहेली पोर
सोमा लाविला आहार सोधी पारमीमा थापने, अणदीधा आहार ले, सूर्योदय
थया अगाड आहार तमज उपकरण बहाद, स्थापनाघरमा रहे नहीं, पाल पानो
मग करे, निरंतर दुप वृत्ति राखे, वृजवा-प्रमाजवामा प्रमादी रहे, उतावळा चाले
मूख हाय, आवायादिकना परामय करे-तेमबो आज्ञामा न रहे पारकानी निंदा
करे कवास-वलेश करे, कठार भाषा बोले, विग्रा मत्र, तत्र, चूण तथा
चिकित्सा करे, कामण-टूमण कर, चीठी-दारा कर छाकरा भणाव, निमित्त
जोई आपे आरभ-परिग्रह करे कारण बिना अथग्रह माग, दिवसे पण शयन करे,
माध्याय लावी आपेल आहार करे, ज्या स्त्री बेठी हाय तथा ये घडी थया
अगाड बेसे, स्थविल, मातृ, उडखो (कफ) तथा श्लेष्म विनेरे जयणा रहित
परठव, मधारा उपधि ऊपर बेठा बेठा मिया करे अगर शरीर टाकी प्रतिक्षमण
करे, मार्गमा चालना जवणा न पाले पगखा पहरी चाल थपाकळमा पण विहार
करे, पक्क ज गाममा वारवार चामात्ता कर, पाताना या पारका पक्ष पर ममत्व

રાજા, -આ યથા લક્ષણો પામરથાના છે આપા પ્રધારની નયવલ્લીની તેમજ ગોતાથતી વિહારમર્યાદાને જે આચાર્ય પાલતા નથી તે ધવઝ ઘેષધારી સાધુ જ છે જેમ ધાધીને નાહી દાઘેલ ફોલદી નિ સત્ય થતી જાય છે તેમ આપા આચાર્ય સયમમ્રષ્ટ હોવાથી નિ સાર છે હજુ પણ તેવા આચાર્યના વિશેષ લક્ષણો દર્શાવતા કહે છે કે—

કુલગામનગરરજ્જે, પયહિય જો તેસુ કુણઙ્ક હુ મમત્તે ।

સો નવરિ લિંગધારી, સજમજોણ નિસ્સારો ॥ ૨૪ ॥

[કુલગામનગરરાજ્ય, પ્રહાય યસ્તેષુ કરોતિ હુ મમત્વમ્ ।

સ નવરિ લિંગધારી, સયમયોગેન નિસ્સારઃ ॥ ૨૪ ॥]

ગાથાર્થ—જે કુલ (ઘર), ગામ, નગર અને રાજ્યમાહ્યની ત્યજી દર્દને પુનઃ તેને વિષે જ મમત્વમાવ ધરાવે—‘ ને સર્વ મારા જ છે ’ એમ માને તો તે આચાર્ય સયમયોગમંડે નિસ્સાર-શૂન્ય છે, માત્ર સાધુરૂપને જ ધારણ કરનાર છે.

નિવેચન—કુલ ઘટ્ટને ઘર, રહવાનું સ્થાન, જમા કર આપવા પડે અથવા વૃદ્ધિને દીન કરે તે ગામ, જેમા અદાર પ્રવાર કર ન લેવાય તે નગર જેમા રાજા રહે તેમજ ક્યા નમાગ હાય તે રાજ્ય વહવાય આ ઉપરાંત ટીકાકાર ખીજા પળ જાણે છે કે—ધૂલના વિલાગાટુ તે મેટક સાદુ નગર તે વગર, જેની ચારે બાજુ અહીં ગાડ સુધીમા થીજુ ગામ ન જાય તે મહલ (કાશિમ), જલ્દમાં થતે જ રથલે અવાનુ હોય તે જલપત્તા (દ્રીંગ), સ્વઝમા થ ને માગ જતો હાય તે સ્વઝ-પત્તા, લોહા પ્રમુગ ધાતુઓના ક્યા જાણ હાય તે આકર, જેમા સ્થાન તેમજ જલ્દમાં જાણાય તે દ્રોણમુગ, ક્યા વિશેષ જાણિક થમતા હાય તે નિગમ, -આ સર્વના ત્યાગ કરીને સાધુ થવા બાદ તેના વિષે મમત્વમાવ-આત્મિક રાસ તો તેવા આચાર્યને પણ પ્રત્યક્ષિની જ જાણગા ક્ય મારા આચાર્યના લક્ષણો દર્શાવતા કહે છે કે—

વિહિના જો ડ ચોણ્ક, સુત્ત અત્થ ચ ગાહર્કે ।

સો ધન્નો સો અ પુણ્ણો અ, સ વધૂ મુક્કવદાયગો ॥ ૨૫ ॥

[વિધિના યસ્તુ ચોદયતિ, સૂત્રમર્થ ચ ગ્રાહ્યતિ ।

સ ચ ધન્યઃ સ ચ પુણ્ય એવ, સ ધન્નુર્માક્ષિદાયક ॥ ૨૫ ॥]

ગાથાર્થ—જે આચાર્ય શિષ્યસમૂહને કરવાલાયક સારણા વારણાદિકમા પ્રેરણા કરે છે તેમજ સૂત્ર ને અર્થ મળાવે છે તે જ આચાર્ય ધન્ય, પવિત્ર, યધુ સમાન અને મુક્તિદાયક છે.

વિવેચન-સૂત્રોક્ત વિધિયદે શિષ્યાદિકને પ્રેરણા કરવી તે વિધિ વર ?
 તે માટે કહે છે કે-“ ધમ્મમહાઈ અહિમુદરેહિં, કારણગુણોવળીઈહિં । પલ્હાયતો
 અમળ, સીસ ચોઈ આપરિઓ ॥ ૧ ॥ ” ધમ્મયુદ્ધિચી મિટ મળાવદે શિષ્યા
 દિકના મનને હપ ઉપજાવીને પ્રેરણા કરે-શુદ્ધ ધર્મશ્રિયા કરવા વદ સૂત્ર
 મળવાની વિધિ સ્વયંહારસૂત્રના ઉદ્દેશામા આ પ્રમાણ જણાવી છે-“ જો કપ્પતિ
 નિગ્ગયાળ વા નિગ્ગધીળ વા સુહગસ્સ વા સુહિયાણ અરજણનાયસ્મ આયાર-
 પકુપે નામ અજ્ઞયણે ઉદિસિત્તે ૧, કપ્પતિ નિગ્ગયાળ વા નિગ્ગધીળ વા
 સુહગસ્સ વા સુહિયાણ વા વજણનાયસ્મ આયારપકુપે નામ અજ્ઞયણે ઉદિ-
 સિત્તે ૨ ધીસવાસપરિયાણ સમણે નિગ્ગથે સત્થસુઆણુવાદી મરતી-
 ત્યાદિં ॥ જેને સૂત્ર, દાઢી વ વાગમા રામ નથી તેવા લઘુ શિષ્યન તમજ જેન
 રતન ઉપરવા ૧થી તથી લઘુ સાધવીને આચારાગ સૂત્ર ન મળાવતુ જેને પ્રજા વર્ણના
 દીક્ષાપયાય થયા હાય તથા સુયાગ્ય શિષ્યન આચારાગ મળાવયું ચાર વપની દીક્ષા
 વાઘ્ઘાન સુયગઢાગ, પાંચ વપવાઘ્ઘાન દશાકન્યપ અને સ્વયંહારસૂત્ર, આઠ વર્ષવાઘ્ઘાન
 સ્વાનાગ અને સમવાયાગ, દશ વપવાઘ્ઘાને મગવતી, અગિયાર વપવાઘ્ઘાન સુહિ
 ચાધિમાનપ્રવિભક્તિ, મહાહિયાવિમાનપ્રવિભક્તિ, અગ્નૂલિયા, વેગ્નૂલિયા અને
 વિઘાહનૂલિયા, ચાર વપવાઘ્ઘાને અરુણાપપાત, વરુણાપપાત, ગરુડાપપાત,
 ઘરુણાપપાત, વૈશ્રમળાપપાત અને વલધરોપપાત, તર વપવાઘ્ઘાને ઉત્પાનમ્મુત,
 સમુત્પાનમ્મુત, દર્પેન્દ્રાપપાત, નાગપરિયાવળિકા, ચૌદ વર્ષવાઘ્ઘાને મહાસુમિળમા
 થના, પદર વપવાઘ્ઘાને ચારણમાથના, સાઠ વપવાઘ્ઘાને આશીવિવભાવના,
 સત્તર વપવાઘ્ઘાને દદિવિષભાવના, આગળીશ વપવાઘ્ઘાને દદિવાદ અગ અને ધીસ
 વપના ચારિત્રપર્યાવધાઘ્ઘાન સય સૂત્ર મળાવતુ આ તા સૂત્ર મળાવવાનો સમય
 વધ્યો પરતુ તે સયધી ઉપધાન-જાગની જે વિધિ કહ્યો છે તે પ્રમાણે યોગ
 વહન કરાવીને સૂત્ર મળાવયુ આ પ્રમાણ સૂત્રાધ્યાસ કરાવ્યા પછી અનુમ્મ
 નિર્યુક્તિ, માધ્ય, જૂર્ણા, સમગ્ગહોક્તિ અને દિપ્પનિકા—ય વેચાગો પ્રમાણે અર્થ
 મળાય, પરતુ પોતાની મતિવસ્તુતાથી ન મળાય જે વેચાગીન ન માને તે મિપ્પ્યા
 દદિ ગણાય શ્રીમગવતોજીના પચીશમા શતકના ત્રીજા ઉદ્દેશામાં કહ્યું છે કે—
 ‘સુત્તથો સલ્લ પઢમો, વીઓ નિજ્જુતિમીસિઓ મણિઓ । તહઓ અ નિરવસેસો,
 ઇસ વિહી હોઈ અણુઓમે ॥ ૧ ॥ ’ પ્રથમ સૂત્રના અર્થ વચાગે, થીજા નિર્યુક્તિ
 યુક્ત વચાય અને ત્રીજા વાકીના પટલ માધ્ય, જૂર્ણા અને ટીકા સહિત મળાય વઢી
 શ્રીનદિસૂત્ર તેમજ આયશ્વકનિયુક્તિમા જણાયેલ વિધિ પ્રમાણે મળાય આવા જે
 આવાય હાય તે જ વાય, પુણ્યવંત-વચિત્ર, કુમતિનુ નિવારણ કરી સુમતિમા
 જોડનાર થયુ તેમજ શિવસૂત્રના કારણશ્રુત જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રની પ્રાપ્તિ

જાણનાર દોષાથી મોખદાતા પણ છે હજુ પણ ભખન-ગુણ મગધી વિશેષ ઘનન કરતા જગાવે છે—

સ એવ મઘ્વસત્તાણ, ચક્ષુભૂણ વિઆહિણ ।

દસેઈ જો જિણુદિટ્ટ, અણુટ્ટાણ જહટ્ટિઅ ॥ ૨૬ ॥

[સ ૯૨ મઘ્વસત્ત્વાના, ચક્ષુભૂતો વ્યાહતઃ ।

દર્શયતિ યો જિનોદિટ્ટ-મનુટ્ટાન યથાસ્થિતમ્ ॥ ૨૬ ॥]

ગાયાર્થ—શ્રીજિનેશ્વર પરમાત્માણ પ્રજ્ઞાશિત રત્નત્રયી અનુષ્ઠાન યથાસ્થિત દર્શાવે છે તે જ આચાર્ય મઘ્વ પ્રાણિજોને ચક્ષુ સમાન કહેલ છે

વિચેચન-તત્ત્વહીનને સર્વ વિશ્વ અધકારમય માસે છે, તેને સમ્યક સૂક્ષ્મતો નથી મલ કાર્યોમા સત્પ્રથમ નેત્રની જ અન્નર પહે છે પછે ઘણો દ્વિત્રિયોમા તેને અગ્રસ્થાન મળ્યું છે સુઆચાર્ય તીર્થંકર પરમાત્માના સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન અને ચારિત્રરૂપી રત્નત્રયીના દર્શાવનારા દોષાથી તેમને ચક્ષુની ઉપમા આપી છે હવે નીચેના શ્લોકમા છે પાદવહે ગુણી આચાર્યને તીર્થંકર સદૃશ અને ઘાફીના જે પાદમા અજ્ઞાતભગી આચાર્યને નીચ પુરુષ-કાપુરુષ સદૃશ દર્શાવે છે—

તિત્થયરસમો સૂરી, સમ્મ જો જિણમય પયાસેઈ ।

આણં અહકમતો સો, કાઠારિસો ન સત્પુરિસો ॥ ૨૭ ॥

[તીર્થંકરમમ સુરિ, સમ્યગ્ યો જિનમત પ્રકાશયતિ ।

આજ્ઞામતિક્રામન્ મ, કાપુરુષ. ન સત્પુરુષ ॥ ૨૭ ॥]

ગાયાર્થ—જે આચાર્ય જિનેશ્વર મત-અનેકાત દર્શન પ્રકાશે છે તે તીર્થંકર સમાન છે અને જે (જમાલીની માફક) પરમાત્માની આજ્ઞાનુ ઉલ્લંઘન કરે છે તે અઘમ પુરુષની ગણનામા આવે છે.

વિચેચન—ગુણો યુક્ત આચાર્યને તીર્થંકર સદૃશ શા માટે કહ્યા ? તીર્થંકર પરમાત્માને તો ચોત્રીશ અતિશય હોય છે તમની અતુલ શ્રદ્ધિનો વાદ કલ્પના પણ થઈ શકતો નથી તો આચાર્યને તેમની ઉપમા કઈ રીતે આપી શકાય ? આવી શકા કરનારને શાસ્ત્રકાર કહે છે જ-જેમ તીર્થંકર અથ પ્રજ્ઞાશે તેમ જ આચાર્ય અર્થ કહે છે, ઘણો ક્ષયજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયા પછી જેમ તીર્થંકર ગોચરીય જતા નથી તથા આચાર્ય પણ પ્રિધાર્થ જતા નથી હત્યાદિ અનેક પ્રકારોની સામ્યતાથી આચાર્યન તીર્થંકર

તુલ્ય કદી શકાય શ્રીમદ્દાનિશીય સૂત્રના પાંચમા અધ્યયનમા ભાષાચાયને તીર્થંકર સદશ કહ્યા છે—“સે મયવ ! કિં તિત્થયરસતિઞ્ચ આણ નાદકમેઞ્ચ, ઉદાહુ-
આયરિયસતિઞ્ચ ? મોયમા ! ચઉન્નિહા આયરિયા મવતિ, ત૦-નામાયરિયા
ઠવણાયરિયા દવ્વાયરિયા માવાયરિયા, તત્થ ણ જે તે માવાયરિયા તે તિત્થયરસમા
ચેવ દદ્ધવ્વા, તેસિં સતિઞ્ચ આણ નાદકમેઞ્ચ ”તિ૦ ॥ મગવન્ ! તીર્થંકર સવધી
આજ્ઞા ન ઉલ્લઘ્ધી ન આચાર્ય મયધી ? હે ગૌતમ ! નામાચાય, દ્ધાપનાચાર્ય,
બ્રહ્માચાર્ય અને ભાષાચાય ધમ્મ ચાર પ્રકારના આચાર્ય કહ્યા છે તે પૈકી ભાષા
ચાર્ય તીર્થંકર સદૃશ હોઈ તેમની આજ્ઞાનું કદાપિ ઉલ્લઘન ન કરવું, કારણ કે
તેવા આચાય સાત નય, ચાર નિલેષ, ઉત્સર્ગ અને અપવાદમાર્ગના જ્ઞાતા તથા
નિશ્ચય અને વ્યવહારના જ્ઞાણ હોય છે

સાવધાચાર્યની કથા—

જે તીર્થંકરની આજ્ઞાનું ઉલ્લઘન કરે તે આ લોકમા તો અધમ પુરુષ કહેવાય
છે અને પરલોકમા પણ દુઃસદાયક સ્થિતિ મોગદલા ઉપરાત તેને અનત સંસારમા
પરિભ્રમણ કરવું પડે છે આ સમયમા મદ્દાનિશીયના પાંચમા અધ્યયનમા સાવધા
ચાર્યનું વૃત્તાત જણાવેલ છે, તે આ પ્રમાણે—ગૌતમસ્વામી શ્રીમદ્દાવીર પરમાત્માને
પૂછે છે કે—‘હે મગવત ! સાવધાચાર્ય સંસારમા અનતા કાલ સુધી જા માટે મર્યો ?’
પરમાત્મા તેનો વૃત્તાત જણાવતા કહે છે કે—‘હે ગૌતમ ! શ્રીમદ્દામદેયથી પ્રારંભો જે
વતમાન લોચીની છે તેનો પૂર્વે અનતી લોચીનીઓ થઈ ગયેલ છે તેથી કોઈ અનતમી
લોચીનીમા ધર્મેશ્રી નામના લોચીનીમા તીર્થંકર વરાવર મારા જેવા થયા તેમના
તીર્થમા સાત આશ્ચર્યો થયા, તેમા અસંયતિની પૂજા પણ વક્ આશ્ચર્ય થયું અસ-
યતિઆ આવકોને ઉપદેશ આપી, બ્રહ્મધ્વજ કરાવી જિનચેત્ય કરાવે અને પછી
તેમા પોતે લસવાટ કરે સાધુઓ જિનચેત્યમા ઘાસ કરવો ઉચિત નથી, કારણ
કે તેથી મહાઆજ્ઞાતના થાય વ્યવહાર તથા વસ્ત્રભાષ્યમા જણાવ્યું છે કે—
સાધુઓ ઉત્કૃષ્ટ ચેત્યવદન કરવા જેટલો સમય જ ચેત્યમા ગાળવો, તેથી વિશેષ
સમય રોકાવું નહીં તેમના સમયમા ઘણા અસયતિઓ ચેત્યવાસી બની ગયા
‘આ લાજુ ગ્રામાનુગ્રામ વિહાર કરતા કરતા ઘણા શિષ્યોના પરિચારયુક્ત કુલલયપ્રમ
નામના ઠમ્મ વિહારી અને તપસ્વી આચાર્ય ત્યા આવી ચઢ્યા, મટલે ચેત્યવાસી
ઓ તેમને વદન કરીને વિજ્ઞાપિત કરો કે—‘આપ અહીં લાજુમાંસ કરો, તેથી અતીવ
ઉપકાર થશે તમારા ઉપદેશથી ઘણા નૂતન ચેત્યો થયાશે’ આચાર્યે વક્ષ્ય કે—‘આ
સાધ્ય કાર્ય છે તેમાં હું વલન માગ્ગથી પણ સમતિ ન આપું તો ઉપદેશ દેવાની વાત
જ શી કરવી ?’ હે ગૌતમ ! આ પ્રમાણે કહેવાથી તે કુલલયપ્રમાચાર્યે તીર્થંકરનામ
ધમ્મ ઉપાર્જન કર્યું, અને વક્ મય જેટલો જ તેમનો મસાર રોષ રહ્યો થયા ચેત્ય
વાસીઓ આ વચન સામઝીને તે આચાર્યનું નામ “સાવધાચાય” રાખ્યું સાવધા

ચાવને તેથી લેશ માત્ર પણ શ્રેષ્ઠ ન થયો અને ત્યાંથી વિદ્યાર કરી ગયા પશ્ચાત્ તે વેશધારી ચૈત્યવાસીઓમાં સુત્રાચ સંવધર્મા પરસ્પર વિવાદ ઉદ્ભવ્યો ઘટલે પક્ષે કહ્યું-‘ શ્રાવક ન હોય તો સાધુ ચૈત્યની સમાજ રાંધે, સમરાયે તેમજ ચૈત્યમા વાદ કરવા યોગ્ય હોય તે કરવામા તેને દોષ નથી ’ થીજાપ કહ્યું-‘ આ પ્રમાણે વરવાથી મોક્ષપ્રાપ્તિ નથી શુદ્ધ સંયમના આરાધનથી જ મોક્ષ મળે છે ’ ત્રીજાપ કહ્યું-‘ પૂજા, સત્કાર, ચલિયિધાન અને વૈષાદિ ચિવિત્સા કરીને ચૈત્યની ઉપજ વધારવી અને તેથી જ મોક્ષપ્રાપ્તિ થશે ’ આ પ્રમાણે વિવાદનો અંત ન આવ્યો ત્યારે સર્વેષ તક્તી કર્યું કે-આપણે સાવધાચાર્યને ચોલાવવા અને તેઓ જે કહે તે પ્રમાણ માનવું સાવધાચાર્ય તે સમયે દુર દેશમા હતા છતાં તેઓના આગ્રહથી સાત માસ પર્યંત ઉપ વિદ્યાર કરીને ત્યાં આવી પહોંચ્યા ચૈત્યવાસીઓ સામે ગયા અને શુદ્ધમાનુષ્યક યત્ન કર્યું ય સમયે એક સાધ્વીય પણ પ્રદક્ષિણા આપીને સાવધા ચાર્યને ધન કર્યું તેવામા તેનું મસ્તક તેમને અડી ગયું ચૈત્યવાસીઓએ આ સપટ્ટાનો દોષ નજરે નિહાળ્યો

પશ્ચાત્ ચૈત્યવાસીઓની પર્યંતમા સુત્રાર્થ કરતા તે સાવધાચાર્યે મહાનિશીથ ના પાઘમા અધ્યયનની આ ગાથાની વ્યાખ્યા-“ જતિથત્થીરુપ્પરિસ, અતરિયં કારણે વિ ઉપ્પમે । અરિહા વિ કરિચ્ચ સય, ત ગચ્છ મૂલગુણમુક્કં ॥ ૧ ॥ ” કરતાં પૂર્વે વિધાર્યું કે-મને ધન કરતા સાધ્વીનો સઘટ્ટો થયો છે અને તે આ મર્વ ચૈત્યવાસીઓએ નક્કરે નિહાળ્યો છે આ ગાથાનો જેવો અર્થ છે તેવો જ અર્થ કહીશ તો પૂર્વે તો મને સાવધાચાર્યનું ઉપનામ આપ્યું છે પણ હવે તો ચીજુ જ કઈ ઉપનામ આપશે ઓ જેવો છે તેવો અર્થ કહીશ નહીં તો અરિહતપરમાત્માની આજ્ઞામગનો દોષ લગશે, તો હવે મારે શું કરવું ? છેવટે તેણે નિર્ણય કર્યો કે-જે ઘવાનું દોષ તે ધાય પણ જોડો અર્થ તો ન જ કરવો યાદ તેણે અર્થ કરતા કહ્યું કે-‘ મહાકારણ આવી પહોંચે છતાં પણ જે ગચ્છમા સાધુ છીના હસ્તનો સ્પર્શ કરે છે તે ગચ્છ મૂલગુણ રહિત (અટ) જાણવા ’ આ કથન સામઝી ચૈત્યવાસી ઓએ કહ્યું કે-‘ દે આચાર્ય ! તો તમી પણ મૂલગુણ રહિત જ છો, કારણ કે સાધ્વીય તમને ધન કરતા તેનો સ્પર્શ થઈ ગયો છે ’ આ સામઝી સાવધાચાર્યે વિધાર્યું કે-‘ હવે શું ઉત્તર આપવો ? આચાર્યપણામા ત્રણ યોગ અને ત્રણ કરણ થકે કોઈ પણ પાપસ્થાનક સેવતું ઘટે નહીં આ પ્રમાણે તેમને વિચારમા પડેલા ઓઈને ચૈત્યવાસીઓએ કહ્યું કે-‘કમ ચોલતા નથી ? ॥ વિચારમા પડી ગયા છો ? ’ ત્યારે સાવધાચાર્ય મનમા વિચારીને કહ્યું કે-‘ અયોગ્યને સુત્રાર્થ ન સમજાવવો આમે ઘટે નિહિત્ત, જહા જલ ત ઘડ વિનાસેદ્ । ડઅ સિદ્ધાન્તર હસ્ત, અપ્પાહાર વિનાસેદ્ ॥ ૧ ॥ જેમ વાકા ઘટામા નાખેલું જલ ઘટાનો જ વિનાશ કરે છે તેમ અલ્પબુદ્ધિવાદ્ય પ્રાણીને વદેજ સુત્રાર્થ તેનો જ નાશ કરે છે અર્થાત્ જલ પ્રાણીયોને સુત્રાર્થ ન સમજાવવો ’ આ સામઝીને ચૈત્યવાસીઓએ

કહ્યું કે-‘ આઠ અવસ્થિત ને સમજ વિનાનું શું થાલો છે ? સત્ય હકીકત વહો, નહીં તો અહોંથી ચાલ્યા જાઓ ’ પોતાનો આ પ્રમાણે અપયશવાદ થતો જાણીને સાયણાચાર્યે અનતમમારના હેતુશ્રુત વચન ઉચ્ચાર્યું કે-‘ એમત મિચ્છત્ત, જિણાણ આણા અણેગત્તમ્ । ઉત્તમગ્ગ અને અપવાદ યમ થે પ્રકારનો જિનાગમ વધ્યો છે પલાતવાદમા મિથ્યાત્વ છે, જિનેશ્વરનો આદેશ તો અનેકાત છ માટે પલાત આપ્રહ ન કરવો ’ સાયણાચાર્યના આ વચનથી ચિત્તવાસીઓપ માયુ કે-‘ સરેસર યમ જ હશે અનેકાતધર્મવાળા જિનાગમમા સાધ્વી-સઘટ્ટાને માટે પલાત નિપેધ નહીં હોય તેઓપ સાયણાચાર્યનો આગમજ્ઞાતા તરીકે ઘણી જ પ્રશસા પળ કરી પરંતુ આચાર્યે તો વજ મિથ્યા વચન કહેવાથી અનન્તસસાર-પરિભ્રમણ વૃદ્ધિ પમાડયુ તોર્યકરનામકમને ઉપાજન કરનાર આચાર્ય વજ માત્ર ઉત્સન્ન-પ્રકુપણાથી અનત સંનાર ભમે છે, અહો ! ઉત્સન્નથીતાની મયવરતા વેવી ? શાદ તે હોયને આલોચ્યા વિના મૃત્યુ પામવાથી સાયણાચાર્ય મરીને વ્યતર નિકાલમા ઉપજ્યા ત્યાથી વ્યથીને વાસુદેવના પુરોહિતની વિધવા પુત્રીની કુક્ષિમા ઉપજ્યા કલકતા મયથી પુરાહિતે પુત્રીને ઘરમાથી વાહી મૂકી કોઈ પળ સ્થલે તેને આપ્રય ન મળ્યો પડલે તેણી કલ્પપાલ(મધ-માસ વેચનાર)ના ઘરે દાસીતરીકે રહી ત્યા તેને ગમ-પ્રમાથથી મધ, માસ, મદિરા પીવાનો દાંહલો ઉપજ્યો મધ-પાન પીનારા ઘણા લોકોના ષડઘાડમા આવતાં મધ-માસ તેં લાવા લાગી છતાં તેની તૃપ્તિ ન થઈ પડલે શેઠના ઘરમાથી વાસળ તથા વહ્ય ચોરી-ચોરીને તેના પ્રથ્વદ્વારા માસભોજન કરવા લાગો આ વાતની તેના માલિકને સ્થવર પદતા તેણે રાજાને ફરિયાદ કરી રાજાપ તેને ગર્ભવતી જાણીને વાહાલને સોંપી અને કહ્યું કે- ‘ પ્રસથ થયા શાદ તને મારી નાસજે ’ વાહાલ લોકોની પળ ન મર્યાદા છે કે-ગર્ભવતી છીને મારથી નહાં પુરોહિતની પુત્રી પળ પુત્રને જ મ આપીને ત્યાથી શીઘ્ર નાશી ગઈ રાજાપ વાહાલને વાચનો પ્રથ્વ આપીને પુત્રને ઉઠેરાવ્યો વાહાલમે તે વાહાલ મૃત્યુ પામતા આ વાહાલને તેના સ્થાન પર નિયુક્ત કર્યો આ પ્રમાણે વાહાલનો વીજા મધ થયો (૨) ત્યાથી મૃત્યુ પામીને ત્રીજા સાગરોપમના આયુસ્યથી સાતમી નારકમા ઉપજ્યો (૩) ત્યાંથી નિકલ્લી અતર્ણપમા ‘ વકાદક ’ જાતિમા ઉપજ્યો (૪) ત્યાંથી મૃત્યુ પામી પાહો થયો (૫) ત્યાંથી છવોસ વપના થયા શાદ મરણ પામી મનુસ્ય થયો (૬) ત્યાંથી મરી વાસુદેવ થયો (૭) મરીને સાતમી નરકે ગયો (૮) ત્યાંથી નિકલ્લી મામાહારી ગજવળ મનુસ્ય થયા (૯) ત્યાંથી સાતમા નારકના પ્રતિષ્ઠાન નામના નરવાયાસમા ઉપજ્યા (૧૦) ત્યાંથી મરી પાહો થયો (૧૧) ત્યાંથી વાલવિધવા ‘ વધકો ’ નામની વાલ્મણીની કુક્ષિમા ઉપજ્યો ત્યા ગર્ભ પાહવા માટે અનેક ઓપધોપચાર કરવાથી અનેક રોગોથી વ્યાપ્ત અને કોટિયા થયો શરીરમા વીઢા પહો ગયા આ પ્રમાણે મહાદુ સ્ત્રી થઈ, સાતસા વર્ષ, થે મહિના અને ચાર દિવસનું આયુ મોગવો મૃત્યુ પામ્યા (૧૨) ત્યાંથી વ્યતરદેવ થયો (૧૩) ત્યાંથી વાહાલનો સ્વામી મનુસ્ય

યયો (૧૪) શાદ સાતમી નરક ગયો (૧૫) ત્યાંથી માર્હુ કરાવાયાઝાને ઘરે બઢી યયો (૧૬) ગાદાનો માર વહન કરાવતા તેની ધાધ સઢી ગઈ તેથી માલિક તેને કાઢી મૂકયો વાગઢા તેને ચુંટવા લાગ્યા, કીઢાઓ લાગ્યા અને કૂતરાઓ મચકા મરવા લાગ્યા માયી દુઃસદ સ્થિતિમા ઓગળગીશ થયેતુ આયુ પૂરુ કરીને પક્ષ ઓછીને ઘરે મહારોગી પુત્ર તરીક મળ્યો (૧૭) ત્યાં અતિશય શ્રાઢા અને ડરડી આદિના દુઃસને મોગવતા મનુષ્ય મધ પૂરો કર્યા આ પ્રમાણે ચૌદ રાત્રલોકમા અર્નનો વાઢ પરિભ્રમણ કર્યા શાદ પશ્ચિમ મહાવિવેદ ક્ષેત્રમા મનુષ્ય તરીકે ઉપડ્યા ત્યાં લોકોની દેશાદેશીધો તોર્યકરપરમાત્માને શાદવા ગયો પ્રતિષોધ પામી ચારિત્ર સ્વીકાર્યું અને શાલુ ચોવીશીના ઓપાર્શ્વનાથ તોર્યકરના સમયમા તે મિહ્ય થયા' આ હકીકત સામઢા ગૌતમસ્વામાય મગવત મહાપોરને પ્રશ્ન થયો કે-“ હે સ્વામિન્ ! શામાટે સાવધાચાર્યે શ્રાટલુ થધુ દુઃસ મોગવ્યુ ? ” “ હે ગૌતમ ! તેણે ડત્તર્ગ અને અપધાદધી આગમમાર્ગ છે ધમ વધુ તેથી જો કે સિદ્ધાતમા અપધાદ અને ડત્તર્ગમાર્ગ અનેકાત સ્વરૂપ વઢેલ છે છતાં પણ (૧) સચિત્ત જઢ, (૨) અગ્નિકામની પરિમોગ તથા (૩) મૈથુનસેવનનો તા વધાત નિવેધ જ છે આ આજ્ઞાના મંગયી અનત સમારી થયો ” “ હ મગવત ! શુ સાવધાચાર્યે મૈથુન સેવ્યુ હતુ ? ” “ હે ગૌતમ ! તેણે મૈથુન સેવ્યુ નથી પરતુ માધ્વીનો સધટ્ટો થયા ત્યારે તેણે પોતાનો પગ ચેંધી લીધા નહીં, જેમ હતો તેમ જ રાત્રયા નેધી તે સેવ્યા સદશ જ ગણાય ” “ હે મગવત ! સાવધાચાર્યે તે તોર્યકરનામ-કર્મ ઉપાગ્યુ હનુ અને પક્ષ જ મધ વાકી હતો તો શા માટે આટલો અનત સસાર મળ્યો ? ” “ હે ગૌતમ ! પોતાના પ્રમાદથી, વધુ છે વ- ચોદસપુઢી આહારમા મિ, મળનમળિવીયરાગા વ । કૃતિ પમાપવનમા, તયળતરમેય ચડગદ- આ ॥ ૧ ॥ કૌરપૂર્યો, આહારક શરીરધારી, ચાર જ્ઞાનના ધની અત ધીત રાગ વઢેલે ઉપશાતકવાયી પણ પ્રમાદના પરનશપણાથી ચાર ગતિમા મળ્યા છે માટે આચાર્યે તા સદા અપ્રમત્તપણે જ રહવુ ” ઘઢી ઓમગતીસુવના અદારમા શતકના સાતમા ડહેશમા મહુઆ આવકન ડહેશીને વધુ છે વ-“ જે ણ મહુઆ ! અદ વા હેડ વા પસિણ વા મારગણ વા અઢાય વા અદિદ્ધ વા અસ્યુય વા અપરિત્રાય વા વહુજળમઢ્ઢે આધવેદ પળ્લવેદ પરુવેદ દસેદ નિદસેદ, ડવદમેદ, સે ણ અરિહતાણ આસાયણાવ વઢુદ, અરિહતપળ્લત્તસ્સ ધમ્મસ્સ આસાયણાવ વઢુદ, કેવલીણ આસાયણાવ વઢુદ, કેવલિપળ્લત્તસ્સ ધમ્મસ્સ આસાયણાવ વઢુદ । હે મહુઆ આવક ! જે ધોદ અર્થ, હેતુ, ધમ્મ તથા પદ-વચન જાણ્યા વિના, જાયા વિના, સામઢ્યા વિના, તેના સપૂર્ણ જ્ઞાન વિના મહુ લોકોની મળ્યમા વઢે, પ્રવર્ષપણે જણાય, પ્રકુપે, ‘આ અર્થે આમ જ છે’ તેમ

દેગ્ધાદે, સાક્ષાત્ દેગ્ધાદે તે અરિહતની, અરિહતપ્રરૂપિત ધર્મની, વેચલીની અને વેચલીપ્રરૂપિત ધર્મની આજ્ઞાતના કરે છે ” થલી ધીર્નવિસુષ્ટમા કદુ છે કે—
 “ઈચ્છેદ્ય દુવાલસગ ગણિપિઢગ ટીં ૧ કાલે અળતા જીવા આળાઈ વિરાહિતા
 ચાઝરતસસારકતાર અણુપરિચિદ્ધિં ૧ । ઈચ્છેદ્ય દુવાલસગ ગણિપિઢગ પદ્મપ
 ન્નકાલે પરિતા જીવા આળાઈ વિરાહિતા ચાઝરતસસારકતાર અણુપરિચિદ્ધિં ૨ ।
 ઈચ્છેદ્ય દુવાલસગ ગણિપિઢગ અળાગઈ કાલે અળતા જીવા આળાઈ વિરાહિતા
 ચાઝરત મમારકતાર અણુપરિચિદ્ધિસ્મતિ ૩ । ઈચ્છેદ્ય દુવાલસગ ગણિપિઢગ ટીં
 કાલે અળતા જીવા આળાઈ આરાહિતા ચાઝરત સસારકતાર વીશ્વદ્ધિ ૪ । ઈચ્છેદ્ય
 દુવાલસગ ગણિપિઢગ પદ્મપન્નકાલે પરિતા જીવા આળાઈ આરાહિતા ચાઝરત
 સસારકતાર વીશ્વદ્ધિ ૫ । ઈચ્છેદ્ય દુવાલસગ ગણિપિઢગ અળાગઈ કાલે અળતા
 જીવા આળાઈ આરાહિતા ચાઝરત સસારકતાર વીશ્વદ્ધિસ્તિ ૬ ॥ ”
 દ્વાદશાગીના મળનાર છતાં પણ આજ્ઞાના વિરાધક યથાથી અનેત સંસારમા
 મમ્યા ૧, ઘતમાનકાલમા પણ આજ્ઞા-વિરાધક ચાર ગતિમા મમે છે ઘતમાન
 કાલમા મર્યાતા જ હોય માટે મૂલમા પરિતા શબ્દ કહ્યો છે ૨, મવિવ્યકાલમા
 મમશે ૫ શ્રીનો મેદ ૩, આજ્ઞાપૂર્વક ચાર અગ્નુ અધ્યયન કરતા કેટલાય
 મમ્ય જીવો મોક્ષે ગયા ૪, ઘર્તમાનકાલમા પણ સર્યાતા જીવ આળાઈ આરાધોને
 મોક્ષે જાય છે ૬ અને મવિવ્યકાલમા પણ અનતા જીવો મોક્ષે જશે ૬ ” અરિ
 હતની આજ્ઞા વિરાધવામાં કેટલું મયકર જોષ્મ રહેલું છે તેનો આ શ્લોકદ્વારા
 વિચાર કરી મોક્ષામિલાવી આચાર્ય, ઉપાધ્યાય તમજ પ્રવર્તકે આગમના અથ
 યથાથ જનાવધો પણ પોતાની મતિકલ્પનાના ઉપયોગ ન કરવો કેવા આચાર્ય
 મગર્વતની આજ્ઞાનું બલ્લધન કરે તે જનાવે છે—

મટ્ટાચારો સૂરી ૧, મટ્ટાચારાણુવિસ્ત્રઓ સૂરી ૨ ।

ઉમ્મગ્ગઠિઓ સૂરી ૩, તિન્નિ વિ મગ્ગ પળાસતિ ॥ ૨૮ ॥

[અષ્ટાચારઃ સૂરિર્અષ્ટાચારાપેક્ષક સૂરિ ।

ઉન્માર્ગસ્થિતઃ સૂરિસ્ત્રયોઽપિ માર્ગં પ્રળાશયન્તિ ॥ ૨૮ ॥]

માથાર્થ-જ્ઞાનાચારાદિક આચાર જેના શિથિલ થઈ ગયા છે તે અષ્ટાચારી
 અધમાચાર્ય, આચારઅષ્ટ થયેલા સાધુ-સાધ્વીઓની ઉપેક્ષા કરનાર મદાચાર્ય
 તેમજ ઉન્માર્ગમા રહેલ-ઉત્સવ પ્રરૂપનાર અધમાધમ આચાર્ય-આ ત્રણે પ્રકારના
 આચાર્ય મોક્ષમાર્ગનો વિનાશ કરનારા છે

વિવેચન—જેના નાયકમા જ શિથિલપણ હોય તેના આશ્રિત જનોમા સ્વા માધિક રીત જ મદતા આવી જાય છે. આપણામા કહેવત પ્રચલિત છે કે— ' જેના નાયક આધરો તેનુ કટક કુવામા ' પટલે કે ગચ્છના અગ્રણીય તો જ્ઞાનાચારાદિક આચારોમા સતત પ્રયત્નશીલ જ રહેતુ જોઈએ. તેમને પ્રિયાવત જોઈને કર્ક મદ પડેલા સાધુ-સાધ્વીઓ પણ પરીથી સ્વધર્મમા સ્થિર થઈ જાય છે. આ ગાયના અર્થમા આપણને પણ પ્રવારના આચાર્ય જ્ઞાન્યા હવે તેને મેઘનારની શી સ્થિતિ થાય તે જણાવતા કહે છે કે—

ઉન્મગ્ગઠિય સન્મગ્ગ-નાસણ ઓ ઉ સેવણ સૂરી ।

નિઅમેણ સો ગોઅમ !, અપ્પ પાહેઈ સસારે ॥ ૨૯ ॥

[ઉન્માર્ગસ્થિતાન્ સન્માર્ગ-નાશકાન્ યસ્તુ સેવતે સરીન્ ।

નિયમેન સ ગૌતમ !, આત્માન પાતયતિ સન્માર ॥ ૨૯ ।]

ગાથાર્થ—ઉન્માર્ગગામી અને સદુર્માર્ગનો નાશ કરનાર આચાર્યને જે સેવે છે—તેમના કહેલ અનુષ્ઠાનોને જે કોરે છે તે હે ગૌતમ ! પોતાને આ સસારસાગર-મા રક્ષાવે છે.

વિવેચન—સન્માર્ગના છોપક આચાર્ય પાસેથી આત્મવહ્યાણનો કદ વાત મમઝાય ? તે પોતે તો પતિત થયેલા જ છે અને પોતાની ડયામના કરનારા, પાસે રહેનારાઓને પણ પતિત બનાવ છે, માદ પન્થરના જહાજ તુરુપ તેઓ સ્વયં સમારસાગરમા ડૂબે છે અને અન્યને પણ ડુબાવ છે. ઊપરની જ દર્શીવતનુ દશાત્તવારા સમર્થન કરતા કહે છે કે—

ઉન્મગ્ગઠિઓ ઇકો વિ, નાસણ ભવ્વસત્તસઘાણ ।

ત મગ્ગમણુસરત, જહ કુત્તારો નરો હોઈ ॥ ૩૦ ॥

[ઉન્માર્ગસ્થિત ઇકોઽપિ, નાશયતિ ભવ્યસત્ત્વસદ્ધાતાન્ ।

તન્માર્ગમનુસરન્ત, યથા કુત્તારો નરો ભવતિ ॥ ૩૦ ॥]

ગાથાર્થ—જેમ નવલો તરવાપાલો પોતાને તેમજ પોતાના આશ્રિત બનેલા જનોને નદી વિગેરે જલ્મશયમા ડૂબાડે છે તેમ કુમત-કદાગ્રદ્યથી મરપૂર આચાર્ય પોતાને અનુસરનારા મન્ય પ્રાણિઓને સસારસાગરમા રક્ષાવે છે.

વિવેચન—જે પૂરેપૂરું તરવાનું જ્ઞાનતો ન હોય તે પોતાની પાછળ જાગતા પ્રાણિઓનો ધિનાશ કરે ॥ તેમ ઉત્સુક ભાષણ કરનાર, કદાપદી આચાર્ય પોતાના આશ્રિત સાધુઓને તેમજ મુક્તવર્ગ બ્રાહ્મણનોને અનતા મધોમા રક્ષા

વધાના હેતુભૂત થયાથી સરેસર તેના યિનાશભૂત થાય છે. ઉન્માર્ગે ગમન કર નારનું શું અહિત થાય છે ? તે દર્શાવતા કહે છે—

ઉન્મગ્ગમગ્ગસંપટ્ટિઆણ, સાહૂણ ગોઅમા ! નૂણમ્ ।

સસારો અ અણતો, હોઈ ય સમગ્ગનાસીણ ॥ ૩૧ ॥

[ઉન્માર્ગમાર્ગસમ્પ્રસ્થિતાના, સાધૂના ગૌતમ ! નૂનમ્ ।

સમારશ્ચાનન્તો, ભવતિ સન્માર્ગનાશિનામ્ ॥ ૩૧ ॥]

ગાથાર્થ—ઉન્માર્ગે વર્તનારા અને સન્માર્ગનો નાશ કરનારા સાધુઓને હે ગૌતમ ! જરૂર સસારમા અનતી વાર પરિભ્રમણ કરવું પડે છે.

વિવેચન—ગાંધાર્થ પ્રકૃપેલી મત, દિગંવરોષ પ્રવર્તાવલ મત થ ઉન્માર્ગ કહે થાય તેવા ઉન્માર્ગે ચાલનારા નિદ્ધાઓનો સસારમા મમતા મમતા પણ પાર આવે નહીં. ફક્ત પરિભ્રમણ માત્રથી જ વસ નહીં પરંતુ અનેક પ્રકારના તુલ્યો-કપ્ટો સહન કરવા પડે. શુદ્ધમાર્ગના છેદનારા સાધુઓ પણ અનતસસારી થાય છે. આ મયધમા મીમઢાનિગીધસૂત્રમા કહેલ મુનિધંદ્ર મુનિનું વૃત્તાત જાણવા યોગ્ય છે. ભગવત શ્રીમદ્દાધીર ગૌતમસ્વામીને ઉદ્દેશીને કહે છે કે— હે ગૌતમ ! આવા સાધુ આઘાર્યા માત્ર લિંગધારી-સાધુવશને આરણ કરનારા જ જાણવા 'કદાચ કદા પ્રમાદપનાથી જિનેશ્વરઆવિત મિયા ન આધરી શય પરંતુ જો મધ્ય જાનેને યથાથ જિનમાગ દર્શાવ તો તે પોતાને કયા માર્ગમા સ્થાપે ? તે જાણવતા કહે છે કે—

સુદ્ધ સુસાહુમગ્ગ, કહમાણો ઠવહ તદ્દઅપક્કલમ્મિ ।

અપ્પાણ ઇયરો પુણ, ગિહત્થધમ્માઉ ચુક્ક ત્તિ ॥ ૩૨ ॥

[શુદ્ધ સુસાધુમાર્ગ, કયયન્ સ્થાપયતિ તૃતીયપક્ષે ।

આત્માનમિતરઃ પુનો, ગૃહસ્થધર્માદ્ અષ્ટ ઇતિ ॥ ૩૨ ॥]

ગાથાર્થ—શુદ્ધ સાધુમાર્ગની પ્રરૂપણા કરનાર પોતાના આત્માને સવિજ્ઞ-પાક્ષિક નામના ત્રીજા (સાધુ અને આચર્યની અપેક્ષા) પક્ષમા સ્થાપે છે અને તેથી વિપરીત-ઉત્સવ્રમાપક ગૃહસ્થ અને સાધુ ઉભય ધર્મથી અષ્ટ થાય છે.

વિવેચન—પરં માધુ ધર્મ, ઘીજો ગૃહસ્થ ધર્મ અને ત્રીજો સવિજ્ઞાપાક્ષિક ના ધર્મે છે. પોતે શરીરની અશક્તિથી અથવા પ્રમાદશીલતાથી શુદ્ધ અનુયાયનું આચરણ ન કરી શકતા હાય પરંતુ તે પ્રત્યેના અતરંગ માયથી શુદ્ધ ધર્મનું પ્રરૂપણ કરતા હોય તો તેને ત્રીજા પક્ષમા ગણવો તેથી વિપરીત પ્રરૂપણા કરનાર

પાસત્યો જ્ઞાણવો પ્રસંગગણાત્ત્રણે પક્ષનુ વળન કરતા કહે છે કે—“ સુજ્ઞાદ્
 જર્ઘ્ર સુચરણો, સુજ્ઞાદ્ સુસ્તાવજો વિ ગુણકલિઓ । ઓમ્બચરણકરણો, સુજ્ઞાદ્
 સવિગ્ગપક્ષરુદ્ધ ॥ ૧ ॥ સપિગ્ગપક્ષિયાણ, લક્ષણમેય સમાસઓ મળિય ।
 ઓસન્નચરણકરણા વિ, જેણ કમ્મ નિસોહતિ ॥ ૨ ॥ સુદ્ધ સુસાહુધમ્મ, કહેદ્
 નિદ્ધ ય નિયમમાયારમ્ । સુત્તસિસયાણ પુરજો, હોદ્ધ ય સન્ધોમરાણિઓ ॥ ૩ ॥
 વદદ્ધ ન ય વદાવદ્ધ, કિદ્ધરુમ્મ કુણદ્ધ કારવે નેય । અત્તદ્ધા ન વિ દિક્ષદ્ધ, દેદ્ધ
 સુસાહુણ ઘોદેહ ॥ ૪ ॥ ઓસણ્ણો અત્તદ્ધા, પરમપ્પાણ વ્હ હણદ્ધ દિક્ષત્તો । ॥ ૫ ॥
 દુગ્ગાઈદ્ધ, અદ્ધિયર વુદ્ધ સય વ ॥ ૫ ॥ સામજ્જોગપરિવજ્જણાઉ, સન્ધુસમો જર્ઘ્ર
 ધમ્મો । ઘીઓ સામગ્ગમ્મો, તદ્ધઓ સપિગ્ગપક્ષમહો ॥ ૬ ॥ સેસા મિચ્છાદિઢ્ઠી,
 ગિદ્ધિલિંગકુલિંગદન્વલિંગોદ્ધિ । જદ્ધ તિન્નિ ઉ મુક્કપપહા, સસારપહા તદ્ધા તિન્નિ
 ॥ ૭ ॥ ” શુદ્ધ ચારિત્રના ધારક સાધુ, ગુણવાન્ ધાયક અને કર્મના ઉદ્ધવયો ચરણસિ-
 સ્તરી કે ચરણસિસ્તરી પાઠનામા શિયિલ ઘયેલ પરત્તુ ઘદ્ધાયુક્ત શુદ્ધ પ્રરૂપણા કર
 નાર સવિજ્ઞાપાક્ષિક શામે છે (૧) સવિજ્ઞાપાક્ષિકનુ લક્ષણ સંક્ષેપથી આ પ્રમાણે કહ્યું
 છે કે—જે ચરણ અને ચરણસિસ્તરીથી પતિત થયા છતા શુદ્ધ માર્ગનો ઉપદેશ
 કરવાથી કર્મક્ષય કરી રહ્યા છે (૨) શુદ્ધ ધર્મનો ઉપદેશ આપી પાતાની નિંદા
 કરતા કહે કે—‘હું આજઠ છું તે તો મિથ્યા માગ છે, શુદ્ધ સાધુધમ મારાથી
 પાઠી શકાતો નથી.’ (૩) વઢી પોતે ન વદાવે પરત્તુ શુદ્ધ સાધુને પોતે વદ
 તેમજ દુરુપદેશથી કોઈ પ્રતિયોધ પામી દોષાનો અમિલાવી ઘાય તો સ્વય
 દોષા ન આપે પણ શુદ્ધ સાધુઓને સોપે (૪) કારણ કે ઓ તે પોતે પોતાના
 સ્વાર્થને અગ અચને પ્રતિવાધ આપી દોષા આપે તો તે સવિજ્ઞાપાક્ષિક તેને
 સસારરૂપી મહાગતાંમા નાખે છે અને સ્વય પણ સસારસાગરમા અમેક ધાર
 વૃદ્ધ છે (૫) સર્વ પાપકારી કામના નિવેધરૂપ ૧ ચતિધર્મ સૌથી ઉત્તમ છે
 ૨ ગૃહસ્થનો ધર્મ અને ૩ સ્વયેમપક્ષનો માર્ગ ૫ ત્રણ મોક્ષમાર્ગ જણાયેલ છે (૬)
 આ ત્રણ માર્ગથી વિપરીત ૧ ગૃહસ્થલિંગો, ૨ ચરકાદિ કુલિંગો અને ૩ પાસત્યા-
 દિક્ષ દ્રવ્યલિંગો મિથ્યાદષ્ટિ છે, સસારમા પરિગ્રમણ કરાવનારા છે (૭) છેલ્લા
 માતમા પ્રલોકના અર્થ સયથી શંકા કરતા વૃદ્ધ છે કે—‘ગૃહસ્થલિંગો અને કુલિંગો તો
 સસારમા મમાદે તે તો ઠીક પરન્તુ પાસત્યો તો અગત્યનો ભેદ ધારણ કરનાર
 છે તે કેમ સસાર વધારે !’ તેનો જવાબ આપતા કહે છે કે—“સસારસાગરમિણ,
 પરિન્નમતેદ્ધિ સન્વજીવેદ્ધિ । ગદ્ધિયાણિ ય મુક્કાણિ ય, અણતત્તો દન્વલિંગાદ્ધ
 ॥ ૮ ॥ ” સસારસાગરમા પરિગ્રમણ કરતા સર્વ જીવોષ (મનુષ્ય અથ પામલા
 જીવો, અગ્ન્યવહારી જીવો નહીં) અનતી ધાર દ્રવ્યલિંગો ધારણ કર્યા અને મુક્તો

પણ દીધા, પરંતુ જ્યાં સુધી સમ્યક્ત્વરૂપી જઠાજ પ્રાપ્ત ન થયું ત્યાં સુધી જીવોનો ઉદ્ધાર થાય નહીં પડેલે પાસત્યાનો માર્ગ એ સસારમાગ છે, મોક્ષનો માર્ગ ૭થી શૈકા-મોક્ષના ત્રણ અને સસારના ત્રણ પદ છે માર્ગ તમે કહ્યા, પરંતુ જે પ્રાણી સાધુ પળે ધણા વાલ સુધી વિચર્યા બાદ કર્મના ઘણવર્તીપણથી શિથિલ થઈને પાસત્યાપળે રહે છે તેને કયા પક્ષમા ગણવા ? ઉત્તર-“સારણચર્યા જે મલ્લ-નિગમ્યા ય વિહરતિ પાસત્યા । જિણવયણનાહિરા નિ ય, તે ઉ પમાણ ન કાયન્ના ॥ ૯ ॥” માર્ગનું ઉલ્લંઘન કરીને જે પાસત્યાપળે વિચરે છે તે જિનમાગથી પ્રદુષ્ટ થયેલા જાણવા, તેમનું કાંઈ પણ વચન પ્રમાણભૂત ન માનવું આ સવધમા દેશાન્ત આપતા કહે છે કે-ફિલા, મદિર ચિનેરે અનેક રમણીય સ્થાનોથી શોભિત તુગિયા નગરીમા ક્ષમાગત, દયાવત, દ્વિધોને કીતનાર, પાશ સમિતિ તથા ત્રણ ગુપ્તિના ધારક, અઢાર હજાર શીલાગના ધરનાર-બ્રહ્મચર્ય પાલનાર, મમતા અને વચન રહિત, ધવાત રહેનાર, મિથ્યાત્વપ્રધીને છેદનાર, આશવનો રાધ કરનાર, પાપરૂપ લેપ રહિત, શક્તી માફક નિરક્તન-રાગ રહિત, નીચ જેમ કાંઈ સ્થલે ન રાવાય તેમ અપ્રમત્ત વિહાર કરનાર-આ પ્રમાણે અનેક ગુણોવાળા એક સાધુ મધ્યાહ્નસમયે ગોચરી અર્થ મમતા મમતા એક આવકને ઘેર ગયા મુનિને આવતા જોઈ આચિકા ધણો હથ પામી અને ઘહોરાકવા અર્થે આહાર લેવા રસોડામા ગઈ તેવામા નજર કરતા દ્વાર નીચુ જોઈને મુનિવર્ય આહાર પ્રદાન કર્યા વિના જ ચાલવા ગયા આચિકા ઘહાર આવી જુપ છે તો સાધુ ન મલે; તેથી ત ધણો જ અફસોસ કરવા લાગો તેવામા એક ધીજા સાધુ આવી ચઢવા તેમને આહાર ઘહોરાથીને આચિકાપ તેમને પહેલા સાધુનો સમગ્ર વૃત્તાત કહી ‘તેમણે ન ઘહારવાનું અને તમે ઘહોરાવાનું’ કારણ પૂછ્યું જવાબમા તે ધીજા સાધુપ કહ્યું કે-‘જગતમા દમી છોકા ધણા છે તેઓ મોટા લોકાને ઠગ છે આ પ્રમાણે એક ધરે ઘહોરે અને એક ધરે ન ઘહોરે પડેલે જગતમા જશ પ્રસરે કે ‘અમુક સાધુ તો ધણા જ શુદ્ધ ચારિત્રપાત્ર છે, પરંતુ હું તો ઢાંગને તિરસ્કાર છું પડેલે જે સ્થલે જેવી ગોચરી મલે તેવી પ્રદાન કરી લઉં છું’ ધીજા મુનિની આવી ધાત સામઠી આચિકા ધણા દુઃખી થઈ વિચારવા લાગી કે-‘સાધુ-સાધુ વચ્ચે પણ સપ નથી પદ-ધીજાની નિંદા કરે છે’ આ પ્રમાણે વિચારે છે તવામા ધીજા સાધુ આવી ચઢવા તમને પણ ગોચરી ઘહોરાવીને આચિકાપ ઉપર્યુક થને સાધુઓની દલોકત કહી કારણ પૂછ્યું જવાબમા ધીજા મુનિપ કહ્યું કે-‘હે ધાનિકા ! તમારા રસોડાનું દ્વાર નીચું છે અને પ્રકાશ આપતા નથી તેથી પ્રથમ સાધુપ આજાર ઘહોરો નથી, કારણ કે કદ્ય છે કે-“ નીચદુવાર તમસ, કોટ્ટગ પરિવજ્જા । અચક્ખુનિસઓ જત્થ, પાણા દુપ્પહિલેહગા ॥૧॥” જે ઘરમા દ્વાર નીચુ હોય, અધકાર હોય, કોઠાર હોય તે ઘરમા સાધુપ ગોચરી માટે ન જાય, દ્વાર

કે તેવા ગૃહમાં આત્મથી ધરાયર દેશાતુ ન હોવાથી સ્ત્રીઓની કળણા થતી 'થી' આધિકાર્ય તેમને પુન પૂછ્યુ કે- 'તો પછો તમોય શામાટે આદાર પ્રહણ કર્યા ?' મુનિય ઉત્તર આપ્યો કે- 'હુ તો માત્ર વેશધારી છું, મારાથી સાધ્વાધાર પડ્યાતો નથી મારુ ઝોધિતલ્ય નિષ્ફળ છે પ્રથમ મુનિને ધ્ય છે ! તે મુનિના આચાર પાલે છે અને મહાતપસ્વી પણ છે' આ પ્રમાણે વહીને તે ત્રીજા સાધુ પણ ગયા આ જ દળત ધ્યકુમાર ચરિત્રમાં પણ આપેલ છે પરંતુ તેમાં ફેર પડ્યો જ છે કે-ઉપર જે ચીજા સાધુ છે તે ત્યા ત્રીજા તરીકે વળગ્યા છે આ કથાનો ઉપનય પ છે કે-પ્રથમ સાધુ શુદ્ધપાશ્વિક દસ જેવા છે દસની પાસો થને ઘાતુ શ્વેત હોય છે તેમ શુદ્ધપાશ્વિક સાધુ ઘાદ અને અમ્યતર નિર્મલ હોય છે. ત્રીજા સાધુ વૃષ્ણપાશ્વિક કાગડા જેવા છે કાગડાની પાંજ થને ઘાતુ રૂપામ હોય છે તેમ વૃષ્ણપાશ્વિક સાધુ ઘાદ અને અમ્યતર મલિન હોય છે ત્રીજા સ્વિક્ષપાશ્વિક માધુ ચમધાક પક્ષી જેવા હોય છે તેની પાંજ ઊપરથી મલિન હોય છે પણ અદર શ્વેત હોય છે તેની જેમ સાધુ ઘાદથી શુદ્ધ ચારદીન હોય છે પણ તેનુ અત્ત વરણ નિર્મલ હોય છે વળે જ પ્રયકારે આ ગાથામાં અર્થમાં તને ત્રીજી વૌરિમાં જણાવેલ છે, વૌરથી શુદ્ધ ચારિત્ર ન પાડી શકાય તો તેણ શુ કરયુ ? તે નવથી હકીકત દર્શાયતા કહે છે કે-

જહુ નવિ સક્ક કાઠ, સમ્મ જિણભાસિઅ અણુટ્ટાણમ્ ।

તો સમ્મં ભાસિજ્ઞા, જહુ મણિઅ સ્વીણરાગેહિં ॥ ૩૩ ॥

[પદિ નાપિ શક્યં કર્તુ, સમ્યગ્ જિનભાપિતમનુષ્ઠાનમ્ ।

તતઃ સમ્યગ્ ભાપતે, યથા મણિત ક્ષીણરાગેઃ ॥ ૩૩ ॥]

ગાથાર્થ-કદાચ કોઈ સાધુ પોતાની દુર્બલતાને અગે ત્રિકરણ શુદ્ધિ-પૂર્વક સર્વજ્ઞભાપિત ક્રિયામલાપને આચરી ન શકે તો પણ વીતરાગ પરમાત્માએ જે સત્ય કથન કર્યું છે તે પ્રમાણે સમ્યક્ પ્રકારે તત્ત્વનુ નિરૂપણ કરે

વિષેષન-કમોદયને કારણે શરીરમપણિના અમાયથી પોતે ચારિત્રનુ ત્રિકરણ શુદ્ધિપૂર્વક પાલન ન કરી શકતા હોય છતા પણ વેધલી ભગવતોય પ્રરૂપેલ તત્ત્વસ્થરૂપને કૂઠકપટ રદિત-માયામાય વિના ઉપદેશે તો પણ તે સ્વાત્મમલ્યાણ સાધી શકે છે પરંતુ પોતાથી પાલન ન થતુ જાય તેથી પોતાની માનદાનિ યથાતા મયથી પાતાને અનુકૂલ જ ઉપદેશ આપે તો અનતસસારની પૃથ્વિ થાય પોત પ્રમાદી દાય છતા શુદ્ધ માર્ગનો ઉપદેશ આપતા દાય તો તે સાધુને તુ ફલપ્રાપ્તિ થાય ? ત જણાયતા કહે છે કે-

ઓસન્નો વિ વિહારે, કમ્મ સોહેઙ્ગ સુલભવોહી ય ।
ચરણકરણ વિસુદ્ધ, ઉવવૂહિંતો પરૂવિંતો ॥ ૩૪ ॥

[અવસન્નોઽપિ વિહારે કર્મ શોધયતિ સુલભયોધિશ્ચ ।
ચરણકરણ વિશુદ્ધ, ઉપવૂહ્યન્ પ્રરૂપયન્ ॥ ૩૪ ॥]

ગાથાર્થ—સાધુ યોગ્ય ક્રિયાકલાપ કરામા પોતે શિથિલ હોય છતાં નિર્દોષ ચરણસિત્તરી અને કરણસિત્તરીની પ્રશસા કરનાર તેમજ અશમાત્ર ઘાહા રહિત તેની શુદ્ધ પ્રરૂપણા કરનાર જ્ઞાનાવરણીયાદિ કર્મને પાતક્ય કરે છે-ધ્યય કરે છે અર્થાત્ સુલભયોધિ થાય છે.

વિવેચન-ચરણસિત્તરી અને કરણસિત્તરીના મેદોની પ્રમપૂર્વક યે ગાથા-
“ વય ૫ સમણધમ્મ ૧૦ સજ્જમ ૧૭, વેયાવચ ૧૦ ચ ચમગુત્તીઓ ૯ ।
જાણાહિતિય ૩ તથ ૧૨ કોહ-નિગ્ગહાહ ૪ ય ચરણમેયમ્ ॥ ૧ ॥ પિંદવિસોહી ૪
સમિર્ઙ્ગ ૫, માવણ ૧૨ પઢિમા ૧૨ ય રૂદિયનિરોહો ૫ । પઢિલેહણ ૨૫ ગુત્તીઓ
૩, અભિગ્ગહા ૪ ચેવ કરણ તુ ॥૨॥” ૫ વ્રત, ૧૦ યતિધમ, ૧૭ પ્રકારનો
સયમ, ૧૦ પ્રકારની વેયાવચ્ચ, ૯ પ્રદ્યચયની ગુત્તિ, ૩ જ્ઞાન, ૬ જ્ઞાન અને ચારિત્ર,
૧૨ પ્રકારનો તપ, ૪ પ્રોધાદિ નિગ્રહ-આ પ્રમાણે ચરણસિત્તરીના ૭૦ મેદ ઘાય
છે ૪ પ્રકારની પિંદવિશુદ્ધિ, ૫ સમિતિ, ૧૦ માયા, ૧૨ પ્રતિમા, ૫ રૂપિયોનો
નિરાધ, ૨૫ પ્રકારની પઢિલેહણ, ૩ ગુત્તિ ૪ અભિગ્રહ-આ પ્રમાણે ચરણસિત્તરીના
૭૦ મેદ ઘાય છે હવે પ્રમપૂર્વક તેનું સક્ષિત સ્વરૂપ કહે છે-પાંચ વ્રત-૧ મન,
ચચન અને કાયાથી દિસાનો ત્યાગ થતેલે પોતે ન કરે ન કરાવે તેમજ કરનારને
મારો ન કહે તે સવધી પ્રાણાતિપાતચિરમજ, ૨ યથી જ રીત મૃપાયાદ
ચિરમજ-જૂઠું ન ચોલ્લુ, ૩ અદક્તાદાનચિરમજ-ચારા ન કરવી, ૪ મૈયુન
ચિરમજ-છોસસર્ગના ત્યાગ અને ૫. પરિગ્રહચિરમજ-ધન, ધા યાદિકનો ત્યાગ
દશ યતિધમ-૧ ક્ષમા-જોધને જોતે, ૨ મુત્તિ-લોમ ન રાલે ૩ આજેવ-કપટ
ન રાલે, ૪ માર્દવ અહકારનો ત્યાગ, ૫ લાચવ-પરિગ્રહ(અધિક ઉપકરણ)ના
ત્યાગ, ૬ સત્ય થાલે, ૭ સયમ-જયણાપૂર્વક થતે, ૮ તપશ્ચર્યા કરે,
૯ સુચિહિત સાધુઓને પોતાના ઘણાદિક વહોરાય અને ૧૦ પ્રદ્યચર્ય પાલે
સત્તર પ્રકારનો મયમ-૧ પૃથ્વીકાયની રક્ષા કરે તે પૃથ્વીકાયસયમ, ૨-૫, ધર્મી
રીત અપ્પાય(મઠ), તેડકાય(અગ્નિ) ઘાડકાય (પવન) અને ધનસ્પતિકાય
(લીલોતરી)ની જયણા, ૬-૯. યેદ્દિય, તદ્દિય, ધૌરેદિય તમજ પર્વેદિયની જયણા,
૧૦ અજીવસયમ-પચપુસ્તક તથા પચચમનો ઉપભોગ ન કરે, કદાચ કરે તો જય

ળાપૂર્વક કરે અથવા સુચર્ણાદિકનો ત્યાગ, ૧૧ પ્રેષા-ક્રમા રહેતા, યેમતા, શયન કરતા નેત્રદ્વારા તપાસતુ-ઓષુ, ૧૨ ઉપેષા-તે યે પ્રકારનો છે [૧] કોઈ સાધુને ચાન્નિત્રમા શિથિલ દેસે તો તને પ્રેરણા કરે પણ તેને અશુદ્ધ ક્રિયા કરતો જોઈ ઉપેક્ષા ન કરે તેમજ કોઈ મૃદસ્થ આરમ્ભનુ કાચ કરે તો તેને પ્રેરણા ન કરે, ૧૩ પ્રમાર્જના-ભૂમિની, પોતાના ચરણની તથા વસતિની પ્રમાર્જના, ૧૪ પર્ણિષ્ઠાપના-અશુદ્ધ ગોચરી આધી ગદ્ હોય તો તેને તેમજ લઘુનીતિ અને ઘડીનીતિને વિધિ-પૂર્વક પરઠવે, ૧૫-૧૭ મન, વચન અને કાયાનો સંયમ-મિથ્યા કાર્યમા મન ન પરીયે, પાપકારી વચન ન બોલે તેમજ આરમ્ભના કાયામા સહયાગ ન લે યાચકર્ચ્ય ઉમાસ્વાતિયાચરે ઓપ્રશમરતિ પ્રથમા હણુ છે કે—“પશ્ચાન્ના-દ્વિરમળ, પશ્ચેન્દ્રિયનિગ્રહ કપાયજયઃ। દ્વન્દ્વત્રયવિરતિચ્ચે-તિ સયમ’ સત્તદશભેદ’ ॥ ૧ ॥”

પાંચ આશ્રયનો ત્યાગ, પાંચ દુન્નિયોનો નિગ્રહ, ચાર કપાયનો જપ, માદદ, વચનદદ અને કાચદદ-૫ ત્રણ દદનો ત્યાગ-૫ સત્તર પ્રકારનો સયમ છે પરમાર્થથી તો યને પ્રકારો સરવા છે દશ પ્રકારની વૈષામ્ય-૧ આચા યનો, ૨ ઉપાખ્યાયનો ૩ દ્યવિરતી, ૪ તપસ્વીની, ૫ રતાન સાધુની, ૬ લઘુ અથવા તો વૃત્તમ દીક્ષિતની, ૭ કુલની, ૮ ગણની, ૯ મઘની અને ૧૦ સાધ મિક્ષમ્બુની નવ પ્રકારની યદ્ધર્ષની શુભિ-૧ છી પશુ અને નપુસક રહિત સ્થાનમા વસતુ, ૨ છી સાથે વધા ન કરવી, પૃથ્વી છીઓની ન સમા દોષ તો તેથી સમામા ધર્મવધા પણ ન કરવી, જે જે સ્થાને છી ઘેટી હોય તે તે સ્થળે યે ઘડી પૂર્વે ન યેસતુ, ૪ છીઓની ર્નિત્રયા જોવી નહીં, ૫ મીતને આતરે છી-પુરુષ કામક્રીડા કરી રહ્યા હોય ત્યા ન રહેવુ, ન સામઘ્તુ, ૬ મૃદસ્થપણમા પૂર્વે ભોગવેલા ભોગા યાદ ન કરવા, ૭ સદા ॥ ધિગવાદિક સ્નિગ્ધ આહાર ન કરવા, ૮ ઘણા પટલે યજ્ઞીશ કોલિયા ઉપરાત આહાર ન કરવી, ૯ શરીરની ત્રિભૂવા-ટાપટીપ ન કરવી ત્રણ જ્ઞાના દિક-જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર ચાર પ્રકારે તપનુ વર્ણન અગાઠ પૃષ્ઠ (૧૨૬) પર આધી ગયેલ છે પ્રોથ, માન, માયા અને લોભ-૫ ચાર કપાયોના નિગ્રહ-આ પ્રમાણ ચરણસિત્તરીના સિત્તર ભેદ હવે કરણસિત્તરીના ભેદો કહે છે ૪ વિંદ વિશુદ્ધિ-૧ ઘણ, ૨ પાત્ર, ૩ વસતિ અને ૪ ચાર પ્રકારનો (અજ્ઞાન, પાન, આદિમ અને સ્વાદિમ) આહાર દોષ રહિત ગ્રહણ કરે પાંચ સમિતિ (શ્યાં, માયા, વધના, આદાનમદમત્તનિષેષણા અને પારિષ્ઠાપનિષા) રૂઢી રીતે પાલે, ચાર પ્રકારની માયના માયે-૧ અનિત્ય-સત્તારને અનિત્ય ચિચારે, ૨ અશરણ-સત્તા રમા કોઈ કોઈનું નથી, ૩ સત્તાર-અનતા અથ વર્ચા અને અશુભ કર્મસંચયથી કરવા પદ્મો, ૪ વક્તવ્ય-હુ વક્તવ્ય આઘ્યા શુ અને વક્તવ્ય જાણુ છે, ૫ અચત્ય-આ યથી દેવાતા વસ્તુઓ અચ છે, મારી નથી, ૬ અશુચિ-સત્તારમા કોઈ શુચિ-પવિત્ર સ્થાન નથી, ૭ આગ્રથ-પાપથી જીવને કર્મવધ થાય છે, ૮ સધર-પાપને

અટકાવવાના માર્ગની વિચારણા, ૧ નિર્જેરા-કર્મોની ક્ષય કરવાની માવના, ૧૦ ધર્મ સ્વાસ્થ્યાતતા-વેષલિભાષિત ધમનુ સ્વરૂપ, ૧૧ લોકમાવના-ચૌદ રાત્રિલોકનુ સ્વરૂપ અને ૧૨ પોષિમાવના-સમક્રિત સર્વધી માવના મિશ્રુની ચાર પ્રતિમા-૧ પદમા સિદ્ધી-પદ દાત આહાર અને પદ દાત પાળો લેવું, ૨ યે માસની તેમા યે યે દાત, ૩ ત્રણ માસની તેમા ત્રણ ત્રણ દાત, ૪ ચાર માસની ૫ પાંચ માસની, ૬ છ માસની, ૭ સાત માસની ૮ પહેલા માત રાત્રિદિવસની, ૯ યોજા સાત રાત્રિ દિવસની, ૧૦ ત્રીજા સાત રાત્રિદિવસની, ૧૧ પદ અહોરાત્રિની અને ૧૨ પદ રાત્રિની પાંચે દિવસોને વૈષે-વશ કરે અને તેના વિષયો પર રાગ-દ્વેષ ન કરે પચીશ પ્રકારની પદિલેહના-“દિષ્ટિપદિલેહ એગા, છુડદુપવરોહતિગતિગ-તરિઆ । અક્ષૌહપમજ્જનયા, નવ નવ મુહપુત્તિપણવીસા ॥ ૧ ॥” ૧ દિષ્ટિપદિ લેહના-મુહપત્તિ સ્ત્રોલીને લેણુ ૧-૭ તે મુહપત્તિને ઝુચ પદ્ધતી રાત્રીને ત્રણ ચાર આ થાજુ અને ત્રણ ચાર પેલી થાજુ ચત્વરથી-દ્વાદશથી, ૮-૨૫ પછી હવે લીને અઢે મઢી તેથી રોતે તથ અક્ષોહા કરવા અને પછી હવેલીને સ્પર્શને પ્રમાણના કરતા નવ પદ્ધોહા કરવા-૫ પ્રમાણે મુહપત્તિની પચીશ પ્રતિલેહના જાળવી શરીરની પચીશ પ્રતિલેહના આ પ્રમાણે-“પાપાહિણેણ તિઅતિઅ, ચામેયર-વાહુસીસમુહદિઅ । અસુહાહોપિટ્ટી, અસુહપ્પયદેહપણવીસા ॥ ૨ ॥” ઢાલી મુજાની ત્રણ, અમળી મુજાના ત્રણ, મસ્તકની ત્રણ, મુલની તથા હૃદયની ત્રણ-ત્રણ, ઢાલા તથા જમણા પદ્ધનાની ચમ્પે, ઢાલા તથા જમણા પગની ત્રણ ત્રણ કુલ ૨૫ ત્રણ ગુણિ-૧ મનગુણિ, ૨ વચનગુણિ અને ૩ કાવગુણિ ચાર અભિપ્રદ ૧ વ્રજામિપ્રદ-વ્રજનો નિવમ, ૨ ક્ષેત્રામિપ્રદ-ક્ષેત્રનું પ્રમાણ, ૩ કાલ્યામિપ્રદ-કાલ્યાનુ પ્રમાણ અને ૪ માલામિપ્રદ-અગ્ય વ્યક્તિના માલ (પરિણામ)નો વિચાર કરવો ૫ પ્રકારે કરણસિદ્ધીના સર્વ મેલો ૭૦ થયા હવે સર્વિવેચની કલ્પે વર્ણાયતા જાણે છે કે-

સન્મગ્ગમગ્ગસંપાટ્ટિઆણ, સાધૂણ કુણદ્ધ વચ્છહમ્ ।

ઓસહમેસજ્ઞેહિ ય, સયમન્નેણ તુ કારેદ્ધ ॥ ૩૫ ॥

[સન્માર્ગેમાર્ગસપ્રસ્થિતાના, સાધુના કરોતિ વાત્સલ્યમ્ ।

ઔપધમેપજ્ઞેશ્ચ, સ્વય અન્થેન તુ કારયતિ ॥ ૩૫ ॥]

ગાધાર્થ-સયમમાર્ગનું સાવધાનપણે સેવન કરતા સાધુજનોનું સર્વિવેચપાક્ષિક મુનિ ઔપધ-મેપજ્ઞે વાત્સલ્ય પોતે કરે અને બીજા પાસે પણ કરાવે,

વિવેચન-મવમાઝ મહાત્મા પુરુષોપ સેવેલા અને પ્રકાશિત કરેલા સયમ ધમને વિષે જે સાધુઓ પ્રવર્તમાન હોય તેવા સાધુને વમવજ્ઞાત્વકોર પણ પ્રકારનો વ્યાધિ થયો હોય તો તેમની સમાધિને માટે તથા ‘શરીર ધર્માપત્તન છે’

પ હેતુને લભમા રાખીને ઔષધ અથવા મેષજ આપીને જાતા પમાઢે પક પ્રવ્ય ઘાટુ ઔષધ કહેવાય અને જેમા અનેક પ્રવ્યો મિશ્રિત થયા હોય તે મેષજ કહેવાય અથવા ચહારના ઉપયોગમા આવે તે ઔષધ અને અતરમાં મોઝ્ય ઘસ્તુ તરીકે ઘપરાય તે મેષજ કહેવાય. પ છે તો મુખ્ય ગણાવા, પરંતુ તદુપરાત અનેક પ્રકારે સાધુઓને સાતા ઉપજે તેવા વાર્તા કરે ઘઠી 'મહામુનિનો ભક્તિ કરવાથી કર્મનો નિજરા થશે' પ પ્રમાણે અન્યને પણ ઉપદેશો વીજા પાસે પણ ઔષધાદિ કરાવે અને પાસે અનુમોદના કરે આવા પ્રકારનું અતરગ ભક્તિભાવથી વાત્સલ્ય કરનાર સચિન્નપક્ષા માણવો, પરંતુ આવી રીતે પારકાનું વાત્સલ્ય કરનાર થોડા જ હોય છે ત દર્શાવે છે—

મૂળ અસ્થિ ભવિસ્સતિ, કેદૃ તેલુક્કનમિઅકમજુઅલા ।

જેસિં પરહિઅકરણિક-વદ્દલક્ષાણ વોલિહી કાલો ॥૩૬॥

[મૂતાઃ સન્તિ ભવિષ્યન્તિ, કેચિત્ ત્રૈલોક્યવનતક્રમયુગલા ।

યેપા પરહિતકરણૈક-વદ્દલક્ષાણા વ્યતિચક્રામ કાલઃ ॥ ૩૬ ॥]

ગાથાર્થ—સ્વર્ગ, મૃત્યુ અને પાતાલવાસી લોકોએ જેમના ચરણકમલને નમસ્કાર કરેલ છે એવા કેટલાક શ્રેષ્ઠ જીવો ભૂતકાલમા થઈ ગયા, વર્તમાન કાલે વિષ્ણુમાન છે અને ભવિષ્યકાલમા થશે કે જેઓનો કાલ(સમય)માત્ર અન્યનું હિત કરવા માત્રના લક્ષ્યપૂર્વક વ્યતીત થાય છે

વિવેચન—રાધાવધ સાધવાની ઇચ્છાવાઠાનું પકમાત્ર લક્ષ જેમ ઠલે પરાતી પૂતલીના હલન-ચલનમા જ મગ્ન હોય છે, પાતાની ચાસપામ પકત્ર ઘપેલ વિશાલ સમાસમૂહ પ્રત્યે તેનું ટુલ્લેષ હોય છે તેવી રીતે અમ્ય પ્રાણીઓના હિતમા રક્ત ઘનેલા શ્રેષ્ઠ સાધુપુરુષોનું મનમાત્ર પરમાથમા જ રહ્યલીન હાય છે પોતે દીક્ષાપર્યાયમા મોટા હાય છતા પણ રત્નપ્રયીનું આરાધન કરવા ઉજમાલ ઘનેલા અરુપપર્યાયવાઠા મુનિની પણ વૈયાવશ નિરભિમાનપણ ઉત્સાહપૂર્વક કરે છે, પરંતુ આવા નિ સ્વાર્થ ભાવવાઠી અને પરહિતામિલાપી વ્યક્તિઆ અલ્પ સંખ્યામા જ હોય છે, કેટલાક તો પણ સાધુઓ હોય છે કે જેના નામસ્મરણથી પણ પ્રાણી ટુલને અનુભવ છે.

તીઆણાગયકાલે, કેદૃ હોહિંતિ ગોયમા ! સૂરી ।

જેસિં નામગ્ગહણે વિ, હોદૃ નિયમેણ પચ્છિત્તમ્ ॥૩૭॥

[અતીતાનાગતકાલે, કેચિદ્ ભવિષ્યન્તિ ગૌતમ ! સૂરયઃ ।

ચેયા નામગ્રરણેઽપિ, ભવતિ નિયમેન પ્રાયશ્ચિત્તમ્ ॥ ૩૭ ॥]

ગાથાર્થ—હે ગૌતમ ! ભૂત, ભવિષ્ય અને વર્તમાનકાલમા એવા કેટલાક આચાર્યપદ નામધારક સાધુઓ હોય છે કે જેમના નામસ્મરણ માત્રથી પ્રાયશ્ચિત્ત લાગે અર્થાત્ તેમનો પરિચય કરવાથી તો પ્રાપ્ત થતી દુઃસપરપરાનુ વર્ણન શુ કરવું ?

વિવેચન—શ્રીમદ્દાનિશીથચૂરના પાંચમા અધ્યયનમા વધુ એ કે—“ સ્થિતિચારિયાણ, ધણધણ હોંતિ કોઢિલકરાઓ । કોઢિસહસ્રે કોઢી-સદ્ધ વ તદ્દ દત્તિય ચેત્ત ॥ ૧ ॥ એતેસિં મજ્ઞાઓ, એને નિચ્ચુકુદ્ ગુણગણાદ્ધણે । સચ્ચુત્તમ મતેણ, તિસ્થયરસ્સાણસારિગુરુ ॥૨॥” પચાવન છાત્ર પ્રોઢ, પચાવન હજાર પ્રોઢ, પાંચ સો પ્રોઢ અને પચાવન પ્રોઢ પટલા આચાર્યો પેરી કેટલાક આચાર્યો આ નમારૂપી સમુદ્રમા કૂચરો અને સ્વ રીંગ ઉત્તમ વધા તીર્થકરમગધતમા માર્ગને જોઓ અનુસરશો તઓ તરી નશો વધા તરી જનારા આચાર્યોને જ વચેરુરા ગુરુ જાણશા ઘીજા આચાર્યો તા પાત કૂનનારા અને ઘીજાને કૂચાકનારા હાયાવી તેનુ નામસ્મરણ ધણ પાપકારા છે તો તેવા આચાર્યોનો પરિચય કરાય જ કેમ ?

જઓ—સયરી ભવન્તિ અણવિક્ષયાઙ્, જહ્ મિચ્ચવાહ્ણા લોણ ।

પહિપુચ્છાહિં ચોયણ, તમ્હા ઉ ગુરુ સયા મયઙ્ ॥ ૩૮ ॥

[યત!—સ્વેચ્છાચારીણિ ભવન્તિ અનપેક્ષયા, યથા શ્રુત્યવાહનાનિ લોકે ।

પ્રતિપૃચ્છામિશ્ચોદનામિઃ, તસ્માન્નુ ગુરુ સદા મજતે ॥ ૩૮ ॥]

ગાથાર્થ—જેમ નોકર-ચારૂર તથા હાથી, ઘોડા અને વૃષમાદિક શિક્ષા વિના સ્વેચ્છાચારી બની જાય છે તેમ શિષ્ય પણ સ્વચ્છદાચારી બની જાય છે માટે ગુરુ પ્રતિપૃચ્છાદિક્ષારા શિર્યામણ આપી તેમને હમેશા કાબૂમા રાખવા,

વિવેચન—હસ્તોન પણ અકુશના ગરૂર જ પ્રાણીના રૂપમા જ પવો છે કે તેને સ્વચ્છદતા પ્રિય થઈ પડે છે, પરન્તુ તેને સમાર્ગે ચાલ્યામા આવે, કેલ્લ વધામા આવે તા તે સુ દર પરિણામ નિષ્ણાત્રી શ્રવે છે આપને જાણીપ છોપ કે અથ્થ, ઘૃષમ વિગરેન પ્રથમ પલોટલા પછી જ વાહનમા જાહે છે, પરન્તુ તદ્દન નવીન જ પછદ્ કે અથ્થને જાહચો હાય તો તે માદાને કં યાદાગાદીને અથ્થે માર્ગે હઈ જઈ માગી નામે છે તેની માપક શિષ્યને પણ સ્વચ્છાચારી ધિચરથા ન દેવા તેમને પણ પૃચ્છા, પ્રતિપૃચ્છાદિકથી પાતાના અકુશમા રાખવા અને હિતશિર્યામણ આપના જા આ પ્રમાણે આચાર્ય ન કરે તો શિષ્ય ઉ માર્ગે થદો જઈ દુર્ગતિમા જાય અને તેના પાપના માગીદાર આચાર્ય ધણ બને આવા પ્રકારની

प्रेरणा आचाय न करे ता तेवा आचार्यने शु फल प्राप्त याय ? ते जणाच छ—

जो उ प्रमादोसेण, आलस्सेण तद्देव य ।

सीसवग्ग न चोपइ, तेण आणा विराहिया ॥ ३९ ॥

[यस्तु प्रमादोपेणा-लस्येन तथैव च ।

शिष्यवर्ग न प्रेरयति, तेनाज्ञा विराधिता ॥ ३९ ॥]

गाथार्थ-जे आचार्य, उपाध्याय अने गणावच्छेदकादिक प्रमाद अथवा आलस्ये शिष्यवर्गने सपमानुष्ठान माटे प्रेरणा करता नधी ते जिनाज्ञाना विराधक जाणा.

विवेचन-बडोलवर्गनु काय हमशा सत्कायनी प्रेरणा करवानु छे आचार्य, उपाध्याय विगरे गच्छनी मुख्य व्यक्तिप पोतानी निभामा रहेल शिष्य-समूहने मारणा, धारणा, चायणा, पडिचायणादिक प्रेरणा कर्याज करधी जेथो शिष्यवर्ग प्रमादी व शिथिल न जने परंतु आचाय प्रमुख प्रमाद, आलस, भय, शाक्, कुतुहल विगरे तेर वाडिमाना पाशमा फसावने प्रेरणा न करे, वेदरकारी वज्ञान ती तेवा आचाय प्रमुख जिनाज्ञाना विराधक होवने अनंतससारी याय छ आ प्रमाणे गुह्या लभणा दर्शा या याद तेना उपसहार करी, हय गच्छना लक्षण वर्णयता वडे छ—

सखेवेण मए सोम !, वन्नियं गुरुलम्बणम् ।

गच्छस्स लम्बण धीर !, सखेवेण निसामय ॥ ४० ॥

[सक्षेपण मया सौम्य !, वैणित गुरुलक्षणम् ।

गच्छस्य लक्षण धीर !, सक्षेपेण निशामय ॥ ४० ॥]

गाथार्थ-हे सौम्य गौतम ! आ प्रमाणे सक्षेपधी में गुरुता लक्षणो कक्षा हे धीर ! हवे हु गच्छनु लक्षण कहीछ ते तु एकाग्रपणे साभळ

आचार्यस्वरूपनिरूपण नामनो
प्रथम अधिकार समाप्त

॥ यतिस्वरूपनामा द्वितीयोऽधिकारः ॥

गीअत्थे जे सुसविग्गे, अणालस्सी दढवत्तए ।

अक्खलियचरित्ते सयय, रागद्वेपविवर्जिए ॥ ४१ ॥

निट्ठविअअट्ठमपट्ठाने, सोसिअकसाए जिइंदिए ।

विहरिजा तेण सद्धिं तु, छउमत्थेण वि केवली ॥ ४२ ॥

[गीतार्थो यः सुसविज्ञः, अनालस्यी दृढव्रतः ।

अस्पलितचारित्र्यं सततं, रागद्वेषविवर्जितं ॥ ४१ ॥

निष्ठापिताष्टमदस्यानः, शोषितकषायो जितेन्द्रियः ।

विहरेत्तेन सार्धं तु, उग्रस्थेनापि केवली ॥ ४२ ॥]

गाथार्थ—जे गीतार्थ सवेगवान, बैयावच्च करवामा आळस रहित-
उद्यमी, दृढव्रती, निर्दोष चारित्रवाळा, निरंतर राग-द्वेष रहित, आठमद रहित,
पातळा पडी गयेल कषायवाळा अने जितेन्द्रिय होय तेवा छद्मस्थ गुणशाली
साधुनी साथे केवली भगवत विचरे छे.

विवेचन—पहेला अधिकारमा आचार्यना लभणा दर्शाव्या परंतु आचार्य
दाय तां जं गच्छ वहेवाय माट इयं गच्छ यतिओना समुदायानु धनन करे
छ जे छद्मव्रतना अयमं वरावर जाण अयथा सूत्र तमज्ज अथ उभयना सारी
रीते ज्ञाता दाय तं गीताय वहेवाय गीतार्थनी विज्ञाप समज्जन माट श्री
पृष्ठ-कल्पभाष्यपोठिवानी ये गाथा “गीअं मुणितेगट्ठं, निदिअत्थं खलु वयंति
गीअत्थम् । गीएण य अत्थेण य, गीअत्थो वा सुअ गीअ ॥ १ ॥ गीएण होइ
गीई, अत्थी अत्थेण होई नायच्चो । गीएण य अत्थेण य, गीअत्थं त
रिआणाहि ॥ २ ॥ पृ १४७ ऊपर दर्शावाइ गइ छ आया गीताय जा
अनिशय सवेगवाळो, बैयावच्चादिकमा अप्रमादी, निश्चल उत्तरगुणवाळो, अति

ધાર રહિત ધારિત્રયાલો અર્થાત શુદ્ધ મૂલ્યગુણવાલો, આટલું મદ રહિત, ધાર વપાય-
ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ તથા નવ નોકપાય-હાસ્ય, રતિ, અરતિ, મય,
શોક, દુઃગછા, છી, પુરુષ અને નપુંસક વેદ જેમણે વાતલા-ક્ષીણ કરો
નાશ્વર્ય હોય, તેમજ પાંચે દ્વિપ્રોના કેવીશ વિષયાને જેણે જી-યા હોય
તેવા પ્રકારના ગીતાર્થ સાધુ છદ્મસ્થ હોય યજ્ઞે કેવલજ્ઞાન પ્રાપ્ત ન કર્યું હોય
હતા પણ તેમની સાથે કેવલજ્ઞાનો મુનિ વિચરે તેમજ જ્ઞાન કરે છદ્મસ્થ સાધુ
તો કેવલી સાથે વિચરે તેમા વિશેષતા નથી પણ જે વ્રજ જગતના ભાષોને
પોતાની દ્વયેલીમા રહેલા જલ્લવિદુની જેમ સમયે સમયે જાણે છે તેવા કેવલી
મગધત પણ ઉપર્યુત્ત ગુણશાલી ગીતાર્થ મુનિ સાથે વિચરે તે જ ચરેચર આશ્ચર્ય
કારણ ઘટના છે હવે તેવા સાધુઓ સાથે વિહાર ન કરવો તે જણાવે છે—

જે અણહીઅપરમસ્થે, ગોઅમા ! સંજણ ભવે ।

તમ્હા તે વિ વિવજિજ્ઞા, દુઃગદ્ગપંથદાયગે ॥ ૪૩ ॥

[યેઽનધીતપરમાર્થા, ગૌતમ ! સ્યતા ભવન્તિ ।

તસ્માત્તાનપિ વિવર્જયેત્, દુર્ગતિપથદાયકાન્ ॥ ૪૩ ॥]

ગાથાર્થ—હે ગૌતમ ! સયમમા વર્તતાં છત્તે જેણે શાસ્ત્રનો પરમાર્થ
જાણ્યો નથી અને તેને પરિણામે જે પ્રાણિઓને દુર્ગતિના માર્ગે દોરી જાય છે તેવા
અગીતાર્થ સાધુથી સદતર વેગલા જ રહેવું.

વિવેચન—આગમના રહસ્ય કેટલા પ્રકારના છે તે સયધી શ્રીઆચારાગ
સૂત્રના બોધા અધ્યયનમા વશુ છે કે—“જે આસવા તે પરિસ્તવા ૧, જે પરિ-
સ્તવા તે આસવા ૨, જે અણામવા તે અપરિસ્તવા ૩, જે અપરિસ્તવા તે અણામવા
૪ ॥” જેનાથી આટ પ્રકારના કર્મો વધાય તે આશ્રય વહેવાય, અને કાળા
ઘડામાયો જેમ પાણી છારે તેમ કર્મ કરે તેને પરિશ્રવ વદીપ જે આશ્રય છે તે
પરિશ્રવ છે, ૧, જે પરિશ્રવ છે તે આશ્રવ છે ૨, જે અનાશ્રવ છે તે અપરિશ્રવ છે
૩ અને જે અપરિશ્રવ છે તે અનાશ્રવ છે ૪ તેનો પરમાર્થ પણ છે—(૧) ગૃહસ્થ
જેમ માલા, પુષ્પ, ચન્દન, ચિલેપન, સ્ત્રી તેમજ મોળાપભોગના પદાર્થોને સુઘનુ
કારણ જાણી તેમા જ રક્ષ રહે તો તે આશ્રવ છે, ય્યારે તત્ત્વના જ્ઞાનનારાને

* ૧ જાતિ-દુ ઉધી જાતિનો છુ ૨ કુલ-દુ બ્રહ્મ કુલમા જન્મ્યો છુ, ૩ કપ-
માદ સોમ્વર્ધ અતિચય કહ્યું છે, ૪ કલ્-દુ અતિચય કલ્લવત છું ૫ રામ-મારે ઘણો લાભ
છ, ૬ ધુત-દુ સર્વ શાસ્ત્રમાં પારગમી બની ગયો છુ, ૭ તપ-મારા જેવો કોઈ તપસ્વી નથી
અન ૮ દેશ્ય-મારી જેટલી કોઈને શ્રદ્ધિસિદ્ધિ નથી—આ પ્રમાણે અભિમાનના આટ રથાનક છે

કર્મવધના તે જ કારણો અમારમૂત જાણાય છે અને યિરત્તિ પામે છે પરંતુ નિર્જરાના સ્થાનક થાય છે (૨) જૈન મુનિનો તપ, ચારિત્ર તથા દશવિધ વ્રતવાલ સામાચારી રૂપાદિક નિર્જરાના કારણ છે પરંતુ કોઈક અશુભ અથવા વ્રતવાલના અશુભ ક્રમના ઉદયથી મિથ્યા પરિણામ થાય તો તે સધર ઘણો કર છે તો પણ મન વ્યાકુલ્લ હોવાથી આશ્રય કર છે (૩) જેમા અનાથ થાય-કર્મવધ ન થાય તેવા મહાવ્રતાદિકને વિષે પણ અશુભ કર્મોદયથી અથવા વ્રતવાલ વદલાય ત્યારે તે તેને કર્મવધનું કારણ થાય દશાત તરોવે-પ્રસન્નવ્રત રાજર્ષિ પ્રસન્નવ્રત રાજર્ષિ વાતસ્મગ્ગ ધ્યાનમા સ્થિત રહ્યા હ્વ તેવામા દુર્મુલ્લ નામનો વ્રત થવાથી નિકલ્લયો અને થોલ્યો કે-“ તમારા વાલપુત્રનું રાડય કુટુમ્બી લેવામા આવ્યું છે ’ આ વધન સામલ્લતા જ પોતાની મુનિ અવસ્થાનું વિસ્મરણ થઈ જવાથી તેને તે જ મિથિમા શુરુરાજા સાથે માનસિક યુદ્ધ કરવા લાગ્યા આ પ્રમાણે પવનશત્રુતધારી હોવા છતાં અશુભ અથવાવ્રતવાલથી તેમને કર્મવધ થયો (છેવટે તા પાછી વિચારધારા વદલાઈ અને ક્ષણ માત્રમા સર્વલ કર્મનો ક્ષય કરી કેવલ ભક્તિ પ્રાપ્ત કર્યું) (૪) કર્મવધના કારણ હાથા છતાં કર્મવધ ન થાય તા ત શાસનની હીલના અટકાવવા માટે કળેરની કામદો પેરવનાર લઘુ શિષ્ય અથવા શાસનની ઉન્નતિ કરવા માટે કરાતો પ્રયામ, પરંતુ તેમાં પાતાની પૂજ્યતા થ મહત્તાનો અંશ માત્ર રહ્યો હાય તો અવશ્ય પાપવશ થાય આવા પ્રકારના આગમના રહસ્યને જે જાણે નહીં તેને અગીતાર્થ જાણવો વઢી ઉપ્પન્ને હ વા ૧ વિગમે હ વા ૨ ધ્રુવે હ વા ૩ । આ ત્રિપદીના અથ વરાશર જાણે ઉત્પત્તિ ચાર પ્રકારની છે-૧ જીવથી જીવની ઉત્પત્તિ, જેમ માતાપિતાથી પુત્રનો ઉત્પત્તિ, ૨ જીવથી અજીવની ઉત્પત્તિ, જીવતા માણસના શરીરથી નય, વૈદ્યની ઉત્પત્તિ, ૩ અજીવથી જીવની ઉત્પત્તિ, વાણ (ગાકઢા)થી ધુણાની ઉત્પત્તિ અથવા વ્રાહ્મણી રૂપની ઉત્પત્તિ તેમજ ૪ અજીવથી અજીવની ઉત્પત્તિ, પ્રયોગ થકે પ્રાયમાથી ભોનાની ઉત્પત્તિ વિનાશ પણ ચાર પ્રકારનો છે ૧ જીવથી જીવનો વિનાશ, સપદસથી માણસનું મૃત્યુ, ૨ જીવથી અજીવનો વિનાશ-નોલ્લિયા ના સંચારથી વૃષ અથવા ધોમડાના યોગથી જોટનું ચિનમો જડુ, ૩ અજીવથી જીવનો વિનાશ, ક્ષેરથી પ્રાણો મૃત્યુ પામે અને ૪ અજીવથી અજીવનો નાશ, છ શથી વૃષનો નાશ ધ્રુવપણુ પણ જા પ્રમાણે જાણતું-સોનાના કક્ષણ માગીને વૈદ્યર યનાથરાધ્યા તેમા કક્ષણનો વિનાશ થયા, વૈદ્યરની ઉત્પત્તિ થઈ પરંતુ ભોનું તો ધ્રુવપણે રહ્યું જ છાશના યોગથી વૃષનું દહી થયું તેમા વૃષનો વિનાશ ને દહીનો ઉત્પત્તિ થઈ પરંતુ જે સ્તિબ્ધપણાના પુદ્ગલો દ્વતા તે તો ધ્રુવપણે રહ્યા જ અથવા જીવ, મેદવપત, દેવલોકના વિમાનો વિગેરેથી દ્રવ્યસ્થિતિ નયના મતથી ધ્રુવપણુ સાધિત જ છે આ પ્રમાણે ત્રિપદીનો ગયોરાય છે હવે ઉત્તમગ અને અપ થાદ મધ્યથી ચળન કરતા કહે કે-‘ ઉત્તમગસુઅ કિંચી, કિંચી અપવાદ્અ

મને સુત । કિંચી તદુભયસુત, સુતસ્સ ગમા મુળેયન્વા ॥૧૧॥” ઉત્તમ, અપવાદ
 અને તદુભય પરલે ઉત્તર્ગ અપવાદ અને અપવાદ ઉત્તર્ગ-પ્રમાણે આગમના
 ચાર પ્રકાર છે. ઘડી આગમના ટેટલાય પદો ઘેઘાર ન થોલાય તે માટે ઉત્તર્ગ
 ઉત્તર્ગ અને અપવાદાપવાદિક પ એ ભેદ મેલ્લજતા કુલ છ ભેદ દર્શાવે છે. ૧
 ગોચરી કર્યા નિકલેલા માધુને ઘેઘરનો વચમા વેસવુ ન વળે તે ઉત્તર્ગ, ૨ ત્રણ
 માધુઓને વેસવુ કર્યે તે અપવાદ, ૩ રાત્રિને વિષે અથવા ઘિવાલે સાધુ
 સાધ્વીને શર્યા-સથારો ગ્રહણ કર્યો ન કર્યે પરમ્તુ પદ દિવસ પૂર્વે જો તે
 પદિત્રેહીને રાત્ર્યો હોય તા ગ્રહણ કર્યો કર્યે તે ઉત્તર્ગઅપવાદ, ૪ વેઢા
 પ્રમુલ જાયા વલ પાકા ને વિધિપૂવક છેદન-ભેદન કરાયેલ હાય તે કર્યે પણ
 અવિધિય છેદન-ભેદન કરાયેલા ન લેવા તે અપવાદઉત્તર્ગ, ૫ પ્રથમ પારસીમાં
 ગ્રહણ કરેલ ગોચરી જોયો પારસી પચત ન રાલથી, વધાવ રહી ગઈ હોય તા
 તેને પોતે જાણ નહીં, ધીજાને જાણાયે નહીં અને જ્ઞાનારનો અનુમાદના કરે નહીં
 કરે તા ચારમાની પ્રાયશ્ચિત્ત લાગે તે ઉત્તર્ગઉત્તર્ગિક ૬ જે સૂત્રમા અપવાદ
 દશાધીને તેઓને વિષે ઘડી અર્થથી આજ્ઞા થાય તે અપવાદાપવાદિક આ દશીકતને
 જગતુ વિશેષ વર્ણન શ્રીહૃત્વલ્પની વૃત્તિમા અજાયે છે ઘડી આ સૂત્રનો છ ભગો
 નિશીધવૃણીના સોઢમા ઉત્તેશામા પણ વર્ણવેલ છે આ પ્રમાણે ગીતાધ શાસ્ત્ર-રહસ્યના
 જ્ઞાણ હોય ઘડી સાત નયના ગમીશાયેને પણ જાણવાગાઢ્ય હોય- “નૈગમ ૧
 સમ્રહ ૨ વ્યવહાર ૩-ઋજુસુત્ર ૪ જેન હોઈ મોધવ્યે સદે ૫ અ સમભિરૂઢે ૬, એવમ્બૂ
 ૭ ॥ મૂલનયા ॥૧૧॥” ૧ નૈગમ-નામા-ય વિશેષનો ભેદ પાઢીને ન વાલે ૨
 સમ્રહ-સર્વ વસ્તુઓને સામાન્ય રૂપે કહે ૩ વ્યવહાર સર્વ દ્રવ્યોનો ભેદ પાઢીને
 કહે ૪ ઋજુસુત્ર વતમાન વાઢમા જેવું છે તેવું કહે ૫ શબ્દ-વતમાનમા જે વર્તે
 છે તેને જ પ્રમાણ માને ૬ સમભિરૂઢ-વસ્તુનુ બીજી વસ્તુમા સમ્રમણ થાય
 ૭ વ્યવહાર-શબ્દને અથગડે વિશેષ પ્રકારે દર્શાવે અને અથને શબ્દવદે વિશેષ
 વર્ણવ-આ પ્રમાણે મૂલ સાત નય છે તના દરેકના ૧૦૦-૧૦૦ ભેદો પરલે
 સાત સો ભેદા થાય છે ત્રીજા પ્રત પ્રમાણે પાંચ મા ભેદ અજા યા છે-નૈગમ, સમ્રહ,
 વ્યવહાર અને ઋજુસુત્ર-આ ચારના ચાર સો ભેદ તથા શબ્દ, સમભિરૂઢ અને
 વ્યવહાર ૫ ત્રણ પદ હોવાથી તેના સો ગણતા પાંચસો ઘડી છ માં, ચાર માં અને વસો
 ભેદ પણ દર્શાવેલા છે, ત આ પ્રમાણે-સમ્રહ અને વ્યવહારન પદ ગણવાથી છ માં,
 સમ્રહ, વ્યવહાર, ઋજુસુત્ર અને શબ્દ ૫ ચાર પદ હોવાથી ૧૦૦ અને ચાકીના ત્રણના
 ત્રણ સો-કુલ ૪૦૦ નૈગમ, સમ્રહ, વ્યવહાર અને ઋજુસુત્ર ૫ ચાર દ્રવ્યાસ્તિક
 નયના ૧૦૦ અને શબ્દ, સમભિરૂઢ અને વ્યવહાર પર્યાયાસ્તિક નયના ૧૦૦ કુલ
 ૨૦૦ ઉચારે ધરણ, ધમ, સરૂપા અને દ્રવ્ય-આ ચારે અનુયોગ મચુક હતા ત્યારે
 પરસ્પર વિમથાદ દૂર થરવા માટે આ પ્રમાણ ગણત્રો થઈ શકતી પરતુ ઉચારથી

શ્રીઞાર્પરક્ષિતસૂરિ, વૃત્તાત માટે જુઓ પૃ ૧૦૬) ૫ અનુયોગ વિભવ કર્યા 'ત્યારથી શ્રોતા આધર્યો નય-ગ્ગન કરવું સથ નયોનો મમાગશ થેમા થાય ૩-અયવતારનય ને વિશ્વનય અથવા પ્રધ્વનય અને માધનય ચા જ્ઞાન અને ચારિત્ર આ મર્દનયાના પ્રજા રનો માર શુ ? તે જણાવતા કહે ન કે-“ સર્વેસિં પિ નયાર્ણ, મહુવિહવત્ત્વય નિસામેતા । ત સર્વનયનિસુદ્ધ, જ ચરણગુણદ્વિઓ સાદ ॥ ૧ ॥ ” મર્ક પ્રજા રના નયો ઘણા પ્રજારના છે તે સામગ્રીને અયધારીને જે ચારિત્રવાન માધુ હોય તેને જ મર્ક નયવિશુદ્ધ જાણવો, અર્થાત્ ચારિત્રનય અને જ્ઞાનનયમા જ મર્કે નયોનો સમાયશ શ્રદ્ધ જાય છે શ્રીઞાર્પરક્ષિતનિયુક્તિમા આ માત્ર નયને મમજાયતુ ૫૪ દર્શન આપ્યું છે તે આ પ્રમાણે-નૃપદત્ત નામનો કોઈ પુરુષ કુહાડી લઈને અગ્નિ પ્ર થે શાલ્યા તેવામા તને કોઈ અય પુરુષ મળવો તંજે પૂછ્યું-‘ કયા જાઓ છો ? ’ દેવદત્તે જવાબ આપ્યો-‘ પાયલા (૫૪ જાતનું તાવઢાનું માપ) માટે જાઉં છું ’ આ જવાબ તે અવિશુદ્ધ નૈગમનય જાણવો શાદ અટધીમાં લાકડું કાપતા ધીજો વાઈ પુછે છે-‘ શુ કરો છો ? શુ છતા છા ? ’ તે ધોખ્યો-‘ પાયલો કાપું છું ’ આ વિશુદ્ધનૈગમ શાદ તે લાકડાને છોલી રહ્યો ને તેવામા કોઈક શ્રીઞાર્પ પૂછ્યું-‘ શુ જોલો છો ? ’ તેણે જવાબ આપ્યો-‘ પાયલો છોલું છું ’ આ વિશુદ્ધતર નૈગમ થલી કોઈક ધીમાપ તને પાયલો શોદતા જોઈને પૂછ્યું-‘ શુ શાદો છો ? ’ તેણે જવાબ આપ્યો-‘ પાયલો શોદું છું ’ આ વિશુદ્ધતર નૈગમ થલી તેને નમારતા દેખીને કોઈકે પૂછ્યું-‘ શુ નમારો છો ? ’ ત્યારે જવાબ આપતા કહ્યું કે-‘ પાયલો સમાદ છું, ’ આ વિશુદ્ધતર નૈગમ આ પ્રમાણે પાયલો તૈયાર કરીને ન ઘેટા છે તેવામા કોઈકે પૂછ્યું-‘ શુ લઈને ઘેટા છા ? ’ તેણે કહ્યું-‘ પાયલો લઈને ઘેટા છું ’ આ પ્રમાણે મામનિદેશપૂર્વક કહેવું તે વિશુદ્ધતર નૈગમ છે છેવટ પ્રજાર વિશુદ્ધ છે અને તે પ્રથમ નય કદવાય આ પ્રમાણે પાયલાને પાયલો જણાવવો તે ધીજા વ્યવહાર નય છે, પરંતુ કે જ્યાસુધી પાયલો ન થયો હાય ત્યાસુધી તેને પાયલા ન માને પરંતુ પાયલો થયા પછી જ માને તે ધીજો નય તે પાયની ધાન્યધી મરેલ હાય અગર તો માપ માપ થામા કામમા આવ્યો હોય ત્યારે સમ્રહનય પહેલા ઘે નયમા તા પાયલા થયો પછે પાયલો કદ્યા પર તું સમ્રહનય તો જ્યારે તે પાયલાનું કાર્ય કરતા થયા પછે કે ધાન્યાદિકનું માન કર્યું ત્યારે પાયલો કહે છે ઋજુસૂત્ર તો જે પાયલો છે તેને અને તેના કારા અપાતા ધાન્યાદિકને પણ પાયલો માને છે છલ્લા ગ્રણ શબ્દ, સમમિરુદ્ધ અને ધરમૂત-ય ગ્રણ નય તો પાયલાનો અધિકાર જાણવાવાલાને પણ પાયલો જણાવે છે, આ માધનય છે થલી શ્રીઅનુયોગદ્વાર સૂત્રમા જણાવેલ ધીજા દળતદ્વારા આ જ વિષય જણાવે છે-દેવદત્ત નામના પુરુષને કોઈપ પૂછ્યું કે- તમે કયા રહા છો ? ’ તેણે જવાબ આપ્યો-‘ લોકમા રહું છું ’ આ અવિશુદ્ધનૈગમ પ્રમજારે પુન પૂછ્યું-‘ અધોલાક, તિર્થાલોક અને

ઝર્ષલોક-‘એમ ત્રણ લોક છે તે ત્રણમા તુ વસે છે ?’ ત્યારે તેને કહ્યું-‘તિષ્ઠાં લોકમાં રહું છું’ આ વિશુદ્ધતર નૈગમ તેને ફરી પૂછ્યું-‘તિષ્ઠાં લોકમાં તો જવ્વહીપથી પ્રારમ્ભીને સ્વયંધુરમણ સમુદ્ર સુધી અમર્યાતા દ્વોપ સમુદ્ર છે તે મર્ચમા તુ રહે છે ?’ દેવદત્તે કહ્યું-‘હું જવ્વહીપમા રહું છું’ આ વિશુદ્ધતર નૈગમ ‘જવ્વહીપમા તો ભરત, પેરવત, મહાવિદેહાદિ ક્ષેત્રો છે તે સર્વમા તુ વસે છે ?’ જવાબમા તેને કહ્યું-‘હું ભરતક્ષેત્રમા રહું છું’ વિશુદ્ધતર નૈગમ તને થઠ્ઠી પૂછ્યું-‘ભરત તો યે છે દક્ષિણાર્ધ અને ઉત્તરાર્ધ તો તે ધનેમા તુ રહે છે ?’ તણ કહ્યું-‘દક્ષિણાર્ધ ભરતમા રહું છું’ વિશુદ્ધતર નૈગમ તને ફરી પૂછ્યું-‘દક્ષિણાર્ધ ભરતમા તો અનેક નગર, ગ્રામ તથા સનિવેશાદિ છે તે સર્વમા તુ રહે છે ?’ તને જવાબ આપ્યો-‘હું પાગ્લીપુત્ર નગરમા રહું છું’ વિશુદ્ધતર નૈગમ તને પુનઃ પૂછ્યું-‘પાટલીપુત્ર નગરમા તો મેંકડા ઘર છે તે મર્ચમા તુ રહે છે ?’ દેવદત્તે જવાબ આપ્યો-‘દેવદત્તને ઘરે વસું છું’ વિશુદ્ધતર નૈગમ પ્રશ્નકાર થઠ્ઠી પૂછ્યું-‘દેવદત્તના ઘરમા તો અનેક કોઠા (ઓરડા) છે તે સર્વમા તુ રહે છે ?’ દેવદત્તે જવાબ આપ્યો-‘હું મધ્યગર્ભમા રહું છું’ આ વિશુદ્ધતર નૈગમ તને આશ્ચર્ય જોતા ઘરમા વસે તે તેનું જ પગ હાથ તે સ્વયંશર, પૂર્વે પૂછ્યા તેમ ત્રણ પ્રશ્નો પૂછીને છેલ્લે પૂછે કે તારા ઘરમા તુ મત્રચ વસે ? ત્યારે જવાબમા ત જાણે કે ગાદીતક્ષિયા પર કે ઢોલિયા પર વેસું નું-આ સમગ્રનય ત્રણ સૂત્રદ્વારા તો જેટલા આકાશપ્રદેશને અવગાહીન રહ્યા હાય તેટલા માત્રમા જ વસતો વહે અને પાતાના આત્મમાત્રમા ધનતો કહે તે મધિનય પડલે શબ્દ, મમમિરુદ્ધ અને વ્યવસ્થિત જાણવા એ જ પ્રમાણે સત્તમંગીનું સ્વરૂપ જાણે, તે આ પ્રમાણે-૧ સ્યાદસ્તિ-બ્રહ્મ, ક્ષેત્ર, કાઠ અને માય એ ચાર પાતાની અપેક્ષા સ્યાદસ્તિ, ૨ સ્યાન્નાસ્તિ-પારલાની અપેક્ષા સ્યાન્નાસ્તિ, ૩ સ્યાદસ્તિનાસ્તિ-ધનેની અપેક્ષા, ૪ સ્યાદ્વત્ત્વ-ધનના એક કાઠની અપેક્ષા, ૫ સ્યાદસ્તિ-અવત્ત્વ-એક પક્ષમા અસ્તિ છે પણ વહેવામા ન આવે, ૬ સ્યાન્નાસ્તિઅવ કાય-એમ જ નાસ્તિ છે પણ કહી ન જાણાય અને ૭ સ્યાદસ્તિનાસ્તિઅવત્ત્વ આ પ્રમાણે સાત ત્રણ, સત્તમંગી, ચાર નિરોપા દત્ત્યાદિકના રહસ્યને જાણે તે ગીતાર્થ કહવાય હવે ગીતાર્થના ઉપદેશ મળેને દ્વિતકારક થાય છે તે સમયે એ ગાથા દર્શાય છે—

ગીઅત્થસ્સ વયણેણ, વિસ હાલાહલ પિવે ।

નિઠ્ઠિવકપ્પો ય મમિત્થજ્ઞા, તક્ષણે જ સમુદ્ધવે ॥ ૪૪ ॥

પરમત્થઓ વિસ તો ત, અમયરસાયણ સુ ત ।

નિઠ્ઠિવ્ગ્ધ જ ન ત મારે, મઓઽત્તિ અમયસ્સમો ॥ ૪૫ ॥

[ગીતાર્યસ્ય વચનેન, વિપ શાલાહલ પિયેત્ ।

નિર્વિકલ્પશ્ચ ભક્ષયેત્, તત્ક્ષણે યત્ સમુદ્રાવપેત્ ॥૪૪॥

પરમાર્થતો વિપ ન તદ-મૃતરસાયન સલ્લ તદ્વિપ ।

નિર્નિધન યદ્ ન તદ્ મારયતિ, મૃતોઽપિ અમૃતસમઃ ॥૪૫॥]

ગાથાર્થ—ગીતાર્થ પુરુષના વચનથી બુદ્ધિમાન તરત મરણ નિપજાયનારુ હજાહલ ક્ષેર પણ નિ શૂકપણે પી જાય અને તેવો પદાર્થ પણ રુડિ જાય કારણ કે પરમાર્થથી તો તે ક્ષેર ક્ષેર નથી પરંતુ નિર્નિધકારી અમૃત સમાન રસાયણ જ હોય છે કારણ કે તે વિપ સ્નાનારને મારતુ નથી, અને કદાચ મરણ નિપજે તો પણ તે અમર જ મનાય છે.

વિવેચન—ગીતાર્થ શાપુરુષ હજાહલ તાલપુટ વિપ વિગરે પીવાનુ કહે તા પણ શકારહિતપણે પી જાનુ તે ક્ષેર ન જાણુ પણ અમૃત જાણુ કારણકે ગીતાય તા મહાઉપકારી છે અને તેના ઉપદેશદ્વારા કરાતી ક્રિયા અજરામર-સ્થાનને-શાશ્વતમુખને આપનાર છે, માટે તેના વચનમા કદાપિ શકા ન કરવી આશા ગાતાય સાધુ અને સચળો થયા હોય ? થયા સ્મરણશાળાને તેવા જાણી શકાય ? તેને માટે શામળો દર્શાવે છે—“સવિમ્બા નામ ઈમે નો ગીયત્યા ૧, નો સવિમ્બા નામ ઈમે ગીયત્યા ૨, સવિમ્બા નામ ઈમે ગીયત્યા ૩, નો સવિમ્બા નામ ઈમે નો ગીયત્યા ૪ ॥૧॥” ચારિત્રવાન છે પણ ગીતાર્થ નથી, ૨ ગીતાર્થ છે પણ ચારિત્રપાત્ર નથી, ૩ ચારિત્રપાત્ર છે અને ગીતાય પણ છે, ૪ ગીતાય પણ નથી અને ચારિત્રપાત્ર પણ નથી પહેલો ભાગો કામનો નથી, કારણકે કદ્મ છે કે—“પદમ નાણ તથો દયા, એવ ચિદ્દેહ સન્નિવસજા અન્નાણી કિં કાહી, કિંના જાહી સેવપાત્ર ॥૧॥” પદ્મ જ્ઞાન અને પદ્મી દયા ૫ પ્રમાણે મયમમા વર્ત સાધુમાર્ગના અજાણ શુ દિત સાધી શકશ ? જ્ઞાન મયા વિના જોષદયા કયો રીતે પાટી શકાય ? જ્ઞાન હોય નો જ સ્વમમાગમા ચયેચ્છ રીતે પ્રવૃત્તિ કરો શકાય માટે જ પ્રથમ જ્ઞાન અને પછો ચારિત્ર કહેલ છે યટી ‘જો હેડવાય સિદ્ધવિરાહગો અન્નો ॥૧॥’ જે હેતુ તેમજ પરમજ્ઞને જાણે તેને આગમિક-આગમજ્ઞાતા કહીય પરંતુ જે પાતાના સુચનો પ્રરૂપણા કરે અને ઝીઝો ઉપાય ન જાણે તેને સિદ્ધાંતનો વિરાધક કહ્યો છે, પટેલ કે જાળ્યા વિના ક્રિયા કરે, તેનો પ્રરૂપણા કરે પણ તે સચ્ચો જ્ઞાન ન હોય તો વિરાધક ગણાય

થઈ પૂરે યગચેલાં છ પ્રવારના અપવાદાદિક સૂચો ન જાણતો હોય તા તે કેવી
 રીત ચારિત્રનું પાલન કરી શકે? થઈ "સાવજ્ઞાન દેસણ કાઠ ॥ ૧ ॥"
 જે 'આ યજ્ઞન સાવજ્ઞાનક છે અને આ નિરધય છે' તે જાણી શકતા નથી તા તેઓ
 ઉપદેશ દેવાને-ચારવાન વાચવાને વર્હી રીતે અધિકારી થઈ શકે. માટે જ્ઞાન-
 પ્રાપ્તિ ધિના ધોળુ ઉપદેશ દેવો તે સાધુને માટે ઈચ્છ્ય છે આગમના રહસ્યનો
 અજ્ઞાત ગચ્છના ત્યાગ કરીને વિચરે ત પાતે સમારમા દૂબે છે અને ધીજા મન્દ
 પ્રાણીઓને પણ દૂગાદે છે. ભવરૂપા અધારા કૃપામાયી પોતે વહાર નિવલ્લતા નદી
 અને યોજાને મિકલ્લજા દેતા નથી વિશેષ શુ કહીપ! છ-છ માસનો અતિ દુષ્કર
 તપશ્ચર્યા કરયા છતાં પણ જા ત અગીતાર્થ હોય તો, ધિપનો જેમ ત્યાગ કરોય તેમ
 તનો ત્યાગ કરી, સર્પથી જેમ વૂર માસીય તેમ તેનાથી વૂર ભાગુ, સુર્યા પુરવળા
 નસર્ગ ન કરીય તેમ તેનો સગ ન કરવો થઈ અકુલીન યધુ મપકર રમદાદ,
 મહાબુદ્ધ પિણાચ તથા થલતા અરણ્યની માફક તના ત્યાગ જ કરવો હુ છ લા
 પ્રથમ ભાગો અશુદ્ધ છે-અસ્વીકાર્ય છે ધીજા ભાગો પણ નિષ્ફળ છે, કારણકે દુઃખ
 ભળે, અથ જાણે, નૂતન અધ્યયન કર્યા કરે પરંતુ ચારિત્ર-પાલન વિનાનું તે હર્ષ
 નિષ્કલ છે કારણકે તેથી તો જન્મ વૃથા જ યાય ॥ જો કહેશે કે-કેટલું
 અભ્યાસી તા મલે છે? તો જાણવાર કહે છે કે-ધર્મના નામે જેના કાન
 આદાર-પાણી પાપરે છે તેને ત્યાં કદ, પાકા વિગેરે યજ્ઞને માર વહન વારે
 પડે છે માટે ચારિત્ર વિના જ્ઞાન વધુ પણ કામનું નથી આ સવધમા હુ કું કે-
 "જહા સુરો ચંદનમારવાહી, મારસ્સ માગી ન હુ ચંદનસ્સ। યજ્ઞ સુત્તમે
 ચરણે જીળો, નાળસ્સ માગી ન હુ સુગર્હ ॥૧॥" ગથેલા પાતાને મંદ ન
 વહનો માર વહન વારે છે પણ ચંદનની શીતલતાના-સુગંધના જે રૂઝ
 મઠતા નથી તમ ઘણું ભળેલ દાઘા છતાં જ્યાં સુધી ચારિત્ર-પાલન કર્યું
 નથી ત્યાં સુધી ત મદનતિરૂપી શીતલતાનો લાભ મેલ્યો નહીં થઈ
 થઈ "આઝ્ઞાનદુ ચરણહીળો ॥" નાથ-તાનમા પ્રવીણ જરૂર જ
 જાનાર જાકાને હથ ન પમાડી શક પાતાના અવયગના હકાર-પ્રત્યેક
 અને નૃત્ય તથા સંગીત ન કરે તા ત લોકાને રીઝવ કે રોડાને રોડ
 કરાવે? તેથી જ રીત સાધુ પણ નદીની માફક વેણ પડે રોડે ત્યાં
 આવડયક ક્રિયા ન કરે પરંતુ ચારિત્ર ન પાલે તા માફક રોડ ન કરે
 પણ ડલટી પોતાનો, પાતાના ગચ્છની નિંદા કરાવ અને રોડે રોડે કાચ
 થઈ તરિયા જાણ છે કે દાથ-પગ હલાયવાથી સ નદીના ને પડેલ પગનું
 નદીમા પડ્યા પછી દાથ-પગ ॥ હલાય તો જેમ વૃદીલા નદીના
 પ્રવાહમા પડ્યા પછી ચારિત્રપાલનરૂપી ક્રિયા (તરવું ક્રિયા) ન કરે તા
 ત ગીતાર્થ પણ સસાર-નદીમા ફૂલી જાય, પરંતુ પદાર્થ-પદાર્થ જાય

સાધાસાય ક્રિયા પણ જાણે એમ મહાવ્રતપૂર્વક શાન્તિ નિપજાવ્યા હાય, તને કાઠારમા મરી મૂક્યા હાય, આ તેના ઉપમાગ ન કર તા ત સમગ્ર નિષ્ક્રમ નિષ્ઠે તમ જ્ઞાનપટે દેય, ઉપાદેય અને જ્ઞાન જ્ઞાનાન ન પ્રમાણે આધરે નહીં તો જ્ઞાન પણ શાન્તિમગ્દની માફક નિષ્ક્રમ છે આથી મરિયાપણી પાતે જા અગ્ય સાધુને વધાય નહીં પણ પાત વાદ તા મરિયાપણી તે સુઠમશાધિ યાવ શ્રીજી ભાંગો શ્રેષ્ઠ છે ગણધર મગવત અને શીવપૂજારીમા આ ભાગમા નમા વશિત યાય છે વર્તમાનવાલે તા જેટલું જ્ઞાન જ્ઞ તેના દુષ્ઠાર્થ જાણ્યા હાય, તેનું પ્રજ્ઞ વર્ણુ હાય, પરમાય જાણ્યા હોય તને ગીતાર્થ વહીય 'પાપમા આરા તા દુષ્ઠમ છે, હવટ્ટ સપયણ છે માટે વમ કરીય ?' વમ શિવિલ વમી ધીયન મોવય 'તહીં, પણ ચારિત્રમા છતુ ચલ-ચોર્ય કોરય તને નવિશ વહીય. વશુ છે વ- "કો, વા જર્જન સયા ॥૨૧॥" તીર્થંકર પરમામાય વશ્વા પ્રમાણ મધ કરવાન અશક્તિમાન હાય પણ વધાશક્તિ (પાતાના સામધ્ય પ્રમાણ) ચારિત્ર-પાલન કરે વટલે વ આદારપાણી જ્ઞવામા અને આરોગ્યમા શૂરા, શરીરે વુટ વનવામા પ્રધાણ આ પ્રતિક્રમણ-વટિલેહનાદિ ક્રિયામા કરવામા શિવિજ ન હાય પરંતુ ચારિત્ર પાલન કરવામા વટ પ્રતિક્રિયાલા હાય, વાલ પ્રમાણ જવળા પૂર્વક વતે, સ્વારહિતપણ ઉચમવત હાય અને લાવદલાય માટે ક્રિયા ન કરે ત જ સાધા યતિ-સાધુ છે જયળા વરતા છતા પણ વ્યવિત પ્રમાદના યોગથી, દુષ્ઠમકાલ, હીનયુદ્ધિ અને હવટ્ટા સમયળના કારણથી હોય લાગી જાય તા પણ તને ચારિત્રપાત્ર સમજવા, પણ વિરાધક ન સમજવા, કારણ વ પાતાના વલ્લ-ધીય પ્રમાણે ચારિત્ર પાલ છે, વાવ લગાવવાના રૂપુક નથી, યુત્રોક્ત અવશાદ સય છે તને આજાય છે આ નવધમા દશાત જનાવતા વદ છે વ-વાડાવાલા માગમા વાલતા વળી જ નાવચતી રાજ્ય તા પણ જુલ્લી જાય તમ ચારિત્ર-માર્ગ વટવ્યાપ્ત ॥ વોર્ક અવવાદમાગનુ પણ સેવન કરી શક છે, વારણ વ વાડ સગ કમા કમા વરવાનુ વચન છે છતા અસમથ હાય તા વેસીન વર અને તમ પણ વરવાન અશક્તિમાન હાય તા સૂતા સૂતા પણ વર આ પ્રમાણ વરવાથી ત ચારિત્રના વિરાધક ગણાતા નથી આ સમધમા વિશિષ્ટ વર્ણન દાસપ્રતિક્રમણ જૂર્ણમા કરલ છે ચોથી ભાગો લિંગધારીન જ હાય છે, જે વપમાત્ર ધારણ કરાને વેટ મરે છે તવા લિંગિયાન યુદ માનવાથી તા મિધ્યાય જ્ઞાન આ ચાર ભાગા વેલી શ્રીજી ભાંગાવાલા જ સાધુ સરસર ગાતાય છે અને તમના વચનનુ મરણાત કષ્ટ આવે તા પણ પાલન વરયુ જ આ પ્રમાણ ગાતાયની મહત્તા જનાથી, હય જગીતાર્થનો ઉપદેશ વધા દુષ્ઠદાયક થાય છે ત જણાય છે—

અગીયત્થસ્સ વયણેણ, અમિયપિ ન ઘુટ્ટપ્પ ।

જેણ નો ત મધે અમય, જ અગીયત્થદેસિય ॥ ૪૬ ॥

પરમત્યઓ ન તં અમયં, વિસં હાલાહલં ચુ તં ।

ન તેણ અજરામરો હુજા, તક્ષણા નિહણં વણ ॥ ૪૭ ॥

[અગીતાર્થસ્ય વચનેના-મૃતમપિ ન પિવેત્ ।

येन न तद् भवेदमृतं, यदगीतार्थेदेशितम् ॥ ४६ ॥

परमार्थतो न तदमृत, विष हालाहल खलु तत् ।

न तेनाजरामरो भवेत्, तत्क्षणात् निघन व्रजेत् ॥ ४७ ॥]

ગાથાર્થ—અગીતાર્થના વચનવડે કોઈ અમૃત પળ ન પીવે કારણ કે તે પોતે જ દોષિત હોવાથી તે અમૃત વાસ્તવિક અમૃત હોતુ નથી. પરમાર્થથી તો તે અમૃત પળ હલાહલ વિષ જેવુ હોય છે, જેથી અજરામર થવાતુ નથી તેમજ મૃત્યુને પળ દૂર હટાવી શકાતુ નથી—તત્કાલ મૃત્યુ જ નિપજે છે.

વિવેચન—ऊपरनी गाथाया दर्शावला चार भागा पैकी चौथा भागावाच्या साधु अगीतार्थ जाणवो तेना द्वारा उपदेशाती तपश्चर्यादि क्रिया पण, स्वदेखर तो ते अमृतस्वरूप छे तो पण, हेर सदश न बने छे तेना द्वारा तपनु पञ्च-फलाण पण न लेनु तो पछी तेनी पासै व्रतादि उच्चरवानी तो बात न क्यावी समवे ? दूधना गुण तो तेना ते ज होय छे, परन्तु क्यारे ते सपना उदरमा जाय छे त्यारे हेररूपे परिणमे छे तेम तपस्या, व्रत इत्यादिक धार्मिक अनुष्ठानो ता अमृतस्वरूप छे पर-तु क्यारे ते अगीतार्थद्वारा उपदेशाय छे त्यारे हेर सदश बनी जाय छे तेनाची अजरामर पद-मोक्षनी प्राप्ति यती नथी परन्तु अनंत समारमा भ्रमणरूप मृत्यु ज पाय छु श्रीउपदेशमालामा वक्षु छे के-“ज जयइ अगीपत्यो, ज च अगीयत्यनिस्सिओ होइ । वड्डवेइ य गच्छ, अणतससारिओ होइ ॥ १ ॥ व्ह उ जयतो साहु, वड्डवेइ य जो उ गच्छ तु । सजमजुत्तो होउ, अणतससारिओ मणिओ ॥ २ ॥ दब्ब सिच्च काल, भाव पुरिसपडिसेवणाओ य । न वि जाणइ अगीओ, उस्सग्गववाइय चेव ॥ ३ ॥ जहठियदब्ब न याणइ, सच्चित्ताचित्तमीसिय चेव । कप्पाकप्प च तहा, जीग धा जस्स ज होइ ॥ ४ ॥” जे अगीताय होय अने पोतानो गच्छ वधारे ते तेमज अगातार्थनी निष्ठाप पण जे रहे ते मातससारी थाय छे गच्छने वधारतो उपमथत अगीतार्थ अर्नत ससारी कम थाय ? ते प्रश्नमा जवाबमा कहे छे के—ब्रह्म, क्षेत्र, काळ, भाव, पुरिस, प्रतिसेषणा (कारणे दोष लगावथो)—आ छ प्रकार अगीतार्थ न जाणी,

तेमज अपधाद अने उत्तमर्गे माग न जाणे, जेवा प्रव्य होय तेवा यथास्थित न जाणे, सचित्त, अचित्त अने मिश्र न जाणे, 'आ कल्पे अने आ न कल्पे' ते पण न जाणे, जाग पण न जाणे—आ प्रमाणे ते पोते ज अज्ञानी होवाथी स्वय अनत ससारमा परिभ्रमण करे छे अने पोताना आश्रितने पण परिभ्रमण करावे छे आथा अगोताथेनो सग न करवा ते जणावता वहे छे—

अगीत्यत्थकुसीलेहिं, सग तिविहेण वोसिरे ।

मुक्खमग्गस्सिमे विग्घे, पहम्मि तेणगे जहा ॥ ४८ ॥

[अगीतार्थकुशलैः, सद्ग त्रिविधेन व्युत्सृजेत् ।

मोक्षमार्गस्येमे विघ्नाः, पथि स्तेना यथा ॥ ४८ ॥]

गाथार्थ—मन, वचन अने कायाथी अगीतार्थ तथा कुशीलियानो स सदा त्यजी ज देवो, कारण के चोर अथवा डाडुओ जेम मुसाफरीमा विभ्रकारक छे तेम ते पण मोक्षमार्गमा हानिकारक छे.

विवेचन—पाच प्रकारना अगीतार्थ छे पासदयो, आसन्ना, कुशीलियो, ससत्त अने यथाच्छदनक जेम राज्ञानी मध्य दाही ऊचीकरता आपोआप वने बाजुता बाजवा ऊचा नीचा पाय ज छे तेम अहीं मूग्गायामा अगीतार्थ कुशील मध्यमा लुचववाथी स्वयमेव पून अने पश्चिमना वे-वे अगीतार्थो ग्रहण कराव ज जाय छे आ पांचे प्रकारना अगीतार्थोनो सग त्रिविधे त्रिविधे (मन, वचन, कायाथी करवु, करावयु अने अनुमोदयु) कदापि करवा नहीं श्रीमहानिशीथसुअन छुट्टा अध्ययनमा कहु छे क-आवा जेनी फटी गइ छ तेवी स्थितिमा लाख बर्न रहेवु साह परतु अगीतार्थनी पास पक् क्षण (दश सैकड) के अदधी क्षण पण न रहेवु काई शका करवापूरव पूठ वे-पाताना गुरु पाछळथी पामरथा थइ गया होय ती शिष्ये शु करवु ? आ सवधमा श्रीउपदेशमालानी ३७६मी गाथानी हथोपादेय नामनी टीकामा कहु छे वे— “ गीयत्थ सनिग्ग, आपरिय मुयइ वलइ गच्छस्स । गुरुणो य अणापुच्छा, ज विंचि विदेइ गिण्हवा ॥ १ ॥ ” माक्षना अमिलायी सविज्ञगीताथ आचार्यने चिन्ता कारण छोडे गच्छनो त्याग करे तेमज आज्ञा चिन्ता कह पण दे अगर तो ले तो दोषभागी पाय परतु आ अगोताथनो याग करवामा दोषनो लेशमात्र सभय नथी श्री स्थानागजीना प्रीक्षा स्थानकमा पण कहु छे के—प्रमादी आचार्यनो त्याग करवो आथा अगोताथ साधुआने चार, लूटारा सरखा जणाव्या छे पक् नगरथी बीजा नगरे जता रस्तामा डाकुआ मळे तो ते विघ्न करे अने सर्पति होय तो

ટૂટી લે તેમ આ અગ્નીતાર્થ માધુર્યપી ચોરો મોક્ષમાર્ગરૂપી નગરમા પહોંચતા
ઉપગ્રય કરે છે અને શુદ્ધ ધર્મરૂપી આત્મિક સપત્તિ ટૂટી જઈ અગાધ સસાર
સાગરમા રણભાવે છે માટે આવા વિષ્ણુવાન્ધવ અગોતાથનો મળ મદદ ધજવો

પઞ્ચજલિય દ્રુયવહ દદૃઘુ, નિસ્સકો તત્થ પવિસિત ।

અત્તાણં નિદ્દહિજ્જાહિ, નો કુસીલસ્સ અહિણ્ણ ॥ ૪૯ ॥

[પ્રજ્વલિત દ્રુમવદ્ દૃઢગ્રા, નિઃશક્ત તત્ત્વ પ્રવિઠય ।

આત્માન નિર્દહેત્, નૈવ કુશીલમાલીયેત્ ॥ ૪૯ ॥]

ગાયાર્થ—ધગધગતી અગ્નિ-જ્વાલામા નિઃશકપણ પ્રવેશીને પોતાના દેહને
મસ્મસાત્ કરી નાખવો સારો પરન્તુ કુશીલ-અગ્નીતાર્થનો મળ ન જ કરવો

વિવેચન—અગ્નિમા પાત કરવાથી એક જ યજ્ઞત મૃત્યુ પ્રાપ્ત થાય નુ ક્યારે
કુશીલિયા પાસત્યાદિકના સસગથી અનત સસારમા અનત ચાર જન્મ-મરણ
કરવા પડે છે, અત્યંત દુઃખ-વદ્દપરપરા મહન કરવો પડે માટે જ કહ્યું છે કે—
એક વાર મરણ વમાડે તેવા અગ્નિ ભાગ શ્રીમહાનિશીથ સુત્રના ધોક્ષા અધ્યયનમા
કહ્યું છે કે—“ જીવે સમગ્ગમાદ્દણ્ણે, ધોર વીર તથ ચોરે । અચયતો રમે પચ્ચ,
કુજ્જા સન્નવ નિરવય ॥ ૧ ॥ પાસત્યોસન્નહાહુદે, કુસીલે સબલે તદ્દા । દિટ્ઠીણ
વિ રમે પચ્ચ, ગોપમા ન નિરિક્કણ્ણ ॥ ૨ ॥ ” હે ગોત્તમ ! કોઈ વ્યક્તિ ન-માગ
મા રહીને તોમ્ર તપશ્ચર્યાદિ ધમકરણા કરે પરન્તુ જા તે પાસત્યા, ઓસત્રો, કુશી
લિયા, યથાચ્છદ્ધનક અને સસત્તો—એ પાવનો મસગ કરે તો તેના ધર્મકરણી
નિષ્ફળ છે તે પાવ પ્રવાના લિગિયો તો દૃષ્ટિમાયથી જાણા જાયક સધી તો
તેના પરિચયની તો ચાત જા માટે કરવી ? કુશીલિયાના મળ સપધમા શ્રી મહા
નિશીથના ધાધા અધ્યયનમા મળવત શ્રીમહાધીરશ્યામાય ગૌતમશ્યામીને સુમતિનું
જણાયેલ દુષ્પાત અતીવ વિચારણીય છે

અગ્નીતાર્થના સગથી મહાત્રિપમ ફલ પામેલ સુમતિનું વૃત્તાન્ત—

કુશલ્યલ નામના નગરમા નામિલ અને સુમતિ નામના બે ભાઈઓ રહેતા
હતા તેઓ જીવાંજીવાદિ નથ સત્ત્વના જ્ઞાતા હતા અને સપત્તિ પણ સારા
પ્રમાણમા મેલથી હતો, પરન્તુ કાઈક સમયે અતરાધર્મના ઉદ્વેગથી તેમનું
ધન નાશ પામ્યું આમ છતાં પણ તેઓનો ધમચક્ષુ અચલ હતો વ્યાપારમા કૂદ
કપટ કરતા નહીં, અસત્ય ચોરતા નહીં, દાનાદિક ચાર પ્રકારના ધર્મનું યથાર્થ
પાલન કરતા, મરસર, દ્રેષ, દુર્વ્યાદિ વદ કરતા નહીં, સ્વજન—સવધીઓને ધર્મા

પદેશ આપતા—આ પ્રમાણે ઘતન રાત્રિયા છતાં અશુભ કર્મના ઉદયથી તેમને ધન પ્રાપ્ત ન જ થયું આગી રીતે કેટલાક વર્ષો વ્યતીત થઈ ગયા પડેલી છી-પુત્રાદિ પળ તેમનો અનાદર કરવા લાગ્યા તેમના પ્રત્યે કુટુમ્બીજનોનો સત્કાર પણ આછો થઈ ગયો એકદા એકાત્મા તે ઘને ભાઈઓ વિચારવા લાગ્યા કે—“ જો વિહવો તો પુરિસસ્સ, હોઈ આળાપહિચ્છઓ લોમો । ગલિઓદય ઘળ, વિજ્જુલા ત્રિ દૂર પરિચયઈ ॥૧॥ ” જ્યાં સુધી પુરુષ પાસે ધન હોય ત્યાં સુધી તેની આજ્ઞા પુત્ર-પરિચારાદિક માને પરંતુ ધનવિહીન સ્થિતિમા તો તેની અવજ્ઞા થાય જેમ જલ્લયુક્ત મેઘ હોય તો ધોજાલી તેનો સગ કરે છે પરંતુ જલ રહિત સ્થિતિમા તે પણ તેના ત્યાગ કરી જાય છે વાદ નાગિલે કહ્યું— “ પુરિસેળ માળઘળવજ્જિણ, પરિહીળભાગધિજ્જેળ । તે દેસા ગત્તવા, જત્થ સવાસી ન દીમન્તિ ॥ ૧ ॥ ” આદરભાવ તથા ધન રહિત અને હીનમાન્યવાળા પુરુષ પોતાના દેશના ત્યાગ કરીને જે દેશમા પોતાના ગામના ધનનારો કોઈ ન હોય તેવા ગામમા ષલ્લનાટ કરવો ઝોઈપ “ આ વચન સામઘી સુમતિપ કહ્યું—“ જસ્સ ઘળ તસ્સ જળો, જસ્સત્થો તસ્સ ધધવા વહવે । ધળરહિઆ અ મળૂસો, હોઈ સમો દાસપેમેહિ ॥ ૧ ॥ ” જેની પાસે ધન છે તેને ઘળો પરિચાર છે, ધનવાનના વધુઓ પણ ઘળા થાય છે પરંતુ જે ધન રહિત છે તેને તો સેવામાત્ર સ્વીકારવો પડે છે માટે આપણે દેશાતર જઈપ આ સંયોગ સારા મલ્લશે તો ઠીક, નહીં તો ચારિત્ર અગીકાર કરશુ ’ આ પ્રમાણે પરસ્પર વિચારીને ઘને ભાઈઓ કુશલચ્છનો ત્યાગ કરો ચાલી નિકળ્યા

માગમા ચાલતા તેમણે વાઘ સાધુ અને એક શ્રાવકને ચાલ્યા જતા ઝોયા પડેલે નાગિલે કહ્યું—“ ભાઈ ! સાધુનો માથ મલ્લયો છે તો આપણે તેમની સાથે જઈપ ” સુમતિપ મમતિ દર્શાયી આ પ્રમાણે ચાલતા હજી એક મુલામ પૂર્ણ થયા નહીં તથામા નાગિલે સુમતિને કહ્યું કે—‘ હરિવિજ્ઞાના તિલ્લક્ષમા ઘાવીશમા તીયકર ધીઅરિપ્નેમિપ એકદા પરમાયુ હતુ તે મુજબ આપણે જેની સાથે ચાલી રહ્યા છે તેવા માધુઓ કુશીલિયા હોય છે કુશીલિયા સાધુને દુષ્ટિમાત્રથી નિરપ્તવા પણ યાગ્ય નથી તો તેમના મમ તા કેમ જ કરાય ? આ સાધુઓ કુશીલિયા જણાય છે માટે આપણાથી હમ્મે ક્ષણમાત્ર પણ તમની સાથે રહેવાશે નહીં ” આ પ્રમાણે કહીને, સુમતિનો હાથ સેંચીને નાગિલ તેને યીજો ઘાજુ લઈ ગયો ત્યાં આગલ શુદ્ધ મૃતિ તપાસીને ઘણે થેઠા ત્યારે સુમતિપ જણાવ્યું કે— હે ભાઈ ! શુદ્ધને, માતા, પિતા, ક્યેષ્ઠ માઈ અને મોટી મગિનીને ઉત્તર ન આપવો (સામું ન યોલુ) પછી આજ્ઞા છે તો હે વઢીલ વધુ ! હુ હવ તમને શુ કહુ ? ઊપર વઢેલા શરમા જે વહે તેને (મહત્તિ) પ્રમાણમ્ત માનવુ તે જરુ છે કે ત્યોદુ છે ?

તે સઘથી વિચાર ન કરવો આમ કહીને સુમતિને નાગિલ પ્રત્યે કઈક વહેતુ હતું છતાં યોગી શક્યા નહોં રૂગિતાકાર જાણવામાં ડુશઠ નાગિલ વિચાર્યું કે-સુમતિને વફા વહેતું છે, પણ લક્ષ્મણી કહી શકતો નથી ને વૃથા કપાય કરે છે હમણા તેનો ઘાથ શાંત થવા દો હમણા હું વફાં તેને દિત-શિશ્યામળ આપોશ તો તે માનશે નહોં થલી વિશેષ વિચાર કરતા તેને જાણાયું કે-તેના મનની શકા હમણા જ ટાલવી સારી છે, કારણ કે તે માલ્યા હૃદયનો હોધાથી પાપકૃત્યને જાણા શકતા નથી આ પ્રમાણે વિચારી તેણે સુમતિને ફરી વશુ વ-“ભાઈ ! હું તને હાથ આપતાં નથી વચનો ઝંઘા છે કારણ કે સગામાફને પણ શિશ્યામળ આપતાં ધિપરીત લાગે છે અને ઘોષ પણ થતો નથી આ સર્વે રાગ, દ્રેષ, અને મિથ્યા આગ્રહ-મિથ્યાત્વનો જ વેણ છે” નાગિલનું માનુ ઘણું સામઘી સુમતિ વશુ-“ભાઈ ! તું સત્યવાદી અને સુત્રનો સામઘીનાર છે, પણ તું તે સાધુઓના અવળવાદ કરે છે તે યાગ્ય નથી તે સાધુઓ તો છટ્ટ, અઘ્રમ તથા માસલમણાદિ તપમિયા કરે છે, યોગાસન, ઉત્કલકાસન પ્રમુખ વદમિયા કરે છે થલી અનેક પ્રકારના અધિગ્રહ કરે છે આગ સાધુઓને તું કુશાલિયા વદ છે તો તારું જ્ઞાન રતું જાણતું ?” નાગિલ જવાબમાં વશુ-“ભાઈ ! ઘવાં વાઘ તપસ્યાથી તું ઠગારૂશ નહોં થાલ તપ અને આ ઉત્સુકપ્રવૃત્તિમાં શા કરવું છો ? મારે શું તેઓના પર દ્રેષ છે કે હું પમના અવળવાદ થાલું ? તીર્થંકર મગધતની આજ્ઞા મુજબ જ હું કહું તું ૪-આગ કુશાલિયા જાગ યાગ્ય નથી ” સુમતિ વા પ્રમાણે સામઘી વફાં ઉત્તેરાઈને વશુ-“જેવો તું યુદ્ધહીન છે તેમ તને તપુ વદનારા તીર્થંકર પણ યુદ્ધહીન હશે ” આ કથન સામઘીના જ નાગલે સુમતિના મુખ આગલ પાતાનો હસ્ત આહો થરો થાલવાના નિયેધ વર્ણ અને વશુ-“ભાઈ ! આમ ન થાલ તથી તો તીર્થંકર પરમાત્માની આજ્ઞાતના ઘાથ મને તારે જેમ વહેતું હાય તેમ વદ પણ તાર્થંકરની નિદા વદાપિ ન કરોશ ’ આ સામઘી સુમતિ વાગિલનું વશુ- આ સાધુઓ કુશાલિયા હતા તો જગતમાં કઈ સુશીલ સાધુ છે કે નહા ? ” આ પ્રમાણે રાધિત સુમતિને શાંત કરતા નાગિલે વશુ-“ભાઈ ! વમ ન થોલ તાર્થંકર પરમાત્માના શાસનની હોલતા ન કર જિનેશ્વર મગધતનું વચન કદાપિ લઘનીય નથી તમના શાસનમાં તો અનેક શુદ્ધ ચારિત્રપાત્ર મુનિપુત્રાં વિષમળ હાય ૩ ત સાધુઓ કુશાલિયા હતા તના કારણ તું સામઘી-અધિક ઉપકરણ રાલવા તં પરિગ્રહ ૩ સાધુઆપ તો પરિગ્રહપરિમાણ નામનું વ્રત સ્વીકારેલું હાય છે, છતાં આ સાધુઆપ યોગી મુદપતિ રાલો ૩ વા મુદપતિ લાવાઈ જાય અગર તો પારો સાવ તો યોગી ઉપયોગમાં આવે તેવા વિચારથી તઓપ રાલો છે, પરંતુ શુદ્ધ સયમ-પાલન વરનાર સાધુન કદી પણ ઉપકરણની વિતા મોગધથી પદતાં જ નથી આ તમનું રૂગમાર્ગ આકરણ ૩ થલી તેં હમણા જ જાણું કે મોટા વશવાલ તે સાધુ વશ

કરયા નિમિત્તે વહોરાન્યા સિયાયજ્ઞ મસ્મ લીધી ઘઢી પેલા સપટિત વાનપાઢા મુનિપ સૂર્ય ન ડગ્યા છતાં 'સૂર્યોદય થઈ ગયા, ચાલો આપણે જઈએ' વગેરે વહીને મૃગાધાદ્યુ સેવન કરું ત તા તુ જાણે જ ઢ ઘઢી પેલા સાધુપ રાત્રિસમયે અગ્નિપ્રાપ્તની ડ્યોતમા કપડા સાધ્યા, પ્રાત કાઢમા લીલા ધનસ્પતિ અને ધોજ વાધ્યા-આ ધધી ઉપયાગશૂ ય પ્રિયા જ તમના ચારિત્રહોનતા સૂચવયા માટ પયાવ્ત છ સુધિદિત સાધુપ તા છકાયના સૂક્ષ્મ ચાદર જાણાતી જયણાપૂર્વક ચાલુ, સૂધુ વિગેરે પ્રિયા કરવી જાઈએ આ સાધુઆ પકી પક્ષ પળ તયા શુદ્ધાચારવાળા જણાતા નથી છકાયનુ મર્દન કરનાર સાધુ કરતા કમાઈ પળ સારો, માટ હ મારી સુમતિ ! આશા કુશાલિયા સાધુન જાણાતી પદ્મ કરવાની વાત પળ વમ ઘટી શક ? આશા સાધુના નસગ વ વદાથી આપણુ પળ ચારિત્ર પ્રદ થને અને અનત સમાર પ્રમણ થયે " આ પ્રમાણ નાગિલે સમજાયા છતાં સુમતિ ચાલ્યો વ—“ મારે તા તમની પાસે દીક્ષા લગી છે તુ જેગા ધમ વહ છે તેવા ધર્મ આજે વાળ પાઢા શક તેમ છે ? માટ દયે મને રાવ નહીં ” આ પ્રમાણે વહીને સુમતિ ગયા અત દીક્ષા લાધી દાખા લીધાને પાંચ માસ વ્યતીત થયા તેવામા વાર વર્ધના મધ્યર દુકાલ પડયા અને આલાયણ, પ્રતિક્રમણ વયા વિનાત કુશાલિયા સાધુઆ કાઢપમ પામાને વાળવતરતાતિના ભૂત, વમ, રાક્ષસ અને પ્રિયાવના વાહન તરાવ ઉત્પન્ન થયા તયાથી વ્યવાન મ્લેચ્છ થયા તયા માસાદાર કરીન સાતમી નરકમા ઉપડયા તયાથી નિકળીને પ્રાણી વાગીશોમા સમક્ષિત પામશે સમક્ષિત પામ્યા પછો પ્રાણ મય વાર જણા માયે જશ પળ વાચમા જે ત વાયમા અમેસર હતા ત વ્યાત મિથ્યાદષ્ટિ ન અમ્ય દાવાથી માક્ષ નહીં પામ

આ પ્રમાણ સામઢી ગૌતમસ્વામીપ પૂછયુ વ—“ જ મગવન્ ! સુમતિ મરાને વયા ઉપડ્યો ? ” મગવત વહુ—“ પરમાધામો દેવ થયા ” ગૌતમસ્વામીપ પુન પૂછયુ—“ હ મગવત ! વયા વારવ્યો જીવ પરમાધામી દેવ તરીકે ઉપજે ? ” મગવત વહુ—“ જ પ્રાણો તામ રાગ, વષ તમજ મહામિથ્યાવ્યુ સેવન કરે છ તયા શાસ્ત્રના ગમોરાધને સમજ્યા વિના ઉત્થાપના કર છે ત પરમાધામો દેવ વાય છે નાગિલ કુશીલિયા સવધી વહયા છતાં સુમતિપ વહુ—“ ત કુશીલિયા નથી, જા તેઓ કુશાલિયા હાય તા જગતમા સુશાલ વાળ હોઈ શક ? મારે તા તેની પાસે દાક્ષા લગી છે —આ પ્રમાણ વહુ ત ઉત્થાપના કરા ઘઢી તેણ નાગિલને વહુ વે— તુ જગા નિરુદ્ધિ છે તવા તીર્થંકર મગવત પળ બુદ્ધિદાન હશે ” આ પ્રમાણે આશા તના કરવાથી દીધ તપસ્યા કરવા છતાં પળ તેના વાકણા વમ છૂટયા નહીં અને પરમાધામી દેવ થયા વાદ ગૌતમસ્વામીપ પૂછયુ વ—“ દે વ્યામિન્ ! સુમતિ પરમાધામી દેવમાયી વયા ઉપજશે ? ” મગવતે વહુ—“ હ, ગૌતમ ! અનાચારની પ્રશસા કરવાથી અને સમ્માનનુ ઉત્થાપન કરવાથી તે મદ્ભાગી સુમતિપ અનેત સસાર ઉપાજન વયો તના સમ્માન-મરણનો છેલો નથી તના

કેટલા કદા તન ઘણું ? અનત પુદ્ગલપરાપર્તા સુધી તે ચાર ગતિરૂપ સમારમા રમલશે, છતાં પણ તેને સત્યેષધી કદુ હુ તે તુ સાંમઝ-પરમાધામી વંધમાયા વ્યથોને તે જાલમનુષ્ય થશે આ જાલમનુષ્ય કયા થાય ? તેને કયા સતાપદાયક કદા મોગવર્ષા પડે છે તે તુ ધ્યાનપૂર્વક સમજી લે આ જગદ્વીપની ફરતો ધાર ધાતુ લઘણસમુદ્ર ઘોંટાલાયેલો છે તે લઘણસમુદ્રને જે સ્થલે સિંધુ તથા ગંગા નદી મળે છે તની દક્ષિણમાં પધાવન યોજન દૂર વેદિકાની મધ્યમાં હાથીના કુમ્પસ્થાનના આકારવાટ સાઢાવાર યોજનપ્રમાણવાલું પહિસતાપદાયક નામનું સ્થાન છે તે સ્થાનમાં અત્યંત મયકર, અધકારવાળો અને ઘડિયાળના જેવા આકારવાળી સુદતાલીશ ગુફાઓ છે તે ગુફામાં નિરતર વારવાર જાલચારા મનુષ્ય રહે છે તે મનુષ્યા ઘસ્રામયમનારાવસઘયણવાળા, મહાચલિષ્ઠ, પરાક્ષ્મા, સાઢાવાર દસ્તપ્રમાણ વૃદ્ધમાનવાળા સરપાતા થપના આયુષ્યવાળા, મધ, મદિરા અને માસના અત્યંત લાલુપી, સ્ત્રીમાં માસત્ત, ઘરાવ ઘળવાળા, અસ્તિત્વ ઠકા શરીરવાળા, દસ્તીના જેવા મુગવાળા, સિંહની જેવી મયકર દૃષ્ટિવાળા, યમરાક્ષના જેવા ઘોંટામળા, મજબૂત પીઠવાળા તેમજ અત્યંત અભિમાની હાય છે તેજાની અતરંગગાળી(અદ્ભુતની ગોળી)ન ગ્રહણ કરીને, તે ગોળીને ચમરી ગાયના શ્વેત વાલથી ગુથીને જે માણસપાતાના કર્ણમાં પહેરી રાખે તે સમુદ્રના અગાધ જલમાં જાય તો પણ ઘોંટ પણ મગરમચ્છ, મહામાસ્ય, જાલધોઢા વિગેરે શિશુારી પ્રાણિયો લેશમાત્ર ઉપગ્રહ કરી શક નહીં તે અદ્ભુતગતિના પ્રભાવથી તે હિંસક પ્રાણિયા નથીક આવી શક્તા નથી અને તથી તે અદ્ભુતગતિને ધારણ કરનાર માનવી રૂઢા પ્રમાણે જાલમાં વિચરી જાતિવત-રત્ન ગ્રહણ કરી શક છે આ અતરંગોલકના કારણે જ જાલમનુષ્યને અતીથ કદ મોગવર્ષા પડે છે તમી પટલા વધા પરાક્ષ્મા હાય છે કે તેની પાસેથી અદ્ભુતગતિ સહેલાઈથી મેલવા શકાતું નથી પટલે તન અતીથ કદમાં પાટાન, તને શક્તિહીન કરીને પછી તના પાસેથી અદ્ભુતગતિ મેલ્યા શકાય ॥ તે સમયે તે જાલચર મનુષ્યને મારવીના જેવું પાર કદ મોગવર્ષા પડે ॥ હે ગૌતમ ! અદ્ભુતગતિને લીધે ગ્રહણ કરે તે દ્ય તને જાણતું હું લઘણસમુદ્રને વિષે તે પહિસતાપદાયક સ્થાનથી વક સા વકત્રીશ યોજન દૂર રત્નદ્વીપ નામના દ્વીપ છે તેમાં ઘોસ, આગળીસ, અઢાર, માઠ અને માત ધનુષ્યના પ્રમાણવાળા, ધટીના આકારવાળી યત્રયુક્ત ઘસ્રાશિલાઓ છે તે શિલાઓને ઉઘાડીને, પૂગસિદ્ધ ક્ષેત્રના સ્થમારથા તેને સિદ્ધ કરીને, તે શિલાઓને માસ-મદિરા અને મધુથી લિત કરે છે આ જાલચર મનુષ્યો માસ-મદિરામાં અત્યંત આસક્ત હોય છે તેને વગ્ગે કરવા માટે રત્નદ્વીપવાસી લોકો માસ અને મદિરાના કુટા ધરીને પહિસતાપદાયક સ્થાનમાં જાય છે જેવામાં જાલચર મનુષ્યો રત્નદ્વીપવાસી માનવીઓને જુએ છે કે તરત જ તેને મારવા દાડે છે રત્નદ્વીપના લોકો માસ-મદિરાના કુટા ત્યાં મૂકી દેને

રત્નદ્રોપ તરફ પાઝ ઘડી જાય છે જલ્લચર મનુષ્યો તે કુદાને જોઈને ત્યાં યમી જાય છે અને તેમાના પદાર્થે ચાઈ જાય છે ચાઈલીધા પછી પળ તરત જ રત્નદ્રોપશાસી પ્રાણિયોની પાછલ હોદે કે પટલે તેઓ પાછા માસ-મદિરાના કુદા મૂકી દૂર નાઝી જાય છે આ પ્રમાણે કરતા કરતા તેઓ રત્નદ્રોપ સમીપ જલ્લચર મનુષ્યાને પેંધો જાય છે તે લોકોપ ઘસ્રશિલાઆમા પળ માસના લોચા ચોંટાટેલા હાય છે, માછ લિઆ રાચી મૂકી હોય છે મધનુ ચારે ચાનુ લેપન કરેલ હાય છે રત્નદ્રોપ પાસે આવતા જ આ શિલાઓ જલ્લચર મનુષ્યની નજર પડે છે પટલે તેઓ માસ-મદિરાની આનક્તિયો તે શિલામા દાખલ થાય છે આ શિલાઓનો આકાર ફાટેલા મુઘ જેવો હોય છે જલ્લમનુષ્યો ત માસ-મદિરાને જોઈને અત્યંત પ્રમદ્રપણે સુગપૂષક તેમા રહી આરાંગ છ આ પ્રમાણે દશ-પદર દિવસ વ્યતીત થાય છે તેવામા રત્નદ્રોપના મનુષ્યો યાળ, પદ્મ, માલા પ્રમુખ શસ્ત્રાસ્ત્રાધો સજ્જ થઈને ત શિલામા ફરતા સાત-આઠ ઘણત ધોંટંગાઈ ઘટે છે યોજા કટલાક ત શિલાઆમા રહેલા જલ્લચર મનુષ્યોન પક્ષ કરાન છે જો જલ્લચર મનુષ્ય પૈકી એક પળ ઘસ્રશિલાના ઘંટીમાયો છટકી જાય તો તે રત્નદ્રોપવાસી સમગ્ર પ્રાણિયાનો સહાર કરી નાખે શાદ યદ્રાદ્રારા ઘસ્ર શિલામય ઘંટીના પદ પક્ષટા કરીને ત જલ્લચર મનુષ્યાને દલ્લવા લાગ તેઓના દાદ પટલા મજબૂત હોય છે ક-આ પ્રમાણ એક વર્ષ પર્યંત સતત પીસાવા છતાં હાય ફાટી જાય નહીં ક પીસાય પળ નહીં શરોરના યથા સાધામા શિથિલ થઈ જાય ત્યારે ઘંટીની પાછળ આગળીનુ દાદકુ જોઈને રત્નદ્રોપવાસી મનુષ્યો અત્યંત આનંદ પામ પછી દલ્લવાનો પરિભ્રમ છાટી દઈ, ઘંટીની શિલાઓ જલ્લગી કરી તે જલ્લચર મનુષ્યોના અદગાલક જાઈ છે પછી તે અદગાલક પુષ્કલ પ્રવ્યવદ્ધ વધી નાખે ઘસ્રશિલાની મધ્યમા એક વર્ષ પર્યંત પીસાતા તે જલ્લમનુષ્યોને નારવીય મયકર યાતનાનો અનુભવ થાય કે ”

આ પ્રમાણે દુધ્ય-ચિદારક ઘર્ષન સામઢી ગૌતમસ્વામી પુન મગધતને પૂછ છે ક-“હે મગધત ! આ પ્રમાણ એક વર્ષ પર્યંત ઘસ્રશિલાની ઘંટીમા પીસાવા છતાં આદાર-પાળા વિના તે જલ્લચર મનુષ્યા કેમ જીવી શક ? ” મગધત જવાબ આપ્યો ૨-“હે ગૌતમ ! કરેલા કમના સ્થમ, યથા તઓને આનુ કષ્ટ સહન કરવુ પડે છે, અર્થાત્ કરેલા કર્મો માગવવા માટે તમા એક વર્ષ પર્યંત જીવત રહે છે ” આ સયધી વિશેષ અધિકાર પ્રશ્નવ્યાકરણની ટાકામાયો જાયા ઘટ્ટી ગૌતમસ્વામીપ પૂછ્યુ કે-“હે મગધત ! સુમતિનો જીવ જલ્લચર મનુષ્યમાયો મરીને કયા કયા ઉપજ્યા ? ” મગધતે કહ્યુ ક-“ જલ્લમનુષ્યપણામા ઉપાર્જેલા કર્મોને કારણે તેના જ સાત મયા કર્યો શાદ તેનો જીવ ૧ શિકારી શ્વાન થશે, પછા ૨ વાગદાના મધ કરશે, પછી ૩ વાળવ્યતર ૪ ગર્વિદાના વૃક્ષમા, ૫ મનુષ્યની છત્રી, ૬ છટ્ટી નારવીમા, ૭ કોઢિયો મનુષ્ય, ૮ યુધાધિપતિ હસ્તી, ૯ ત્યા મેથુનમા આસક થઈને અનતકાય (સાધારણ વનસ્પતિ), ૧૦ શાદ અનતકાલ પરિભ્રમણ

કરીને નૈમિત્તિક, ૧૧ સાતમી નરક, ૧૨ મહામત્સ્ય, ૧૩ સાતમી નરક, ૧૪ વલ્લહ, ૧૫ મનુષ્ય, ૧૬ વૃક્ષ કોકિલ, ૧૭ જલોગ ૧૮ તંદુલ મત્સ્ય, ૧૯ સાતમી નરક, ૨૦ ગધેડો, ૨૧ શ્વાન, ૨૨ કોડા, ૨૩ ઉદર, ૨૪ અગ્નિકાવ, ૨૫ કુ-ધુઓ, ૨૬ મધુશર, ૨૭ ચક્રલો, ૨૮ ઉઘડ, ૨૯ યનસ્પતિકાવ, ૩૦ સ્ત્રીરત્ન, ૩૧ છટ્ટી નરક, ૩૨ હસ્તી, ૩૩ વેસામહિય નામના નગરમા ઉપાધ્યાયના ઘર પાસે હીંચદાના વૃક્ષરૂપે યનસ્પતિકાવમા ઉપજશે, ૩૪ કુશ્મા સ્ત્રી, ૩૫ મનુષ્ય મનુષ્ય, ૩૬-૩૭ દરિદ્રી માનવી, ૩૮ પૃથ્વીકાવ, ૩૯ મનુષ્ય, ૪૦ મનુષ્યભવમા ઘાઠતપસ્વી, ૪૧ ઘાળ-યતર, ૪૨ પુરોહિત, ૪૩ સાતમી નરક, ૪૪ મત્સ્ય, ૪૫ સાતમી નરક, ૪૬ વલ્લહ, ૪૭ મનુષ્ય તરીકે મહાસમવિતી અગ્નિરતિ ચમચર્તી ૪૮ પહેલી નરક, ૪૯ શ્રેષ્ઠી, ૫૦ સાધુ, ૫૧ અનુસાર ત્રિમાસમા દેવ, ૫૨ ચતુર્વર્તી ઘડ, કામભાગોનો ત્યાગ કરી સીક્ષા અગીયાર કરશે અનેતી ર્થકર ભગવતે ઉપદેશોના ચારિત્ર પ્રમાણે તેનુ વધાય પાળન કરી મોક્ષે જશે હે ગૌતમ ! આ પ્રમાણે જે સાધુ-સારિથિઆ તથા બ્રામક-બ્રામિકા પાપઝડોની પ્રશસા કરે, નિહ્વ અથવા તો ઉરસુત્રપ્રરૂપકની પુષ્ટિ કરે, તેવાની સાથે ઘોલે-વાલે, તેવાને પ્રજાયે તેઓને વસતિ આપે, તેવાવ રહેલા શાસ્ત્રને પ્રરૂપે, તેમાના કાવ્યકલેશ, તપ, સ્વયમ, જ્ઞાન અને વિદ્વત્તાના વખાણ કરે તે વળ સુમતિની માફક પરમાધારી ધાય " વિશેષ વૃત્તાત મહા નિશોધના વોથા અધ્યયનથી જાણવું

આ પ્રમાણે સુમતિની મધપરપરા સામણી ગૌતમસ્વામીવ નાગિલની ગતિ સઘથી પૂછ્યા કરી પરણે ભગવતે જણાવ્યુ કે- 'કુશીલિયાનો સગ સ્વજી દેહને તે નાગિલ નિહ તથા વિશાળ ધૃત્વાથી જ્યાપ્ત તે બચકર અટયીમા પરમાત્માના વચનને પરમ હિતકારી સમજી ઝીવ રહિત પ્રત્યીપીઠ પર પાદપોપગમન અનશન સ્વીકારીને રહ્યો તેનો તેડો સ્થિતિ જાળીને તેને ભવ્ય ઝીવ જાળીને યાથીશમા તીર્થકર શ્રીઅરિહતમિ તના પર ઉપકાર કરવાની કુચ્છિથી આકર્ષાઈ રવા પધાર્યા અને મેઘ જેથી ગમ્બીર ગિરાવડે ઉપદેશ આપ્યો તે ઉપદેશને સદ્દહતો, શુભ અધ્યય માવપૂત્રક ક્ષપકથેનીય સદીને નાગિલ અતકૃત્તેવળી થયો અને મોક્ષે ગયો હે ગૌતમ ! કુશીલિયા અગર તા પાસતથાનો સગ કંબુ ભયભ્રમણ કરાવે છે તે સુમતિ અને નાગિલના દુષ્ટા ત પરથી સારી રીતે સમજી શકાય છે, માટે અગ્રિમા કૌપાપાત કરવો સારો પરંતુ કદાપિ પાસતથાનો પરિચય ॥ કરથો " હવે કયા ગચ્છને સારા ગચ્છ ન જાણયો તે સૂચવે છે—

પજલતિ જત્થ ધગધગ-સ્સ ગુરુણા વિ ચોઙ્ગ સીસા ।

રાગદોસેણ વિ અણુ-સણ્ણ ત ગોયમ । ન ગચ્છમ્ ॥ ૫૦ ॥

[પ્રજ્વલન્તિ યત્ર ધગધગાયમાન, ગુરુણાપિ નોદિતિ શિષ્યાઃ ।

રાગદ્વેષેનાપિ અનુગ્રહેન, સ ગૌતમ ! ન ગચ્છ ॥ ૫૦ ॥]

ગાથાર્થ-હે ગૌતમ ! 'તમારા જેવાને આમ કરવું ઊચિત નથી' એ પ્રમાણે ગુરુ પ્રેરણા-સૂચના કર્યા છતાં પણ જે ગચ્છમા શિષ્ય રાગી, દ્વેષી અને લાજ્યમાન અગ્નિની માફક ક્રોધી હોય તેમજ દીધા લીધા સબધી પથાપાપ કરે તે ગચ્છ વાસ્તવિક નથી.

વિવેચન-આધાર્યની ફરજ છે કે-શિષ્ય ડગ્ગામેં ચાલતો હોય, ચારિત્રની શુદ્ધિ ન જાળવતો હોય તો તેને સૂચના કરવી-હિતશિષ્યામણ આપવી પરંતુ શિષ્ય શિલામણ અંગીકાર ન કરતાં ગુરુ પ્રત્યે દ્વેષ કરે, ડહાણો મોઢી વને અને મગમા વિચારે જે-સાધુપણ તો પછાતું નથી, માધુ ન મુઢાધુ હોત તો સાદુ હતું, સુખપૂર્વક ભોજન કરત અને આ પ્રતિગ્રમણ, પહિલેદન તથા વૈષાધ્યાદિક ક્ષદાકૂટ મટી જાત આવા અવિચારી શિષ્યોવાળો ગચ્છ સુગચ્છ ન કહેવાય પોતાની ભૂલ હોય અને ગુરુ શિલામણ આપે તો પોતાની ભૂલ કબૂલ કરી ગુરુને ઉપકાર માનવો તે જ સુવિહિત શિષ્યનો ફરજ છે પથાપાપ ન કરતા 'પોતે કયા દીક્ષા લીધો?' ધવો કુવિચાર મનમા લાયકો પ પોતાની અધમગતિની નિશાની છે આવા રોષી અને અધિનીત શિષ્યો સ્વપરંતુ હિત સાર્થી શક્તાં નથી, માટે તેવા શિષ્યોવાળા ગચ્છને સારો ગચ્છ ન સમજવા આ સબધ મા કોઈવ કહે કે-ગચ્છમાં વસવું જ નહીં, કારણ કે ક્રોધાદિકના પ્રસંગથી કર્મવધ થાય માટે પવલવિહારી થવું શુ જાણુ છે ? તો તેના જવાબ પ છે કે-કદાચ વમજ્જના કારણથી રાગ-દ્વેષ યા તો ક્રોધ ઉદ્ભવે તો પણ ગચ્છનો ત્યાગ કરવા ઉચિત જ નથી, કારણ કે પવલા વિચરવાથી સ્વચ્છદતા આપી જાય છે, પ્રવ્ય ચારિત્ર પણ જાતુ રહે અને મહાઅનર્થનું કારણ પ્રગટે માટે જો ગચ્છમાં રહે તો આલાયણાદિકથી અગર તો હિતશિલામણથી શુદ્ધિ થાય તેથી ગચ્છના તો કદાપિ ત્યાગ ન કરવો પણ સારા ગચ્છમાં જ નિવાસ કરવો ગચ્છમાં રહેવાથી શુ કાવહો થાય છે તે જણાવતા કહે છે કે-

ગચ્છો મહાણુભાવો, તત્થ વસંતાણ નિજ્જરા વિડલા ।

સારણવારણચોઅણ-માઈર્હિં ન દોસપહિવત્તી ॥ ૫૧ ॥

[ગચ્છો મહાણુભાવ-સ્ત્ર વસતા નિર્જરા ચિપુલા ।

સ્મારણાવારણાચોદના-દિભિર્ન દોપપ્રતિપત્તિઃ ॥ ૫૧ ॥]

ગાથાર્થ-ગચ્છ મહાપ્રમાવશાલી છે કારણ કે તેમા નિવાસ કરવાથી મહા નિર્જરા થાય છે તેમજ સારણ, વારણ અને પ્રેરણાદિકમહે નવા દોષોની ઉત્પત્તિ થતી નથી.

विवेचन-सुविहित साधुओनो समुदाय ते गच्छ कहेवाय परस्परना आल
 यनधी शुद्ध समय-क्रियाभा चित्त सज्जन रहे घटले बहु निर्जरा-कर्मक्षय वाय वळो
 निरतर सारणादिकधी पण जागृति रहे घटले नवीन कर्मबंध न थाय सारणा
 घटले स्मरण करावयु-स्वाध्याय, प्रतिब्रमण, पढिलेहण, चैत्यवदन, ध्यान इत्या
 दिक न कर्षा हाय तो वाद करो आपवा पारणा-समयक्रियाभा स्मरणना करता
 हाय तेने उद्देशीन वहे वे-आ काम करतु तमने घटतु नधी, मातर प्रमुख
 घरावर परठयजा-आ प्रमाणे वहेवु ते धारणा चौयणा-चारित्र्य अंगीकार कर्षा
 छता न करया योग्य कार्य करे तो तेने उपदेश आपे, कठोर तेमज मिष्ट घचन
 यो समजाये अने पढिचौयणा-धारवार समजाये अने विशेषमा वहे वे-आ
 प्रमाणे जा तमाग अनुचित वतन रहेछे तो प्रायभित्त आवशे, माटे
 महामूढपयत चारित्र्यधम घरावर शुद्धिपूयक पाळा आ प्रमाणे गुण आदिकना
 सारणा-धारणादिकधी समय-पालनमा जागृति रहे अन कर्मबंध न थता कर्म
 निर्जरा वाय ते निर्जरा वेवा साधुओने थाय ते नयधी धार गावा दर्शावता
 कह छ वे-

गुरुणो छदणुवत्ती, सुविणीए जितपरीसहे धीरे ।

नवि धद्धे नवि लुद्धे, नवि गारविए विगहसीले ॥ ५१ ॥

खते दते गुत्ते, मुत्ते वेरगमगमछीणे ।

दसविहसामाचारी, आवस्तगसजमुज्जुत्ते ॥ ५३ ॥

खरफरुसकम्कसाए, अणिट्टुट्टाइ निट्टुरगिराए ।

निब्भच्छणनिद्धाडण-माईहिं न जे पउस्तति ॥ ५४ ॥

जे अ न अकित्तिजणए, नाजसजणए नाकज्जकारी अ ।

न पवयणुड्डाहकरे, कठगयपाणसेसे त्रि ॥ ५५ ॥

[गुरो छदानुवर्तिना, सुविनीता जितपरीपहा धीरा ।

नापि स्तब्धा नापि लुब्धा, नापि गौरविला विकथाशीला ॥ ५२ ॥

क्षान्ता दान्ता गुप्ता, मुक्ता वैराग्यमार्गमालीनाः ।

दशविधसामाचारी-आवश्यकसयमोद्यताः ॥ ५३ ॥

सरपरूपकर्कशया, अनिष्टदुष्टया निष्टुरगिरा ।

निर्भत्सननिर्घाटना-दिभिः न ये प्रदिपन्ति ॥ ५४ ॥

યે ચ નાકીર્તિજનકા, નાપશોજનકા નાકાર્યકારિણશ્ચ ।

ન પ્રવચમોઢાહકરાઃ, કળ્થગતપ્રાણશેષેઽપિ ॥ ૫૬ ॥]

ગાથાર્થ-આચાર્યના આશયને અનુસરનાર, વિનયી, પરીપહને જીતનાર, ધૈર્યશાલી, નિરભિમાની, લોહુપતા રહિત, મારવ રહિત, મિકથાનો ત્યાગ કરનાર, ક્ષમાવાન, જિતેન્દ્રિય, મુક્તિપત્ર (વ્રહ્મચારી,) નિર્ભી-સતોષી, વૈરાગ્યવાસિત, દશવિધ નામાચારી તથા આર્યપુરુષ કળ્થી તેમજ સયમયોગોમાં સાધન, સ્વ (આક્રી), પરુષ (કઠોર), કર્કશ (કઠવત જેની અસહ), અનિષ્ટ તેમજ દુષ્ટ ધાણી દ્વારા અગર તો તિરસ્કાર કે મચ્છગાહ કરવા છતાં જે લેશમાત્ર દ્વેષ ન કરે, અપકીર્તિ ન કરે, અકાર્ય ન કરે તેમજ પ્રાણનો સંશય આવી પડે તો પણ શાસનની હીલના થાય તેવું કાર્ય ન કરે તેના શિષ્યો-સાધુઓ નિર્જરા કરે છે.

વિવેચન-યાથીશ પ્રકારના પરિણમે છે, તમા એ વિભાગ છે ૧ શીતપરીપદ અને ૨ ડણ પરીપદ આચારાગસૂત્રની નિર્ચુક્તિમા કહ્યું છે કે-“ ઇત્થીસકાર-પરીસહા ય,દો મનમીયલા ઇય । સેસા ધીસ ઉળ્હા,પરીસહા હોન્તિ પાયઠ્ઠા ॥૧॥ ” શ્રીપરીપદ અને સકારપરીપદ ૫ અને પરીપદ શીત-ટહા છે પદલે તે શરીરાદિકને કષ્ટ ઉપજાવતા નથી પરંતુ ચારિત્રમા સ્વલ્પના પમાડે છે ક્યારે યાકીના ધીશ પરીપદા ડણ છે પદલે તે ચારિત્ર તથા શરીરને દુઃખ ઉપજાવે છે જો ચારિત્રથી ચલાયમાન થાય તો દુઃખ અને ન ચલાયમાન થાય તો દુઃખ નથી પરંતુ શરીરને તો દુઃખ જ થઈ જાય છે આ સ્વધી યીજી ગાથા દશવિ છે કે-

“જે તિલ્પપરિણામા, પરીસહા તે મનન્તિ ઉળ્હાઓ । જે મદપરિણામા, પરીસહા

તે મને સીયા ॥ ૨ ॥ ” જેનાથી રાગ-દ્વેષાદિક અધિક થાય તે ડણપરીપદ

અને જેનાથી મદપ્રવાય થાય તે શીતપરીપદ આવા પરીપદને જીતનાર શિષ્ય કમ નિર્જરા કરી શકે છે ગાથા ત્રણ જાતના છે-૧ રસ, ૨ ક્રદ્ધિ અને ૩ સાત્તા મારા પ્રમાણથી સરસ આહાર મળે છે તેવું ગૌરવ કરવું તે રસ-મારવ, ‘મારા ઉપદેશથી ધાવકો વોધ પામ્યા, માધુઓની સરયા યધી’ આ પ્રમાણે કહેવું તે ક્રદ્ધિમારવ અને ‘મારા પ્રમાણથી શર્યા યસતિ સઘથી સુખ પ્રાપ્ત થાય છે’ તેવું ગૌરવ લેવું તે સાત્તામારવ આ ત્રણ પ્રકારના મારવ રહિત મુનિ કમભય કરી શકે છે યહી ‘સ્વદેશાધ્યાયના પાઠ મા શિષ્ય અગર તો ‘સ્વદેશ મુનિની જેમ ક્ષમાશીલ

૧ સોસમા સાર્વિક ધીમુનિમુલત્તમા પાઠે સ્વદેશ નામના રાત્રપુત્રે દીક્ષા લીધી અલ્પકાલમાં સતત શાસ્ત્રાધ્યયનથી તેઓ આગમજ્ઞ થયા તેમને પાંચ મો શિષ્યોના આચાર્ય બનાવવામાં આવ્યા એકલા પોતાના અનેકોને પ્રતિષેષથી માટે કુમારકટનપરે ગયાની મુદ્દ સમય આગા માળી મુરુપ દાન-

बट्ठी जोइ कष्ट के-त्यां जवायी तमारा सक्नो नाख यशे इकदकमुनिए पुन प्रथ कर्नो-गम यशे के हानि ? गुरुए कष्ट के-तमारा सिवाय सक्ने स्यम यशे स्वशिष्योने खाम जाणी तेओ विहार करी कुमारकटनगरे आम्बा खाना राजा द्दकनो प्रधान पालक पूर्वे ज्यारे इकदक राजपुत्रनी राजधानामा गयेले खारे कुमारे तेने बादमा परामच पमाख्यो हतो ल्यारथी ते तेमना प्रत्ये रोपे भयावेलो हतो इकदकने सपरिवार आवेला जाणी बेरनो बदलो लेवानो तेने मनसुले कर्नो जे उष दनमा ते उतरवाना हता ते उद्यानमा पोताना गुप्त माणसोद्वारा रात्रिमा ने रात्रिमा ज द्रष्टा भूमिमा द्दवाढ्या बीजे दिवसे राजबीने उलट्टु समजाव्यु के-हे राजन् ! आ साधुओ नदी पण ते साधुओना छुपा लेबाशनी नीचे महासुभटो छे तेओ प्रसंग जोई तमाक राज्य ग्रहण करवा इच्छे छे जो ते इकीकतनी खात्री करवी होय तो तेओ उवां उतवा छे त्या तपास कएनो आपने सताएला राजो मळी मावसे राजाए ते प्रमाणे तपास करवी अने साधुओनु आ कारस्थान ॥ एम समझी प्रमानने उचित शिक्षा करवानो हुकम आप्यो पालकने जोईहु इहु ते मळी गयु तेने तरत ज घायी मगाबीने साधुओने तेमा पीली नाखवाना आदेश आप्यो खचक मुनिने आ समय गुरुना वचनो याद आम्बा खचक मुनिए पालकने कष्ट के-छोयी प्रथम मने पीला नाख बेधी मारे मारा शिष्योनु दुख जोषु न पडे प्रधानने तां तेमने ज विशेष कष्ट आपनु इहु एटले शिष्योने एक पछा एक तेमनी नजर समझ पीला माख्या दरेक शिष्यो अजब क्षमा धारण करी राजहुकमने माा आपता रक्षा ५९९ तो पीलाई गया, छेछा एक बाटसाधु बाका रक्षा खारे खचकमुनिए पुन शिक्षा करी के-आ बाटसाधु पहेलां मने पीला नाख, तेमनु दुख सारी नजरे नहीं जोवाय प्रवाने आवा मजीबी मांगणा पण नामसुर करता खचकमुनिनो अन्धार छुपी शात रहले कोष कछळी आवा तेने त्या ने त्यां ज नियणु कर्नु प्रवाने बाटसाधुने अने छेवटे खचकमुनिने पीली नाट्या निमाण ना प्रभावे खचकमुनि अमिङ्गमार निंकायमा धेव थया पूर्वमेवना द्वेषपी तेमणे ते समस्त नगरी बाळी दीधी आने ते द्दकारणयना नाने ओळखाय छे जीवनमा प्रातभागे खचकमुनिना राय बात न रही शक्यो, परन्तु तेमबा ५०० शिष्योण तो अजब शांति अने क्षमा धारण करी स्वहित साधु

२ आवस्ती नगरीना वनकछे राजाना तेमो पुत्र हता नैराश्रमीना कनी तेओए समय स्वीकार्यु दीक्षा स्वीकार्या बाद स्वचक राजकुमारे पृथ्वी-पर्यटन शर कर्नु विहार करता करता तेओ पोताना बहेन-बनेबीना राजनगर नजीक आवी पहेंच्या राजा-राणी आ समने राजमहलनी अगाधीमा बेधा वार्ता-विनोद करी रक्षा हता मन्थानक राणीबी नजर पोताना भाई ऊपर पढी साधुनेयभा रहेला पोताना साळाने राजा ओटखी शक्यो नहीं भाई प्रत्येना वात्सल्यपी राणीना नेत्रमापी माझुना के-चार बिन्दु सरकी पय्या राजाए ते जोतां ज तेना मनमा राकाए स्थान लीधुं राजाए बातनो खुदाधो कर्वा सिवाय ज मानसिक निर्णय करी लीधो के-साधुना धेपभा आवेल आ नवीन आगतुक राणीनो पूर्वना बेमी हरो सर्व शेर करता प्रेमनु शेर विशेष कर्तव्य होय छे आवेशर्मा ने आवेशर्मा तत्पक्ष तर्वाधी ऊमा भई राजाए चाढालने बोला या अने इकदक मुनिनी जीवता ज चामकी उतारी लेवानो आदेश आप्यो बांढालो मुनिराज पावे गय अने राजानो आदेश समझ्ज्यो चमाधील मुनिराज का इकाकत धामंढीने लशमात्र खचकदादा सिवाय बोल्वा-"तथे तमाक कार्य सुशीधी बजानो कहो हु केवी रीते

હોય, 'ધન્યાજ્ઞગારની માફક દ્વિત્રયને જીતનાર હોય, જ્ઞાતાસૂત્રમા ઘર્ણવેલ કૂર્મના દષ્ટાતની માફક' દ્વિત્રયને ગાપયવાવાળા હોય, 'અવૃત્તસ્વામી અગર તા યગ્નસ્વામી (જુઓ આ જ ગ્રંથનું પૃ ૯૬)ની માફક નિલોમી હોય, તેમજ "ગજસુકુમાલ અથવા

ક્રમો રહુ તો તમને ઓછી મહેનત થાય' ચાંદાસો તો મુનિની અમૃત કારતી વાળી અને ક્ષમા શીલતા જાહે આશ્વર્થમાં ગતકાલ થઈ ગયા તેમના શરો પળ સ્થમાઈ ગયા હોય તેમ જલ્દત સિંધર થઈ ગયા પરંતુ રાજાનો હુકમ અલપનીય હતો તેમણે પોતાનું કાથ પૂર્ણ કર્યું મુનિરાજન વેદનાની સીમા નહોતી પરંતુ પૂર્વકર્મનું પ્રાગલ્ભ્ય વિચારી તેઓએ સમભાવપૂર્વક સર્વ વેદના સહી લીધી શ્રુમધ્યાનાઈક યતાં તેમને કેવલજ્ઞાન થયું અને તેમનો આત્મા શાશ્વતસ્થાનમા ચાલ્યો ગયો રાણી આ સર્વ ઘટનાથી બીનવાકેફ હતી પરંતુ જ્યારે એક સમઢીએ આ પ્રકરણ પરનો પદ્યો જલ્દકથો ત્યાર રાજા તેમજ રાણી સમયના પચાત્તાપનો પાર ન રહ્યો વાત એમ બની કે-બાંઢાલો પોતાનું કાર્ય કરાને ચાલ્યા ગયા બાદ એક સમઢીએ લોહીથી મીઝાયેલા ઓપાને માસના લોચો સમઢી પોતાની ચાલમાં પકડ્યો, પરંતુ ધ્વજન વિશેષ હોવાથી તે જાણે સમય પકડી રાકી ગઈ અને થરાવર રાજમહેલની અગાધી નજીક આવતાં જ તે તેની ચાલમાંથી સરકીને તે અગારીમા પડ્યો રાણા આ દરય જોતાં જ ચાકુલ બની ગઈ નગરમા થીજા થોડું મુનિયજ્ઞ આગ્યાજ નહોતા પોતાના માર્ગનો જ આ ઓપો છે એમ વિનય કરી, આ અપમ કાર્ય કરનારને શિક્ષા કરવા માટે તેણે રાજવી ધણે પરિયાદ કરી રાજા આ સર્વ ઘટના સાંભળતાં જ શોષના સ્વપ્નમાં ડૂબી ગયો રાણી પ્રાગલ્ભ્ય પોતાનો સમાવ ચાલે તમ ન હતો તેય પોતાનું સર્વ જુલ તને કહી અમલ્યવ્યુ અને અતિશય લાદ થયો પણ હજી તો નહીં પૂર વહી ગયા પઢી નય વાંચવા જનુ નિર્ભયક હતુ સ્કંધક મુનિએ અજય ક્ષમા ધારણ કરી પોતાનું સ્વહિત સાધ્યું

૧ કાકડી નગરીના તઓ રહાસ હતા ધન્યએછી તમનુ નામ અગવાન મહાવીર પામે તમણે ચારિત્ર લીધા બાદ હજી તપશ્ચર્યા શરુ કરી કઢોર તપશ્ચર્યાને કારણે તેમનું શરીર કુશ થતી ગયું એકદા અગત્ય મનાયારને ઐનિક રાજાએ પ્રશ્ન કર્યો કે-હ અગત્ય ! આપના પ્રાદશા વિશાલ સાધુસમૂહમા સૌથી મેઠ કોણ છ ? અગત્ય ધમા અગવાનુ નામ સુચવ્યું ઐનિક તેમને વદન કરવા ગયા અને જોતુ તો માત્ર હાલકાનુ હાલવિજર હાય તલો તમનો દેહ હતો, હર્ષા અજય સ્તલાઈ અને પ્રદાધી તઆ પોતાની દ્વિત્રયોનુ દમન કરી રહ્યા હતા આ વમા કાકડી કહવાય છે, જેનો પરમાત્માએ પોત સમુલ્લે પ્રસાદ કરી હતી શાંતિમદ્ધમા બનેલી ધન્યકુમાર અન્ય જાણવા

૪ ધન્યકેવઢી અવૃત્તસ્વામીનુ જ્ઞાતાં તો પ્રસિદ્ધ જ છુ દૃષ્ટલ તેમના વિરોધ વર્ણનની જરુર મયી નવાણુ માઢ સોનેવાના ધાયના સાય પત્નીઓ આવવા છતાં ॥ ધન્યના પ્રત્યે નિસ્પૃહમાવ દર્શાવી, સીઓને સનજાતી તમણે ગળધર શ્રીસુધર્માસ્વામી પાસે પ્રનય અધીકાર કરી હતી શ્રી-ધન્યસ્વામીનુ જ્ઞાતાં આ જ ગ્રંથમા પૃષ્ઠ ૯૬ પર પ્રાલવલ ॥ એષ્ટીએ એક કોટ સુવર્ણ અને પોતાની કન્યા આપવાનો હુલ્લા દર્શાવતા છતાં ધન્યમસાહેબીમા રજુ બનેલા શ્રીવજ્રસ્વામીએ તેનો અનાદર કર્યો, તે જ તેમની નિર્હામિતાના પુરાવો છે

૫ ગજસુકુમાલ રાજવી કૃષ્ણના લગ્ન થયુ હતા સોમિલ વિપ્રની કન્યા સાથે તેમનુ સગપણ કર્યું હતુ. પત્નિમા અગવાન શ્રીઅલ્પિત્થનમિની દશના સામઢી ગજસુકુમાલને દેરાગય સદમ્યો

करावे त्याचे मिथ्या दृष्टत देवो अने मनमा 'मने धिक्कार हो।' एम चित्त
धनु ८ तथाकार-गुरुमहाराज जे वदे तने 'तद्वति' वही स्वीकारतु ९ अम्यु
स्थान-गुरुमहाराज आव त्याचे ऊमा यने आदर आपणे, तेमनु बहुमान करतु
तेमज ग्लानादिक साधुतो पैयायवच करती, तने आहार-पाणो लाघो आपया १०
उपसपत्-पोताना आचाय पासेयी धीजा आचाय अगर ता उपाध्याय पासे रेंवु
होय तो कहे-'हु आटला समय पर्यंत आपनी पासे रहोश' श्री उत्तराध्ययनप्रश्ना
ऊपर प्रमाण दश प्रकारनी सामाचारी जणाची उ परशु पचवस्तुक तथा प्रय
चनमारोद्धार प्रमुख प्रथोमा बीजी रीते पण दशाची छे ते आ प्रमाणे—
“पडिलेहणा १ एमऊण २-भिक्षुररिया ४ लोय ५ भुंजणा ६ चेष ।

पक्षगधुवण ७ गियारा ८, वडिल ९ आरस्सयाह्या १० ॥१॥” १ पडिलेहणा
विधिपूर्वक उपधिनी पडिलेहणा करपी पडिलेहणा मगधी विशेष धर्णन करता
जणाच छे व-प्रात काळमा तमज चाया महरमा इरियायवा वहीने मुहपत्ति
पडिलेहवी पछी काया पडिलेहवी याद रजाहरण तथा गुरुना उपकरण पडिलेहवा
याद ग्लानसाधु तथा नवीन लघुशिक्षना उपकरण, पाताना धळो, उत्तरपट्टो,
सधारा, पछी गुरुना सधारा-एम अनुक्रम पडिलेहवा आसवधमा चार प्रकार वहे
छे-(१) ऊच्य-उरकट आसने घेसी, नीचला छेडा पर्यंत यत्न ऊचा करीने पडिलेहवु
पण धळने भूमि पर स्पश करवा देतु नहीं (२) स्थिर-यत्ननाशन भाग करीने स्थिर
दृष्टिची जोषु (३) स्वरित-यत्नने एक बाजु तपासी बीजी बाजु तपासता उतागळ
न करवी, कम के तेम करवाची वायुकायनी जयणा न सधवाय (४) स्पश-यत्नने
सध बाजु स्पश करीने घरावर एक ध्यानची तपासतु आ प्रमाणे सारी रीते
पक्ष न तपासे तो बीडा, कुशुआ प्रमुख प्रसजीयनी नाश थाय जा
जीवज-तु मालूम पडे ता विधिपूर्वक पूजी तेने पक्षात स्थानमा मूके आ
पछी पष्कोडा करवा तमा नीचेना चार दोषीनी त्याग करवो (१) अणद्यामिअ-
धळन बाळतु नहीं तेमज शरीरन इलावतु नहीं (२) अवलिअ-धळने बाळतु
नहीं, (३) अननुवधि-निरतर एक बाजु ज जातु नहीं (४) माखति-तिच्छो अगर
तो ऊचो सघट्टो करवा नहीं बाद छ पुरिमा करे-यने बाजु प्रण प्रण चार
झुये याद नय पष्कोडा करे ते प्रण प्रणन आतर हाथ ऊपर झटका आपे-
आ प्रमाणे हस्तनु प्रमार्जन करवाची जीवना रक्षा थाय आ सवधमा छ दोष
जणाये छे-(१) आरमभ-ऊपर वडिल विधि करता विपरात करे अथवा पष्कोडा
दिक आपा-पाछा कर, पटले व पहेला आघो पडिलेहे, वच्चे बाजु पडि
लेहे अने पातु अन्य काय कर (२) समदना-पडिलेहण करेल वत्त धाणपडि
लेहेला पक्ष साथे मूके तनी ऊपर घेसे अने मदन करे (३) अस्थान-
स्थापना-पडिलेहेल उपरि गुरुना अग्रप्रहमा मूके (४) प्रस्फोटना-धूळ विगरेयी
मिथित वत्तने क्षापटे (५) विक्षित-पडिलेहीने क्या त्या दाखी मूके (६) विदिका

હોય-તેના પાંચ ભેદ છે, તે આ પ્રમાણે-(૧) ઝાઝવેદિકા-ઢોંચણ ઊપર હાથ રાખી પહિલેહે, (૨) અઢોવેદિકા-ઢોંચણ નીચે હાથ રાખી પહિલેહે (૩) પક્કવેદિકા-પક્ક હાથ ઢોંચણની મધ્યમા અને પક્ક વહાર રાખી પહિલેહે (૪) દુપડ(ઉમડ)વેદિકા-ચોથે ઢોંચણ વચે હાથ રાખી પહિલેહે (૫) અતાદ્યા (અતર્વેદિકા)-ચો ઢોંચણને મધ્યમા રાખીને પહિલેહે પહિલેહણ સવધી યોજા પણ હોય દર્શાવતા કહે છે ૪-(૧) પ્રતિથલ-પહિલેહેણ વચ્ચન વિનારથી પ્રહણ ન કરે, (૨) મલ્લ-પછવાડેથી પ્રહણ કરે (૩) લોલા-ભૂમિપ્ર અઢાણે, ભૂમિ પર મૂકે અગર તો હસ્ત ઊપર મૂક, (૪) યગા મોતા મેંચયા-મૂઠા ધામા, મામામ્મ થત્તને ચોટગામાં થા ગાગલીથી પકડવાને થડલે પક્ક આગળથી પકડે, (૫) અનેકધુણા-પપ્પાઢા કરતા વચ્ચન ધુજાવે, યગા વચ્ચને ધુજાવે અગર તો પક્ક જ વચ્ચે યગા વચ્ચને ધુજાવે (૬) પ્રમાણાપ્રમાણ-પપ્પાઢા કરતી યોજા કરે કે-મેં પક્ક ચાર કયા કે ચે ચાર-આ પ્રમાણેના પ્રમાણથી શકા શક અને ગજગ્રી કરે આ યથા પ્રકારના હાથ રહિત પહિલેહણ કરે તો તેને પદ્મ-વતો ધાય નિર્યુત્તિકાર કહે છે ૫-૧ અમ્બૂન, ૨ અનાધિવ અને ૩ અદિવર્ધ-આ ત્રિપદીના આઠ ભાગા ધાય છે, તે પૈકી પ્રથમ ભાગા શુદ્ધ અને વાકીના યોજા અશુદ્ધ જાણવા તેની સ્થાપના નીચે પ્રમાણે છે

સ્થાપના

— — —	— આથી ત્રીંટી શુદ્ધ અને । આથી હીંમી કમ્બુદ મન્
1 — —	જથી પહિલેહણ ક્યારે કરવી તે સવધી પુરા પુરા
— 1 —	મા ૩ પક્ક કહે છે-પ્રતિપ્રમણ કરીને યોજા કરે-હોંચ
1 1 —	ધાય ત્યાર, યોજા કહે-પ્રકાશ ધાય ત્યાર, ચોટાકર-પ્રમણ
— — 1	રમા દધાય ત્યાર આ મધ્યમા વૃદ્ધમદાદ રમા ૩ કે-
1 — 1	મ્બુદ વગાય, હસ્તની રેલા દધાય વિગરે હસ્તની રમા
— 1 1	થી આવશ્યક કર્યા પછી જ ધાયા કરી હોંચ મ્બુ
1 1 1	

પહિલેહણનો મમય આવે તથી રીતે આવશ્યક કરવા તે મન્દે કમ્બુદ મન્દો પહિલેહથી અને તે પહિલેહણ પૂર્ણ કરે ત્યારે સૂર્યોદય દાદાદા મન્દો મન્દો પ્રમાણે સમજથી-૧ મુદપતિ, ૨ આથી ૩-૪ અને ત્રિશીકિત ૫ કાટપટ્ટા ૬ મથારિયુ, ૭ ઉત્તરપટ્ટા, ૮-૧૦ ત્રણ વપટા વેટલાદા મન્દો દાદાદા પદ જણાય છે આ મમય કરતા વહેલી-મોટી પ્રતિષેધ કરે તે અદિવર્ધ દાદાદા પદ પુરવચિયય પણ ન કરવા, તેના ક્રમ નીચે મન્દે કમ્બુદ પ્રથમ મુરર ઉપકરણ પહિલેહે, ૨ તપસ્વીના, ૩ મ્બુદ સાધુના ૪ કમ્બુદ મન્દો મન્દો આ પહિલેહણ-મામાચારીમા વિરાધતા કરે તો તેમને આગળ વિરલે કહેવાય માટે પ્રથમ પહિલેહણ-સામાચારી યથાદય મન્દો કેવી રીતે પહિલેહણ કરી પ્રમાત યસતિ પૂર્ણ થાય તેમ જાણ કરે

ન કરવી પછી કાઝી ઘરાવર સપાનયા જી આ પ્રમાણે પ્રમાજના ન કરે તો
 લોકમા ત્રિદા યાય, ઝીવયાત યાય, ધૂટનાં વૃદ્ધિ થવાથી વપદા મેલા થાય અને
 પ્રજાજનનો આરમ વધે ધિ૦ આત્મવિરાધા થાય ૩ મિશ્તા-વિધિપૂર્વક પાત્ર
 પદિલેહીને મોચરી અર્થે જાય આ વિધિ પચવસ્તુક પ્રથમા આપી છે પટલે ત
 સ્થલેથી જાણી લેવી ૪ ર્યાપચિકી-સૂત્રના ઉચારપૂર્વક કાપોત્તમ કરે
 આ સપથી પણ વિશય વિધિ પચવસ્તુક પ્રથમા જણાય છે ૫ આલેયન-
 મોચરી લાભયા યાદ 'અમુક અમુક સ્થલેથી આ મિશ્તા મળી છે' તે પ્રમાણે
 શુદ્ધપ્રદારામને જણાયુ ૬ મોજન-આ વિષય તા પ્રમિદ જ છે ૭ પાત્રકધાવન-
 પાત્ર ધિગેરે સાફ કરવા ૮ વિચાર-સ્થદિલ વિધિપૂર્વક જાય ૯ સ્થદિલ-
 સ્થદિલ મવા માટે ઝીવરદિત તેમજ કયા થીનાનુ અનામન સમયે તેવા મુમિ
 પસદ કરવી ૧૦ આવશ્યક-પ્રતિપ્રમણ વિગેરે આવશ્યક અવશ્ય કરવી
 આવશ્યક મલધી સવિસ્તર યનન પચવસ્તુક પ્રથમા થીના દ્વારમા જણાય
 છે આવશ્યક પટલ અવશ્ય કરવા યોગ્ય કાર્ય, અથવા આત્માને ગુણથી
 વાસિત કરે આવશ્યક સપથી ધીઅનુયોગદ્વાર સૂત્રમા સ્થરૂપ ચર્ચાનુ છે, તે
 આ પ્રમાણે-૧ નામ આવશ્યક, ૨ સ્થાપના આવશ્યક, ૩ પ્રલય આવશ્યક અને ૪
 ભાવ આવશ્યક ૧ નામ આવશ્યક-કોઈ પણ જીવ જથવા અજીવનુ, યના જીવાનુ
 અથવા અજીવોનુ, આવશ્યક યુ નામ ૨ સ્થાપના આવશ્યકના દશ ભેદો છે
 (૧) કાષ્ઠ(લાકડા)ને કારીને સાધુ પ્રમુખનુ સ્થરૂપ દર્શાય, ૨ ચિત્રકમ-
 સાધુ પ્રમુખનુ ચિત્ર આલેલે, (૩) પીતલકર્મ-દહના દેહા પ્રમુખ વાઙ્માને ઢીંગલી
 પ્રમુખના આકાર દર્શાય, (૪) લેપકર્મ લેપ કરાન મુતિ વિગેરેનો આકાર દર્શાય, (૫)
 પ્રથિમ-ચતુરાશી ગથીને આકાર દર્શાય દામ્પલાતર કે પુષ્પમી જ માઢા (૬) યેષ્ઠિમ-
 પુષ્પ વાદીને અગર તા યક કે યા પ્રજા દહો ધીટાલ ન કોઈ સ્થરૂપ દર્શાય (૭)
 પૂરિમ-ભરતચત્રવર્તી વિગેરેપ મરાચેલી પીતલનાં મુતિ વિગેરેની સ્થાપના (૮)
 નયાતિમ-યના ઘઘના દુવડા પકના કરીને યનાચાચેલ પલુક(ચાઢી)નો
 જેમ, (૯) અમ ચદનવનુ અક્ષ યધુ નામ સ્થાપનું અને (૧૦) ઘરાટક-કાઢિયાની
 સ્થાપના આ પ્રમાણે ઘીજા સ્થાપના આવશ્યકના દશ પ્રકાર દર્શાવેલ છે મતા-
 તરે દતકર્મ વિગેરે સ્થાપના પણ જણાયે છે આ કાષ્ઠકમ વિગેરે ભેદોનો સમુલ્લ
 સ્થાપના સ્થાપીને જે ક્રિયા કરે તે મયધમા સ્થાપના કે પ્રકારની સમજવી
 ૧ સદ્માસસ્થાપના અને ૨ અસદ્મા સ્થાપના, તે આ પ્રમાણે સમજાવું-કાષ્ઠ
 પ્રમુખમા સાધુના આવેહુવ-સાક્ષાત્ આકાર વાતરે તે સદ્માસસ્થાપના કહેવાય અને
 અક્ષમા સાધુના અવચલાનો આકાર નથી તથી તે અસદ્માસસ્થાપના
 કહેવાય હવ પ્રતિધારી પૂછ છે ય-નામ આવશ્યક અને સ્થાપના આવશ્યકમા
 વિશેષ સપાયત જો છે? તનો ઉત્તર ય છે કે નામ તો પાત્રસ્થિક પટલે
 સર્વક જ રહેનાક છે અને સ્થાપના તો અરૂપ સમયની પણ હોય અને સર્વ વાઙ્માની
 પણ કાંઈ દાક્ષતા તરીક-શાશ્વતી પ્રતિમા વાવસ્થિક કહેવાય, અને ચૈત્યમા

રહેલી જિનપ્રતિમાનો તો કાઢાતરે વિલય થઈ જાય સીજી દ્વારા-આવશ્યકાદિક સ્થાપના સ્થાપે તે દ્વારા (અર્થ કાઢી) અને સાધુ પોતાના ગુણની સ્થાપના સ્થાપે ત ચાતુર્યથી કહેવાય હવે શ્રીજી દ્રવ્યઆવશ્યક જણાવે છે-દ્રવ્યઆવશ્યક કે પ્રકારનું છે-(૧) આગમ અને (૨) નાઆગમ આગમદ્રવ્યાવશ્યક-આવશ્યક સૂચી પ્રારંભને ક્રિયા સુધી મર્થ શીરયા હાય, તેને મૂલે નહીં, હૃદયમા સ્થિર થ. ગયેલ હોય, અર્થ કાઢ પૂઠે તો ત કાલ કહે, જોક, પદ તથા અક્ષરની સંખ્યા પણ જાણે આદિથી અત પર્યંત અન અતથી આદિ પદત પાઠ કરો શકે પદલે ક્રમોત્ક્રમ મળી શકે, પોતાના નામથી કાઢ ધોલાય તો ક્રમમા પણ જાણે કે માત્ર નામ કોઈય સ્ત્રીધુ તેમ જાણ-પાઠ તેના હૃદયમા જામી ગયો હોય ક્યારે પૂઠે સ્થાપે જવાય મળે જેની રીત ગુરુ શીખવે તેવી રીતે જ ધરાવર પ્રદર્શન કરી લે, પણ પણ અક્ષર રહી ન જાય તેમજ અધિક પણ ન થોલે, વ્યવહારમા વ્યવહાર અક્ષર મળી જાય તેમ ન થોલે, અસ્વલિત-ધારાવદ્ રીતે થોલે, સૂચ થોલતા પદ મિશ્ર મિશ્ર થોલે તેમજ સ્થાન અને ચિરામનો ધરાવર સ્થાન રાખીને થોલે, વિદુ કે માત્રા પણ સ્થૂળ ન થાય તેમજ અર્થ અધાર ન રહે, ધાવપૂર્વક પૂર્ણ થોલે, સ્પષ્ટ રીતે થોલે અર્થાત્ સૂચી કે થોલક થોલે તેમ ન થોલે, ગુરુ પાસે વાચના છાંને મળેલ હોય પદલે કે કાઢનુ સામગ્રીને અગર તો પોતાની મેલે મળેલ ન હોય, અર્થાત્ વાચના, પૃચ્છના, પ્રતિપૃચ્છના, ધમકયા અને અનુમેક્ષા-વ વાચ પ્રકારદ્વારા જાણાવધન કર્યું હોય અહીં અનુમેક્ષાનો અર્થ ઉપયોગપૂર્વક મળવું તે થાય છે અને ઉપયોગપૂર્વક પઠન કરવું તે દ્રવ્યઆવશ્યક નથી માત્રાઆવશ્યક છે તો વિરોધ નહીં આવે ? આ શકાનો ઉત્તર આપતા જણાવે છે કે-ઉપયોગ વિના પૂર્વે ઘર્ણન ત વધા ગુણયુક્ત થોલે છે પણ ઉપયોગ નથી માટ તેને દ્રવ્યઆવશ્યક જાણવું આ સવધમા સાત મયનો પ્રસંગ ઘટાવી ત વચનની પુષ્ટિ પણ કર છે ૧ સૈવમનયના મતે તો વ્યવહાર અનુપયોગી તે વ્યવહાર આગમદ્રવ્યાવશ્યક, તેવી રીતે છે, ત્રણ અનુપયોગી તે છે ત્રણ આગમદ્રવ્યાવશ્યક વધી જ રીતે જેટલા અનુપયોગી તેટલા આગમદ્રવ્યાવશ્યક જાણવા ૨ વધી જ રીતે વ્યવહારનયનો પણ મત જાણવો ૩ સમગ્રનયનો મત વધી ૪ કે-વ્યવહાર અર્થમા ધના અનુપયોગી હોય તો પણ વ્યવહાર વ્યવહાર માને ૪ અનુસૂચ પણ વ્યવહાર કહે, તેથી વિશેષ ન માને ૫-૭ શબ્દ, સમમિશ્ર અને વ્યવહાર ૫ ત્રણ નથી તો આગમદ્રવ્યાવશ્યક માનતા જ નથી, કારણ કે તેનું વચન થયું છે કે-જે જાણે છે તે અનુપયોગી હોય જ નહીં આ પ્રમાણે આગમદ્રવ્યાવશ્યકનું સ્વરૂપ સક્ષિતમા જાણવું હવે નોઆગમ-દ્રવ્યાવશ્યકનું સ્વરૂપ દર્શાવે છે તેના ત્રણ મેરુ છે-(૧) જાણગશરીરદ્રવ્યાવશ્યક, (૨) મર્યાદાશરીરદ્રવ્યાવશ્યક અને (૩) જાણગશરીરમર્યાદાશરીરવ્યતિરિક્ત (મિશ્ર) ૧ જાણગશરીરદ્રવ્યાવશ્યક-આવશ્યક સૂચનાનું સુદ્ધ અર્થવચન કર્યું

હોય તેવું શરીર, આ શરીર કેવું છે ? અચેતન-જીવ વિનાયુ, શ્વાસોચ્છ્વાસ રહિત, અહો હાયનો શરૂઆત પ્રમાણવાળું અણગણ સ્વીકારીને મોક્ષ પહોંચલ-આથા શરીરને જોડીને કાઢી વિચારે વ-પૌદ્ગલિક દેહદ્વારા આત્મહિત સાધી, કમનિર્જેરા કરી ભૂતકાલમાં આ શરીરમાં રહેલા જોયે આવશ્યકસ્વપ્ન અથ્વા યત કર્યું, શિષ્યને તે સુત્રો શોભાવ્યા પાંદિલેટનાદિક ક્રિયા કરી સ્વ શિષ્યોને દર્શાવ્યું શિષ્ય કીડ અર્થ ન મમતો શરૂ ના તેના પ્રત્યે અનુકંપા લાભી વારંવાર તેને સમજાવ્યું-આથા પ્રવારનો ગુણી આ શરીરના વ્યાપ્ત આવશ્યકનો જાણ હતો તેમ કથન કરવું ત જાણગશરીરશ્રવ્યાવશ્યક જાણવું આ મધ્યમો વૃદ્ધાન આપે છે વ-મધ્ય કે ધો ભરીને લાવેલા ઘડામાંથી મધ્ય કે ધો ત્યાંથી કયાં પછી પણ જેમ ને મધ્યનો કે ધોનો ઘડો કહેવાય છે તેમ જીવ રહિત શરીર દોષા છતાં આવશ્યકના જ્ઞાતા આ દેહમાં હતો તેમ નિરૂપી પ્રકાશ છે ૪ ભવ્યશરીરશ્રવ્યાવશ્યક- આ ઘાનો અને આ મધ્યના ઘડો થશે 'યમ ઘડાને જોડીને મવિવેચકાલનો વ્યવસ્થા કરવામાં આવે ૩ તેમ આ શરીર પણ આવશ્યક જાણનાર થશે તેથી ઉપચાર કરવા ૩ જાણગશરીરભવ્ય શરીરવ્યતિરિક્તના ત્રણ પ્રવાર દર્શાવા છે (૧) લૌકિક-રાજા, કોટવાલ, મોઢલિક રાજા, નગરશેઠ, સેનાપતિ, સાથસાહક વિગેરે સુદર અને રમ્ય પ્રભાતકાલ થયે છતે મુખપ્રસ્થાન કરે, દત્તગાયન કરે, વેશ સમારે, ધૂપ કરે, પુષ્પમાલ પહેરે, સુદર વસ્ત્રો ધારણ કરે, વિગેરે ક્રિયાઓ કરી રાત્રસમાપ્તિ, વેષમુચનમાં અગર તો ઉપવનમાં આવ-આ લૌકિક (૨) કુમાવચનિક-૧ જમતા જમતા જાહે તે ચરક, ૨ માર્ગમાં પહેલાં વચ્ચના કરવાઓની વધા પહેરીને જાહે ત ચારિકા, ૩ ધામદાના વચ્ચ રાખે ત ધમરાદિકા, ૪ મિક્ષા મઠ ત સાય તેમજ ગાય પ્રમુક્ષનું દૂધ પ્રહણ કરે તે મિક્ષેદા, ૫ શરોરે મદમ જોહે તે પામુરાગા ૬ તાનકદા ચઢવને પને લગાડવું વિગેરે વચ્ચ શીશ્વરીને લાકોના ચિત્ત થજ કરી મિશ્રા માગ તે ગૌતમા, ૭ ગાય જાહે તમ જાહે, તેને અનુસરે, ગાય ઝૂમી રહે તો ઝૂમી રહ, થેસે તા થેમી આવ ગાય તૂળ, પત્ર-પત્રાદિક સાય તો ત પણ તૂળાદિક ગાય તે ગાપ્રતિકા, ૮ 'શૂદ્રસ્થ ધર્મ જ સારા છે' યમ કહીને તેનો પ્રરૂપણા કરે ત શૂદ્રસ્થધર્મી ૯ ચાણક્યક્યાદિક ક્રપિઓપ ધના થેલ ધર્મમહિતા પ્રમાણ વ્યવહાર ચલાવે ત ધર્મચિંતકા, ૧૦ દેવ, રાજા, માતા, પિતા વિગેરેનો ધિનય સાચવે, તે ધૈનયિકા, ૧૧ પુણ્ય પાપ પરલાકાદિક નહીં માનનારા નાસ્તિક ૧૨ તાપસ ક્રત્યાદિક વાજા પણ પાલકીઆ પૂર્વે વધા તથો સુદર અને રમ્ય પ્રભાતકાલ થયે છતે ક્રદ્ધ, રુદ્ધ, શકર, વૈષ્ણવ નાગ, વ્યઠર, વિષ્ણુ વિગેરે દેવો તમજ ડુર્ગા વિગેરે દેવોઆનો મુક્તિ સમોપે જાડીને મધોદક છાટ, ધૂપ કરે, પુષ્પમાળા ચઢાવે વિગેરે ક્રિયા કરે તે કુમાવચનિક (૩) લોકોત્તર-પ્રવ્રજ્યા અગોવાર કયાં છતાં સાધુના ગુણ રહિત (વાનસ્થા) કલ્યાય

નો અનુક્રમ રહિત, લગામ બિનાના અશ્વની માફક ઉત્તરાર્ધગામી, નિરહુશ હસ્તી નો માફક સ્વચ્છદાચારી, વશને સેલ તથા પાળીથી મિશ્રિત કરનારા, શીતકાલમાં પાટી મચેલ શોષદ્રવ્યમુખને માલખ લગાવનારા-આથા સાધુઆ લોકોને દેલાદયા માર જ ઉભય ટક આપણ્યક વિચા કરે પરંતુ તેમને સ્વરેસરી રાત તા આલાયવાનું હાતુ નથી કમ કે જિનાશાને માનનારને આલાયના કરવાનો હોય પરંતુ આ પટ મરાજોને સો લોકોને દેલાદયા પૂરતો જ વિચા કરવી છે-આથી વિચા તે લોકોત્તરદ્રવ્યાવશ્યક હવે વાધો ભાવાવશ્યક જણાયે છે, તના પળ કે પ્રકાર છે-(૧) આગમ અને ૨ નોઆગમ પ્રથમ આગમભાષાવશ્યક આગમ દ્રવ્યાવશ્યકનો જેમ આળો હવા પટલે આપણ્યક દુષ્ટાર્થને જાણવાથી વેરાય, સયેગ, વિશુદ્ધ પરિણામચાલો યને છે અને ૨ નોઆગમભાષાવશ્યકના પળ દ્રવ્યઆવશ્યકની માફક જ ગળ મેદ છે (૧) લૌકિક-મધ્યાદ્ય પહેલા મહાભારત વાંચે અને મધ્યાદ્ય પછી રામાયણ વહે, (૨) કુપ્રાવચનિક-પુષ્પ કથા તે ચરકાદિક પાત્રક્રિયા પૂજા કરે, દોમ કરે, આપ કરે, ગાયત્રીના પાઠ કરે, યદ્દ જેમ ગાએ, તમ મહાદેવની મૂર્તિ સમગ્ર ગાન-તાન શ્રવાદિક વિચા કરે (૩) લોકોત્તર ચારિત્રપાત્ર, તપસ્યા કરનાર સાધુ તથા સાધ્વી, ધમે ધીજિનરાજે પ્રકુપ્ત પચાગા મા વહેજ શુદ્ધ સામાચારી સાધુ પાત્ર સામઠે તે આપણ્યક અને વાધિકા આ પ્રમાણે ચતુર્વિધ સ્થ આપણ્યક વિચામાં પવચિત્ત યન, શુભ લેદ્યા-પરિણામ ચાલો યને, વિચા કરતા યગતે ક્ષણે ક્ષણ આનંદિત થાય શારીર્યા જિનમુદ્રા વિગેરે સાચયે, રજાદરણ (આપણ્ય ચરપણ) થી પ્રમાજા કરે, મુદપતિ મોઢે રાણીને ઘેલે વિગેરે ઉભય ટક આપણ્યક કર આ સત્રધમા પ્રતિપાદી શકા કરતા વહે છે કે-આડી દલીલત તો આગમદ્રવ્યાવશ્યકમા જણાયી છે તો આ નોઆગમના પ્રકારમા પુન કમ જણાયો છો ? તેનો જવાબ છે કે-મુલવચ્ચિકા પઢિલેહવી, રજાદરણમાં સઢાસા કરવા શ્રુત્યાદિક વિચા કરવાનો જે દેશ છે તે નોઆગમપણુ છે તેથી નોઆગમાવશ્યકમા આ દલીલતના સમાવેશ થાય છે અને લગતી વિદ્યોય દલીલત આવશ્યકપૂર્ણી તથા તેના ટીકામા વિસ્તાર થી જણાયી છે, પણ પ્રચલિતનારના મયથી અહીં જતા ફરી છે

આ પ્રમાણે સામાચારીનું સ્વરૂપ દશાયા સયમનુ ચળન કરતા જણાયે છે- પચાસવેરમળ, પચિદિયનિગ્ધો કસાયજઓ । તિય્દહવિરમણાઓ, સત્તરસઢા સજમો હોઈ ॥૧૧॥ સત્તર પ્રકારના સયમ છ-યાગ આમરના ત્યાગ કરે, પાંચ શિશ્વોનો નિમ્મલ કરે-દમ ચાર થપાયાને આતે અને ગળ દદ (મનદદ, પચન દદ અને કાયદદ) થી વિગમ આથા પ્રકારના ગચ્છમા રહેત સાધુ નિર્જરા કરે ઘટ્ટી ગુદમહારાજ (૧) સાય લાગા જતા જવા યદ્દના થાય તેથી યદ્દના ઉપજાવનારા સર ધાળી વહે (૨) ધાળ લાગ્યા જેથી પદ્ય વાળો (૩) માલ્યા પ્રદાર જેથી કર્કશ વાળો (૪) કાગઢાનો શબ્દ ન ગમ તેથી રાતે જે ધાળો

સામ્રાજી ન ગમે તેવી અનિષ્ટ વાણી (૫) વાધિત થયેલ વાધ જેવો મર્યદર શબ્દ કરે તેવી ભય ઉપજાવનારી દુષ્ટ વાણી (૬) પત્થર છાગવા જેવો નિષ્ઠુર વાણી-આવા પ્રકારનો વાણીવટે નિર્મળતા કરે, તિરસ્કાર કરે અગર તો ગચ્છર્માણા ઘટ્ટાર કાઢી મૂક તો પણ નાચ નહીં અને મનમાં વિચારે ક-‘મારા આત્મદિત્ત ત્રાતર જ ગુદ શિક્ષાવચન કદ છે’ પરંતુ ધમ ત્રિપરાત ન વિચારે ક-‘આ ગચ્છ ઉપર કયા દેવુ કર્યું છે, મન પણ યોજે સ્થાને રોટલા મછી મદેશે’ તમ મનમાં ન ગાય મછી અર્ચણવાદ ન થાલ, મરણાત લક્ષ્ આશ તો પણ શામતદીલના સાચ તલુ કાય ન કરે ત જ સુશિષ્ય કમળી નિવરા થરી શકે છે આ પ્રમાણે સુશિષ્યનુ સ્વરૂપ દર્શાવી હવે ગચ્છનુ સ્વરૂપ દર્શાવે છે—

ગુરુણા કજ્જમકજ્જી, સ્વરકક્કસદુટ્ટનિદ્ધુરગિરાણ ।

ભણિણ તહત્તિ સીસા, ભણતિ ત ગોયમા ગચ્છમ્ ॥૫૬॥

[ગુરુણા કાર્યાકાર્યે, સ્વરકર્કશદુષ્ટનિષ્ઠુરગિરા ।

ભણિતે તથતિ શિષ્યા., ભણન્તિ સ ગૌતમ ! ગચ્છઃ ॥૫૬॥]

ગાથાર્થ-કરવા લાયક અગર ન કરવા લાયક વાર્ધમા કઠોર, કર્કશ, દુષ્ટ અને નિષ્ઠુર માપાદ્રાતા ગુરુમહારાજ જો કર્કે પણ કહે તો “હે પ્રમો ! આપ થહો છો ત વાસ્તવિક જ છે ” એ પ્રમાણે જ્યાં શિષ્યો વિનયપૂર્વક વર્તે છે તે ગચ્છ જ હે ગૌતમ ! સ્વરસર ગચ્છ છે.

ત્રિવેચન-આ ગાથા સ્પષ્ટાથગાલી હોવાથી તેના વિવેચનની વિશેષ જરૂર નથી થતી, પરંતુ વિમરે વાણીના પ્રકારના અથ ઉપયુક્ત ગાથામાં આવી ગયા છે આવાયના આદર્શ સામે કોપાયમાન ન થાય, રાગ ન છાએ અને સિદ્ધ સુરિતા શિષ્યાની માફક ગુરુવચન ‘તહત્તિ’ કહાત અભોક્ત કરે-વધા શિષ્યો જે ગચ્છમાં હાય ત ગચ્છન તીર્થંકર પ્રગથતા તથા ગણધરાદિકો સુગચ્છ વધે ન ગચ્છનુ વિશેષ સ્વરૂપ દર્શાવતા કદ છે ક—

દૂરુજ્જિયપત્તાઇસુ મમત્તણ નિપ્પિહે સરીરે વિ ।

જાયમજાયાહારે વાયાલીસેસણાકુસલે ॥ ૫૭ ॥

[દૂરોજ્જિતપાત્રદિમમત્વો નિ સ્પહ શરીરેઽપિ ।

જાતાજાતાદાર દિચત્વારિશદેયણાકુસલ. ॥ ૫૭ ॥]

ગાથાર્થ-વસ્ત્ર-પાત્રદિકને વિષે મમત્વ રહિત, શરીરને વિષે પણ સ્પૃહા વિનાના, એણના વેંતાલીશ દોષ રહિત શુદ્ધ આહાર મળે તો જ ગ્રહણ કરનારા અને તેના અમાવમા તપસ્યા કરનાર હોય તે જ કુસલ સુનિ કહેવાય છે.

વિવેચન-ચારિત્રપાલન કરવામા કુશલ મુનિ તો શરીર પ્રત્યે પણ નિર્મોહી હોય
 આહાર તો ફક્ત 'ધર્માયતન શરીરમ્' એ વાક્ય વિચારીને તેના વાપ-વાપ = પ્રદાન
 કરે અને તે પણ શુદ્ધ મઠે તો જ "અલબ્ધે તપસો વૃદ્ધિ-ર્લબ્ધે દેહસ્ય વાપ્તે।"
 શુદ્ધ મોચરી ન મઠે તો વિચારે કે-આજે તપમા વૃદ્ધિ થઈ, અને મઠે તો મને કે
 દંડ હશે તો સયમ ઘણા વાઠ પર્ચત પાછો શકાશે, સ્વાધ્યાય પણ મુઠે શો
 શકશે સાધુપુરુષને ૩૨ કલ્ક, સાધ્વીને ૨૮ અને નપુસક સાધુને ૨૪ કલ્ક પ્રમાણ
 આહાર હોય આટલા આહાર કરવાથી તે ભૂખ્યા ન રહે આદી વિદેહ કમર
 લેવાના નિષેધ છે હવે કલ્ક કોને કહેવા ? તે સઘળી વાત જાણ કરે કે
 ક-કુકુડીના ૬૬૫ પ્રમાણન એક કલ્ક કહેવું છે કુકુડીના ૩ નેંદ છે-(૧)
 પ્ર-પ્રકુકુડી અને (૨) ભાવકુકુડી પ્ર-પ્રકુકુડીના પણ છે વિચાર છે-(૧)
 ઉ-ઉકુકુડી અને (૨) ગલકુકુડી ઉદરકુકુડી પટલે જે આહાર કરવાની પ્રમાણ
 ઉદર ન યુગ રહે જ ન વૃદ્ધિ પામે અર્થાત્ સાધુન સ્વાદરુપે પ્રમાણ ૬
 આહાર હાય ગલકુકુડી પટલ કલ્ક લેના સરલતાને। જુદા પ્રમાણ
 કરી જાય તે, અથવા બહુ મુશ્કેલીને નહીં તેમજ આમ, મુઠે ક કલ્ક
 વિકૃતિ ધારણ ન કરે તે કલ્કને ગલકુકુડી કહેવાય માવકુકુડી કહેવું કે
 આહાર કરવાથી ૧ મૂરયો રહે જ ન તો પ્રમાણ ૫૫૫ પરંતુ ઉદરને શાંતિ થય,
 દેહમા નિર્ચલતા ન દેશાય તેમજ જ્ઞાન, દશન અને ચારિત્રના આટલા પ્રમાણ
 ઉભય રહે-તેટલા પ્રમાણવાળો જે આહાર લેવાય તને માવકુકુડી કહેવાય
 આ આહારનો ઘઙીશમો ભાગ ૮ અઢક(કલ્ક) કહેવાય ક્રીમિદિગ્નિની
 શ્રીમત્પગિરિજીકૃત રીકામા તેમજ શ્રીભગવતીશ્વરના માતમા દનદા પ્રદાન
 ઉદેશાની વૃત્તિમા પણ જણ છે કે-"કુકુદિઅઢકપ્રમાણમેવાળ" ૬૬૫ના ૬૬૫-
 ના પ્રમાણ જેટલા આહાર તે કુકુડીઅઢકપ્રમાણ કહેવાય ત્યાં વાંકો અર્થ
 કરતા ૫ પણ સૂચવે છે ક-કુડી પટલે માનો શૂપડો શૂપડા જેને રોચના કામમા
 આવે છે તેમ જીવને રહેવાને માટે આ શરીરરૂપી શૂપડો કે શબ્દ કૃત્રિમ અર્થ
 સૂચવે છે કે-આ દેહરૂપી શૂપડા મલ, મૂય તથા પ્રવૃત્તિથી રૂપ છે, આ
 શરીરને ૬૬૫ના પ્રમાણ જેટલા આહારથી પોષણ તે કુકુડીઅઢક કહેવાય છે

વઢી ૫૫ અભિપ્રાય એવા પણ છે કે-જે પુરુષ જેના આહાર હોય તેનો
 ઘઙીશમો ભાગ અઢક કહેવાય કાદ પુરુષ વિશળ કાદ કરમા હોય તો
 તેને તેટલા આહાર વિના વૃત્તિ ન થાય પરંતુ તેના કાદમા ઘઙીશમા માગને
 કલ્ક કહેવા વઢી વોડ પુરુષ અલ્પ ચાતા હાય, જ ન ચતરતુ હોય અને
 મદ પાચનશક્તિથી અધિક માંજન લઈ શકતા ન હવ તને તેના આહારમા
 પ્રમાણમા ઘઙીશમા ભાગ કલ્ક સમજવો અગાડ ૩ કુકુડીઅઢકમા સરલ રીતે
 કહેવું તેને જ કલ્ક કહેવા' એ વચન પ્રાચિન સમજી

જાયમજાયાહારે(જાતમજાતાહાર)આનુ વિશેષ સ્વરૂપ દર્શાવતા કહે છે ક-
સાધુ જાતાપારિણપનિકા અને અજાતાપારિણપનિકાના જાણ હોય સ્ત્રીઆચર્યક
નિર્યુક્તિમા કહ્યું છે કે-“આહારમ્મિ ડા સા, સા દુવિદ્યા હોઈ આણુપુવ્વીઈ । જાયા
ચેવ સુતિહિઆ, નાયવ્યા તદ્દ અજાયા ય ॥ ૧ ॥” આહારને વિષે પારિણપનિકા
જે પ્રકારની છે (૧) સદોષ આહારને વિધિપૂર્વક પરઠવવાની ક્રિયા તે જાતા
પારિણપનિકા અને (૨) નિરવધ આહાર પરઠવવાની વિધિ તે અજાતાપારિણ
પનિકા જાતાપારિણપનિકાની વિધિ જણાવે છે કે-“ આહાકમ્મે ં તદ્દા,
લોહવિસે આમિઓગિઈ ગદિઈ । ઇણ હોઈ જાયા, વોચ્છં સે વિહીઈ વોસિરણ ॥૨॥”
આધાર્મિક, લોભચા અધિક ગ્રહણ કરેલો, વિષમિશ્રિત, મશ્કિયાદિ પટેલ હાય
તેવા, કામજનદૂષણવાળા અથવા અન્ય રીતે દ્વાપિત આહાર હાય તો તેને વાસરાવ
વાની વિધિ બીજે પ્રમાણે કરવી “ ઇમતમજાવાઈ, અધિચે થડિલે ગુલ્લઈડે ।
છારેણ અન્નકમિસા, તિટ્ટાણ સાયણ કુજ્જા ॥ ૩ ॥ ” ડયા સ્ત્રી, પુરુષનુ આગમન
ન હોય તથા પક્ષાત સ્થાનમા ગુદમહારામની થતાયેલ અધિત ભૂમિમા રાજવી
અજાત મિશ્રિત કરે અન પછી ‘ આહાર અમુક દોષવાળો છે, માટે હુ તેન વોસરાવ
હુ ’ આ પ્રમાણ ત્રણ વાર ઉચ્ચાર કરે આ વિધિ ત્યાસ કરીને વિષમિશ્રિત
અને કામજનદૂષણવાળા આહાર માટે કરાય છે આધાર્મિક આહાર માટેનુ
ઘર્ષન ૭૨ મી ગાયમા દર્શાવાય આ પ્રમાણ જાતાપારિણપનિકા જાણવી હવે
અજાતાપારિણપનિકા જણાવતા કહે છે કે-“આયરિઈ ં મિલાણે, પાહુણ
દુછઈ સહસલામે । ઇસા ડ રાલુ અજાયા, વોચ્છં સે વિહીઈ વોસિરણ ॥ ૪ ॥”
આચાર્યન અર્થે, મ્હાન સાધુને નિમિત્તે અથવા અતિથિ સાધુના નિમિત્તે વિશેષ
આહાર ગ્રહણ કર્યા હાય, દુર્લભ પદાર્થ મળે જતા ઘરે લીધો હાય, વિશિષ્ટ
ત્રય વિશેષ લીધુ હોય તો તે અધિક આહાર સ્ત્રી-પુરુષ રહિત વ્રજાત સ્થાનમા
વ્રત-સ્થાવરાદિક જીવ રહિત ભૂમિ શીધી ત્યા શુદ્ધ આહાર હોય તો તેનાત્રણ
પુજ કરવા મૂલયુગદાપિત આધાર્મિક આહાર હોય તો વ્રજ પુજ કરવા અન
ઉત્તરયુગદાપિત હોય તો વ્રજ પુજ કરવા પછી ‘દોષ રહિત આહાર અગર તો આધાર્
ર્મિક દોષવાળો આહાર હુ વાસરાવુ હુ ’ પમ ત્રણ વાર બોલવુ હાલમા તો
મસ્મમા મિશ્રિત કરીને આહાર પરઠવવાની પ્રણાલિકા પ્રચલિત છે આ ન
પ્રમાણે ઘણ તથા પાત્ર પરઠવવાની જાતા-અજાતાપારિણપનિકા જાણવી

પવણના ચેતાલીશ તથા ગ્રાસેપણના પાચ-પમ સુદતાલીશ પ્રકારના દોષ
રહિત આહાર ગ્રહણ કરવામા સાધુ ચતુર હોય પવણા વાર પ્રકરની છે
૧ નામેપણા-સ્ત્રી આદિક ઘસ્ટુનુ નામ, ૨ ઠબળેપણા-પવણાનો જાનાર સાધુ પ્રમુખ

તો ન કલ્પે પરતુ સાત-ઘાઠ માસનો ગર્ભ હોય અને તે સુગર્ભક આપી શકે તેમ હોય તો સ્થવિરકલ્પી સાધુઓને કલ્પે ૧૫ જેનુ બાલક સ્તનપાન કરતો હોય તેના હસ્તથી આહાર ન કલ્પે પરતુ જો તે બાલક આહાર પળ કરતા શીઘ્રી ગયો હોય તો કલ્પે જો ધાયતા બાલકને ત્યજીને ઘઘોરાયે તો ન કલ્પે જિનકલ્પી સાધુઓનો તો સૌદમા તથા પદરમા બન્ને પ્રકારનો આહાર લેવા કલ્પે નહીં ૧૬ સ્ત્રી જમવા બેઠી હોય પરતુ મુખમા કાઢિયો ન તારયો હોય તો તેના હાથનુ કલ્પે ૧૭ કોઈ સ્ત્રી ઘડ, ઘણા આદિક શેકતી હોય અને શેકોને ઉતારી નાકયા હોય અને નવા ઘીમા ઘડ, ઘણાદિક લીધા ન હોય તથામા સાધુ આવી પહોંચે તો તેના હાથનો આહાર લેવો કલ્પે ૧૮ સચિસ મગ પ્રમુલ દલ્લતા દલ્લતા ઘંટી છોટી દીધો હાય અને તે સમયે સાધુ આવી પહોંચ્યા હોય તો તેને આહાર લેવો કલ્પે અગર તા અચિત્ત પડલે મોંઝિલા અથવા શેકેલા મગ પ્રમુલ દલ્લતો હોય અને ઝૂમી થાને આહાર ઘઘારાયે તાં પળ કલ્પે ૧૯ જાઢવા માટે તૈયારી કરીને સાયેલુ ડપાડયુ હાય અન તે સાયેલાને પલ્લ પળ વળ લાગેલી ન હોય તે વચ્ચે તે સ્ત્રી સીધ રહિત પ્રદેશમા સાયેલાને મૂકી આહાર આપે તો કલ્પે ૨૦ દલ્લણુ પૂર્વ ઘડ રણુ હાય અગર તા અચિત્ત દલ્લણુ કરતી હોય તો પળ કલ્પે ૨૧ સાલ પહોરનો અદરનુ દહીં થલોવતી હોય તેથી સ્ત્રીના હસ્તનુ કલ્પે ૨૨ કાતતી વચ્ચે તારને શ્વેત કરવાને માટે શણનુ જૂળ હાયે લગાડયુ ન હોય અને લગાડયુ હાય તો પળ તેને અશુદ્ધ મા યા તિના હાથ ધોયા વિના ઘઘોરાયે તો કલ્પે ૨૩ કપાસ જોડતી, ૨૪ કપાસને છૂટો પાડતી અને ૨૫ કપાસને પોંજતી ઝૂમી રહી હાય, તેથામા સાધુ આવ અને હસ્ત ધોયા વિના ઘઘોરાયે તો પળ કલ્પે ઘાકીના પદરમા છકાયથી ચ્વાત્ત હસ્તબાઢીનો અહાર કલ્પાનિ-જ્ઞાસ અપવાદ માર્ગ સિવાય-ઘઘારવો જ નહીં આ પ્રમાણે પ્રજ્ઞ પયજ્ઞાનુ વર્ણન કરી હવે પ્રાસેવજ્ઞા સચથી કહ છે—

ધેંતાલીસ દોષ રહિત આહાર લાગ્યા પછી તનુ ભોજન કરતા પ્રાસેવજ્ઞાના પાલ દાય ધજ્ઞવા ૧ સયોજના, ૨ અપ્રમાણ, ૩ જ્ઞાલ, ૪ ધૂમ અને ૫ અકારણ ભોજન આ પાલ પક્ષે સયોજના તથા અપ્રમાણ-૫ ધનેનું વળત કરે છે ૧ સયોજના અતિશય સ્વાદને માટે દૂધ, દહીં, માતમા સ્વાદ, ઘસાલો ધિંગેરેનુ મિશ્રણ કરવું તેના ઘે વિભાગ છે—(૧) ઘસતિમા કરે તે અત સયોજના અને (૨) ઘસતિ ઘઘાર કરે તે ઘઘિરસયોજના અત સયોજના જળ પ્રફારે જ્ઞાણથી (૧) પાત્ર-પાત્રમા રાંટલી, ઘી ધિંગેરે મેઝવીને જ્ઞાય, (૨) કલ્લ-ઝૂપર કહેલ ઘસ્ટુને હાથમા મેઝવીને જ્ઞાય, (૩) ઘડન-મુખમા કાઢિયા મૂકયા પછી સ્વાદ માટે શાક, દાઢ ઘાપરે અથવા મુખમા રાંટલી પ્રમુલ મૂકયા પછી ગોઢ, સાકરનુ મિશ્રણ કરીને જ્ઞાય (૨) ઘઘિરસયોજના દૂધ મઢ્યા પછી સ્વાદની પ્રાપ્તિ માટે ફર્યા કરે ઉપકરણ સયોજના આથી રીતે જ્ઞાણથી-ઉપકરણને માટે

પરિભ્રમણ કરતા માધુને ચોલપટ્ટાદિક મળ્યા થાદ શોમાને અર્થ અગ્તરવપડુ માગીને ભોગવે તો તે વહિરુપકરણસયોજના અને ય પ્રમાણે વસતિમા આવીને તે પ્રમાણે ભોગવતો વરે તો અગ્તરુપકરણસયોજના જાણવી આ પ્રમાણે સયોજનાનુ સ્વરૂપ દર્શા શુ હતા ટીકાકાર વહે છે કે-પ્રસંગે તો સયોજના પણ સ્વીકાર્યો પટે કે કહ્યું છે કે-“ રસહેત મજોગો, પહિસિદ્ધો કપ્પણ ગિલાણઢા। જસ્સ વ અમત્તહદો, મુહોચિઓઽમારિઓ જો ય ॥ ૧ ॥ ” રસગૃહ્થિના કારણથી સયોજનાનાં નિષેધ છે, પરંતુ જ્ઞાન માધુને આહારની રુચિ માટે કરવી વલ્લે જેને ભાત જાણની દેશ છે તેને તેના બિના રુચિ ન થાય વઢી કાઈ રાજપુત્રે દીક્ષા લીધી હાય અને તે સુખમા ડહરેલ હાથથી તેને ભોજનની રુચિ ન પતી હોય તો તે સયોજના કરે વલી કાદ નથીન દીખિત સાધુની રુચિને અર્થે સયોજના કરવી વલ્લે પરંતુ રસગૃહ્થિથી જા તમ કરે તો વમવધ થાય હવે થીજો અપ્રમાણ હોય દશાયે છે-ડદરના ॥ ભાગ વલ્લપથા તમા વ્રણ ભાગ જેટલો આ હાર કરવો, થે ભાગ જેટલુ પાણી પોલું અને યક ભાગ વાયુના સચાલન માટે ચાલી રાજવા કાઢની અપેશાય તેમા પણ ફેરફાર કરવા અત્યત શીતકાળમા પાણીનો યક ભાગ, આહારના ચાર ભાગ અને યક ભાગ ચાલી, મધ્યમ શીત કાળમા થે ભાગ પાણી વ્રણ ભાગ આહાર અને યક ભાગ ચાલી અત્ય ત ડણ કાળમા વ્રણ ભાગ જલ, થે ભાગ આહાર અને યક ભાગ ચાલી અને મધ્યમ ડણકાળમા થે ભાગ જલ, વ્રણ ભાગ આહાર અને યક ભાગ ચાલી રાજવો આ પ્રમાણે આસક્તાવનની માથામા કુશલ મુનિ નિર્દોષ આહાર સ્વીકારે તેમ દર્શાવ્યું પણ આહાર રૂપ, રસ વિગેરેની વૃદ્ધિ માટે કરવાનો નથી તે માટે જણાયે છે કે-

ત પિ ન રૂવરસત્થ, ન ય વળ્ણત્થ ન ચેવ દપ્પત્થ ।

સજમભરવહ્ણત્થ, અક્કલોવગ વ વહ્ણત્થમ્ ॥ ૫૮ ॥

[તમપિ ન રૂપરસાર્થ, ન ય વળ્ણાર્થ ન ચૈવ દર્પાર્થમ્ ।

સયમભરવહ્ણનાર્થ, અક્ષોપાદગમિવ વહ્ણનાર્થમ્ ॥ ૫૮ ॥]

ગાથાર્થ-રૂપરસો નિર્દોષ આહાર પણ રૂપ તથા રસને માટે નહીં, શરીર ની કાન્તિ વધારવા માટે નહીં, કામ-વિષયવાસનાની વૃદ્ધિ માટે નહીં પરંતુ અક્ષોપા-ગની માફક ચારિત્રનો માર વહન કરવા નિમિત્તે શરીરન ધારણ કરવા માટે વ્રહ્ણ કરે

નિવેચન-આહાર કરવાથી શરીરની વાન્તિ વધશે, દ્રવિયો સ્વચ્છ થશે તથા રુચ્છાથી પણ નિર્દોષ આહાર ન કરે પરંતુ શરીર-શક્તિ હશે તો ર્યાં નમિતિ આદિ પાઢી શ્રવાશે, સયમનુ આરાધન કરી શકાશે યથી રુચ્છામાય

घो आहार करे गाढ़ाना पैढानी मध्यमा नाभिनी धरीमा माखण अगर तो जे तेल मुखनामा आवे छे तैयो गाड़ु सुखपूर्वक चाली शरीरे छे अने भार बढन थाय छे तेम आ शरीररूप शक्त्या समय-भार बढन करवाने माटे माखण अगर तेलरूप आहार स्वीकार्या बिना चाहे नहीं जो देहने आधाररूप आहार न लेवाय ता दशविध मामावारी न पळाय, स्वाध्याय ध्यान न थाय, आ प्रमाण समयमा निर्यादाथे आहार लगे उचित न परन्तु रूप, रमनीयवृद्धि माटे लेखो नहीं हवे क्या छ कारणयो साधु आहार स्वीकारे ते बहे छे-

वेअण १ वेयावच्चे २, इरिअट्टाए य ३ सजमट्टाए ४ ।

तह पाणवत्तिआए ५, छट्ट पुण धम्मचिंताए ॥ ५९ ॥

[वेदनावैयाघृत्ये-यार्थ च समयमार्थम् ।

तथा प्राणप्रत्ययार्थम्, पण्ड पुनो धर्मचिन्तार्थम् ॥ ५९ ॥]

गाथार्थ-क्षुधावेदना शमायवा, गुरु, बाल, ग्लान, बुद्ध तथा तपस्वी साधुनी पैपाय करवा, ईर्ष्याममिति जाळववा, समय निर्वहवा, जीवितने राखवा तथा धर्मचिन्तन करवा माटे साधु-आहार ग्रहण करे

निरेचन-‘ नास्ति क्षुमदृष्टी वेदना ’ जगतमा भूखनी वेदना जेवी बीमो पक्ष पण पीडा नथी बसु छ २-“ पथसमा नत्थि जरा, दारिदसमो अ परिभवो नत्थि । मरणसम नत्थि भय, छुहासमा वेयणा नत्थि ॥ १ ॥ त नत्थि ज न वाहइ, तिलतुसमिच्चिपि एत्थ कायस्स । सन्निज्झ सच्चदुहाइ, दिति आहार-रहिअस्स ॥ २ ॥ ” बालबु-परिग्रमण करतु ते समान वृद्धत्वस्था नथी, दारिद्र्य समान बो, पराभव नथी, मृत्यु समान वाइ भय नथी अने भूख समान बीजु वाइ दुःख नथी, आहार रहित शरीरने तिल-तुल मात्र पतु बइ नथी जे पीडा न उपजाय अर्थात् भूख्याने सर्व प्रकारना दुःख थाय छ आवा प्रका रनी क्षुधाने नियारवा अर्थे ज साधु आहार करे, आहार करे तो ज स्वयं, बाल साधु, ग्लान तेमज तपस्वी मुनिराज विगरेनी वैवायथ करी शके बढी ता ज ईर्ष्याममिति पाळवापुयस सत्तर प्रकारे समय आराधी शक आहार लेवाय तो ज प्राणा न्की शन अने स्वाध्यायादिकमा मन रक्त रहे भूखा-भूखा स्मरणशक्ति मद् पढी जाय, धर्मचितनमा पण मन आसक्त न बने, आ प्रमाण छ कारणो माटे साधु निर्दोष आहार करे हवे प्रमगोपात्त क्या छ कारणयो साधु आहार न स्वीकारे त पण जणाये छे-“ आयके १ उनसमो, ति विवखया २ समचेरगुत्तीसु ३ । पाणिदया ४ तथेह ५, सरीरवोच्छेअणट्टाए

६ ॥ १ ॥ ” १ आतव-ज्वरादिव रोगो आग्या होय तो न खाय, २ उपसग-पोताना कुटुम्बीजनो, राजा अथवा दध, तिर्यचादिव सिंहाची उपद्रव वये छते ते सहन करवा माटे आहारादिवनो त्याग करे ३ ब्रह्मचर्यगुप्ति-ब्रह्मचयनी नय घाट पाळवा माटे आहार न वापरे ४ प्राणिदया-वर्षाद् बहु वरसतो होय, शाकळ-धुहरी पडती हाय, सूक्ष्म डेडशीओ उपजी दाय, कुथुआदिवनी घणी उत्पत्ति थई गई हाय तो तेनी विराधना टांवा आहार न करे, ५ तप-तपश्चर्यानि निमित्ते आहार न वापरे अन ६ शरीरने वासराववा अर्थ पटले व आयुनो सयध जाणी अनशन स्वीकार हव गच्छनु ज विशय स्वरूप देखाडता वहे छे वे—

जत्थ य जिट्टकणिट्टो, जाणिज्जइ जिट्टवयणवहुमाणो ।

दिवसेण वि जो जिट्टो, न य हीलज्जइ स गोअमा । गच्छो ॥६०॥

[यत्र च ज्येष्ठ* कनिष्ठो, जायते ज्येष्ठवचनबहुमान ॥

दिवसेनापि यो ज्येष्ठो, न च हील्यते स गौतम । गच्छः ॥६०॥]

माथार्य—जे गच्छमां नाना-मोटानो तफारत जाणी शत्राय, मोटाना वचननु बहुमान थाय तेमज एऊ दिवसे पण दीक्षापर्यायी मोटो होय अने लघुतर छता गुणवृद्ध होय तेनी हीलना न यती होय तेरो गच्छ हे गौतम ! वास्तविक गच्छ समजो

निषेधन—नाना माटा पटले वयमा नाना-मोटा नहीं पर ॥ दीक्षापर्याये गुरु-लघु जाणवा वे जणा साथे दीक्षा रूता होय तेमा प्रथम रु ते माटो अने पछी ले ॥ नाना समजवा आ प्रमाणे विनय-विधेकादिबडे नाना-माटाना तफारत जणातो हाय तेमज ज्येष्ठ स्वविर प्रत्ये बहुमानादिव ज्या करवामा आवतु हाय ते गच्छ सुगच्छ जाणवा वल्ली जेम सिंहगिरिना शिष्या दीक्षापर्यायमा वृद्ध होवा छता अरु दीक्षापर्यायी श्रावस्तवामीनु बहुमान* कर्तुं-तेमनी हीलना न करी तेम गुणवान छता लघुपर्यायी साधु प्रत्ये आदरमाव दर्शावाता होय ते गच्छ ज वास्तविक वहेवाय हव साध्वीना परिचय न करे ते गच्छ प हकीकत दर्शाववा माटे वमश दश गाथा वहे छे

जत्थ य अज्जाकप्पो, पाणच्चाएवि रोएदुब्भिवस्वे ।

न य परिभुज्जइ सहसा, गोयम । गच्छ तय भणियम् ॥६१॥

[યત્ર ચાર્યાકલ્પઃ, પ્રાણત્યાગેऽપિ રૌરવુર્ભિક્ષે ।

ન ચ પરિશ્રુજ્યતે સહસ્રા, ગૌતમ ! ગચ્છઃ સકો ભણિત' ॥૬૧॥]

ગાથાર્થ—મયકર દુષ્કાલ હોય તેવા સમયમાં પ્રાણત્યાગ જેવું સકટ આવી પડે તો પણ સાધ્વીઓ આળી આપેલ આહાર સાધુ વગરવિચાર્યે ન વાપરે, તેવા ગચ્છને હે ગૌતમ ! મેં વાસ્તવિક ગચ્છ કહેલ છે,

વિવેચન—મહામયકર દુષ્કાલ પ્રવર્તતો હોય, ગોચરી મઠ્ઠતી ન હોય, શુભા-વેદનાથી પ્રાણ કંઠે આવી જતા હાય તો પણ સાધુ વગરવિચાર્યે સાધ્વીમોષ આળી આપેલ આહાર ન સ્વીકારે સર્થ પ્રકારે સયમની જ રક્ષા કરવી કહી છે આ સ્વધર્મા આધનિયુક્તિમા કહ્યું છે કે-સયમમા મન પદ્ધતિ છતાં પણ જા આત્મા રક્ષાતા હાય તો રક્ષણ—“સન્વત્ય સજમ સજમા ઉ, અપ્પાણમેવ રક્ષેજ્ઞા । મુચ્ચંદ અઘ્વાયાઓ, પુણો વિ સોહી ન યાવિરંદે । ૧॥” મર્થ પ્રકારે સયમની રક્ષા કરવા પરમ્નુ કાંઈ કષ્ટ આવે પદ્ધતિ સયમ તથા આત્મા ઉભયની હાનિ થતી હાય તો સયમમા વૃષણ લગાડીને પણ આત્માની રક્ષા કરવી સયમહાનિથી જે દાષ લાગે તે પ્રાયશ્ચિત્ત લેવાથી દૂર કરી શકાય, પરમ્નુ યમ ન વિચારણુ કે-હું અવિરતિ થયાં મનમા તો સ્વચિરતિત્ત માથે હાવાથી માથેચારિત્ર તો છે જ અને પ્રવ્યચારિત્રમા જે દોષ લાગે તે આલોચણદ્વારા દૂર થાય અર્ણિકાપુત્ર આચાર્યની માફક નિરુપાયે સાધ્વીનો લાવલો આહાર ત્યાં પરમ્નુ વગર કારણે, પાતાથી થતું હાય ત્યાં શુધીમા મા સાધ્વીના લાવેલો આહાર વાપરે તો તેને પાસત્યા જાણવો ઘણી પોતાના બચાવમા અર્ણિકાપુત્રનું દષ્ટાત રજૂ કરે તેને પણ પાસત્યા જાણવો અર્ણિકાપુત્રનું વૃત્તાત નીચે પ્રમાણે છે—

અર્ણિકાપુત્ર આચાર્યનું વૃત્તાત—

ઉત્તરમધુરામા દેવદત્ત નામનો ધનિક રહેતો હતો તે ધાનિજ્યાર્થે વક્રદા દક્ષિણમધુરામા ગયા ત્યાં તેને જયસિંહ નામના ધનિકપુત્ર સાથે મિત્રતા થી જયસિંહે વક્ર દિવસે તેને ખાજન માટે આમત્રણ આપ્યું જમતી ઘસતે જયસિંહનો યહેન અન્નિકા પીરસવા આવી, જેનું રૂપ-લાવણ્ય જાતા જ દેવદત્ત તેના પ્રત્ય અનુરાગો થયો ઘસતે દિવસે દેવદત્તે જયસિંહ પાસે તેનો મગિનીની માગણી કરી જયસિંહે તે વચૂલતા પહેલા વક્ર શરત મૂકી કે-અન્નિકા મને પ્રાણ કરતા પણ અધિક પ્રિય છે જે પરણીને માતા ઘરને વિધે રહે તેને હું પરણાવવા રૂચ્યું હું દેવદત્તે તે શરત વચૂલ કરી અને શુભ દિવસે તેના યને રૂપપ્રધીથી જોડાયા સામારિક સુખ મોગ્યતા તે દુષ્ટીના દિવસા સુશ્વપૂર્વક ઘસતીત વક્ર રક્ષા છે તેવામા દેવદત્તના વૃદ્ધ પિતાના તેને તેડાવવા સ્વધી પત્ર આપ્યો પત્ર વાચતા અને સાચોસાચ પાતાનો પ્રતિજ્ઞા સમારતા તેના નેત્રમાથી અશ્રુધારા

वही निकळी अग्निकाप कारण पूछ्युं पण मयसिंह मयाच न आपी शक्यो
त्यारे स्वयं पत्र बाळ्यो अने पोताना भाईने समजावयातुं धोडु झटपी पतिने
आम्हासत आण्यु अग्निकाप पोताना भाईने समजावी अश्वसुरगृहे जघानी
अनुमति मेळयी लोधी अने शुभ दिवसे सपरिवार प्रयाण पण कर्तुं

अग्निका गर्भवती होती रस्तामा ज तेने पुत्रप्रसूति वई अग्निकाप वधु
व-पुत्रनु नाम मारा सासु-ससरा पाढशे परन्तु साथेनो स्वजनमग तो तेने
' अग्निकापुत्र ' पवा नामची सवोधवा लाग्यो अश्वसुरगृहे आवी पद्दोच्या वाद
तेओ आनंदची जीवन व्यतीत करवा लाग्या पुत्रनु संधीरण प्तु नाम राख्यु
पण लोकोमां तो ते ' अग्निकापुत्र 'ना नामची विशेष प्रसिद्धि पांम्यो अनु
क्रमे ते यौवनवय पांम्यो सद्गुणसंयोग तेनी धर्मभावना विशेष वृद्धि पांमो
अने छेवटे भोग विलासा दिनी नृणांमे तुच्छ मानी सधीरणे मयसिंह नामना
सुरिधर्य पासे सयम स्वीकार्युं एक चित्ते सतत शास्त्राभ्यासची तेओ आगमज्ञान
मा पारगत धर्मा गुरूप तेमने आचार्यपदची आपी तेमने शिष्यसमुदाय
पण वृद्धि पांम्यो पृथ्वीपीठ पर परिभ्रमण करी तेओ जनसमाज ऊपर उपकार
करवा लाग्या हवे ता तेमनी वृद्धवय पण वई गई होती तेवामा तेओ विहार करता
करता गगनदीना तट पर आघेल पुष्पमद्र नगरमा आवी पद्दोच्या अने त्या न रवा

आ नगरा राजा पुष्पवैतु होता अने तेनी राणीनुं नाम पुष्पवती इतु
पुष्पवतीप पुत्र-पुत्रीना एक युगलना जन्म आप्यो पुत्रनु पुष्पचूल अने पुत्रीनु
पुष्पचूला प्तु नाम राजवामा आप्यु वने साथे व्रीडा करता अने वयमा वृद्धि
पांमता रूपमा पण तेओ वने एक पक्षी बदियाता होता तेओ परस्परनो एक क्षणमा
त्रनी वियोग सहन करी शकता नही आवी स्थिति निहाळी राजाच विचार्युं क-
सो पुष्पचूलाने बीजे परजावीश तो तेओ वने एक-बीजानो वियोग सहन
करी शकशे नही माटे ते वनेना परस्पर विवाह कर्या होव तो साह आ
प्रमाणे विचारी राजाच बीजे दिवसे राजसभाभा पंडितोने पूछ्यु क-“ अत पुरमा
जे रत्न उत्पन्न याथ तेना स्वामी कोण ? ” राजाना गूढाशयने नही समजनारा
तेओच जवाब आप्यो क-“ स्वामिन् ! समग्र देशना रत्नाना आप स्वामी छो
ता अत पुरना रत्ना माटे तो पूछ्यु ज शु ? ” राजाच तरत ज पोताना पुत्र-पुत्रीना
विवाहानो निश्चय साहेर कर्यो पंडितो त्रिमूढ जेवा वनी गया राणीप सखत
विराध साहेर कर्या परन्तु राजवी पासे तेनु कशु वास्तु नही राजाना तिर
स्फारची राणीप घेराव्य पांमी दीक्षा स्वीकारी उग्र तपश्चर्या करी पुष्पवती
राणीनो भोव स्वगने विषे देवपणे उपज्यो काळक्रमे पुष्पवैतु राजा मरण
पांम्यो घटले पुष्पचूल राजा वयो

पुष्पवतीना भोव जे देव वयो हतो तेणे अवधिज्ञानद्वारा पोताना सतानोनु

અકૃત્ય જોઈ તને પ્રતિબોધવા માટે પુષ્પજ્વલાને સ્વપ્નમા નરવનું નીચે પ્રમાણેનું સ્વરૂપ દર્શાવું સાકઢા મુલવાઢા કુમ્ભોમાથી પરમાધામી દેવા, જેમ લોદાના તારને યંત્રમાથી લેવે તેમ, નારકજીવોને સંચતા હતા, વેટલાજ નારકીઓને કૃતા હતા, વેટલાકની છાતી પર શિલા મૂકતા હતા, વેટલાકને વસ સરસા વાટા મોકતા હતા, વેટલાકના પગ પવહી, ધાથી જેમ શિલા પર વછૂ પછાડે તેમ પછાડતા હતા, જેમ શેલહી પીલે અને ઘાળીમા તલ પીલ તેમ વેટલાકને પીલતા હતા, કરવતથી વાણને ઘેરે તેમ વેટલાકને વિદારતા હતા, વેટલાકને તપાવેલા લોદા ની છત્રી સાથે આલિંગન કરાવતા હતા, વેટલાકના દેહને પૂતરા પાસે કરડાવતા હતા, વેટલાક મૂલયા થયેલા નારકાને ધગધગતા અગારા મથરાવતા હતા, વેટલાકને તપાવેલા તલની વડાઈમા મળિયા પુટીની માફક તલ્લી રહ્યા હતા, જેમ પાપક માગ તેમ વેટલાકને માગના મારથી માગી રહ્યા હતા, વેટલાકને વેતરણી નદીમા ડુવાડો રહ્યા હતા, તે વેતરણી નદી તપાવેલા તાણુ તથા સીસાના ઉષ્ણ રસ જેથી પાળીવાલી હતી—આવા આવા પ્રકારની ધોર વદવાયક વાતનાઓ અથ વિગરે પદ્મ પ્રકારના પરમાધામી દેવાને અલગ અલગ વાપ કરવાનું હાય છે ૧ અથ-વેટલાક નારક જાણને લોદાથ, લાવહી પ્રમુલથી પ્રહાર કર, લૂઢાની પંઠ આકાશમા ઉછાલી ૨ અવર્ષી-નારકીના લાઢ, લામહી વિગરે વાતરથી વાપે, વેસારીને વિહારે ૩ શ્યામ-નારકીઓને ઠુલેથી નીચે પછાડે, તેમના હાથ-પગ ખાલાદિવથી ચીંચ ૪ સવલ-માતરહામો વાઢ, વાલ્લજુ તલવારથી વાપ, ગદા, ખાલા પ્રમુલથી હળે ૫ રત્ર-તરવારથી માથુ વાપે, ગદાથી મારે, ત્રિશૂલથી વાપી મપિના વાળામા પ્રવશ કરાવે ૬ ઉપવદ્ર-નારકીના હાથ, પગ, પ્રમુલ અગોવાગ માળે, વાતરથી વાપે ૭ વાલ-કુમ્ભીમા પવાય ૮ મહાજાલ-સિંહાદિવનુ રૂપ ધરીને લાય ૯ અસિ-હાથ, પગ, જાણ, ધાદુ, શિર તેમજ અગોવાગને છેદે ૧૦ અસિપત્ર ધનુ-કાન, નાક, હોઠ, પગ વિગરે વાપે, હાત પાડે, જાથ છેદે, ૧૧ કુમ્ભ-કુમ્ભીમા નારકીઓને પવાય લાહીમાં પવાથીને પછી વાત કરે-વાપે ઘલી અગ્નિમા પગ પવાયે ૧૨ વાલુ-નારકીઓને અત્યંત ઉષ્ણ રેતીમા ફેંકી ઘણાની જેમ રોકે ઘલી આકાશમા ઉછાલીને પછાડે ૧૩ વેતરણી-જેમા માસ, રક્ત, કેશ, હાઢકા છે અને તપાવેલા સીસાના ઉષ્ણ રસ જેણુ પાળી છે તેથી વેતરણી નદીમા ડુવાડે, તેમા સ્નાન કરાવે ૧૪ સ્વસ્વર-કરવતથી વાપે, શાયલી નામના વૃક્ષ ઉપર લૂદાથી તેના મહાવટવજ્જારા લેદના પમાડે અને પદ રમી ૧૫ મહાધાપ-મય પામીને નાસી જતા નારકીઓને ધરો ઘાલીને રોકે, તને તર્જના કરી ચઢુ વટ પમાડે

આવા પ્રકારનું રોદ્ર સ્વપ્ન નિહાલી પુષ્પજ્વલા રાણી મય પામતી માગી ઉઠી તેણે તરત જ પુષ્પજ્વલને સ્વપ્નની વાત કરી પુષ્પજ્વલે શાંતિ નિમિત્તે ધાર્મિક કાર્યો

કરાવ્યા દેવે તો નિરતર તેને નારકીના મયકર દુઃખ દેવાદશા શરૂ કરવા પડે
 પશ્ચદા રાજાપ સર્વ ધર્મના આચાર્યાને ધાલાધીન નરકીનું સ્વરૂપ જુઝું કોઈ
 કશું-ગર્ભાવાસ જેવું નારકીનું દુઃખ છે, કોઈપણ દાસિય જેવું તો કોઈપણ પતંગ
 જેવું કશું આ પ્રમાણે વિધવિધ અમિપ્રાયા દર્શાવ્યા પાત્ર રાત્રિ ને દર્શ
 હકીકત સામગ્રી પોતાનું મુખ મચકોદયુ-પોતાનો આગ્રસતોષ દર્શાવે રહે
 શાદ અણિકાપુત્ર આચાર્યને નારકીનું સ્વરૂપ પૂછતા તમને જણાવું કે-નારક
 નરકને વિષે ક્ષેત્રવેદના તેમજ પ્રહરણ વેદના વિના શરીરથી કોઈ જાણી શકે
 વેદના છે પ્રહરણકૃત વેદના તો પહેલી પાંચ નરકમાં જ છે-પ્રત્યેક નરકને
 વિષે પરધામીકૃત, પ્રહરણકૃત, અગ્નિયોગ્યકૃત અને ક્ષેત્રકૃત વેદના દેવોના આજ્ઞા
 નરકને વિષે પ્રહરણકૃત, અગ્નિયોગ્યકૃત અને ક્ષેત્રકૃત વેદના છે-પ્રત્યેક નરકને
 નરકમાં અગ્નિયોગ્યકૃત અને ક્ષેત્રકૃત વેદના છે પહેલી નરકમાં પ્રહરણકૃત
 વર્ણની અને ઉત્કૃષ્ટી એક સાગરોપમની, બીજીમાં અગ્નિયોગ્યકૃત નરકમાં
 ઉત્કૃષ્ટી ત્રણ સાગરોપમની, ત્રીજીમાં અગ્નિયોગ્યકૃત સાગરોપમની અને ઉત્કૃષ્ટી
 સાગરોપમની, ચોથીમાં અગ્નિયોગ્ય સાત સાગરોપમની અને ઉત્કૃષ્ટી
 પાંચમીમાં અગ્નિયોગ્ય દસ સાગરોપમની અને ઉત્કૃષ્ટી સત્તર સાગરોપમની,
 અગ્નિયોગ્ય અગ્નિયોગ્ય સાત સાગરોપમની અને ઉત્કૃષ્ટી સાત સાગરોપમની
 નરકે ઘાષીસ સાગરોપમની અને ઉત્કૃષ્ટી ત્રણ સાગરોપમની અને ઉત્કૃષ્ટી
 ઉપરાત પરમાધામી વિગેરેનું ધનન પણ યથાસ્થિત થઈ શકે

ગુરુ નરક સમઘી આત્મ સુદર ને યથાસ્થિત થઈ શકે તે સુદર
 લે—“શુ આપે પણ સ્વપ્રમા નરક કોઈ છે?” આશ્ચર્ય થઈ શકે તે સુદર
 શોભિતેશ્વર મગધતના આગમમાધિત જ્ઞાનથી નરકાદિસ્થાનના સ્વરૂપ જણાવે
 શાદ પુષ્પચૂલાપ પૂછ્યું—“હે ભગવન્! કયા કમથી નરકની રચના થઈ શકે
 પુત્ર આચાર્યે કહ્યું—“મહારમથી, મહાપરિપ્રહથી, ગુણોત્કૃષ્ટી, નિર્વિદ્ય
 ઓળખા ધાતથી, માસનો આદાર તમજ રોષ ધ્યાન કરાવે શકે, નિર્વિદ્ય
 હવે દેવે પુષ્પચૂલાને દેવલોકનું સ્વરૂપ દેશાદશા રજૂ કરે તે સુદર

શોભાયમાન શ્રેણિયો, શર્યા, કલ્પવૃક્ષોનો સમૂહ વિન્નિયો, કોઈ કોઈ કોઈ
 રત્નના કુડલધાળા, મસ્તક પર મુકુટધાળા, કાનમાં કાનમાં, અનિશ્ચય
 કાતિધાળા સર્વ દિશાઓને પ્રકાશિત કરતા, સદાકાલ સુખી, નિર્વિદ્ય
 નેત્રધાળા, ન કરમાય તેથી પુષ્પોનો માલ પહોંચે, નિર્વિદ્ય
 વિધવિધ પ્રકારની લીલા-લીલા કરતા, વિધવિધ રમવાના રમવાના સાથે
 મીઠા કરનારા-આ પ્રમાણે વિવિધ વિષયસુખ નરકમાં પડે, સદા
 સ્વપ્નમાં દર્શ્યમાન કર્યા આત્મ સ્થાન જોઈ પુણ્યકર્મ કરે તે સુદર
 રાજાને જાણવતા તેને સર્વ દર્શનના પદિતાને જાણી શકે તે સુદર
 ત્યારે કેટલાક કહ્યું કે-મિષ્ટાન્ન આદાર કરવાના સુખ સમઘી પ્રમ
 ઉત્તમ પટકુલાકિનું પરિધાન, કેટલાકે ઉત્તમ કાનમાં નમાન છે, કે

સાસારિક સુખોને સ્વર્ગસુખની ઉપમા આપી આ સામઠી રાણીય કહ્યું-કે “આ સર્થે પઢિતો મિથ્યા છે.” બાદ અર્ણિકાપુત્ર આચાર્યને પૂછતાં તેઓય રાણીય સ્વપ્નમા એ પ્રમાણે જોયુ હતુ તે જ પ્રમાણે સઘ હથીકત જણાથી ઘટલે રાણી અતીય પ્રસન્ન થઈ બાદ રાણીય દેવલોકાંતી શ્રદ્ધિ અને તેની પ્રાપ્તિ સઘથી પ્રશ્ન કરતા અર્ણિકાપુત્રે કહ્યું કે-“પહેલા સૌધમ દેવલોકમા ઘડીશ લાલ્લ વિમાન છે, યીજા રશનમા અટ્ટા ઘીસ લાલ્લ, ટ્રીજા સનત્કુમારમા ધાર લાલ્લ, ચોથા માર્હેત્રમા આઠ લાલ્લ, પાંચમા પ્રહ્લ દેવલોકમા ચાર લાલ્લ, છઠ્ઠા હાતકમા પચાસ હજાર, માતમા મહાશુભમાં બાલીશ હજાર, આઠમા સહસ્રારમા છ હજાર, નવમા આનત અને દશમા પ્રાણત ઘણેમા ચારસો અગિયારમા આરણ અને ઘારમા અન્યુત પ ઘરનેમાં ઘણસો વિમાન છે સમ્પક્ પ્રકારે આરાયેલા ધાર વ્રતરૂપ આઘવધર્મ અને પાંચ મહાવ્રતરૂપ સાધુધર્મના પાલનથી સ્વર્ગસુખની પ્રાપ્તિ યાય છે

આ પ્રમાણે કૃત્તાત સામઠી રાણી પુષ્પપૂલા પ્રતિષોધ પામી ઘટલે તેણે સ્વ-સ્વામી પુષ્પપૂલ પાસે દીક્ષા અપાવવા માટે વિશ્વસિ કરી ત્યારે તેણે કહ્યું કે-“જો તુ દીક્ષા લીશ તો તારો વિયોગ હુ ક્ષણમાત્ર પણ સહન કરી શકીશ નહીં જો તું દીક્ષા સ્વીકારીને બ્રાહ્મ નગરમા રહે તા હુ તને આજ્ઞા આપુ” રાજાનુ આ વચન અગીવાર કરી તેણે દીક્ષા લીધી અને ઘેંતાલીશ દોષ રહિત આહાર પ્રહણ કરવા લાગી તેમજ શુદ્ધ વ્રણ યોગથી નિર્દોષ સયમ પાળવા લાગી

અર્ણિકાપુત્ર આચાર્ય હવે ઘૃદ્ધાવસ્થાના શિક્ષરે પહોંચી ગયા હતા ઘણામા તેમણે જ્ઞાનદ્વારા જાણ્યું કે “મહામયકર ટુકાલ પડશે” તરત જ તેમણે પોતાની અશક્તિ છતા સમગ્ર શિષ્યસમૂહને દેશાતર માકલાથી લીધો પુષ્પપૂલા તેમને નિરતર શુદ્ધ આહાર આપી આપતી ગુરુની ઉત્તમ પ્રકારની નિરતરની ઘેવાઘચ્ચને કારણે તેને કેચલ્લજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયુ છતા પણ તેણે ગુરુની સેવા સ્વસ્તી નહીં કેચલ્લજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયુ છે એમ છદ્મસ્થ ન જાણે ત્યાં સુધી કેચલ્લેય શુદ્ધ-આહાર-પાણી લાધી આપી ધિનવાદિ કરલુ ઘથી આગમાજ્ઞા છે સાધ્વી પુષ્પપૂલા પણ આ આજ્ઞાને અનુસરી આહારાદિ લાધી આપતી

પરજા મુશઠધાર ઘરસાદ ઘર્ષતી હતી છતા પણ પુષ્પપૂલા સાધ્વીય આહાર આપી આપ્યો ત્યારે અર્ણિકાપુત્રે તેમને કહ્યું કે-“હે ધ્રુતજ્ઞાને ! ઘરસાદ ઘરસવા છતા તમે કેમ આહાર આપ્યો?” તેણીય કહ્યું-“જ્યાં જ્યાં અચિત્ત અપ્વાય (પાણી) હતુ ત્યાંથી યત્નપૂર્વક આધી હું 'ગુરુપુન પૂછ્યુ-“તે અચિત્ત પ્રદેશ કયાથી આપ્યો?” જવાબમા તેણીય કહ્યું-“આપના પ્રસાદથી” ગુરુપ બલો પૂછ્યુ-“શુ તમને જ્ઞાન થયુ છે?” માધ્વીય કહ્યું-“હા, અપ્રતિપાતી (કેચલ્લજ્ઞાન) થયુ છે” આ વચન સામઠી ગુરુપ શીત્ર ક્રમા થઈ, મિથ્યાદુષ્ટત આપ્યુ અને આત્મનિદા ઘરતા કદેધા લાગ્યા કે-“મેં કેચલ્લીની આજ્ઞાતના કરી” બાદ સાધ્વીને તેમણે પૂછ્યું કે-“હુ સિદ્ધિ પામીશ કે નહીં?” સાધ્વીય કહ્યું-“ધીરજ રાખો, આપને ગંગા નદી

ઉતરતા જ જ્ઞાન-પ્રાપ્તિ થશે" વાદ આચાર્ય ઘણા લોકોની સાથે રત્ય નરી પાર કરવા નાચમા બેઠા જે જે ક્ષણે તેઓ બેસવા જાય છે ત્યાં ત્યાં ગીંબે બેસી જવા લાગ્યું. લોકો દુઃખવા લાગ્યા પડેલે લોકોપ તેમને ઉચકીને રાઈની નાખી દીધા તેમની દુઃખામી પૂર્વમયની છી જે મૃત્યુ પામીને વ્યતરી રાઈની તેણે જ આ સકટ ઝુથુ કર્યું હતું પાણીમા પડતા જ તે વ્યતરીપ તેમને રાઈની પરીવી લીધા તમના શરીરમાથી રુધિરની ધારા વહેવા લાગી પોતાને બહુ વેદના થતો હતો તેને લક્ષમા ન લેતા તેઓ વિચારવા લાગ્યા કે-“હો! માતા રુધિરથી અપ્કાયતા જીવોની વિરાધના થશે હુ કયો મદમાનો છું” જા કનને પછાતાપ ને આત્મનિદા કરવાપુષ્પ તેઓ ક્ષપકચેની પર બાહુડયપા કરે સર્થ કર્મે હાય પામતા કેવલજ્ઞાન થયુ આયુષ પૂર્ણ થતા તેઓ તરત ડાકાડ-કેવલ્લી થઈ મોક્ષે ગયા દેવોપ આથી તેમનો કેવલજ્ઞાન મહોત્સવ થઈ

આ કયાનો સારાથ ય થયો કે-વારણે-અપવાદમાર્ગે સાત્ત્વર કરે આપેલ આદાર કરવો ઉચિત છે, પરન્તુ પોતાની સગયદની જ્ઞાતર કરવડિના સાધ્વીપ લાવી આપેલ આદાર છે તો તેને પાસત્યો માનવો વલ્લી માયુ જાહી જાદે સમાપણ ન કરે તેને જ ગચ્છ જાણવો, તે મયથી ગાથા કહે છે કે-

જતથ ય અજ્ઞાહિ સમં, થેરા વિ ન ઉલ્લવંતિ ગયદસ્સા ।

ન ય જ્ઞાયન્તિ ત્થીણ, અગોવગાઈ ત્ત ગચ્છમ્ ॥ ૬૩ ॥

[પત્ર ચાર્યાભિં સમ, સ્થવિરા અપિ નોલ્લપન્તિ ગતદસ્સા ।

ન ચ ધ્યાયન્તિ સ્ત્રીણા-મદ્ગોપાદ્ગાનિ સ ગચ્છ ॥ ૬૪ ॥]

ગાથાર્થ-વલ્લી જે ગચ્છમા યુવાન તો જુ પળ જેમના દત્ત રાઈની રાઈ છે આ જુદ્ધ મુનિજનો પણ સાધ્વીઓની સાથે નિષ્કારણ રાઈની જુદ્ધ રાઈ તેમજ સ્ત્રીઓના અગોપાગને સરાગ દિષ્ઠી જોતા નથી તે જ ગચ્છ ગચ્છ રાઈ.

વિવેચન-ગાથાથ સ્પષ્ટ છે અગા આઠ છે-ને દત્ત કે જુદ્ધ, પદ્મ પીટ, પક્ક મસ્તક, પક્ક હૃદય અને પક્ક ઉદર (પેગ) કર, રાઈ, રાઈની, આગલીઓ પ્રમુખ ઉપાગો વહેવાય છે સુગચ્છવાસી માણે-રોગ રાઈની માથે સમાપણ ન કરે તેમ તેના અગોપાગનુ સ્મરણ પણ મદ્ગોપાદ્ગાનુ સ્મરણ ચિત્ત બ્યાકુલ થને છે અને સ્વધમ કે સ્વાધ્યાયમા મિત્ત મિત્ત રાઈની નથી આ જ સમયમા વિશેષ સાવચેતી રાખવા શાસ્ત્રકાર કમ્ત છે કે-

વજેહ અપ્પમત્તા !, અજ્ઞાસંસમ્મિ અપિન્નિયમરિમ્મી ।

અજ્ઞાણુચરો સાદ્, લહ્હ અકિત્તિં હુ ત્તિવેણ ॥ ૬૩ ॥

[વર્જયતામ્રમત્તા !, આર્યાસસર્ગીઃ અગ્નિવિપસદશીઃ ।

આર્યાનુચરઃ સાધુ-લેખતેઽકીર્તિં ચ અચિરેણ ॥ ૬૩ ॥]

ગાથાર્થ—અરે અપ્રમાદી મુનિરો ! તમે અગ્નિ અને વિપ(કૌરવ)ની જેવી અનર્થકારી સાધ્વીઓનો સસર્ગ ત્યજી ઘો, કારણ કે સાધ્વીને અનુસરનારો માધુ યોડા જ સમયમા અવશ્ય સર્વત્ર અપકીર્તિ પામે છે.

વિવેચન—અપ્રમાદી મુનિઓને પણ સાધ્વી-ભંગનો નિવેધ કર્યો છે તો પ્રમાદી માધુઓની તો શા માટે વરવી ? તને પણ મપૂણતવા નિવેધ સમજી જ લેવો જોઈએ જેમ અગ્નિ પોતાને અને પાસે રહેનારને ચાલે છે તેમ સાધ્વી-સસર્ગ ઉભયના ચારિત્રને દમ્બ કર છે જેરનુ કદાપિ પારસુ વરવામા આશ્વત્થ નથી, કારણ કે તેના સ્વભાવ જ મૃત્યુ પમાદ્યમાનો છે તેમ દ્વો-સસર્ગનો વીર્ય દ્રષ્ટિથી વિચાર કરીને જ શાસ્ત્રકારાણ નિવેધ કર્યો છે યજ્ઞી સ્ત્રીને વાચ અને સર્પનો પણ ઉપમા આપવામા આવી છે ‘તદ્ગુરુવેચારિણ પ્રવીર્ણકમા કમ્બુ ઁ કે-“ જાઓ ચિય હમાઓ ક્ષિતિયાઓ અણેગેહિ કદ્ધરસહસ્તેહિ વિવિહપાસ પદિપદેહિ કામરાગમેદેહિ ધ્રિયાઓ નિ ધરિસાઓ ત જહા-પગદ્ધ વિસમાઓ, પિયરુસળાઓ, પિયરુચળરુહરીઓ, કદ્ધવવેમગિસ્તિહીઓ, અધરાદસહસ્તધ-રણીઓ, પ્રમવો રોગસ્ત્ર અસલિલપ્પલાવો સમુદરઓ ॥” આ વાઠથી સ્ત્રીને ઘાણુ વિશેષનો આપવામા આવ્યા છે—૧ ચિષમ-વોરને સ્વધર ન પડે તેવા સ્વભાવવાળી, ૨ મનોહર રસળાપાળી-રાષ, મોઢ કર તા પણ મળી લાગે તથી, ૩ મિદ્ધ ઘણતમી ચેલ, ૪ કૃત્રિમ પ્રેમની મદી, ૫ દહારા અપરાધોની મૃમિ, ૬ રોગોના કારણમૂત, ૭ ઘટ્ટનો માથ કરનારી, ૮ પુદ્ગલાના વિનાશ કરનારી હોવાથી જાડકી સદશ, ૯ રુઝાનો માથ કરનાર, ૧૦ અવિતયનો આશાસ, ૧૧ કપ ટની ક્ષાણ, ૧૨ જેરનુ નિમિત્ત, ૧૩ શાકનુ સ્થાન, ૧૪ અમર્યાદાનો આમ્રમ, ૧૫ રોગનુ ઘર, ૧૬ દુષ્ટ ચારિત્રી, ૧૭ મોહાદિકનો માતા, ૧૮ જ્ઞાનથી ચઢાવતારી, ૧૯ શીલના માથ કરનારો, ૨૦ ધર્મમા ચિત્તકારી, ૨૧ સાધુઓનો શત્રુ, ૨૨ આચારશીલ પ્રાણીઓને દુષિત કરનાર, ૨૩ કર્મરૂપા રક્તના યગોષા સમાન, ૨૪ માક્ષમર્જમા જનારને રોકવા માટે પાટિયા સમાન, ૨૫ દારિદ્ર્યનુ સ્થાન, ૨૬ સર્પ સમાન અત્યમ્થ કૌરવાળી, ૨૭ કામદેવને ધરણ, ૨૮ સિંહ જેવી દુષ્ટ હૃદયવાળી, ૨૯ ધામથી આલ્હાદિત ધૂવો જેમ માલૂમ ન પડે તમ અપ્રમદ આશયવાળી, ૩૦ કપટીના માફક લેકડો યથનામા યાધનારી, ૩૧ વાધમા પડેલ પ્રતિરિધ પ્રદશ્ય ન થઈ શકે તેમ અપ્રાપ્ય માનસિક વિચારવાળી, ૩૨ યજ્ઞતરીયા સ્વભાવવાળી, ૩૩ પર્વતના માગની પેઠ અનેક સ્થલે વિચરનારા

ચિત્તવાહી, ૩૪ ઘોડા હૃદયવાહી, ૩૫ કૃષ્ણ સર્પની માફક અધિશ્વસનીય, ૩૬ સપ્તાના રમ જેવી ક્ષણગ્રીવી પ્રીતિવાહી, ૩૭ સમુદ્રના તરંગ જેવી ઘચલ સ્વભાવવાહી, ૩૮ મત્સ્યની માફક શુભ છલવાહી, ૩૯ બાનરની માફક ઘપલ ચિત્તવાહી, ૪૦ મૃત્યુની માફક વિશેષતા રહિત, ૪૧ ચમરાજની માફક નિષ્કરણ, ૪૨ વરુણદેવની જેમ ઘને હસ્તમા પાણવાહી, ૪૩ નદીની માફક અધોગમન કરનારી, ૪૪ કૃષ્ણ જેવી, ૪૫ નરકની જેમ ગ્રાસદાયક, ૪૬ ગધેદાની જેમ દુષ્ટ આચારવાહી, ૪૭ દુષ્ટ અશ્વની પેઠાદસમીય, ૪૮ દુષ્ટ સર્પની માફક અસ્થિર અત કરણવાહી, ૪૯ અધકારમાં જેમ પ્રવેશી ન શકાય તેમ ન પ્રવેશ કરી શકાય-જાણી ન શકાય તેવા વિચારવાહી, ૫૦ ચિપ્પેલીની માફક અસ્વાદનીય, ૫૧ ગ્રાહ નામના મત્સ્યવાહી થાયમા પ્રવેશ ન કરી શકાય તેમ અપ્રાદ્ય વિચારવાહી, ૫૨ સ્થૂળમ્બ રાજાની જેમ અપ્રશસનીય, ૫૩ કિપાકના ફલની જેમ મધુર પણ પરિણામે દુઃખ દાયક, ૫૪ જેમ જાલી મુઠ્ઠી ઘાલકને માહિત કરે તેમ લોભ પમાડનારી, ૫૫ માસની પેશીની માફક ઉપદ્રવ કરનારી, ૫૬ સલ્લમતા મસાલની માફક ઉપ સ્વભાવવાહી, ૫૭ દુષ્કર રીત રક્ષણીય, ૫૮ ઘણો વિચવાદ કરારી, ૫૯ દુગ્ધછા ઉપજાવનારી, ૬૦ જાદુ ચાલનારી, ૬૧ અગમીર, ૬૨ અધ્યક્ષનીય, ૬૩ અસ્થિર, ૬૪-૬૫ દુઃખપૂર્વક રજાય તથી તમજ રક્ષણ કરાય તથી, ૬૬ બ્રહ્માતા કારક, ૬૭ મહાકવિ-કટોર, ૬૮ વૃદ્ધ વર રાણનારી, ૬૯ રૂપ તથા સૌભાગ્યને અગ્ર ઉપસત, ૭૦ સર્પની માફક વ્યગતિવાહી, ૭૧ અટકાતી માફક વિષમ માગવાહી, ૭૨ સજ્જન તથા મિત્રમાં મેદ પદાવનારા, ૭૩ પરદોષમક્ષણક, ૭૪ કૃતપ્રી, ૭૫ ઘટ્ટને શાધનારી તથા છટ્ટને ઝોનારા, ૭૬ વ્રજાતમા ચમરાજ સરસા, ૭૭ ઘચલ, ૭૮ જાતિમદ્દ કરાવનાર, ૭૯ ક્ષણમા રાત્રી ને ક્ષણમા રાપિત, ૮૦ વિપત્તિનુ સ્થાન, ૮૧ પુરુષને માટે દારદા ધિાનો ગલ્લાફાસો, ૮૨ વાણ ધિનાની અટકી જેવી, ૮૩ ઘતરળી નદી જેવા, ૮૪ અપૂર્ણ ધ્યાધિ, ૮૫ નિરવનુ રહન, ૮૬ અદૃશ્ય ઉપસર્ગ, ૮૭ ક્ષણમાત્ર રતિ-આનદને ઉપજાવનારી, ૮૮ ચિત્તના ધ્રમ કરાવનારી, ૮૯ સઘ પ્રવારના દાહ સ્વરૂપ, ૯૦ વામને ઉત્પન્ન કરાવનારા, ૯૧ વજ્ર જેવા તીક્ષ્ણ અગ્નિ સદૃશ, ૯૨ જલ રહિત સમુદ્રના ઘાપ જેવા ભયમદ્ વિશેરે ધિગરે

કેટલાક છોવાચક શબ્દોના અર્થ પણ જાણવા જવા હાં અગ્રે નિર્દેશ્યો છે-
 ૧ નારી=ન+અરિ-કામ, મોગ અને રનેદરાગી પુરુષને વધ, વધન વિગેરે કદ પમાડે તેથી તેથી છો પુરુષને માટે અરિ ઘટલે શત્રુ સદૃશ છે ૨ મહિલા=શિવ પિગરે અનેક પ્રકારની કલાઓદ્વારા પુરુષોને મોહ ઉપજાવ ૩ પ્રમદા=પુરુષને મદા-મત્ત કરે ૪ મહિલિયા-અત્યંત કલહ ઉત્પન્ન કરે ૫ રામા=દાવભાવદ્વારા પુરુષોને રમકઢાની માફક ચયેષ્ટ રમાડે ૬ અગના=પ્રાણિયાન પાતાનુ અગ દેસાદો અમુરાગ ઉપજાયે, ૭ લંભા=છોને અર્થે યુદ્ધ કરે, મૂલે ઘરે, તદક

दाक्षे इत्यादिक कष्टसहन करवा छता राजी न पाय ८ योपित=पुरुषोने भोगयीने
 धमे-त्यजे ९ वनिता-नाना प्रकारना भावोद्वारा पुरुषाने वचे-ठग आ प्रमाणे
 स्त्रीगाला शब्दाना अर्थ विविध होते थाय छ छीदशवेकालिख सूत्रमा वक्षु छे के-
 “विभूसा. इत्थिससग्गी, पणीअ रसमोजण । नरस्ससगवेसिस्स, विस तालउड
 जहा ॥ १ ॥” विभूषा-शरीर तथा वस्त्रोनी शोभा करधी, स्त्रीससर्ग-स्त्रीनो
 परिचय करवो, तेनी साथे हल्लबुमळ्बु, रसमोजन-घृत आदि विगयोनी आहार
 करवो—आ वधी प्रिया जेने आत्मानी गयेषणा करवी छे—आत्महित साधयु छे
 सेवा प्राणीमे माटे तालपुट शेर जेयी छे अर्थात् स्त्रीपरिचय कोइ पण रीते
 हितकारक नथी ज भोजा शास्त्रकारा पण वहे छे के-

आरतं सशयानामविनयमवन पत्तन साहसानां, दोषाणा सन्निधान
 कपटशतगृह क्षेत्रमप्रत्ययानाम् । स्वर्गद्वारस्य विघ्नो नरकपुरमुद्य सर्वमायारुण्डः,
 स्त्रीयन्त्र केन मृष्ट विषमविषमय सर्वलोकस्य पाशः ॥ १ ॥ नो सत्येन मृगाङ्ग
 एव वदनीभूतो न चेन्दीवर-द्वन्द्व लोचनता गत न कनकैरप्यङ्गयष्टिः कृता ।
 किंत्वेव कनिभिः प्रतारितमनास्त्रस्य विज्ञानक्षपि, त्वद्मासास्थिमय वपुर्मृगदृशां
 मत्वा जनः सेवते ॥ २ ॥ यदेतत्पूरेन्दुद्युतिहरमुदाराकृतिधर, मुखाब्ज तन्वद्गुह्याः
 क्रिल वसति यत्राधरमधु । इद तत्किम्पाकद्रुमफलमिवातीव विरस, व्यतीतेऽस्मि-
 न्काले निषमिन भविष्यत्यसुखदम् ॥ ३ ॥ व्यादीर्घेण चलेन चक्रगतिना तेज
 भिना भोगिना, नीलाब्जद्युतिनाऽहिना वरमह दष्टो न तच्चक्षुषा । दष्टे सन्ति चिकि-
 त्सका दिशि दिशि प्रायेण पुण्याधिनी, मुग्धाक्षीक्षणवीक्षितस्य न हि मे वैद्यो न
 बाष्प्यौषधम् ॥ ४ ॥ ससार ! तव निस्तार-पदवी न दवीयसी । अन्तरा दुस्तरा
 न स्यु-र्यदि रे मदिरेक्षणाः ॥ ५ ॥ नून हि रे कविवरा विपरीतबोधा, ये नित्य-
 माहुरबला इति कामिनीनाम् । याभिर्विलोत्तरतारकदृष्टिपातैः, शक्रादयोऽपि
 विजितास्त्वबलाः कथ ता ॥ ६ ॥ जल्पन्ति सार्धमन्येन, पश्यन्त्यन्य सविभ्रमाः ।
 हृदये चिन्तयन्त्यन्य, प्रियः को नाम योपिताम् ? ॥ ७ ॥ स्मितेन भावेन च
 लज्जया मिया । पराद्रमुखैरर्द्धकटाक्षवीक्षितै । वचोभिरीर्ष्याकलहेन लीलया,
 समस्तभावैः खलु बन्धन स्त्रियः ॥ ८ ॥ शक्राक्षी आवर्तवाल्लु (जलमा जेम
 आधत-भमर-धमल पडे छ अने तेमा कोइ प्राणी आवी जाय तो चकर खार्ने इवो
 जाय), अविनयनु स्थान, महासाहसनु निवास, दोषोना निधानरूप, सैकड़ो कपटना
 घररूप, अविभासना क्षेत्ररूप, स्वर्गलोकमा अता विघ्नमूत, नरकना दरवानारूप,

વપટના કરદિયારૂપ છીરૂપી યંત્ર કે જે સર્વ જીવોને માટે પાશ-ફાંસા સમાન અને અમૃતમય ફેર (દેસાચે અમૃત સદૃશ લાગે પરંતુ પરિણામે થિપ જેવું મૃત્યુ નાનક) જેવું છે તે કોણે સર્જ્યું ? અર્થાત્ છીં ઊપરના નવ પ્રકારોદ્ધારા દુઃખકારક છે (૧) છીંનું મુખ કદ ચંદ્ર જેવું નથી, તેના ઘેરો નેત્રો કમલ સમાન નથી તેમજ તેનું શરીર સુવર્ણ સદૃશ પણ નથી-આ તો કવિની વલ્પના માત્ર છે તે જાણવા છતાં પણ મૂઢ માણસા પામડી, માસ અને હાડકાવાળા આ છીં-શરીરને સેધી રહ્યા છે તે તેઓનો ચરેચર ધ્રમ છે (૨) પૂર્ણિમાના ચંદ્રનાં કાતિને હરી લેનાર છીંના મુલકમલને વિષે એ અધર(ઓષ્ટ)રૂપી મધ છે તે વિંપાવના ફલની જેમ અત્યંત ગિરસ છે અને યૌવનકાલ અથવા મનુષ્યમવરૂપી વાલ ધ્વતીત થઈ ગયે છતે ફેરની માફક અત્યંત દુઃખદાતા છે વિષમિધિત મિષ્ટાન્ન પ્રથમ સ્વાદિષ્ટ લાગે પરંતુ પરિણામે પ્રાણઘાતક નિષદે તેમ છીંનું મુલકમલ દુર્યાદિ પરિણામે નરકદાયક છે (૩) અતિશય લાવા, વપલ મેઝવાલો, વાકી ગતિવાલો, તેજસ્વી અને નીલ કાતિવાલો સપ હમે તો સારા પરંતુ છીંના વશુથી ઢસાતુ સાદ નહીં સપ હમે તો કોઈ પણ સ્થલેથી વૈષ મેલવી ઉપચાર કરી ઘવાય પરંતુ આ છીં-નેત્રથી ઘીંધાયેલાને માટ કાઈ પણ વૈષ કે ઔષધ નથી (૪) આ સત્તારૂપી સમુદ્રને તરીકે જ્યોત્સ્ન વર્ષ મુશ્કેલ નથી-જા વચમા આ છીંરૂપી વુસ્તર વિષ્ણુ ન હાય તો (૫) જે વધિઆ છીંઓને અવલા (ઘલ વિનાની) કહે છે તે શુદ્ધિ વિનાના જગાય છે કારણ કે છીંઓ પાતાના વપલ મેઝ-કટાક્ષથી દુગ્ધ જોવાન પણ મહાત કર્યા છે તો તેથી છીંઓને અવલા કેમ કહેવાય ? (૬) ઘલો તે કોઈની સાથે વાત કરી રહી છે, કોઈની સાથે વિષ્ણુ વિલાસપૂત્રક દર્શી રહી હોય છે અને અત કરણમા કાઈ અંચ પુરુષનું જ ચિંતન પાલી રહ્યું હોય '૩-આવા છીંને પાતાના વલ્લભ કાળ હોઈ શકે' (૭) અલપ હાસ્યથી, હાસમાયથી, શરમથી, ભયથી, પરાગમુલ્ય યનવાથી, મેઝકટાક્ષથી, વચનથી, દુર્યાધા, કલહથી, ક્રીડાથી અગર સમસ્ત પ્રકારના ભાવોથી છીં વધનરૂપ નિષદે છે (૮) આવા રોત છીંઓના અનેક પ્રકારના ઘુગુંળા વિચારી સાધુ પુરુષે તો તેને નવ ગમના નમસ્કાર જ કરવા છીંના પરિચય માત્રથી * કુલધાલુક

* કોઈએક આચાર્યને કવિનથી શિષ્ય હતો આચાર્ય તેને તેના વર્તન વચ્ચે શિષ્યામણ આપે તો તે સ્વલો રોષે મરાતો શુદ્ધ એકદા રેવતાવલની (ઉત્તરાખ્યયનસૂત્રમા શ્રીશિષ્યાવલ કહેલ છે) યાત્રાપ ગયા ત્યાં પણ આ શિષ્ય યાત્રાજી છીંઓ ઊપર વુદ્ધિ કરવા લાગ્યો શુદ્ધ તેને નિવાર્યો દલે તે કોષિત થયો પોતાને દિતશિષ્યામણ આપનાર શુદ્ધ ઊપર હવે તેને પૂરો કટાલો આપો દલે તેમને યમરાજ-સદનમા મોકલી આપવાનો નિર્ધાર કરી તેને યાત્રા કર્યા બાદ પાલ વલ્લભા ગુલમહારાજ પર પાલ રહાને એક પથરનો ચોટા ચોલો મળ્યાવ્યો પરંતુ મામ્યમોળથી તે પથરનો ચોલો આચાર્યના ઘેરે પગ વચે થઈને નિકળી ગયો શુદ્ધ તેન ઉપાલમ આપતાં કહ્યું કે-દે દુરાત્મર ! આ જીજ્ઞાસી જ તારો વિનાશ થશે

દાસો इत्यादिक कष्टसहन करवा छता रामी न थाय ८ योपित=पुदपोने भागवीने
 धમે-त्यજે ૧ વનિતા-નાના પ્રકારના ભાવોદ્ધારા પુરુષાને ઘર્ષ-ઠગ આ પ્રમાણે
 છીવાછા શબ્દોના અથ વિવિધ રીતે થાય છે સીદશધેવાલિય સૂત્રમા વશુ છે કે-
 “विभूसा इत्थिससग्गी, ण्णीअ रसभोजण । नरस्ससगवेसिस्स, विस तालउड
 जहा ॥ ૧ ॥” વિભૂસા-શરીર તથા ઘસોની શોભા કરવી, છીસસર્ગ-છીનો
 પરિચય કરવા, તેનો સાથે હલ્લુમઝલ્લુ, રસભોજન-ધૂત આદિ વિવિધોનો આહાર
 કરવો-આ વધા મિયા જેને આત્માની ગવેષણા કરવી છે-આત્મહિત સાધતુ છે
 તેણા પ્રાણીને માટે તાલપૂટ શેર જેવી છે અર્થાત્ છીપરિચય કોઈ પણ રીતે
 દિત્તકારક નથી જ યોજા શાસ્ત્રકારા પણ કહે છે કે-

આવર્ત. સસ્યાનામચિનયમન પત્તન સાહસાનાં, દોષાણા સન્નિધાન
 કપટશતગૃહ ક્ષેત્રમપ્રત્યયાનામ્ । સ્વર્ગદ્વારસ્ય ચિમ્નો નરકપુરમુચ્ય સર્વભાયાકરણ્ડઃ,
 સ્ત્રીયન્ત્ર કેન સૃષ્ટ વિપમવિપમય સર્વલોકસ્ય પાશઃ ॥ ૧ ॥ નો સત્યેન મૃગાઙ્ક
 એવ વદનીભૂતો ન ચેન્દીવર-ઢન્દ લોચનતા ગત ન કનકૈરપ્યજ્ઞયદિઃ કૃતા ।
 કિંત્વેવ કપિભિઃ પ્રતારિતમનાસ્તસ્વ વિજાનન્નપિ, ત્વદ્માસાસ્થિમય વપુર્મૃગદર્શા
 મત્વા જનઃ સેવતે ॥ ૨ ॥ યદેતપૂર્ણેન્દુઘતિહરમુદારાકૃતિધર, મુસાબ્જ તન્વદ્વન્યાઃ
 ફિલ વસતિ યત્રાધરમધુઃ । શ્દ તત્કિમ્પાકદ્રુમફલમિવાતીવ વિરસ, પ્યતીતેઽસ્મિ-
 ન્કાલે વિપમિર મવિપ્યત્યસુસદમ્ ॥ ૩ ॥ વ્યાદીર્ષેણ ચ્ચલેન વક્રગતિના તેજ
 ધિના મોગિના, મીલાબ્જયુતિનાઽહિના પરમહં દષ્ટો ન તચક્ષુપા । દષ્ટે સન્તિ ચિકિ
 ત્સકા દિશ્ચિ દિશ્ચિ પ્રાપેળ પુણ્યાર્થિનો, મુઘ્ધાશીક્ષણવીક્ષિતસ્ય ન હિ મે વૈદ્યો ન
 વાઽપ્યૌપધમ્ ॥ ૪ ॥ સસાર ! તવ નિસ્તાર-પદવી ન દવીયસી । અન્તરા દુસ્તરા
 ન સ્યુ-ર્વદિ રે મદિરેક્ષણાઃ ॥ ૫ ॥ નૂત હિ રે કવિવરા વિપરીતવોધા, યે નિસ્ય-
 માદુરબલા ઇતિ કામિનીનામ્ । યાભિર્વિલોલતરતારકદષ્ટિપાતૈ, શ્રક્રાદયોઽપિ
 વિજિતાસ્ત્વનલાઃ કથ તાઃ ॥ ૬ ॥ જલ્પન્તિ સાર્ધમન્યેન, પશ્યન્ત્યન્ય સવિબ્રમાઃ
 હૃદયે ચિન્તયન્ત્યન્ય, પ્રિયઃ કો નામ યોપિતામ્ ? ॥ ૭ ॥ સ્મિતેન માવેન ચ
 લજ્જયા મિયા । પરાદ્મુલૈરર્દકટાક્ષવીક્ષિતૈ । વચોભિરીર્પ્યાકલહેન લીલયા,
 સમસ્તાભૈઃ સ્તુલ વન્ધન દ્વિપઃ ॥ ૮ ॥ શકાકૃપી આવર્તેષાતુ (જઝમા જેમ
 આવર્ત-મમર-વમલ પડે છે એવે તેમા કોઈ પ્રાણી ધ્રાવી જાય તો વ્યકર ધાર્દને ફૂંચી
 જાય), અધિનયનુ સ્થાન, મદાસાહસનુ નિવાસ, દોષાના નિધાનરૂપ, સેકડો કપટના
 ધરૂપ, અધિભાસના ક્ષેત્રરૂપ, સ્વગલ્લોકમા ભર્તા, વિગ્રમૂત, નરકમા દરવાજારૂપ,

મુનિ પતિત થયા કેટલાક પુરુષ પણ દુર્ગુણી હોય છે, તેથી સાધ્વીપ પણ તેવાથી સાધવેત રહેયુ આ સમયમા +મનિરચનું દષાત જાણના યોગ્ય છે આ કરી કહ્યું કે-હે મુનિવર્ય ! ત્યાંને ત્યાંને ચૈત્યો ત્યા મુનિઓને વહન કરીને મારે મોઝન લેવાનો નિયમ છે તો જાણ કૃપા કરી, નિર્દોષ આહાર-પાણી સ્વીકારી મને હૃતાર્થ કરો કુલશાલુક મુનિએ તેની વિવિધ માંય રાહી આહાર પ્રહન કર્યો ચતુર્દશી માગધિકાએ મોદકના આહારમાં નેપાઢાના પૂર્ણની નાની નાનો મોઢોઓ મિશ્રિત કરી દીધી હતી તેથી મુનિને તે આરોગતા ઇતિહાસ(શ્વાસ)નો વ્યાધિ ઉત્પન્ન થયો

માગધિકાની યુક્તિ ચરાચર સફલ થઈ તેણે જ્ઞાન્ય ગણિકાઓદ્વારા કુલશાલુક મુનિની સેવા-શુભ્રા શરૂ કરાવી મુનિ પણ મજાના વ્યાધિથી જર્ણવત પીડાતા હતા તે આ ગણિકાઓના ઉપચારથી પ્રમોદ અનુભવના નતવા પ્રતિદિનના આ જ્યવશાયથી કુલશાલુક મુનિ ચારિત્રથી જાદ થયા પછી તો તે કુલિક પાસે ગયા અને વિશાલમા કપટથી સ્તુત પણ જોરાથી નજાબ્યો વિશાલનુ પતન થયું.કુલશાલુક મુનિ પણ કુર્બેતિગામી થયા આ સમયે વિરોધ હતાંત જાણવાની દૃષ્ટા શાલાએ હપદેશપ્રાસાદ મળના પ્રપમ સ્વંમધુ ચૌદમું વ્યાસ્યાન વાંચયુ

+ સુદર્શનપુર નામના નગરમાં મનિરચ રાજવી હતો તેને યુગશાહુ નામનો જમુ જન્મ હતો તે યુગરાજને કપમાં રમા સરસી સૌંદર્યવતી મદનરેજા નામની સ્ત્રી હતી તેના મત્યંત કપરાશિ-થી મોહિત થયેલ રાજાએ મનમાં વિચાર્યું કે-“ આ મદનરેજાને મારે કોઈ વળ પ્રકારે પ્રહન કરાવી તેના ધિવાયનો મારો જ-મ અને રાગ્યશાન્તી થવા છે ” તેણે મદનરેજાને પોતાના પાછમાં પકાવવા માટે એક વિકલ્પના ઢાઢીદ્વારા ઉત્તમ તાલૂક,વજામરન, પુષ્પ વિગેરે મોકલાવ્યા મદન રેજા રાજાનો પ્રારામ સમગ્રી રાહી મહીં તેણીએ રાજાનો “પ્રસાદ” સમગ્રી તે સ્વીકારી સીંદું ધોજા દિવસ માદ રાજાએ તે ઢાઢીદ્વારા પોતાની મદનાપુર સ્થિતિ કહેવારાથી રાહીના વજા જેવા કટોર જ્વન ઢાંમઢી તેણીએ કહ્યું કે-“ગણિકા પ્રમુજ સ્ત્રીઓના વંધુજન પણ મોળ માટે તેઓની પાસે જવા સમયે થતા નથી,તા તારા રાજાને સુદર અત પુર છતાં તે મૂઢ નારહી પ્રપાવનાર તાર સ્ત્રીમાં કેમ રાજે છે ? રાજાએ તો પરસ્ત્રીની કદી પણ દૃષ્ટા ન કરાવી, કેમકે વિશ્વને વિષે લોકો તેનું જ અનુકરણ કરે છે જો કશાવ રાજા મારા પર વચ્ચારકાર કરશે તો હુ માક ચરીર આપ વાને વદતે માપ પ્રાપ્ત જ આપીશ ” વાસીએ આ સર્વે દહીકત રાજાને કહી રાજા વિશેષ કામા તુર થયો પરન્તુ યુગશાહુની હૈયાતિમા તે ખર્ડ કરી શકના સમર્થ નહોતો એટલે ત તેને હજવાના વેપારો રોપવા લાગ્યો

એકદા યુગશાહુ મદનરેજા સાથે કીજા કરવા ઉઘાનમાં ગયેલ અઢઢીજા કરી રાત્રિના સમયે તે કદલીદહમાં હતો એવામાં મનિરચ પણ યુગશાહુને હજવાની સુદિધી જાદગ લઈ ત્યાં જાવ્યો યુગશાહુ સાથે કૃત્રિમ વાર્તાલાપ કરી, પ્રવળ સાધી તેના પ્રત્યે તેળ જાદગનો પ્રહાર કર્યો યુગશાહુ પાવલ થદ નીચે પટયો મદનરેજાના હાહાકારથી પાસેના સુમટો રોહી આ-યા,પણ યુગશાહુએ કહ્યું કે-અરે સુમટો ! મારા સહોદરને હજશો નદીં તેના વર્ડે દોષ નથી, મારા પૂર્વ કર્મનું જ આ પરિણામ છે મનિરચ પણ પોતાનું કાર્ય લિઠ્ઠ જમુ આળી હર્ષિત થઈ ધરે આખ્યો ત્યાં તેને જક-રમાત્ સર્પ-કહ્મ થયો, કહ્યું છે કે-મત્યમ્ત ઉમ પુમ્મ કે પાપનુ પઠ્ઠ જા જોઢને વિષે જ જન

गुह्य निर्मलदेवा करवायी ते स्वायी जाव्यो गयो अने खी रहित एकांत स्थाननी शोध करतो एक नदीने सामे किनारे जह मातापना देवा लाग्यो तेने कोई पण प्रकारे गुह्य-कनन मिथ्या करवु हवु तेनी तपस्या तीव्र होती तेना उग्र तपना प्रभावशी नदीनो प्रवाह, तेनी तरफ वहेता हतो तेने बदले बीजी दिशामां बहेवा लाग्यो एटले लोकोए तेनी ' कुलवालुक ' एवा नामनी प्रसिद्धि करी

देव-प्रभावशी भेणिक महाराजने दिव्यकुटुक, ध्वजार चरनो द्वार, दिव्य बल्लो अने सेवनक हस्तीनी प्राप्ति कयेल ते तेमथे पोताना पुत्र हल्ल-विहल्लने अर्पण करेल कुणिकनी पत्नी पद्मावती हमेशां तेनी मागणी कया करती भेणिकना मृत्यु बाद कुणिके हल्ल-विहल्ल पाछे तेनी मागणी करी कुणिक सबसत्ताधीश हतो एटले हल्ल-विहल्ल पोताना मातामह चेटक(बेवाराजा)ना आश्रये बाल्या गया कुणिके तेआने सोंपी देवा कहेबरायु चेटक महाराजाए शरणागत दोहिनीने सोंपवाना इकार कयों कुणिके विशाखा नगरी पर हल्लो कयों, बने बाहु विपुल सैन्यसमूह एकत्र कयो बने महारथी अने समर्थ राजवी होइने एकबीजायी गाव्या जाय सेवा न हता चेटक महाराजाने देवोए अमोघ बाण आपेल, के जेना प्रहारशी अवश्य मृत्यु थाय ज तेमने हमेशां एक ज बाण मूकशाली प्रतिका हतो मरणातना दश दिवसना मुदमा हमेशाना एक ए प्रमाणे चेटक महाराजाए कुणिकना काल, महाकाल बिगेरे दश माईमोने हणी नाक्या आ कदण बनावशी शोकप्रस्त बनी कुणिके अहमत्पदना सोंघमें इ अने चमत्प्रभु आराधन क्यु तेओए आवी कयों के-चेटक महाराजा जेन होवाथा जमारा साधर्म्य छे, अमे तेमने मारी राकछु नहीं परन्तु तमारा बचावने मोटे वज्रमय कवच करछु. आ प्रमाणे कहौने तेने शिलकटक अने रयमूठक आप्या तेना प्रभाव ए हतो के शत्रुसैन्या एक कांठरी नाक्यो होय तो ते माठां शिलाकैवो पड़ने अने एक काटो घातक बनाने सहार करतो तेना आवा प्रभावशी चेदा महाराजाना बणा सुभटो मरी गया चेदा महाराजाए जते मुदमा आवी कुणिक ऊपर बाण छोड्यु पण ते वज्रमय कुबबने कारये निष्फल गयु बीजे दिवसे पण तेमज गयु एटले श्रीजे दिवसे तेमथे विशाखा नगरीना दरवाजा बन्द कराव्या

विशाखा नगरभा गड कब्जे करवो ते अवगत दुष्कर कार्य हवु कुणिके चेतो नाक्यो बार वध सुधी चेतो धान्यो छता परिणाममा शून्य कुणिक गहन विचारमा पडी गयो तपासने अते जणायु के-विशाखा नगरीमा के श्रीमुनिसुव्रतस्वामीनो स्वरूप छे देना प्रभावशी विशाख्यनु पतन यवु नथी, जो ते स्तूपने जटमूलशी खोदी कदवावा आवे तो ज विशाख्यनु पतन थाय पण आ कार्य कोण करी शके " लोडोनी धद्रानो गेरलाम ते तेवो कोई वाधुपुरुष हाय तो ज आ कार्य बनी शके, पण समरभूमि पर छाड लाववा बचावो ! तेणे पोताना चरपुडोने नारे दिशामा तपास करवा मोकल्या तपासने भंते तेने कुलवालुक मुनिनी बातमी मळी तेने पतित करवा अने कोई पण हिंसावे पोतानी पाछे काववा पोतानी चतुर मागधिका नामनी गणिकाने कछु

मागधिका पोताना मुरकेल कार्यशी अजाणी नहोती तेण सावुने पारमा पकडवा आविकानो स्वाय सज्यो अने जे थळे कुलवालुकमुनि आतापना कई रक्षा हता त्या गड, मुनिने बदना

[સ્થવિરસ્ય તપસ્વિનો વા, યદુશ્રુતસ્ય વા પ્રમાણભૂતસ્ય ।

આર્યાસસર્ગ્યા, જનવચનીયતા ભવેત્ ॥ ૬૪ ॥

કિં પુનસ્તરુણોઽયદુશ્રુતશ્ચ, ન ચાપિ દુ વિકુપ્તપશ્વરણઃ ।

આર્યાસસર્ગ્યા, જનવચનીયતા ન પ્રાપ્નુયાત્ ॥ ૬૫ ॥]

ગાયાર્થ-શુદ્ધ, તપસ્વી, યદુશ્રુત અને સર્વ જનને માન્ય મુનિરાજને સાધ્વીનો સસર્ગ લોકનિદાનો હેતુ થાય છે તો પછી જે યુવાન, આગમબોધ વિનાના, રિક્કટ (અદ્વમ ઉપરાંત) તપ નહીં કરનારા એવા મુનિ લોકનિદાને પાત્ર કેમ ન થાય ?

વિવેચન-વિધવિધ પ્રજારત્ની ઉગ્ર તપસ્યા કરનાર, આગમના જ્ઞાતા અને પોતાના ચારિત્ર-પાલનથી તેમજ વ્યાખ્યાનશૈલી આદિ કુશલતાથી યદુમાનને ધોમ્પ, પૂજ્ય પદ્યા સાધુ પળ જો નાપ્તી સાથે પરિચય રાખે, તેનો આગેલો આદાર વાપરે તો લોકો નિદા કરે છે કે-તેઓને પરસ્પર મેલ હોવાથી કંઈક દ્રવ્ય, સ્નેહના કારણ વિના કોઈ સમય ઘરાયે નહાં આ પ્રમાણે કુશલાના વમલમાં પડી જાવો વર્મચક્ર કરે છે અને સાધુઓ તેમા નિમિત્તભૂત થને છે. સાધ્વીસગથી આગમજ્ઞાતા અને શીર્ષપર્વાથી નાધુ જા નિદાને પાત્ર બની શક્તા હોય ત્યાં તદ્દન અને નૂતન સાધુમૈ તો ઘાત જ શા માટે કરવી ? આ સવધી વિશેષ ઘળન જળાવતા કહે છે કે—

જઙ્ઘિ સયં ધિરચિત્તો, તદ્દિ સસમ્ગિલદ્ધપસરાય ।

અગ્નિસમીવે વ ધય, વિલિજ્જ ચિત્ત રુ અજ્ઞાય ॥ ૬૬ ॥

[યદપિ સ્વયં સ્થિરચિત્તસ્તથાપિ સસર્ગ્યા લબ્ધપ્રસરયા ।

અગ્નિસમીપે ઇવ છૃત, વિલીયતે ચિત્ત રુ આર્યાયાઃ ॥ ૬૬ ॥]

ગાયાર્થ-કદાચ સાધુ દૃઢ અતઃકરણવાળો હોય તો પણ સાધ્વીનો સસર્ગ વધવાથી, અગ્નિ સમીપે જેમ ધી ઓગળી જાય તેમ તેમનું ચિત્ત જરૂર ડગી જાય,

વિવેચન-સાધ્વી સાધુ પાસે ધારધાર આવે-જાય કે સાધુ સાધ્વી પાસે ધારધાર આવે-જાય ત્યારે પરસ્પર સમાવણ થયે, પણ ધીમાના અધ્યયનો જોવાનો પ્રસંગ પ્રાપ્ત થાય અને ઉભયમાથી કોઈ પણ દૃઢ મનઃકલ્પવાળા હોય તો સ્ફુલ્લમા પામવાનો પ્રસંગ ઉપસ્થિત થાય શાસ્ત્રકારોષ સર્વ વ્રતોમા વ્યવસ્થાને મર્થપ્રેષ્ટ થયું છે તેનું કારણ પણ એ જ છે કે અગ્નિ સમીપે ધી મૂકતા તરત જ તે યોગલ્પના માદ્રશે તેમ મોહરાજાની વૃત્તી સમાન સ્ત્રી-સસગરૂપી અગ્નિ પાસે કોઈ વિરલ પુરુષનું ન મનરૂપી ધી અપ્પાય રહી શકે. તેવા પુરુષો તો ચરમવેવલી ધીમા

दृष्टीकतना यचायमा पासरथादिक कोई कहे के-आवा दोषो तो जे अहानो होय तेने लागे, परंतु बहुश्रुत होय, जेने ज्ञान परिणमी ग्यु होय तेने दोषोत्पत्ति नही, तो तेने मवाय आपता प्रयकार कहे छे के-

थेरस्स तवस्सिस्स व, बहुस्सुअस्स व पमाणभूयस्स ।

अज्जासंसग्गीए, जणजंपणयं हविज्जाहि ॥ ६४ ॥

किं पुण तरुणो अवहुस्सुओ अ, न य वि हु विगिट्ठतवचरणो ।

अज्जासंसग्गीए, जणजंपणयं न पाविज्जा ॥ ६५ ॥

माघ, जण पक्ष, जण दिवस के जण ब्रह्मोत्पत्ति ज मळे छे मणिरय मृत्यु पाती कोपी नरके गयो

गुणबाहुने भायल भयेक सोमलो तेनो पुत्र चन्द्रवशा पण खां आकवो तेने तथा मदन रेखाए तेने शासन आप्यु अतसममनो आराधना कएवी एटले गुम ध्यानपूर्वक मृत्यु पाती गुणबाहु प्रणवेबलोकरा देव ययो मदनरेखाए विद्यायु के हरे मणिरय मने छोड़गे नहीं, माटे गुप्त रीति ते वधानमापी ज छटकी गई ते समये ते समर्मा इती रयापी कोई महाटबीमां जतां पुत्र-प्रसव ययो तेने रत्नकल्पां छपेटे, तह नीचे मूकी सरोवरमां जतां अजहस्ताए तेने आकाशमा सज्जाळी कोई विद्याधरे तेने पकड़ी लीपी ते पण तेना रूपपी मोहित यया छेवटे नदाभरद्वीवे जतां विद्याधर प्रतिबोध पाव्यो मदनरेखाए दीक्षा लीपी प्रसव भयेक पुत्रने पक्षरय राजा कई गयो तेहुं नमि एणु नाम राख्यु पक्षरये दीक्षा लेता नमि राजवी ययो तेना प्रतापपी सर्व राजाए तेने वरा यया एकदा तेनो हस्ती आलानधन उखेडी माखीने नाठो तेने चन्द्रवशाए क-जे करा सुदर्शनपुरमां राख्यो नमिए ते सोपी देवा कईवराख्यु चन्द्रवशाए न मानता बने कहे अत्यय मुद मवायु आ वातमी साधवी सुवता (मदनरेखा) ने खबर मळता ते मुदनेशन पर आवी अने बने भाईओने समजाव्या छेवटे बने प्रतिबोध पाव्या नमिने राज्य सोपी चन्द्रवशाए समय लीपु जा रीति नमि विशाल राज्यनो स्वामी ब-यो तेने एक दिवस दाहज्वर ययो तेना उपरा मन निमित्त तेनी राणीओ नदन चववा लागी बल्लयनो ध्वनि अत्यत यवा लाग्यो, ते कर्कश जणतां तेने तेनो निषेध कराव्यो छेवटे राणीओना हस्तमां सोमायसूचक एक ज ककण रहेवा दीधु, एटले ध्वनि बच यया तेवामां तेने पुन प्रसव कयो-शु राणीओ बंदन घसती नयी जवावमा मंत्रीए कयु के-घसे छे परन्तु एक ज बल्लय हस्तमा होवायी अराज बतो नयी नमि राजवी आ कथम सामळी विचारवा व्यग्रा के-एकमां ज शांति छे अनेकमां उपाधि छे जो हु व्याधिमुक्त यइरा तो आ सर्व उपाधिना त्याग करी दीक्षा कईश भाग्ययोगे आवो विचार करता ज तेमने ऊष आवी गई अने ज्वारे जागृत यया त्यारे च्चाधि नाश पाव्यो इतो तेमने तरल ज सयम स्वीकयु देवोए तमने रजोहरण आप्यु, अने तेभा नमि राजपि तरीके प्रसिद्धि पाव्या चार प्रत्येकबुद्धामा तेमनो नंबर प्रथम छे आ सबधी विशेष वृत्तत जाणवाना इच्छे भरहेसरबाहुबली वृत्ति भाषांतरमा 'मदनरेखानी कथा' तेमज प्र यकबुद्ध चरित्र वाचहुं

[સ્થવિરસ્ય તપસ્વિનો વા, बहुश्रुतस्य वा प्रमाणभूतस्य ।

आर्याससर्ग्या, जनवचनीयता भवेत् ॥ ૬૪ ॥

कि पुनस्तरुणोऽबहुश्रुतश्च, न चापि ह विकुष्टतपश्चरणः ।

आर्याससर्ग्या, जनवचनीयता न प्राप्नुयात् ॥ ૬૫ ॥]

ગાયાર્થ-રૂઢ, તપસ્વી, बहुश्रुत અને સર્ગ જનને માન્ય મુનિરાજને સાધ્વીનો સસર્ગ લોકનિંદાનો હેતુ થાય છે તો પછી જે યુવાન, આગમબોધ વિનાના, વિકૃષ્ટ (અહમ ઉપરાત) તપ નહીં કરનારા એવા મુનિ લોકનિંદાને પાત્ર કેમ ન થાય ?

વિવેચન-વિધવિધ પ્રકારની ઉમ્મ તપસ્યા કરનાર, આગમના જ્ઞાતા અને પોતાના ચારિત્ર-પાલનથી તેમજ વ્યાસ્યાનશૈલી આદિ કુશલતાથી बहुमानન યોગ્ય, પૂજ્ય વધા સાધુ પણ મો સાધ્વી સાથે પરિચય રાખે, તેના આગેલો આહાર થાપરે તો લોકો નિંદા કરે છે કે-તેઓને પરસ્પર મેલ હોવાથી કડક હશે, સ્નેહના કારણ વિના કોઈ સમય ધરાયે નહીં આ પ્રમાણે કુશલાના વમલમાં પડી લોકો વમચ્છ કરે છે અને સાધુઓ તેમા નિમિત્તભૂત થને છે સાધ્વીસગથી આગમજ્ઞાતા અને દીર્ઘપર્યાયી સાધુ મો નિંદાને પાત્ર બની શકતા હોય તો તદય અને નૂતન માધુમી તો ઘાત જ જા માટે કરવી ? આ સમયી વિશેષ ધનન જળાષતા વહે છે કે--

जह्वि सय थिरचित्तो, तह्वि ससगिलद्धपसराय् ।

अग्निसमीवे व घयं, विलिज्ज चित्त खु अज्जाए ॥ ૬૬ ॥

[यद्यपि स्वय स्थिरचित्तस्तथापि ससर्ग्या लब्धप्रसरया ।

अग्निसमीपे इव घृत, विलीयते चित्त खु आर्याया. ॥ ૬૬ ॥]

ગાયાર્થ-કદાચ સાધુ દૃઢ અતઃકરણવાલો હોય તો પણ સાધ્વીનો સસર્ગ વધવાથી, અગ્નિ સમીપે જેમ ધી ઓગલી જાય તેમ તેમનું ચિત્ત જરૂર ડગી જાય.

વિવેચન-સાધ્વી સાધુ પાસે બારબાર આવે-જાય કે સાધુ સાધ્વી પાસે બારબાર આવે-જાય ત્યારે પરસ્પર સમાવણ વધે, પણ થીજાના અવયવો ઝીવાનો પ્રસંગ પ્રાપ્ત થાય અને હ્રમ્યમાયી કોઈ પણ દૃઢ મનવલ્લવાળા હોય તો સ્થલના પામવાનો પ્રસંગ ઉપસ્થિત થાય શાસ્ત્રધારોય સર્વ પ્રતીમા પ્રદ્યવતને સર્વપ્રેષ્ટ વધુ છે તેનું કારણ પણ એ છે કે અગ્નિ સમીપે થી મૂકતા તરત જ તે પોગલવા માદશે તેમ મોહરાજાની ધૂતી નમાન છી-સસગરૂપી અગ્નિ પાસે કોઈ ધિરલ પુરુષનું જ મનરૂપી થી અણય રહી શકે. તેવા પુરુષો તો ધરમકેવલી બ્રીજનુ

સ્વામી, સ્થૂલભદ્રજી, શ્રીવક્ત્રસ્વામી इत्यादिक आगळीने टेरचे गणी शकाय तेढला ज होय छे आ सत्रधमा राजीमती ने रथनेमिनु दष्टात भार अन्नवाळु पाडी शके छे बायीशमा तीर्थकर श्रीअरिष्टनेमि सयम स्वीकार्या बाद तेना घडोल वधु रथ-नेमि राजीमती पासले पोताना पाणिग्रहण सचधी प्रस्ताव मुके छे राजीमती दृढ मनोउल्लाखी होवायी तने भोगविलासनी भाधना जागृत ज यती नथी रथनेमि धारधार राजीमती पासले भोगनी इच्छा दर्शाववा लाग्या पटले एक दिवसे तेने प्रतिबोधवा माटे राक्षीमतीप एक उपाय योज्यो मिष्टान्न आहार करीने ते बेढी हती तेथामा रथनेमि आग्या पटले मदतफळ (मीढोल) सुधीने तेणे तरत ज उलटी करी अने रथनेमिने वधु के-हे दिपर ! आ अन्न तमे स्नेहपूर्वक आरोगो रथनेमि वधु के-वमन करेलु धान्य ता कागडा-कूतरा खाय, बीजा तो तेनी इच्छामात्र पण न करे आ जथाव सामळी राजीमती बोळी के-मने तमारा भाइ अरिष्टनेमि धमी छे तो तमे शा माटे मने इच्छो छो ! रथनेमि तरत ज प्रतिबोध पाग्या अने धनेप भगवत पासले दीक्षा लीधी रथ नेमि द्वारिकामगरीमा गोचरी रुइ पाछा चलता हता तेथामा वृष्टि बवायी तेओप एक पर्यंतनी गुफामा आश्रय लीधी राजीमती पण भगवतने बाही वसतिमा पाछा फरी रक्षा हता तंथामा तेमना पण वधु मीमाइ जथायी तेने सुकववा अने आश्रय लेवा जे गुफामा रथनेमि हता ते ज गुफामा दाखळ वया उतावळमा कोइ छे के नहीं ? तेनी तपास कयां यिना ज वळो उतारीने सुकवी मारत्या अने पीते नन्न दशामा रक्षा.

आ दृश्य जोता ज रथनेमिनो पुधना सुपुत रहेलो काम उछळी आग्यो तेओप तरतन राजीमती पासले भोगनी प्रार्थना करी राजीमती तरत ज शरमाइ गया, वज्र परिधान करी तेमणे शात चित्तथी कहु के-“अह च भोगरायस्स, त च सि अधगवद्दिणो । मा कुले गधणा होमो, सज्जम निहुओ चर ॥१॥ ” इ भोगकुळमा ज-मो छु, उग्रसेन जेवा मारा पिता छे, तुं समुद्रविजयनो पुत्र छे आवा उत्तम कुळमा उत्पन्न बहने आपणे गधन सर्प जेवा अधम न वधु माटे निश्चयतापूर्वक सयमनु पालन करो वे जातिना सर्प छे-एक गधन अने एक अगधन गंधन जातिना सर्प कीइने दस्वो होय अने जो मंत्रवादी उपचार करे तो पाछो आयीने शेर चूसी नाथ अने अगधन जातिना सर्प बाही गमे तेढलो मंत्रोपचार करे तो पण मृत्यु पामवु पसद करे पण शेर पाछु न चूसे, तेम हे रथनेमि ! तमोप पूर्वे जे भोगविलासो वय्या छे तेने फरी धार ग्रहण करवानो बाछामात्र पण करथी उचित नथी राजीमतीना आवा उत्तम बोधदायक वचनथी रथनेमि परमात्मा पासले आवी प्रायश्चित्त स्वीकार्यु रथनेमि जेया मुनीश्वर पण उया बलावमान थइ गया त्या आ बालना सामान्य साधुजानी घात ज शमाटे करवी ?

સઠ્ઠત્થ ઇત્થિવગ્ગમિ, અપ્પમત્તો સયા અવીસત્થો ।

નિત્થરહ વંમ્બેર, તત્તિવરીઓ ન નિત્થરહ ॥ ૬૭ ॥

સઠ્ઠત્થેસુ વિમુત્તો, સાહુ સઠ્ઠત્થ હોહ અપ્પવસો ।

સો હોહ અણપ્પવસો, અજ્ઞાણ અણુચરંતો ડ ॥ ૬૮ ॥

સ્થેલપહિઅમપ્પાણ, ન તરહ જહ મચ્છિઆ વિમોણ ॥

અજ્ઞાણુચરો સાહુ, ન તરહ અપ્પ વિમોણ ॥ ૬૯ ॥

[સર્વત્ર સ્ત્રીવર્ગે-પ્રમત્તઃ સદા અભિશ્વસ્ત ।

નિસ્તરતિ બ્રહ્મચર્યે, તદ્વિપરીતો ન નિસ્તરતિ ॥ ૬૭ ॥

સર્વાર્થેષુ વિમુક્તઃ, સાધુઃ સર્વત્રાત્મવશો ભવતિ ।

સ ભવત્યનાત્મવશ આર્યાયાઃ અનુચરન્ તુ ॥ ૬૮ ॥

શ્લેષ્મપતિતમાત્માન, ન શક્નોતિ યથા મક્ષિકા વિમોચયિતુમ્ ।

આર્યાનુચરન્ સાધુ-ન શક્નોત્યાત્માન વિમોચયિતુમ્ ॥ ૬૯ ॥]

ગાયાર્થ-સર્વત્ર સ્ત્રીવર્ગની અદર હમેશા અપ્રમત્તપણે વિશ્વાસ રહિત વર્ત-
નાર સાધુ બ્રહ્મચર્ય પાળી શકે છે, વિપરીતપણે વર્તે તો બ્રહ્મચર્ય ગુમાવી ઘેસે
છે. સર્વ પદાર્થમા મમતા રહિત સાધુ સ્વતંત્ર-સ્વાધીન હોય છે પરંતુ જો તે
સાધ્વીના પાશમા ધણાય-સાધ્વીના કપન પ્રમાણે અનુસરે તો તે પરતંત્ર-સેતક
બની જાય છે. જેમ મઠ(શ્લેષ્મ)માં ચોંટી ગયેલ માછી છૂટી થઈ શકતી
નથી તેમ સાધ્વીના સ્નેહપાશમાં ફકડાયેલ સાધુ તેમાથી મુક્ત થઈ અન્યત્ર
વિહાર કરી શકતો નથી.

વિવેચન-કોઈ શંકા કરતા પૂછે કે-સ્ત્રીનો પરિચય યથાવાચી સ્ત્રી પુરુષને
શુ કરે ? તેનો જવાબ એ છે કે-સ્ત્રી પોતે તો વાઈ કરતી નથી પરંતુ પુરુષ તેને
દેહસ્ત્રીને ધલિત થાય છે પુરુષની લાગણીઓ અને ચિત્તવૃત્તિઓ થપલ હોય છે,
જ્યારે સ્ત્રીને મૈત્રુત્વની અમિલાષા વિશેષ હોય છે તમજ તેને માદનીયક્રમનો
વદય અધિક હોય છે માટે શાસ્ત્રકારાણે ઢગલે ને પગલે સાવચેત રહેવાનો
ઉપદેશ આપ્યો છે શ્રાવિકા કરતા સાધ્વીની સ્થિતિ ઊંચી ન આદરપાત્ર છે
તળે સિતેશ્વર ભગવતનો યથા ધારણ કર્યો છે. તને પ્રદ કરવાથી તોરેકરની
આશાતનારૂપ મહાદાય ઉપજે છે, સમક્ષિતનો નાશ થાય છે, સસાર પરિભ્રમણ

વધે છે જેમ ચેતરતુ રક્ષણ કરવા માટે તેને કરતી ઘાટ કરવામા આવે છે તેમ મદ્યચર્યરૂપી ક્ષેત્રને સુરક્ષિત રાખવા માટે શાસ્ત્રકારોય મનઃ ઘાટ ઉપ દેશો છે તતુ જો યથાર્થ ઘાટન કરવામા આવે તો ત્રતશિરોમણિ મદ્યચર્યેષી વહી પળ પતિત ન થવાય

પ્લેધ્મમા પહી ગયેલ મક્ષિકા જેમ પોતાનો જાતને મુક કરો શક્તી નથી તેમ સાધ્વીમા અનુરાગી ઘનેલ સાધુ પરતગ્ર ઘની સાય છે નબળરૂપી વિદ્યાર કે દોષ રહિત આદારની ગચવળા કરી શક્તો નથી તેમજ મોક્ષમાગ પણ સાધી શક્તો નથી માક્ષમાગના પચિવે તો સદૈવ સાધ્વી-સગને વચ્ચે જ ગળ્યો.

આ મયધમા કાર હદેશી કે-સાધ્વી ઘનરૂપ છે તો પહી તેને દીક્ષા જ ન દેવી, તેને વધો આચારવિચાર શોભવો છો, અધ્યયન અર્થે સાધુ પાસે આવ, સાધુ તની સાર-સમાલ લેવા માટે ઘસતિસ્થાનમા જાય દરયાદિય કારણમા સાધ્વી-સસર્ગે કરવા પડે છે તો તેમા છો લાભ સમજવા ? તેનો જવાબ પ છે કે-વિધિપૂર્વક સાધ્વાઓને રાખવી તેની સારસમાલ લેવી તે તો અતીવ નિર્જરાનુ કારણ છે કશુ છે કે-

સાદુસ્ત નસ્થિ લોષ, અજાસરિસી હુ વંધને ઉવમા ।
ધમ્મેણ સહ ઠવતો, ન ચ સરિસો જેણ અસિલેસો ॥ ૭૦ ॥

[સાધોનાસ્તિ લોકે, આર્યાસદ્દર્શી હુ વંધને ઉપમા ।

પમેણ સહ સ્થાપયતો, ન ચ સદ્દર્શો જાનીસ્યશ્લેષઃ ॥ ૭૦ ॥]

ગાથાર્થ—આ જગતમા સાધ્વીને અવિધિય અનુસરનાર સાધુને વેના સમાન થીજુ વંધન નથી અને સાધ્વીને ધર્મમાર્ગમા સ્થાપન કરનારને એના સમાન થીજી કોઈ નિર્જરા નથી

વિવેચન—સઘ સાધ્વતુ પ્રત્યાહવાન કરી સર્વાચરિતિ સ્વીકારનાર સાધુને આ જગતમા કોઈ પણ વસ્તુ વધનકારક નથી, ફક્ત યક સાધ્વી જ વધનકર્તા

* શીશ્વતની નવ વાહો આ પ્રમાણ જાણવી ૧ છી, ૨ પશુ અને નપુલ્લક રહિત રપાનમાં રહેલું, ૩ છીની સાથે શરાગપળે કયા કરવી નહીં, ૪ છી જેટી હોય તે આસને પુલ્લકે ધરી પર્યંત જેણે તેમજ પુલ્લકે બેઠો હોય તે આસને છી ત્રણ પ્રકોર પર્યંત બેસે નહીં, ૫ શરાગપળે છીના અગોપાગ જોવા નહીં, ૬ જ્યાં છી-પુલ્લક સૂતા હોય તથા કામક્રીડા વિશે વસ્તો કરતા હોય ત્યાં મીત પ્રમુલ્લકે આતરે રહેલુ નહીં, ૭ પૂર્વે શ્વલ્લી સાથે મોગબેલા કામમોગ સમારે નહીં, ૮ વિકાર જાગે તેવો શરત-શિંગમ પ્રહાર કરે નહીં ૯ નીરસ અધિક આદાર નહીં તેમજ ૧ શરીરની ટાપટીપ-વિમુખા પણ ન કરે

उ ज्ञो तेने न अनुसरे अने धममा स्थिर करे तो साधुने अतीव निर्जरातु कारण थाय धीनिशीयसूत्रना पदरमा उद्देशना माध्य तथा चूर्णिमा कष्टु छे के-“ पुच्छ सहुमीअपरिसो, चउभगे पदमगे अणुण्णातो । सेसतिगे नाणुण्णा, गुरुमा परियट्टणे ज च ॥१॥ ” शिष्य पूछे छे के-हे गुरा ! साधु तथा साध्वीना धर्गने भिन्न भिन्न क्षेत्रमा राखवानु आगममा फरमाव्यु छे के जेथी दोष न लागे परन्तु साध्वीओ करीप ज नहीं तो दोषोद्भव क्याथी थाय ? बढी आगममा आविकाने दीक्षा देवानो निषेध क्यों नथी तो पछी तेमोने सभाळवी कई रीते ? आचार्य तेमो सवाय आपत्ता कहे छे के-जुदा जुदा क्षेत्रमा ज राखबा पथा नियम नथी दीक्षा लीया बाद विधिपूर्वक प्रवर्तन करे तो महानिजराना लाभ न छे, जो अधिधिप प्रयत्नावे तो महामोहनीय कम यथाय अने सत्सारमा खिर काळ पयत मने क्यों साधु समाळ राखी शके ? साध्वीना पालननी विधि कइ छे ? ते सध्वी ॥ तने सक्षितमा समजावु छु महु भीयपरिसो-ना चार भागा थाय छे १ सह भीयपरिसो, २ सह अमीयपरिसो, ३ असह भीयपरिसो अने ४ असह अ भीयपरिसो. प्रथम भगना परमार्थ प छ के-धैर्यवत, बळवत, जितेप्रिय, समद शील (बल, पात्रादिकनो समग्र करवामा समथ), स्थिरचित्त, अल्पाहारी, उपधिक्षेत्रना गयेपक होय ते सिद्धु कहेथाय, तेमज जेनाथी सर्व साध्वीओ भय पामे, डरने भग कई पण अकृत्य न करी शक, तेनी मुखप्रतिभाथी घूनती रहे तेने भीयपरिसो कहेथाय आवा साधुना वृत्तामा साध्वीओ रही शके बाकीना व्रण भागावाळा साधुओ साध्वीओनु यथार्थ पालन करी शके नहीं जो तेओ तेने राखे ता चारमासी गुरु प्रागधित्त आवे बीजा भागावाळा साधु पोते धैर्यवत बिगरे गुणवाळा छे परन्तु साध्वीओने अकुशमा राखी शके नहीं, बीजा भागावाळा पोते ज समर्थ नथी-शुद्ध चारित्रपात्र नथी तो साध्वीओने कइ रीते अकुशमा राखी शके ? अने बाधा भागावाळा साधु ता समर्थ नथी तेम भय पण उपजावी शक तेम नथी घटले प्रथम भग सिषायना छेला व्रणे भागावाळा साधुओ साध्वीनी सारसमाळ राखी शके नहीं पहेला भागावाळा साधुप थाय व्रणीय साध्वीओन राखवी जाइप, जो न राखी शक तो चारमासी गुरु दंड आवे पहेला प्रकारना साधुप साध्वीने दीक्षा आप्या बाद जो तेनी इच्छा निनकल्पीपणु स्वीकारवानी थाय ता अन्य गळुमा तेथा साधुनी निग्रामा साध्वीने सोंप्या पढी न ग्रहण करी शके पथो काइ याग्य साधु न होय ता शस्त्रकार जिनकल्पीपणु स्वीकारवानो निषेध करे छ निनकल्पीपणामा जे निर्जरा थाय तेना करतां अधिक निर्जरा साध्वीओना सरक्षणथी थाय छे कष्टु छे के-“ निनकप्पट्टि अस्स जा निजरा तओ विधीए सजंतीउ अणुपालेतस्म विउलतरा णिजरा भवति॥ ”

હયે પ્રસંગોપાત્ત ધ્રીનિશીયસૂત્રના આઠમા ઉદ્દેશના આખ્ય તથા જૂનિમા જનાયેલ સાધુ સાયેના સાધ્વીવિહારને લગતુ થર્જન કરવામા આવે છે એવું ક્ષેત્રમાથી યીમા ક્ષેત્રમાં સાધ્વીઓને જાહેર સ્ત્રી હોય અને માર્ગમાં મય કે ઉપગ્રવ થવાનો શંકા ન રહેતો હોય તો સાધુ પહેલા તે ક્ષેત્રમા જાય અથવા તો અમુક અમુક આંતરે સુવામ કરે માર્ગમા મય હોય તો સાધુ આગલ અને પાછલ પમ સર્થ પ્રકારે વિચરે સાધ્વીના સસારો પક્ષના કોઈ સયધીય દોષા છીધો હોય તો તેને સાયે રાક્ષીને આચાર્ય યીમા યે જન સાધુઓ સાયે વિચરે પછી વિગ્રનો મય હોય તો સાર્યનો આધ્ય લે સદસયાધા સુમટે દીક્ષા છીધેલ હોય તો તેને સાયે જાણે જાય કોઈક આચાર્ય આ સવધમા પમ પળ કહે છે કે-સાધ્વીઓ આગલ જાય તે સાદ, કારણ કે સ્વપુરોક્ષાદિનુ નિવારણ કરવામા હરવત ન આવે આ તો સામાન્ય વિહારનો થાત થઈ, વિશેષ ધૂત્તાત તો દુહરવરૂપની દોકાના પહેલા જાડના પ્રાતમાગદ્ધારા જાણથી

મીસ્થાનાગસૂત્રના પાંચમા સ્થાનકમા વદુ છે કે-પાંચ કારણે સાધુ-સાધ્વી પક્ષા રહે તો પળ જિનાશાનુ ઉત્તરન થાય નહીં-૧ કોઈ મહામટયોમાં સાધુ-સાધ્વી સાયે રહે, યેસે, જ્યે તથા નેપધિકી કરે, ૨ કોઈ ગામમા, નગરમાં અગર તો રાજધાનીમા જતા ધાનુર્માસમાં સાધુઓને રહેવા યસતિસ્થાન મર્યુ હોય અને સાધ્વીઓને ન મર્યુ હોય તો સાયે રહી શક અથવા સાધ્વીઓને રહેવા ઉપામય મર્યો હાય અને સાધુઓને ન મર્યો હાય તો સાયે રહે, યેસે, નેપધિકી દર્યાદિ કરે, ૩ ઘર્ષાદ આવતો હોય અને યીઓ જમ્યા ન મળી શકતી હોય તો સાધુ-સાધ્વી નાગલુમાર તથા સુવર્ણકુમારના મંદિરમા પવન રહી શકે, ૪ સાધ્વીઓના ધક્કો ધોરાઈ જવાનો મય રહેતા હોય તો સાધુ-સાધ્વી પક્ષા રહી શકે, ૫ સાધ્વીઓને યુવાન તથા રૂપવતી દેહી કોઈ કામી પુરુષ તેની સાયે મૈયુન સેવનની અભિલાષા કરે તો યગ્ને પક્ષ રહી શક આ પાંચ કારણો મહામુનિઓને સેવવા ઘટે સામતકાલે તો મેળા રહેયુ મહામોહનું કારણ છે તેથી તે પ્રણાલિકાનો સર્વેષા નિપેથ કરવામા આવ્યો છે જિનવત્તો મુનિ (જે યજ્ઞરદિત હોય છે તે) પાંચ પ્રસંગોમા ધક્ક સહિત સાધ્વીઓની સાયે રહી શકે-તેમા જિનાશાનો મંગ થતો નથી તે કારણો આ પ્રમાણે-૧ કોઈ સાધ્વીનુ ચિત્તમ્મ થઈ ગયું હોય, ૨ કામાતુર હાય, ૩ મૂતાદિકના મયજ થયેલ હોય, ૪ ઝગ્માડી યની ગઈ હોય અને ૫ કોઈ સાધ્વીને દીક્ષા આપી હોય અને યીની સાધ્વીઓ તે સ્થલ ન હોય આ કારણોમા જો વિચિત્માય દુષણ લગાડે તો મહાદક્કનો માનન થાય ઉપયુક્ત ધૂત્તાતના અનુસધાનમા ન કહે છે કે—

વાયામિત્તેણ વિ જત્થ, મટ્ઠચરિઅસ્સ નિગ્ગહં વિહિણા ।

બહુલદ્વિજુઅસ્સાવી, કીરઙ્ગુરુણા તય ગચ્છમ્ ॥ ૭૧ ॥

[વાદ્માત્રેણાપિ યથ, અષ્ટચરિતસ્ય નિગ્રહો વિધિના ।

। બહુલબ્ધિયુતસ્યાપિ, ક્રિયતે ગુરુણા સકો ગચ્છઃ ॥૭૧॥]

ગાથાર્થ—વચનમાત્રથી પણ ચારિત્રમષ્ટ થયેલ મુનિ કદાચ ઘણી જ લઘિવાલો હોય તો પણ જ્યાં વિધિપૂર્વક તેનો નિગ્રહ કરાય છે તેને જ સરેસર સદાચારી ગણી કહેવાય

નિવેચન—શાસ્ત્રકાર કહે છે કે-શિષ્ય ગમે તેવો શક્તિશાળી યા તો લઘિવારી હોય પરંતુ જો તે વ્રતમા દૂષણ ઝગાડે તો તેના પ્રત્યે અશમાત્ર સ્નેહ રાખ્યા સિવાય તરત જ તેનો ત્યાગ કરવો અથવા ઉચિત ઘટ (શિક્ષા) કરવો આ સ્વધર્મા એક ક્ષુલ્લક સાથુનું દષ્ટાંત જાણવા જેવું છે

વસંતપુરમાં દેવગ્રિય નામનો ઘેઘી હતો તેનો છત્રી યુવાવસ્થામાં જ મૃત્યુ પામી પશામાં ત્યાં એક મુનિરામ પધાર્યા તેની દેશના સામ્રાજ્ય તને ધૈર્યપૂર્વક ઉપજ્યો ઘટલો ઘેઘિયે પોતાના આઠ વર્ષના પુત્ર સાથે દીક્ષા લીધી સ્વમ્મ-પાલન કરતા થોડા દિવસો પસાર થયા તેઓમાં થાલ (ક્ષુલ્લક) સાથુપિ પિતાને કમ્પુ કે-પિતાત્તી ! હુ પગરસા પહેર્યા વિના ચાલી શકતો નથી, મારા પગમાં પીઢા વાળ છે ત્યારે પિતાપ કમ્પુ કે-ટીક, તુ પગમાં પગરસા પહેર થોડા દિવસ પાદ પુત્રે કમ્પુ કે-હુ તાપ સહન કરી શકતા નથી પિતાપ કમ્પુ-હુન ધારણ કર પુત્રે પુન કમ્પુ-હુ ગોષરી લેવા જા શકતો નથી પિતાપ ગોષરી લાવી આપવી શક કરી ક્ષુલ્લકે ઘડી કમ્પુ-હુ ભૂમિશયન કરી શકતો નથી પિતાપ સૂવા માટે પાંદિયુ લાવી આપ્યું પુત્રે પાદુ કમ્પુ-હુ લોચ કરાવી શકતો નથી પિતાપ તેનું મુઠન કરાવ્યું પછી તો તે સન્નિત જાણી સ્નાન કરવા લાગ્યો, પ્રક્લિન થઈને ધોયરાવવા લાગ્યો આ પ્રમાણે ચાલી રહ્યું હતું તેઓમાં તેણે એક દિવસે તના પિતાને કમ્પુ કે-હુ છત્રી વિના રહી શકતો નથી, મારા પગમાં પિતાપ જાણ્યું કે-આ અવગ્ય છે તેને હવે રાત્રિમાં ઉચિત નથી, એમ વિચારી તેને કાઢી મૂક્યો તે પણ ચારિત્ર વિરાથી, મૃત્યુ પામી પાડો થયા દેવગ્રિય ઘેઘી ચારિત્ર પાછી, સ્વર્ગ લોકમાં ગયો અવધિજ્ઞાનથી પોતાના પુત્રની સ્થિતિ જોતા તેને પ્રતિષેધવા તેણે સાર્થવાદનું રૂપ લીધું અને પાદાને ધરીત્રી લઈ તેના પર અત્યંત માર મારવા લાગ્યો અતિશય મારથી પાદાનો ગતિ મદ પડી ગઈ, તેને કમ્પુ થયા લાગ્યું તે સમયે સાથવાદ 'હે પિતા ! હુ ઝગાડે પગે ચાલવા સમર્થ નથી, હુ ગોષરી લેવા જા શકીશ નહીં, હું ક્ષુલ્લકન કરાવી શકીશ નહીં' ત્રિગેર ક્ષુલ્લકના મથના શબ્દો ધારવાર તેને સમજાવવા લાગ્યો, જે સામ્રાજ્ય જા પાદાને સાતિસ્મરણ જ્ઞાન થયું પછી તે પાદાં પચ્છાપ્તાપ કરા, અજણજ્ઞ સ્ત્રીવારી દંધ થયો દષ્ટાંતનો પરમાર્થ એ છે કે-પિતાપ પુત્રમાહ ન કરતા જેમ તેનો ત્યાગ કર્યો તેમ શક્તિધારી, લઘિધારી શિષ્યનો માહ ન કરતા તથા સમર્થ શિષ્યને પણ

प्रायश्चित्त आपत्तुं अर्हं प्रसंग्यो लब्धिगोचरं वर्णनं करता कहे छे के—

आमोसही १ विष्पोसहि २, खेलोसहि ३ जल्लओसहि ४ चेव ।
सच्चोसहिसमिन्ने ५-६, ओही ७ रिउट विउलमइलद्धी ९ ॥ १ ॥
चारण १० आसीविस ११ केवली अ १२, गणधारिणो अ १३ पुण्वधरा १४ ।
अरिहंत १५ चक्कवट्टी १६, बलदेवा १७ वासुदेवा १८ य ॥ २ ॥
खीरमहुसप्पिआसव १९-कोट्टयवुद्धी २० पयाणुमारी य २१ ।
तह पीयवुद्धि २२ तेयम २३-आहारम २४ सीयलेसा य २५ ॥ ३ ॥
वेउव्विदेइलद्धी २६, अक्खीणमहाणसी २७ पुलगा य २८ ।
परिणामतववसेण, एमाई हुन्ति लद्धीओ ॥ ४ ॥

१. आमर्षोपधिलब्धि-मुनिना हाथ, पग बिगेरे अचयचना स्पर्शयो रोगीना
सर्व व्याधिओ नाश पामे आ लब्धिधारी मुनिनो स्पर्श अ औपधि जेवो
होय छे २. विमृडौपधिलब्धि-मल्ल-मूषना स्पर्शयो अथवा व्याधिना स्थाने लगा
रुवायी सब व्याधिओ नाश पामे ३. खेलौपधिलब्धि-श्लेष्म मटले छूक, बटखा
के लीटना स्पर्शयो सर्व रोग नाश पामे ४. जल्लौपधिलब्धि-कर्णनो, वृत्तनो,
नासिकानो, जिह्वानो तथा शरीरनो मेल त जल्ल, तेनायी 'याधियो विनाश
पामे ५. सर्वापधिलब्धि-केश, रोम, नख आदि मर्ब शारीरिक पदार्थद्वारा
रोगो नाश पामे लब्धिधर मुनिना केश, रोम, रुधिर बिगेरे पदार्थो सुगंधी
होय छे कल्किालसर्पद-धूमदूधैमचक्राचार्ये योगशास्त्रना प्रथम प्रकाशनी
वृत्तिमा कष्ट छे के—“योगिना कायसस्पर्शः, सिञ्चद्विर सुधारसैः । क्षिणोति
तत्क्षण सर्वा-नामयानामयात्रिनाम् ॥ १ ॥ योगिनां योगमाहात्म्याद्, पुरीष-
मपि कल्पते । रोगिणा रोगनाशाय, कुमुदामोदशालि च ॥ २ ॥ तथाहि योग-
माहात्म्या-योगिना कफचिन्दव । सनत्कुमारादेरिव, जायन्ते सर्वरुक्छिदः ॥ ३ ॥
मलः किल समाम्नातो, द्विविध सर्वदेहिनाम् । कर्णनेत्रादिजन्मैको, द्वितीयस्तु
वपुर्भवः ॥ ४ ॥ योगिनां योगसम्पत्ति-माहात्म्याद् द्विविधोऽपि सः । कस्तूरिका
परिमलो, रोगहा सर्वरोगिणाम् ॥ ५ ॥ नखाः केशा रदाद्यान्य-दपि योगिशरीर-
गम् । भजते मेघजीभाव-मिति सर्वापधिः स्मृता ॥ ६ ॥ तथाहि तीर्थनाथानां,
योगमृधकवर्तिनाम् । देहास्थिशकलस्तोमः, सर्वस्वर्गेषु पूज्यते ॥ ७ ॥”
योगीपुरुषनो कायस्पर्श जाने अमृतयो सिन्धो होय तेवो हाथ छे. तेनायी

सर्ध प्रकारनी व्याधियो नाश पामे छे (१) साधुपुरुषना योगना माहात्म्यको
तेमनु स्पष्टिल पण कमळ जेवु सुगंधी अने व्याधिविनाशक बनी साय छे
(२) बली योगप्रभाषणी कफना सिंदुमात्रणी सनत्कुमार चक्रवर्तीनी मारुत

* एकदा देवसभामा नान्क भई राखु हतु देवोनो राजा इद तथा अन्य देवो ते अं-
रधा हता तेवामा एक अत्यंत तेजस्वी देव त्यां आख्यो तेने जोईने बीजा देवो कबहु मर-
भोकी बारे ते देव चाख्यो गयो तेना गया पछी दबोए ईहने पूछ्यु-आगे हरदइ होखे
कोई देव इरो ? इहे कहुं-सनत्कुमार चक्रवर्तीना रूप मागळ आ सौंदर्य हा हितवन् है ?
इहकथननी साधित्ती माटे के देवो जाद्वानु रूप सई मर्यलोकमा आख्या इहिल्लुराक्यो,
राजाहा मगावी तेवो राजमहेलमा गया देवो चक्रवर्तीनु रूप कोई चकित भई पदा कने स्वच्छ
पूजाख्यु चक्रीए तेमने तेम करवानु कारण पूछ्यु एटले तेवोए कहु के-विघ्नो हनर क
वक्षाय छे ते ओवा माटे अमे आख्या हता खरेखर तमारा यतां दखान करतां पय हर कले
मनोहर छे चक्रीने आ राख्यो घांमळी अभिमान उद्गम्यु गर्वना प्रतिफल इ हने ते
कहु-माय रूप जोवुं हतु तो अत्यारे शामाटे आख्या ? खान करी, पोरयक रीरे देव
सभामा कईस त्पारे मात खरेखई रूप ओखे

हानादि विधि पूर्ण करी चक्री राजसभामा गया देवो पय आख्या परानु देवद्वय
उत्तासने बसले उदाधीनता छवाई भई चक्री पोतानी प्रसादा घांमळवा इवेखर को को हने
तेवामा तेभोना मुख ऊपर खानि छवाई गयेल जोई तेने व सामो प्रस करो-को ककर-मरु
पहेला आनन्दमा हना अने हमणा उदास केम भई गया ? जाद्वानो स्पष्ट कहुं-मरु ! क
देहमा अचानक कैफार भई गयो छे, तमाक रूप पण ज विहत भई बसु कनर के कले
खाने छे के तमारा देहमा पण रोयो उत्पन्न भयो आ प्रमाणे इहने देव चक्रवर्ती

तेमना गया बाद सनत्कुमारे पोताना देह तरफ रहि कहे ने सौंदर्य इहे
लीण थयेली जणाई देहनी अवधारता विवे विचार करता कताहो बडर हई मरु तेने
अविश्वासी देह प्राये खरेखर पुजा उपजी अने संयम स्वीकारी तेका राखे निम्न

संयम-महय बाद तेमणे आ देहनो अठखो काम लेवाय छेटो स ते मरु हतु
ऊपर छट करवा सामा अने पाठाना दिवसे पण मात्र चण के बसैर हतु हने मरु
तपस्वर्ष ए ज तेमनो जीवन-मय भई पढयो उग्र तपशी अने मुख खाने मरु दारान
मयकर साठ रोग लागु पख्या आवा शरीरे खस पूरी निम्न, हतु स मरु हतु स
कयु नही तेमणे पूर्ववत् तपस्वर्षा चालु ज राखी आवा स मरु हतु हने मरु दारान
अनेक प्रकारनी लम्बिओ प्राप्त भई हने पहेलाउ अभिमान केवो सु हतु करे तो तेमन
रोगो लम्बिओ करी शकत परानु आ नि सार वेद प्रत्ये हने मरु हतु हने मरु दारान

एकदा तेओ बैठ हता तेवामा के वैद्यो आधीने धर हतु हने मरु हतु हने मरु दारान
हई पण बदलानी भाषा मय मफन दवा करीए छीए हतु हतु हने मरु हतु हने मरु दारान
करवा भागीए छीए सनत्कुमारे तेमने स्नेहमावे मय मरु हतु हने मरु दारान
छो ! शरीरनी के आत्माना ? शरीरना रोयो तो ई मरु हतु हने मरु दारान रोयो

સર્વ રોગો નટ થાય છે (૩) સર્વવેદધારીઓને મલ યે પ્રકારનો હોય છે-પક્ષ કાત તથા નેત્રાદિકથી ઉત્પન્ન થનારો અને યીજા શરીરથી ઉત્પન્ન થનારા (પ્રસેદ) છતાં પણ યોગોઓનો યને પ્રકારનો મલ, યોગ-પ્રમાયથી, વસ્ત્રો જેથી સુગંધી અને વ્યાધિવિનાશક હોય છે (૪-૧) યામીંગ નલ, વેશ, દાંત અને યીજા પણ જે અવયવો છે તે ઔષધિમાયને પામેલા હોય છે (૬) નેથી જ રીતે ધર્મચક્રવર્તી તાર્થકરાના અસ્થિઓનો સમૂહ દેવલોકને વિષે પણ પૂજાય છે તે અસ્થિઓ પુણ્ય-પરમાણુના નિપજેલા હોય છે તેથી સર્વ દેવો તેની પૂજા કરે છે અને ઉપવ્રથ થયે છતાં તેનું જ્ઞાનજલ છાટવાથી વિદ્યોપ શાંતિ થાય છે (૭) ઘઠી કહે છે કે-જેમ મેઘવૃષ્ટિનું જળ નદીના જલમાં મળવાથી જેમ નદીનું પાણી રોગ હરનારૂં થાય છે તેમ સર્વ રુઝિધધારી મુનિના શરીર ને સ્પર્શને આવેલા વાયુદ્વારા પણ શેરથી મૂર્છા પામેલ પ્રાણી સ્વયમેય સચેત થઈ જાય છે વિષમિશ્રિત આહાર નશ્તર સામે જાવામાં આશ્ચર્ય હોય તો તે અજ્ઞ પણ નિર્વિષ થઈ જાય છે ઘઠી કોઈ પણ જ્ઞાતનો વિકાર હોય કે ઘેર હોય તે પણ મુરત શમી જાય ને, હવે ૬ સમ્મિશ્રોતમૂલલ્લિધિ-સામલ્લિધિના કાર્ય કર્ણનું છે છતાં કોઈ પણ દ્વિત્રિયદ્વારા સર્વ દ્વિત્રિયોના વિષયા જાણવાની શક્તિ કષ્ટ છે કે-“ સર્વેન્દ્રિયાણા નિપયાનુ, ગૃહ્ણાત્યેકમપીન્દ્રિયમ્ । યત્પ્રમાવેણ સમ્મિશ્ર-શ્રોતોલ્લિધિસ્તુ સા મતા ॥૧॥” જે રુઝિધિના પ્રમાયથી વજ દ્વિત્રિયકહે સર્વ દ્વિત્રિયોના વિષયાને પ્રહન કરી શકે તે સમ્મિશ્રોતલ્લિધિ નામની લલ્લિધિ જ્ઞાનથી ઘઠી દ્વાર યાજનમાં પડેલા ચક્રવર્તીના સૈન્યના વિસ્તારમાં સર્વ સ્થલે પદ સાથે યાજિત્રી યાગતા હોય તે સર્વને જુદા જુદા સમજવાની શક્તિ પણ સમ્મિશ્રોતલ્લિધિ કહેવાય છે ૭ અવધિજ્ઞાનલલ્લિધિ-દ્વિત્રિયોની કે મનની મદદ લીધા વિના આત્મા કપી પ્રત્યોને આત્મસાક્ષાત્ જાણે અથવા દેવે ૮ ઋજુમતિમનઃપર્યવજ્ઞાનલલ્લિધિ-દ્વિત્રિય તથા મનની સહાય વિના અઢી આગુલ ન્યૂન અઢી દ્વીપમા રહેલા સક્ષી પચેન્દ્રિય જીવાના મનોગત પ્રાધાને જાણે તે મન પચવજ્ઞાનલલ્લિધિ કહેવાય પરંતુ તેમાં જે સામાન્યથી અલ્પ પર્યાય જાણે તે ઋજુમતિમન પચવજ્ઞાનલલ્લિધિ કહેવાય અઢી આગુલ ઉત્સેધાગુલ સમજવા ૯ વિપુલમતિમનઃપર્યવજ્ઞાનલલ્લિધિ-સપૂર્ણ અઢીદ્વીપમા સક્ષી પચેન્દ્રિય જીવોના મનોગત પ્રાધો વિશેષપણે જાણે ૧૦ ધારણલલ્લિધિ-આકાશમાં ગમન કરવાની શક્તિ,

શક્તા હો તો કરો આમ કહી તેમને પોતાની કોઢી ગયેલી માગલી પર માત્ર થૂક લગાડયું કે તારાજ તે માગલી કનકવર્ણી ચર્દ ચર્દ જોયો તેમની શક્તિ આઈ તેમના ચરણમાં નમી પડ્યા તેઆ વળી કે-અમે વૈશ્ણા રૂપમાં દેવો છીએ પહેલા આપનું રૂપ જોવા અમે આવેલા આપના જેવા મા જગતમાં કોઈ વિરલ જ હોય છે આ ચરણમાં વિશેષ કૃતાંત જાણવાના દૃઢકે ત્રિપથિશલાકાપુરુષચરિત્ર માવાવર પર્વે ૪૫, સર્વ ૭ મો, પૃષ્ઠ ૧૦૬-૧૧૩ પર્વત જોવું

તે કે પ્રકારની છે—(૧) જળાચારણ અને (૨) વિષાચારણ વચ્ચે વિસામો લીધા વિના ન તેરમા સ્થાન દ્વીપ સુધી જઈ, ત્યાં શાશ્વત ચૈત્યને યદના કરી, પાછા યજ્ઞતા એક વિનામે આઠમા નદીશ્વર દ્વીપે આગી, ત્યાં શાશ્વત ચૈત્યોને ઘાદી, ધોજી ઉઠુવન કરી સ્વસ્થાને આવે તે જળાચારણ વહેવાય પ્રથમ ઉઠુવને માનુષોત્તર પર્વતે જઈ, ત્યાં શાશ્વત ચૈત્યોની યદના કરી, ચીના ઉઠુવને નદી શ્વરદ્વીપે જઈ ત્યાં શાશ્વત ચૈત્યોને ઘાદે અને ત્યાંથી પાછા યજ્ઞતા એક ન ઉઠુવને સ્વસ્થાને આવે આ પ્રમાણે તિર્ચ્છાંગતિ સપ્તમી જ્ઞાનગુ ઋર્ધ્વગતિમા જળાચારણ મુનિ એક જ ઉઠુવનઘટે મહાપર્વતના શિખર પર રહી પાહુવન સુધી જઈ, શાશ્વત ચૈત્યોને યદના કરી, પાછા યજ્ઞતા એક ઉઠુવનથી નદન યનમા આવી, ત્યાં શાશ્વત ચૈત્યોને ઘાદો ધીજે ઉઠુવને સ્વસ્થાને આવે વિષાચારણ તો પ્રથમ ઉઠુવને ભૂમિથી ૫૦૦ યોજન પર આવેલા મેરુપર્વતના નદનયનમા જઈ, ત્યાં શાશ્વત ચૈત્યોને ઘાદી, ધીજા ઉઠુવનઘટે મેરુના શિખર પર પડેલે નદનયનથી ૯૮૫૦૦ યોજન ઊપર રહી પાહુવનમા આવી, શાશ્વત ચૈત્યોને ઘાદી, પાછા ઉતરતા એક જ ઉઠુવનથી સ્વસ્થાને આવે જળાચારણ મુનિની ગતિ અત યજ્ઞને વિશેષ હાય છે અને પાછા યજ્ઞતા આછી હાય છે તેનું કારણ એ છે કે જળાચલ પ્રથમ યજ્ઞારે પ્રમાણમા હોય છે અને પછી થાક લાગે તેથી ઘટી જાય છે વિષાચારણને પ્રથમ વિષામ્યાલ અલ્પ હાય છે અને પછી જેમ જેમ વિશેષ જાપ કરવામા આવે તેમ તેમ વિષા વિશેષ અમ્યસ્ત (તાજી) થવાથી ગતિ થયે છે પડેલે પ્રથમ ગતિ વિસામાવાલી હાય છે અને સ્વસ્થાનક તત્ત પાછા યજ્ઞતા પીજા ગતિ વિસામારહિત હાય છે બધી વજ્રાસનથી કે કાયાત્મગાસનથી કરીને હલાભ્યાવિના આકાશમા ઉઠવાની શક્તિવાળા વ્યામચારણ વહેવાય છે આ ઉપરાંત યોજા પણ યજ્ઞ મેરુ છે વજુ છે કે—જલ ૧ જહ્વા ૨ ફલ ૩ પુષ્પ ૪ પત્ર ૫ શ્રેણ ૬-ગ્નિશિલા ૭ ધૂમ ૮ નીહારા ૯ વશાય ૧૦ મેષ ૧૧ વારિધારા ૧૨ મર્કટક-વન્તુ ૧૩ જ્યોતીરશ્મિ ૧૪ પવનાદાલમ્બનગતિપરિણામકુશલાઃ ૧૫ । (૧) જલચારણ—વાય, ગદી, સરીશ્વર અને સમુદ્ર વિગેર જલ્લાશયોમા અપ્કાયની વિરાધના કર્યા વિના જેમ ભૂમિ ઊપર પણ ઉપાદાને મૂકાને ચાલે તેમ જલમા (જલની સપાટી ઊપર) પણ ઉપાદાને ચાલે (૨) જળાચારણ—ભૂમિ ઊપર ચાર ઝાગલ ઊઠા રહીને ચાલવાની શક્તિ (૩) ફલચારણ—અનક પ્રકારના વૃક્ષો ઊપર રહેલા ફળને અચલમ્બીને ચાલવા છતાં ફળના જોયને અશમાય્ર યાધા ન પહોંચે (૪) પુષ્પચારણ—અનેક વૃક્ષાદિકના પૂલો ઊપર પણ મૂકીને ચાલવા છતાં પુષ્પના જોયન ક પણ પીડા ન થાય (૫) પત્રચારણ—પત્રો (પાદ્મ) ઊપર પણ મૂકીને ચાલવા છતાં ફળ ન થાય (૬) શ્રેણિચારણ—ચાર સાં યોજન ઊંચા નિપથ અને નીલયત પથતની ટકાઈ શ્રેણિઓના અચલયનઘટે (ધિપમ ટેકરીઓ અને મહાશિલાઓન અચલથી) પણ મૂકીને ઘટે તેમજ ઉતરે (૭) શિલાચારણ—

અગ્નિની ઘડાલા પર પગ મૂકીને આકાશમા ગમન કરે તો પણ અગ્નિકાવના જીવને પરિતાપ ન થાય તેમજ મુનિને દાહ પણ ન થાય (૮) ધૂમચારણ-ધૂમાઢો ડૂઢો જાય, તિર્છો જાય તો પણ તેને અવલયીને આકાશમા અસ્થલિત ગતિ કરી શકે (૯) નીહારચારણ-ધૂમસ કે જે અલ્હુ રૂપાતર છે તેને અવલયીને અપ્કાવના જીવને કિલામણા કર્યા સિવાય વિચરી શકે (૧૦) અવધાય-ચારણ-શાકલના પાળીને અવલયીને દુઃખ ઉપજાવ્યા સિવાય આકાશમા વિચરી શકે (૧૧) મેઘચારણ-આકાશમા ચઢી આવેલા પાળીવાળા યાદલાના અપ્કા યના જીવને કષ્ટ ઉપજાવ્યા સિવાય આકાશમા વિચરી શકે (૧૨) વારિધારા ચારણ-વરસાદ વરસતા હાય ત્યારે પણ અલ્હુદિના અપ્કાવના જીવને ઉપગ્રહ કર્યા સિવાય વિચરી શકે (૧૩) મર્કટતલુચારણ-વાકા-તેઢા હુશોના આત શામા કરોલિયા જે આલ ગુચે છે તે આલ ઉપર પણ મૂકીને ચાલવા છૂતા તેના એક તાતણા પણ વૂટે નહિ-તેથી રીતે આકાશમા ગમન કરી શકે (૧૪) ઝ્યાતિરશ્મિચારણ-ધ્રુવ, સૂર્ય, પ્રહ, નક્ષત્ર અને તારા વિગેરેના કિરણાનુ અવલયન હદ આકાશમા વિચરી શકે ધીર્ગૌતમસ્વામી આ લઘિપ્રભાવથી અષ્ટા-પદ પર્વત ઉપર ચઢ્યા હતા તે પ્રસિદ્ધ છે (૧૫) વાયુચારણ-વાયુ ઉર્ધ્વ ધાતા હાય, તિર્છો ધાતો હોય, ઉત્કૃષ્ટ ગતિય ધાતા હોય, સીધી ગતિય ધાતો હોય કે કોઈ પણ દિશામા ધાતો હોય તે દિશાની વાયુમેણિને અવલયીને વાયુકાય જીવનો વિરાધતા કર્યા વિના વિચરી શકે શ્રીસમધાવાય સૂત્રમા કહ્યું છે કે-ચારણ મુનિઓ કદાક અધિક સત્તર હજાર યોજન ઉર્ધ્વ ગતિ કરીને પછી તિર્છો ગતિ કરે કહ્યું છે કે-“ હમીસેણ રયણપ્પમાય પુઢવીય વહુસમરમણિજ્ઞાઓ ભૂમિમાગાઓ સાહેરાઈ સત્તરસજોઅણસહસ્સાઈ ઉદ્ધ ઉપ્પહ્તા તઓ પચ્છા વારણાણ તિરયમતી પવત્તિતિ ૦ ૧૦” ૧૧ આશીવિપલન્ધિ-મુનિના દાત-દાદામા શેરના જેવી શક્તિ ઉત્પન્ન થાય છે અત્રે શિક્ષા કરવા માટે દાતથી કાઢતા ત મુન્યુ પામે ૧૨ કેવલજ્ઞાનલન્ધિ-દ્વિત્રયા અને મનનો સહાય વિના લોક અને અલોકના સર્વ પદાર્થોના વર્તેલા, વતતા અને વતનારા સર્વ ભાવને જાણે ૧૩ ગણધરલન્ધિ-ગણધરપણુ પ્રાપ્ત થાય ૧૪ પૂર્વધરલન્ધિ-બૌદ્ધપૂર્વરૂપ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય ૧૫ તીર્થકરલન્ધિ-તીર્થકરપદનો પ્રાપ્તિ થાય ૧૬ વક્તવર્તિ-લન્ધિ-વક્તવર્તીપણુ પ્રાપ્ત થાય છ અહ રાત્ર્ય, ચૌદ રત્નો, નવનિધિ વિગેરેનો પ્રાપ્તિ થાય ૧૭ વલ્લદેવલન્ધિ-વલ્લદેવપણુ પ્રાપ્ત થાય ૧૮ વાસુદેવલન્ધિ-વાસુ દેવપણુ પ્રાપ્ત થાય વક્ત્ર વગેરે સાત રત્નો તથા ત્રણ યજ્ઞ ભૂમિનો પ્રાપ્તિ થાય ૧૯ ક્ષીરાશ્રવાદિલન્ધિ-આ લન્ધિ ત્રણ પ્રકારની છે (૧) ક્ષીરાશ્રવ, (૨) મધ્યાશ્રવ અને (૩) ઇતાશ્રવ શેરડીનો ચારા ચરનારી એક લાસ ગાયોને દાહીને તંતુ દૂધ પચાસ હજાર ગાયોને પાય, તેને પાછી દાહાને તંતુ દૂધ પચીશ હજાર ગાયોને પાય, તેનુ દૂધ પાછુ સાદાવાર હજાર ગાયોને પાય એમ અથા અર્થો કમ કરતા છેષટ એક

ગાયને પાય અને તેને દોવાથી જે દૂધ પ્રાપ્ત થાય તેની મિઠાશ અજોડ હોય છે આ લલ્લિધિના પ્રભાવથી મુનિશ્વરનું આવું મિષ્ટ વચન થાય કે પટલે શ્રોતા જો શારીરિક કે માનસિક દુઃખ ભોગવતા હોય તો તે શીઘ્ર દૂર થઈ જાય છે અને મિષ્ટાન્ન જમ્યા હોય તેથી આનંદ ઉદ્ભવે છે. પછી જ રીતે મધુ જેવા મિષ્ટ વચન જણાય તે મધ્યાશ્રય અને ઊપર જણાયેલ ગાયની સરુવાના વચ્ચે છેવટ વચ્ચે ગાયના દૂધનું ઘો જેમ મિષ્ટ અને ધીરંધાનુ થાય છે તેમ શ્રોતાજન પણ શક્તિમાન અને સન્નિદ્ર થાય છે. ઉપલબ્ધિથી રૂઢિચાલ અને અમૃતાધ્યક્ષ નામની લલ્લિધિઓ પણ છે જેથી શેરદો અને અમૃત જેવા મધુર વચન જાગે થઈ મુનિના વાત્રમા પડેલા તુચ્છ આહાર પણ દૂધ ધિંગેરેનો જેવો મિષ્ટ થતો જાય તે પણ ક્ષીરાધ્યક્ષાદિ લલ્લિધિઓ કહેવાય છે. ૨૦ કોષ્ટુલલલ્લિધિ-ધાત્વ ભરવાના માટા કોઠારમા તાલેલું અમાત્ર જેમ વર્ષો સુધી વિનાશ પામતું નથી અને તેની તે જ સ્થિતિમા રહે છે તેમ મુનિય શીલેલા સુત્રાર્થો વર્ષો પર્યંત સ્થિર રહે-મુલાય જ નહીં. ૨૧ પદાનુસારિણી લલ્લિધિ-તેના ત્રણ પ્રકાર છે-(૧) પ્રથમની શરૂઆતનું પદ સામઢીને સંપૂર્ણ પ્રથમો વાધ થાય તો અનુમાતપદાનુસારિણી, (૨) હજી પદને સામઢીવાથી સંપૂર્ણ પ્રથમો વાધ થાય તો પ્રતિમાતપદાનુસારિણી અને (૩) મધ્ય પદને સામઢીવાથી સંપૂર્ણ પ્રથમો વાધ થાય તે ઉચ્ચપદાનુસારિણી. ૨૨ વીજબુદ્ધિ લલ્લિધિ-જેમ સારા ક્ષેત્રમા વાપેલ વીજ અનેક ધોષ પ્રગટાય તેમ વીજભૂત પણ પણ જ અર્થપદને સામઢીને ધોજી સર્વ શ્રુત યથાર્થ જાણી શકે. કોઈ કહેશે કે તો પછી પદાનુમારી લલ્લિધિ અને આ લલ્લિધિમા તફાવત શો ? તેનો જવાબ એ છે કે-પદાનુમારીમા તો વચ્ચે પદ જાણવાથી વીજા પદ જાણી શકાય ત્યારે વીજ બુદ્ધિવારી તો વચ્ચે પદાધન જાણવાથી અનેક પદાર્થોના જ્ઞાતા થાય આ વીજ બુદ્ધિ લલ્લિધિ ગળધર ભગવતોનું હાય છે. પટલે તીર્થંકર ભગવંતના મુલથી “ ઉપમેદ વા વિગમેદ વા ધુમેદ વા ” ૫ ત્રિપદી સામઢીને દ્વાદશામીની રચના કરી શકે છે. ૨૩ તેજોલેશ્યાલલ્લિધિ-અત્યંત કાષ્ઠને લીધે અનેક વાત્તન પ્રમાણ ક્ષેત્રમા રહેલ પોતાના શત્રુ વિગરે પદાર્થોને દગ્ધ કરી શકે. અગ્નિ જેવા ઉષ્ણ પુદ્ગલને ફેંકવાની શક્તિ તે તેજાલેશ્યા જે સાધુ છટ્ટને પારણે છટ્ટ કરે અને પારણાનું દિવસે પણ વચ્ચે મુઠી અડદના વાવઢા આય અને વચ્ચે ચુલુક માત્ર પાળી પીપ-આથી વિશેષ જાય-પીપે નહીં-આ પ્રમાણે જ મહિના પર્યંત તપશ્વર્ગ કરે ત્યારે તેજાલેશ્યા લલ્લિધિ પ્રાપ્ત થાય છે. ૨૪ આદારકલલ્લિધિ-ચૈદ્ર પૂર્વધર મુનિ શ્રુતર્થવા ટાલવાને અર્થે અથવા જિનેશ્વરની સમયસરનાદિ શ્રદ્ધિ જોવાને માટે પોતાના શરીરમાથી વચ્ચે હાય પ્રમાણ શરીર વિકુર્ચી શકે. વાય સમાપ્તિ થયે આ દેહનું વિસર્જન કરે વચ્ચે મધ્યમા જે વચ્ચે આ પ્રમાણે

ધાય અને જો ધીજી વાર કર તા અવશ્ય માણે જાય ૨૫ શીતલેશ્યાલબ્ધિ-
તેજોલેશ્યાયા યલ્લતા જીવ પ્રત્યે કરુણા ઉત્પન્ન થયે છે તે આ લેશ્યા મૂકવાયો
યલ્લતા જીવો અગર તો પદાર્થો જલ્લતા સિંચનથી માફક શાંતિ પ્રાપ્ત કરે છે
૨૬ વૈક્રિયલબ્ધિ-વિવિધ પ્રકારની વિવાહો કરવાની શક્તિયાહુ વૈક્રિય
શરીર વિકુર્વા શકાય આ લબ્ધિ અનેક પ્રકારની શક્તિયાલી છે (૧)
અણુત્વ-અત્યસ્ત સૂક્ષ્મ શરીર યનાયા, લમલનો નાલ્લના છિદ્રમા પળ
દાક્ષલ થઈ ત્યા વ્યવસ્તીના જેવા ભાગા ભાગથી શકાય (૨) મહત્વ-
મેઢપર્વત જે વજ્ર લાગ્ય ચોજન ક્રયા છે તમા કરતા પળ મોટું શરીર
યનાયા શકાય (૩) લુપ્ત્વ-વાયુ વર્તા પળ લુપ્ત પટલ દલહુ શરીર યનાયો
શકાય (૪) શુદ્ધત્વ-વશ વર્તા પળ અત્યસ્ત ભારે શરીર યનાયો શકાય ક
જેન દુઃખાદિ દેવો પળ પોતાના ઉત્કૃષ્ટ યલ્લથી ઉપાધી શક નહીં (૫) પ્રાપ્તિ-
ભૂમિ કુપર રહીને પોતાના હસ્ત પટલાયથી લલાચ ક મેઢપર્વત કુપરના શિશરને
સ્પર્શી શક. (૬) પ્રાધામ્ય-મલ્લમા ભૂમિ પર ચાલવાનો માફક ચાલે તમન
ભૂમિ પર કુલ્લકી મારવાનો માફક કુલ્લકા મારતા ચાલો શક (૭) દૃશિત્વ-
તીર્થેકર, દુઃખ અને વ્યવસ્તારાદિકનો પ્રતિદિ વિકુર્વા શક (૮) વશિરત્વ-સર્વ
જીવોને પોતાને આધીન કરી શક. (૯) અપ્રતિધાતત્વ-તુલ્લા માર્ગમા જેમ અ
સ્થાલિત ગતિપ ગમન કરી શકાય, તમ વલ્લ વલ્લતાદિ વિગ્ના આવયા છતા
પળ અસ્થાલિત ગમન કરી શક. (૧૦) અતર્ધાનત્વ-અદૃશ્ય થઈ જાય ક ગ્રંથી
કાઈ પળ જાઈ શક નહીં (૧૧) વામરૂપત્વ-વજ્ર સાથે અનેક પ્રકારના
વિવિધ રૂપા યનાયા શક. આ પ્રમાણ વૈક્રિયલબ્ધિ અનેક પ્રકારનો સમનથી
૨૭ અધીળલબ્ધિ-કાઈ પળ પદાર્થ છૂટ નહીં તમા જે પ્રકાર છે (૧) અક્ષીળ
મહાનલો-પાતાના પાત્રમા અરુપ આદાર હાય તા પળ આ લબ્ધિના પ્રમાયથી
અનેક જળાન સમાઈ તા પળ છૂટ નહીં પરન્તુ હથડે ક્યારે પાલ જ આદાર કરે
ત્યારે જ છૂટ ધીર્ગોતમસ્વામીએ અશપદ્ધી નાથ ઉત્તરતા ૧૫૦૩ તાપસાને આ
જ લબ્ધિના પ્રમાયથી પારણુ કરાવ્યુ હતુ (૨) અક્ષીળમહાલય-પરિમિત ભૂમિમા
પળ અસહ્ય દેવો તિર્થેચા અને મનુષ્યા પાતપાતાના પરિવાર સહિત પકડીજાને
પોઢા ઉપજાવ્યા સિવાય સુખપૂર્વક યેસા શક. અમક આતોર્યકરાદિકના સમ
વસરણમા અસહ્ય દેવાદિય સમાઈ શક છે ૨૮ પુલકલબ્ધિ-વ્યવસ્તીના
સૈમ્પન પળ જૂળ કરા નાલે આ પ્રમાણ અદ્વાયીશ લબ્ધિઆનુ સ્વરૂપ જાણું

ધીજી પળ મનલબ્ધિ, વચનલબ્ધિ, વાયર્લાબ્ધિ વિગરે લબ્ધિમા અતિશય
શુભ પરિણામથી અને તપના પ્રમાયથી પ્રાપ્ત થાય છે જ્ઞાનાવરણીય તથા ધોર્વા
તરાય કર્મના અસાધારણ ક્ષયાવશમથી અન્તર્મુહર્ત માત્રમા સર્થ ધ્રુતસમુદ્ધ
અવગાહન કરવાનો શક્તિ ત મનોલબ્ધિ ધ્રુતજ્ઞાનથી સઘ વસ્તુઓને અન્તર્મુહર્ત

માત્રમા ઉચ્ચારવાની જે શક્તિ તે વચનલઘ્વિ આ લઘ્વિથી ચૌદપૂર્વનુ પરાધર્તન (આવૃત્તિ) થાય છે અથવા પદ, વાક્ય અને અલ્પકાર યુક્ત વચનો મોટા સ્વરે ચોલવા છતાં યાનીની ધારા અસ્ફલિત રહે, વચમા પદ પછ અક્ષરાદિ વડે નહીં તેમજ પ્રારંભમા વટ જેવો હોય તેવો અતપર્યન્ત શક્તિવાળો રહે-હોન ન થાય ધીર્યાંતરાયના અસાધારણ ક્ષયોપશમથી વાહુચલિની માફક થપ છુધી કાયોત્સગધ્યાનમા નિશ્ચલ ઝુમા રહે અથવા ઘેઠા હોય તો પછ પરિશ્રમ ન લાગે તેથી શક્તિ કાયકાંધિ કહેવાય મુતજ્ઞાનાવરણ અને ધીર્યાંતરાય કમના ઉત્કૃષ્ટ ક્ષયોપશમથી પ્રગટેલ અસાધારણ મહાવૃદ્ધિને અને મુનિ શાદશામી કે ચૌદ પૂર્વ ન ભળ્યા હોય તો પછ ચૌદપૂર્વધરની માફક ડુર્ગમ માવાર્થો જાણી શકે તે પ્રાજ્ઞામયજ કહેવાય જ્ય વિશેષ મળેલ હોય અને પોતે અરૂપ મળેલ હોય તો પછ વિધાયેગતે કારણે યોજાના વશમા ૭ આવે તે વિધાયરમણ કહેવાય

ઊપર જણાવેલ અઢાવીશ લઘ્વિઓ પૈકી કેટલો કેટલી લઘ્વિ કોને હોષ તે જણાવતા કહે છે કે-મધ્ય પુરુષને અઢાવીશ લઘ્વિઓ હોય મધ્ય સ્ત્રીને (૧) તીર્થંકર, (૨) ચમ્પવર્તી, (૩) વાસુદેવ, (૪) વલ્લદેવ, (૫) સંમિત્રમોતલ, (૬) ચારણ, (૭) પૂર્વધર, (૮) ગજધર, (૯) પુલાક અને (૧૦) આહારક શરીરલઘ્વિ-આ પ્રમાણે દશ લઘ્વિમા ન હોય, પરંતુ અઢાર લઘ્વિ હોય છે અર્નતકાલે કોઈ કોઈ વચ્ચત અચ્છેદારૂપ સ્ત્રી તીર્થંકર થાય છે, જેમ કે બાહુ ચોલીશીના આગળીશમા કિન્નેશ્વર મલ્લિનાથ, પરંતુ તેને માધ્યરમા ગજવાથી સ્ત્રીને તીર્થંકરલઘ્વિ ન હોય તેમ વર્ણાયુ છે અમધ્ય પુરુષને ૧૫ લઘ્વિ જ હોય છે ઊપર જણાવેલ દશ લઘ્વિઓ ઉપરાત (૧૧) કેવલ્લી, (૧૨) ઋકુમતિમત પર્યવજ્ઞાન અને (૧૩) વિપુલમતિમત પયવજ્ઞાન ૫ તેર લઘ્વિ સિવાયની પદર હાય અમધ્ય સ્ત્રીને ૧૪ ચૌદ લઘ્વિઓ હોતી નથી અને ચૌદ હાય છે ઊપર કહેલ તેર લઘ્વિઓ ઉપરાત (૧૪) પ્રધુક્તીરામચલઘ્વિ પણ હોતી નથી

લઘ્વિઓનું વિશેષ સ્વરૂપ પ્રવચનસારોદ્ધાર તેમજ યોગશાસ્ત્રથી દીક્ષામાથી જાણવું, આથી લઘ્વિયાલો શિષ્ય પણ આ ચારિત્રમા દોષ લગાડે તો તેને આચાર્ય દંડ આપે હતી પણ શિક્ષાપ્રદાન અને સદ્ગુણવર્ણનવડે ગચ્છનું સ્વરૂપ કહે છે

જતથ ય સંનિહિતક્લ્લહ-આહ્ડમાર્ષેણ નામગહ્ણે વિ ।

પૂર્વકમ્મા મીતા, આડત્તા કપ્પતિપ્પેસુ ॥ ૭૨ ॥

મડણ નિહુઅસહાવે, હાસદવત્તિવજ્ઞિણ વિગહમુક્કે ।

અસમજસમકરતે, ગોઅરમૂમટ્ટ વિહરન્તિ ॥ ૭૩ ॥

મુણિણં નાણાભિગ્ગહ-દુક્કરપચ્છિત્તમણુચરતાણ ।

જાયઙ્ગ ચિત્તચમક, દેવિંદાણ વિ ત ગચ્છમ્ ॥ ૭૪ ॥

[યત્ર ચ સંનિધ્યુપસ્કૃત-આહતાદીનાં નામગ્રહણેऽપિ ।

પૂતિકર્મણઃ ભીતા, આયુક્તાઃ કલ્પત્રેપયોઃ ॥ ૭૨ ॥

મૃદુકા નિમૃતસ્વભાવા, હાસ્યવ્રચવિવર્જિતા વિકથામુક્તાઃ ।

અસમજ્ઞસમકુર્વન્તાઃ, ગોચરભૂમ્યર્થ (ગોચરભૂમ્યષ્ટક) વિદ્વરન્તિ ॥

મુનીનાં નાનાભિગ્રહ-દુષ્કરપ્રાયશ્ચિત્તમનુચરન્તાનામ્ ।

જાયતે ચિત્તચમત્કારો, દેવેન્દ્રાણામપિ સ ગચ્છઃ ॥ ૭૪ ॥]

ગાયાર્થ—જે ગચ્છમા રાત્રિય અશનાદિ રાસ્રવામા તેમ જ ઔદેશિક, અમ્યાહત, પૂતિકર્મ વિગેરે આઘાત્મી ઉદ્વગમ દોષોનુ નામ લેતા યા સ્પર્શ થઈ જતાં મય ઉપજતો હોય તેમ જ કલ્પ ઘટલે પાત્રા ને ત્રેપમાં-હસ્તાદિકને સાફ કરવામા સાવધાન, વિનયવાન, નિશ્ચલ સ્વભાવી, હાંસી-મઝકરીથી વિરમેલ, વિકથાથી દૂર રહેનાર, વગરવિચાર્યું નહીં કરનાર, ગોચરી અર્થે પરિભ્રમણ કરનાર, વિવિધ પ્રકારના અભિગ્રહ તથા દુષ્કર પ્રાયશ્ચિત્ત આચરનારા મુનિજનો હોય છે તે ઇન્દ્રોને પણ આશ્ચર્યચક્રિત કરે છે હે ગૌતમ ! તથાપ્રકારના ગચ્છને જ વાસ્તવિક ગચ્છ જાણવો.

વિવેચન—સાધુ રાત્રિય પોતા પાસે અશનાદિ રાસ્રી મૂકે તે સનિધિ દોષ કહેવાય, આ દોષના સવધમા શ્રીનિશોયસૂચના અગિયારમા ઉદ્દેશમા કહ્યું છે કે—
“ જે મિક્ષુ અસળ વા પાણ વા સ્નાન વા સાન વા દિયા પડિગાહેત્તા દિયા મુજહ ૧, જે મિક્ષુ અસળ વા ૪ દિયા પડિગાહેત્તા રાઓ મુજહ ૨, જે મિક્ષુ અસળ વા ૪ રાઓ પડિગાહેત્તા દિયા મુજહ ૩, જે મિક્ષુ અસળ વા ૪ રાઓ પડિગાહેત્તા રાઓ મુજહ ૪ । ચડસુ વિ મગેસુ આળાદિયા ય દોસા ચડગુરુ ચ પચ્છિત્ત તવકાલનિસેમિય દિઝ્ઞતિ ॥ ” ૧ જે સાધુ-સાધ્વી અશનાદિક ચાર માહાર દિવસે ગ્રહણ કરીને દિવસે સ્નાન, ૨ દિવસે ગ્રહણ કરીને રાત્રે સ્નાન, ૩ રાત્રે ગ્રહણ કરીને દિવસે સ્નાન અને ૪ રાત્રે ગ્રહણ કરીને રાત્રે સ્નાન—આ ચાર માગામાં પ્રથમ માગો શુદ્ધ છે અને ત્રણ રાત્રિમોજનના દોષથી દૂષિત છે આ પ્રમાણે ધર્તનારને જિનાસામગનો દોષ લાગે, ચારમાસી શુદ્ધ પ્રાયશ્ચિત્ત લાગે વલ્લી પંચ કહે છે કે—“ જે મિક્ષુ પારિયાસિય પિપ્પલિં વા પિપ્પલિચુણ્ણ વા મિરિય વા મિરિયચુણ્ણ વા સિંગવેર વા સિંગવેરચુણ્ણ વા વિલ વા લોણ ડનિમયં વા લોણ આહારેહ આહારન્ત વા સાહજ્ઞહ ॥ ”
જે સાધુ-સાધ્વી રાત્રિય રાસ્રેલ આસ્રી પીપર ક પીપરનુ ચૂળ, આસ્રા હોવા કે તીજાનુ ચૂળ, ચુઠ અથવા સૂઠનુ ચૂળ, જે દેશમા નમક (મીઠું) ન હાય તે દેશમા

આરો પચવે છે તેનું લૂણ (મીઠું) થાય છે તે, સમુદ્રમા ઉત્પન્ન થનારું લૂણ (સિંધવ) ધિમેરે થીના રાત્રે રાત્રીને ધીમે દિવસે વાપરે અગર તો વાપરનારને સારો જાણે તે આહારભગને પાત્ર થાય શ્રીયુદ્ધત્કલ્પના પાંચમા ઉદ્દેશમા પણ વધુ છે કે- દિવસે લાચીને રાત્રિપ રાત્રી મૂકેલો આહાર અશમાત્ર વલ્લી શકે નહીં ફક્ત અપચારૂપે વ્યાધિપ્રસ્તને વલ્લી શકે, પરંતુ અન્યને તો સવથા નિવેધ જ જાણવા નિયુક્તિફાર આ સયમમા વિશેષ અજગ્રાહુ પાઠતા કહે છે 'અશનાદિક રાત્રિપ રાત્રલા જોડને નૂતન શિષ્ય તથા વાઙ મદ્યાશાન્ મિથ્યાત્વ પામે તેના પાપમાજન સાધુ થાય થલ્લી ઉપદાસનુ કારણ થાય જેમકે 'જુઓ આ નિષ્કરિમહી સાધુ રાત્રિપ આહાર રાત્રી મૂક છે, પાણીના ઘડા ભરી રાલે છે, ઘૂતાદિકનો સમ્રદ કરે છે અને પાછા કહે કે અમે તો અપરિમહી-સચય વિનાના છોય ' થલ્લી સયમચિરાધના તથા આત્મચિરાધના પણ થાય રાત્રે આહાર રાત્રી મૂકવાથી ઓરગિ વાદિ પ્રાણિયોની ઉત્પત્તિ થાય, રોટલી આદિમા લાઠિયા જીધો ઉપજે, ઊદરો તેના મક્ષણ માટે આવે, નમ થલ્લી ચિલાહી પ્રમુલ્ક યાદ જાય, થલ્લી જલ રાત્રી મૂક્યુ હોય તો તેમા વોહિયા હૂયો મરી જાય-આ પ્રમાણે પાપના માગીદાર બનવાથી સયમચિરાધના થાય થલ્લી રાત્રિપ આહારમા સય તથા ઊદરો લાલ નાલો જાય-આવો ફેરી આહાર વાપરવાથી આત્મચાત્ત પણ થાય આ પ્રમાણે સનિધિ દોષના ધિચાર કરી તેનો ત્યાગ જ કરવો

હવે ઉદ્દેશકનું સ્વરૂપ દર્શાવતા કહે છે કે-તેના ચે મેદ છે (૧) ઓષ-ઉદ્દેશિક અને (૨) વિભાગ-ઉદ્દેશિક પોતાને અર્થે રસાદ પચાવતો વચ્ચેનો કોઈ આવશે તમે આપવાને માટે વાંક આહારની વલ્પના કરી રાલે તે ઓષ-ઉદ્દેશિક થીના વિભાગ-ઉદ્દેશિકના પ્રણ મૂલમેદ અને ચાર ઉત્તરમેદ છે (૧) ઉદિષ્ટ, (૨) જૂત અને (૩) વમ પ પ્રણ મૂલમેદ છે તે દરેકના ઉદ્દેશ, સમુદ્દેશ આદેશ અને સમાદેશરૂપ ચાર-ચાર મેદ છે થલ્લી ૧ ઉદિષ્ટોદ્દેશ, ૨ ઉદિષ્ટસમુદ્દેશ, ૩ ઉદિષ્ટાદેશ, ૪ ઉદિષ્ટસમાદેશ ૫ જૂતોદ્દેશ, ૬ જૂતસમુદ્દેશ, ૭ જૂતાદેશ, ૮ જૂતસમાદેશ, ૯ કર્મોદ્દેશ ૧૦ કર્મસમુદ્દેશ, ૧૧ વમદેશ અને ૧૨ વમસમા દેશ પમ ચાર મેદ થાય સનને ઉદ્દેશીને જે અશનાદિક કરાપ તે ઉદ્દેશ કહેવાય, તે ગૃહસ્થ, મિષ્ટુ અને પાચહી ધિમેરેને નિમિત્તે કરાવેલ ચરક, પરિમાજકાદિને નિમિત્તે કરેલ અશનાદિક સમુદ્દેશ કહેવાય ધિર્મથ, શાક્ય, તાપસ, ગૈરિક, આજીવિકોને નિમિત્તે કરેલ અશનાદિક આદેશ કહેવાય અને સાધુઓને નિમિત્તે કરેલ સમાદેશ કહેવાય હવે ચાર પેટામેદ વર્ણવતા કહે છે કે-વિશાહાદિક સારા પ્રસંગ સ્નેહી સન્ધોઓ સર્વે જમી ગયા પછી અશનાદિક ધમે ત્યારે ગૃહસ્થ મનમા ચિંતવે કે-'આ સય રાત્રીને શુ કામ છે ? મિષ્ટુ ધિમેરેને આપશુ ' આ પ્રમાણે ધિચારીને જો મિષ્ટુઆને માટે રાલે તો (૧) ઉદિષ્ટોદ્દેશિક, પાચહીઓને માટે રાલે તો (૨) ઉદિષ્ટસમુદ્દેશિક, સાધુઓને દેવા માટે રાલે તો (૩) ઉદિષ્ટાદેશિક અને નિગ્રથોને માટે રાલે તો (૪) ઉદિષ્ટસમાદે-

શિક્ષક વહેવાય આવી જ રીતે અશ્વનાદિક વધ્યા પછી મોક્ષ વિગેરેમાં નયો ગોઠ મેલવયો પડે તો મેલવે, ઘો મેલવે, મલ્લુ વિગેરે જિયા કરે, માતમા દર્દા વિગેરે તાલે અને પછી પુવતી માફક સ્વરૂપ કરે રવારે આ મિશ્રુઓને આપવું પમ વહે તે (૫) જ્ઞાતદેશિક, પાલ્લોઓને આપવાનું વહે તે (૬) જ્ઞાતસુરશિક, સાધુઓને માટે વહે તે (૭) જ્ઞાતદેશિક અને નિર્મળ્યોને અર્થે વહે તે (૮) જ્ઞાતમાદેશિક વહેવાય આવી જ રીતે વિદ્યાદાદિક શુભ પ્રસંગે અશ્વનાદિક વધ્યા પછી તે વધેલા લાડુ, ખાત, મગ વિગેરે પદાર્થોને અગ્નિ પર પુન તપાય, માદકમા ગોઠ તાલે, મગ વગેરેને પુન રાય-ઝીરા-મસાલાથી વધારે રૂપાદિ જિયા કરીને પૂર્વ પ્રમાણે સ્વરૂપ કરે રવારે મિશ્રુઓ માટેનો સ્વરૂપ તે (૯) કર્માદેશિક, પાલ્લોઓને માટેનો (૧૦) કર્મસુરશિક, સાધુઓને માટે (૧૧) કર્માદેશિક અને નિર્મળ્યોને માટે (૧૨) કર્મમાદેશિક વહેવાય

અમ્બાહત દાપના થે પ્રકાર છે- (૧) આધોર્ણ અને (૨) અનાધોર્ણ આધોર્ણ અમ્બાહતના ત્રણ પ્રકાર છે અથ પ, મધ્યમ અને ઉત્કૃષ્ટ. મોટા જમણ સમયે સેવકો માણસ યેઠા હોય અગર તો માટું થર હોય અથવા પત્તિવદ્ધ ત્રણ થરો સાથે હોય તથા પ્રસંગ સો હાથથી અદરના માતરામાંથી આહાર વહોરાવે તે ઉત્કૃષ્ટ આધોર્ણ, એક હાથ પ્રમાણથી વહોરાવે તે અધ્યમ અને તે બેને વચ્ચે નુ પ્રમાણ ત મધ્યમ આધોર્ણ અમ્બાહત જાણવું આ ત્રણે પ્રકાર વલ્લપી શકે કારણ કે તેમાં ઉપયોગ રહેવાનો સમય છે અનાધોર્ણ અમ્બાહત તો સૌ હાથ ઉપરાંત ઘૂરના સ્વલ્લેથી આહાર આવેલ હાથ તો વલ્લ નહીં, કારણ કે તેમાં સયમચિરા ધ્યાન અને આત્મચિરાધના વને થાય છે કાદ ગૃહસ્થ અથ્થ પ્રામાદિકથી અશ્વનાદિક આહાર નાપતા થવા જલ્દમાર્ગથી આવે તો અપ્કાવતી તેમજ છકાવતી વિરાધના થાય સ્વલ્લમાર્ગે આવે તો પણ છકાવતી વિરાધના થાય, ચાર હરણ કરી જાય, શિકાલી પશુ ચાર્દ જાય માવના પરિભ્રમથી જ્વરાદિક રાગાદ્ભય થાય, આ પ્રમાણે દુષિત દોષાથી અનાધોર્ણ અમ્બાહત આહાર વદાપિ પ્રહણ કરવો નહીં

હવે પૂતિકમનું સ્વરૂપ જણાવે છે-આધાકર્મી, ઉદેશિકના છેલ્લા ત્રણ ભાગા, મિશ્રમાત, અપવપૂરક, પૂતિવાદર અને પ્રાભૃતિક આ વધા અવિશુદ્ધ વોટિના છે જેમ ક્ષીરમા મૂત્રનો છારો પડેો જતા સર્વ ક્ષોર અશુદ્ધ થઈ જાય, શુદ્ધ આહારમા અવિશુદ્ધ આહારનું એક ચિદુ આ આગે જાય તો સર્વ શુદ્ધ આહાર પણ અશુદ્ધ થનો જાય ત પૂતિકર્મ કહેવાય છે, તેના થે ભેદ છે-(૧) સૂક્ષ્મપૂતિકર્મ-આધાકર્મી હોંગ પ્રમુખ અશ્વનાદિકનો ગંધ, આધાકર્મી અગ્નિની જ્વાલા તથા ધૂમાડા શુદ્ધ આહારને જાને તો તે સૂક્ષ્મપૂતિકર્મ કહેવાય પરંતુ તે આધોર્ણ છે-સાધુને વહોરવા યોગ્ય છે કારણ કે આ દોષો અશક્યપરિહાર છે, (૨) કાર્દપૂતિકર્મ-તેના થે પ્રકાર છે એક ઉપકરણ-ચૂલો, વદછો, તાથડો, ઘમચો વિગેરે રસાદ કરવાના સાધનો તેમજ ઘટો, સાંચિલુ વિગેરે

ઉપકરણો હોય તેમાથી પ્રાપ્ત થયેલ અશ્વનાદિય આહાર શુદ્ધ હોય તો પણ વૃષિત છે એવા મત્કપાનપૂતિકર્મ-આધાવર્મી ઘઘાર, હોંગ, નિમક, જીરુ બિગેરેથી વ્યાપ્ત આ વાને પ્રકાર સાધુઓને કર્ષે નહીં

દ્વયે વહ્વનો અધિકાર દર્શાવે છે-મોજન કર્યા થાદ પાત્રા સાફ કરવા તે વહ્વ સામાન્યપણે સાત વચ્ચત ધોવાનો વહ્વ છે વિશેષથી તો તેના મધ્યમ, મધ્યમ અને ઉત્કૃષ્ટ પમ ત્રણ મેદ દર્શાવ્યા છે (૧) માત, રાટલી, મગ, ચાલ, મોઝ, જાણા, તુર બિગેરેના આહાર પાત્રાને વિશેષ સેવ ન કરે પટલે તે જયન્ય વહ્વ તેમા પાત્રા ત્રણ વાર ધોવા, એક વાર અંદર, વાજો વાર ઘઘાર અને જોજો વાર અંદર અને ઘઘાર (૨) મગ તથા અંદરની દાઢ, કાજી, દહી બિગેરેના અર્થ સેવ લાગે ત મધ્યમ વહ્વ, તેમા પાત્રા પાંચ વાર ધોવા એ વાર ઘઘાર, એ વાર અંદર અને એક વાર અંદર અને ઘઘાર (૩) વૃષ, વર્હી, ક્ષીર, ઘી બિગેરેના વિશેષ સેવ લાગે ત ઉત્કૃષ્ટ વહ્વ, તેમા પાત્રા સાત વાર ધોવા ત્રણ વાર અંદર, એ વાર ઘઘાર અને એ વાર અંદર અને ઘઘાર મધે

ત્રેપ પટલે હસ્તને મળિયથ(પહાવા) સુધો જઝાદિકથી ધાવા સ્થંદિલ તથા માત્રાદિક પ્રસંગ હસ્ત ધાવો પડે તેથી મીનિશોયસૂત્રના ધાવા ઉદ્દેશમા આ સવધો વર્ણન કરતા જણા યુ જ્ઞ વ- ' જે મિક્ષુ ૨ સાણુપ્પાવ ઉચારપાસવળભૂમિ ણ પહિલેહેદ ન પહિલિહત વા સાહજદ । જે મિક્ષુ ૨ તઓ ઉચારપાસવળભૂમિઓ ણ પહિલેહેદ ન પહિલેહત વા સાહજદ । જે મિક્ષુ ૨ સુહાગસિ થંદિલસિ ઉચારપાસવળ પરિઠનદ પરિઠનત વા સાહજદ ॥ ' સાધુ યા સાધ્વીય દિવસ ના વાવા ભાગના ધાવા વિભાગ જેટલા દિવસ રહે સ્થંદિલ તથા માત્રાનાં ભૂમિ પ્રમાણથી જાતે પ્રમાણે ન પહિલેહે અને ન પહિલિહનાની અનુમાદના કરે તા ત પ્રાયશ્ચિત્તને પાત્ર થને છે જે સાધુ યા સાધ્વીય ત્રણ ઉચારપાસવળ ભૂમિ ન પ્રમાર્જે તમજ ન પહિલિહના ન સારો કહ તે પણ દંડન પાત્ર થાય છે જે સાધુ યા સાધ્વીય શ્રુલક સ્થંદિલભૂમિમા ઉચારપાસવળ વાસરાયે અને વાસરાવનારને સારો કહ તે પણ પ્રાયશ્ચિત્તને યોગ્ય ગણાય જન્ય, મધ્યમ અને ઉત્કૃષ્ટ-પમ ત્રણ પ્રકારનુ સ્થંદિલપ્રમાણ છ ત્રસાદિક જીવથી રહિત ભૂમિ તે સ્થંદિલભૂમિ એક હાથ લાવા-પહાલ્લી અને ચાર આંગળ કઠા અર્ચિત સ્થંદિલ-ભૂમિ જયન્ય કહવાય આ પ્રમાણથી એક આંગળ યૂન ભૂમિમા સ્થંદિલ-માતૃ પરઠય તો દાપમાજન થાય આ પ્રમાણ કરતા વિશેષ ભૂમિ તે મધ્યમ માન જાણયુ ઉત્કૃષ્ટ સ્થંદિલપ્રમાણ વાર યોજનનુ હોય, કારણ કે ચમચર્ત્તીની સેનાવાર યોજન વિસ્તાર વાલો હોય છે જ સાધુ યા સાધ્વીય ઠલા યા માતૃ અવિધિપૂયક પરઠયે તા એક માતૃ લુપુદ્દ અને અશ્વાભગના દાવપાત્ર થને તેની વિધિ વ્શાવતા કહ છે ક-ગૃહસ્થ પ્રમુખની દૃષ્ટિનુ નિયારણ કરવુ અને તે માટે ઝર્ચ, અર્ધા અને તિર્થર્ત સવ

દિશામા અવલોકન કર્યા પછી ઠણો માતલ પરઠવું જે લાકો તે વાંચે કરતા મોંયે તો તેમો દાસી કરે અને આત્માને કલુષિતતા પ્રગટ થઈ સ્થિર પ્રમુખ થાત રાવાને ઘણના વટવાથો ગુણામ જો સાક ન કરેતા પ્રાવશિત્ત લાગ, પળ જા કાઠધી, ઘાંસના ચપાડિયાથી, આગલોથી અથવા લાજદાની સહીથી સાફ કરે અથવા સાફ કરનારને સારા માને તેને પદ્મમાંથી છુદ્ધ આપ થઈ જો કોઈ સાધુ યા સાધ્યા સ્થિર પ્રમુખ પરઠવીને પછો જલદારા હસ્ત માફ કર નહીં થ ન વરના રને સારા જાણે તો દડપાત્ર થને થઈ સ્થિર પરઠવ્યાની સગવાય સાધુ યા સાધ્યાદ આચમન ન લેયુ આચમન લે કે લેનારની અનુમોદના કરે તો પ્રાવશિત્ત લાગે પરંતુ તો દાવના આતરામા તમ કરો શકાય, તેથી વિશેષ દૂર આચમન કર તો વળ દાવભાગી થાય સ્થિર-માતલ પરઠવી ત્રણ યોધા પ્રમાણ જલથી શુદ્ધિ કરવી, વિશેષ જલ ન થાપયું વિશેષ જલ વપરાય તો વીઠો પ્રમુખ જીવાની વિરાધના થાય, પ્રસન્નથીને પીઠા ઉપજે, યુક્તના ફૂલ-પત્રાદિજ તેમા પડે અને પૃથ્વીવાવાદિકની પણ વિરાધના થાય, વટલાવ આધાર્યો પદ્મ પણ કહે છે કે-અજ્ઞાના ત્રણ ભાગ કરવા, પહેલા ભાગથી મઝ્ઝાર સાફ કરે, યોજા મા મથો અથવા સાફ કરે અને યોજા ભાગથી સર્વ શુદ્ધિ કરે જેને યોદે ઘાટે સમયને આતરે સ્થિર જલ પડતુ હોય, 'હરન' જેથી વ્યાધિ હોય તેવા આપવાદિક માર્ગમા વિશેષ જલ થાપરો શકાય મનિતમા પડતુ સમજવાનુ કે-દુગ્ધ ન રહે, મલ્લના લેપ ન રહે તટલા પ્રમાણમા જલના ઉપયોગ કરવા કારણપ્રસંગ મૂત્રથી પણ મઝ્ઝુદ્ધિ કરી શકાય છે શુદ્ધિવરના પાંચમા શ્લેષમા કહ્યું છે કે-ળો કપ્પડ નિગમ્યાણ યા નિગમ્યાણ વા અણ્ણમણ્ણસ્સ મોય આદ્યપ્પણ વા આ યમિત્તણ વા ણ્ણત્થ માટેસુ અગાટેસુ વા રોગાયકેસુ ॥ નાધુ યા નાધ્યીને પર સ્પર્શના મૂત્રના ઉપયોગ કરવો ન વલ્લ પરંતુ વિશુદ્ધિકા (ઝલટો) થઈ દાવ સર્પ વરદયા હાથ, ઝડાદિક રોગાદમક થયો હોય તો તેવા અનિવાર્ય પ્રસંગમા મૂત્રનુ આચમન લેયુ યા મઝ્ઝુદ્ધિ માટે ગ્રહણ કરવું વલ્લે આ વિવચમા કાઈ શંકા કરતા કહે કે-આ મૂત્રનુ આચમન યા ગ્રહણ અશુચિકારક ન કહેવાય ? તો તને જવાબ આપતા પ્રયત્નાર કહે છે કે-વૈત્તજજાલમાં પદ્મ મૂત્ર-પાન ઉપ યાગ! જળ ધ્યુ છે થઈ ગામૂત્ર તો પવિત્ર મનાય છે અને ઔષધમા પણ વપરાય છે સાધુ તો કારણ વિના રાત્રિપ પાણી રાત્રે જ નહીં, પરંતુ વાઈ ચૂતન દાક્ષિત દાવ, વિવાહિત ન દાવ તને મૂત્ર ગ્રહણ કરવામાં દુગ્ધા થાય માટે તેને અર્થે રાત્રિપ અવિત્ત જલ રાત્રે, પરંતુ જે માતરાની વિધિના જાણ દાવ, સાધુપણ વરાવર પરિણમી ગયુ દાવ તેને અર્થે પછો પાણી રાત્રેવાનો જરૂર નથી કોઈ શિષ્ય ઘણો શક્ત સ્થિર જાય અને મૂત્રથી શુદ્ધિ કરવામા અજ્ઞાં હોય તેને માટે જલ રાત્રેનુ પડે કારણ કે જો જલ ન રાત્રેવામા આવે તો તેવા શિષ્યને સ્થિરિત્તો શકા થયા છતાં દુગ્ધાથી સ્થિર જાય નહીં અને મલ્લના અવરોધ વરવાથી

પરિતાપ પામે, મૃત્યુ પણ પામે માટ તેવા પ્રમુગ્ધા સહનો જોગ રાહયો થોઈ
 કાઠ આચાર્ય વરુપત્રેપનો અર્થ ચૈત્ર માસની અસજ્જાય ઉતર્યા પછી કર્તવ્ય કર
 ઘાનુ સૂચન છે કોઈક પમ કહે છે કે-આ પરપરાગમ્ય છે અને સદેવ
 વસ્તવ્ય છે યલી સાધુ ચિનયશાહી હોય, નિશ્ચલ-ગમીર સ્વભાવશાહી હોય,
 જેથી પ્રાયશ્ચિત્તાદિકનો અર્થ પાસે પ્રકાશ કરે નહીં હાસ્ય-ધીજ્ઞાનો ઉપહાસ ન
 કર ચાર પ્રવારની ચિકુલા (જુમાં પૃષ્ઠ ૨૦)થી વિરમેલ હોય ગુરુની આજ્ઞા
 શિરાધાર્ય ગણે-યગરવિચાર્યે સ્થમતિથી ચિરુદ્ધ ઘતન ન કરે વઝી ગાંધરી અર્થે
 યાગ્ય ભૂમિમા પરિભ્રમણ કરે આઠ પ્રવારની ગોચરભૂમિ કહેલ છે, તે આ પ્રમાણે-
 ૧ ઝઝૂથી, ૨ ગત્વાપ્રત્યાગતિકા, ૩ ગોમૂત્રિકા, ૪ પતંગધીયિકા, ૫ પેટા, ૬
 અદ્ધપેટા, ૭ અમ્થતરશયુકા અને ૮ વહિ શકુકા યલી અનેક પ્રવારના અભિગ્રહના
 ધારક તમમ મહાવટિન પ્રાયશ્ચિત્તને લગતી તપશ્યા કરનારા હાય આવા
 આચાર-પરાયણ અને ભયમી સાધુવર્યોને જોઈને રૂઝ સરજા પણ ચમત્કાર પામે
 તો અર્થ જનનુ શુ કહેનુ ?

અભિગ્રહ ચાર પ્રવારના છે ૧ દ્રવ્યાભિગ્રહ, ૨ ક્ષેત્રાભિગ્રહ, ૩ કાલા
 ભિગ્રહ અને ૪ ભાષાભિગ્રહ ૧ દ્રવ્યાભિગ્રહ-આજ માટે લેપવાળા મગ ધિગેરે
 અથવા લેપ(રસ) વિનાના યાલ, ચણા ધિગેરે મઠે તો ગ્રહણ કરવા, આજે
 રોટલો થ તેનો માલો મઠે તો ન મિશ્તા ગ્રહણ કરવો, કઢહો, ચમચો અથવા
 તો માલના અળીદ્વારા કાઠ વહોરાયે ત્યારે ન વહોરવુ શ્રોમહાગીરસ્વામીપ જેમ
 સુપદાના ચુલામા રહેલ અદ્ધના ધાવળા ગ્રહણ કર્યા હતા તેમ વિધવિધ
 પ્રવારના અભિગ્રહા ધારણ કરવા અને તે પ્રમાણે ન જો મિશ્તા મઠે તો ગ્રહણ
 કરવી, તે દ્રવ્યાભિગ્રહ કહેવાય ૨ ક્ષેત્રાભિગ્રહ-પૂર્વે કહી તે આઠ ગોચરભૂમિમા
 તથા જે ગામમા હાય તમા અગર પરગામમા અમુક મર્યાદા યાધી ગોચરી ગ્રહણ કરવી
 તે ક્ષેત્રાભિગ્રહ કહેવાય હવે આઠ ગોચરભૂમિનુ વિગ્રહ ઘનન કરતા જણાયે છે કે-
 ૧ ઝઝૂથી-પક્ષ દિશાના અભિગ્રહ કરીને ઉપામ્રયમાથી નીવડ્યા શાદ સીધે
 માર્ગે સમમેળીમા આવતા ગૃહોને વિષે મિશ્તાર્થે જતા તે પકિના છેલ્લા ગૃહ સુધી
 જાય તેટલા ગૃહોમા જો ડચિત મિશ્તા મઠી જાય તો ગ્રહણ કરે અને ન મઠે
 તો તે જ ગતિપ પાછા આવે ૨ ગત્વાપ્રત્યાગતિકા-પક્ષ પક્ષિમા મિશ્તાર્થે કરતા
 તેના છેલ્લા ગૃહ સુધી જાય અને તેમ કરતા ડચિત ગોચરી ન મઠે તો પાછા
 પરતા યીજા ધરોની શ્વેળીમા પરિભ્રમણ કરે ૩ ગોમૂત્રિકા-જમણા ધરનો પક્ષિમાથી
 ઢાથી પક્ષિમા અને ઢાથીમાથી પાછી જમણી પક્ષિમા તેમ પક્ષ યોજી પક્ષિમા ગાંધરી
 અર્થે પરવુ ચાલતી ગાય અને ઘઢહના સૂત્રના આકારે આ ગોચરી યતી
 હોવાથી તેને ગામૂત્રિકા કહેવાય છે ૪ પતંગધીયિકા-ગ્રણ ચાર ધર મૂકીને
 ધોરે, ધલી ગ્રણ-ચાર ધર આગલ જાને ધહારે પતંગિયુ ઉછઢી ઉછઢીને

અનિશ્ચિત ગતિ કરે છે તેનો માફક આ ગોચરી થતી હોવાથી તેને પતંગગીચિકા કહેવાય છે ૫ પેટા-પેટીના આકારે ગાંધરી કરે તે પેટા પેટીના ચાર સ્થાનો માફક ચારે દિશાના ગૃહોને વિષે જાય પરંતુ તે દિશાના મધ્યમા રહેલા ગૃહોને વિષે ન જાય ૬ અર્ધપેટા-ચાર દિશાને બદલે એ દિશાને નિશ્ચિત કરીને ભમે પણ તેનો મધ્યમા આવતા ગૃહોમાં ન જાય ૭-૮ અભ્યંતરશયૂકા ને બહિઃ શયૂકા-શલ્લની પેટે જે ગોચરી કરવી તે શયૂકા શલ્લના મધ્ય ભાગના આધર્તની માફક ગોચરી કરવી પડેલે મધ્ય ઘરોમાં મમતા મમતા ક્ષેત્રના ચહારના ભાગમાં આવ્યું તે અભ્યંતરશયૂકા અને ક્ષેત્રના ચહારના ભાગમાંથી ગોચરી પ્રહન કરતા કરતા મધ્ય ભાગમાં આવ્યું તે બહિઃ શયૂકા થઈ ' ઘરના ઉબરા માત્રમાં હોય તો મારે ગોચરી લેવી ' એવી જ્ઞાતનો પણ અભિપ્રદ લેવો તેનો ક્ષેત્રાભિપ્રદમાં સમાવેશ થાય છે ધીમહાધીર પરમાત્મા આથી અભિપ્રદ ધારણ કર્યો હતો અને એક પગ ડેવરમાં અને એક પગ ચહાર રાખેલ રાજપુત્રી યમુમતી ઉર્ફે ચંદનપાળાપ આ અભિપ્રદ પૂર્ણ કર્યો હતો થઈ પોતાના ગામ સમયથી પણ ધાર્યું કે-મારે અમુક સ્થળના ઘરમાં જ ગોચરી માટે જવું, અગર તો ચીકે ગામ મિત્તાર્યે જવું આ સર્વ પ્રકાર ક્ષેત્રાભિપ્રદના જ્ઞાનથી ૩ વાલાભિપ્રદના ત્રણ પ્રકાર છે આદિ, મધ્ય અને અંત ગોચરીના સમય પદ્ધતિ પર્યટન કરવું તે આદિ, મિત્તાર્ય મલે તેથી સમયે ગોચરી કરવા જવું તે મધ્ય અને ગોચરીનો સમય વ્યતીત થઈ ગયા પછી બહો રવા જવું તે અવસાન-અંત આ સમયથી ગુણ-દોષ દર્શાવતા કહે છે કે-આદિ અને અંત ૫ છે પ્રકારની ગોચરી અર્થે ન જવું, કારણ કે યજ્ઞત વિના આવેલ સાધુ માટે બહોરાયનાર ગૃહસ્થાદિકની અમીતિ થાય થઈ સાધુને પુરા-કર્મ અને પશ્ચાત્કર્મ રૂપાદિ દોષો પણ લાગ માટે મધ્ય કાલ્પાભિપ્રદ જ ઉચિત છે ૪ ભાવાભિપ્રદ-જે વાસનમાં રાખ્યું હાય તે ભોજનમાંથી લીંબાને માટે પૂર્વે કાઢીને રાખેલ હોય તેથી જ આહાર લેવો, અમુક ગળશીયાલો જ આહાર લેવો, જેની સામે નમર પડે તે જ આહાર લેવો-આથી જ્ઞાતનો વિવિધ પ્રકારનો અભિપ્રદ પ્રહન કરવો તે ભાવાભિપ્રદ કહેવાય અથવા તો ગાયન ગાતો ગાતા ચહારાથે તા લેવું, ઘેઠો ઘેઠો આપે તા લેવું, આશ્રૂવળ પહેરેલ વ્યક્તિ આપે તો જ આહાર પ્રહન કરવો રૂપાદિક અભિપ્રદ ધારવા તે પણ ભાવાભિપ્રદ જ છે તૈયંકર મગવતોપ પણ આશા અભિપ્રદો ધારણ કરેલ છે, માટે સ્વપો-સયમી સાધુપ અવશ્ય અભિપ્રદો ધારણ કરવા (આ ચાર પ્રકારના અભિપ્રદનું સ્વરૂપ પ્રકારાતરે અગાઉ પૃષ્ઠ ૧૨૮ ઉપર જાણી ગયું છે)

હવે દશ પ્રકારના પ્રાયશ્ચિત્તનું સ્વરૂપ દર્શાવે છે-૧ આલોચના-આહારાદિક પ્રહન કરતા, સ્પર્શિલ માત્રુ કરતા, દેહરે ઉપાધયે જતા, પીઠફલકાદિક પાછા આપતા, ઉપામયથી સો હાથ દૂર જતા જે દોષ લાગ તે ગુરુને જણાવો, તેમાં જે પ્રમાણે પ્રાયશ્ચિત્ત જણાવે તે આલોચના, ૨ પ્રતિક્રમણ-મિષ્ટાન્નુક્રમ આપવાદ્વારા દોષથી છૂટ તે જાકરુમાત્ર તથા ઉપયોગશૂન્યપણે પાંચ સમિતિ તથા ત્રણ ગુત્તિને વિષે પ્રમાદ થાય, ગુરુઆજ્ઞા-મગ થાય, રૂપાકારાદિક દશ પ્રકારની સામા

ધારીમા દૂષણ લાગે, લઘુમૃષાવાદ, અદત્તાદાન તથા પરિગ્રહની મૂર્છા યાચ, અવિધિપૂર્વક શ્વાસ લે, છીંક ધ્યાય, ઘનાસુ ધ્યાય, હાસ્યાદિક વિકૃતિ કરે
 હ્યાદિક જે દોષો લાગે તે માટે પ્રતિક્રમણ કરવું લઘુમૃષાવાદના પદર પ્રકાર
 શ્રીનિશીથસૂત્રનો પીટિકામા દર્શાવ્યા છે અનિષાચિતપણે (અવોક્ષસપણે) થીલે
 તે લઘુમૃષાવાદ અને નિષાચિતપણે થીલે તે ઘાદરમૃષાવાદ કહેવાય આજ્ઞા વિના
 તૃણ, રાસ, લેપ પ્રમુખ ગ્રહણ કરે તે લઘુઅદત્તાદાન અને કપટા, સારા પાત્રા,
 વસતિ, સધારો હ્યાદિકને વિષે મમત્વભાવ રાખે તે લઘુપરિગ્રહ કહેવાય છે
 પ્રતિક્રમણદ્વારા આ દોષો દૂર થાય છે ૩ તદુમય-સહસાત્કાર પડેલે અધાનક,
 અમાભોગ-ઉપયોગ રહિતપણે, સંગ્રમ-શૂલયી તેમજ સિંહાદિકના ભયથી વ્રતમાં
 જે અતિચાર લાગે તેમજ છોટું ચિંતનવાયો અને તે પ્રમાણે છોટું વર્તવાયો જે
 પ્રાયશ્ચિત્ત લાગ તે આલોચના અને પ્રતિક્રમણ ઉભયદ્વારા નાશ પામે માટે
 તદુમય ૪ વિવેક-અશન, પાન, શાદિમ અને રગાદિમ ૫ ચાર પ્રકારનો
 આહાર, વસ્ત્ર, પાત્ર, ઉપધિ, શર્યા ગ્રહણ કર્યો પછી 'આ તો અશુદ્ધ છે, કાલા
 ક્ષાત છે પડેલે સૂર્ય કાળા પહેલા અથવા તો સૂર્યાસ્ત પછી ગ્રહણ કરેલ છે'
 એમ વિચારી તે અશન પ્રમુખને યથાયોગ્ય સ્થળે યોસરાવે તે વિનયપ્રાયશ્ચિત્ત ૫,
 કાઉસમ-ઉપાગ્રમયો સાંદ્રાચ કરતાં વિશેષ દૂર ધાય કે આવે, માથમા થેતે, નદી
 પારકરે, સાવધ રૂપ લેવી જાણી ઉઠે—આ સઘથી લાગેલ અતિચારકાર્યોરસંગથી
 દૂર થાય ૬ તપ-છ પ્રકારનો ઘાંઘ અને છ પ્રકારનો અભ્યતર એમ ચાર પ્રકાર
 રના તપથી અતિચાર દૂર થાય તે તપ પ્રાયશ્ચિત્ત (આનુ વર્ણન અગાઉ પૃષ્ઠ ૧૨૬
 ઉપર આવી ગયલ છે) ૭ છેદ-‘આટલો તપ કરવો ૫ શુ માત્ર છે ? ’ એમ
 ગર્ભોન્મત્ત થનેલને અથવા તપ કરવામા અસમર્થ સાધુને પાંચ દિવસની દીક્ષાનો
 છેદ કરવો તે ૮ મૂલ-પર્વેત્રિપત્તી બધ કરે, મૈથુન સેવવાની અભિલાષા કરે
 અગર તો સૈવે, અમિમાનથી પાંચે મહાવ્રતોનો ભંગ કરે તેને ફરીથી દીક્ષા
 આપથી ૯ અનવસ્થાપ્ય-દુષ્ટ વર્તન કરે, દ્રવ્યાદિકની રૂઢાથી અશાન નિમિત્ત
 પ્રકાશે, જ્યાંતિપ બોઈ આવે, કોઈને વિદ્ધ કરવા અથવા વિદ્ધ હોય તે દૂર કરવા,
 ધનાદિકની રૂઢાથી મગ્નપ્રયોગ કરે તેને આ પ્રાયશ્ચિત્ત અપાય છે આ પ્રાયશ્ચિત્તના
 માગી ઉપાધ્યાય જ હોય છે ક્યા સુધી આપેલ આલોચના પૂર્ણ ન કરે ત્યા
 સુધી તેના ચારિત્રપર્યાય ન મળાય ૧૦ પારાચિત-તીર્થંકર આચાર્ય, ઉપાધ્યાયા
 દિકની આજ્ઞાતના કરનાર, રાજાનો વધ કરનાર, ચીજદિ નિગ્રાધાઢાને, આ
 દશમુ પારાચિત નામનુ પ્રાયશ્ચિત્ત હોય છે આ પ્રાયશ્ચિત્તના માગી આચાર્ય જ
 હોય છે અનવસ્થાપ્ય અને પારાચિત ૫ એ પ્રાયશ્ચિત્તો તો યજ્ઞક્રમનારાચ
 સંપ્રયજ્યાઢાને અને ચૌદપૂર્વિની હોય છે ઢાલમા તો તેવા અમાય હોવાથી
 વિષ્ણુદેવ સમજયા ત્રિંગ્લેષકાઢાઅનવસ્થાપ્ય અને ત્રિંગ્લેષકાઢાપારાચિત તો ક્યા
 સુધી શ્રીયોરશાસન પ્રવતશે ત્યા સુધી સમજયા આ દશ પ્રાયશ્ચિત્તનુ સ્વરૂપ
 અગાઉ પ્રકારાતરે એમ પૃ ૧૩૦ ઉપર જણાવો ગયા છે ૫

આ પ્રમાણે જે ગચ્છમા માધુ સ્વચ્છંદે ન પાલતા આચાર્યના આદેશને આધીન રહી કૃપણ લાગે તો પ્રાયશ્ચિત્ત અગોચાર કરે તેવા ગચ્છને જ સુગચ્છ કહેવો પ્રાયશ્ચિત્ત સયધી વિશેષ ધર્મન ધ્રીજીતકલ્પમાથી જાણવું હવે છપ્પાયની રક્ષા સયધી શિક્ષા આપતા જાણાય છે કે—

પુઢવિદગઅગણિમારુઅ-વાઝવણસ્સહતસાણ વિવિહાણં ।

મરણંતે વિ ન પીઢા, કીરહ મણસા તયં ગચ્છમ્ ॥ ૭૫ ॥

[પૃથ્વીદકાગ્નિમારુત-વાયુવનસ્પતિત્રસાનાં વિવિધાનામ્ ।

મરણાન્તેऽપિ ન પીઢા, ક્રિયતે મનસા સકો ગચ્છઃ ॥ ૭૫ ॥]

ગાથાથ-પૃથ્વીકાય, અપ્કાય, અગ્નિકાય, વાઝકાય, વનસ્પતિકાય અને વેદ્રિયાદિક ત્રસકાયને જ્યાં મરણાતે પણ મનદ્વારા પીઢા કરવામાં ન આવે-સર્વ જીવોને સ્વાત્મા સમાન ગણવામાં આવે તેના સાધુસમુદાયવાળો ગચ્છ જ સુગચ્છ છે.

વિવેચન-અર્થ સુગમ છે પટલે તેના વિશેષ વિવેચનની આવશ્યકતા નથી ચારિત્રનો સાચો સ્વરૂપ આત્મા તો ત્રિકરણ ત્રિકરણથી કોઈ પણ જીવની દિસા ચિત્તયે જ નહીં તો કરે તો કયાથી ? યજ્ઞાદિય દિસક ક્રિયાકાઢ કરતારા અગ્ન્ય દર્શનીયો માટે આ ગાથા યોગ્યરૂપ છે પાપાણ, રત્ન, પારા, સર્પ પ્રજારની માટી તે પૃથ્વીકાય, પાણીના જીવો ત અપ્કાય, અગ્નિ, તળાવ, વિદ્યુત, અગારા પ તેડ પાય, જ્ઞાપાત, મદયાયુ, ઉદ્ધામક પાયુ વિગેરે વાયુકાય કહેવાય છે વનસ્પતિ કાયના એ ભેદ છે સાધારણ અને પ્રત્યેક, એક શરીરમા અનતા જીવો હોય તે સાધારણ વનસ્પતિકાય, કોમલ ફળ, અકુર, ગાજર, ઘટારા, મૂઝાની ખાતી વિગેરે વદમુલ સાધારણ વનસ્પતિ કહેવાય છે એક શરીરમાં એક જ જીવ હોય તે પ્રત્યેક વનસ્પતિકાય છે, વાણ, ફળ, પૂલ, છાલ, પાદડા વિગેરે શમ્પ, કોઢા, જઠા, અલ્લીયા વિગેરે વેદ્રિય (સ્પર્શ અને રમેત્રિય), કોહી, માકડ, ધનેઢા, ફ્યલ વિગેરે તેદ્રિય (સ્પર્શ રસ અને ઘ્રાણેત્રિય), ચીંછી, ખમરો, માચી, તીંડ વિગેરે ચોરેત્રિય (સ્પર્શ, રસ ઘ્રાણ અને નેત્ર) તેમજ મનુષ્ય, નારક, દેવ અને તિર્યંચો (ગાય, ઘણદ, ખંસ, પક્ષી, સર્પ, નોઢીયો, મત્સ્ય) પચેત્રિય (સ્પર્શ, રસ, ઘ્રાણ, નેત્ર અને શ્રોત્રેત્રિય) ત્રસકાય કહેવાય છે ત્રસ પટલે જે પોતાનું રક્ષણ કરવા ફલન-ચલન કરી શકે તે પૃથ્વીકાયાદિય પર્વેત્રિયો સ્થાયર કહેવાય છે, તે સ્થિર હોય છે, તે પોતાનું રક્ષણ કરવા જલન-ચલન (ગતિ) કરી શક્તા નથી આ પ્રકારના સર્વ જીવો વિષે અજમાત્ર ચેરમાથ ॥ દાખવે તેવા સાધુવાળો ગચ્છ જ સુગચ્છ છે વિશેષ ધર્મન કરતા કહે છે કે—

खज्जूरिपत्तमुजेण, जो पमजे उवस्सयम् ।

नो दया तस्स जीवेसु, सम्म जाणाहि गोअमा । ॥७६॥

[खज्जूरिपत्रेण मुजेन, य उपाश्रयं प्रमार्जयति ।

न दया तस्य जीवेषु, सम्यग् जानीहि गौतम ! ॥ ७६ ॥]

गाथार्थ-खज्जूरीनी के मुजनी सावरणीपत्ती जे साधु उपाश्रयने साफ करे-प्रमार्जे तेने जीवो प्रत्ये बिलकुल दया-अनुकपा नहीं, एम हे गौतम ! तु बराबर समजी रे.

निवेचन-मुनिओ माटे खज्जूरीनी के मुजनी सावरणी वापरयानो सदतर निवेच छे, कारण के तेनी तोक्षण अणीयो बसजीबोको घात घाय छे बसजीबो ॥ सरक्षण माटे मुजणीयो अथवा तौ दडासन (मोटी डाढ़ीवाळा छाया घरवाळा) यो काजो लेखो कोश्य अने ते पण पूणतया तपासीने ज्या कोईनो विशेष पदरब-हालचाळ न होय तेबा घवात स्थानमां जयजायी परदबयो जैनोनी आधीआयी प्रत्येक क्रिया जीबो प्रत्येनी अनुकपानो अने अहिंसा धर्मनो आबिष्कार करे छे वळी विशेष जणाये छे के—

जत्थ य बाहिरपाणिअ-विंदूमित्तपि गिम्हमाईसु ।

तण्हासोसिअपाणा, मरणे वि मुणी न गिण्हन्ति ॥ ७७ ॥

[यत्र च बाह्यपानीय-विन्दुमात्रमपि ग्रीष्मादिषु ।

तृष्णाशोषितप्राणा, मरणेऽपि मुनयो न गृह्णन्ति ॥ ७७ ॥]

गाथार्थ-जे गच्छमा ग्रीष्मादिक ऋतुओने विषे तृपायी पीडित थयेला मुनिओ प्राणान्ते पण तळाव, क्वा, वाव के नदी प्रभुरनु एक विंदुमात्र सचित्त जळ क्षुल्लक साधुनी माफक ग्रहण करता नहीं ते ज गच्छ साचो जाणरो.

निवेचन-बाबोश परोषदो पैकी पिपासा-तृषा परोषद थोजो छे शास्त्रकार कहें छे के-ग्रीष्मऋतु होय, मध्याह्न बयो होय, सूर्य अ यत्त तपतो होय, कटे शोष पडतो होय छता पण साधु सचित्त अलना विंदुमात्रनी पण आकाक्षा न राखे-मरणात वष्ट आवे तो पण स्वनिधमथी चलायमान न राख तथा सुविहित साधुवाळो गच्छ ज सदाचारी गच्छ जाणवो क्षुल्लक साधुप आयो परोषद सहन पर्यो हसो, तेनु वृत्तात नीचे प्रमाणे जाणउ

ક્ષુલ્લુક સાધુની કથા—

માલવદેશની ઉજ્જૈની નગરીમા ધનમિત્ર નામનો વ્યવહારી હતો તેને ધન ધમ નામનો પુત્ર હતો વ્યવહારીનો પત્ની મરણ પામતા તેને વૈરાગ્ય ઉપજ્યો તેવામા પદ્મ મુનિવર ત્યાં આવ્યા, પટલે તેમની પાસે પુત્ર સહિત પ્રવ્રજ્યા પ્રદાન કરી પદ્મદા અ ય મુનિવરોની સાથે વિહાર કરતા તેઓ વલગત્ય નગરના માર્ગે ચાલ્યા મધ્યાહ્ન સમય હતો, સૂર્ય પોતાની સપૂર્ણ વજ્રાથી પ્રકાશી રહ્યો હતો, રણનો પ્રદેશ હતો, તૃષા સય મુનિવરોને પીડા ઉપજાવી રહ્યો હતો, અત્યંત તૃપાથી ક્ષુલ્લુક ધનધર્મનુ મુલ્લ કરમાવા લાગ્યુ, ગતિ મદ્ પહોઈ ગઈ અને ચારધાર સ્વલ્લતા ચવાથી તે શુલ્લક મુનિ પાછલ રહી જયા લામ્યા, ધનમિત્રે જાણ્યુ કે-પુત્રને તૃપા પૂરેપૂરી સતાવી રહી છે, પણ ધાય શુ ? તેઓ તેની સાથે રહેવા જામ્યા થીજા મુનિવરો ધીમે ધીમે આગલ્લ વધતા સહેજ આગલ્લ નિકલ્લી ગયા ધનમિત્ર ને ધનધમ મદ્ ગતિપ પાછલ્લ પાછલ્લ ચાલ્યા જાય છે તેવામા પદ્મ નદી જાથી નદી જોતા જ ધનમિત્રને પુત્ર પ્રત્યે સ્નેહમાત્ર પ્રગટથી પુત્ર પરત્વેના ચાત્સહ્યમાવથી પ્રેરાઈ તેને તેને કહ્યુ-“ હે પુત્ર ! અત્યાર સુધી તું પરીપદ્ સારી રીતે સહન કર્યો છે, પણ માયયોગે જલ્લ જાથી મહ્યુ છે તો તુ નદીમાથી થથેચ્છ જલ્લ પી લે ક્યારે રાજમાર્ગ થીવળો થઈ ગયો હોય ત્યારે લોકો કેહી (પગદહો)નો આશ્રય લે છે જ સચિત્ત જલ્લ પી લે માળ દક્ષે તો ચારિત્રનુ પાલન થશે અને આ વ્રતમગની જાલોચન પણ કરાશે ” આ પ્રમાણે ધનમિત્રે પુત્રને કહ્યુ છતાં ક્યારે તેને નદીનુ જલ્લ પીધુ નહીં ત્યારે તેણે વિચાર્યું કે-મારી લજ્જાને વારણે પુત્ર જલ્લ-પાન કરતા અવકાય છે તેથી જ દૂર જતો રહુ આ પ્રમાણે નિર્ણય કરી, નદી ઉતરી થોડે દૂર જઈ થેઠી પણ શુલ્લક સાધુપ જલ્લપાન ન કર્યું અને ત્યાં જ શુભ ધ્યાનમા મૃત્યુ પામ્યો

થેટલાકો આસત્રધમા પદ્મ પણ કહે છે કે-ધનમિત્રના ગયા પછી ધનધર્મ વિચાર્યું કે-પિતાપ કહ્યુ તે સત્ય છે માળ દક્ષે તો ચારિત્ર પલાશે, પ્રાયશ્ચિત્ત પણ લેવાશે અને અ-ય ધાર્મિક અનુષ્ઠાનો પણ થશે, માટે પાણી તો પીડ આમ વિચારી જલ્લનો સ્વેધો મર્યો કે સરત જ અ-ય વિચાર ઉદ્ભવ્યો કે-મારાથી અપકાયના જીવોનો નાશ કેમ કરાય ? પદ્મ જીવના રક્ષણ માટે અસત્ર-ય જીવોનો વિનાશ કરવો પ કોઈ પણ પ્રકારે ઉચિત નથી ધીતીર્થકર મગવતોપ જેના નિપેદ કર્યો હોય તેનુ આચરણ મારાથી ચાય જ કેમ ? ન્યાયાત્ પથઃ પ્રવિચલન્તિ પદ ન ધીરાઃ । ધીરપુરુષોપ કદાપિ પાલે સ્વપ્રતિજ્ઞાથી અશમાત્ર પણ ચલાયમાન ન જ થવુ કહ્યુ છે કે-“એકમિ ઉદગચ્છિદુમ્મિ, જે જીવા જિણવેરેહિં પળ્લન્તા । તે પારેવયમિત્તા, જ્વુદ્ધીવે ન મા ઇજ્જા ॥ ૧ ॥ ” પાણીના પદ્મ ચિદુમા જેટલા જીવો છે તેટલા જીવો પારેવા જેવડુ રુપ ધારણ કરે તો જમમ્મ જવુદ્ધીપમા ન સમાય પદ્મ તીર્થકર મગવતો નળાયે છે થલ્લી કહ્યુ છે કે-“જત્ય જલ્લ તત્ય વર્ણ, જત્ય વળ તત્ય નિચ્છઓ તેજ્ઞ ।

તેજ વાસસહગચ્છો, તસાય પચક્ષત્રયા ચેવ ॥ ૨ ॥ તા હતુણ પરપાણે, અપ્પાણં જો કરેડ સપ્પાણ । અપ્પાણ દિવસાણ, કણેણ નોસેડ અપ્પાણ ॥૩॥” જ્યાં જલ દાય ત્યાં ધનસ્પતિ હોય, ધનસ્પતિકાથ હોય ત્યાં જરૂર અમિકાથ હાય જ અમિનો સાથે હમેશા ધાયુ હોય જ અને વ્રતકાથ તો પ્રત્યક્ષ જણાય છે માટે સચિત્ત સજ્જના પાનથી વિરાધનાના પાર જ ન આય જે છત્રવચના ઝીંઝાને દળીને પાતાના આત્માને પુષ્ટ કરે છે તેનો આત્મા પણ થોડા દિવસમા જ ધિનાશ પામે છે અહા ! ॥ ૬ ॥ અસર્ય સીયાન હળીને મારા આત્માને સસારમા મમાહુ ? આત્માને માટે હિંસા કરયો તે અતીથ દુઃખદાયી છે અહિંસા જ ચરેશ્વર મગધતી-પૂજ્ય અને સુવ્રતાતા છે તે મગધતા અહિંસાને અપરિમિત જ્ઞાન-દશન ધારણ કરનાર, શીલવત, શુદ્ધ સયમ પાલક ૧ ઐતીર્યેશ્વર મગધતોષ રૂઢે પ્રકારે જોઈ છે, ૨ અવધિજ્ઞાનીય મલા પ્રકારે જાણો છે, ૩ ઋજુમતીમન પર્યવજ્ઞાનીય જાઈ છે, ૪ વિપુલમતિમન પર્યવજ્ઞાનીય રૂઢા પ્રકારે જાણી છે, ૫ ચૌદપૂર્વધરે પઠિત કરી છે, ૬ વૈક્રિયલ્પિધારીય પ્રકૂરી છે તેમ જ ૭ મતિજ્ઞાની, ૮ શ્રુતજ્ઞાની, ૯ મન પયવજ્ઞાની, ૧૦ વચ્છજ્ઞાની, ૧૧ આમર્ષોપધિલ્લિધારી, ૧૨ સ્નેહોપધિલ્લિધારી, ૧૩ જહોપધિલ્લિધારી, ૧૪ વિપ્રદોષધિલ્લિધારી, ૧૫ સર્વોપધિલ્લિધારી, ૧૬ ધીમધુદિલ્લિધારી, ૧૭ કાષ્ઠધુદિલ્લિધારી, ૧૮ પદાનુસારીલ્લિધારી, ૧૯ સમિત્તભ્રાતસલ્લિધારી, ૨૦ શ્રુતધર, ૨૧ મનવલી, ૨૨ વચનવલી, ૨૩ વાચવલી, ૨૪ જ્ઞાનવલી, ૨૫ દશનવલી, ૨૬ ચારિત્રવલી, ૨૭ કોરાશ્રવલ્લિધારી, ૨૮ મધ્યાશ્રવલ્લિધારી, ૨૯ સંપિયાશ્રવલ્લિધારી, ૩૦ અક્ષીનમહાનસલ્લિધારી, ૩૧ ચારણલ્લિધારી, ૩૨ અવિદ્યાધર, ૩૩ ચતુષ્થ મક્ક (એક ઉપવાસ) કરનાર, ૩૪ છ માસી તપચયા કરનાર, ૩૫ ડાક્ષિતચર, ૩૬ નિશિતચર, ૩૭ અતચર, ૩૮ પતચર, ૩૯ લૂલચર, ૪૦ નમુદાનચર, ૪૧ અગ્લાન, ૪૨ મૌનચર, ૪૩ સસક વલ્લી, ૪૪ તજ્જાતસસકવલ્લી, ૪૫ ઉપનિપદા, ૪૬ શુદ્ધેષણક, ૪૭ સંજ્ઞાદસી, ૪૮ દટલામી, ૪૯ અદટલામી, ૫૦ પુટલામી, ૫૧ આપવિલ કરનાર, ૫૨ પુરિમહ્દ કરનાર, ૫૩ પક્ષાસન કરનાર, ૫૪ નિષિ કરનાર, ૫૫ અગ્નિપિંડચારી, ૫૬ પરિમિતે પિંડચારી, ૫૭ અતાહારી, ૫૮ પતાહારી, ૫૯ અરસાહારી, ૬૦ વિરસાહારી, ૬૧ લૂલા હારી, ૬૨ અતનોષી, ૬૩ પન્તજીવી, ૬૪ લૂપ્તજીવી, ૬૫ તુષ્ણજીવી, ૬૬ ઉપસત્તજીવી ૬૭ પસત્તજીવી, ૬૮ વિવિક્તજીવી, ૬૯ અક્ષીનમધુસર્પી, ૭૦ અમયમાસમોક્તા, ૭૧ પઠાણા, ૭૨ પ્રતિમા સ્થાપનારા, ૭૩ એક સ્થાનક રહેનારા, ૭૪ ધોરાસન રહેનારા, ૭૫ નિષધાય રહેનારા, ૭૬ લાકડાની માપક રહેનારા, ૭૭ લગડાની માપક રહેનારા, ૭૮ એક પદ્ધતિ રહેનારા, ૭૯ આતપ રહેનારા, ૮૦ અપ્પા, ૮૧ ચલ્હાર (શ્લેષ્મ) નદી કરનારા, ૮૨ જ્ઞાન નદી ચળનારા, ૮૩ મસ્તક, દાઢી, મૂઠ, કાપ્તલી ધિગેરના વાઢ ન વપાવનાર તથા ન ધાનાર इत्यादि અનેક

महापुरुषोप " अहिंसा " भगवतोने रुढी पढी छे, रुढी जानी छे अने हिंसाने मिथ्या ज वर्णनी छे तो मारा अल्प जीवितने माटे आयी घोर हिंसा हु केन फट ? आ अल्प जीवितव्यने अर्थ हिंसा करो मयोभयनुं परिभ्रमण कोण धधारे ? आ प्रमाणे विचारो, समभाषा यह, विशिष्ट पैराग्यधंत घनने दायमा प्रदण करेछ मळ पाहु नदीमा सूखी दीधु पछी नदी उतरी, साम काठ मर, तृपायो पीडित घनने अणशण स्वीकार्यु अन नवकार मंत्रना पथमात्र स्मरणपूर्व काट करो स्वर्गवासा यथा देवशस्यामा उपमता ज तेने अवधिज्ञानद्वारा मोयु ता पाताना पूर्वभव छोटा तरत ज सुखवना पटला देहविम्वरमा दारुण यह ज साधुओ आगळ अइ रक्षा दता तना साथ यह गयो पछी ते साधुमानु तृपा तवा शुधा स्वधी कष्ट विचारो तगा निवारण माट त प्रदेशमा बाढे दूर पातानो शक्तियो एव गोकुळ विदुष्यु साधुओ त गोकुळ मात्र स्वा भिक्षार्थे गया अन द्वाश विगर शुद्ध आहार यदायो त स्थळमा एव साधुओ सधाराना बीटा दय पातानो शक्तिया भूलाधी दोधो बाढे दूर गया पछी ज्यारे स्वर्ध साधुमा आसन पायरी येसका छाया स्वार त साधुन पोताना सधारा पाद आस्था तरत ज तेनी गोकुळबाळा स्थळे आन्या अन सधाराना पढेला बीटा छई लीधी परगु शुष छे ता गोकुळ ज न मळे साधु आश्रयमा गरकाय यह गया बाढा समय पहला जे गोकुळमायो द्वाश विगर आहार प्रदण कयो इता ते गोकुळ क्या गयु । त विचारमा न विचारमा तमा पाताना साधु-सय पास पदोन्मा अने वृत्तांत कही समझाया आ कथन सामळ। स्वर्ध साधुमा धमस्कार, पाम्या पयामा त देव प्रत्यक्ष यथा अन धनमित्र सिवायना सह साधुगणन धदन क्यु धन मित्रने धदन धम न क्यु । धम पूछता देवे पातानो पूर्वभव कही समझायो जगाम्यु व-तमण मन सचित अछ पावानु सुखस्यु हद ए मारा पिता छ, एण मन ग्राटा उपदेश आपनार जाना तेमन में धदन न क्यु में पाणा न पीधु ता देव यथा एण प्रतभग करी वृषण लगाइधु हात ता मारे ससारमा कट्टु य परिभ्रमण करु पढत खरेखर भगवतो अहिंसाना प्रभाव धमस्कारी छ तमा अल्प पालनधी हु दयप्रसिद्धि प्राप्त करो शक्या आ प्रमाणे, कही देव अतर्धान यह गयो धनमित्रे एण पाताना कथनना आलाचना छोधी हे गौतम ! बाधा गच्छ हाय त ज सुविहित गच्छ जानथो

इच्छिज्जइ जत्थ सया, वीयपण्णा वि फासुय उदयस्स ।

आगमविहिणा निउणं, गोअम ! गच्छं तय भणित्यम् ॥७८॥

[इष्यते यत्र सदा, द्वितीयपदेनापि भासुकमुदकम् ।

आगमविधिना निपुण, गौतम ! गच्छा सुको भणितः ॥७८॥]

गाथार्थ-जे गच्छमा साधुओ जपवाद प्रसंगे एण शुद्ध (निर्जीव) जल

સદા શાસ્ત્રોક્ત વિધિવદે ઢહાપણદ્વારા ગ્રહણ કરવા ઇચ્છે છે તે જ ગચ્છ પ્રમાણ છે.

વિવેચન—ફાસુ પટલે જેમાથી જીવ વ્યવી ગયા હોય તેવું જલ પાણીને તપાવ્યા માત્રથી નહીં પરંતુ ત્રણ ડકાલાદ્વારા પૂરેપૂર્વે ઉષ્ણ કરવાથી ફાસુ થાય છે શાસ્ત્ર કાર કહે છે કે—અપવાદના પ્રસંગે પણ સાધુને ફાસુ જલ જ કલ્પી શકે તો ઉત્તરંગ માર્ગને માટે તો કહેવું જ શુ ? શ્રીદશકૈલાસિક સુત્રમા જે અનાચારો જણાવ્યા છે તેમા ફાસુ જલ ગ્રહણ ન કરે તને પણ અનાચારી જ દર્શાવ્યા છે કહ્યું છે કે—
 “મિહિણો વેપારહિય, જાપધાજીવચિયા । ત્ત્તાનિન્દુડમોહત્, આહરસ્સરણાણિ
 ય ॥ ૧ ॥ ” ગૃહસ્થની સેવા આદિકામકાજ કરે, લોકોન વિષે પોતાની જાતિ તથા કુલાદિકના પ્રવાશ કરે, શિષ્યાદિક કૃત્ય પગલે છાકરાઓન મળાથી આજીવિકા કરે અને ત્રણ ડકાલા વિનાનું જલ ગ્રહણ કરે તે સર્વના અનાચારમા સમાવેશ થાય છે તપલુ પાણી તો મિશ્ર હાય છે પણ જ્યારે ત્રણ ડકાલા આવે ત્યારે જ પાણી શરેષ્ઠ પ્રાસુક(નિર્જીવ) થાય છે આવું પ્રાસુક જલ પણ વિધિપૂરક સ્વીકારવાનું વિધાન છે શ્રીઆચારાગસુત્રમા કહ્યું છે કે—“સે મિક્ષુ વા મિ-
 કરુણી વા જામ સમાણે સેજ પુણ પાણગજાય જાણિજ્ઞા ત જહા—ઉસ્સેહમ વા ૧
 સસેહમ વા ૨ ચાડલોદગ વા ૩ અન્તર વા તહપ્પગાર પાણગજાત અહુણા ઘોત
 અણબિલ અવ્વોક્ત અપરિણત અવિદ્વત્થ અપાસુય જાવ ણો પઢિમાહેજા । અહ
 પુણેય જાણેજ્ઞા ચિરા ધોય અબિલ વુક્ત પરિણય વિદ્વત્થ પાસુય જાવ પઢિમા
 હેજા ॥ ” પાણીનો મિશ્રાઈ ગયેલા સાધુ-સાધ્વીય ત્રણ પ્રકારના જલ જાણવા
 ૧ ઉત્ત્વેદિમ—આટાનું ઘોવણ અથવા છોટમિશ્રિત હસ્તઘોવણનું જલ ૨ સસ્વેદિમ-
 તલ અથવા અરણાદિકથી લેપિત થયેલ ભાજનને ધોવાથી પ્રગટેલ જલ
 આ પાને પ્રકારના જલનું પહેલી તથા ચોથી વારનું ઘોવણ જલ અલિપ્ત
 જાણવું ત્રીમી અને ચોથી વાર પ્રગટેલ જલ મિશ્ર (સચિત્તાલિપ્ત) હોય છે,
 પછી કાલાતરે (મુદ્દત પછી) અલિપ્ત થાય છે ૩. ચાવલોદક—ધોલાનું ઘોવણ તેના
 ત્રણ અનાદેશ છે, તે આ પ્રમાણે—૧ ક્યાં સુધી તે જલમા પરપોટા હોય, ૨ જે
 ઘાસળમા ધાયલ ધોવા હોય તેના જલવિદુઓ સુકાના ન હોય અને ૩ ધોયેલા
 ચાવા પૂલે રહ્યા ગયા ન હોય—આ ત્રણ ચિન્હોનો ન થઈ હોય ત્યાં સુધી ચાવલાદક
 ન ગ્રહણ કરી શકાય જ્યારે તે ચાવલોદક ઢહોછું મટી જઈ સ્વચ્છ થઈ જાય ત્યારે જ તે
 ગ્રહણ કરી શકાય વલ્લી જેના સ્વાદ ન કરી ગયા હોય, જીવ વ્યવી ન ગયા હોય,
 પરિણત ન થયું હોય અને ફાસુક ન થયું હોય યવુ રૂપર જણાયેલ ત્રણે પ્રકારનું જલ
 ગ્રહણીય નથી તેથી વિપરીત અલિપ્ત, વુક્ત વિગરે પ્રકારનું જલ કલ્પી શકે આ
 ઉપરાંત વિશેષ પ્રકારનું જલ કલ્પી શકે, તે આ પ્રમાણે—૪ તિલાદક—વાઈ પ્રકારે
 ૩૨

તલદ્વારા પ્રાણુક કરેલ, ૬ મુષોદક-શુદી શુદી જાતની ઢાગરનુ ધોવણજલ, ૬ જમ્બોદક, ૭ આચારાદક-ઓસામણુ જલ, ૮ સૌધીર-કામ્પીનુ જલ કામ્પી મરુધરમા પ્રસિદ્ધ છે સાનો સુવર્ણ, લોહુ વિગેરે ધાતુ તપાવીને જે જલમા યોડે તે જલને પણ વાજી કહેવાય છે ૯ શુદ્ધ વિકટ-ત્રણ ચાર ઉકાઢેલ પાણી, ૧૦ અવપાનક-આપાના ધોવણનુ જલ, ૧૧ કવિટ્ટપાનક, ૧૨ ધીનોરાનુ ધોવણ જલ, ૧૩ પ્રાક્ષના ધોવણનુ જલ, ૧૪ હાદમનુ ધોવણ જલ, ૧૫ જનૂર વિગેરે નુ ધોવણ જલ, ૧૬ નાલિયેરનુ ધોવણ જલ, ૧૭ વરદાનુ જલ, ૧૮ નાના તથા મોટા ચોરનુ જલ, ૧૯ આમળાનુ જલ તથા ૨૦ અંબલીના ધોવણનુ જલ-આ પ્રમાણે જલ ઘોષ પ્રકારના જલ દર્શાવ્યા છે આ ઉપરાંત ધીજા પ્રકારો પણ છે આયુ વપનોય જલ જાયા પછી આવય' યા આવિકાને સાધુ કહે-'મને આ જલ ઘહોરાય' ઉપારે તે ગૃહસ્થ અથવા ગૃહસ્થિની વહારાયે ત્યારે પ્રહળ કરવું અથવા તેઓ પમ કહ વ-'દે સાધો! આ જલ તમે તમારા પાત્રા વડે અથવા લઘુ પાત્રીવડે તમ જ પાણીનુ ધામણ ઉપાડીને તમારી રૂચ્છા પ્રમાણે પ્રહળ કરા' આ પ્રમાણ ગૃહસ્થની આજ્ઞાથી પણ જલ પ્રહળ કરી શકાય આ ઘોષ પ્રકારા ધેવી પ્રાક્ષ, ચાર તથા આમળાના ધોવણનુ જલ શીઘ્ર અવિત્ત થઈ જાય છે ઉપારે આવા વિગેરેનુ જલ ઘે-ત્રણ દિવસે પ્રાણુક થાય છે ઘઢી જે પાણીમા છાલ, ઘોજ વિગેરે મિશ્રિત હાય તે પાણી ધાવક સાધુને નિમિત્તે ધાલણી તથા ઘણપ્રમુદ ઉપવરણોથી ગાઢે, ચારચાર ગાઢે, ધીજાદિકને વટ પડે તેવુ પાણી સાધુ સમીપે લાવીને ઘહોરાયે તો તે પાણી વહ્યે નહીં, કારણ કે તે ઉદ્ગમાદિ દાપ યુક્ત છે ઓઆચારાગ સૂત્રના જૂનિકાર આ સવધમા લેલે છે કે-ગૌર નામના વેશમા આત્રફટના કાઢિયા કરીને તેને સૂવયે છે તે વટકાઓનુ ધોવણ તે દશમુ અવપાનક કહેવાય છે આ વિધિ સાધારણ વિધિ જાણતી કારણ કે મહા કાઢ આ વિધિ પ્રયુક્તિમા આવે છે, પરન્તુ ઓ કલ્પસૂત્રમા ધર્માશ્રતુને આગ્રયીને વિશેષ વિધિ કહેલ છે પયુપણ કરીને રહેલ તથા નિત્ય ભાજન કરનારા સાધુને સર્વ પ્રકારના (ઉષ્ણ તથા ધોવણ જલના એકઘોષ પ્રકાર તેમ જ અન્ય) જલ કહી શકે ઉપવાસ કરનારને ૧ ઉત્સ્યેદિમ, ૨ સત્સ્યેદિમ, ૩ આવલોદક, છટ્ટ કરનારને ૧ તિલોદક, ૨ મુષોદક અને ૩ જમ્બોદક, અઠમ કરનારને ૧ આચામ્લોદક, ૨ સૌધીર અને ૩ શુદ્ધ વિકટ, અઠમ ઉપરાંત ઘટલે ચાર ઉપવામથી પ્રારમ્ભી છે માસ પર્યંત તપ કરનારને ફક્ત ઉકાઢેલુ અને તે પણ ગળેલુ નહ જ વહ્યે અજ્ઞાન કરનારને ગળેટું ને એક ઘણત ઉકાઢેલુ પાણી વહ્યે ત્રણ ઉપવાસ ઉપરાંત તપ કરનારુ શરીર દેવાધિધિત દાપ છે તેને ગળેલુ નહ ચાહુ થોહુ પીનુ વિશેષ પીવાથી અત્તીર્ણાદિક વ્યાધિઓ થાય ઘઢી પાણીમા હરદે પ્રમુદ ફલ નાલવાથી પણ જલ પ્રાણુક થને

छे श्रीगृह्यतत्त्वना प्रथम ब्रह्मज्ञाना भाष्यमां कश्चु छे के—“तुवरे फले अ पत्ते, रुक्खसिलातप्पमइणार्इसु । पासदणे पवाए, आयवतत्ते वहेयवहे ॥ १ ॥” अट्ठोमां विचरण करता साधुने शुद्ध जलनो योग न ययो होय, कात्री प्रमुख प्राशुक जळ उपलब्ध थइ शके तेम न होय त्वारे जे जळमा हरदना फळ के पाददा, दाखराना पाददा पदथा होय ते जळने परिणित पटले प्राशुक मानवुं बळी धृक्षना कोटरमा कइथां फळ के पाददावहे अचित्त ययेल जळ ग्रहण करवुं अने तेवु पण जळ न मळे तो शिला(पत्थर)ना बबला खाढामा सूर्यना तडकाथो सपी गयेल जळ पण ग्रहण करवुं श्रीनिशेषसूत्रना भाष्यनी पीठिकामा पण आ घात जणावी छे, परन्तु महान् कारण उपस्थित थाय त्वारे ज आ पद्धतिनो उपयोग करयो आ हकीकत गोताय साधुने माटे जणावी छे, अगोतार्थ के कोई अन्य प्रकारनो साधु, आवी छूट आपेल छे एम जाणी ते प्रमाणे वर्तन करे तो ससार-परिभ्रमण धधारयो खरी घात ए ते के-प्राण जाय तो पण सचित्त जळ ग्रहण न करवुं अने ते सबधी दृष्टात आपणे ऊपरनी गाधामा जोई गया छीय. अही तो प्रसंगयो आप्यादिष मार्ग दर्शा या छे हवे अग्निवाय सघधी वर्णन करता कहे छे के—

जरथ य सूलविसूइय, अन्नयरे वा विचित्तमायके ।

उप्पणणे जलणुज्जालणाइ, कीरइ न मुणि ! तयं गच्छम् ॥ ७९ ॥

धीयपएण सारुविगाइ-सइढाइमाइएहिं च ।

कारिंती जयणाए, गोयम ! गच्छ तय भणियम् ॥ ८० ॥

[यत्र च शूले विशूचिकाया, अन्यतरस्मिन् वा विचित्रातइके ।

उत्पन्ने ज्वलनोज्ज्वालनादि, क्रियते न मुने ! सको गच्छः ॥ ७९ ॥

द्वितीयपदेन सारूपिकादि-भ्रद्धादिआदिभिश्च ।

कारयन्ति यतमया, गौतम ! गच्छः सको भणितः ॥ ८० ॥]

गाथार्थ-शूल, विशूचिका के अन्य अनेक प्रकारना प्राणघातक व्याधिओ उत्पन्न थये छवे जे गच्छमा मुनियो अग्निनी आरमादिक क्रिया करता ज नधी अने अपवादरूप आवश्यक प्रसंगे यतनापूर्वक अग्निनो आरम साधुवेपधारी सारूपिक पासै, तेना अभावमा सिद्धपुत्र पासै, तेना अभावमा चारित्रभ्रष्ट पश्चात्कृत पासै, तेना अभावे व्रतधारी श्रापक पासै, तेना अभावे भद्रिक परिणामी अन्य-दर्शनीय गृहस्थ पासै करावे तेने हे गौतम ! वास्तविक गच्छ जाणवो.

વિવેચન-ઉત્સર્ગ માર્ગ તો યજુ સૂચયે છે કે-સીધલેજ વિપમ ધ્યાધિઓ થાય તો પળ સાધુ પોતાના નિમિત્તે અગ્નિવાયનો આરમ્ભ કરાયે નહીં સાધો સાધુ જાણે છે કે-જે વસ્તુ આપણે આપી શકતા જ નથી તે અગ્નિ પાસેથી લઈ લેવાનો આપણને અધિકાર નથી પ્રાણો ધર્મી સીમ છે કે જે આપણે કોઈને પળ આપી શકતા નથી તો પોતાના નિમિત્તે જ યજ્ઞીયોની દિસા વરવાનો આપણને કયો અધિકાર છે ? આપાદાધાર્યે આ નિયમનો ભંગ કયોં દતો તેથી તેમનો અપદેહતા થઈ દતી વેદનીય કર્મના ઉદ્યયથી ધ્યાધિઓ થાય તો તેને સમ્રભાવે સહન કરો તે વમ ચપાવયુ વજ મેષ્ટ માર્ગ છે, છતાં પળ જ્ઞાત્રજાર કહે છે કે-કાદ સાધુનો સહનશક્તિ સવિશેષ ન હોય, જ્ઞાલ, વિજ્ઞાધિજા જેથી અત્યત્ત દુઃખમદ્ ધ્યાધિ થયો હોય અને આત્મા આર્તે કે રૌદ્રધ્યાનને વશ જતો હોય તેવા પ્રસંગે અપવાદરૂપે અગ્નિવાયના ઉપયોગ કરવો, પરંતુ તે પળ ચપ પૂરતો જ અને યતના યુત્ત તેના સયધમા પ્રયજાર કહે છે કે-તેવા પ્રસંગમાં કોની કોની સહાય લેવી તેનો વ્રમ નીચે પ્રમાણે જાણવા કે-૧ સારુપિક-માયુ મુઢાવે, મ્યેત ધલ્લ પહેરે, ચીલ્લપટ્ટો રાલે, ટીનો ત્યાગ કરે અને મિથા મામીને ચાપ તે સારુપિક કહેવાય, ૨ સિદ્ધપુત્ર-છો રાલે અગર ન રાલે, સવેદ ધલ્લ પહેરે, માયુ મુઢાવે પળ ચોટલી(શિયા) રાલે, પાત્રા ન રાલે પળ લોપાના ગૃહને વિષે જાને મોજન કરે, ૩ વચ્ચાટટ-પ્રથમ ચારિત્ર મહન કર્યા વછી તેનો ત્યાગ કર્યો હોય તેમજ વેપ પળ ત્યજી દાધેલ હોય, ૪ ખાદ્-અણુવ્રત સ્વીકાર્યા હોય તેથી સમક્તિ બાધક, ૫ મદ્રિક પરિણામી જ વલિંગો ગૃહસ્થ-આ પ્રમાણે ધક-વજના અભાવમા અ-યની અગ્નિવાય સયધમા સહાય લેવી આ ત્રિયા પળ યતના પૂર્વક કરે, વળે અગ્નિ જો યોજેથી મઢી આવે તો ત્યજી લાવે, અને ન મઢે તા જ પોતે મઢાવે, રથાદિ યતનાની સવિશેષ વિધિ ધ્રીનિશીયસૂત્રની પીઠિકામા દર્શાવેલ છે હવે વનસ્પતિકાયાના સયધમા વર્ણવતા કહે છે કે-

પુષ્પાણ વીયાણ, તયમાર્દ્દણં ચ વિવિહદન્વાણ ।

સઘટ્ટણપરિઆવળ, જરથ ન કુજ્ઞા તય ગચ્છમ્ ॥ ૮૧ ॥

[પુષ્પાના વીજાના, ત્વગાદીના ચ વિવિધદ્રવ્યાણામા ।

સઘટ્ટન પરિતાપન, યત્ર ન કુર્પાત્ સ ગચ્છઃ ॥ ૮૧ ॥]

માથાર્થ-પુષ્પ વીજ તથા વૃક્ષાદિકના મૂલ, પત્ર, અકુર, ફલ, છાલ પ્રમુલ સચિત વસ્તુનો સઘટ્ટ કે પરિતાપ આદિ જે ગચ્છમાં મુનિઓ ન કરે તે જ ગચ્છને પ્રમાણ માનવો.

વિવેચન-કે પ્રકારના પુષ્પો હોય છે વક્ર જલમા અને સીમા સ્વલમા

ઉત્પન્ન થનારા કમલ ધિગેરે જલમાં અને ધોરટકાદિક સ્થલમાં વાય છે સ્થલમાં થનારા પુષ્પોના પણ એ પ્રકાર છે-(૧) ઇતિમુકાદિક વૃતવદ્ધ અને વીજા (૨) નાલવદ્ધ પુષ્પોમાં નાલવદ્ધ સહ્યાતા અને વૃતવદ્ધમાં અમરયાતા જીવો હોય છે સ્તુહો ના પ્રમુખ પુષ્પમાં અનતા સ્ત્રીઓ હોય છે શાલિ (ઢાંગર), મોધૂમ (ઘઉં) અને સવ ધિગેરે ધોજી વહેવાય થલી છાલ, મૂલ, અકુરા અને ફલ (ધોર પ્રમુખ) તેમજ અનેક પ્રકારની ધનસ્પતિકાવનો સાધુપ સ્પર્શ કરવો ઘટે નહીં, તેમજ તે પ્રકારના ધનસ્પતિકાવના જીવોને લેશમાત્ર પીઢા પણ ન ઉપજાવે આવા મુનિઓ જે મદહમા હોય તે ગચ્છ સુગચ્છ વહેવાય આ ઉત્સર્ગ માર્ગ દર્શાવ્યો પ્રસંગે અપવાદ માગનું સેવન કરી શકાય ઔઆચારાગત્ત્વના ધીમા સ્વધના તૃતીય અધ્યયનના ધીમા ઉદ્દામા કહ્યું છે કે-“ સે મિવસ્તુ વા મિવસ્તુની વા ગામાણુગામ દૂજ્જમાણે અતરા સે વપ્પાણિ વા ફલિહાણિ વા પાગારાણિ વા તોર-પાણિ વા અમ્મલાણિ વા અમ્મલપાસગાણિ વા મઢાઉ વા દરીડ વા સત્તિ પરકમે સજયામેવ પરકમેજ્જા ણો ઉચ્ચુય ગચ્છેજ્જા, કેમલી ચૂયા આયાણમેય, સે તત્થ પરકમમાણે પયલેજ્જ વા પવહેજ્જ વા સે તત્થ પયલમાણે પવહમાણે વા રુક્ષાણિ વા ગુચ્છાણિ વા મુમ્માણિ વા લપાઉ વા વહ્લીઉ વા સળાણિ વા મહ્ણાણિ વા હરિયાણિ વા અવલમિય ૨ ઉત્તેરેજ્જા, એ તત્થ પાઠિપહિયા ઉવાગચ્છતિ તે પાળી જાણ્જા, તત્થો સજયામેવ અવલમિય અવલમિય ઉત્તેરેજ્જા, તત્થો સજયામેવ ગામાણુ-ગામ દૂજ્જેજ્જા ॥ ” સાધુને ચિંતરતા માગમા કિલ્હો, મદ, રણ, જાડા, શુકા આવે ત્યારે તે માગનો ત્યાગ કરીને ધીમે માર્ગે જવું, કારણ કે અન્ય માર્ગ ન જાય તો જાડામાં પડતા કે શુકામાં જતા વૃક્ષ પ્રમુખનો આગ્રય લેવો પડે, પરંતુ જો ધીજો માર્ગ જ ન હોય તો તે માગ જવું અને તેમાં પોતાની જાતને પડતી સદવાવવા માટ વેલ, વૃક્ષ પ્રમુખનો આધાર લેવો થલી કોઈ પચિક જન મઠી જાય તો તેના દસ્તાનુ અવલંબન લેવું આ સવધમાં કોઈ શકા કરતા વહેશે કે- આ સ્વધનો આકો અથ ન કરવો ધનસ્પતિનો સંઘટ્ટો થતા હિસા થાય માટે તેમાં માર્ગે ગમન જ ન કરવું તે હિતાવદ્ધ છે ટીકાકાર તેને જવાબ આપતા વહે છે કે- હિસાની પકલી ગણત્રી કામની નથી નહીં ઉતરતા પણ અપ્કાયની વિરાધના વાય છે છતાં જાણા આપી છે તેમ આ સવધમાં પણ આપવાદિક છૂટ સમજવી થયે હાસ્યાદિકના ત્યાગનું ધર્ષન કરે છે—

હાસ સ્વેદ્ધા કદપ્પ, નાહિયવાય ન કીરણ જત્થ ।

ધાવણ્ઠેવણલધણ—મમકારાવણ્ણઽચ્ચરણમ્ ॥ ૮૨ ॥

[હાસ્ય સ્વેલા કાન્દર્પી, નાસ્તિકવાદો ન ક્રિયતે યત્ર ।

ધાવન ડેવનલધ્વન, મમકારોઽવણોઽધારણમ્ ॥ ૮૨ ॥]

ગાયાર્થ-હાસ્ય, વાલ્મીકી, કામકથાદિક કુચેષા, નાસ્તિકપાદ, અકાલે (નર્પાકલ્પ) કારણ વગર લુગડા ઘોવાં, વઢી તથા ચાડાદિક ઠેકવા, સાધુ તથા શ્રાવક પ્રત્યે ક્રોધાદિકથી લાઘવ કરવી, વસ્ત્ર-પાત્ર ઉપર મમતા રાખવી તેમજ પૂજ્ય વઢીલ જનના અવર્ણવાદ વોલવા-આ વધી ક્રિયાઓ જે ગચ્છમા ન થતી હોય તે ગચ્છ સમ્યગ્ ગચ્છ જાણવો.

વિવેચન-સોગડા રમવા, વોઢીથી રમવું તે મીઠા કહેવાય. કોઈ કહે કે- જ્ઞાનવાળો રમવામા હરકત થી છોડે તેનો પણ શાસ્ત્રકાર નિવેધ કરતા કહે છે કે-તે પણ જુગારનો પણ પ્રકાર છે, માટે તેથી મીઠા ન જ કરવી દુષ્ટજાલાદિક ક્રિયા પણ કૌતુકરૂપ છે, માટે તેથી પણ મીઠા ન જ કરવી કામકથાદિક કુચેષા પાંચ પ્રકારની છે, તે આ પ્રમાણે-૧ કદર્પી, ૨ આમિયોગિકી, ૩ વિલ્લિપિકી, ૪ આસુરી અને ૫ મોઢી (૧) કદર્પી-શ્રીઠસરાપ્યયનમૂત્રમા પ્રાપ્ત વશુ છે કે-“કદર્પકોકુચાઈ, તદ્દ સીલસહાવહાસવિગહાહિ । વિમ્હાર્વિતો અ પર, કદર્પ ભાવણ કુણઈ ॥ ૧ ॥” અર્થ ત હસવું, નિર્ઝંક ધોલવું, ગુરુ પ્રમુદ વઢીલ જન પ્રત્યે નિષ્ઠુર ઘચન ધોલવું, કામભોગનો વાતો કરવી, તેની પ્રશંસા કરવી તે કદર્પ કહેવાય હસતો હસતો આજ તા મુઢુટી પથી કરે એથી અર્થ જનો હસે તે વાચકૌકુચ્ય કહેવાય અને જે ધાળી વદવાથી લોકો હસી પડે અથવા યિલાહી, ગાય, શ્કરી પ્રમુખની ભાષા બોલી અર્થ જનોને હસાવે તે ઘચનકૌકુચ્ય કહેવાય છે ઉપદાસ, ઠગા-મદકરી કરી લોકોને હસાવે તેનો સાધુ તેવા અભ્યાસને અગ કાઢ કરીને હજકી વોઢીનો યટલે કદર્પ જ્ઞાતિનો દેવ ઘાય (૨) આમિયાગિકી-“મતાજોગ ફાઉ, મૂઈકમ્મ વ જે પડજતિ । સાયરસઈદિદેહ, અમિયોગ ભાવણ કુણઈ ॥ ૨ ॥” વશીકરણ આદિ મન્ત્ર સાધે, જૂર્ણદ્વારા સુવર્ણાદિક સિદ્ધિ કરે, રક્ષાર્થે રાજાહી ઘાથે, મિટ મોમનાર્થે તથા અ ય સુખામિલાષથી કૌતુક કરે તે આમિયોગિક ચેષા જાણવી અને તેના અભ્યાસથી સાધુ કાઢ કરી આમિયોગિક (ફિકરસ્થાનોય) દેવ ઘાય ઉપરના શ્લોકમા મ ત્રાદિકનો પ્રયોગ પોતાના સુખને અર્થે કરવાનો નિવેધ કર્યો છે, આપવાદિક પ્રસંગે જ્ઞાસનોપોતના કાર્યમા મ ત્રપ્રયોગ કરવાનો નિવેધ ન જાણવો (૩) વિલ્લિપિકી-“નાણસ્સ કેરલીણ, ધમ્માયરિયસ્સ સઘસાહૂણ । માર્ઠિ અવણવાઈ, કિલ્લિમિય ભાવણ કુણઈ ॥ ૩ ॥” જ્ઞાન, વેચ્છા, ધર્માચાર્ય (પોતાને ધર્મ પમાડનાર) તથા સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ ધર્મનો અવળવાદ (નિંદા) તે વિલ્લિપિકી તેજ વાયા (શરીર) છે, તેજ પ્રતો છે, પ્રમાદ અને અપ્રમાદ વિગેરે પણ તેજ છે તો માક્ષામિલાષીય થોનિ તથા જ્યોતિ વિગેરેનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત શા માટે કરવું ? થ્લો જ્ઞાન મળીને શુ કરવું છે ? અજ્ઞાની હોય તેને પાપ ન લાગે અને ઘણું મળેલ ઘણું અભિમાન કરે માટે જ્ઞાનનો જરૂરિયાત નથી

આ પ્રમાણે કહે તે જ્ઞાનનિ દા, કેવલજ્ઞાન ને કેવલદર્શનનો ક્રમે ક્રમે ઉપયોગ થાય છે ઘટલે ક્યારે જ્ઞાનનો ઉપયોગ હાય ત્યારે દશનનુ આધરણ અને દર્શનનો ઉપયોગ હોય ત્યારે જ્ઞાનનુ આધરણ થાય. ઘટી જો ઘ-ને ઘક સાથે થાય તેમ માનશો તો જ્ઞાન ને દશન ઘક થઈ જશે તો તેને ઘે કમ માનવા ? આ પ્રમાણે ઘોલે તે કેવલજ્ઞાન નિમ્ન્ના, આ આચાર્ય હલકા કુલમા જ-મેલા છે, આચાર વિચારનુ તેમને માન નથી, નીચ જ્ઞાતિમા જન્મેલા વિશેષ શુ આળે ? રૂત્યાદિક પ્રકારે કહે તે ધર્માચાર્યનિ-દા, ઘના શિયાલ્લોનો સમૂહ સિદ્ધને શુ કરી શકે ? તેમ આ સય મને શુ કરવાનો છે ? યમ વિવિધ પ્રકારે સઘની વિદ્યવના કરે તે સઘનિ દા, સાધુઓ પરસ્પર સપીને રહી શકતા નથી માટે જુદી જુદી દિશામા જાલ્યા જાય છે, ઘટી જાલ્યામા ઘના સમર્થ હોય જુતા બગલાની પેઠે કપટ રાણીને મદ્ ગતિપ જાલે છે-આ પ્રમાણે વિવિધ પ્રકારે સાધુ સયધી વિપરીત વર્ણન કરવુ તે સાધુનિદા, યધી જ રીતે સાધ્વી, આવક અને ધાવિકાની નિદા પણ જાણી લેધી જાવા પ્રકારનો નિદાજોર માણસ જાલ કરીને અસ્પૃશ્ય જ્ઞાતિ જેવા કિલ્લિધીયા દેવોમા ઉપજે છે (૪) આસુરી-“અણુબદ્ધોસપસરો, તદ્દય નિમિષમિ હોઈ પહિસેવી । ઇદંહિ કારણેહિ, આસુરિય માણં કુણઈ ॥ ૪ ॥” હમેશા કોધી રહેનારો અને કારણ વિના પણ અસીત, અનાગત અને વર્તમાન ઘ જણે કાલના નિમિષો વઘા કરે તે આસુરી માવના કહેવાય, અને આથી માવનાજાલો સાધુ જાલ કરીને અસુર દેવનિવાવમા ઉપજે છે (૫) મોહી-“સત્યમ્ગહણ વિસમક્ષણ ચ, જલણ ચ જલપવેસો અ । અણયારમહસેવા, જન્મજનમરણાણિ વધન્તિ ॥ ૫ ॥” જલ્દગાદિક શાસ્ત્રી, વિષમક્ષણથી, અગ્રિમા ક્ષણપાત કરવાથી, જલ્દમા ક્રૂધો જલ્દથી પોતાના આત્માનો ઘાત કરે તેમજ શાસ્ત્રમર્યાદામા ન રહેતા ઉપકરણ પ્રમુજ ભોગવે તા સ-માર્ગ મૂકી ઉ-માર્ગનુ સેવન કર્યું કહેવાય અને તેથી મસારમા અનતા મવો કરવા પડે મોહી માવનાનુ લક્ષણ વધુ છે કે-“ઉમ્મમ્ગદેસઓ મમ્ગનાસઓ, મમ્ગવિષ્પટીવત્તી । મોહણે ય મોહિતા, સમ્મોહ માણં કુણઈ ॥ ૧ ॥” મિથ્યા માગ ઘટલે હિંસાદિના માગ પ્રહણ કરે અને સ-માગના નાશ કરાયે-ત્યજાવે તેમજ મોહથી મોહિત થયો હાય તેને મોહી માવનાજાલો કહેવાય હવે આ ઘાયતમા કોઈ શકા કરતાં પૂછે છે ઘ-પૂર્વે માવનાનુ ફલ દેવગતિ જાણાય છે અને પાછલથી અન્ય (મવજનમ) ફલ દર્શાવ્યુ છે તો પરસ્પર વિરોધ નહીં આવે ? તેનો જુલાસો અપતા પ્રેયકાર જણાવે છે ઘ-અનતર ફલ દેવગતિ જાણથી, પરપર ફલ તો અનત સસાર પરિજનમ જ જાણવુ સાધુપણમા કિંચિત્ પ્રવ્ય વિચા કરે તેથી નીચ દેવવર્ણુ પ્રાપ્ત થાય અને તે પાપાનુયધી પુણ્ય જલાસ થઈ જાય ત્યારે પરપર ફલ પામે વધુ છે કે-“ઇયાઉ માવનાઓ, માવિત્તા દેવ દુમ્મદ્દ જતિ । તત્તોય જુયા સત્તા, પહતિ મવસાગરમર્ણતમ્ ॥ ૧ ॥” જાવા

પ્રકારની માથના માથોને સાધુ દેવરૂપ હુર્ગતિમા જાય પટલે નીચ દેવ થાય
અને ત્યાથી ક્યયોને અનંત જન્મ-મરણરૂપ ભવસાગરમા મટકે. આથી માથના
થાળા સાધુઓ જે ગચ્છમા ન હોય તે સુગચ્છ જાણવો

જીવાજીવાદિય પદાર્થને ન માને તે નાસ્તિક કહેવાય તેમો કહે છે કે-
" સન્તિ પચ મહાભૂયા, રૂપમેગેસિમાહિયા । પુદવી ૧ આઠ ૨ તેઠ ૩, વાઠ ૪
આગાસપચમા ૫ ॥ ૧ ॥ " ૧ પૃથ્વી-કઠિનતારૂપ, ૨ પાણી-પ્રલ (પાતલાપણા)
રૂપ, ૩ તેજ-અગ્નિ ડગ્ગતારૂપ, ૪ વાયુ-દલનચલનરૂપ અને ૫ આકાશ-પોલાણ,
શૂન્યરૂપ-આ પાંચ પ્રકારના મહાભૂતો સર્વેય સ્થાપી રહેલ છે આ પાંચે મહા
ભૂતો સર્વે થાલ-માપાલમા પ્રત્યક્ષ નજરે પડે છે, માટે કોઈ પણ આ મહાભૂતોનો
નિરાસ કરી શક તેમ નથી આ પાંચે મહાભૂતો યકત્ર થાય ત્યારે શરીર, જીવ
અથવા આત્મા થાય છે આ ભૂતોથી મિત્ર યથો કોઈ પદાર્થ નથી તેમ આત્મા
પણ નથી આ પ્રમાણે નાસ્તિકવાદીનું કલન છે, તેમા કોઈ શકા કરી તેમને
પૂછે છે કે-જો તમો યમ કહેજો તો કોઈ જીવ મરણ પામે છ ત્યારે તમે કોને
મરણ પામેલા જ્ઞાનશો ? તેના જવાબમા નાસ્તિકવાદી કહે છે કે-કોઈનું દેવ
દત્ત યત્ર નામ હોય અને તે મરણ પામે ત્યારે પાંચ મહાભૂતો પૈકી અગ્નિ કે
વાયુનો નાશ થયો હાય લોકો શરીરધારી દેવદત્તનો નાશ થયો યમ કહે
છે અને તેથી દેવદત્ત મરી ગયા યમ જણાય છે જીવ મરીને પરલોકમા જાય
અથવા કોઈ જીવ જ નથી આવા પ્રકારનું નાસ્તિક મતવાદીનું કલન મીસુયગ
જાગસૂત્રમા વિસ્તારથી દર્શાવેલ છે તેનો સચોટ ઉત્તર તે જ સ્થલે આપવામા આગ્યો
છે બહો મીદશવૈકાલિક સૂત્રની નિર્બુક્તિમા પણ કહ્યું છે કે—

અતિથિ ચિ દારમહુણા, જીવો અતિથિ ચિ વિઝ્ઞાન નિયમા ।

લોગાયયમયધાયતથ-મુચ્ચત્તિથિમો હેઠ ॥ ૧ ॥

જો ચિંતેઈ સરીરે, નતિથિ અહ સ રૂપ હોઈ જીવુ ચિ ।

ન હુ જીવમ્મિ અસત્તે, સસયરપ્પાયઓ અજો ॥ ૨ ॥

જીવસ્સ ઇસ ધમ્મો, જા રૂપા અતિથિ નતિથિ વા જીવો ।

થાણુમણુસ્સાણુગયા, અહ રૂપા દેવદત્તસ્સ ॥ ૩ ॥

સિદ્ધ જીવસ્સ અતિથિ, સદ્દેવાણુમીયણ ।

નાસઓ શ્રુતિ મારસ્સ, સહો હોઈ કેરલો ॥ ૪ ॥

અતિથિ ચિ નિવિગણ્ણો, જીવો નિયમાઠ સદ્દો સિદ્ધી ।

કમ્મા સુદ્ધપપ્પા, ઘટ્ઠરસિગાણુમાણાઓ ॥ ૫ ॥

મુદ્રપયત્તા સિદ્ધી, જહ એન મુન્નસિદ્ધિ અમ્હાપિ ।

ત ન મગ્હ મતેણ, જ મુન્ન મુન્નગેહ વ ॥ ૬ ॥

મિચ્છા મવે ડ સચ્ચત્થા, જે કેહ પારલોહ્યા ।

કત્તા ચેવોપશુત્તા ય, જહ જીરો ન વિજ્ઞહ ॥ ૭ ॥

પાણિદયા તર નિપમા, વમ દિક્ષા ય હિદિયનિરોહો ।

સચ્ચનિરત્થયમેય, જહ જીવો ન વિજ્ઞહ ॥ ૮ ॥

લોહ્યા વેહ્યા ચેવ, તહા સામાહ્યા વિરુ ।

નિચો જીવોપિ દુ દેહા, હહ સચ્ચે નમત્થિયા ॥ ૯ ॥

લોએ અચ્છિજ્જમિજ્જો, ઘેએ સપુરીસદ્દહમસિપાલો ।

સમએ અહમાસિ ગઓ, તિવિહો દિઘ્પાહસસારો ॥ ૧૦ ॥

અત્થિ સત્તૈરનિધાતા, પહિનિઅતાકારમાહમાવાઓ ।

કુમસસ જહ કુલાલો, સો મુત્તો કમ્મમજોગા ॥ ૧૧ ॥

ફરિસેણ જહા વાઠુ, મિજ્ઞહ કાપસંસિઓ ।

નાણાહિં તહા જીરો, મિજ્ઞહ કાયસસિઓ ॥ ૧૨ ॥

અર્ણિદિયગુણ જીવ, દુન્નેય મસચક્કુણા ।

સિદ્ધા પાસતિ સચ્ચણૂ, નાણસિદ્ધા ય સાહુણો ॥ ૧૩ ॥

હવ આસ્તિક્યાર પટલે જીવ ચોક્કસ વિષમાન છે તે જણાવ છે નાસ્તિક્ય મતના છઠ્ઠા અર્થે જીવની વિષમાનતા જણાવે છે (૧) જે વાંટ 'દુ શરીરમા નથી' વધુ ચિંતય છે તે ચિંતયનારો કોણ છે? તે જ જીવ જાણવો જીવ ત્રિના સદાય ઉપજાવનાર યોજા કાદ નથી, કારણ કે મૂતોમા તેથી શક્તિ નથી જ (૨) 'વિચાર કરવો' એ જ જીવનો ધર્મ છે, કારણ કે છતાં પદ્મધનો વિચાર અજીવ કરી શકે જ નહીં દા ત વૂરથી શાહનુ ટૂંટું દેહીને વિચાર થાય છે કે આ પુરુષ છે કે ટૂંટું? આથી (રહા) વિચાર પુરુષને થયા પણ ટૂંટાને ન થયો તેથી જીવના સ્વભાવ 'વિચાર' છે (૩) 'જીવ' પણ શબ્દ વાળાવાયો જ જીવનુ અસ્તિત્વ સાધિત થાય છે આ અનુમાન છોટું નથી કારણ કે જે અવિદ્યમાન છે તને સ્વતંત્ર શબ્દ કે જ નહીં જે કેવલ શબ્દ છે તે પદાર્થ અવશ્ય કે દા ત શ્વરવિપાળ-ગધેદાના શીંગડા, આ વસ્તુ પક સાથે ઘટી શક નહીં, કારણ કે ગધેદાને શીંગડા હાતા જ નથી, પણ જો શ્વર=ગધેદા અને વિપાળ=શીંગડા મિલ્લ મિલ્લ શબ્દો લઈય તો ઘટી શકે આ અસજોગી શબ્દ છે, પટલે તેની વિષમાનતા ન હોય તેથી જ રોતે આકાશપુષ્પ આવાશનુ ફૂલ આકાશ અવકાશરૂપ હાર્દ ત્યાં વશાધિ પુષ્પાસ્પતિ ૩૩

હોઈ શકે જ નહીં આકાશ અને પુષ્પ મિશ્ર મિશ્ર માનીય તા ચને ઘટી શક
 જીવ શબ્દ પદ્મલો જ છે તેથી તે ઘટી શકે છે (૪) શુદ્ધ ઘટ, પટ, સ્વર રૂપાદિ શબ્દોના
 અનુમાનથી જીવ છે, તેમા કાઈ પણ વિકલ્પ નથી ઘટ, પટ રૂપાદિ શ-શો
 છે તેમ નિશ્ચયથી શ-શ્વારા જીવની સિદ્ધિ થાય છે (૫) આ સયધમા નાસ્તિક-
 વાદી શકા કરતા મગ્ન ઉઠાવ છે કે-શુદ્ધ શબ્દ છે માટે જીવની સિદ્ધિ કરા
 છો તો પણ અમારા શૂન્ય, નટ યથા શબ્દો પણ શુદ્ધ જ છે, માટે અમાર કથન
 પણ સત્ય જ છે તેના જવાબ આપતા કહે છે કે-શૂન્યને શૂન્ય કે નટને નટ
 કહીશ તે બરાબર કહેવાય પરંતુ જે વિષમાન હોય તેને શૂન્ય કે નટ કેમ કહે
 વાય ? દેવદત્ત ઘરમા ન હાય ત્યારે તે ગૃહ ગૂંચ કહેવાય પરંતુ તે ગૃહમા
 બેઠો હોય જ્ઞાતા તેન શૂન્ય કેમ કહેવાય ? વોઈ પણ વક સ્પષ્ટ ઘટો ન હોય તો
 તેને નટ કહેવાય પરંતુ છત ઘટે નટ ન કહેવાય આ નયથી જીવ શ-શુ છતાં
 પશુ હોવાથી તેનુ નાસ્તિકપણ કેમ કહેવાય ? જો જીવ ન હાય તો નાસ્તિક
 કહેવાય પણ વાચ્યવાચકભાવ છે તે નાસ્તિક ન કહેવાય (૬) જો જીવ નથી
 પણ માનીય તો પરલાકાદિક સર્વ અસત્ય ઠરે અને તે જૂઠા હાય તો કર્તા
 અને મોકા કાઈ પણ નિર્ણય નહીં થાય (૭) જો જીવ નથી તો જીવદ્યા
 પાઠશી, વિવેક આચરવા, તપશ્ચર્યા કરવી, વ્રત્તચર્યનું પાલન કરવું, દીક્ષા પ્રવ્રણ
 કરવી તથા દ્વિયોગો નિરોધ કરવો રૂપાદિ સર્વ નિરવક જ નિષેધ (૮)
 પુરાણના રચનારાઓ, ધૈયા તથા વૈદિકમતિઓ, ત્રિવિટકાદિ મતધારી અને શૈવ
 ભર્મા પદ્ધિતા કહે છે કે-જીવ નિત્ય છે, અનિત્ય નથી કેટલાક પણ પણ અભિપ્રાય
 ધરાવે છે કે-શરીરથી જીવ મિશ્ર છે જો જીવ ન માતા તા તે સર્વના મતમા
 જતાવલ નીચે પ્રમાણનું ઓશ્રુત લભન નિષ્ફળ નિવરણે (૯) મનવદ્વગીતામા જીવન
 જગ કહ્યું છે કે—અલ્લેયોડ્યમભેયોડ્ય મનિકાર્યોડ્યમુચ્યતે । નિત્ય સતતગઃ
 રૂપાણૂચ્ચલોડ્ય સનાતનઃ ॥ ચદમા પણ કહ્યું છે કે-શૃંગાલો વૈ એવ જાયતે
 યઃ સપુરીષો દક્ષતે—જે પુરીષ સહિત ઘટે છે તે મરીને શિયાલ ધાય છે ઘટ્ટી
 ત્રિવિટકમા કહ્યું છે કે—અહમાસીત્ ગજ । પટલે હુ દાથી હતા ઘટ્ટા કટલાક
 અન્ય મતિઓ ત્રણ પ્રકારના (દેવ, તિર્યંચ અને મનુષ્ય) અને કેટલાક બાર
 પ્રકારનો (દેવ, મનુષ્ય, તિર્યંચ અને નરક) સંસાર માને છે જો જીવ ન માનીય
 તો ઊપર કહેલ સર્વ દૃષ્ટાંતો નિષ્ફળ જાય (૧૦) શરીરના કર્તા અને શરીરથી
 મિશ્ર થનાર વોઈ જીવ છે જેમ કુમાર ઘટ્ટાનો કર્તા છે પણ તે બને વક જ
 નથી સહી રીતે જીવ જ્યારે વમથી મુક્ત થાય છે ત્યારે સિદ્ધ થને છે (૧૧)
 કાઈ કહેશે કે જા કેથી રીતે જાણી શકાય ? અમને જીવ તથા શરીર જુદા કરી
 દેખાડો તેથી જવાબ આપતા વહે છે કે-જેમ ધામુને આપણે જોઈ શકતા નથી
 છતાં સ્પર્શ લાગવાથી જાણી શકીય છીએ કે વાયુ છે તેમ જ્ઞાનાદિક મુખોપ
 કરીને જીવ જાણી શકાય છે. (૧૨) જીવ અતીન્દ્રિય છે ઘટ્ટલે નેત્રથી જોવામા

ન આવે પરતુ કેવલી મગધત તથા જ્ઞાની સાધુ તેના સ્વરૂપને જાણે-દેવિ છ
તેથી તે પ્રત્યક્ષ નિદ્ર છે આપણો તો થમચક્ર છે તેથી આજને જીવને પ્રત્યક્ષ
જોઈ શકીય જ નહિ, પણ અનુમાનથી જાણી શકાય (૧૩) જેઓ આ પ્રમાણ
જીવનો માન્યતા સ્વીકારતા નથી તે નાસ્તિકવાદી છે જ્યાં પણ ચિત્તેય પુષ્ટિ
માટે સર્વળ જીવશ્યાવન-કુલજ જાણાય છે—

જીવો અણાઈનિહ્નો, અવિણાસી અક્ષરો ધ્રુવો નિષ્કમ્ ।

દન્વદ્વયાઈનિષ્ઠો, પરિયાયગુણેદિ ચ અણિષ્ઠો ॥ ૧ ॥

જહ પજરાડ મડળી, ઘટાડ વયરાણિ કષ્ણા પુરિમો ।

એવ ન કેવ મિત્તો, જીવો દેહાડ સમારી ॥ ૨ ॥

જહ સ્તીરોદગતિલિષ્ઠ-કુસુમગધાણ દીસદ ન મેઓ ।

તહ કેવ ન જીવસ્સમિ, દેહાદ્યનિષ્ઠો મેઓ ॥ ૩ ॥

સમોઅત્રિકોણિ અ, જહકમ દેહલોશ્રમિતો ચા ।

હરિયસ્સ વ કુપુસ્મ વ, પદ્મસમગ્રા મમા કેવ ॥ ૪ ॥

કાલો જહા અણાઈ, અવિણાસી હોઈ તિસુ વિ કાલેસુ ।

તહ જીવો વિ અણાઈ, અવિણાસી તિસુ વિ કાલેસુ ॥ ૫ ॥

ગયણ જહા અરૂવી, અગાઈગુણેણ ધિપ્પઈ ત તુ ।

જીવો તહા અરૂવી, ત્રિચાણગુણેણ ધિચ્ચવો ॥ ૬ ॥

જહ પુદ્ધવી અવિણદ્વા, આહારો હોઈ મન્વદ્વયાણ ।

તહ આહારો જીવો, નાણાઈણ ગુણગણાણ ॥ ૭ ॥

અસ્થયમણતમડલ, જહ ગયણ હોઈ તિસુ વિ કાલેસુ ।

તહ જીવો અવિણાસી, અનદ્વિષ્ઠો તિસુ વિ કાલેસુ ॥ ૮ ॥

જહ વળગાઓ કીરતિ, પજ્જગા મડહકુટલાઈયા ।

દન્વ વળગ ત ચિય, નામતિસેસો હમો અન્નો ॥ ૯ ॥

એવ ચડગઈણ, પરિગ્મમતસ્મ જીવકળગસ્સ ।

નામાઈ વહુવિહાઈ, જીવદન્વ તય કેવ ॥ ૧૦ ॥

જહ કમ્મયરો કમ્મ, કરેઈ મુજેડ સો ફલ તસ્મ ।

તહ જીવો વિ અ કમ્મ, કરેઈ મુનેઈ તસ્સ ફલમ્ ॥ ૧૧ ॥

ઉજ્જોતેડ દિવસ, જહ ઘરો વર્ચઈ પુણો અત્થ ।

નય દીસદ સો ઘરો, અન્ન સિત્ત પયાસતો ॥ ૧૨ ॥

जह स्रो तह जीवो, भवतरं वचए पुणो अन्नम् ।
तत्थ वि सरारमन्न, सिच्च व रवी पयासेइ ॥ १३ ॥
फुल्लुप्पलरुमलाण, चदणअगरूण सुरहिगर्घाणम् ।
धिप्पइ नासाइ गुणो, नय रूव दीसए तेसिं ॥ १४ ॥
एव नाणगुणेण, धिप्पइ जीवो वि बुद्धिमतेहिं ।
जह गधो तह जीवो, न हु सक्खा कीरण भित्तुम् ॥ १५ ॥
भभामउदमइल-पणवमकुदाण संखसन्नाणम् ।
सहसिप सुच्चइ, केवलु चि न हु दीसइ रूवम् ॥ १६ ॥
पच्चकस गहगहिओ, दीसइ पुरिसो न दीसइ पिसाओ ।
आगारेहि मुणिज्जइ, एव जीवो वि देहड्डिओ ॥ १७ ॥
हसइ निरूमइ रूसइ, नचइ गाएइ रूपइ सुहदुक्खम् ।
जीवो देहमङ्गओ, विनिहपयार पयसेइ ॥ १८ ॥
जह आहारो भुत्तो, जिआण परिणमइ सत्तमेएहिं ।
वस १ सोणिय २ मस ३-ट्टिअ ४, मज्जा ५ तह मेय ६ सुकेहिं ७ ॥ १९ ॥
एव अट्टविह चित्र, जीवेण अणाइसहगय कम्मम् ।
जह कणग पाहाणे, अणाइसजोगनिष्कन्नम् ॥ २० ॥
जीवस्स य कम्मस्स य, अणाइम च्चेव होइ सजोगो ।
सो वि उवाएण पुढो, कीरइ न बलाउ जह कणगम् ॥ २१ ॥
ज(इ)ह पुव्वयर कम्म, जीवो धा जह हरिज बइ कोइ ।
सो वत्तव्गो कुक्कुडि-अढाण भणसु को पढमो ॥ २२ ॥
जह अढसंभवा, कुक्कुडि चि अढ च कुक्कुडिइमय ।
नय पुव्वावरभावो, जह तह कम्माण जीवाणम् ॥ २३ ॥
अणुमाणपेहे सिद्ध, छउमत्थाण जिणाअ पच्चक्खम् ।
गिण्हसु गणहर ! जीव, अणाइय अक्खयसरूवम् ॥ २४ ॥
कत्थ य जीवो बलियो, कत्थ य कम्माइ हुन्ति बलियाइ ।
जीवस्स य कम्मस्स य, पुव्वनिचद्धाइ वेराइ ॥ २५ ॥

इति जीवस्यापनकुलकम् ॥

जीव अनादिअनत छे, घम्मे तनी आदि नथो तेम अत पण नथो,

અધિનાશી, અક્ષય, ધ્રુવ-અચલાયમાન અને દ્રવ્યાર્થનયયથે નિત્ય અને પર્યા-
યાયનયયથે અનિત્ય છે. ચારે ગતિમા જામ, મરણાદિય પર્યાયો કરે છે તે
દેહુથી પર્યાયાધિકનયયથે અનિત્ય દર્શાવ્યા છે. (૧) પ્રતિષ્ઠાદી શક્યા કરતા વધે
છે. વ-તો તમે જીવને જુદો કરી બતાવો, તેનો ઉત્તર પણ છે કે-જેમ પાજરામાં
પક્ષી, ઘડામાં દોર અને યંત્રુક (ચોઢી) થી માનવી ભિન્ન છે તેમ શરીરથી જીવ
ભિન્ન નથી તો વધો રીતે દેહાદી શક્યા? અનુમાનપ્રમાણથી જ ત જાણી
શક્યા. (૨) વૃષ અને પાણી, તિલ ને તેલ, પુષ્પ ને સુગંધ સાથે દોષાથી જેમ
તે ભિન્ન ભિન્ન દેખાતા નથી તેમ જીવ અને શરીરનો ભેદ દેખાતો નથી. (૩)
જીવનો સર્વોચ્ચ-વિક્રોચ પગલે હસ્ત, હોથ થાય છે. જહ્નુર પટથે તે ધોદર જાલોક
પ્રમાણ વિદ્યાલય થઈ શકે છે. કુબુઆના શરીરમાં તેના જેવડા હસ્ત અને દક્ષિના
દેહમાં તેના જેવડો હોથ થાય તો પણ થા શરીરમાં પ્રદેશ તો અસંખ્યાતા જ
છે. (૪) જેમ કાલ્લ અનાદિ અને અધિનાશી છે છતાં જળ કાલ્લ-અતીત, અના-
ગત અને વર્તમાન-મા સદા કાલ્લ છે તમ જીવ અધિનાશી અને અનાદિ દોષા
છતાં હમેશા છે. (૫) કોઈ વધે વ-જીવ અરૂપી છે, તેને જ્ઞાન ગુણદ્વારા જાણી
શક્યા. જ્ઞાત જેમ આકાશ અરૂપી છે છતાં તથા ગુણ અવકાશ જે તેમ જીવનો
ગુણ જ્ઞાન છે. (૬) જેમ પૃથ્વી સ્થ પ્રત્યના આધારભૂત છે પટલે રૂપી પ્રત્યનો
આધાર પૃથ્વી છે તેમ જ્ઞાનાદિક ગુણસમૂહનો આધાર પૃથ્વી છે. (૭) જેમ
અક્ષય, અતત ને નિર્મલ આવાશ જળ કાલ્લને વિષ છે, 'ત ને ને જ તંથી જ
રીતે જળ કાલ્લને વિષે અધિનાશી, અવસ્થિત પણ જીવ ને, છે ને છે જ. (૮) જીવ
મૃત્યુ પામીને જુદા જુદા પ્રકારના કેમ થાય છે? તેના સુખાનામા જનાથે છે
વ-કોઈ સુચર્ણના વડા, સુહુન, કુહલ વિગેરે વિવિધ પ્રકારના વાદ ઘડાથે
પણ તે સર્વમા સુચર્ણ તા તેનું તે જ છે પણ રૂપ-વ્યાય નવા થયા તે પ્રમાણે
જીવ મૃત્યુ પામીને નરવ ગતિમા, તિયવવનામા, મનુષ્યમા, દંવમા, સ્ત્રી, પુદવ,
બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય-વમ વિવિધ પ્રકાર ટપજે તે તેના પર્યાયો નમજવા, જીવ દ્રવ્ય
જે છે તે તા તેનું તે જ છે, તેમા કદ પણ વેરવેર થતા નથી. (૯-૧૦) જે પ્રાણી
જેનું કાર્ય કરે ત તેનું કમવલ્લ ભોગય તેમ જીવ પણ કર્મ થાયે તેના રત-વલ્લ
માગથે. (૧૧) જેમ સુચ દિવસે પ્રજાશ કરાને અસ્ત થાય અને પછી ઘોડા ક્ષેત્રમાં
પ્રજાશ કરે પણ નાશ ન થાયે તેમ જીવ પણ મ્વાતરમાં જાને ઘોડા શરીર
ધારણ કરે છે, પણ નાશ પામતા નથી. (૧૨-૧૩) કાઈ વધે વ-જીવનું સ્વરૂપ
તા દેખાતું નથી તનું કેમ? તનો શક્યા પણ છે. વ-કમલ પ્રમુલના પુષ્પમા,
ઘદન તથા અગુરુ ધૂપમા સુગંધ દોષા છતાં તે જનાતી નથી પણ નાસિકાદ્વારા
ત જાણી શક્યા. 'તે વ-આ અમુક પુષ્પનો સુગંધ છે તેમ બુદ્ધિવત પુરુષ જ્ઞાન
ગુણદ્વારા જીવને જાણી શકે જેમ નેત્રથી સુગંધ ન પારખી શક્યા તેમ અજ્ઞાની
પ્રાણી જીવને જાણી શકતા નથી. (૧૪-૧૫) ઘેરો, મૃદગ, ઘીના દાલ વિગેરે
યાજિત્રોના શબ્દ સમગાય છે, પણ જીવતા નથી થઈ કોઈ માણસને ભૂત

વલ્લ્યુ હોય ત્યારે તે માણસને આપને જોઈપ છીપ, મૂત-પિશાચને જોઈ શકતા નથી પણ માનીપ છીપ કે પુરુષના શરીરમા પિશાચ છે તેમ હલન, ચલન, શ્વાસોશ્વાસ વિનેરે વારણથી આપને જાણી શકાય કે શરીરમા જીવ છે કે દૃષ્ટિથી દેખાતો નથી (૧૬-૧૭) ઘડી વાઈ પ્રાણી ક્રોધ કરે, માંચે, ગાય, રોષે, કુપ્ત વુલ્લ અનુભવે-આ પ્રકારના લક્ષણોદ્ધારા શરીરમા રહેલો જીવ જાણી શકાય છે (૧૮) જે આહાર આપને કરીપ છોપ તે માત્ર પ્રકારે-૧ ચરમી, ૨ લોદી, ૩ હાડકા, ૪ માંસ, ૫ મજ્જા, ૬ મેદ અને ૭ લીંચરૂપે પરિણમે છે તેથી રીતે જીવને આઠે કર્મે લાગેલા છે જેમ સુવળ અને પાપાણનો સજોગ અનાદિ છે તેમ જીવ અને કર્મનો સજોગ પણ અનાદિ છે (૧૯-૨૦) જો અનાદિ સજોગ છે તો તેને કેમ દૂર કરી શકાય ? તે પ્રશ્નનો ઉત્તર આપતા જણાવે છે કે-જેમ પાપાણ ને સુવળતા અનાદિ સયોગ અગ્નિદ્ધારા છુટો જાય છે તેમ તપ-જપાદિદ્ધારા કર્મનો જીવ સાથેનો અનાદિ સયોગ પણ નાશ પામી જાય (૨૧) કોઈ પ્રશ્ન કરે કે-જીવ પહેલો કે કર્મે ? તેના જવાબમા તેને પૂછ્યું કે-કુલ્લડી પહેલી કે રૂડું ? તેના જવાબ મા તે કહેશે કે-તેમા પહેલું અને પછી જેવું વદ નથી તે જ રીતે જીવ ને કર્મમા પણ પૂર્વાપર જેવું વદ નથી (૨૨-૨૩) હજારથ પ્રાણીઓ જીવને અનુમાન પ્રમાણથી જાણે અને કેવળી ભગવત તા પ્રત્યક્ષ દેશે છે માટે જીવ છે તેવું સિદ્ધ વચન પ્રદાન વાળું (૨૪) કોઈક પ્રશ્ન કરે કે-જીવ યલ્લવાન કે કર્મ ? તેનો જુલાસો એ છે કે-કોઈક સ્થલે જીવ યલ્લવાન અને કોઈક સ્થલે કર્મ યલ્લવાન જાણવું, જીવને કર્મનો સયધ પૂવ વાલ્લનો છે, નથી સયોગ નથી (૨૫) જીવસ્થાપનાકુલ્લક-માર્ગનો વિચાર જાણી કદાપિ નાસ્તિકવાદ પ્રદાન ન કરવો

નાસ્તિકવાદનો યોજો અર્થ પણ છે કે-મૂતનો માપક અસંબદ્ધ કે નિરર્થક વચન ઉચ્ચારવા તે સયધમા મૂતાનું દેહાત આપતાં જણાવે છે કે-

અવતી દેશની ડગ્ગેમી નગરીની ઉત્તર દિશામા જીર્ણ નામના ઉપાતમા ઘણા મૂર્તો (ટગારા) મેળા થયા તેમા ૧ શશક, ૨ પલાસાદ, ૩ મૂલદેવ અને ૪ જલપાળા છી-આ ચાર મુલ્ય હતા પહેલા જાન પાંચ સો મૂર્તોના ઉપરી હતા અને જલપાળા પાંચ સો છીની સ્થામિની હતી એકદા અતિવૃદ્ધિ થવા લાગી માત્ર દિવસ પસાર વદ ગયા છતા વૃદ્ધિ ચાલુ જ રહો પટલે ચારે મૂર્તો વિચારવા લાગ્યા કે-આપણને મૃત્વ લાગા છે આ અતિવૃદ્ધિના સમયમા કોણ જલપાળે ? ત્યારે મૂલદેવ ઘોરવો કે-જેણે જેવું દેરવું કે સામઠ્યુ હોય તેની ચાર્તા કહે તે વધા સામઠીને જે તેને જાઠી કહે તે મર્થ મૂર્તોને ભોજન કરાવે વધા સામઠીને સામીના તેને ડપનથથી ઘટાવે-સત્થ નમજાયે તો વાઈ પણ ભોજન ન કરાવે મૂર્તોપ મૂલદેવનું વચન સ્વોવાર્થુ અને પહેલી વધા પલાસાદે શરૂ કરી-હુ એકદા વેટલીક ગાયોને લઈને જલપીમા ગયો તેવામા ત્યાંવેટલાક ચોરો આવ્યા પટલે મેં મારી વાચલી પાચરીને તેમાં સર્વ ગાયોને ઘાથી લીધી પોટકુ માધે મૂવી હું

ચાલી નીકળ્યો નજીકના ગામમા ગયો ત્યાં કેટલાક ગોવાળો રમતા હતા તેની રમત જાણા ડૂબો રહ્યાં તેવામા કિલકિલાટ કરતાં તે ચોરો પળ મારી પાછલ ત્યાં આવો પહોંચ્યા પટલે ગોવાળો, ગામ ગાયો અને હુ એક ચીમડામા પેસી ગયા તે ચીમડાને એક ચકરી ગઢી ગઈ તે ચકરીને એક અજગર ગઢી ગયો અજગરને ઢોંકળ નામનુ પશી ગઢી જાંને ઉડયુ અને ઘડલાના મોટા શાહ ઉપર બઈ થેતુ એક પળ શાહ નીચે લટકતો રાહ્યો તેવામા રાજાપ પોતાના હસ્કર સાથે તે શાહનો નીચે પહોંચ નાટયાં પક્ષીના લટકતા પળે ઘડયાઈ સમજી ત્યાં હાથી યાચ્યો તેવામા ઢોંકળ પક્ષી ઉડયુ પટલે હાથો પળ આકાશમા ઉછળ્યો આ પ્રમાણે જાઈ સૈનિ કોણ રાજાને ઘાત કરી રાજાપ શબ્દવેધી વાળ ચલાવનારને હુકમ કર્યો પટલે તેણે ઘાળ ચલાયુ પક્ષો મૃત્યુ પામી ધૂમિ ઉપર પડયુ રાજાપ તનુ પેટ ચીરાયુ તો અજગર નીકળ્યો અજગરને પાડ્યો તો ચકરી નીકળી, ચકરીમાથી ચીમડુ નીકળયુ ચીમડામાથી ગામ, ગાવાળો, ગાયો અને હુ નીકળ્યાં સઘ લોક પોતપોતાના ઘ્યાને ગયા અને હુ પળ ગાયોને મૂકીને અહાં તમારી પાસે આવ્યો વહો માઈઓ, મારી ઘાત સાથી કે નહીં ? સર્વ ધૂતોંપ વધુ કે-તારી ઘાતાં સાચી જ છે, તેમા કોઈ પળ અસર્ય નથી ઘડલે ઘલાનાઢે પુન વધુ કે-ગાયા કાવલીમા કેમ સમાઈ અને આલુ ગામ ચીમડામા કેમ રહી શક ? ત્યારે ઘાતીના ઘળે ધૂતોં બોલ્યા-માઈ, તેમા શુ આશ્ચ્ય છે ? તેં મહામારત સામજ્યુ નથી ? તેમા વધુ છે કે પહેલાં આ જગત્ જલમય હતુ તેમાં એક રૂડુ ઉત્પન્ન થયુ તેમાથી પર્વત, ઘન, નગર સઘ ઉપજ્યુ જેમ રૂડામા સર્વ સમાણુ તેમ તારી કાયલમા ગાયો સમા, ઘઢી તુ વહે છે કે-ઢોંકળના પેટમા અજગર, અજગરના ઉદરમા ચકરી, ચકરીના પેટમા ચીમડુ અને ચીમડામા ગોવાળ, ગાય બિગેરે કેમ સમાઈ શકે ? તેનુ કારણ એ છે કે-વિષ્ણુના પેટમા સુર, અસુર, તિર્યંચ, ઘન, પવતાદિક સઘ સમાણા, તે વિષ્ણુ દેવજીઓના ઉદરમા રહ્યા, દેવકી પળ શત્રુવામાં સમાયા આ સર્વ પુરાણ વથા સાચી હોય તા તારી ઘાત કેમ અસર્ય મનાય ?

બાદ શશક વહેવા લાગ્યો કે-અમે ચેતરમા તલ ઘાત્યા શરદ્ ખતુમા પટલે આસો માસમાં અમ તલ વાપયા ગયા ત્યારે ઓયુ તો તલનુ શાહ પધુ વિશાલ થયેલુ કે-કુહાઢાથી વાપીય તો પળ વપાય નહીં તેથી હુ ત શાહની ચારે તરફ મમલા લાગ્યા તયામાં એક હાથી ત્યાં આંખાં અને મને મારવા માટે શોધ્યા પટલે હું નાસવા લાગ્યો, પરંતુ કોઈ પળ આશ્રયસ્થાન ન મળવાથી હું તે તલના શાહ ઉપર ચઢી ગયો હાથી ત્યાં આંખાં પળ હું ઉપર હોવાથી કાઈ કરી શક્યો નહીં પટલે રૂમ્ને યજ્ઞે તલના શાહને સુદમા પકડાને ઘ્રજાવયા લાગ્યો આમ થવાથી શાહ ઉપર મુઠ મેઘવૃટિના જેમ નીચે ચરવા લાગ્યા અને તેમા હાથી ચારે તરફ ફરવાથી રૂમ્ને પીલાય તેમ તલ પીલાઈ ગયા તેલનો મહાનદી વહેવા લાગો પૃથ્વી ઉપર ફરે જામી ગયો તેમા હાથી લુધી ગયાં અને મૃત્યુ પામ્યો પટલે મેં નીચે — છે હાથીનુ ઘમ છેડ લીધુ, તેનો એક વહો ઘનાયો મને સૂઝ લાગે દોરવો કર

પ્રમાણ (પુસ્કટ) દાઢાં લાધો અને દશ ઘડાં તેલ પીધુ પછી તેલ ભરેલો દડો જામા ઉપર લઈને હું ગામ તરફ ચાલ્યો ગામ બહાર શાહ ઉપર તે દડો મૂકીને હું ઘરે ગયો પુત્રને કહ્યું કે-ગામ બહાર શાહ ઉપર દડો મૂક્યા છે તે લઈ આવ મારો પુત્ર ગયો તા ઘરાં પણ તને દડો મળ્યા નહોં પડેલે આવું શાહ ઉપાડીને ઘર આવ્યા તે તલના દડો ઘરમા મૂકીને અને તે શાહ જોઈને ચાલ્યો આવું છું. ઘોલો ખાઈઓ, આ વાત સાચી કે નહીં ? તથા ધૂર્તોષ કહ્યું કે-ત કહ્યું તે સત્ય છે ત્યારે તેણે પુનઃ કહ્યું કે કદી રીતે સાચી તે બનાવી તથા ધૂર્તોષ કહ્યું કે-મારી ઘટના પૂરે જતી નથી છે મહાભારત તથા રામાયણમા અવ સામગ્રી છે કહ્યું છું કે-“તેષાં કટતટઞ્ચૈર્ગજાનામદ્વિન્દુભિઃ । પ્રાપ્તૈર્તત નદી ધોરા, હસ્ત્યશ્વરથરાહિની ॥ ૧ ॥” અર્થાત્ રામ ક્યારે યુદ્ધ કરવા ઉત્તુક થયા ત્યારે તમની સાથે જે હાથીમા હતા તમા ગઢસ્થલમાથી પડેલો યથા મદ્દ જ્યોં કે તેની નદી વહેવા લાગી અને તમા પ્રવાહમા હાથી, ઘોડા તથા રથો તળાઈ ગયા આથી રીતે મદ્દજલની નદી વહી હતી તા તે જે તલના તેલની નદી વહેવાની વાત કરી તમા આશ્ચર્ય જેવું થું છે ? વળી તે કહ્યું કે-મેં મારા પ્રમાણ લાઢાં લાધો અને દશ ઘડાં તેલના પીધા, પરંતુ તમા કદી વિસ્મયજનક નથી મીમે થક રાક્ષસને હણ્યા ત્યારે તમા બાલ નિમિત્તે આવેલ પક્ષ પાડો, મોઢાં બાઢી અનાજ અને મદિરાના પક હજાર ઘડાં પીધા હતા વળી રાવણનો માદ્દ કુમ્ભકળ મદિરાના પક હજાર ઘડાં પીતો અને અનેક મનુષ્ય તથા પશુઓનું મક્ષણ કરી જતા તા તે કદેલી વાત જોડી કેમ કહેવાય ? વળી તે તલના શાહનો વાત કરી પણ પુરાણમા તો અઢદના વૃક્ષના તાલ કર્માનો ઉલ્લેખ છે પડેલે તેમા પણ કદી આશ્ચર્યકારક નથી વળી તે દડો ઉપાડ્યા અને તારા પુત્ર શાહ ઉપાડી લઈ આવ્યા તો તમા પણ કદી વિશિષ્ટપણું નથી, કારણ કે પુરાણમા કહ્યું છે કે-શ્રીકૃષ્ણે ગાયધન પવત પાતાની વનિષ્ઠા આગળી ઉપર ઉપાડી લીધા હતાં પડેલે તે કદી તે વાત સર્વ સત્ય છે

બાદ શ્રીજાં મૂલદેવ પાતાની કથા આરંભતા કહ્યું કે-હું ક્યારે સુધાન હતો ત્યારે મને જીં પરણવાની લગ્નકા થઈ પડેલે શકરમે પ્રસન્ન કરવા હું ચાલ્યો મારા પક્ષ દાધમા છત્ર, ચીજા દાધમા કમદલ તથા માયુ લઈને ચાલ્યો જતા હતા તમામા પક્ષ પવત જેવા મહાન હાથી સામો મળ્યા તેને જોતા જ હું ડરી ગયો અને કાઢ પણ સ્થલે સત્તાઈ જમા હું સ્થાન શાધવા લાગ્યો, પણ મને તેવું પક્ષ પણ સ્થાન ન મળ્યું પડેલે કમદલના નાલ્લવામા હું પ્રવેશી ગયા તે હાથી પણ મને મારવા માટે મારી પાછલ તે નાલ્લવામા દામ્બ થઈ ગયા હું બચથી પાછો કમદલમા મરાયા તા હાથી પણ મારી પાછલ આવ્યો પડેલે મેં આમતેમ દોડી-દોડીને છ માસ પર્યન્ત તે હાથીને મમાડ્યો, પણ હું દાધમા ન આવ્યો છેવટે હું નાલ્લવામા થાને બહાર નિકળી ગયાં પડેલે હાથી પણ નાલ્લવામાથી

ચહાર નિકળ્યાં લાગ્યો, તેવામા તે આંધો નિકળી ગયો પણ તેના પૂઢહાના
 વક્ર ચાલ તેમા મરાઈ ગયો હુ ચહાર નિકળી આગલ ચાલ્યો તો સામે જ ગંગા
 નદી આવી તે નદી હુ સહેલાઈથી તરીને ઉતરી ગયો અને શકરના મંદિરમા ગયો
 મને આવત મૂલ અને તરસ 'લાગી' હતી છતાં હુ ત્યાં છ માસ સુધી રહ્યા અને
 ચાલ પડતી હતી તેને મારા મસ્તક પર ધારણ કરી આ પ્રમાણે છ માસ સુધી
 કરી, મારા સ્થામી શકરને નમસ્કાર કરીને હમણા જ હુ ચાલ્યો આવું છું
 કહો ભાઈ, મારી વાત સાંચી કે નહીં? સાંચી હોય તો દાખલા આપા અને
 નહીં તો થથા મૂલ્યા ધૂતોને મોજન કરાવો ત્યારે વાકીના ધૂતોં વધુ કે-
 ભાઈ વૃલ્લેખ! તારી વાત સાંચી જ છે બ્રહ્માના મુખથી વ્રાત્મણ, હાથથી ક્ષત્રિયો,
 સાયલમાથી વૈદ્યો અને પગમાથી શૂદ્રો નિકળ્યા છે જો આટલા દેશોના દેશો
 મરાય તેટલા વ્રાહ્મણાદિક વ્રાહ્માના ઉદરમા સમાયા હતા તો પછી તુ અને હાથી
 કમઢલમા રહ્યા તેમા શુ આશ્ચર્ય? બ્રહ્મા અને વિષ્ણુ મહાદેવના લિંગનું માપ
 કરવા નિકળ્યા અને વક્ર હજાર વર્ષ પર્યંત ચાલ્યા જ કર્યાં તો પણ શિવના
 લિંગનો અંત જ ન આવ્યો અને છેવટે તે લિંગ પાવતીનો યોનિમા સમાયુ તો
 તુ અને હાથી કમઢલમા છ માસ સુધી ચાલ્યા કર્યાં તેમા શુ અધિક છે? થ્લી
 તુ પૂછશે કે-હાથી નિકળી ગયો અને ચાલ કેમ મરાઈ ગયા? તેનું પણ પુરા
 નમા કથન છે અગતના કર્તા વિષ્ણુ સમુદ્રમા શયન કરીને રહ્યા તેની નાભિ
 માથી કમલનાલ પ્રગટ્યું અને તેમાથી બ્રહ્મા ઉપજ્યાં આ પ્રમાણે બ્રહ્મા જાદિ
 સર્વ નિકળ્યા અને કમલ તો નાભિને ઘલ્લગો રહ્યું તેમ તુ અને હાથી નિકળી
 ગયા અને હાથીના પૂછહાનો ચાલ અટકી ગયો વ વાત ચરાવર છે થ્લી તેં
 વધુ કે-હાથવઢે હુ ગંગા નદી તરી ગયો, તો તેમા પણ કદ અસત્ય નથી
 રામચંદ્રનો વૃત્ત હનુમાન સીતાને શોધવા નિકળ્યો હતો ત્યારે સમુદ્ર તરીને
 જવા ગયો હતો અને સીતાની જાંઘર લઈ પાછો રામ પાસે આવ્યો હતો સીતાવ
 હનુમતને તેના આગમનનો માર્ગ પૂછ્યો ત્યારે હનુમેતે પોતે વધુ કે-સમુદ્ર તરીને
 હુ આવ્યા છું આ સંબંધી જ્ઞોવ છે કે-“તન પ્રસાદાત્ વચસઃ પ્રસાદાત્, મર્તુથ
 તે દેવિ! તન પ્રસાદાત્। સાધુપ્રસાદાત્ ચ પિતુઃ પ્રસાદાત્, સીર્ણો મયા ગોપદ્ય-
 ત્સમુદ્રઃ ॥ ૧ ॥” હે દેવિ! તારી કૃપાથી, તારા વચનના પ્રમાણથી, તારા સ્થામી
 રામચંદ્રના પ્રમાણથી, સાધુપુરુષના પ્રમાણથી, તારા પિતા જનક રાજાના પ્રમાણથી
 આ સમુદ્રને હું ગાયના વળાણની માફક તરી ગયો આવા પુરાણમા ઉલ્લેખ છે
 તો ગંગા નદીને તરથી તેમા શુ આશ્ચર્ય? થ્લી તેં ગંગાને છ માસ પર્યંત
 ધારણ કરી તપણ સત્ય છે કારણ કે પુરાણમાં કથન છે કે-હતારો વર્ષો સુધી
 તપશ્ચર્યા કરતા પણ લોકો પર દેવો તુષ્ટમાન થઈ ગંગાને જલેલા લાગ્યા વ-
 હે ગંગાદેવિ! તમે પૃથ્વી પર જઈ લોકોને સુખી કરો ત્યારે ગંગાવ વધુ કે-

મને કાળ ધારણ કરી રાલે ? દેવ ! વિચારમા પડી ગયા ત્યારે શકરે કહ્યું કે-
હુ પદતી પયી ગગને ધારણ કરી રાલોશ યાદ ગગને શકરે પોતાની જાતામાં
દેવોના હજારો ઘણે સુધી ધારણ કરી રાલો છ તા તારી યાતમા વાઈ આશ્ચર્ય નથી

યાદ યજ્ઞપાળા કહેવા લાગી કે-હે ધૂર્તો ! તમે યથા મને હાથ જોડીને
પ્રણામ કરો તો તમને સર્વને ભોજન કરાવુ ત્યારે ધૂર્તોપ કહ્યું કે-અમે યમ જેવા
સમર્થ છીએ તા તારી પાસે આવા દીનતામયી શ્રાવો કેમ ચોલીએ ? પટલે
યજ્ઞપાળા હાસ્યપૂર્વક કહેવા લાગી કે-હુ રાજાના ધોયીની પુત્રી છુ એક ઘણત
મારી પિતા સાથે યજ્ઞાનુ ગાડું મરીને ધોયા ગઈ હજાર નોકરોને સાથે લીધા
નહો ડાપર આવી, યજ્ઞા ધોઈ તઢક સુવચ્યા તેવામાં સજ્ઞાયાત પ્રગટ્યા અને સર્વ
ઘણો ડહો ગયા નોકરો યથા નાશી ગયા રાજાના મયયી હું પણ નાશી ગઈ
એક ઘનમા મરાણી ત્યા ઘો યજ્ઞન એક રાતા અશોકવૃક્ષના વૌટરમા રહી ઘણી
મને કોઈ મારી નાલશે તેવા મયયો આયાની લતા થઈ ગઈ આ યજ્ઞ રાજાના
મનમા પયો વિચાર ઉદ્ભવ્યા કે-મહાયાયુધી ઘણો ડહો ગયા તેમા ધોયી વિચારો શુ
કરે ? તેથી મયાયી રાજાએ પદહો યજ્ઞાપ્યો કે-જે કોઈ ધાવો હાથ ત યથા સુશોધી
મારા રાજ્યમા રહો રાજાની આ યાવળા સામઢી યથા ધોયો પાછા નગરમા
આવ્યા યા યાત સામઢી હુ પણ આમલતાનુ રૂપ સ્વમી દર્શ, મારા મૂલરૂપે થઈ
નગરમા આવી મારો પિતા ગાડું લેવા ગયો તો યજ્ઞદાને યાથ કે શિપાલ જાઈ ગયા,
તેથી યાવળો આજુબાજુ તપાસ કરતા એક ઉદરની પૂછડી મઢી આવી તેનાથી
આજા ગાડાને ઘોડીને તે ઘર લઈ આવ્યા આ સર્વ સત્ય સાચિત કરો આપો,
નહીં તો પ્રતિજ્ઞા પ્રમાણે યથા ધૂર્તોને જમાડો ધૂર્તોપ કહ્યું કે-તમે કહલો સર્વ
હકીકત સત્ય છે રામાયણમા કહ્યું છે કે હનુમન્તે પોતાના પૂછડાપડે સમસ્ત
લકાને ઘોડી લીધી હતો અને પોતાના પૂછડે ગોદહા બિગરે ઘોડો લઈ, તેને
તેલમા પલાઢીને લકાને સઢગાથી લીધી યાંદરાના પૂછડા કરતા ઉદરની પૂછડી
તો મોડી હોય તેણે ગાડું કેમ ન યથાય ? પછી તે ઘો અને આમલતા થઈ ગઈ
તે પણ અસમ્ભવિત નથી પુરાણમા કહ્યું છે કે-ગધાર નામનો રાજા કદરૂપો
થઈને ઘનમા ગયો યોજા એક મહાપરાક્રમી રાજાએ જ-ત્રને જીતી લીધો ત્યારે રુદ્રે
તેને થાપ આપ્યો કે-તુ અજગર થઈ જા તે જગલમાં અજગર થઈને રહ્યો તેવામાં
કાઈ ઘણત તે ઘનમા પાડ્યો આવ્યા મીમ જગલમા આમતેમ ફરતો હતો તેવામા
અજગર તેને ગઢો ગયો યોડીવારે યુધિષ્ઠિર આવ્યા તેને અજગરે સાત મશ્રો
પૂછડા યુધિષ્ઠિરે તેના અથાથ આપ્યા પટલે અજગરે રાજી થઈને મીમને પાછો
આપ્યા અને પાસે પણ રાજા સ્વરૂપે થઈ ગયો આ યાત સત્ય છે તો તે ઘો અને
આમલતા થઈ ગઈ તેમા શુ આશ્ચર્ય ?

યજ્ઞપાળાએ પુનઃ કહ્યું કે-હે ધૂર્તો ! હજુ પણ મને પ્રણામ કરો તો હુ સર્વને
જમાડુ જો હુ તમને જીતો લઈશ તો તમારી ફૂટી કોડી જેટલી પણ કિંમત
નહીં રહે ત્યારે અભિમાની ધૂર્તો યોલ્યા કે-અમને જીતવા કોણ સમર્થ છે ?

હુસ્પતિ પણ અમારી પાસે રક છે ત્યારે તેઓનો ગર્વ ડતારવા ળગ્ધપાણાપ કહ્યું કે-હે ધૂર્તો! રાજાપ મને હુકમ કર્યો છે કે-ત્વહી ગયેલા તે ધણો હર્ષ આવે અને નાશી ગયેલા ચાકરોને પણ તેહી લાવ તેથી તેઓની સપાસ કરતા કરતા અહીં આવી થટો છું તમે વધા મારા નોકરો છો અને આ પટેરેલા ધણો પણ તે જ છે કો આ સત્ય હોય તો ધણો વાઢી આપો અને રાજ્યમાં ચાલો, અને જો અસત્ય હોય તો વધાને જમાલો ધૂર્તો તેનું બુદ્ધિકૌશલ્ય જોઈ નમી પડ્યા અને ચિનતિ કરી કે-હે ળગ્ધપાણા! તું સરેચ્છર બુદ્ધિમતી છે હવે અમને કોઈ પણ પ્રકારે મોક્ષન કરાવ

ચાલે ળગ્ધપાણા તરત જ પ્રમશાનમાં ગઈ અને ત્યાં તરતના મરી ગયેલા પદ્મલાલને ઉપાધી લાવી તેને તથાવી, પોતાના શોલ્લામાં હર્ષ ડક્કેન નગરીમાં પદ્મ દીપ્તને ત્યાં ગઈ શ્રેષ્ઠીનો સ્વચસાય વળો હતો જાને રોઠને વાલાવાલાપૂર્વક કહેવા લાગી કે-હુ અને મારી આ નાનો પુત્ર વળા વચ્ચતથી મૂળ્યા છીય માટે અમે મોક્ષન કરાવો શ્રેષ્ઠી આ વળાને વાલવા પોતાના નોકરોને હુકમ કર્યો નોકરાપ ધણો મારતા જ ળગ્ધપાણા પડી ગઈ અને 'મારો છોકરો આ રોઠે મરાવી નાકયો' પણ વડપાત કરવા લાગી રોઠને આ દૃશ્ય જોતા જ વપારી છૂટી રામા જો આ વાત જાણશે તો દહશે વડે કોઈ પણ પ્રકારે ળગ્ધપાણાને સમજાવી રેવા તેણે પ્રયાસ કર્યો છેવટે પદ્મ રત્નમદિત મુત્રિકા તને આપો વિદાય કરી તે મુત્રિકા હર્ષ ળગ્ધપાણા વધા ધૂર્તો પાસે આપીને કહેવા લાગી કે-જોઈ મારી બુદ્ધિ' હવે આ મુત્રિકા યેચીને તમે વધા વધેશ્વર મોક્ષન કરો આ સંબંધી વિશેષ વૃત્તાન્ત શ્રીનિશીથ સૂત્રની પીઠિકામાં જણાવેલ ધૂર્તાત્પાનદ્વારા જાણવો આ લૌકિક મુલાવાદ કહેવાય સમ્પન્ન ગચ્છમાં આપો નાસ્તિકવાદ-આવી વધા-વાર્તા ન હોય

હવે વચ્છ-ધોવનની દહીવત જણાવતા કહે છે કે-ધાવનના યે અથ છે પદ્મ વચ્છધોવન અને યીજા અથ નિષ્પયોજન ઉતાવળી ગતિ(ચાલ) વિના વાલે-અવાલે જે ગચ્છમાં વચ્છ ન ધોવાતા હોય તે સમ્પન્ન ગચ્છ જાણવો યીજા અર્થ સવધમાં કૌશિક તાપસનો વૃત્તાન્ત જાણવા યોગ્ય છે—

ચંદ્રકૌશિકનું વૃત્તાન્ત—

મગધાનુ મહાવીરસ્વામી છન્દ્રસ્વાયસ્વામી પ્રવેતાવી નગરી જધા લાગ્યા તેધામાં માગમાં ગાવાઢીવાપ કહ્યું કે—મગધનુ! આપ જે માર્ગે જાઓ છો તે માગ તો સીધો છે, પરન્તુ રસ્તામાં વનવચ્છલ નામનો તાપસાધ્મ આવે છે તેમાં દષ્ટિવિષય સપ રહે છે, તે રસ્તે પશી પણ જતા નથી તો આપ તે માગ વંમ જા રહ્યા છો! તે દષ્ટિવિષય સપ સર્વ કોઈને પોતાની વિષયવાઢાથી મૃત્યુ પમાડે છે ગોવાલોપ આ પ્રમાણે કહ્યા છતાં મગધાનુ મહાવીર તો તે જ માર્ગે ચાલ્યા, વારણ કે તેમને તો તે ચંદ્રકૌશિક સપને પ્રતિયોધવો હતો પોતાના ઉપસંગની

तेमने अशमात्र पण चिता न हतो भगवान् ते आश्रममां पडोच्या अने यक्ष-
मंडपमाकाउसगग्याने रक्षा पीढा के कष्टने तो तेओ गणता न न हता ते चढकौशिक
सर्प पूर्वभवमा कोण हता ते तपासी जईप-पूर्वे ते मासखमणने पारणे मासखमण
करनार उत्तम मुनि हतो आ तपस्वी मुनि एकदा मासखमणने पारणे गोधरी
जता हता तेवामा मागेमा तेना पग नीचे एक देहकी चपाईने मरी गई साथे
रहेल झुलक चेलाप तेमनु ध्यान रेंज्यु के-तमारा पग नीचे देहकी मरी गई
तपस्वी साधुने क्रोध चढयो पण ए समये तो पटल्लु न कष्ट के-लोकोप मारी
नाखी मणाय छे, छता जो मारा पगची मरी गई दशे तो साजे प्रतिभमण
समये आलोचना लई लई साज पडी, छता तपस्वी साधु आलोचना कर्पा
विना न प्रतिभमणमा वेढा पटले झुलक साधुप देहकी मरधी आलोचना लेवानु
स्मरण कराव्यु, जेथी तेने अत्यन्त क्रोध चढयो अने तेने मारवा दोहयो झुलक
साधु ऊभा धईने नाशवा लाग्या तेनी पाछल दीदता वामला साथे तपस्वी
साधुने मस्तक मडकाव्यु अने त्या न काळधर्म पामी ज्योतिषी देव धयो त्यायो
च्यधीने पाचसो तापसोनी कुलपति, जे वनकवल आश्रममा रहेतो हता तेना
पुत्र तरीके उत्पन्न धयो तेनु कुल कौशिक होवाथी कौशिक पवा नामथी न
रयाति पाम्यो काळातरे कुलपति मरण पाम्यो पटले कौशिक आश्रमपति धन्यो
ते अतिशय क्रोधी होवाथी तापसोप तेनु चढकौशिक पवु नाम राख्यु तेने
पोताना आश्रम प्रत्ये अत्यंत आसक्ति हतो, कोईने पण ते फळल लेवा देतो
नहीं, पटले धीमे धीमे सर्व तापसो चादया गया एकदा चढकौशिक लाकडी
लेवा जगलमा गयो तेवामा प्र्येतायिका नगरीना राजकुमारो तेना आश्रममा
आयो चढया अने फळल यिगेरे लई वाढीने भागी नाखवा लाग्या आ हकी
वत कोईप चढकौशिकने मणावता तेने अत्यन्त क्रोध चढयो अने कुदाडी
लई ते कुमारोने मारवा भाटे दोहयो तेने आवतो जोई राजकुमारो नाशी
गया अने चढकौशिक पण रस्तामा एक खाडो आवता तेमा लपस्यो अने
पोतानो न कुदाडो पोताना मस्तकमा धागता त्या ने त्या न मृत्यु पाम्यो
मरीने ते न स्थले दृष्टिविध सर्प धयो तेनी उवाळा पक्की उग्र हतो के नजरे
थनारने पोतानी विपज्वाळाथी दग्ध करी नाखतो तेना प्राप्तयो कोई पशु,
पक्षी के मनुष्य पण ते स्थलमा आयी शकतु नहीं घणा वाळे भगवानने आवेला
जाणीने सप बितववा लाग्यो के-शु आ पुदध माद सामर्थ्य जाणतो नथी के
अहीं आधीने ऊभा रक्षो छे ? पछी तेणे सूर्य सामे नजर करी भगवान् प्रति
पोतानो विपज्वाळा फेंकी पण तेनी वह असर न थई सप अचधो पाम्यो
अत्यार सुधी पोतानी उवाळाथी कीर् पण थक्यु नथी अने आ शु ? तेणे धारधार
सूर्य सामे जोई-जोईने विपज्वाळाओ परमात्मा प्रत्ये फेंकथी शरू करी पण जेम
मृगथी सिंह पराजय न पाये तेम भगवत्त अचल रक्षा पटले ते निदयीय दाडीने
परमात्माना चरणमा डख मायों अने विषयी ध्यात थयेल परमात्मा मरण पामीने

પોતાના ऊपर ન પડે તેમ વિચારી થોડે દૂર જઈ ऊમો રહ્યો પરંતુ મદ્યાધ્યાયુથી ઝેમ મેદ પર્વત ચલાવમાન ન થાય તેમ પ્રયુ તો અકષ્પ રહ્યા હમણા પિંચની અસરથી ભગવાનનો દેહ પડો જશે તેમ વિચારતો મર્પ ચારંવાર પરમાત્માના 'મુખ પ્રયે જોઈ રહ્યા છતાં ભગવન્તની મુખમુદ્રા તો અમૃત સરસી જ્ઞાત અને સૂર્ય સરસી તેનસ્યો હતી યાદ પરમાત્માય સપને ઉદ્દેશીને વધુ કે-દે ચળકીશિવ ! યતિવોધ પામ, મુદ્ધા મા પરમાત્માના વચન સામલતા જ મર્પને રૂંદા પ્રગટી અને છેવટે જાતિસ્મરણ જ્ઞાન પળ થયું પોતાનો પૂર્વમય જ્ઞાણો પટલે પોતાના કૃત્યોની, અપરાધનો નિન્દા કરતા અને પરમાત્માને સ્માવતા ત્રણ પ્રદક્ષિણા વર્તેને તેણે અજ્ઞાન જીવીવાર્યું અને પાતાનુ મુખ ચિલ્લમા રાઝ્યુ, રલ્લેને જોઈ પળ જીવ પોતાની વિશ્વ-કલાકાથી મૃત્યુ પામે ભગવન્તને યજ્ઞા સમય સુધી રહ્યા રહેલા જાણી ગોવાલ્લો ર્યાં ગયા તો પરમાત્માને નિશ્ચલ વાડસના ક્યાનમા ऊમેલા જોયા સર્પ પળ અચ્છુ મુખ રાજી ચિલ્લમા રહ્યો હતો ગોવાલ્લોને આયુ દૃશ્ય નિરંગી અચળો થયો તેઓય થોડા પરચરના ધા કર્યા તો પળ સપ ન હાલે કે ચાલે છેવટે તેઓ ધીમે ધીમે નજીક ગયા અને લાકડીયતી હલાવવા લાગ્યા તો પળ સપને નિશ્ચલ જોઈ તેઓ ગામમાં ગયા અને લોકોને જ્ઞાત કરી સર્વેય જ્ઞાત પ્રસરી જના જ્ઞોકોના ટોળેટોળા ર્યા આગ્યા લોકો પરમાત્માનો પ્રમાથ જાણી વિસ્મય પામ્યા કેટલાક લોકોય ધીવડે સપની પૂજા કરી પટલે સુગંધાથી આકર્ષાવિલી કીડીઓ સર્પના શરીરને કરડવા લાગી સપને અતિશય વેદના થયા લાગી તો પળ તે સમયે તેના ભાથો થદલાઈ ગયા દતા તે વિચારવા લાગ્યો કે-મારા કમ-ક્ષયમાં આ કીડીઓ મને મદદ કરો રહો છે આ પ્રમાણે સમભાવપૂર્વક વેદના સહન કરતો સપ પદર દિવસનુ અજ્ઞાન પાઢી, મર્યુ પાથી આટમા મદ્યાર નામના દેવ જાકમાં દેવ થયા અતિશય વેગથી ચાલવાથી જોશિશ તાપસ કુષ્ઠ પામ્યો તેથી જ ગજ્ઞમાં સાધુઓ સયમપૂર્વક ગતિ કરનારા હોય તે ગજ્ઞ જ સુગજ્ઞ જાણથી

લગન પટલે યાદા, યાથ, તાઃ વિગેરે ઉલ્લચવા થડી લગનના ધીજી અર્થ પ છે કે-જ્ઞોધના કારણથી અથ સાધુ યા તો આવવને ઉદ્દેશીને લાવળ કરથી-અગ્રપાનનો ત્યાગ કર્યો જો ગજ્ઞમાં આ લગન જડ્ય હોય તે સુગજ્ઞ જાણથી આ સવંધમા નીચેનું દખ્ખત ઉપયોગી છે—

અર્દ્ધનિમિત્ર માધુનુ ધૃત્વાત—

શિતિપ્રતિષ્ઠિત નગરને વિષે અર્દ્ધન અને અદ્વિતિય નામના થે માર્ગો રહેતા હતા માંડા માર્ગી જી પાતાના દિવર અર્દ્ધનિમિત્ર પ્રયે અનુરાગવાલ્લો થા અદ્વિતિયે વિચાર્યું કે-મોગ માર્ગી જી સાથે મોગચિલાસ કેમ કરાય ? પટલે તે તેણીના હાથમાથથી ચઢ્યો નહીં ત્યારે અર્દ્ધનની જીવ સાખ્યુ કે-પોતાનો માર્ગ દેવાત હોય ત્યા સુધી લધુ થધુ અનુષિત આચરણ કેમ કરે ? માટે જો હુ

મારા સ્વામીને મારી નાશું તો યથેચ્છ મોગવિલાસ કરી શકું તેને પોતાના ધર્મીને મારી નાશીને વિચરને પોતાના મનોમિલાષા તૃપ્ત કરવા કહ્યું પોતાની મામીના આવા ઘોર કૃત્યથી અહમિત્રને યેરાગ્ય ઉત્પન્ન થયો અને તેને દીક્ષા લીધો તેના વિયોગથી મરણ પામી અર્દ્ધનૃતી સ્ત્રી આર્તેશ્વાનને અને પણ ગામમાં કૃતરી થઈ 'અહમિત્ર વિહાર કરતાં કરતાં તે ગામમાં આવી ચડયા કૃતરોપ તેમને જોયા પડેલે જાણે પૂર્વમથનો સ્નેહ પ્રગટયા હોય તેમ તે મુનિની પાછલ પાછલ ભમવા લાગી અને તેમનો સ્પર્શ કરવા લાગી અહમિત્ર સાધુ ત્યાંથી નાશી ગયા. પાછલ કૃતરી મરણ પામી કોઈપણ યજ્ઞના યાદરી થઈ ક્ષેત્રસ્વ ધ્વંસ કરતાં કરતા અર્દ્ધમિત્ર મુનિચર તે જગમાં નીવડયા તેને જોઈને ધાંડરી તેની આગળ જઈ ભાંગતી હેણ દર્શાવવા લાગી મહામુશીબતે તે યાદરીની ત્યાગ કરી મુનિ ચાલ્યા ગયા ત્યાં પણ તેમના વિયોગથી મરણ પામી અકામ નિર્જરાથી યક્ષિણી થઈ અધધિજ્ઞાનથી જોયું તો મુનિય પોતાને અગીકાર ન કરી તેથી ધારધાર મરણ પામી તો હવે તે મુનિન હુ કદમા પાડુ પરુ વિચારી યક્ષિણી મુનિના છિત્રો જોયા લાગી કોઈ ધાર સરસ્વે-સરસ્વા સાધુ અર્દ્ધમિત્ર મુનિની ફાલી કરતા કહેવા લાગ્યા કે-તમે તો કૃતરી અને યાદરીને પણ પ્રિય છો પણ્દા મુનિ જલ્લના નાલા પાસે આઘ્યા અને વિચારવા લાગ્યા કે-આ નાલુ ઉલ્લથી જાડ આમ પ્રમાદથી આ પ્રમાણે વિચારી એવી પણ પદોલો કર્યાં કે તરતજ તે યક્ષિણીય છિત્ર જોઈને તેમની પણ સાથલ્લમાંથી કાપી માર્યો અને મિથ્યા દુષ્કૃત દેતા દેતા મુનિ જલ્લની ચહાર ડહી પડયા આ દૃશ્ય જાઈ નજીકમાં રહેલ સમ્યગ્દષ્ટિ દેશીય તે યક્ષિણીને નસાડી મૂકી અને તેમના ચરણ સારા કર્યા યાદ તે સમકિતી દેશીય તે મુનિને કહ્યું કે-તમારે કંદાપિ યાદ, કૃષ્ણ કે જ્વાલનુ ઉલ્લઘન ન કરવું

યજ્ઞ-પાત્ર પ્રત્યે પ્રમત્તવભાવ પણ ન દર્શાવવો નેમજ અર્ચનયાદ પણ ન ઉચારવા, કારણ કે તે દુલ્ભમવોધિપણાનું લક્ષણ છે ખોશ્વાનાગતીમાં કહ્યું છે કે—“ પચર્હિ ઠાળેહિ જીવા દુલ્ભમવોધિયત્તાય કમ્મ પગરતિ । તે અરિહતાનમ-વશ્ચ વદમાણે ૧, અરિહતપન્નચસ્સ ધમ્મસ્સ અવણ્ણ વદમાણે ૨, આયરિયઉવ-જ્ઞાયાણમત્તજ વદમાણે ૩, ચાઉવણ્ણસ્સ સધસ્સ અવજ્ઞ વદમાણે ૪, વિવક્કત્તવજ્ઞમ-ચેરાણ દેવાણ અવણ્ણ વદમાણે ૫ । ” ૧ અરિહતના, ૨ અરિહતપ્રરૂપિત ધમ્મના, ૩ આચાર્ય તથા ઉપાધ્યાયના, ૪ ચતુર્વિધ સચના અને ૫ તપ તથા વ્રત્તચયનો જેને ઉદય આઘ્યો છે તે દેવના અર્ચનયાદ થોલવાથી દુલ્ભમવોધિપણુ પ્રાપ્ત થાય છે આ સંબધમાં ચરાહમિહિરનુ વૃત્તાત વાંચવાયક છે—

ચરાહમિહિરનુ વૃત્તાત—

પ્રતિષ્ઠાનપુરમા ચૌદ ત્રિધાનો પારગામી અને વિચક્ષણ મદ્રયાહુ નામનો

पंडित हतो तेने वराहमिहिर नामनो लघुबधु हतो एकदा ते नगरना उघा नमा चौद पुर्यधर, नव तत्त्वना ज्ञाता अने महाकल्याणकारी श्रीमान् यशोभद्रसूरि विराज्या पटले लोकोना समूह तेमने बदन करवा गयो लोकोने ज्ञाता जोइने हर्ष पासोने भद्रयाहु पण पोताना बधु साथे वाइवा गयो वाडीने धने भाइओ पोताने उचित जग्या ऊपर वेठा गुरुमहाराजे देशना प्रारम्भता कछु व-चार गति अने चोराशी लाख बीवायोनिरूप आ ससार दुखमय न छे कारण के जीवित तृणी टाच ऊपर रहेला जळधिंदुनी जेम चचळ छे अने सपत्ति बीसळोना श्रवकारानो जेम क्षणिक छे जेओ धमकर्ममा चतुर यशे तेज आ वुस्तर मवसागरने तरशे आ ससारसागरने तरवा माटे क्षमादिक दश प्रकारना यतिधमरूप नाबनु आलवन ग्रहण करवु जाइए. दश दृष्टान्ते दुर्लभ मानवभवने सफल करवा इच्छता हा तो साधुधम अने ते न बने तो छेबटे धावकधर्म स्वीकारो आ गुरुराजनी देशना सामळो मवभोरू भद्रवाहुने दीक्षा-ग्रहणनी तल्लीनता यह तेणे लघु बधु वराहमिहिरने कछु के-हु तो ससार सागर तरवा माटे आलवनभूत प्रमज्या ग्रहण करवा इच्छु छु तमे ससारमा रही व्यवहारमा विचक्षण बजो वराहमिहिरने कछु के-सावर नाखेली क्षीर तमने एकलाने न मीठी न लागी शक्, ते ता ओ काइ चाखे तने मीठी लाग, माटे हु पण आपने न अनुसरवा मागु छु छेबटे बने भाइओप श्रीयशोभद्रसूरि पासे दीक्षा अंगीकार करी क्रमश शास्त्राभ्यास करता भद्रवाहु मुनि चौद पूवना ज्ञाता यया भद्रवाहुस्वामीनु शुद्ध चारित्र्यपावन, शासनमेम अने गभीरता जोई गुरुमहाराजे तेमने सर्व सुविहितोमा अगणी स्थाप्या यशोभद्रसूरिने एक सम्भूतिविजय नामना क्रियापात्र अने निर्मळ चारित्र्यवाळा शिष्य हता पोतानु आयु नजीक जाणी यशोभद्रसूरि श्रीभद्रवाहु अने सम्भूतिविजयने आचाय पद्मदान करी पातानी पाटे स्थाप्या पाते अगणश स्वीकारो स्वर्गे सधवां

बने पट्टधरो स्र्य च-प्रनी माफक मिथ्यात्य-तिमिरनो नाश करी गच्छनुं रक्षण करता वराहमिहिर पण सूर्यप्रज्ञप्ति, चंद्रप्रज्ञप्ति आदि अनेक शास्त्रोना अभ्यास करी ज्यातिषमा पारंगत बया, पण तेमनामा अमिमान विशेष हतुं श्रीयशोभद्रसूरि भद्रवाहुने आचाय पद् आप्युं अने पाताने न आप्यु तेथी तेने पोतानु स्वमान घवातु हाय तेवु दु ख उपज्युं श्रीयशोभद्रसूरि तेनी प्रकृति ज्ञानथी जाणी हतो तेथी तेने आचायपद् न आप्यु, कारण के कछु छे क-

“ वृद्धो गणहरसरो, गोयममार्द्धिं धीरपुरिसेहि । जो त ठगइ अपत्ते, जाणतो सो महापावो ॥ १ ॥ ” पटले क, गणधर ' एवा शब्द गौतमस्थामो जेवा प्रमा

बिक ने उत्तम मुनिवराए धारण कयों हतो तेवा श्रेष्ठ शब्द जो कोई गुरु अयोग्य व्यक्तिने जाणतो थको आपे तो ते गुरुने महापापी समझ्या वराहमिहिरने हवे साधुपणामां रहेवुं पसद न पड्यु पूर्वकमना प्रायश्चथी कृत्वे घडेछो वराहमिहिरनो

આત્મા અથ પાત કરવા તૈયાર થયો કર્મની ગતિ સરેસર વિચિત્ર છે ! જૈન સાધુના યશનાં સ્થાન કરી તે શૂદ્રસ્ત્રી થતી ગયા વહેવત છે કે-પ્રાણ ને પ્રકૃતિ સાથે ન જાય અર્થાત્ પ્રકૃતિ (સ્વભાવ) કદાપિ ન યદલાય વશુ છે કે-“પ્રકૃત્યો શીતલ નીર-મુળ્ય તદ્ વહ્નિયોગતઃ । પુનઃ કિં ન મવેચ્છીત, સ્વભાવો દુસ્ત્યજો યત્, ॥ ૧ ॥ ” પ્રકૃતિયો પાળો શીતલ છે, પરંતુ અગ્નિના સર્ગયો તે ઉષ્ણ થને છે, પણ શુ પાહુ તે શીતલ નથી થતી જનુ ? અર્થાત્ ઠંડુ થઈ જાય છે જરેયાર શુમાશુભ પહેલ સ્વભાવનો સ્થાન કરવો તે કુષ્કર છે

હવે ઘરાહમિહિરે પોતે મળેલ હર્યંપ્રજ્ઞતિ પ્રમુલ પ્રાપ્તિમાથી ઉદ્ધરીને સવા લાણ શ્લાકપ્રમાણ “ ઘરાહીસહિતા ” થનાથી પાતે જ્યોતિષવેદના થન્યા લોકોને વહેવા લાગ્યા કે-હુ બાર થય સુધો સૂર્યમંદેઝમા રહ્યો હુ સૂર્ય મારા ઉપર મહેર થાતી કરી મને જ્યોતિષના પ્રધારને માટે પૃથ્વી ઉપર મોકલ્યો છે બ્રાહ્મણોપ તેનુ થયન સ્વીકારી લીધું અને ધોમે ધોમે તેની પ્રતિષ્ઠા ધરી, કારણ કે અજ્ઞાની લોકોને માલુમથા પ કહી માટી પાત નથી તે મત્ર-તત્રાદિકથી અને મોંદનીયે ધિયાથી લોકાને થમત્કાર પમાડતા રાજા પર્યંત તેની કૌતિ પ્રસરી, રાજાપ તેને પોતાના પુરાહિત થનાથ્યો તેવામા શ્રીમદ્રવાહુસ્વામી પોતાના પરિવારયુક્ત પ્રતિષ્ઠાનપુરના ઉપાનમા સમવસર્વો

રાજા તથા પ્રજાજન તેમને ઘાદવા ગયા રાજાનુ માન સાચવવા ઘરાહમિહિર પણ સાથે ગયો રાજા મદ્રવાહુની દેશના સામલ્લી રહ્યો હતો તેવામા રાજપુત્રવે ઘધામળી આપી કે-યુવરાજનો અગમ થયો છે રાજાને શુદ્ધથ ઘયા છતા પુત્ર નહાઈ તથી આ ઘધામળી સામલ્લી તેન અતીથ હર્ષ થયો તરતજ પાસે થેઢેલા ઘરાહ મિહિરમા રાજાપ મદ્રુ કે-રાજકુમારનો જન્મશુદ્ધલી થનાથા અને તે કેયો બિધાયંત, શુદ્ધિમાન અને આયુષ્યવાલો થશે તે જનાથા મદ્રવાહુસ્વામી પણ જ્યોતિષના શ્રેષ્ઠ જ્ઞાતા છે, તમો પણ વિચક્ષણ છો, તો તમે થને વિચાર કરોને મને કહો ઘરાહમિહિરે ગળગ્રી કરી જનાથ્યુ કે-રામપુત્ર સો થર્વના આયુવાલો, અઢાર બિધાના પારગામી અને પુત્ર-પૌત્રાદિકને વૃજનિક થશે

ઘાદ રાજાપ શ્રીમદ્રવાહુસ્વામી પ્રત્યે જોયુ મદ્રવાહુસ્વામી જ્ઞાનતા હતા કે-જિનમતમા નિમિત્ત વહેવાનો નિયેધ છે, છતા રાજા પ્રમુલ લોકામા જૈન શાસનની પ્રમાથના કરવા માટે તેમજ વશુ કે-આ રાજપુત્રનુ આયુ માત દિથ સનુ ॥ અને સાતમે દિથસે ૩ બિલાહાઘાગ મૃત્યુ પામશે થને જ્યાતિધિદોના કથનમા મહદ્ અતર જાણી રાજા વિસ્મય પામ્યો પોતાના કથનથી । વિસ્મદ્ મદ્રવાહુસ્વામીનુ સૂચન જાણી ઘરાહમિહિર કોંધથી રક્ત થતી ગયા અને રોપા ઘેશમાં જ રાજાને વશુ કે જા મદ્રવાહુસ્વામીનુ કથન અસત્ય નિથડે તો તેમને મહા દડ આપવો રાજા સહિત ઘરાહમિહિર રાજમથેલે ગયો અને રાજપુત્રને તથા ઘાથ

માતાને ગુતાવાસમા સજ્જત થોકી પહેરા બીજે શરયા દરયાજે ચરાહમિહિર પાતે પહેરા ભરવા લાગ્યો, અને કોઈ પણ વિલાટાને આવવા દેતો નહોતો

પરંતુ કર્મની ગતિ વિચિત્ર છે તેની પાસે ઘટ્ટવાનમા પણ ઘટ્ટવાન સત્તાનુ કાનુ જોર ચાલતુ નથી ચક્રવર્તી અને તોચક્ર જવાન પણ કર્મને વશ થયુ પડે છે તો પામર પ્રાણીનુ શુ ગતુ ? ચરાહર સાતમે દિવસે વારણના કાપના આગલિયો અક્ષમાત્ રાજકુમારના મસ્તક ઉપર પઢ્યા અને તત્કાલ તેનુ મૃત્યુ નિપજ્યુ ! ધાવમાતા હાહાકાર કરવા લાગી અગ્નિ પુરમા તરત જ ધીજલોવેગ સમાચાર પ્રસારો ગયા સ્વયં દોહાદોહ થવા લાગી ચરાહમિહિર પણ વિલાપ કરવા લાગ્યો રાજા વિચક્ષણ હતા હાનદાર કદાપિ મિથ્યા થયુ જ નથી યશી પૂર્વે અજ્ઞાવાલ્કા હતા ધાવમાતાને ચોલાવી કવા કારણથી પુત્રમૃત્યુ થયુ તે પૂછ્યુ તેણે લાકડાના આગલિયા ચતાવ્યો રાજાપ ચારીકાદથી આયુ તા તેના અગ્રભાગ ઉપર વિલાટાના આકૃતિ કાતરેલી હતી શ્રીમદ્રથાહુસ્વામીના વચનમા તેને પૂરેપૂરી શ્રદ્ધા ઉત્પન્ન થઈ થાદ વિલાપ કરતા ચરાહમિહિરને વધુ ક-તમ ભળ્યા છા પણ ગળ્યા નથી રાજાના આ તિરસ્કારથી ચરાહમિહિર ઘનમા ચાલ્યો ગયો અને પરિ-ગ્રાસક થઈ, તાપસી દોષા પાડ્યો, મૃત્યુ પામી અલ્પ શ્રદ્ધિવાળા બ્યતર દેવ થયા

રાજાપ તરત જ શ્રીમદ્રથાહુસ્વામી પાને ગઈ, વચન કરી ચરાહમિહિરુ વચન અસત્ય નિવદવાનુ કારણ પૂછ્યુ ગુરુપ અજાણ્યુ ક-ચરાહમિહિર ગુરુમત્યનીક છે 'ગુરુતા અવળવાદ ચોલતા તેને લગાર માત્ર પણ શરમ નથી આવી પડેલે તેનુ વચન અસત્ય નિવદ્યુ ॥ રાજાપ તરત જ મિથ્યાત્યનો ત્યાગ કરી સમકિતમૂલક જૈનધમ અંગીકાર કર્યો

હવે તર થયેલા ચરાહમિહિરે પોતાના પૂર્વભવના ધૈરના ચક્ષુ ઊંઘા માટે સાધુભાના છિદ્રી ઓવા શરુ કર્યો, તેમા પણ તે નાશોપાત થવા અમમસ સાધુ-સાધ્વીના એક વશ પણ ચાકા ચાલ્યા તે સમર્થ ન થયો સ્યાર સ્વેદયુક્ત ઘનતો તે આશ્વાન વિવિધ પ્રકારના ઉપસર્ગો કરવા લાગ્યો અગ્રેસર આવકાપ એક જ થઈ વિચાર કર્યો ક-સિંહ વિના હાથીના નાશ નહીં થાય, સ્વપ્રજાશ વિના અન્ધકાર દૂર ન થાય, માટે શ્રીમદ્રથાહુસ્વામીની સહાય વિના આપણુ આ વજ પિનાશ નહીં પામ તેમાપ એકમત થઈ આ હવીકત અજાણવા અને કષ્ટ નિવારણાર્થે વિશત્તિ કરવા કટલાક મુરુચ આવકોને શ્રીમદ્રથાહુસ્વામી પામ મોકલ્યા શ્રીમદ્રથાહુસ્વામીપ જ્ઞાનદ્વારા ચરાહમિહિરુ આ કૃત્ય જાણ્યુ પડેલે તઓને " ઉવસંગાહર " નામનુ શ્રીવાચનાયનુ અતિ ચમત્કારિક સ્તાત્ર રચા આપી પ્રતિ દિન તેના પાઠ કરવાનુ વધુ આ પ્રમાણિક સ્તોત્ર-સ્મરણથી, જેમ સાધુથી થાદ વ્યાધા ધિજરાઈ જાય તેમ ચરાહમિહિરકૃત ઉપસર્ગો નાશ પામ્યા લાગ્યા પ્રતિ દિન તે સ્તાત્રના જાપ કરવા લાગ્યા અદ્યાપિ પર્યંત તે સ્તાત્ર શ્રીસુધમા પ્રચલિત છે

याद श्रीभद्रबाहुस्थामोष १ आधाराग, २ सुयगदाग, ३ आषट्यक, ४ दशयैकान्त्रि, ५ उत्तगाध्ययन, ६ दशाकल्प, ७ बृहत्कल्प, ८ व्यवहारसूत्र, ९ सूर्य-प्रज्ञप्ति, १० ऋषिभाषित, ए दश सूत्रानी नियुक्तिआ रची, अने जैनशासननी अपुष प्रभावना करी पचम श्रुतकथलो एउ मानयतु विरुद्ध पण प्राप्त कर्यु छेवटे आयुष्य नजीक जाणी, अणशण स्त्रीकारी नमाधिमरणे स्वग सिधान्या घराह मिदिरनो माफक जे गुस्ना अधर्णषाद याले ते गच्छ सुगच्छ न कहेयाय हजु पण सुगच्छना विशेष त्रक्षणा दर्शावता कहे छ य—

जत्थिर्त्थीकरफरिस, अतरियं कारणे वि उत्पन्ने ।

दिट्ठिविसदित्तग्गी—विसं व वज्जिज्जए गच्छे ॥ ८३ ॥

बालाए बुड्ढाए, नत्तुअदुहियाइ अहव भइणीए ।

न य कीरइ तणुफरिसं, गोयम ! गच्छं तयं भणियं ॥ ८४ ॥

[पत्र स्त्रीकरस्पर्श, अन्तरित कारणेऽपि उत्पन्ने ।

दृष्टिविषदीप्ताग्नि-विषमिव वर्जयेत् गच्छे ॥ ८३ ॥

बालाया घृदाया नप्तृकाया दुहिताया अधया भगिन्याः ।

न च क्रियते तनुस्पर्शः, गौतम ! गच्छ. सको भणित ॥ ८४ ॥]

माधार्थ.—कारण उत्पन्न थये सते पण वस्त्रादिकनु अन्तर करीने स्त्रीना हस्तादिकनो स्पर्श दृष्टिविष सर्प, प्रज्वलित अग्नि के हलाहल शेरनी जेम जे गच्छमा. त्यजी देनातो होय ते गच्छने न सुगच्छ जाणरो. ८३

बली बालकुमारी, बुद्धा, पुत्री, पौत्री के बहेन बिगेरेना शरीरनो पण स्पर्श जे गच्छमा न करातो होय ते गच्छने हे गौतम ! सुगच्छ जाणरो. ८४

विवेचन—बख प्रमुखथी दाकळा स्त्रीना हस्तादिकना स्पर्श करवानो निषेध क्यो छे ता उघाढा अगोपागने माटे तो कहेवु न शु ? पगमा काटो चागी गयो हाय, महाविषम व्याधि थया होय छता पण स्त्री-स्पर्श वज्य घणव्या छे ता बिना कारणना स्पर्श माटे ता कहनु न शु ? प्रयवारे स्त्रीना स्पर्शने दृष्टिविष सर्प, प्रज्वलित अग्नि अन फालकृत शेरनी उपमा आपी छे उपयुक्त त्रणे वस्तुथी प्राणी दूर रहे छे तम स्त्रानुप स्त्रीस्पर्शयो सदतर वगळा न रहेवु लघुवयषाळी बालिकाना स्पर्श पण निषेध्या छे तो योवनवन्ती स्त्रीने माटे ता कहेयापणु न क्या रह्यु ? बुद्धाना पण निषध छे तो अनतिमोत योवनबाला मटले वे लगभग सोल वपनी भादि लइ बालीश वपनी स्त्री माटे ता कहनु शु ? आ करता पण आगळ वधी प्रयकर्ता महापुरुष कह छे क-पातानी पुत्री, पौत्री, बहेन बिगरे

स्वजननो स्पर्श न करयो पोताना कुटुंबीजननो साथे अकार्य करवामी कोई कल्पना पण न करी शके इति पण शास्त्रकारे तेथी व्यक्तिजोना करस्पर्शादिकनो निषेध परमाव्यो ने तो धोखा माटे तो पृष्ठपातु ज कया रक्षु ? आटला वस्त्रव्य उपरयो साधित यशो के आश्रयव्यमान अग्निनो स्पर्श करवी सारो परंतु श्री स्पर्श तो शाळाते पण न करवा, कारण के तेथी अतर्भगनो महादोष जावो पडे छे श्रीनिशोयसूत्रना पदरमा उद्देशकमा प्रलयाधिकारमा कक्षु छे के-स्वादित वस्तु अने सुगंधयो पुरुष तेमज त्री उभयने सरयो मोह उपजे छे जेम धनुराणा पानयो पुरुषनो इद्रियो चलायमान थाय छे तेम श्रीनो इद्रियो पण बचळ बने छे तेमज शब्द, रूप, रस विगरे पण उभयने माटे सरखी असर उत्पन्न करे छे आ मधममा पुरुषपक्षे अने श्रीपक्षे भजना भागवी पटले के पुरुषने पुरुष स्पर्श करे तो मोहोदय थाय अगर न पण थाय अथवा थाय तो मंद थाय, परंतु जा पुरुषने श्री स्पर्श तो अवश्य मोहोदय थाय एवी रीते श्रीने श्री स्पर्श करे तो मोहोदय थाय किंवा न पण थाय अथवा अव्य थाय, परंतु जो पुरुष स्पर्श करे तो अवश्य मोहोदय थाय जावी रीते शब्द, गंध इत्यादि सबधी पण जानवु श्रीनिशोयवृत्तीना अगियारमा तथा आठमा उद्देशामा स्पर्श सर्वधी नीचेनु दणत आयु छे

अनग राजपुत्र तथा सुकुमारिकानु वृत्तांत—

आणदपुर नामना नगरमा जितारी नृपने विस-या नामनी राजीची अर्भग नामना पुत्र जन्म्या बाळवयमा ज ते राजपुत्रने नेत्र-रोग थयो तेथी नद्वैव दृष्टन न कर्या करे एकदा राजी गमावस्थामा हती तेवामा ते रुदन करवा लाग्यो त्यादे तात्कालिक तेने मायळ ऊपर येमाही चाप्यो पटले गुह्यप्रदेशना स्पर्शयो राजपुत्र रोगी यथ धई गयी राजीप विचार्यु के-राजपुत्रने छानो राखनातो उपाय आ ज छे याद उपारे उपारे पुत्र रोवा माटे त्यादे त्यादे राजी गमन धाने तेने छात्री साथे चापती आम करता पुत्र माटो थयो तो पण राजी तेम ज करतो जितारी नृप मृत्यु पाव्यो, पाते राजा थयो तो पण अनग पानानी माताने पूर्वनी पैठ न भोगवती आ कथाना उपनय य छे के-पोतानी माताना स्पर्शयो पण जे कामी थयो ते बीजी खोना स्पर्शयो विषयामिलावी बने तेमा श्री नवाई ?

दृष्टन थासुदेवना मोग भाई जराकुमारना पुत्र नितशत्रुने शस्त्र अने मसक नामना ये पुत्रो अने सुकुमारिका नामनो एक पुत्री हती एकदा भरवीनो उप द्रव थवावी तंतु समग्र कुळ नाश पाव्यु पत्त ये भाईयो अन एक घटेन आ व्रण नीच न घट्या घेराव्य पामी व्रणे जणाप दीक्षा लीची सुकुमारिका बीवनवती यद त्यादे तंतु रूप अत्यंत खोली निखळ्यु गांधरी जाय त्यादे पण युधान पुरुषो तेनी पाछळ-पाछळ ममवा गम्या प्रवर्तनीय आ बात गुहने कधी गुह्य तेना रक्षण माटे शमक ने मसक बने भाईयोने भ्रष्टागण करी शमक अने मसक धने

મહાપોદા દતા પવલા પવ દહાર સુમટી પુરા પટે તેના દતા એક જળ ઉપાદ્રયમાં સુકુમારિકાનું રક્ષણ કરતો અને એક જળ ગાવરીય બતા એ વાઈ ગુપ્તાત પુરવો આવતા તેને નશાદી મૂકતો આથી રીતે ઘણા માણસોને માર મારીને તેઓ યને પ પિરાયતા કરી થાદ તેઓ યાથી પિદાર કરી મુદ્દગિણી મગરીમા ગયા ર્યાં રટેલા તાપમો સાધુઓને ઉપવ્રજ કરવા આપ્યા ધગ્લે શમજ ને મસજ તેતી સાથે કલેશ કરવા લાગ્યા પોતાના માફ પ્રયેનો અનુકાપથી સુકુમારિકાપ અજમળ કર્યું ઘણા દિવસના ઉપવાસથી તેને મૂર્છા આવી ગઈ અને જાણે મૃત્યુ પામી ગ, હોય તેથી દેસાસ લાગો યને માર્દાપ જાણ્યું જે સુકુમારિકા મરી ગઈ છે યટલે યને તેને પોતાના સમે ઉપાદી અને યોજાપ તેના ઉપચરણો ઉપાદવા તે સમયે પુરુષના સ્પર્શથી તેમજ શીતલ વાયુના સ્પર્શથી સુકુમારિકા સચેત થઈ પુરુષનો સ્પર્શ થયો જાણ્યા પળ સુતાનુમયથી ફરે પણ બોલી નહીં અરવપમાં તેનો ઈયાગ કરીને યને માર્દા તો ગુરુ પાસે ગયા તેઓના ગયા થાદ સુકુમારિકા પણ સચેત થઈને યેઠી તેવામા એક સાર્ય નિશ્કલ્લપો સાર્યવાદે સુકુમારિકાને અતિશય રૂપવત ઓડન પોતાની માથે લીધી અને તેની પોતાનો છી કરી વાઝ યાગે વિચરતાં વિચરતા શસક ને મસજ યને તે સાર્યવાદને ગૃહે ગોચરી ગયા સુકુમારિકાપ ઝમી થઈ તેઓને ગોચરી વહેરાવી પણ યગ્ને જાણા વિશ્વમય પામી તેને ઓઘા લાગ્યા

સુકુમારિકાપ પૂછ્યુ-શુ સુમો છો ? તેઓપ કણુ-મમારી યદેન એવી તુ અણાય છે પણ એ ઘાત કેમ સંભયી શક ? વારણ કે અમે તો તેને જનમાં મરણાવશ્વામા રયજી દીધો છે સુકુમારિકાપ કણુ-હુ તમારી યદન જ છું પછી સર્વ વૃત્તાત કહી સમજાવ્યો ધગ્લે તેઓપ માર્યવાદ પાસેથી પોતાનો યદેનને મુલ કદાબોન દીધા અપાથી થાદ અજણજી સ્વીકારીને સ્વયમગા ગઈ આ કથાના સાર માળી કથાપિ સાધુપ સ્ત્રીસ્પર્શ કરવા નહીં આ જ દનીવતની પુદ્ધિ કરતાં વિશેષ કદ છે કે—

અતિથીકરફારિસં, લિંગી અરિહોવી સયમવિ કરિજ્ઞા ।

ત નિચ્છયઓ ગોયમ !, જાણિજ્ઞા મૂલગુણે મદ્દમ્ ॥ ૮૫ ॥

કીરડ વીઅપણ, સુત્તમભાણિઅં ન જત્ય વિહિણા ઉ ।

ઉપ્પન્ને પુણ કજ્ઞે, દિવસાઆયંકમાઈય ॥ ૮૬ ॥

[યદ્ર સ્ત્રીકરસ્પર્શ, લિઙ્ગી અર્હોઽપિ સ્વયમપિ (સ્વયમેવ)કુર્યાત્ ।

ત નિશ્ચયતો ગૌતમ !, જાનીયાત્ મૂલગુણમ્રષ્ટમ્ ॥ ૮૫ ॥

ક્રિયતે દ્વિતીયપદેન, સૂત્રાભણિત ન યત્ર વિધિના તુ ।

ઉત્પન્ને પુનઃ કાર્યે, દીક્ષાઽઽતદ્ધકાદિકે ॥ ૮૬ ॥]

ગાથાર્થ—સાધુવેષધારી અને આચાર્ય પદવીથી નિભૂષિત એવા મુનિ પણ જો સ્વયં સ્ત્રીનો કર-સ્પર્શ કરે તો હે ગૌતમ ! જરૂર જાણતું કે તે ગચ્છ મૂલગુણથી ઘટ છે અપવાદ માર્ગથી પણ સ્ત્રીનો કરસ્પર્શ કરવાનો નિષેધ કર્યો છે પરન્તુ દીક્ષાનો નાશ થાય તેનું ગર્ભીર કારણ આવી પડે તો જે ગચ્છર્મા આગમોક્ત વિધિ જાણનારા દ્વારા જ સ્પર્શ કરાય તેવા ગચ્છને સુગચ્છ જાણવો. ૮૫-૮૬

વિવેચન—સ્ત્રીસ્પર્શ વેટલા કામોત્તેજન છે તે આપણે પૂર્વ જાણે ગયા છીએ. ઘટલે શાસ્ત્રકારે આચાર્યપદથી નિભૂષિત તેમજ પ્રોઢ વિચારગ્રસ્ત સાધુને પણ તેના સ્પર્શનો નિષેધ કર્યો છે ધીમદાનિશીય સૂત્રના પાંચમા અધ્યયનમાં વધુ કે—“અતિથ્યીરુરફરિસ, અતરિયા કારણે વિ ઉપ્પન્ને । અરિ-
હાવિ કરિજ્જ સય, ત ગચ્છ મૂલગુણમુક્કમ્ ॥ ૧ ॥” જે ગચ્છમાં પદવીધર સાધુ વદ્ધાદિકથી આચ્છાદિત સ્ત્રીનો હાથ, કારણ ઉત્પન્ન થયે સતે પણ સ્પર્શે તેને ચારિત્ર ગુણરહિત માનવો તે જ અધ્યયનમાં વિશેષ વધુ છે કે—
“જ્ઞણ ગોયમા ! મેહુણ ત ઇગતેણ ૩ ણિચ્છયઑ ૩ વાટ ૩ તદ્દા આઠતેઠ-
સમારમ ચ સવ્વહા સવ્વપ્પયારેહિં સયય વિવજ્જેજ્જા ।” અર્થાત્ હે ગૌતમ ! મેધુન અને અપ્પાય તથા અભિજાપના આરંભને સય પ્રકારે નિશ્ચયપૂર્વક હમેશા વજવો શાસ્ત્રકાર વિશેષમાં ફરમાવે છે કે—દીક્ષા કે રોગનું વદ્ધ આવી પડે તો પણ આગમ વિધિ જાણનાર જ સ્ત્રી-સ્પર્શ કરી શકે આગમના શાતા હોય, પ્રોઢ હોય, પદવીધર હોય તેવા પ્રાણ પુણ્યને માટે પણ આગમ વિધિ મુજબ સ્પર્શનું ફરમાવે છે તો જેઓ અજ્ઞાની છે તેઓને માટે કદેવું જ શું ? ધીરદશસ્વપના છદ્ધા ઉદ્દેશમાં આગમવિધિ શું છે ? તેનું વળતર આપેલ છે કે—
“નિગ્ગથસ્મ ય અહે પાદમિ રાણૂ વા કટથે વા હીરે વા સકરે વા પરિયાવજ્જેજ્જા, ત ચ નિગ્ગથે નો મચાણ્જ્જા નીહરિત્તણ વા વિસોદિત્તણ વા, ત નિગ્ગથી નીહર-
માણી વા તિમોદેમાણી વા નાહકમ્હ ॥ ૧ ॥ નિગ્ગથસ્સ ય અચ્છિસિ પાણે વા ઘીણ વા રણ વા પરિયાવજ્જેજ્જા, ત ચ નિગ્ગથે નો સચાણ્જ્જા નીહરિત્તણ વા વિસોદિત્તણ વા, ત નિગ્ગથી નીહરમાણી વા વિસોદેમાણી વા નાહકમ્હ ॥ ૨ ॥ નિગ્ગથીણ અહે પાદમિ ગ્વાણૂ વા કટણ વા હીરણ વા સકરે વા પરિયાવજ્જેજ્જા, ત ચ નિગ્ગથી નો સચાણ્જ્જા નીહરિત્તણ વા વિસોદિત્તણ વા, ત નિગ્ગથે નીહરમાણે વા વિસોદેમાણે વા નાહકમ્હ ॥ ૩ ॥ નિગ્ગથીણ અચ્છિમિ પાણે વા ઘીણ વા રણ વા જાવ નિગ્ગથે નીહરમાણે વા નાહકમ્હ ॥ ૪ ॥” (૧) કાર્દ નિર્મથને પગમાં લાગેલી સલ્લી, લાંગ, શીળા વાફરા કે રેતી પેતી ગદ્દ હોય

અને તે વાટા પ્રમુખને કાઢવા પોતે સમર્થ ન હોય ત્યારે સાધ્વી પાસે વિશુદ્ધિ કરાવે તો તે ઘને ભગવતની આજ્ઞાનું ઉલ્લંઘન કરતા નથી, પટલે આ કારણ-પ્રસંગથી માધુ-સાધ્વીનો સ્પર્શ થાય તો પણ તે ઘને આજ્ઞા-ધારક જ છે (૧) યીજા સુત્રમા દર્શાવ્યું છે કે-નોંદે માધુનો આશ્રમા મચ્છર પ્રમુખ સુદૃઢ જીવ, સુશ્મ ધીન, સચિત્ત અધિષ્ઠિત પૃથ્વીની રજ (ધૂલ) પડી હોય અને તે સ્ત્રીવાદિકને કાઢવા સમર્થ થાય તો સાધ્વી સહાય કરી જાક આમ કરવાના ધ્રોતીર્થકર ભગવતની આજ્ઞા ઉલ્લંઘાતો નથી (૨-૪) એવી રીતે સાધુ સયથી વશુ તેથી જ રીતે સાધ્વીના પગમા કટક પ્રમુખ પેલી ગયા હોય અને આશ્રમા સુશ્મ સ્ત્રીવાદિક પ્રવેશી ગયા હોય તો સાધુ તેમને સહાય કરી શકે, ય વાત યીજા-ઓપા સુત્રમા દર્શાવી છે-આ ચાર અપવાદો ઉત્કૃષ્ટ કારણ આવી પડે ત્યારે જ લેખવાતા છે, કારણ કે નિયુક્તિશર કહે છે કે-“પાદ અચ્છિ વિ લગ્ને, સમણાણ સજાઈ કાયબ્બ । સમણીણ સમણીઈ, વોચ્ચુત્થે હોંતિ ચડગુરુમા ॥૧॥” જે સાધુને પગમા કટકાદિક લાગ્યા હોય અથવા આશ્રમા સુશ્મ સ્ત્રીવાદિક પ્રવેશ્યા હોય તો યીજા સાધુ તેની વિશુદ્ધિ કરે અને જો ન કરે તો ચારમાસી ગુદ પ્રાયશ્ચિત્ત લાગે યથી જ રીતે સાધ્વીના પગમા કટકાદિક પેલી ગયા હોય ત્યારે યીજા સાધ્વી તેનો વિશુદ્ધિ કરે અને જો ન કરે તો તેને પણ ચારમાસી ગુદ પ્રાયશ્ચિત્ત લાગે આ ઉપરથી સમજી શકાય છે કે-ઉત્કૃષ્ટ કારણ આવી પડ્યા સિવાય ઉપર દર્શાવેલા ચાર અપવાદના આશ્રય ન લેવો જો તે પ્રમાણે ન થતે તો કે રીતે દોષાપત્તિ થાય છે તે નીચેના શ્લોકોથી જાણાશે “અણ્ણત્તો ષિઅ કુટસિ, અન્નત્તો કટત્તો રુત્ત જાત । દિટ્ઠુ પિ હરતિ દિટ્ઠિ, કિં પુણ અદિટ્ઠહરસ્સ ॥ ૨ ॥ કટકકણુએ ઉદ્ધર, ધણિત અવલભ મે મમતિ ભૂમી । સૂલ ચ વસ્થિસીસે, પેછેહિ ઘણ થણો પુરતિ ॥ ૩ ॥” સાધ્વી પાસેથી વાટો કઢાવતો સાધુ ધૂતતાથી તેમજ સ્વભાવથી પાતાના ઘણાદિક ઘરાંઘર ઢાક્યા બિના થેતે પટલે સાધ્વી તેને જેમ હોય તેમ દેવવાયો ઘલિત ચિત્ત ઘાંટી બને અને જાતરવાનું સ્થાન મૂકી અંચ સ્થલે જ્યોતરે ત્યારે સાધુ ‘અદ્દી જ્યોતર અદ્દી જ્યોતર’ એમ અંચ અંચ સ્થાન દર્શાવતા ઘનેનો પરસ્પર વધતો થાતાં લાપ છેવટે ચારિત્રગ્રન્થામા પરિણમે જે મુકમોગી છી હોય તે પણ અંચનું લિંગ દેશી વિદ્વલ થઈ જાય છે તો જેણે કદાપિ લિંગ મ્હયું જ નથી તેથી છરી મન ચલિતા ઘને તેમા આશ્રય શુ ? જો સાધ્વી સાધુ પાને કટકાદિક કઢાવે કે આશ્રમાથી રજ વૂટ કરાવે તો સ્પર્શ માત્રથી નિદ્વલતા થાય અને પછી સાધ્વી વહે કે-મને ચકરી આવે છે, પૃથ્વી પરતો જણાય છે, મારા મસ્તકમા પીડા થાય છે, મારા સ્તન ઘટકાવા લાગ્યા છે માટે મને અચલબન આપો આ પ્રમાણે વધા-પરિવધ વધતા તત્કાલ ચારિત્રનો તાશ થાય યીજા પણ ઘણા દોષો આવા પ્રકારના ઘટનાથી રૂપજે છે તેનું વિસ્તૃત વિવેચન શ્રીસુયગદાગદ્યના

“ છોપરિશા ” નામના અધ્યયનમા આપેલ છે તે પૈકી રોહા નામની તાપસીની કથા જાણવા યોગ્ય છે, જે નીચે પ્રમાણે—

રોહા તાપસીની કથા—

કોઈ એક અજ્ઞાપાલક (મરવાડ) જાવૂના ઘૂમ ઊપર બેઠો હતો તેવામા રોહા નામની તાપસી ત્યા આવી ચઢી મરવાડનું સુન્દર રૂપ અને મરવાડાર સહેરા જાણને તને ॥ પસંદ પડ્યા પડેલે વિચાર્યું કે-આ મરવાડ કેમો સતુર છે તમો પરીક્ષા કરુ આ પ્રમાણ વિચારી તેને તેની પાસે જાવૂંદા માગ્યા, પડેલે અજ્ઞાપાલક કહ્યું કે-ઝના માપુ કે ઠંડા ? રાહાપ કહ્યું કે-ઝના આપ પડેલે મરવાડે પાવઠા જાવૂંદા ગીચ ધૂલમા નાચ્યા ત્યારે તાપસી તને પૂછી પૂછીને ત્યા આવી જાગો અને પૂછ્યું કે-આ જાવૂંદા ઝના ક્યાં છે ? ત્યારે મરવાડે કહ્યું કે-જે ઝના હાય તે પુછોને ઠંડા કરી-ત્યારે આ સામઠી રાહાપ જાણ્યું કે-મરવાડ છે તો સતુર પછી કપટ કરો તેને કહવા લાગી કે-મારા પગમા કાટો વાગ્યો છ ત તુ કાઢ મરવાડ નીચે ઉતરી કાટા કાઢવા લાગ્યો ત્યારે રાહા કંઈક હસી, પણ પગમા કાટા ક્યા હતા કે નિકળે ? થાડોવાર આમ તેમ તપાસ કર્યા બાદ અજ્ઞાપાલક કહ્યું કે-મારા પગમા કાટો દેખાતો નથી બાદ રોહા તે મરવાડને પૂઠ વડેને બેઠો અને હાથમાથ દર્શાવવા લાગી છેવટે તમી સાથે ભાગ ભાગથી ચાલી ગઈ આ પ્રમાણે રોહાપ વટકતા મિષયી અજ્ઞા પાલકને પ્રદ કયોં તેમ સાધુ ચા સાધ્વીય પરસ્પર વટકાદિ ન વઢાવવા

આ સમયને અનુલક્ષીને વિશેષ ધર્મન કરતા ટીકાકાર કહે છે કે—

મિચ્છતે ઉઢાહો, વિરાહના ફાસમાવસબન્ધો ।

પદ્મિગમનાદી દોસા, મુત્તમમુત્તે ય જોયન્વા ॥ ૫ ॥

દિદ્ધે સકા મોદય-વાદિગનાર્તીયગામવહિયાપ ।

ચત્તારિ ઠથ લહુગુરુ, છેદો મૂલ તહ દુગ ચ ॥ ૬ ॥

આરક્ષિયપુરિસાળ, તુ સાહજે પાવતી મ્હે મૂલ ।

અગરદ્વપ્પો સેટ્ટીળ, દસમ ચ નિરસ્ય કથિતમ્મિ ॥ ૭ ॥

એ એ ચ ય દોસા, અસન્નવીસાહિં પચ્છકમ્મ ચ ।

ગિહિપ્પહિં પચ્છકમ્મ, તમ્હા સમણેહિં કાયવ્વ ॥ ૮ ॥

એવ મુત્ત અફલ, મુત્તનિગાતો તુ અસતિ સમણાળ ।

ગિહિ ૧ અણ્ણતિત્થિ ૨ ગિહિની ૩-પરત્થિગિની તિત્થિમેદો ॥ ૯ ॥

જતિસીસમ્મિ ન પુલ્લતિ, તણ્ણપોત્તેસુ વ ન વાલ્લિ પપ્પોદ્ધે ।

તો સે અન્નેસિસસતિ, દવ દલ્લી ઉ મા દગ ઘાતે ॥ ૧૦ ॥

માયા મગિણી ધૂયા, અજિયણતીયસેસતિવિહાઓ ।

આગાદિકારણમિ, કુસલેહિં દોહિ કાયન્ન ॥ ૧૧ ॥

મિહિ અણ્ણતિત્થિપુરિસા, રૂત્થીવિ ય મિહિણિ અણ્ણતિત્થયાયા ।

સયધિ રૂત્તરા વા, વરૂણી એમેવ દો એતે ॥ ૧૨ ॥

ત પુણ સુણ્ણારણ્ણે, દુઢ્ઢારણ્ણે વ અકુસલેહિં વા ।

કુસલે વા દૂરત્થે, ણ વણ્ણ પદપિ ગતુ જે ॥ ૧૩ ॥

પરપક્કપુરિસમિહિણી, અસોયકુસલાળ મોત્તુ પહિવક્કરં ।

પુરિસજયત્તમણ્ણે, હોન્તિ મપક્કેત્તરાવત્તે ॥ ૧૪ ॥

સલ્લદ્ધરણક્કેણ વ, અત્થિ વ વત્થત્તર વ રૂત્થીસુ ।

મૂમીકઢ્ઢત્તોરુસુ, કાઠ્ઠણ સુસલ્લુડા દોવિ ॥ ૧૫ ॥

એમેય ય અરૂઠ્ઠિમિ, વપાદિઢ્ઢુ તુ નવરિ ણાણત્ત ।

નિગ્ગથીણ તહેવ ય, ગવરિં તુ અસલ્લુડા કાર્દ ॥ ૧૬ ॥

લાકા સાધુ વા સાધ્વાન પરસ્પરના કાઠા કાઢતા દેખે ત્યારે વિચારે કે-
આ લાકા થાલે છે ત પ્રમાણ થતતા જણાતા નથી સાધ્વીય સાધુના ચરણ પ્રદળ
કર્ષો તા તંમાન વાજા પળ સવધ દાવા કોદ્દ-કુકર્મ કરતા હશે આવા પ્રકાર
રના હીલળા થાય અને સાધોસાધ સયમવિરાધના પળ થાય, કારણ કે શુક્ત
મામો પળ પરસ્પરના સ્પર્શન-ય સુખથી ચલિત થાય છે તા મોજાની તા થાત
જ શી કરયો ? (૫) સાધુને સાધ્વીના કાઠા કાઢતા કાદિ દેખે ત્યારે તને
શકા થાય કે-શુ આ મૈથુનને માટ ઉપાસના કરતા હશે ? આથી શકા કર
નારન ચારમાસો લુગ્ગદ્દ આવ, છોને કહ તા ચારમાસો ગુદ્દદ્દ આવ, મિશ્રન
થાત કહે તા છમાસા લુગ્ગદ્દ અને જ્ઞાતિન જ્ઞાયા તા છમાસો ગુદ્દદ્દ આવે
(૬) ગામના વટિયાલને કહ તા મૂઠ પ્રાપચિત્ત, ગામના શ્રેષ્ઠિને કહે તો અને
વરુવાપ્ય અને રાજાને થાત કહ તા છેલ્લુ પારાચિત્ત નામનુ પ્રાપચિત્ત
આવ (૭) દય ચારિત્ર વિનાના જો કે પુરુષ પાસે કાઠા કઢાવે તા કયા
દાવા લાગ ત જ્ઞાપયતા કહે છે કે-પૂર્વે વદ્યા ત જ વધા દાપો લાગ
અભયતો દાવ પ્રમુજ થાય તો પચાત્તાપ પળ લાગ પડેલે કે સાધુના કાઠા સાધુ
પાસે જ કઢાવવા પળ સાધ્વી યા તા ગૃહસ્થ કે ગૃહસ્થિની પાસે ન કઢાવવા
તથો જ રીત સાધ્વીય કાઠો સાધ્વી પાસે જ કઢાવવા પરંતુ સાધુ યા તા ગૃહસ્થ
વ ગૃહસ્થિની પાસે ન કઢાવવા (૮) આ સવધમા પ્રતિવાદા શકા કરતા
પૂછ છે કે-જા આ પ્રમાણ કહેશા તા અગાઠ ધર્મચલ્લ સૂત્ર નિષ્ફલ નિવદ્દશે
આધાર્ય ભગવાન તેના ઉત્તર આપતા કહે છે કે-સૂત્ર નિરથક નથી જા સાધુના
સર્વથા અભાય દાય તા સાધ્વી વાઠો કાઢે વ સૂત્ર સફલ જ છે સવપ્રથમ

તા ગૃહસ્થ આપક પાસે કાંટો કઢાયથો, તેના અમાયમા અન્યમતિ ગૃહસ્થ પાસે, તેના અમાયમા ધ્યાયિકા પાસે અને તેના અમાયમા અન્યમતિ છો પાસે વાગા કઢાયથો તે પ્રત્યેકના પળ ત્રણ ત્રણ મેદો છે ગૃહસ્થ ૧ પ્રધાત્કૃત ૨ આપક અને ૩ મદ્રક-પમ ત્રણ પ્રકારે છે તેથી રીતે અન્યમતિ ગૃહસ્થ પળ ત્રણ પ્રકારના જાણવા અન્યમતિ ગૃહસ્થિની છો પળ ૧ ઢાશી, ૨ મધ્યમ વયવાળી અને ૩ યુવાન-પમ ત્રણ પ્રકારની જાણથી ગૃહસ્થ પાસે કાંટા કઢાયથો પટે તા પ્રથમ પચ્છાદિક પાસે કઢાયથો, તેના અમાયમા આપક પાસે અને તેના અમાયમા મદ્રક પાસે કઢાયથો સાવાસાય તન સૂચના આપથી કે-તુ જલથી હાથ ધોઈ નહાં જા ત શૌચવાદી ન હાય તા પોતાના ઘને હાથ પરસ્પર ઘનીને સાવ કરી લે, અગર તા વલ્લથી ધૂઈ નાલે (૯) જા કાંટો કાઢનાર શૌચવાદી હોય તો તેને સૂચવથુ કે-મારા મસ્તકદ્વારા અગર વલ્લદ્વારા તારા હાથ સાવ કરી લે, છતાં પણ તે તેમ જ કરે તા તેને સૂચવથુ કે-ઘરે જઈને તમે અવિષ્ત જલથી હાથ ધાજી તેના ઘરે તથા જલની ઓગવાઈ ન હાય તા પોતાની પાસે રહેલ અવિષ્ત જલથી તેના હાથ ધોયરાખવા, કારણ કે જા તેમ કરવામા ન આવે તો ઘરે જઈને ત પુષ્પ-ઝાંઝા (સવિષ્ત) પાણી વાપરે જેથી ગૃહસ્થિવાય તેમજ અપ્વાયના સીધાનો વિરાધના થાય (૧૦) ગૃહસ્થાદિકના અભાવ હાય તો માતા, વહેન, પુત્રી, દાદી, પૌત્રી વિગરે પાસે કઢાયે અને તે સઘના અમાયમા વૃદ્ધા, મધ્યમા અને યુવતી પાસે કઢાય કઢાય તથો પણ મયોગ ન હોય અને ગાદ કારણ જાથી પદ્મુ હાય તા કે ઢાઢા પુરુષન પાસે રાખીને એક પાસે કાંટો કઢાયથો (૧૧) કે ઢાઢા પરલે એક ગૃહસ્થ ન એક અન્યતીથિક અથવા તા એક ગૃહસ્થિની અને ધીની અન્યતીથી છો (૧૨) સાધુના અભાવ ક્યારે હોય ત દર્શાવતા કહે છે કે-સિદ્ધાદિકથી સ્વાત અટવી હોય અથવા ધૂંય અરણ્ય હોય, રાગાદિકને કારણે સાધુ વેળા પાછલ રહી ગયા હોય અને કાંટા લાગ્યા હાય ત્યારે ધીજા સાધુના અભાવમા ડુપર દર્શાવેલ પદ્ધતિ અનુસાર કાંટો કઢાયથો (૧૩) હવે યતના દર્શાવતા કહે છે કે-પોતાના સમાગી મળા સાધુ પાસે કાંટો કઢાય, તેના અમાયમા અસમાગી મળા સાધુ પાસે અને તેના અમાયમા પાસરથા પાસે કઢાયે જા પ્રમાણ જા પોતાનો પત્તના સાધુ ન મળે તા પછી અનુષ્ઠમે પરપક્ષી ગૃહસ્થ, અન્યતીથિક, ગૃહસ્થિની, અન્યતીથી છો, કુશલ અશૌચવાદી, કુશલ શૌચવાદી પાસે કઢાય ત થવા પૈવી એક પળનો સયોગ ન મળે તા માતા, વહેન રૂપાદિક સઘથી સાખી પાસે કઢાયે, તેના અમાયમા વૃદ્ધા, મધ્યમા અને યુવતી છો પાસે કઢાયે (૧૪) હવે સાખી કાંટો કથી રીત કાઢે તે દર્શાવતા કહે છે કે-તલ દરનીવડે પગને સ્પર્શ્યા વિના જ કાંટા કાઢે, અને તમ ન ઘની શક તા પગને વલ્લપટે ધીંટીને, જમીન ઉપર યા લાકડા ઉપર ચૂકીને કાંટો કાઢે અને ત

વચ્ચતે યે સાધુ યા તો સાધ્વી પાસે થેસે. (૧૫) જેથી રીતે પગના કાટાદિક કાઢવાના ઉત્સર્ગ અને અપવાદ માગ કહ્યો તેથી જ રીતે આંસનો રજ સયધી પણ જાણવું (૧૬) સાધુની આજ્ઞા પહેલ તૃણના સયધમા સુમત્રાનુ દટાત છે, જે નીચે પ્રમાણે—
સતી સુમત્રાનુ વૃત્તાત—

વસતપુરમા જિનદાસ નામના જૈનધર્મરુઢ બેઠી હતા તેને તત્ત્વમાહિતી પરનીદારા સુમત્રા નામની પુત્રીનો પ્રાપ્તિ થઈ સુમત્રા જેથી રૂપવાન હતો તથી જ ગુણવાન સતી પણ હતો જિનદાસે પણ પોતાનો પકનો વક પુત્રીને છાઢકોઢમા ડછેરો જિનદાસ શઠના ધાર્મિક સસ્કારો પણ સુમત્રાપ શાસ્ત્ર્યા અને ત શુદ્ધ સમક્ષિતધારિણી થતી સુમત્રાપ યૌવનવયમા પ્રવેશ કરતા જિનદાસને તેને ધામ્ય પતિ માટે ધિતા ઉત્પન્ન થઈ તની રૂચ્છા સુમત્રાન યામ્ય જૈનધર્મી કુલ્લમા પરણાવવાની હતી

આ અરસામા જવાનમરીના યૌદ્ધધર્મી શુદ્ધદાસ નામનો શ્યાપારી વસતપુર આવી વદયા વકદા જિનદાસ બેઠીમા મદેલ પાસેવા પમાર વતા તને સુમ પ્રાપ્ત જોઈ જોતા જ તને અનુમથ વયા વ-આ યુવતી વાઢલામાધી છત્રી પદેહી થીનહી તા નહીં હોય? સુમત્રાના રૂપરાશિય શુદ્ધદાસનુ ચિત્ત આકર્ષી છોધું પણ તને પ્રાપ્ત કરવા શુદ્ધ જૈનધર્મી વ્યા સિવાય છૂટકા નહાતા, કારણ કે જૈન ધર્માન જ પાતાની વ્યા પરણાવવાની જિનદાસની માવસતા અવજ્ઞ હતી પોતાના વાવર્તો સિદ્ધિ માટે શુદ્ધદાસે જૈન શાસ્ત્રાનો અભ્યાસ કરવા માઢયો અને આવકાવિત કરણા સામાયિક, પ્રતિક્રમણ, જિનપૂજા, શ્યાશ્યાનમગ્ગણ, શુદ્ધદન અને નવકારસી આદિક પ્રત્યાશ્યાન પણ કરવા શામ્યો સુમત્રાનારૂપ તમજ ગુણ ઉપર મુગ્ધ થયેલા શુદ્ધદાસે જિનદાસ પાસે તેની પુત્રીના પાતાની સાથે લગ્ન કરવાની માગની કરી અનુકૂલસમયશુદ્ધદાસ અને સુમત્રા રૂપપ્રગ્ધીયા જાઢાયાં

સાસારિક જીવન શક કર્પો વાઢ શુદ્ધદાસને પાતાની માતૃભૂમિનુ આકર્ષણ થયું, પણ જિનદાસ બેઠી પોતાની વ્યાવા શુદ્ધ પઢવા સૈધાર ન હતા વઢી સુમત્રાને જૈનધર્મી નહીં પણ વક વુસ્ત શુદ્ધધર્મો કુદુમ્બમા વસવાનુ હતુ આ કારણથી શુદ્ધદાસ પણ મનમા મૂઝાતો જિનદાસ શઠ અમાસનો મૂઠવણ સમજતા હતા આ સમયે થને ધર્મો વચ્ચે તામ સ્પર્ધા ચાલતી હતી વટલ જિનદાસ જેવા વુસ્ત જૈન પોતાની વ્યાન રૂપધર્મી કુદુમ્બમા વસવા માટે પરવાનગી આપે તે અસમ્ભ વિત હતું છઠ્ઠે સુમત્રાપ સમજાવવાથી અને અમાહના આમદથી જિનદાસે રજા આપી અને સાયાસાય શુદ્ધ ઘરમા વસવાનો અને સુમત્રાના ધર્મ-વિચાર અને આધાર-સ્વતંત્રતા સરક્ષવાનો શુદ્ધદાસને મહામણ કરો

વમ્પાનગરામા આવી સુમત્રા પણ નિત્યનિયમ મુજબ વર્તન કરવા લાગી તેનુ સૌમાન્ય સુખ અન્યને આજ્ઞના કળાની જેમ રૂચવા લામ્યુ તેના સાસુ-સસરાને શુદ્ધદાસ છીના દાસ જેવા જળાવા શામ્યો, પરન્તુ તેઓનો કશો ઉપાય ન વાલ્યા

धीमे धीमे धुधवाती आ ईर्ष्यामि घरना आगणामा आवी पहोंज्यो पोताना कुळमां पव जैनधर्मीं स्त्री पोताना धर्मनु यथार्थ पाळन करे ते तेना सासु-ससरायी सद्वर्तन न घयु तेओ तेना उघाढा विराध करवा लाग्या, पण तेनी बुद्धदासे कां दरकार न करी

इथ तेना मासरियाओप सुमद्राना छिद्रो ओवा शरू कर्चो पक्का तेओनी धारणा फळिभूत थर पटले मानवमजने पारणे कोड तपस्वी मुनि सुमद्राना गृहे गोचरी अर्थे पधायी तेमनी आत्ममा पचनना वेगधी पक्क तणखट्टु पडेल्ल, पण हेद प्रये उदासीन भाववाळा ने मुनिवरने तेनी दरकार न हतो सुमद्राप गोचरी बहोरावतां मुनिजीने यती व्यथा मिहाळी पटले लघुलायची कळाद्वारा पातानी जीमवडे आत्ममांथी तणखलु वपळताथी लड लीधुं परतु तेम करता पाताना भाळ प्रदेशमा करेल ताजा तिलवनु वकु पण मुनिजीना क्वाळमा खोंटी गयु दूरपी आ इथ तेनी सासुपजोय पटले तेना अस्वार सुधी महाप्रदेनते दबावेलो कोध-दावानळ भभूकी उळ्यो तेणे पोताना पुत्रने घोळाची सध इकीकत वर्षवतां कष्ट-जो, तारी स्त्रीना वरिच ! क्या सुधी घात बहार नथी गर्ह त्या सुधी साव छे पण आवी घात प्रसरता शहरमा तारी लाखनी प्रतिष्ठा राखता मृत्युनी मरो, माटे पाणी पडेलो ज पाळ बांध अने कडक समज वळतामा यो होमबानी माफक बुद्धदासने माताना वचननी असर थर तेणे सुमद्रा साधेनी बहेवार बंध करी दीधो बुद्धधर्मी भक्तोप आ इकीकतना शहरमा वायुवेगे प्रचार कर्चो जैन भाविका सुमद्रानी इथले इथले निंदा वधा लागी आ बाजु सुमद्रा ता मेघाच्छा दित धर्षनी माफक निर्विकार अने प्रतापी न हती वळव, निंदा अने अप वादनी मध्यमा पण तेने अशमात्र कोध के आवेश स्पर्शी शक्या नही शांत विलयी तेणे आ कारण माटे शासनदेवीनी सहाय मागी अन तेनी आराधना माटे कायोत्तर्ग कर्चो अहुमनी प्राते शासनदेवीप पण प्रम्यभ थर तेनु वळव दूर करवा वचन आप्यु सुमद्राप कायोत्तग पारी पारलुं कर्चुं

यीजा दिवसनी प्रातःकाल थता ज नगरमा हाहाकार प्रवर्ती गयो शहरमा चारे दिशाना दरवाजा ओर्चीता (आपमेले ज) बंध थर गया बहारनी कुत्रिया साधेना चपायासीओनी बहेवार तूटी गयो जो दरवाजा न खुले ता समग्र नगरी क्षुधा-ठपाना सत्रटमा सपटोड लाव नगरवासीओनी व्याकुलता वधी गर राजा पासे घात पडाचो राजाप द्वारपालीने बोळान्या द्वारपालाप वक्षु मे-देवकृत उपसर्ग सिधाय अमने बीजु वक्षु कारण जणानु नथी, माटे देव-प्रार्थना करावा धूप-दीप-पुष्पादिचना वलि समर्पने राजवीप देवने संवोधीन प्रार्थना करता ज देव-प्राणी थर क-“आ नगरनी कोई पण साची सती स्त्री काचा सुतरना सातणाद्वारा चालणी बाधी ते चालणीद्वारा कूवामाथी पाणी खेंची द्वारा ऊपर छाटये त्यारे ज ते दरवाजा उघडवाना = रासाप आवी सती स्त्रीनी शोध माटे, नगरीमा पडव वगडाव्यो

સતીત્વના ઘમડ્યાળી વેટલીય યુવતીઓ કૃષાકાઠે આવી નિરાશ થઈને ચાલી ગઈ કોઈનો સુતરનો તાતળો લટી સતો, કોઈનો તાતળો વાગમ રહે તો પણ ચાલળીમા પાળી ન મળાય અને કદાચ તે ઘને ઘને તો પણ ચાલળી ઊપર આવતા પાળીનું ચિંદુ માત્ર પણ ન મળે રાજા પણ આવી જાતના ઘનાવથી શોકગ્રસ્ત થતી ગયો નાગરિક લોકો ઊપર પણ ચિંતાનું ઘાદલ છાઈ રહ્યું સુમત્રા પોંતે જાણતી કે-મારા જલજના નિગ્મન માટે જ શાસનદેવીય યોજેલ આ યુક્તિ છે પટલે સઘ છીઓય અજમાયશ કરી લીધા પછી તે પોતાની સાસુ પાસે ગઈ અને નમ્ર ધાળીમા આ કસોટીમાંથી પસાર થયા તેનો આજ્ઞા માંગી પરંતુ ધગધગતા ઝગાઝા મુઝી પર્વતમાંથી જેમ ઝલાલા વહાર આવે તેમ સાસુનો રોવમર્ચો ઘાગ્-ધસારો થતો થયો-“તાહ ચરિત્ર મલિન છે તેથી તો અમે શરમના માર્યા કોઈને માં પણ ઘતાથી શક્તા નથી, માટે ઘધુ પજેતી ન કરાવતાં તુ છાનીમાની ઘરમા જ વેલી રહે તે જ ઉચિત છે ! તારે સ્યા જઈને અમારી અધૂરી રપેલી મદકરી પૂરી કરાવશો છે?” આવા કટુ ઘચન સામઢી સુમત્રા પોતાના માવાસે ગઈ અને સ્નાનાદિકથી શુદ્ધ થઈ, પઘપરમેષ્ઠીના સ્મરણપુષ્ક કૃષાકાઠે ગઈ વાચા સુતરના તતુથી ચાલળી વાધી કૃષામા ડતારી હજારો નેત્રો તેના પ્રત્યે આકર્ષાઈ ગયા, વારણ કે તેની સફલતા ઊપર તેઓની કીધન-આશા નિર્ભર હતી સૌ કોઈના આશ્ચર્ય ઘચ્છે ચાલળી જલ-મરપૂર થતી ઊપર આવી અને ઘધ દરવાજા ઊપર પાળી છાટતાં જ તે તરવાલ લુલી જવા લાગ્યા ઉત્તર, પશ્ચિમ અને દક્ષિણના ત્રણ દરવાજાઓ ડયાઢયા પછી, ‘હજુ પણ કોઈને પોતાના સતીત્વનું અમિમાન હોય તો આ પૂષ દિશાનો દરવાજો ડયાઢે’ યવા સૂચન સાથે સુમત્રાએ તે દરવાજો ઘધ રહેવા દીધો જે અઘાપિ ઘધ છે ઘપાના નૃપતિય સુમત્રાનું વહુમાન કર્યું, લોકોએ “સુમત્રાની જય જય” પોકારો અને મુસદાસે પણ પાળોને દેશી માની તેમા સાસુ સસરા ઘસ્તુસ્થિતિનું સત્ય માન ઘતાં જૈનધર્મી ધન્યા આ પ્રમાણે ધર્મનો પ્રમાણ દર્શાવી સુમત્રાએ પ્રાપ્તે ડીક્ષા સ્વીકારી આતમ-વહવાણ સાધ્યુ

સાધુ ગમે તેટલા ગુણવાન હોય પણ મૂલ્લગુણમા કોવિત હોય તો તેષા સાધુને જે ગચ્છ વહાર વરે તે ગચ્છ જાણથી તે સયધમા જણાવે છે કે—

“મૂલગુણેર્હિ વિમુક્કં, વહુગુણકલિય પિ લલ્લિસપન્નમ્ ।

ઉત્તમકુલે વિ જાય, નિદ્ધાલિજ્જઈ તયં ગચ્છમ્ ॥ ૮૭ ॥

[મૂલગુણૈર્વિમુક્તો, વહુગુણકલિતોઽપિ લલ્લિસમ્પન્ન ।

ઉત્તમકુલેઽપિ જાતો, નિર્ધાત્વતે સ ગચ્છ ॥ ૮૭ ॥]

ગાથાર્થ-અનેક ગુણોથી યુક્ત, લલ્લિસંપન્ન અને ઉત્તમ કુલમા જન્મેલ યવો સાધુ પણ જો પચમહાવ્રતરૂપ મૂલ્લગુણથી રહિત હોય તો તેવા સાધુને ગચ્છવાદ્ય ક્રાય તે જ ગચ્છ પ્રમાણભૂત છે,

વિવેચન—રાત્રીય જેવા ઉત્તમ વંશમા જન્મ્યો હોય, ઘડાદિ ઉત્તમ કુલમાં દીક્ષિત થયો હોય, અનેક *ઋગ્વિદ્યોથી વિભૂષિત હોય, ઘીના પળ અનેક ગુણો હોય છતાં પણ જો તે સાધુ પ્રાણાતિપાતચિરમળાદિ પાંચ મહાવ્રતરૂપ મૂલ્યગુણથી રહિત હોય તો તેને ધીળદિ નિદ્રાવાદ્યા અથવા કલાવદુષ્ટ શિષ્યની જેમ ગચ્છવાદ્ય કરવા જોઈએ. મૂલ્યગુણ એ સયમરૂપી મદલનો પાયો છે. જો પાયો મજબૂત ન હોય તો તેના ઉપર ઊંચો વરેલ વારી-વારણાયુક્ત મહેલ ટકી શકતો નથી તેમ જ મહાવ્રતોના અભાવમાં ઘીના વારી-વારણારૂપ ગુણો પણ ટકી શકતા નથી. મૂલ્યગુણ તે વજ્રદાતા આક છે. વજ્રદા વિનાના ઘણા મંદા પણ નિર્રથક છે તેમ મહાવ્રતો નિવારણના શેષ ગુણો શૂન્ય જેવા છે. ધીનિશીયલ્પની પીઠિકામાં ધીળદિ નિદ્રાવાદ્યાના કેટલાક દૃષ્ટાંતો આપેલા છે.

કોઈ એક ગામમાં એક કૌટુંબિક ઘસતા હતાં તે પ્રતિદિન માસ પકાંચીને લાતો અને ઘણી દિસા કરતાં એકદા તેને ચારિત્રપાત્ર મુનિના સયોગ થયો. ધર્મોપદેશ સામગ્રી કૌટુંબિકને ચેરાય. ઉદમળ્યો પગલે દીધા લીધી સ્થ વિરોધી સાથે વિહાર કરતા કરતા એક નગરમાં આમ્બો માર્ગે જતા એક દૃષ્ટ પુષ્ટ પાઠો તેના બીલામાં આમ્બો ઘટલે તેને તનુ માસ લાવાની રૂચા થઈ, પણ સાધુવેશમાં શુ થઈ શકે? તેનો અમિલાપા થયલા લાગી પણ ધાવ શુ? ગોચરીય ગયા તો પણ અભિનાયા તેનો તે જ ગોચરી કરી, સ્થદિલ ગયા, છેલ્લી પોરસી ખનાથી, સાજનો આવડવક વિધિ કરી, છેલ્લે સવારા પોરસી પણ કરી છતાં માસ લાવાની રૂચા નાશ ન પામી. રાત્રિય સૂતા પછી તેને *ધીળદિ નિદ્રા આવી તે ઉઠીને ડાવા પાઠાગો લાદો હતાં ત્યાં ગયા, પાઠાને મારી તેનું માંસ તૃપ્તિ પ્રમાણે ગ્રાધુ અને ચાકીનું લઈને ડવાધયે આમ્બા છાપરા ઉપર મૂકી પુનઃ સૂઈ ગયા. પ્રમાણે આગૃત થઈ ગુરુમહારાજ પાસે આમ્બા અને કહેવા લાગ્યા. ધ-માજે મને આનું સ્વપ્ન આમ્બુ હતું કે-મેં એક પાઠાને મારી નાખ્યો, તેનું માંસ લાધુ અને શેષ રહ્યું તે ડવાધય ઉપર મૂક્યું. ગુરુપ તપાસ કરાવી ની ડવાધયના છાપરા ઉપર માંસ પડેલું ઘટલું તેમને ધીળદિ નિદ્રાવાલો અપોગ્ય જાણીને તે જ ઘડતે ગચ્છમહાર કર્યા.

કોઈ એક સાધુ ગોચરી ગયા તેમાંનાં એક સ્થળે લાહુનું ભોજન જોઈને ઊંચા રહ્યા. ઘણી વાર ઊંચા રહ્યા છતાં ગૃહસ્થે તે લહોરામ્બા પર્શી અને સાધુ પણ કશું ઘોડ્યા નહીં. મંદક લીધા વિના ડવાધયે આમ્બા પણ તેમની રૂચા નાશ

* લાંબોયોતુ વળન અગતઃ પૃષ્ઠ ૨૨૮ થી ૨૩૪ ઉપર જાતી ગયું છે.

× ધીળદિ નિદ્રા એ દર્શનાવરણી કર્મનો નવ પ્રકૃતિ પૈકી એક છે. દર્શનાવરણીય કર્મની નવ પ્રકૃતિ આ પ્રમાણે-૧-નિદ્રા, ૨-નિદ્રાનિદ્રા, ૩-પ્રવલ, ૪-પ્રવલપ્રવલ, ૫-ધીળદિ, ૬-વજ્રદર્શન, ૭-અવધુર્દર્શન, ૮-અવધિર્દર્શન અને ૯-કેવલદર્શન.

ન પામી મોઘરી આદિ સર્વ કાર્ય કર્યો છતાં મમમાંથી મોઢવની મુજા નાશ ન પામી રાત્રે સુતા પછી ધીજદિ નિદ્રાના વદ્યથી ડહોને તે મુઢવના ઘરે ગયા અને રમ્મલાલને મારી નાખી, દ્વારના જમાડ તોટોવાડી નાખી વધવળ માદકા પાધા અને દોષ રદ્યા તે પાત્રામાં મરી ભરે ઉપાધ્યે આથી સુઈ ગયા પ્રાત્ર કાલે પાત્રાનો પ્રતિલેખના કરતાં અગ્ન માધુઓપ મોઢવ જોયા પડેલે તેમનો રાત્રિ સમયો સય સ્વતિકર માધુઓને મુઢવ તેમને મચ્છવદાર કર્યા

કોઈ વચ કુંભારે વચ મોગ મચ્છમાં દોષા તીધી ધીજદિ નિદ્રાના કારણે તે રાત્રિય ક્રમો વચા અને જેથી રીતે માટીના ઘડા કોરદાથી વાપતો હતો તેથી જ રીતે સાધુઓના માયાં વાપવા લાગ્યા સાધુઓના વલેવર વચ વાગુ અને માગા થીમી વાગુ નાવવા લાગ્યા પ્રમાણે ડહો મુઢને વચુ વે-રાત્રિય મને આશા પ્રકારનું સ્વપ્ન આવેલ છે મુઢવ તપાલ કરાથી તો તેમને રાત્રિમાં ઘણા સાધુઓનો મદ્દાર કરી નાખેલ મુગ્ય તેમને મચ્છવદાર કર્યા

કોઈ વચ માધુ મોઘરીવ ગયા તેવામાં રાજાનો દાથી લામો પ્રકયો દાથીવ માધુને ધીવરાવા ધગ્લે તે માધુને મોષ વદયો રોવમાં તે રોવમાં સાધુ ભરે ગયા ધીજદિ નિદ્રાને કારણે રાત્રિમાં ક્રમા થા, તે દાથી પાસે જઈ તેના દાંત વદાર દંધી વાદવા વાદ તે ભા, ઉપાધ્યે આથી, તે દંતુશુલને ધારણા પાસે મૂકી સુઈ ગયા રાઈ પ્રતિમમળ મમયે મુગ્યદારાજને પોતાને તેવા પ્રવારનું સ્વપ્ન આવેલ તેથી ધાન વદી પડેલે પ્રાત્ર કાલે તપાલ કરી તો ધારણા પાસે ધગ્ને દંતુશુલ પડેલા જાઈને તે જ વચતે મુગ્ય તેમને મચ્છવદાર કર્યા

કોઈ વચ સાધુ મોઘરીવ ગયા તેવામાં માગમાં મોટું શાલનું વૃક્ષ ધામ્યુ મેની શાલ્વાઓ ઘણી વિસ્તૃત દોવાથી તેમને થોડો રસ્તો પરીને નવું વદયુ તડકો લાગ્યો હતો, ઘણા સાધુઓનો મોઘરી લાવવાનો હાથથી માર વળ વિશેષ હતો, લુષા વળ જાગી હતી, મૂળ વળ વીડો રહી હતો તેથી ઉતાવળે ઉતાવળે પાછા પરતાં તે ધૂમની ઢાઢી સાથે જારથી અથદાવા અને મસ્તક વુગે ગયું રોવમાં ૧ રોવમાં તે ઉપાધ્યે આવ્યા રાત્રે ધીજદિ નિદ્રાના કારણથી ડહોને તે શાલ વૃક્ષ પાસે ગયા અને તેને મૂઢમાંથી ઉલેદી, અમે ઉપાધી લાધો ઉપાધ્ય પાસે નાગ્યુ પ્રાત્ર કાલે મુઢને સ્વર પડતાં તેમને મચ્છવદાર કર્યા વેટલાક આચાર્યો આ સમયમાં વદે છે વે-આ સાધુ પુચમકમાં વાહસ્તો દત્તા તે સમયે તેથ ઘણા વૃક્ષો ઉલેદી નાલેલા તાં અમ્યાસથી આ મથમા વળ શાલવૃક્ષને મૂઢમાંથી બેંધી વાદયુ

આ સંયંધમાં પ્રતિવાદી શકા કરતાં પૂલે છે વે-ધીજદિ નિદ્રાવાઢા સાધુને મચ્છવાદ્ય જ શામાટે કરથી / તેવા માધુનો તો વચ જ છોનથી લેલા જાઈવ. તેનો ઉત્તર આપતાં પ્રવકાર વદે છે વે-ધીજદિ નિદ્રાવાઢાને યાસુદેવ કરતાં અથ ઘઢ દોય છે અને વસપ્રક્રમનારાધ સમયળ દોય છે તેને કોઈ વળ જીતી શકે નહોં ઘઢી સો તેને વિશેષ જોધિત વર્ચો દોય તો મચ્છના સથનાશ

કરી નાલે, માટે તેમને પારાચિત પ્રાયશ્ચિત્ત આપતું ઠીક છે. હવે મોનિશીય સૂત્રના અગિયારમા અહેશાનો જુનિમા જણાયેલ કલાયદુષ્ટ સાધુઓના દષ્ટાંતો જણાવે છે.

કાંઈ એક સાધુ ગોચરીય ગયા. ગોચરીમાં તેમને સરગવાનું શાક મળ્યું. શાક ક્યાંદિદ્દ હતું તેથી તેમા તેમને આસક્તિ થઈ. ગુરુ પાસે આવી ગોચરી યતાયતા ગુરુપ જ બધું શાક લઈ લીધું ને જાણ મવા. શિષ્યને અત્યંત ક્રોધ થઈ ગયો. ગુરુપ તેને સ્ત્રમાવ્યો તો પણ તેનો ક્રોધ જાણત ન થયો અને કહ્યું કે-હુ તમારા હાત પાઢી નાલીશ ત્યારે જ જાણીશ. ગુરુપ વિચાર્યું કે-આ સાધુ પ્રાધના આધેશમા ન કરવાનું કરી યેસશે પડેલે ગચ્છમા યાગ્ય શિષ્યને આશ્રય તરાવ ક્યાંપી પોતે અ-ય ગચ્છમા જાણ્યા ગયા. તે શિષ્ય પણ અ-ય ગચ્છમા ગયા અને ત્યાં ગુરુ સવધી પૂછપરછ કરી શિષ્યોપ જાણ્યું કે-આ ત જ દુષ્ટ શિષ્ય જણાય છે. તેઓપ કહ્યું કે-આજે જ ગુરુ કાલધર્મ પામ્યા છ અને તમના શરીરને ઘાસરાયી લીધું છે. ત્યારે ત દુષ્ટ શિષ્યે કહ્યું કે-મને ત સ્થલ યતાયો શિષ્યોપ સ્થલ યતાયુ અને પછી ગુન રીતે સતાઈ ત દુષ્ટ શિષ્ય શુ કરે છે ત જાણ લાગ્યા. ત કલાયદુષ્ટ ગુરુના શરીરને બહાર કાઢી, પરચરવતી સના હાત પાઢી નારવા અને ચોલવા લાગ્યા કે-આ હાતન જ સરગવાનું શાક મોટું લાગ્યું હતું. ચોજા શિષ્યોપ તનુ દુષ્ટ યતન જાણી ગચ્છમાથી કાઢી મૂક્યા.

કોઈ એક સાધુ પાસે સારી મુદપતિ આવી. ગુરુપ તની પાસેથી ત લઈ લીધી પડેલે તેને અત્યંત ક્રોધ થઈ ગયો. ગુરુપ તને પાઢી દેવા માઢી પણ તણ તે લીધી નહીં અને મનમા ઢસ રાજ્યો પકડા. યાજા શિષ્યા આગાપાછા ગયા હતા તવામા જાગ જાઈને તેને ગુસ્સું મટુંડવામ્યુ. ગુરુપ પણ તનુ મટુંડ પકડ્યું છેવટે ઘન મૃત્યુ પામ્યા. આવા દુષ્ટ ચલ્લાન કદાપિ પાસે ન રાજ્યો.

કાંઈ એક સાધુ સુર્વાસ્ત થયા પછી પણ ચક્ષુ સીવવા લાગ્યા ત્યારે ગુરુપ વેને કહ્યું કે-કે ઉત્તુક (શૂચક)! શુ તુ અત્યારે પણ દેલે છે? શિષ્ય પ્રાધા થયો અને કહ્યું કે-મને આમ કદનારના થ ને આજ હુ કાઢી નાલીશ. મય પામી ગુરુ અ-ય ગચ્છમા જતા રહ્યા અને ત્યાં અજાણ જગીકારી કાલધર્મ પામ્યા. ક્રોધો શિષ્ય પણ ત ગચ્છમા ગયા અને ગુરુ સવધી પૂછ્યા કરી. ચોજા સાધુઆપ જાણ્યું કે-આ ત જ દુષ્ટ શિષ્ય હશે. તેઓપ તને ગુરુને પરચલ ત સ્થલ યતાયુ અને ગુન રીતે ત શુ કરે છે ત જાણ તા ત દુષ્ટ શિષ્યે પાતાના રજાદરજમાથી લોડાનુ ચપ્પુ (ધાકું) કાઢી ગુરુનો જાને આજા કોડા નાલી. સાધુઆપ તને ગચ્છવહાર કાઢી મૂક્યો.

એક સાધુને ગોચરામા શિશ્વરણ મળ્યું. ઉપામયે આપ, આચારધર્મ મુજબ ગુરુને યતાયતા ત સર્વ પી ગયા પડેલે શિષ્ય રોષી થનીને પરચર લઈને ગુરુને મારવા આમ્યો. ચોજા શિષ્યોપ તેને ધાર્યો તો પણ તેના ક્રોધ જાણત ન થયો,

गुरु भगवन् स्थीकारो, कालधर्म पाप्मा शिष्यो तेने परठवी आन्या घाद जे ठकाणे गुरुने परठया हता त्या आगळ ते दुष्ट शिष्य गया अने गुरुना देहने बहार काढो पत्थरा मार्या तयारे न तन आत्मामा शांति धर आ प्रकारना शिष्यो दशमा पाराचित प्रायश्चित्त योग्य छे

हये माना-रूपा विगरेना परिग्रह विनाना गच्छने सुगच्छ वणधता कहे छे व-

जत्थ हिरण्यसुवण्णे, धणधण्णे कंसतंवफलिहाण ।

सयणाण आसणाण य, झुसिराण चैव परिभोगो ॥८८॥

जत्थ य वारडियाणं, तत्तडिआण च तह य परिभोगो ।

मुत्तु सुक्किलवत्थ, का मेरा तत्थ गच्छम्मि ? ॥ ८९ ॥

जत्थ हिरण्यसुवण्ण, हत्थेण पराणंगं पि नो छिप्पे ।

कारणसमप्पिय पि हु, निभिसखणद्वपि त गच्छम्म ॥९०॥

[यत्र हिरण्यसुवर्णयो-धनधान्ययो. कास्यताम्रस्फटिकानाम् ।

शयनानामासनानाञ्च, शुषिराणा चैव परिभोगः ॥ ८८ ॥

यत्र च रक्तवस्त्राणा, नीलपीतादिरङ्गितवस्त्राणाञ्च परिभोगः ।

मुक्त्वा शुक्ल वस्त्र, का मर्यादा तत्र गच्छे ? ॥ ८९ ॥

यत्र हिरण्यसुवर्णं, हस्तेन परकीयेऽपि न स्पृशेत् ।

कारणसमर्पितेऽपि ह्य, निमेषक्षणार्थं न गच्छ. ॥ ९० ॥]

गाथार्थ—जे गच्छमा सेनानो, रूपानो, धननो, धान्यनो, कासा तेम ज तावाना पात्रोनो, स्फटिक रत्नमय भाजनोनो, खाट पलंग आदि शयनीयनो, बेसवानो खुरशी, माची आदि आसननो तेम ज सञ्छिद्र(पोला) पीठ फलकनो उपभोग कायम करवामा आरतो होय तम ज मुनिने योग्य श्वेत वस्त्रनो त्याग करीने राता, लीला के पीछा वस्त्रोनो उपभोग करातो होय ते गच्छने मर्यादावाळो क्याथी कही दृकाय ? वळी जे गच्छना साधुने भय के स्नेहादिकना कारणे कोई गृहस्थ सोलु, रूष्टु अर्पण करे छता पण साधु अर्धनिमेष मात्र समय पर्यन्त पण तेने हाथवती स्पर्शे नहीं ते गच्छ ज प्रमाण जाणनो,

વિવેચન—હિરણ્ય શબ્દનો અર્થ રૂપુ અથવા નદી ઘડેલું સોનું થાય અને સુવર્ણનો અર્થ ઘડેલું સોનું થાય છે. ઘન પટલે રાકડ રૂપિયા, સાનામદાર, માણિક્ય પ્રમુલ્ક ધાન્ય ચોવીશ પ્રકારના છે, તે આ પ્રમાણે-૧ વધ, ૨ ગાધૂમ (પટ), ૩ શાઝ ॥ મીદિ-જુદો જુદો માતના ચોલા, ૪ સાઠી ધાવલ, ૬ કોપ્રયા, ૭ જુથાર, ૮ વાગ-મોટા શરાની, ૯ રાલગ-નાના શરાની, ૧૦ તલ, ૧૧ મગ, ૧૨ અદદ, ૧૩ અયસિ-અમાકુરી, ૧૪ વાઝા ચળા, ૧૫ તિડડા-વાવરા, ૧૬ વાલ, ૧૭ મઠ, ૧૮ મોટા ચાવલ, ૧૯ યટો, ૨૦ મસુર, ૨૧ મુર, ૨૨ વઝી, ૨૩ ધાળા અને ૨૪ ગાઝ પ્રયત્ન ચળા (વાવલી ચળા) પ્રયાતરમા ધાન્ય-સરવા તથા નામમા કેરફાર જાણાય છે. વાસાના પાત્ર-વાઝી, વાઝા, વાટકા વિગરે, પ્રાચીના પાત્ર-કમદલુ વઝીશ વિગરે-આવા પ્રકારના પરિપ્રદના ત્યાગગાઝા સાધુઓ જે ગચ્છમા દ્વાર તન સુગચ્છ જાણનાં મીનિશીયસૂત્રના અગિયારમા ઉદ્દેશમા અદાર પ્રકારના પ્રાચીના ત્યાગ ઉપદિશ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-૧ લાદાના, ૨ વાસાના, ૩ પ્રાચીના, ૪ તરયાના, ૫ સાનાના, ૬ રૂપાના, ૭ સીસાના ૮ કપીરના, ૯ હીરપુટ (લાદપુટ), ૧૦ મળિના, ૧૧ વાથના, ૧૨ શસ્ત્રના, ૧૩ રીંગડાના, ૧૪ દાતના, ૧૫ ચલ પટલ નમ્ર પ્રમુલ્કના, ૧૬ પાપાળ-પરધરના, ૧૭ વામઢાના અને ૧૮ વસરતનના-આવા અદાર પ્રકારના પાત્રા પોતે રાખે, યોજા પાસે રક્ષાય અને રાક્ષનારન મારા વદ અથવા પોતે ભાગ્ય, યોજા પાસે ભાગ્યાન અન ભાગ વનારન મળા વદે તન ચારમામ. પ્રાયશ્ચિત્ત લાગ ચઢી જે પાત્રાન લાદાના, પ્રાચીના, વાસાના થાયત્ ઉપર વદ્યા તે અદાર પ્રકારના અધનથી વાપ્યા દાય તથા વાઘુના પાત્રન પાતે રાખે, વાઝા પાસે રક્ષાય અને રાક્ષનારની અનુમાદના કરે તેન પળ ચારમામી પ્રાયશ્ચિત્ત લાગ.

માઘી, હિંદાઝા પ્રમુલ્ક આસનાં પણ યજ્ઞવા કારણ વ તની પ્રતિષ્ઠના વરાવર વદ શક્તી મળા મલ્લમા જ 'વેષ' શબ્દ મૂક્યા છે ॥ ગાઘી, તાંક્યા, ગાલમશુરિયા વિગર વામઢા અન પાઝા શયનાદિક સૂચવારા છે, તેના પણ નિયમ સમજવા.

લાલ, પાઝા વ લાલ વલ સાધુન પદરવા કલ પ્રયત્ન ચલ ન દેહ કપર ધારણ કરવા ૧ આચારાગ, ૨ ઉત્તરાખ્યચન, ૩ વલ્લપુત્ર ટોકા, ૪ વલ્લપુત્ર જૂળો અને ૫ નિશાય સૂત્ર મૂલ તમન જૂળામા પ્રયત્ન ચલનુ પ્રતિપાદન કરલ છે. કારણ વ યોજા વિવિધ રંગાવાઝા વલ્લમા મર્યાદા સચવાતી નથી.

ઊપર આપણ જાણ ગયા કે રંગલ ચલ પણ સાધુ ન રાખો શક તો પછો સુવર્ણ વ રૂપુ પાસે રાક્ષવાનાં વાત સમયાં જ વમ શવ ! સિદ્ધાંતકાર વદ છે વ-કાઈ પણ ગમીર કારણ ઉપસ્થિત થયે હલ વાઈ ગૃહસ્થ, સાધુ પાસે સાધુ-રૂપુ મૂકવા આવ તો પણ તન અર્ધનિમષ જટલા સમય પૂરતુ પણ પ્રદાન ન કરતુ ૩૭

આસ મીંચાન ઉઘાઢીય તેટલા સમયને નિમેષ કહેવામા આવે છે આટલા સૂક્ષ્મકાલ પય ત પળ જેના નિષેધ કર્યો છે તેના સસર્ગની તા કયા ન શમાટ કરવી ? શાસ્ત્રજારે આ મધ્યમા અપવાદ માગ પણ દર્શાવ્યા છે ધીનિશાચસૂત્રમા પરિગ્રહના અધિકાર છે ત્યાં દર્શાવ્યું છે કે—“ગિલાણમગીકૃત્ય ધેજ્ઞદ્વતાય દિરણ્ણપિ મેળ્હેડજા ડરાલસ્યાપવાદ, વિસે કળર્ગ તિ વિપગ્ગસ્તસ્ય કનરુ-સુરણે ત ઘેતુ ઘસિરુણ વિસણિમધાયણદ્વા તસ્સ પાળં દિજ્જતિ, અતો ગિલાણદ્વા ડરા લિયગ્ગહણ મરેજ્જ ચિ ॥” ગ્લાન સાધુના ઉપચારના માટે, બેચન આપવા માટે અને વાદ સાધુન વિસ્ફાટક યુદ્ધ હાથ રવાને સાનુ ઘસીન પાયા માટે ઉપદાગમા લેતું પહે તટલા સમય સાનુ ગ્રહણ કરે પરન્તુ કાર્ય પરિપૂર્ણ થયે અર્ધ નિમેષ માત્ર સમય પર્યન્ત પાસે રાહો શકાય મઠાં

આ ગ્રણ ગાથામા ધન, ધાન્ય વિગરન જગતો જે પ્રયાદા થતાયા છે ત મયાદા ને માવય-પાલે ત જ સુગચ્છ કહેવાય હવ માવયા સવધી ગચ્છમયાદા યળય છે-

જતથ ચ અજ્જાલક્ક, પઠિગ્ગહમાઈવિ વિત્તિહસુવગરણમ્ ।

પરિભુજ્ઞહ સાહૂઈ, ત ગોયમ ! કેરિસ ગચ્છમ્ ? ॥ ૧૧ ॥

[યત્ર ચાર્યાલબ્ધ, પતદ્ગ્રહણયપિ વિવિધસુપકરણમ્ ।

પરિભુજ્યતે સાધુનિઃ, સ ગૌતમ ! કીદશો ગચ્છ ? ॥ ૧૧ ॥]

ગાયાર્થ—જે ગચ્છમા સાધ્વીઓએ મેઢવેલ પાત્રાદિક ઉપકરણોનો સાધુ ઓ વગરકારણે ઉપભોગ કરતા ક્ષેપ તેને હે ગૌતમ ! કેવો ગચ્છ કહેવો ? અર્થાત્ તે સુગચ્છ નથી જ.

વિવેચન—સાધ્વીય આનેલ પાત્રાદિક ઉપકરણો પણ સાધુય સ્વીકારવાના નિષેધ છે તા પછા તના લાવેલ આહાર તા કમ ન વળ્ણી શય ? ધીરતિશીત કલ્પમા કથુ ■ જે—“ગુરુડગ્ગહિઅપઠિલેહે, છપ્પદ્વઅસોઠિકમિ તદગ્ગહણે । લહુયા ગુરુગજ્જાણ, સયમેવ ય વત્થપાયમહે ॥૧॥” ગુરુની ઉપધિ પઠિલેહ નહીં, તમા જૂ વિગરેતો તપાસ ન કરે તા લઘુચારમાત્રો દ્વદ્વ આવે અને ગૃહસ્થ પાસે વછ, પાત્રાદિક ગ્રહણ કરે તા ચારમાત્રો ગુરુદ્વ લાગ સાધ્વીન ગૃહસ્થ પાસેથી વછાદિક ગ્રહણ કરતા કયા કયા દોષો ઉદ્ભવ ત જનાવતા કહે ■ જે—સાધ્વીને ય પ્રમાણ ગ્રહણ કરતો વાઈ વ્રતન પ્રાચક ગ્રુપ તા મિધ્યારત્વો થને, વલ્લો ‘સાધ્વીઓ તા પાત્રાદિકના મિમ્મી માહુ લે છે’ તથા શકા કારન ઉપજે, સ્ત્રીજાતિ સ્વભાવથી વચ્છ હાય છે તથી તેનો સાધે મૈથુન-સેવનની રચ્છાથી ગૃહસ્થ વછ-પાત્રાદિક વહારાયે અને જો તના

જુલ્હાનો અનાદર થાય તો ઝોકમા દાસી વરે, વહી છોજાતિનુ મરથ (ધેવ) અહપ હાય છે પટલે સારા ધણાદિક્થી નોભાડ જાય છે અને તેને અંગે અકાય કરવા પ્રેરાય છે વહી રૂપવતી માધ્વીને જોને મોહ પામેલ કોડ ગૃહસ્થ ધર્મીકરણદ્વારા તેને વ્યામોહ પણ પમાડે-દર્યાદિક્ અનેક કારણોથી શાસ્ત્રવારે માધ્વીને ધણ-પાત્રાદિક્ પ્રદાન કરવાનો નિષેધ કરમાય્યો છે

માધ્વીને ધણાદિક્ તો જોડપણ, તો તેમને કયાથી મેલવયા ? તે પ્રશ્નના જવાબમા જણાવયામા આવે છે કે-તેને પોતાની જરૂરિયાત પોતાના આચાર્યને જણાવવી અને આચાર્ય પણ વિધિપૂર્વક સાધ્વીને આપે તે વિધિ કઈ છે ? તે જણાવતા કહે છે કે-આચાર્ય માધ્વીને યોગ્ય ઉપધિ મળાવીન માન દિયમ પોતાની પાસે રાતે, વાદ વસ્તુ કરીને સ્થવિરાને પહેરાવે અને ચિત્તાર ન થાય તો છુદ્દર ધર્મી પરીક્ષા કરીને તે ઉપધિ પ્રવત્તનીને આપે અને તે પણ યોગ્ય વિધિપુરસ્કર માધ્વીને આપે જો પરીક્ષા કર્યા વિના ઉપધિ આપે અગર તો મીથેમીધા માધ્વાને આપે તો આચાર્યને ચારમાસી ગુરુ પ્રાયશ્ચિત્ત જાને પ્રવત્તનીને સોંપ્યા સિવાય કોઈ સાધ્વીને આચાર્ય મીધા ઉપધિ આદિ આપે તો અર્થ સાધ્વી વિચારે કે-સાધ્વી યુવાન ને રૂપવતી છે તેથી આચાર્ય તેને ધણ-પાત્રાદિક્ મીધા આપ્યા આવી રીતે કુશકા કરવાનુ કારણ મળે ઉપધિ આપવા સવધી વિસ્તૃત અધિકાર ધીનિશીયસૂત્રમા પદરમા ઉદ્દેશાની જૂળિમાં છે

અવધાદમાગ દર્શાયતા કમુ છે કે-સાધુના અમાયમા સાધ્વીય ધણાદિક્ ઉપકરણો પ્રદાન કરવા પણ તેમા સ્થવિરાનો વ્રમ જાણવધો જો સ્થવિરા સાધ્વી ન હોય તો યુવતી માધ્વી અર્થ માધ્વી સાથે જાને આપે આ સવધમા વિશેષ પુષ્ટિ વ્રતા કહે છે કે—

અદ્વિદુહ્મહમેસજ્જ, વલબુદ્ધિવિવદ્ધનપિ પુષ્ટિકરમ્ ।

અજ્જાલદ્ધ મુજ્જઈ, કા મેરા તત્થ ગચ્છમ્મિ ? ॥ ૧૨ ॥

एगो एगित्थिए सद्धिं, जत्थ चिट्ठिज्ज गोयमा । ।

सजइए विसेसेण, निम्मेर त तु भासिमो ॥ १३ ॥

दढचारित्त मुत्तं, आइज्ज मयहर च गुणरासिं ।

इको अज्जावेई, तमणायार न त गच्छम् ॥ १४ ॥

[अतिदुर्लभमैषज्ज, वलबुद्धिविवर्धनमपि पुष्टिकरम् ।

आर्यालब्ध मुज्यते, का मर्यादा तत्र गच्छे ? ॥ १२ ॥

ત્ત્વકાકિલ્ચિયા સાર્થ, યત્ર તિષ્ઠેત્ ગૌતમ ! ।

સંયત્થા વિશેષેણ, નિર્મર્યાદ ત તુ ભાષામતે ॥ ૯૩ ॥

દ્વદ્વારિત્રા નિર્લોભા, આદેયા મહત્તરા ચ ગુણરાશિમ્ ।

ત્ત્વકાકી અધ્યાપયતિ, સોડનાચાર' ન મ ગચ્છ' ॥ ૯૪ ॥

ગાધાર્થ-જે ગચ્છમાં સાધુઓ સાધ્વીજી આળી આપેલ, યત્ર ને મુદ્ધિ વધા
રનારા પુદ્ધિનારક, અતિ દુર્લભ ઔપચ-ભેષનરું મેરન કરતા હોય તે ગચ્છમાં
મર્યાદા ક્યાંથી હોય ? ત્ત્વકાકી સાધુ ત્ત્વકાકી સ્ત્રી અથવા સાધ્વી સાથે રહે તેને
હે ગૌતમ ! અમે વિશેષ પ્રકારે મર્યાદા વિનાનો જ ગચ્છ કહીજ છીજ. વઢી
દ્વદ્વારિત્રા, નિર્લોભી, આદેય વચનવાઢી, મહામતિરત અને ગુણના નિધાન
રૂપ મહત્તરા (સર્વ સાધ્વીઓની સ્વામિની) સાધ્વીને સાધુ ઇરુનો મળાવે તો તે
પણ અનાચાર જ છે.

વિવેચન-પાણુમી ગાધામા માપેલ મેરા શબ્દ દેશી છ અને તેનો અર્થ
મર્યાદા થાય છે જે ગચ્છ મર્યાદાવાઢા ગથી તે તોર્ધનરનો આજ્ઞા પઢાર છે
કુલ્પાપ્ત, કુલ્પિ વધારનાર, શક્તિ-દાતા યલુ ઔપચ પણ જા સાધ્વીથી લખાવેલ
હોય તો સાધુથી વાપરી શકાય નહીં

સાધુને વફલી સ્ત્રી સાથે વાત કરવાનો પણ નિવેધ ક્યાં છે, તો વફલી
સાધ્વી સાથે થામ કે વાર્તાલાપ તો થાયજ ક્યાંથી ? વજાતવાન વધુ તુરી ઘોજ
છે વજાતમા રહેતા વફલીજાના ડાગ-મથ્થા જાવાય છે અને વરસવના વિશેષ
વાતલાપથી મન વલિત થઈ જાય છે વફલી ધેજિજ મહારાજા અને રાજી
વેલળાને મગવાનની વપદામાં જોડેને તેમ જ તેજાના રૂપાદિજના વિચાર કરીને
શ્રીમદ્વાધીર મગવતના સાધુ તથા સાધ્વીય મર્જાતરમા તેવા વવાનુ નિવાણુ કરું દલુ
શ્રીમદ્વાધીર વરમામાગ દલ અને ક્રિયારાત્ર સાધુ-સાધ્વીનુ મન વલિત થઈ ગયું તા
વહી ઘોજા મામાન્ય માધુ થા સાધ્વી માટે તો નુ વદેયુ ! માટેજ શાલ્વજારે
વજાતમા તો સ્ત્રી સાથે વાતલાપ કરનાર સાધુન મર્યાદાહીન અને સાધ્વી સાથે
વામ વરનારને વિશેષ પ્રકારે મર્યાદાહીન વઢલ છે

ચારિત્રના સ્થિર વરિણામવાઢી, સ્પૃહા રહિત, ગુણવાન અને મહત્તરા (સર્વ
સાધ્વીઓની સ્વામિની) વઢને વ્રાત વયેલ વધી વૃદ્ધ સાધ્વી પણ જો સાધુ
વાલે વજાતમા મળવા વેલે તા તે ગચ્છ અનાચારી છે સાધુઓના સમુદમા જે
સ્થાન આચાર્યનુ છે તેનુ જ સ્થાન (પ્રતિષ્ઠા) મહત્તરા(વાચાવાળી)નુ છે મહત્તરા
વઢથી ક્યારે વ્રાત થાય તે સવજમા વધુ છે કે-" સીલત્યા કપકરણા, કુલના
વરિણામિયા ય ગમીરા । ગઢ્યાણુમયા વુઢા, મહત્તરત લઢ્ઢ અજના ॥ ૧ ॥"

શિયલ્લપતી, સુજ્ઞત કરનારો, કુલીન, ઘૃદ્ધા, ગમીર અન્ત કરણયાત્રી, ગચ્છમા માન્ય પયો સાધ્વી મહત્તરા પદને પ્રાપ્ત કરે તે દ્યુ પળ આ સર્વધર્મા વિશેષ ધનન કરતા કહે છે કે—

ઘણગર્જિતહયકુહર-વિજ્ઞુદુર્ગિજ્ઞગૂઢહિયયાઓ ।

અજ્ઞા અવારિયાઓ, ઇત્થીરજ્ઞ ન ત ગચ્છમ્ ॥ ૧૫ ॥

[ઘનગર્જિતહયકુહર-વિજ્ઞુદુર્ગાધ્યગૂઢહિયયા ।

આર્યા અનિવારિતા, સ્ત્રીરાજ્ય ન મ ગચ્છઃ ॥ ૧૫ ॥]

ગાથાર્થ—મેઘનો ગર્જાગ્નિ, અશ્વનાં ઉદરમા રહેલો વાયુ અને વીજળીના ચમકારની જેમ જેમના હૃદય કલ્પી ન થયાય એવી સાધ્વીઓ જ્યાં સ્પેષ્ટતા મુજબ ગમનાગમન કરે તે સ્ત્રીરાજ્ય છે પણ ગચ્છ નથી

વિરેચન—મેઘ ગર્જે ત્યારે નિર્ગિત ન કહી શકાય કે—આ ધરમશે કે નહીં થરતે કલ્પી ધોડા દાઢે ત્યારે તેના પેટમા એક પ્રદેશમા સમૃદ્ધિમય વાયુ ઉપજે છે અને તથી તેના ઉદરમાં ચાલ-ચાલ પલા અવાજ થાય છે પણ તે માત્રમ પહતો નથી કલ્પિકાલસર્વજ્ઞ શ્રીમદ દેવચન્દ્રાચાર્યે પરિશિષ્ટ પવમા કહ્યું છે કે—
“દ્યૌ ચ સ્પર્શકારોઽપિ, ચરિત યોપિતામહો ! । અશ્વના કુહકારાય-મિત્ર કો વેતુમીશ્વરઃ ॥ ૧ ॥” જ્ઞાતા પણ સાનો જોતું ચરિત્ર અને અશ્વના ઉદરમાં થતો ‘કુહક’ પણ શબ્દ જાણવાને કાળ નમર્યે છે ? અર્થાત્ તે નર્મ જાણી શકાતા જ નથી યદ્દાં કદરુતુ તત્ત્વર્થે ય દુઃસ્ત્રી ય કવરુતા કરદિયા છે તેના સ્વભાવ ચાલુ દાવાયા તેનું હૃદય ન કલ્પી શકાય તત્તુ હાય છે આવી છત્રીઓ (સાધ્વીઓ) જે ગચ્છમા અકુશ ધિના થતતી હોય ત ગચ્છને ગચ્છ ન કહેવાય પણ ત્રિવારાજ્ય જ કહી શકાય લૌકિક શાસ્ત્રમા પણ છત્રી-ચરિત્ર મધ્યધી કહ્યું છે કે—

અશ્વપ્લુત માધવગર્જિત ચ, છત્રીનાં ચરિત્ર ભવિતવ્યતા ચ ।

અર્પણ ચાપ્યતિર્પણઞ્ચ, દેવા ન જાનન્તિ કુતો મનુષ્યાઃ ? ॥ ૧ ॥

જલમજ્જે મચ્છપય, આગાસે પક્ષિપયાણ પયપતિ ।

મહિલાણ દિયયમગ્નો, તિન્નિરિ લોએ ન દીસન્તિ ॥ ૨ ॥

યદિ સ્થિરા મનેદ્વિધુત્, તિષ્ઠતિ યદિ વાયવઃ ।

દૈવાત્ તથાપિ નારીનાં, ન સ્યેન્ના સ્થીયતે મનઃ ॥ ૩ ॥

પાંદાના પેટમા ચાલ-ચાલ પલા થતા ધ્વનિ, નાજતા મેઘ ધર્પશે કે વમ ? છત્રીનું ચરિત્ર ભવિષ્યમા શુ થવાનું છે અને શુ થવાનું નથી ? આ યાત દેવો

પણ જ્ઞાની શક્તિ નથી તો પછી મનુષ્યોની શક્તિ કઈ ગણત્રીમાં? જલમાં માછલાનો પગ, આકાશમાં ઉડતા પશુઓના પગનો પછિ તેમજ સ્ત્રીનું હૃદય-આવ્રણ યાના અગતમાં દેખી શકાતા નથી કદાચ દેવધોગથી ધોજાઈ સ્થિર થતો સાય, પથનો પણ પદ્મ અગ્રમાં રહે પરંતુ સ્ત્રીનું મન તો કદાપિ સ્થિર રહે જ નહીં

માધ્વી પણ સ્ત્રીજાતિ જ છે તેથી તે પણ ચપલ ને ચચલ મનવાળી હોય છે જો તેને લગામ ઝિનાના અશ્વનો માફક છૂનો મુકવામાં આવે તો તે કશ્ચપાળ સાધવાને થકલે ઉજડુ હાનિકાર જ થતન આચરે 'ૐ સ્ત્રીજાતિને પેટના અકુશનો જરૂર છે તે મીચેતા સ્ત્રીકથી ઘરાઘર સ્પષ્ટ સમજાશે વધુ છે કે—

“ પિતા રક્ષતિ કૌમારે, મતી રક્ષતિ યૌવને । પુત્રસ્તુ સ્વધિરે ભાવે, ન સ્ત્રી સ્વાતન્ત્ર્યમર્હતિ ॥૧૧॥ ” ગાલધયમાં કુમારો હોય ત્યાં સુધી સ્ત્રીનું રક્ષણ પિતા કરે છે, યાદ યુવતી યાય ત્યારે ધનો પોષણ કરે અને વૃદ્ધા યાય ત્યારે પુત્રા દિકા તેનું રક્ષણ કરે, પણ સ્ત્રી સ્વતંત્ર ન રહે સ્ત્રીનું ચિત્ત થકલુ હુટ દોષ છે તે વિષયમાં દેવતીનું વૃતાન્ત સારા પ્રકાશ પેંકે છે—

સ્વેતીનું દુષ્ટાન્ત—

રાજગૃહી નગરીમાં પ્રજિક રાજા રાજ્ય કરતા હતા નગરનો બહાર ગુણશીલ નામના ધનુ મંદિર હતુ તે નગરીમાં મહાશતક નામના ધનાઢ્ય ગાયાપતિ થનતા હતા તેના આઠ ક્રોડ મોનેયા મહારમાં હતા, આઠ ક્રોડ વ્યાપારમાં હતા અને આઠ કરોડ સાનેયાનું ઘરેણુ હતુ આ ઉપરાંત દશ-દશ હજાર ગાયોનું એક ગોકુલ પણ આઠ ગોકુલ થકલે પશી હજાર ગાયાનો તે સ્વામી હતો તેને તેર પત્નીઓ હતી તેમાં સ્વતી મોટી હતી સ્વતી પાતાના પિયરથી આઠ ક્રોડ સોનેયા અને આઠ ગોકુલ કમ્પાશનમાં લાવી હતી ક્યારે ધાકાનો ધારે પત્નીઓ એક એક ક્રોડ સોનેયા અને એક-એક ગોકુલ લાવી હતી આ રીતે મહાશતકની સપત્તિ અને પ્રજિક અઢઢક હતો

મગધાન મહાવીર વિહાર કરતા કરતા રાજગૃહીના ગુણશીલ ઉચાનમાં સમઘસર્યા સય લાકોની સાથે મહાશતક પણ ધનાર્થ થયો પ્રમુનો અમૃતમય દેશના સામઢી સમસ્ત પપદા આનંદિત થની સર્વ પોતપોતાને સ્થાને ગયા યાદ મહાશતકે પરમાત્માને વિકાસિ કરી કે-હે પ્રભો ! હુ પચમદ્વાવ્રતરૂપ સય વિરતિ પ્રદહન કરવા અશક્ત છુ પરંતુ મને સમક્ષિતમૂલ શ્રાવકના ઘાર વ્રતરૂપ ધર્મ ઉચ્ચરાવા મગધતે કહુ કે-‘ધર્મસ્ય ત્વરિતા ગતિ.’ ધમના સારા કાયમાં કદાપિ ઢીલ ન કરશી મહાશતક શ્રાવકના પ્રતો અગીકાર કર્યા આજદ શ્રાવક કરતા વિશેષ એ પ્રદહન કર્યુ કે-વાવોશ ક્રોડ સોનેયા ઉપરાંત સપત્તિ વધે તો તેની ધમમાગમાં વ્યય કરવા અને પ્રતિદિન વ્યાપાર કરતા કે કાસાના પાત્ર ભરાય તેટલુ રૂપુ ઉપાગન યાય સ્વારચાદ વ્યાપારનો ત્યાગ કરવા તેમ જ દેવતી આદિ

તેર છોયો ઉપરાતનો પળ ત્યાગ ધીમે ધીમે મહાશતક કોષાઝીવાદિય નય તરવના જ્ઞાતા થયા મહાધીર ભગવત પળ અન્યથા વિહાર કરી ગયા.

પ્રકદા રાત્રિસમયે રેવતી જાગૃત થઈ ગઈ અને કુદુમ્બ સવધી વિચારણા કરવા લાગી તેવામા તેન વિચાર આવ્યો કે-આટલી વધી સમ્પત્તિ અને ઋદ્ધિ હાથા છતાં હું મહાશતક સાથે થયેલ ભોગવિલાસા માગતી શક્તી નથી ઘટ્ટી મારી શક્યા અતરાયભૂત (ધનમા આવે) કે માટે તેને અગ્નિના ઉપદ્રવથી, શસ્ત્રપ્રહારથી કે વિષપ્રયાગથી મારી નાંખું આ પ્રમાણે દૃઢ વિચાર કરી પોતાની શક્તિના છિદ્રા નાંખા લાગી તમા ઘટ્ટ પરસ્પર અંતર પડાથી રંચતીપછ શક્તિને શસ્ત્રપ્રહારથી અને છુને ફર આપીને મારી નાંખી તના ચાર માઢ સાંપેના અને ચાર ગાકુત્રાપણ પાત લઈ લીધા

યાદ રેવતી મહાશતક સાથે થયેલ ભોગ ભોગવ્યા લાગી વિશેષ ભોગ ભોગવવાનો છાલસાથો તે માસલાલુપી થઈ અને પ્રતિદિન તલેલા, અગ્નિમા શેકલા વિગરે પ્રધારના માસ લાંબા લાગા માસનો સાથ મદિરાનું ધ્વસન પણ થયું

પ્રકદા રાત્રિગૃહો નગરીમા પડના દિવસામા અમારા પદદ વાળા પડલે રેવતાન માસન માટે મુરજી ઝંખી થઈ રાજાજાનું ઝંખન થાય તો શિખાપાત્ર થવાય પડલ માસના અમાવસા રેવતીપ પોતાના ગાકુલના માણસને બાલાવાન કશું કે-તારે હમેશાં વે પાછલાઝાને મારીને તેનું માસ મન માકલાવડું આ પ્રમાણે આવર્તા માસન શેકીને, તલ્લીને રેવતી પ્રતિદિન લાંબા લાગી

મહાશતક આવક પ્રત-પાલન કરતા ચૌદ વધ વ્યતીત કર્યા પ્રકદા પાછલા રાત્રે ધન-જાગરિકામા વિચાર કર્યા કે-ગૃહધ્યવસ્થામા મેં આટલા વર્ષા ગાળ્યા, હથે તો માત ફાલ પુત્રન સઽ કારભાર સાંપી હું આવકની પ્રતિમા ધારણ કરું માત ફાલમા કુદુમ્બામનન જમાડા, પુત્રન ખાર સાંપા, જિનશ્વરે વહેલ ધન અગાકાર કરાને તેણે પૌપધશાળામા ઘાસ કર્યા આ અવસર માસ તથા મદિરાથી મદા-મસ વનજ રેવતી પોતાના વશ છૂટા ચૂકા, આટળાના છેડામા આવાપાછા કરતી પૌપધશાળામા જ્યાં મહાશતક ચડા ■ ત્યાં આવાન વહવા લાગી કે-હ આવક ! તું ચારિત્ર ધર્મના ફૂલો કર છે, પુ ય વાધે છે, માક્ષની વાછા કરે છે પણ તે ધન, પુણ્ય, રૂઝગ અને માક્ષ વિગર શું છે ? ધન કરાને દયલાજ મવાની તારી શ્રવના છે પણ મારો સાથ થયેલ ભોગ-વિલાસા ભોગવ તો દયલાકનું સુધ તો અહોં જ તેન દશાનું માક્ષમા તો છો નથી, અને છો વિનાનું સુધ કયું ? ઘટ્ટા પરલોચ વાળે જાયા છે ! માટે મારો સાથે મનગમતા વિષયસુદ્ધા ભોગવ રેવતીના આવા વસ્તુદાયક વચન સામંભળવા છતાં મહાશતક અંશ માત્ર ચલાયમાન ન થયા ત્યારે રેવતી જાણી આવી હતો તથી ઘાલો ગઈ

યાદ મહાશતક આવક વ્રમશ આવકના અગિયારે પદિમા વહન કરી પદલો પ્રતિમા-જિન ધર્મને વિષ રૂધિ, મિષ્યાત્વના ત્યાગ, પોષદ્ધ કે ઉપવાસ

विगेरे न करे परन्तु समकित रूढी रीत पाळे बीजो त्याग न करे बीजी प्रतिमा-समकित हाथ, भावकना बार घतो रूढी रीते पाळे पण सामायिक तथा देशाध्यामिक न करे बीजो-मर्थ प्रकारे समकित पाळे, भावकना बार घता पाळे, सामायिक तम न देशाध्यामिक करे परन्तु आठम, चौदश, पूनम व प्रमायास्याने दिवसे पाषड न करे चाथी-समकित, बार घत, सामायिक विगेरे करे, आठम-चौदश विगेरे दिवसान विष पाषड करे परन्तु रात्रिने विषे काउस्मग्यान कर पाषमी-चाथीमा दशाभ्या प्रमाणे स५ विषा घरे, उपरात रात्रिभाताना त्याग कर, रात्रिप्रतिमा करे-काउस्मग करे, स्नान न करे, रात्रि भोजन न करे, चोतियु माकळु पहेरे, दिवसे ब्रह्मच५ पाळे, रात्रिष भाग-प्रमाण करे-आ प्रमाण जघम्यथी एक, वे क व्रण दिवस अने उत्कृष्टथी पाच मास पयस्त विचरे छट्टी-पाषमीमा दशाभ्या उपरात रात्रिमथुनना पण त्याग कर, परन्तु सचित्तना त्याग न हाथ आ प्रमाण जघम्यथी एक, वे क व्रण दिवस अने उत्कृष्टथी ॥ मास पय त विचरे सातमा-छट्टीमा दशाभ्या उपरात सचित्तना त्यागा होय परन्तु आरम्भना त्याग न कर, आ प्रमाणे जघम्यथी एक, वे क व्रण दिवस अने उत्कृष्टथी मास मास पयस्त विचरे आठमी-सातमामा दशाभ्या उपरात पात आरम्भ न करे परन्तु बीजा पास करावचाना त्याग नथी-आ प्रमाण जघम्यथी एक, वे क व्रण दिवस अने उत्कृष्टथी आठ मास पयस्त विचरे नवमी-आठमीमा दशाभ्या उपरात पाता१ अथ पण बीजा पास आरम्भ १ कराव पण याता काई पातान अथ आरम्भ करता हाथ ता तना त्याग नथी-आ प्रमाणे जघम्यथी एक, वे क व्रण दिवस अने उत्कृष्टथी १५ मास पय त विचरे दशमी-नवमीमा दशाभ्या उपरात पातान अथ करेल भाजनना त्याग कर, मस्तक भुडाय, चाटा रखाय, काई पस्तु माटे पुत्रादक पूछ तांय अक्षर-हा फ ना वहे साणता हाय ता हा वद अने न जाणता हाय ता ना वद-आ प्रमाणे जघम्यथी एक, वे क व्रण दिवस अने उत्कृष्टथी दश मास पयस्त विचरे अगियारमी-दशमीमा दशाभ्या उपरात मस्तक भुडाय व लाव कर, साधुनी जेम वष अने पात्रादिक राखे तम राखे, साधुना माफक श्यांसमितिपूर्वक चाले, गाचरी अर्थे गृहस्थन घर जाय त्पार भात १ दाळ रधाई गवा हाय तो वन कल्प, भात रधाईन उतरी गवा हाय अने दाळन उतरवाना बार हाय ता मात कल्प गृहस्थना घरमा नहने वहे छ क-हु भावकनी पढिमा अंगीकार करेला भावक १५ माटे मन भिक्षा आपा आ प्रमाण मार्गमा विचरता पण काई प्रश्न कर वे-तमी कोण छो ? ता वद क-हु पढिमान वदत करनारा भावक १५ आ प्रमाण जघम्यथी एक, वे क व्रण दिवस अने उत्कृष्टथी अगियार मास पयस्त विचरे आ यावत काई प्रश्न कर क-तो पछो तमा साधु कम थई जता नथी ? कारण के छळो अगियारमी पांडमामा ता साधुना जथी न भाचरणा ॥ आ प्रश्नना खुलासा प छे के-दजो स्वजनवर्गनी स्नेह वृत्ता नथी पटले सव

વિરતિ ન પ્રદી શક મહાશતક બ્રાહ્મણે આ અગિયારે પ્રતિમાનુ વહન કર્યું અને તપશ્ચર્યાદિવને કારણ તેનો દેહ દુચ્છલ યમો ગયો છાહી તથા માંસ સુવાઈ ગયા અને નાહીમા શ્વાસમાત્ર રહ્યો આ પ્રમાણે કાષાકષ્ટ સહન કરતા પશ્ચદા પાછલી રાત્રિમા ધર્મ-જાગરણ કરતા તેને વિચાર ઉદ્ભવ્યા કે-દેહ દુચ્છલ થયો છે, જોહી-માંસ ક્ષોણ થઈ ગયા છે અને નાહીમા શ્વાસ છે તો હું અનશન સ્વી કાઠ યાદ ચાર આહારના ત્યાગપૂર્વકનું અનશન સ્વીકારી વિચરતા તેમને શુભ અધ્યયસાધાને અને અધધિજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું પર્ષદિશામા લવણસમુદ્રના હજાર યોજન, દક્ષિણ અને પશ્ચિમ દિશામા પણ હજાર-હજાર યોજન પદમ્ભ અને ઉત્તર દિશામા પુલ્હદિમત્ત પર્વત પશ્ચત્ત જાળવા-દેશવા લામ્યા ઋષ્યદિશામા સૌધમ દેવલોક પયત્ત અને અધોલોકમા રત્નપ્રમા નારકીના લોલુપ નામના પાથદામા ચારાણી હજાર ઘવના આયુષ્ય પ્રમાણને જાળવા-દેશવા લામ્યા

પશ્ચદા મહાશતક પાતાની પૌપધશાલ્કામાં છ તેવામાં રેવતી પૂર્વની માફક મદિરા-મસ્ત ઘનાને તમની પાસે આવી અને વેશ છૂટા મૂકી, બોલવાનું વલ્લ આર્યુ-પાહુ કરતી, હાથભાથ દર્શાવતી વિપયસેવન માટે યાચના કરવા લાગી રેવતીપ પક્ક ચાર, ત્રીજી ચાર અને ત્રીજી ચાર પણ પ જ પ્રમાણે વધુ પટલે મહાશતકને માથ ઉદ્ભવ્યો અને અર્વાધિજ્ઞાનથી જોઈ તેને વધુ કે-“હે રેવતી ! તારા અદ્યત્ત અને કુદ્ધ આશરણથી હું આજયો સાતમી રાત્રિય અલ્પસ રાગની વ્યાધિથી મૃત્યુ પામી, રત્નપ્રમા નારકીના લોલુપ નામના પાથદામાં ચારાણી હજારના આયુષ્યપાઠા નારકા તરીકે ઉપજીશ ” મહાશતકના આવા કઠોર ઘવન સામલ્લતા જ રેવતીને માન આપ્યું તેન જણાયું કે-મહાશતક મારા ઊપર કટપો છ અને મને ધીરે ધીરે મારી નાશશે યલ્લો મને કાપ લીધો છ તા માઠ હવં છુ થશે ? યમ ભવપ્રાત્ત યતી પીતાના આવાસે ગઈ અને આત્મજ્ઞાનના યોગથી પ્રતિદિન દુરયા છાગી તેન પરિણામે તેને અલ્પસ નામના વ્યાધિ થયા અને ધરાધર સાતમે દિવસે મૃત્યુ પામી નારકીમા ગઈ

આ વાજુ પૃથ્વી ઊપર ઉપકાર કરતા કરતા ભગવત શ્રીમદ્દાવીરસ્વામી તે નગરીમાં સમવસર્યા પપદા પક્ષ થઈ અને ભગવતે ઉપદેશ આપ્યો પપદાના વિસજન બાદ ભગવત ગૌતમસ્વામાન કહ્યું કે-હે ગૌતમ ! આ નગરીમા મહા શતક બ્રાહ્મક અનશન સ્વીકારીને પાતાની પૌપધશાલ્કામાં રહેલ છ તને પાતાની પરતી રેવતીને કઠોર ઘવન વધુ હતું. અનશન સ્વીકાર્યા પછી સાચુ હાય તા પણ અનિદ્ર અને અમિય ઘવના કોઈને પણ ન કહેવા જાઈપ, મોઢ પણ ન કર્યો ઘટે, માટ તમે તેમની પાસે જાઓ અને પ્રાયશ્ચિત્ત આપી તની શુદ્ધિ કરો ભગવતનું ઘવન સ્વીકારી ગૌતમસ્વામી મહાશતકની પૌપધશાલ્કા તરફ જાહયા ગૌતમસ્વામીને આપતા જોઈ મહાશતક બ્રાહ્મક અતીથ આનંદિત થયો બાદ ગૌતમસ્વામીપ ભગવતે કહેલ સર્વ વૃત્તાંત જણાવીને તમને આલાયના આપી રેલ

ધીમ થય પર્યંત ધમનાપાસકપણુ ધારણ કરી, છેલ્લે સાઠ ટકમી માર
જાતિક સલેસના સ્થોકારી, કાઢધર્મ પામી સૌધર્મ દેવલોકમા મહાવહિસ
નામના વિમાનમા ચાર પલ્લાપમને આડલે દેવ થયો યાદ દયાથી વ્યયો, મહા
વિદેહ ક્ષેત્રમા ઉત્પન્ન થઈ મોઝો જશે આ કથાનો સારાશ પછ વે-છોનાતિના
સ્વભાવ જ ક્ષણ હાય છ માટ સાખીના સસર્ગ ન કરવા તેમજ તેની પાસે વેસથુ
નહિ છો-ચરિત્ર માટે પાતાલસુદરીનું કપાનક પણ યોધક છે, જે નીચે પ્રમાણે-
પાતાલસુદરીની રસિક કથા—

વિશાલાપુરીના જયતસેન રાજાએ પચ્ચા ગર્વથી પાતાના સમાજનોતે પૂછ્યું
કે-વધી કાફ વઢા વાકો છ જેમા હુ ત્રિપુજ ન દાઉ ! રાજસમાર્મ 'દાજી દા'
કહેવાયાઢા ઘણા હતા છતા પદ સત્વશાલી પુરવે જણાવ્યું કે—રાજન ! આપ
હતી છોચરિત્રની વઢા જાણો શક્યા નથી છોચરિત્ર આગલ દેવા, દાનધો,
મમતવ્રધાદીઓ વિગરે મુગ્ધ થયાછ સાલધરેછીને મોયરામા રાણીને અનક રક્ષકો
રાક્યા તો પણ તે સાલધરને છેતરા અણધારી થઈ હતો રામા આ વાત સાંભળી
માઘ્ય તો પાઠ્યો પણ તને નિર્ભય કર્યો કે-મારે હવે એક શુદ્ધ શિવલક્ષ્મી
છો સાથે પરણ્યું અને તે સતી છોન મોયરામા રાણીને હુ તેના સતીત્વનુ રક્ષણ
કરીશ વાદ સામતરાયનો તરતનો સખલી એક સ્વરૂપયત કપા માથે તે
પરણ્યો રાજમદલમા એક ગુપ્ત મોયર થનાધો, તેમા તેને રાણી અને ધાવમાતાને
પણ તેનુ કાર્ય થઈ શકા પછા વિશ્વપ કોલવા-વાજવાના કે વેસવાના નિવેધ
કર્યો અનુક્રમ તે યોગનાવસ્થા પામી અત પાતાલમા રાજવાધી રાજાએ તેનુ
પાતાલસુદરી થુ નામ રાચુ રાજા તેની સાથે ચયેલ્લ વિવપસુક્ત ભોગથ છે
અને તેના નિર્મલ શિવલક્ષ્મી સતોપ પામ છે, થીજી રાણી કરતા તેનુ અધિક
સ માન માવથ છે, રાજજાનમા વિશેષ ધ્યાન આપતો નથી, રાજસમાર્મ પણ
માઢા માધી વહેલો વાલ્યો જાય છે

એક સમય ત્યાં રત્નદ્રીપના અનગદેષ નામનો વ્યાપારી વિશાલાપુરી આવ્યા
અને રાજાને આમલ્યા જેવઢા મોતીના એક મહામૂલ્યવાન દાર પેટ કર્યો રાજાએ
તેનુ દાણ માફ કર્યું પટલે વ્યાપાર કરતા તમ કરાઢા સોનેવાનો લામ થયો તે
ગરીમા તેને પોતાનું મનિગૃહ ધધાવ્યું અને રાજાની વામપતાકા નામનો વેચ્યાને
ઘણુ દ્રવ્ય આપી વજ્ર કરી એકઢા સાર્વેવાદ વામપતાકાને પૂછ્યું કે—હમર્મી રાજા
રાજકાર્યમાં શિથિલ મનવાઢા કેમ જણાય છે ? વામપતાકાએ કહ્યું કે—હુ કદી
વિશેષ જાણતો નથી, પરંતુ અત પુરમા એવી વાત ચાલે છે કે—રાજા મોયરામા
રાણેલી એક રૂપવતી રાજક થાના મોહમા પડ્યા છે, થીજી રાણીઓની પયર
પણ લેતો નથી અને તેથી રાજકાજમા પણ મદતા આવી જણાય છે

અનગદેષને પણ પાતાલસુદરી જોવાનુ મન થયું, જેને સૂર્યને પણ દેલ્યો

નથી વધી તે રાજકન્યા વધી શુભવંતી ને રૂપાળો હશે ? લાગ મલે તો મારે પ્રેમ પળ
 કરયા, વધો નિર્ણય કરી અનગદેવે પ્રતિદિન વિવિધ મેટળા ધરી રાજાનું મન ઘસ
 કરી લીધું અને અગ્ત પુરમા પણ વધતો સાવ-આવ કરી શકે તેવો વિશ્વાસ સપાદન
 કરી લીધો. પ્રમે વમે મોંઘરાનું સ્થાન વિગેરે આખી લીધું. ઘાદ પોતાના મદેલછી
 મોંઘરા સુધી થયું સુરગ પણ છોદાવો. એક દિવસે રાજાના પાતાલસુન્દરી
 પાસેથી જાણ થાદ અનગદેવ સુરગદ્વારા ત્યાં ગયો. જુપ છે તો પાતાલસુન્દરી
 રૂપ છે તેનું સ્વરૂપ જોઈ અનગદેવ ઘટ્ટીભર તો જાણે વિચિત્ર હોય તેમ સ્થિર
 થઈ ગયો. ઘાદ તેની પાસે જઈ, કોમલ વચનથી ચોલાધી તેને આપ્રત કરી.

જોઈ પણ વચન રાજા સિવાય અંય પુરુષને જોયેલ નહીં. હાથાથી પાતાલ-
 સુન્દરી અનગદેવને મોતા જ વિસ્મય પામી. ધીમે ધીમે પરિચય અને વાર્તાલાપ
 થતાં અસુરાગ વચ્ચો અને વ-ને પરસ્પર પ્રેમી પણ થયા. ધીમે ધીમે ગાઢ પ્રેમ
 જામતા અનગદેવનું મન શકા રહિત થતી ગયું. ઘટ્ટે રાજાના જાણ થાદ તે
 પ્રતિદિન પાતાલસુન્દરી પાસે જવા લાગ્યો. વચ્ચા પાતાલસુન્દરીય જહુ કે-મને
 તારા પ્રાસાદે ભઈ ભઈ નગરરચના દેખાડ. અનગદેવ તેને પોતાના આધાસે ભઈ
 ગયો. પાતાલસુન્દરી ગવાણમાં વેસી નગરરચનાં જોયે છે. તેવામા રાજા પણ હસ્તી
 ઊપર થેસી આશ્ચર્યપૂર્વક ઉપાનમા ગયો. તેને જોઈ પાતાલસુન્દરી વિચારવા
 લાગી. વ-મને વેસીની માફક મોંઘરામાં છાની રાલે છે અને પોતે વધેચ્છ વિહાર
 કરે છે. રાજાને પણ હું મારી ચતુરાઈ યતાવું તો જ ચરો. આ પ્રમાણે હઠ નિર્ણય
 કરી પાતાલસુન્દરીય નાર્ચવાહને જહુ કે-રાજાને તારા ઘરે જમવાનું આમન્ત્રણ
 આપ હું વધી રસોઈ તેને જાતે જ પીરસીશ. તેનું કથન સામઢી અનગદેવ તો
 દિગ્મૂઢ જ. થઈ ગયો અને અનગદેવ થોસ્યો કે-રાજાને આમન્ત્રણ આપી તારે મને
 વમદેવનો અતિથિ યનાવવો છે કે મદાઅનર્થ ઉત્પન્ન કરવો છે ? તેમ પૂછતા
 પાતાલસુન્દરીય જહુ-હુ જ્ઞા માટે મય પામે છે ? વાળિયાની જાત ઢરપોફ વધી
 છે તે છોડુ નથી હું જહુ છું તેમ કર, નહિ તો તમે પણ મારે દાથ યતાવવો
 પડશે. રાજાને દુશિયારી જહુ જ અભિમાન છે, માટે તેનું અભિમાન ઉતારવું છે.
 છેવટે સાધવાટે રાજાને આમન્ત્રણ આપ્યું.

પછી મોજનસમયે પાતાલસુન્દરી પોતાની હમ્મેશની સાદી પહેરી રાજાને
 પીરસવા લાગી. રાજાનો તેના તરફ નસર જતા તે વિચારમા પડી ગયો કે-આ
 પાતાલસુન્દરી અહીં થયાથી ? હમણા જ હું મોંઘરામાંથી ચાલ્યો આવું છું અને
 અહીં પણ તેને જ દેવું છું તો આ શું ? પણ આ તો પાતાલસુન્દરી જેવા સ્વરૂપ
 ધાઢી અનગદેવની સ્ત્રી હશે. વમ વિચારી મન ધાઢ્યું. ચીઢી ધાર પણ તે જ પીરસવા
 આવી અને રાજાનું મન વચ્ચડોલે ચઢ્યું. જમતા જમતા રચલના થવા લાગી.
 પાતાલસુન્દરીથી કશું અજાણ્યું ન રહ્યું. ચીઢી ધાર તે પીરસવા આપતા રાજાવ
 તેની સાદી ઊપર નિશાની માટે વઢીનો છાંડો નારવો. પાતાલસુન્દરી રાજાની

વપરવટા સમજી તદ્દ, પણ જાણ વસ્તુ જાણતી જ ન હોય તેમ પીરસવા છાગી
 રહે પાતાલસુદરીય રાજાનો પૂરેપૂરો મરશરી કરવાનો ડપાય રહ્યો

પોતે વક પછો રહે રાજાની ઘાતુમાં પેઠી અને વહેવા છાગી-દે રામન.
 આ જમવાનો વસ્તુ કેમ જમતા નથી કરી યાત તો વ છે વે-વાણિયાના ઘરનું મોજન
 રાજાને વધારી તે? પછી અનગદેવનો મામું જોઈ વહેવા છાગી-તમારા ઘરમાં
 વદ પછી વસ્તુ છે વે-રાજા તેને જોડને આશ્ચર્યમાં રૂચી ગયા છે! રાજા ઘરાવર
 જમતા નથી રાને વિષારમાં ઘરાવર તદ્દતીત વદ ગયા હોય તેમ જણાય છે,
 પીરસેલું ભોગત પણ દત્તુ તેમનું તેમ જ પહેલ છે પણ હા, હુ મરેલર મૂલી
 ગઈ મોટા પુરુષને મૂલ જ વદુ અવપ હોય છે આ પ્રમાણે મીઠી મરશરી કરી રીતલ
 જલ અવ્યુ રાગા પણ મુલવાસ રાને પાતાલસુદરીની તપાસના વિષારમાં ને
 વિષારમાં રહી અત પુરમાં ગયો

પાતાલસુદરી પણ વદીના છોટાવાલી સાદી વદલાવી, તેના જેવી જ ઘોઝી
 સાદી પદેરી, સુરંગદારા મોંઘરામાં આવી રૂર ગઈ રાજાવ આવી જોયુ તો
 પાતાલસુદરી ધોર નિદ્રામાં કુપતી હતી સાદીમાં પાલક આવી તો કદીનો કાપો
 પણ ન મલે વદલે નિર્ણય વે-પાતાલસુદરી જેવી અનગદેવની પત્ની પણ રહે
 પછી પાતાલસુદરીને અગાદતાં તે પણ વપરવટા જાણે ગાદ નિદ્રામાંથી ઊઠી
 હોય તેમ જાલસ મરશરી, રાજાની સાથે વૃષની પેઠે મોગલિલાસ કરવા છાગી
 લરેલર ત્રણ ભાગતમાં સ્ત્રીચરિત્રનો પાર લોળ પામ્યુ છે ?

ઘાદ પાતાલસુદરીય સાર્યવાદને વસ્તુ વે-આપણે રહે આ દેશમાં રહેયુ
 નથી, માટે સ્વદેશ જવાની તૈયારી કરો, હુ પણ સાથે આવુ હુ સાવવાદ તો
 પાતાલસુદરીની યાત સાર્યવાદી કરવા જાણો પોતાના પ્રપંચ સુત્રો થઈ જવાની
 અને સાધીસાધ મુરુદ્ધનો ભીતિ પણ જાણઈ પાતાલસુદરીય વસ્તુ કે-તમે કરો
 તદ્દો હુ વદુ તેમ કરી સર્વ લેણ-દેણ સવેત્રી રૂચી, વ્યાપાર મોઠો કરી માલો
 અને વહાણી તૈયાર રાખો તમારા પિતાના ઘરનો વત્ર આવ્યો છે વમ જનાવી
 અવવારથી જ રાજા પાસે રજા માગો નિરૂપાયે અનગદેવે તે પ્રમાણે વર્તુ રાજાવ
 ઘણો આગ્રહ વર્ષો વસ્તુ અનગદેવ તો પાતાલસુદરીના વત્રનથી વધાયેલ હતા
 અતીથ રનેદના વદલામાં રાજાવ વદુ માગવાનું વહેતાં તેને જાણવ્યુ વ-મારી
 પાસે ધન, ધાન્ય વિગેરે અમૂલ છે જો તમે સમુદ્રકાંઠા સુધી મને વહાવા આવો
 તો આ દેશમાં અને વરદેશમાં પણ મારી પ્રતિષ્ઠા રહે રાજાવ તે વદુલ વર્તુ

પછી શુભ મુહૂર્તે પ્રયાણ નક્કી થયુ રાજા, અનગદેવ અને પાતાલસુદરીની ત્રણે
 પાલ્લવીઓ સમુદ્ર તરફ રવાના વદ પાતાલસુદરીય પોતાની પાલ્લવી રાજાનો
 પાલ્લવી પાસે રચાવી અને તેની સાથે યાતચીત શરૂ કરી દે રામન! આપના
 પ્રસાદથી મારા સ્વામીય વસ્તુ ધન પેદા વર્તુ છે જામે રાતદિવસ આપને મૂલ
 યાત નથી, પણ કોઈ વસ્ત આ સેવકને સમારજા રાજાને અમારા જેવા વાણિયા

મગવતે તેમને પાપ સો સાધુઓના આચાર્ય તરીકે સ્થાપ્યા. શાસ્ત્રાધ્યયન કરી સ્વદક મુનિ મોતાર્થે થયા

પરંતુ તેમણે ઓમુનિસુવ્રતસ્વામી પાસે પોતાની ઘટ્ટેન તથા ધનેધોને પ્રતિયોધવા જવા માટે આજ્ઞા માગી ત્યારે પરમાત્માય કહ્યું કે-ત્યાં જવાથી તમને ઉપસર્ગ થશે સ્વદક મુનિય પૂછ્યું કે-વિરાધક થશે કે આરાધક ? મગવતે કહ્યું કે-તમારા સિવાય સર્વ મુનિ આરાધક થશે પણ એક તમો જ વિરાધક થશો મારા સિવાય સર્વજ્ઞ કલ્યાણ સધાતું હોય તો સાથે એમ વિચારી સ્વદક મુનિ તો પાપ સો મુનિના પરિવારયુક્ત વિહાર કરવા લાગ્યા આ બાજુ પાલક પુરોહિતને આ વાતના સમાચાર મળતાં જ તેણે પાતાના પૂજના શ્રેયના વદલો લેવાની યુક્તિ રચી નગરનો વહાર અગ નામનું ઉધાન હતું તેમાં પાપ સો શહી ગુપ્ત રીતે સતાદવા નગરનો સમીપ આવી પહોંચેલા સ્વદક મુનિય ત જ ઉધાનમાં વાસ કર્યો નગરમાં સમાચાર મળતાં જ પોરજના વાદવા ગયા પુર દરમયાન પણ ખતીય આનંદ પામી મુનિને વાંદી રત્નકવ્યલ વધારાવ્યું

આ બાજુ પાલકે રાજાના કાન મહેર્યાં હે સ્થામિન ! આ સ્વદક મુનિ પરિશ્રમ સહન કરી શક્તા નથી શીક્ષાથી કેટાટ્ટી ગયા છે પોતાના રાજ્યમાં કદાચ કારી કાલે તેમ ન દોષાયો પાપ સો સુમટો સાથે આવી તમારું રાજ્ય છૂટ લેવા માગે છે રાજાએ કહ્યું કે-તને આ વાતનો જાણર કેમ પડી ? પાલકે કહ્યું કે-તમને મારી નાલવા માટે સાધુઓના રૂપમાં સુમટો સાથે લાગ્યા છે અને શહી ઉધાનમાં ગુપ્ત રીતે સતાદવા છ રા.માય તપાસ કરાશે તો પાલક પાસે જ ગુપ્ત રીતે મુકાવેલા શહી મઠી આવ્યા પડેલે દેવક રાજાને અતિશય માથે થયા અને તેના આવેશમાં ને આવેશમાં પાલકને આજ્ઞા આપી કે-હે પાલક ! ત કુશળે તમે ઉચિત લાગે તે શિક્ષા કર “ જાઈતું હતું ને લેવે કહ્યું ” ત ઢકિની માલક પાલકને મનગમતું મઠી ગયું

તરત જ તેણે શેલડી પીલવાની ઘાળી મગાવી સ્વદક મુનિને એક સ્થંભ સાથે બાંધ્યા, અને એક પછી એક વેલાને ઘાળીમાં તલ પાલે તેમ પીલવા માડ્યા સ્વદક પાલકને કહ્યું કે-સૌંચમ મન પીલો નાલ, પણ પાલકને તો તેમને પૂરેપૂરું કટ ઉપજાયતું હતું પડેલે એક પછી એક શિષ્યોને પીલવા માલવા સ્વદક મુનિ દરેક શિષ્યોને વહેવા લાગ્યા કે-હે મુનિશરા ! પરીપદ સહન કરશો કે સાધુનું કર્તવ્ય છે સમતાભાવે પરીપદ સહન કરજા વાદ તેને આલાયણ આપી અજાણ કરાવવા લાગ્યા આ પ્રમાણે ૪૯૯ શિષ્યોને પાલો નાલવા છપટે એક બાલ શિષ્યનો ધારો આવ્યા આ છપુશિષ્યના વાત જાણી સ્વદક મુનિ માટ બુ સજા હતો પડેલે તેમણે પાલકને કહ્યું-હવે, મન પીલો નાલ, પછી આ છપુશિષ્યનો ધારો વાદ પણ પાલકને તો કોઈ પણ પ્રકારે સ્વદક મુનિને પીડા જ ઉપજાવશે હતી, મટને તમના વચન દરવાર ન કરી છપુશિષ્યને જ પીલો નાલ્યા. હવે તે કારણે

છતાં પણ જે ગચ્છમા આવા પ્રકારનો નિવેધ ન હોય તે ગચ્છ કદેયાતો જ નથી, પરંતુ સ્ત્રી-સામ્રાજ્ય જ કદેયાય છે. શ્રીઓઘનિર્યુત્તિનો ૧૯૮-૧૯૯મો ગાથાનો ધૃત્તિમાં કહ્યું છે કે-સાધુપ ઉપાધ્યયમાં મટલી કરવી, ઉપાધ્યય ન મટે તો શૂન્ય ગૃહમાં, વેચના દેરામાં અથવા ઉપાનમાં કરવી. ડયાં લોકોનું આશાગમન ન હોય શૂન્ય ઘરમાં કોઈ ગૃહસ્થ આવતો જણાય તો આટો પટ્ટો કરવો તેણે પણ યોગ ન મળે તો અરણ્યમાં નિર્જન સ્થળે જવું અને અરણ્ય પણ મળયુક્ત હોય તો ગુપ્તસ્થાન શોધવું. સશિષ્તમાં કહેવાનો સાર એ છે કે-કોઈ પણ પ્રકારે સાત્ત્વી નો પરિચય ન જમાવવો. હથે જપાયત્પાગ સઘી દુશ્ચયિ છે—

જત્ય મુનીળ કસાયા, જગડિજ્જંતા વિ પરકસાપહિં ।

નેચ્છન્તિ સમુદ્દેઝ, સુનિવિદ્ધો પંગુલો ચેવ ॥ ૧૭ ॥

[યજ્ઞ મુનીના કપાયાઃ, ઉદીર્યમાણા અવિ પરકપાયૈઃ ।

નેચ્છન્તિ મમુત્થાતુ, સુનિવિદ્ધઃ પશુલઃ ચેવ ॥ ૧૭ ॥]

ગાથાર્થ—સુસુપૂર્વક ઘેઠેલ પાંગળા માણસની માફક જે મુનિના કપાયો ષીજાઓના ક્રોધાદિક કપાયોનહે ઉર્ણપન કરાયા છતાં ઉદય પામતા નથી તેને હે ગૌતમ ! ગચ્છ જાણવો.

વિવેચન—પાંગળો સુસુપૂર્વક ઘેઠો હોય ત્યાંથી પોતાની મેલે ઝૂમો ન થાય તેમ જે મુનિના કપાયો ષીજાના ચઢ્યાયા ન ચલે—ઉદયમાન ન થાય તે સાધુ જ હરેચર સરપુરુષ છે અને તેવા સાધુઓના વસવાટવાળો ગચ્છ ન સુગચ્છ છે. આ યાવતમા પ્રથમાર (૧) સ્કન્દકાચાર્પના શિષ્યા (૨) અનુનમાણી અને (૩) સમવ્રત મુનિના રણ તો આપ છે.

સ્કન્દકાચાર્પના શિષ્યોલું પૃત્તાંત—

ચપા નગરીમાં રાધક (સ્કન્દક) નામના રાજાને પુરસ્કરણના નામની વહેન હતી, જેને કુમ્ભકારકડ નગરના રાજાથી સ્કન્દક સાથે પરણાવો હતો તે સ્કન્દક રાજાને પાલક નામના મિષ્ટ્યાત્મી પુરોહિત હતા તે પૃથ્વી દૂત બનીને ચપા નગરીપ આગ્રી અને રાજસભામાં જૈન ધર્મ તેમ જ સાધુઓનો અથળવાદ ધોલવા જાગ્યા સ્વધર્મે પોત તેનો સાથે થાદ કરી તેને પરાસ્ત કર્યો પાલક અત્યંત ક્રોધાવિષ્ત થઈ પોતાના નગરે પાછો આવી તેના મનમાં ધીરની ક્ષાલ્યા ચઢતી હતી સંપત્તના ચઢલા લેવાનો તેણે નક્કી મનસૂયો કર્યો.

અંધયે શોભ્ય અવસરે વૈરાગ્ય-યાસિત થઈ, પુત્રને 'રાજ્ય સોંપો શ્રીમુનિસુવ્રત સ્વામી પાસે પ્રવ્રજ્યા લીધી પાંચ સો વ્યક્તિઓપ તેમની સાથે દીક્ષા લીધી

મગ્ધતે તેમને પાંચ સો સાધુઓના આજ્ઞા તરીકે સ્થાપ્યા. શાસ્ત્રાધ્યયન કરી સ્વદ્વક મુનિ ગીતાર્થ બન્યા

એકદા તેમણે શ્રીમુનિસુવ્રતસ્વામી પાસે પોતાની વહેન તથા બનેધોને પ્રતિયોધવા જવા માટે આજ્ઞા માગી ત્યારે પરમાત્માપ કહ્યું કે-ત્યાં જઘાથી તમને ઉપસગ થશે સ્વદ્વક મુનિ પૂછ્યું કે-વિરાધક થશે કે આરાધક ? મગ્ધતે કહ્યું કે-તમારા સિવાય સર્વ મુનિ આરાધક થશે ફક્ત એક તમા જ વિરાધક જશો મારા સિવાય સર્વનું કલ્યાણ સધાતું હોય તો સાથે એમ વિચારો સ્વદ્વક મુનિ તો પાંચ સો મુનિના પરિવારયુક્ત વિહાર કરવા લાગ્યા આ બાજુ પાલક પુરોહિતને આ ઘાતના સમાચાર મળતા જ તેણે પોતાના પૂથના ધૈરના થઈને લેવાની યુક્તિ રચી નગરનો ઘઘાર અગ નામનું ઉઘાન હતું તેમા પાંચ સો શહીદો ગુપ્ત રીતે સત્તાઢાવ્યા નગરનો સમીપ આવી પહાંચેલા સ્વદ્વક મુનિ પે તે જ ઉઘાનમા ઘાસ કર્યો નગરમા સમાચાર મળતા જ પૌરજના ઘાદવા ગયા પુર દરપગા પણ ઇતીય આનન્દ પામી મુનિને યાંદો રત્નકમ્પર ઘઘારાધ્યુ

આ બાજુ પાલકે રાજાના વાન ભંધેયાં હે સ્વામિનું ! આ સ્વદ્વક મુનિ પરિશ્રમ સહન કરી શક્તા નથી દીક્ષાથી કટાક્ષી ગયા છે પોતાના રાજ્યમા. કદ પળ કારી કાઢે તેમ ન હોવાથી પાંચ સો સુખદો સાથે આવી તમારું રાજ્ય લઈ લેવા માગે છે રાજાપ કહ્યું કે-તને આ ઘાતનો ઘરર કમ પડી ? પાલકે કહ્યું કે-તમને મારી નાખવા માટે સાધુઓના રૂપમા સુખદો સાથે લાવ્યા છે અને શહીદો ઉઘાનમા ગુપ્ત રીતે સત્તાઢવા છે રાજાપ તપાસ કરાવી તો પાલક પાસે જ ગુપ્ત રીતે મુકાવેલા શહીદો મળી આવ્યા પટલે દઢક રાજાને અતિશય દ્રાધ થયો અને તેના આવેશમા ને આવેશમા પાલકને આજ્ઞા આપી કે-હ પાલક ! તે ઘુશોને તને ઉચિત લાગે તે શિક્ષા કર " જાર્દતુ હતું ને વૈધે કહ્યું " તે કક્તિની માફક પાલકને મનગમતું મળી ગયું

તરત જ તેણે શેલડી પીલવાની ઘાળી મગાની સ્વદ્વક મુનિને એક સ્થંભ સાથે ઢાંધ્યા, અને એક પછી એક ચેલાને ઘાળીમા તલ પાલે તમ પીલવા માડ્યા સ્વદ્વક પાલકને કહ્યું કે-સૌગંધ્યમ મન પીલા નાખ, પળ પાલકને તો તેમને પૂરેપૂરું કદ ઉપજાવતું હતું પટલે એક પછી એક શિષ્યાન પાલવા માડ્યા સ્વદ્વક મુનિ દરેક શિષ્યોને વહેવા લાખ્યા કે-હે મુનિવરા ! પરીપદ સહન કર્યો પ સાધુનું કર્તવ્ય છે સમતાભાવ પરીપદ સહન કરજા યાદ તેને આલાયન આપી અળશન કરાવવા લાખ્યા આ પ્રમાણે ૪૯૯ શિષ્યાને પીલો નાખ્યા છયેટે એક બાલ શિષ્યનો ઘારો આવ્યા આ લઘુશિષ્યનો ઘાત આવા સ્વદ્વક મુનિ માટે ઘુ સહ હતો પટલે તેમણે પાલકને કહ્યું-હવે મને પીઢી નાખ, પછી આ લઘુશિષ્યનો ઘારો ઘાડ પણ પાલકને તો કોઈ પણ પ્રકારે સ્વદ્વક મુનિને પીઢા જ ઉપજાવવી હતી, પટલે તેમના કથન દરકાર ન કરી લઘુશિષ્યને જ પીઢી નાખ્યા હવે તે કારણે

स्कन्दक मुनिना प्रोध मर्यादां न रक्षा तेमणे नियाळु कर्तुं के-मारा चारित्रनु फल होय तो हु राजा प्रमुख सव नगरनो नाश करनार थउ छेवटे पालके तेमन पण पोला नाट्या स्कन्दक मुनि मृत्यु पोमी अग्रिकुमार देव थया

एकदा चणोरना समयेपुरे-दरयशा विचारवा लागी के-मुनिआ हनु गोचरी माटे कम न निवड्या ? तेचामा स्कन्दक मुनिना लाहोथो खरडायेलो ओघा, फोड पक्षीय मास समजीने उपाडेज त घसन न उपाडी शक्याथी, महेलनी अगाशीमा ज पडता मूक्या पुरे-दरयशा आ दृश्य निहाळी रडवा लागी सर्व हकीकत जणाता तेणे राजाने कथु व-तमाा विनाश नजीक छे हवे मारे तो चारित्र स्वीकारु प ज भेषस्कर छे तचामा अग्रिकुमार दृव त्या आग्या अने पातानी घडेनने, श्री मुनिमुवत पासे परिवार सहित मूको अन नगरमा सर्बतक बायु ने अग्नि प्रगटाव्या सव नगर घडीने भस्म थइ गयु आज पण त दडकारप्यना नामे प्रसिद्ध छे त जमोनमां कई पण फल-झाड ऊगता नथी आ कथामो सार प छे व-स्कन्दक मुनि विराधक थया पण तमना पाच सो शिष्यो आराधक बाय तेम साधुप प्रीधना निमत्तो मळे ता पण वदी पण वपावभाव धारण करवा नही अर्जुनमालीनी कथा—

राजगृही नगरीमा भेजिक राजा राज्य करता चेलणा नामनी तेमनी राणी हती अजुन नामनो माळी त नगरीमा वसतो तेन पण यधुमती नामनी पत्नी हती नगरीनी बहार गुणशील नामनु चैत्य हनु यधुमती रूपवत अने सुकुमाळ हती अर्जुन सुजा सपत्तिशाली अन ज्ञातमां प्रतिष्ठापात्र हता नगरीना बहार तना एक माटा घगीचा हता ते वगाधानी बहु नजीक नही तेमज बहु वूर पण नही तवा वधानमा मागरपाणी नामना यक्षनु दखळ हनु आ यक्ष तना गात्र देव हता पेढा दर पटीथी तना पूजा तनी पूजा-मानता करता अर्जुनमाळी पण पुष्पना माटा करडियो भरी, यक्षना दरे आधी, भक्तिथी पुष्प चढावी, पचांग प्रणिपात करी नगरीमा जती अने पु पा वेची आजोविका चलावतो

त राजगृही नगरीमा लुलिय नामनो गाडी (धूर्त) वसता हता ते मद-क्षिक तम ज काथी गाज्या न आय तना हता एकदा नगरीमा महामहासव शरु वधाना पडहो वाग्या, जे सामळी अर्जुनमालीप विचारुं के-हवे फुलानी धराकी सारी रक्ष घटल माटा माटा करडिया लइ, यधुमती पत्नीने साधे लई त पोताना घगीचे गया माटा माटा पुष्पो पत्र करी, करडिया भरी ते भोगरपाणी यक्षना मंदिर तरफ आवया लाग्या ध्या बाजु पेलो लुलिय पाताना यीना छ मित्रो साधे यक्षना मांदरमा आथो रमत रमो रक्षा ह तचामा पेला छ मित्राप अजुमने पातानी भाषा साधे आवता आयो, यधुमतीने निरपत्ता न ते वधाना मने विहूषळ वनो गया अने परस्पर विचारवा लाग्या क-आपणे वधाप अर्जुनने धांधीन तेनी छी साधे मारां पेंडे भोग भोगववी, मम विचार करीतओ

ધારની પાછળ સતાઈ ગયા અર્જુને મંદિરમાં લાસલ થઈ, પુષ્પ વઢાપી વેગે પ્રણામ કર્યો કે તરતજ તે છ મિત્રાણ પાછળથી આવી તેને અવલે ઘડને વાધો લીધો પછી યધુમતી સાથે તે મંદિરમાં જ વિષયસુખ ભોગવ્યુ આ દરણ નિહાળી અર્જુનને અત્યંત ઘૂણા ઉપજી તે વિચારવા લાગ્યો કે-આ યક્ષન દ્વાજરાદ્વાર અને પ્રમાણિક માનો હુ અત્યાર સુધી મક્ષિમાપથી પૂજતા હતો પરંતુ મન જાણાય છે કે આ મૂર્તિ તો પરથર સદૃશ છે વાઈ પણ ચમત્કારિક નથી જો તનામાં દેવત્વ હાત તો મન સેની દ્વાજરીમાં આતુ વટ ધમ પડે ? મોગરપાળો યક્ષે અજુનનો વિચાર જાણી લીધો વળે તે તરતજ તેના શરીરમાં લાસલ થઈ ગયા તદ્દતઢ કરતા તેના વધનો તુલો ગયા અને હવાર પલ પ્રમાણ માગર(ગદા) ઘટે તે છ મિત્રાને અને સાતમો પાતાનો છીને મારો નાગ્યો થાદ તે યક્ષાવેષ્ટિત અજુનમાલી દમશા છ પુરુષ અને પવ રૂપે વમ સાત જાનને નગરીની ઘદાર મારા નાસવા લાઘ્યા નગરીમાં પ્રાસ વેગાઈ ગયો દમેશા આ પ્રમાણ મૃત્યુ થતા હાથથી રાજાણ નગરમાં પડદ વગદાવ્યો કે વાઈ પણ તુલ, વાળી કે વાપ્ત માટે નગરીની ઘદાર જતુ નહોં, જાજ ત ચમના અતિથિ થનશે

ત નગરીમાં સુદશન નામના ઢેણી વસતા હતો ત જાણાજીવાદિક નથ તરવની જાતા હતો શુદ્ધ દેવ, ગુરુ અને ધમ ઊપર અત્યંત શ્રદ્ધાવાળો હતો તે નગરના ગુણશીલ નામના ઉદ્યાનમાં આમહાથોર પરમારમાં સમયસર્યા પર મારમાનુ નામ સામઝવા માપથી વાપ ગાથ વામે તો તેઆની દેશના માંમઝવાથી થયા અપૂર્વ લાભ થાય ? વમ વિચારી સુદશન ઢેણી પરમારમાં વાદવા જયા માટે તૈયારી કરી ત જાણી સુદશનના માત-પિતાય નગરીની ઘદાર જયા માટે ઘણા આમહપુષ્પ નિષેધ વયા, વારણ કે અર્જુનમાલોનો મય હતા સુદશનને ઘણો સમજાવવા છતાં તેણ પાતાનો નિશ્ચય ત્યજ્યા નહોં, વળ માતપિતાય નિદપાયે આજ્ઞા આપી, ત્યાર જ્ઞાન કરી, શુદ્ધ થલ પહરા, વગ ચાલતા સુદશન નગરના ઘદાર નિર્ફની ગુણશીલ ઉદ્યાન તરફ ચાલતા ચાલતા મોગરપાળો યક્ષમાં મંદિર નર્તક આપ્યા આ યક્ષના પ્રાસથી નગરના ઘદાગની મુમિ ઉચ્છાદ થની ગઈ હતી, વારણ કે વમની મજરે જે કોઈ થદતુ ત પાતાના નાશને જ ગાતરતુ ઘણા સમય પછી સુદશનને આથતા જાઈ યક્ષ પાતાનો ગદા ઉછાલ્લતા-ઉછાલ્લતા સુદશન તરફ આજ્ઞા યક્ષને આથતા જાઈ સુદશન આથક અજમાત્ર મય કે વપ અનુમત્યા સિવાય ઉપસગ-સદન કરવાના તૈયારી કરી અને તે રથે ઊભા રહી, માગરિક અજશન રૂઢીવાડું 'આ ઉપસર્ગમાંથી થતુ ત્યારે જ વાથોત્સર્ગ પાદ નહોંતર મારે વાથજીવ વારે આદાર તેમજ પ્રાણાતિપાતાદિ અદારે પારસ્વાનકાના પચ્ચરલાળ ■' સુદશનની ઢેણ માવતથી યક્ષ તેને કઈ પણ ઉપત્રવ કરવા શક્તિમાન થયો નહોં હતાર પલ પ્રમાણ ગદા છાન વાથોત્સર્ગમાં રહેલા ઢેણીની આસપાસ

यारे धात्रु फराया लाग्यो श्रेष्ठो काउसम्भ-ध्यामा हट्ट ज्ञ होता छेपटे यक्ष पटाळी, अर्जुनमालीना शरीरमाथो निकली, पोतानी गदा लह जे दिशामाथी आय्यो हता ते दिशामा चाट्या गयो, पटले अनुमालीनो देह तरत न भूमि ऊपर पदयो ते पदाद मुहूर्त पछी सचेतन थया उपग्रह नाश पाय्या जाणी सुदशने काउसम्भ पाया ह्यारे अर्जुन तेने पछु न-हे दयानुमिय । तमे कोण छो ? कयाथी आ-पा ? अने का तरफ भाओ छो ? ह्यारे सुदशने सय दकीकत आदिथी वही समलानता अनुने पण कछु न-चाला, पण तमारी साथे भगवत पासो आयु छु भगवतनी ते अमृतवाहिनी न वेपथ्यासिनी धमदेशना मागली अनुन पोताना कृपनी पक्षात्ताप थया दशना सामळी सवै लाक, यथास्थाने गया पछी तणे भगवत पासो आथी नम्रतापूर्वक दीक्षा आपवा प्रायना करी याद उत्तर दिशामा न पचमुष्टि लोच कया अन साधु-जीया शरु कयु प्रभुप तन साधु-धम उचित शिक्षा भापी

दीक्षा स्वीकारी त दिवसथी न अनुमालीय परमात्मा पासो अभिप्रद धारण कयो व-छट्ट-छट्टनी तपधर्या करथी आ प्रमाण यावज्जीव महातपधर्या शरु करी छट्टना पारणाना दिवसे पदली पारसीमा स्वाध्याय कर, बीसीमा ध्या-धरे अन बीसीमा पाशानी पदिलहना करी, गौतमस्थानी तथा भगवतनी आता लह । मांसमितिपूर्वक नगरीमा गाचरीय जाय नगरीमा गाचरी अथ परिभ्रमण करता लाका कहता व-आ मुनिप मारा पिताने हण्या छे, काह कहता के मारी ह्मीन हणी छे, पथी रीत त्रिषिध लाका पातानी पुत्री, बहान, पौत्र, भाइ विनेरे स्वजनना नामा दशावीतना पातक तरीय अनुमाला मुनिने आच्छाधता केदलाक युवान तथा उछाछळा पुरुषा, लुगु धाळगद्वारा मुनिनी पाछळ परवरा पण उछळाधता, छता अनुमाली मुनिधर सय समभाव सहन करी गाचरी अथ परिभ्रमण करता शुद्ध पवणीय गोचरी मळती ते लावीने, भगवत के गौतमस्थानीने यथायाम आहार करता अने पाछा पाताना स्वाध्यायमा तल्लीन चनी जता आ गाचरी न मळता तौ तप करता आ प्रमाण प्रतिदिनमा व्यवहारथी अनुमालीनु चारित्र शुद्ध अन निष्कलंक वयु याटा समय पछी परमात्मा अन्यत्र बिहार करी गया अनुमाली मुनि पण छ मास पयत साध्याचार पाळी छल्ले पछवाडीयानु अणशण स्वीकारी अतहतुअळी यइ माक्षधामो थया

जेथी रीत अर्जुनमालीय परिभ्रमना अपवाद सहन कयो, अन परिबह पण सारी पठ सहन कया तथी न रीते अ मुनिधर प्रसंग पण कयावने उपशमाय सेवा साधुवाळा गच्छने न सुगच्छ भाणथो

दमदत्त राजर्षिनी कथा—

हस्तिशीर्ष नगरमा दमदत्त नामना राजवी हता तेमना अतुल प्रतापथी तेमनी कीर्ति दिगतमा फैलाणी हती समाममा पोताना शत्रु राजाभावा हस्तीभोना गण्डक्यल फाडी नाखवाथी तेने पातानु नाम सार्यक कयु हतु. पण खडना

अधिपति प्रतिधासुदेश जरासंधे तेने सेवामा बोलाव्यो होवाचो ते राजगृही नगरीप
 गया तेवामा लाग जोडने पाहजोय तेना राज्यप्रदेश छुटी लीधो आ सभाचार
 दमदत्ते मळता न तेणे मोटु सैयलद, लवणसमुद्र जेम अंबुद्रीपने फरी बळे
 तेम हस्तिनापुर नगरने घेरी लोडु पाहवा सामे युद्ध करवा आचो शक्या
 नहीं दमदत्ते दूत माफली कडेयराव्यु के-तमे तो वायरना जेजु काम कर्तुं छे,
 कारण क कथु छे के-“ छलमुचिय कीवाण, कीवाणन धणिपरिहिए ठाणे ।
 बलवताण भराण, न एम भग्गो सुजसाण ॥ १ ॥ ” स्वामी विनाना प्रदेशमा
 आचो तेने लूडवु ए वायरानुं काम छे जे शूरवीर हांय छे अने अंघुकुलमा उत्पत्त
 घबेल छे तेना आ मार्ग गयी-ते ता सिद्ध सामे वाय भोडे मारी गेरहानरीमा तमे
 मारी प्रदेश छुड्यो ते तो शियाळना जेजु काम कर्तुं चरेवरा शूरवीर हो ता
 मारी सामे सप्राप्त करो पाहवो पटला बधा भयभीत बनी गया हता क नगर
 मो किछो घथ करीने अरु बेतो गया

दमदत्ते घणा पळत सुधी घेरो पाह्यो, छेवटे तेभीना राज्यप्रदेशमा भाण
 घर्तावीने पोताना नगरे पाछा बळ्यो नीतिपूवक राज्य चलायता केटलाक समथ
 याद ते नगरमा भीतेमिनाथ भगवतना शिष्य धीधमघोपछुरि पधायां तेमनी
 सुरग्य वैराग्यमय धन असरकारक देशना सामळी दमदत्त राजवीने ज्ञानगमिन
 वैराग्य उद्भूतयो, तेथी तेमणे दीक्षा लीधी शास्त्राभ्यास करी तेओ गीतार्थ
 थया तपश्चर्या तपी राजर्षी खगेलरा तपस्वी पण थया तेमनी समभाव परा
 काष्ठाय पढोव्या हतो तेओ विहार करता करता एकदा हस्तिनापुर तगरने
 पहारना उद्यानमा आपी वाउसग ध्यानमे ऊभा रहा

एवामा पाहवा रपवाहीना अर्थे निवळया दमदत्त मुनीभरने जोता न युधिष्ठि-
 हस्ती ऊपरथी नीचे ऊतर्था अने भावपूवक घदन कर्तुं यादा वगत याद हुदे-
 धन पण पाताना परिवार साथे त्या आ या मुनिन जाता न तेने हेव हज्यो
 थयो ' आ मुनिप न मारा थाप-दादानी आवड नष्ट करी हतो ' एम तेमने
 राजमा ते राजमा तेणे पोताना हाथमा रहेल बाओद पेंक्यु तेमने
 करीने योजना कौरवाय तेमन मेनिकाप ते मुनि प्रत्ये परथर आदि फेरुने जेकरने
 एवो माटा डग यां गया के दमदत्त राजर्षि तेनी ओथे अहदर जेव के पट
 घोडो समय बीत्या याद युधिष्ठिर प म रस्ते पाछा कथा तेमने
 स्थाने तेमने न जोता युधिष्ठिरे पाताना सेनिकने एव तेमने
 राजर्षि वाउसग ध्यानमा ऊभा हता ते कथा गया ? अने तेमने तेमने
 कथाचो ? मेनिक दुयोधन सयधो मर्य दकीवत समज्यो तेमने
 युधिष्ठिरने अतिशय दुख वयु तेमणे तरत ज पातारने तेमने तेमने
 दूर करवा आदेश परमाया याद अत्यंत चतुर तेमने तेमने
 आपो, मुनिना शरारे मदन कराचो तेमन सज्ज हतो तेमने तेमने
 घदन करी पाहवा स्वस्थान गया

पादयो अने कोरघोष पोतपोताने उचित बतन क्युं परंतु दमदत्त राजपि ने १ पादयो ऊपर राग प्रगट्यो के न कोरघ प्रत्ये द्वेष उपज्यो तेओ ता विचारता हता के-“ एस मे सासओ अप्पा, नाणदसणमजुओ । सेमा मे बाहिरा भावा, सव्वे सजोगलक्खणा ॥ १ ॥ ” मारो आत्मा शाश्वत छे, ज्ञान-दर्शनयो युक्त छे, जा देह मारो नथी, ए तो सर्व मज्जोग लक्षण छे, कर्मना कारण छे आ प्रमाणे विशुद्ध आत्मभाव भावता, सबेग रगमा निमग्न थता श्रपकक्षेत्रीय आरुद्ध थइ केपळशा १ रामो शिष्यगतिना सुखभाजन थया

दमदत्त राजपिनी पेठे जेओ समभावमा रहे, शत्रु प्रत्ये घैरभाव न धरे अने मित्र प्रत्ये अनुराग न क्षयाय तथा मुनिओरालो गच्छ ज सुगच्छ वदेपाय वळी पण कहे छे के-

धम्मंतरायभीए, भीए संसारगढभवसहीणं ।

न उदीरन्ति कसाए, मुणी मुणीणं तय गच्छम् ॥ ९८ ॥

[धर्मान्तरायभीता, भीताः संसारगर्भवसतिभ्यः ।

नोदीरयन्ति कपायान्, मुनयो मुनीना सको गच्छः ॥ ९८ ॥]

गाथार्थ-सर्वज्ञकथित धर्मना अतरायथी न्हीता तेमन संसारभ्रमण अने गर्भाशसना प्राप्तथी भयभीत बनता मुनिचनो जे गच्छमा कपायोने उदीरता नथी-जागृत करता नथी ते गच्छ ज सत्य जाणसो.

निवेचन-अगाडना निवेचनयो आपणे जानी शक्या छीए के-आ संसार-भ्रमणजु सुल कारण प्रोधादि कपायो छ कपायो पया छया चोर छे के तेने जानी शक्या पण मुदकेठ छे चोर कोइ पण जातनी चारी करी जाय तो तरत ज खयर पड़े छे के-आपणा अनुक पदार्थोनी चोरो थइ, पण आ कपायो पया गुद चोर ॥ के-आपणु भेगु करेहु आत्मधन तेओ चोरो गया तेनी खयर ज पञ्चा देता नथी, तयो ज शास्त्रकार फरमाये छे के-आवा छया चोरथी सर्वदा सायचेत रहो वाधना विषयमा बढवीशिव मपनु दृष्टान्त अगाड (पृ २६७) आपणे जानी गया छीए प्रोथ मानना सयधमा अधिकारी भट्टानु पुत्तात जाणवा योग्य छे क्रोध-माननिपये अचकारी भट्टानी कथा-

क्षितिपतिष्ठित नगरमा जितशत्रु नामनो राजा हतो सुयुद्धि नामनो तेनो प्रधान हतो भारणी नामनो रानी हती धन नामना ते नगरीमा श्रेष्ठी हतो तेने भट्टा नामनो पत्नीथी नखलीभट्टा नामनी पुत्री थई नखलीभट्टा श्रेष्ठोन अतीथ प्रिय हती तेथी तणे पोताना स्वजनवर्जन क्यु क-नखलीभट्टाने कोइए

અજ્ઞાનપણુ દર્શાવ્યું ત્યારે ગુરુપ આચાર્યને પૂછ્યું તેણે જોયો હતો નેયો હકીકત વહો પટલે ગુરુપ કહ્યું-મદ્રે ! યમ ન કરતુ આચાર્ય મિથ્યા દુષ્ટન આપ્યો, પરંતુ પાટુરથી લોકોના આદર-સત્કાર વિના રહી શકાયુ નહીં પટલે યોજી ધાર, ગ્રીજી ધાર યશોકરણ વિધાનુ આહવાન કર્યું ગુરુપ નિવેધ કરવાથી ગ્રજ ધાર આઠાચના લીધી ધાયી ધાર પાછા વિદ્યાનો ઉપયોગ વ્યા અને ગુરુપ કારણ પૂઞ્યુ ત્યારે ગુરુ હથ જદર ઠપકા આપશે તથા મયથી વપટ કરી પાટુરે જવાય આપ્યા ક-લાંકા તા પૂર્વના અગ્યાસયા ચાલ્યા આયે ડે હુ વર્દે વિદ્યાનો પ્રયાગ કરતી નથી આ પ્રમાણ માયા કરી, આલોચના કર્યા નિવાય કાલ્ધમ પામવાથી સીધમ દ્વલોકમા ઝંરાજન નામના દેવથી અગ્રમદિધી થઈ પૂઞ મન જોઈ શ્રીમદ્દારીર મનથ તને ઘાંડવા આવી અને દેશનાને અ ત મનવાન મદ્દારીર પાસે દાવળા રૂપે જઈ મોટા માટા શબ્દપૂજક યાતચીત કરવા લાગી આ દૃશ્ય જાઈ શ્રીમૌતમ સ્વામીય મનવાનને કારણ પૂછ્યું પટલ મનગ્રન્ત તેના પૂર્વમથ કહાં સમજાથી માયાના નિવેધ ઉપદેશ.

લોમ સવધમા આર્થ મગુસરિની કથા—

આવ મગુ સારા શાસ્ત્રનાતા હતા આ ઉપરાત તેમનો ઉપદેશક-શક્તિ પળ સારી હતી વિદ્યાર વગ્તા કરતા તમા પાતાના શિષ્યપરિવાર સાથે મથુા નગરીમા આવા સમર્થ નાથુ જાણી મારવા તમને શૂત વિચરના સ્વાદિદ્દ આદાર વદારાજવા લાગ્યા પ્રતિદિન રસયુક્ત આદાર મલ્લવાથી મગુસરિની રમગૃદ્ધિ ધૃદ્ધિ પામી અવ્યથ વિદ્યાર વરથાગા વિચાર પળ તેમન ન આપ્યા સાથેના શિષ્યા ગુરુની આસક્તિ જાણી ગયા પન્લ અવ્યથ વિદ્યાર કરી ગયા ગુરુ પક્લા રદ્યા તમનુ યતન સાધુધમને ઉચિત ન હતુ હવટ આજ્ઞાચના વિના કાલ્ધમ પામવાથી અધોલોકમા વ્યતર વિકાસમા ઉપજ્યા મથુરા નગરની જાલના અધિષ્ઠાયક વક્ષ થયા

કાલ્ધયાગ તેમના શિષ્યા વિદ્યાર કરતા કરતા પુન મથુરા નગરીમા આવા તેઆને યક્ષર્મ દર પાસે ઘરને સ્થાદિલ ધૂમિય જવાનુ હતુ તેમા પ્રાત કાલે રથદિલ અથા નિવલ્લયા ત્યારે યક્ષે પાતાની પ્રતિમામા પ્રવિષ્ટ થઈ આમ વદાર કાઢી દલાયથા માઢો પ્રતિમામા જીમ દાલતો જાઈ સાધુઆ આશ્ચય પામ્યા તેઆપ તેનુ કારણ પૂછતા યક્ષે પાતાના પૂર્વમથ વદો સમજાગ્યા અને વદું ક-ફલ નિદ્વાના લાલુપીપળાથી હુ મહોત્તમ નરમથ દારી ગયા અન ર્ય તર થયા તેમ તમો પળ ના રસગૃદ્ધિમા આસક્ત યનશા તો મારી માફક પસ્તાશા આ દૃષ્ટાતથી આપળત લોમનુ દુષ્પરિણામ યથાય સમજાશે

ગલ્લમા કાઈ સાધુ કાઈની સાથે વલેશ-કવાસ કરતા હોય તા યોજા સાધુપ તને રાકવા-સમજાવવા, સમજાવતા છતા ન માને તો તે સાધુને કાઢી મૂકવા પળ ઉપજા ન કરવી, આ સવધર્મા નાંચેનુ દશાત જાણવા યાગ્ય છે—

માઈ જાણી સર્વ હવીવત વહી પટલે વૈષને પ્રથ્વ આપી, પોતાની મહેનને મુક્ત કરાવી, પોતાના નગરે લાવી, અનેક ઔષધોપચાર કરાવી પૂર્વવત્ ચનાવી પ્રધાન પણ તેને પોતાને ઘરે તેહી ગયા અને તેને ગૃહસ્થામિની થનાવી પૂર્વવત્ ગૃહસ્થાશ્રમ શરૂ કર્યો

અધિકારી મટાપ ક્રોધ તથા માનનુ પ્રત્યક્ષ ફલ અનુભવી વહી પણ ક્રોધ વા માન ન કરવાના અભિમત કર્યો વ્રત-નિયમની પરીક્ષા-જસોટી ઘાપ ત્યારે જ તેની નિશ્ચલતા પ્રણાય છે મટાપ લક્ષ ઔષધિવાતુ અને લક્ષ દ્રવ્યના મૂલ્ય વાતુ લક્ષપાક તેલ થનાયુ હતુ પણ વહી લાલ-લાલ પ્રથ્વની વિમતના હતો દૈવયોગે જે સાધુઆ ઔષધાય તે લેવા તેના ગૃહે આવા મટાપ પોતાની દાસીને લક્ષપાક તેલનો પ્રદા લાવવા આદેશ કર્યો દાસી લઈને આવે છે તેવામા વહી ફતજાઈ પડવા અને તેલ ઢોઢાઈ ગયુ મટાપ ચીજો લાવવા વહી તો ધીજો પણ ફટી ગયો, ધીજો પણ ફટી ગયો છતા મટાપ અશમાત્ર દાસી ઉપર ક્રોધ ન કર્યા, કમલે ક્રોધના પરિણામ તે સ્વય અનુભવી ચૂકી હતી છેવટે તે પોતે ક્રોધી થઈ, ઘોષો થઈ લાવી મુનિરાજાને તેલ શહારાવ્યુ

આ વધાના સારાશ પ છે કે-અધિકારી મટા જેથી આવિકાપ પ્રાપ્ત તથા માનને દુષ્ટતા તો સાધુઆપ તો સર્વથા ક્રોધ માનને સ્વયંજા જ સોઈય

માયા સર્વધી પાહુર આર્યાની કથા—

પ્રક પાસરથી સાધ્વી વિશેષ ઉપકરણ રાખી શરીરની શોભા કરતી ધોઈને શ્વેત વસ્ત્ર પહેરે પટલે લાકોપ તેનુ પાંહુર આપા યુ નામ સ્થાપ્યુ તે આર્યા મત્ર, તત્ર, યજ્ઞીકરણ વિગર ત્રિપા જાળતો લોકાને દીરા-ધાગા પણ કરી આપતી, તેથી લાકોમા તેની સ્થાતિ વિશેષ હતો લાકા તનુ ચદુમાન કરતા અને મસ્તક પણ નમાવતા તેની પાસે લાકા સ્થાપ માધ્વમા માટ ધારમ્વાર આવ્યા કરતા પટલે લોકોના સસગ સારા પ્રમાણમા રહેતો આ કાર્ય કરતા ધનાય થર્પો વ્યતીત થઈ ગયા તે મૃદ્ધા થની ગઈ તેમ વૈરાગ્ય ઉદ્ભવ્યા પટલે ગુરુ પાસે ગઈ ગુરુ પાસે તજે પાતાના હુષ્કૃમ્યની આલોચના માગો ગુરુપ વક્ષુ ક-જો તુ મન્ત્ર-ત ત્ર વિધાદિક સર્વનો ત્યાગ કર તા તને આલાયણ આપુ પાહુર આર્યાપ વક્ષુ કે-હુ દીધ સમય દીક્ષા પાલ્લી શકોશ નદિ ત્યાર ગુરુપ અમુક સાધુ-સાધ્વીને તેના પાસે રાસો અજાણ કરાવ્યુ થાદા સાધુ-સાધ્વીને પોતાની પાસે નિહાલ્લી તે આત્મધ્યાન કરવા લાગો પૂર્વે નેકડા પ્રાણસોને પાતાનો પાસે જામેલા અને પ રીતે સમય વ્યતીત કરેલા પટલે તેને આ સ્થિતિમા આન દ ન આવ્યો જેથી માત્રસિય રોતે યજ્ઞીકરણ વિધાનુ આદ્વાન કર્યું વિધાના પ્રમાવથી અરુપ વાલ્કમા જ ગામ-પરગામના હજારો માણસા ધૂપ, દીપ લઈ, આમૂષનો તથા સ્વચ્છ વસ્ત્રો પરિધાન કરી પાહુર આર્યા પાસે આવવા લાગ્યા ગુરુપ પાસે રાખેલા સાધુ-સાધ્વીને પૃથ્વું-શુ તમે લોકોને પાહુરના અજાણની ઘાત કરી પોતાનુ તેઆપ ?

ગાથાર્થા—ગુરુ-ગ્લાનાદિકની વેવાવધાદિક કારણે કે વગર કારણે પણ મુનિઓને જો કપાયનો ઉદય આવે અને ઉદય આવ્યા પછી તેને રોકે અને તદ-નન્તર સ્વમાવે તેને હે ગૌતમ ! મન્છ જાણરો.

વિવેચન—કપાયો થવાના એ કારણો છે એક ઘાઘ કારણ અને વીજુ આતરિક પદલ જમોંદય ઘાઘ કારણમા કાહના કહેવાયો કે વિહદ્ધ ધતનયો કપાયો થાય છે ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ—એ ચાર મુગ્ય કપાયો છે તેના અનતાનુવધો, અપ્રત્યાસધાન, પ્રત્યાસધાન અને સજ્વલ્લન એ ચાર પ્રકારે દરેક કપાયો ગણતા માઠ્ઠ કપાયો થાય છે તેમા હાસ્ય, રતિ, અરતિ, મય, શોક, જુગુપ્સા (તિદા), પુરુષવેદ, સ્ત્રીવેદ અને નપુસકવેદ—એ નવ નાકપાય મેલ્લ થતા કુલ પચીસ કપાય થાય છે પ્રયત્નકાર કહે છે એ—કપાયોદય ધવો તે સ્વાભાવિક છે પણ ઉદયમા આવ્યા પછી તેને અટકાવવા મિચ્છામિ હુકમ માગવો અને શ્રમાપના થાવવો એ જ પરેષદ્ધ વત્તવ્ય છે

શ્રમાપનાનુ મહર્ષ—

આત્મા અગારા જેવો સદા પ્રગ્ગલિત છે અગારા ઓલવાવા માટે—તેના ઉપર રાક્ષ છવાવા માટે ત્યારે જા થોડો પથન નાણીય તા થીલતા અગારા ઉપરની રાક્ષ દૂર થાય છે અને અગારા પુન સતેજ યત્ન છે કપાયો એ આવરણ (રાક્ષ) સદ્ય છે જો તેને શ્રમાપનારૂપ પથન નાણીય તો તે કપાયરૂપી રાક્ષ દૂર થઈ આત્મારૂપી અગારાનો જામિ સતેજ થને છે આ છે શ્રમાપનાનુ મૂત્ય ને મહર્ષ જો રાક્ષન દૂર કરવામા ન આવે તો થીમે થીમે અગારા વૃદ્ધાઈ જાય છે તેવી રીતે જો કપાયરૂપી રાક્ષ દૂર કરવામા ન આવે તો આત્મા સદ તર કપાયોથી અથરાઈ જાય, માટે કપાયના રહેજ પણ પ્રવેશ થાય કે તરત જ તેને ઘાકી કાઢવાનો પ્રયત્ન કરવા માત્ર છૂટીછવાઈ રજ એ મેલ કયા માન્યા હોય ત્યા રહેજ સાવરણી વેરવાયો તે થૂલ કે રજ શીઘ્ર દૂર કરી શકાય છે તેમ કપાયોદયની કલ્પના થતા જ તેને દૂર કરવા પ્રયાસ કરશો તા તમને થુ મહેનત નહીં પડે

શ્રીઆરાધનાપયણામાં અને તે ઉપરથી ઉપાધ્યાય શ્રીવિનયવિજયની મહારાજે રચેલા ‘શ્રીપુન્યપ્રકાશના’ સ્તવનમા સામણાની અગત્ય જણાયો છે શિષ્યગતિ માત્ર કરવાના તમને દ્વશ પ્રકારા તે સ્તવનમા જણાયા છે, તે પૈકી ત્રીજુ સ્વાન શ્રમાપના આપ્યુ છે તંઓથી તે સ્તવનમા કહે છે—

જીવ સવે સ્વમાનીય સાહેલડી રે, યોનિ ચોરાશી લાલ્લ તો;
મનશુદ્ધે કરો સામણા સાહેલડી રે, કોઈ શુ રોપ ન રાલ્લતો. ૧

પરુ મહાઅટથીમા સુદર સરોવર હતુ સરોવરમા પાણી પળ પુષ્કલ હતુ તે સરોવરની આસપાસ સુદર ઘન હતુ જલમા મસ્યાદિક જલચરો અને ઘનમા સ્થલચરો તથા પસી વિગેરે સ્થેચરો રહેતા હતા હાથીઆનુ માદુ ટાણુ પળ ૩ ઘનમા થાસ કરતુ ગ્રીષ્મ ઋતુના સરત તાપથી અવલ્લહ હાથીઆનુ ટોણુ સરોવરમાથી નિકળી વૃક્ષની છાયામા સુતુ હતુ પશામા થે કાકીહા (કરકેડિયા) થાહે દૂર લટકા લામ્યા ત થલત ઘનદેવતાપ ઘણા પશુ-પસીઆને ઉદ્દેશીને વશુ ક-આ ઘન કાકીહાને લટકા નિવારો, પળ દેવનુ કાશ્પ સામઝ્યુ નહોં પસીઆપ વિચાર્યુ ક-આપને શુ ? આપણને કયા મારવા આપશાના છે ?

લટકા લટકા પક કાકીહા મામ્યા અને નાશીને સુતેલા હાથીની સુદમા પસી ગયો તેની પાછઝ સીજા પળ દાણલ થઈ ગયો હાથીની સુદમા પળ ઘને લટકા લામ્યા તયો હાથી અવલ્લાજા યદના થયાયો તે હાથી પળ ક્રોધા ચિત થયો વૃક્ષાને મૂલમાયો ઉલેહી નાલવા લામ્યો સીજા હાથી પળ મયા ચિત થનો તેમ કરવા લામ્યા, જેથી ઘણા ઘનચર સીજાના નાશ થયા પછી સરોવરમા હાથીઆ પડ્યા અને તેની પાઠ તોહી નામી તેથી પળ ઘણા જલચર સીજા નાશ પામ્યા

આ દષ્ટાંતના ઉપનય આ પ્રમાણ જાણયા તલાય, વૃક્ષ વિગેરેની શામા સરસા ગચ્છના આચાર, જલચરાદિક જીવો સમાન ચાલ, વૃક્ષ તથા ગ્લાનાદિક સાધુઓ, હક્તિ સમાન મયાદાયત ગાતાર્યાદિક નાધુ, કાકીહા સમાન નાથ વ તુષ્ઠ માદુ, ઘનદેવ સમાન આચાર ત ગીતાચાર્યાદિક સમને કહે છ ક-કપાય-વલ્લશ ન કરવા સરોવરની પાઠ સમાન ગચ્છ-મયાદા જાણયો કાકીહાને કાશ્પ ધાર્યા નહા તા પરિણામ મહાહાનિકારક આગુ અને જલચર, સ્થલચર અને જલચર પ્રમુખ ઘણા પ્રાણીઓ વિનાશ પામ્યા તેમ જા લટકા સાધુને નિવા રવામા ન આવ તો ગચ્છ-મયાદાના નાશ થાય અને ચારિત્ર વિનાશ પામે

આ ઉપરાંત (૧) સાધુઓ જા પરસ્પર લહે તો લાકીમા ગચ્છનો અપયશ થાય, (૨) ગચ્છભેદન અગ ઘન પક્ષના સાધુઓ પેકી કાશ્પ રાજ-પરિચાદ કરે તો રાજલટ થાય (૩) વલ્લહ કર્યા પછી મન સતાપમા પડે, ચિતા રજા કરે, (૪) સમક્ષિતની હાનિ થાય, (૫) વ્રાધાદિકના વેગ યથતા નાય તેમ તેમ ચારિત્રની નાશ થાય આ સવધી વિશેષ વિસ્તાર ધ્રોનિશાયચૂર્ણના દશમા ઉદ્દેશામા છે

કારણમકારણેણ અહ, કહવિ મુનીણ ઉદ્વહિ કસાણ .

ઉદવિ જત્ય રુંમહિ, શામિજાહિ જત્ય તે ગચ્છમ્ ॥ ૯૯ ॥

[કારણેન અકારણેનાથ, કથમપિ મુનીના ઉત્તિષ્ઠન્તિ કપાયા.]

ઉદયેઽપિ યત્ર કન્થન્તિ, ક્ષમયન્તિ યત્ર સ ગચ્છ. ॥ ૯૯ ॥]

મુખ્ય માણસને પરિચાદ કરી ત્યારે તેને વશુ-મેં પણ સામ્રાજ્ય હતુ કે કુમાર પદ ચઢાવ્યો જ ગાહુ ચલાવતાં હતો કુમારે ચારવાર કહેવા છતાં પણ ચઢદ ન મળ્યો પટલે રોષે મરાડને તે પોતાને ગામ ધારવો મયો

ધર્ષાક્રનુ યાદ ગેતરમા ધાન્યના ચઢા તૈયાર થઈ રહ્યા હતા ત્યારે કુમારે દુરુચય ગામમા અહ રાત્રિના તે વધાના ચઢા ચાલી નાણા આ પ્રમાણે સાત ઘણ સુધી ઘડા ચાલી નાણા દુરુચય ગામના લોકો વિચારમાં પડી ગયા, પણ કઈ કારણ ન સમજાયુ આઠમા ધર્ષ તે ગામમા મહાદુરના મહોત્સવ થયો તે સમયે ઘણા ગામના લોકો પક્ષ થયા કુતાર પણ ગયો ગામના દ્વાદશ માણસે તે યજ્ઞને પોતાના માણસદ્વારા ઘોષણા કરાવી કે-અમોષ કોઈનો કાદ પણ અપરાધ કર્યો હાય તો તેને યમાવીષ છીપ અને અમોષ કોઈનું કાદ પણ લીધું હશે તો તેને પાત્રુ આપીશુ અમારુ ધાન્ય કોઈપણ વાલ્યુ નહીં ઘોષણા સામઢી કુમારે તે દોષ પીડનારને વશુ કે-તુ આ પ્રમાણ ઘોષણા કર-
“અપિણહ ત વહ્ણ, દુરુચયા! તસ્સ કુમ્ભારસ્સ। મા મેદિદિદ્ધી ગામ, અન્નાણ વિ સત્ત વાસાણિ ॥ ૧ ॥” જો કુમારના ચઢદ ન લીધો હોય તો સાત ઘણ સુધી તમારુ ધાન્ય ન ચઢત જો હજુ પણ ચઢદ તહીં આપો તો ઘોષા સાત ઘણ સુધી ધાન્ય ચાલોશ ગામના લોકો સમજી ગયા તે કુમારને યમા યો અને ચઢદ પણ પાછો આપી દીધો

આ દષ્ટાન્તો સારાશ પ છે કે-અસવતી-અનાની લોકોષ યમાયો અને કુમાર ચમ્પા તો એકા સાધુ છે, ચારિત્ર લીધુ છે તેઓ તો અવશ્ય ક્ષમાપના કરવી જ જોઈય

દ્રુમકન્તુ દષ્ટાન્ત—

કોઈપણ દરિદ્રીના દીકરાય આસો મામમા ધનિકના ઘરમા તીરનુ માનન થતુ તિહાલો પાતાના પિતા પાસે ક્ષીર માગી દરિદ્રી ગામમા કાદ દુધ તથા ઘોંચા માગે લાવ્યો તેની સીપ ક્ષીર રાધરા માડી, દરમિયાન ચઢનો ભાગ લાવવા તે ક્ષેતરે ગયા યમામા ગામમા ચાર ખેડોતી ધાડ પડી તેઓપ ગામ છેડી લીધુ આ દરિદ્રીના ઘરે આથી ક્ષીરના ટાકો જઈ જઈ પાતાના સેનાપતિને આપ્યા દરિદ્રી ક્ષતરથી પાછો ફરતા વિચાર છે કે-આજ તો દીકરા સાથે ઘેસા ક્ષીર રાદશ ઘરે આવ્યો કે તરત જ છોકરો રોવા લાગ્યો તેની પત્નીપ મથ દુકોચત થઈ પટલે તે કોયે મરાણો ચઢનો ભાગ નીચે નાણી તરત જ તે ચોરના સેનાપતિ પાસે મથા ચાર લોકો પાછા ગામમાં ગયા હતા સેનાપતિ પક્ષે જો જતાં પાસે જ ખીરના ટાકા પડ્યો હતો દરિદ્રી તરવારથી સેનાપતિનું માથું ઘાપી નારાયુ ચાર લોકાને આ ક્ષયર પડતા તેઓ ગામમાથી ગાડી ગયા પછીમા આથી સેનાપતિનો અગિસત્કાર

સર્વ મિત્ર કરી ચિંતવો સાહેલડી રે, કોઈ ન આળો શત્રુ તો,
રાગ દ્વેષ હમ પરિહરી સાહેલડી રે, કીને જન્મ પવિત્ર તો. ૨
સાહમી સઘ સમાગીં સાહેલડી રે, જે ઉપજી અપતીત તો,
સજ્જન કુદુમ્બ કરો સમાગા સાહેલડી રે, એ જિનશામન રીત તો. ૩
સમાગીં ને સમાગીં સાહેલડી રે, एही ज धर्मनो सार तો,
શિવગતિ આરાવનતળો સાહેલડી રે, એ શ્રીજો અધિકાર તો. ૪

હારે ગાથા સરલ છે તેથી તેના વિશેષ વિવેચનની આવશ્યકતા નથી ઉપલ-
બીધા-માત્ર દેશાચ પૂરતી મન વિદ્યાની ક્ષમાપનાન આપા રજાન નથી પડલા
માટ જ “મનશુદ્ધે કરો સમાગા” એમ સ્પષ્ટ વદવામા આવ્યું છે આપણા
મદ્દમાય શ્રોત્રસૂત્રમા પણ વદેવામા આવ્યું છે કે—“સમિયન્ત્વ સમાગિ-
યન્ત્વ ઉવસમિયન્ત્વ ઉવસમાગિયન્ત્વ સુમદ્મપુન્ડ્રણા વહુલેણ હોયન્ત્વ । જો ઉવસ-
મદ્ તસ્સ અતિથિ આરાહ્ણા, જો ન ઉવસમદ્ તસ્સ નતિથિ આરાહ્ણા, તન્મદ્
અપ્પણા ચેત્ત ઉવસમિયન્ત્વ । તે કિમાહુ મતે ! ઉવસમસાર સુ સામણ્ણ”
અર્થાત્ સાદુપ પાતે સમગ્રુ અને ધીજાન ઉપશાત કરવા તિમલ્લ ચિત્તથી
ધીજાન સુલ્લશાતા પૂછવો, રાગદ્વેષ રહિત મુખિ તે સુમતિ, ॥ સુમતિપૂર્વક સુચાર્ય
સઘથી વિશેષ પ્રકાર પૂછપરછ કરવો અથવા સુલ્લશાતા પૂછવો પડલે કે જેની
સાથે વલદ કે વકાસ થવા હાય તની સાથે નિર્મલ્લ ચિત્તથી પાતચીત કરવો
વલદ કરનાર યનેમાથી એક પક્ષ ન સમાધ તા શુ ? તેનો જવાબ એ છે કે-જે
ઉપશાત થાય છે-જે ક્ષમાશીલ થન છે તને આરાધના છે જે નથી ક્ષમાવતો
તને આરાધના નથી આમણ્ય ઉપશમપ્રધાન જ છે આ સઘધમા લૌકિક મન
લોકોત્તર પ્રજા દેશાત આપ છે—

કુમારુ વૃત્તાન્ત—

‘આરિય’ મનપદ પાસેના ગામદામા એક કુમાર રહેતો હતો તે ઘાસળોડુ
ગાડુ મરીને ઘેચવા માટે પાસેના દુરવચ્ચ નામના ગામમા ગયો તે ગામના લોકો
લુધા હતા તમાપ કુમારનો એક ઘલ્લદ્ લઈ લેવાના વિચાર કર્યા જેવામા કુમાર
ગામ નજીક આવ્યા તેવામા તઓ વપટપૂર્વક બોલ્યા કે-અરે માણો ! એક
આશ્ચર્ય તો જુઓ આ કુમાર એક જ ઘલ્લદથી ગાડુ દાક છે કુમારે વિચાર્યું
કે-આ ગામના લોક ઘડુ જ વપટો અને નાંચ છે એ ઘલ્લદ છે છતાં એક પક્ષ
છે પછો તે કુમાર ગામનાં બજારમા ગયો ગાડામાથી ધામળો ઉતારી વચ્ચા
લાગ્યા તેવામા લાગ જાણે તે વપટો લોકો કુમારના એક ઘલ્લદ લઈ ગયા
ઘાસળો યેથી રહ્યા થાય કુમારે જાણ્યું તો એક ઘલ્લદ ન મળે કુમારે ગામના

સોનો પાસેથી કોઈ સારીવા લઈ પોતાના પુત્રને આપ્યા અને વહાણ હજારી મુક્યુ
 કેટલાય દિવસો પસાર થયા બાદ પચ્છેલ દ્વીપ તજીશ તેનું વહાણ આ પુ
 ત્યારે ધૂલ નાખિય સોનોને સૂવના કરી વ-દે આગળ જતા સમુદ્રનું ધમલ
 આવશે તે ધમલમાં-ધમરમાં જતા જ નાચ ચઢાવે ચઢશે અને તેમાં ડગ્ગાઝા આ
 વહાણ નાશ પામશે, હુ પણ મૃત્યુ પામીશ ઓ તમારે વચ્ચે હાય અને પચ્છેલ
 દ્વીપે જાનું હાય તો સામું જ વલ્લાનું ઘાટ દેવાય કે તેની નોંધેથી વહાણ આગળ
 જાય કે તરત જ તેની શાલા વફડો લેજા. આ વિશાળ વટવૃષ ઊપર રાત્રિના
 પચ્છેલ દ્વીપનાં પછીઓ આગળ લેવા આવશે અને પ્રાતઃજાલ થતાં ડહો મશે
 તે સમયે મારડ પખીનાં પગે જલ્દીને તમે ત્યાં જ શકશો સ્વાર્થ સિદ્ધ કરવા
 માટે માનવી શું ન કરે ? સોનોપ તે પ્રમાણે વર્ણુ અને પચ્છેલ દ્વીપ પહોંચ્યો
 પણ હાસા ને પ્રહાસાને કયાં જઈ ગોતવી ?

તે ઉદ્યાનમાં આમતેમ મટકવા લાગ્યો તેવામાં હાસા પ્રહાસા તેની નજરે
 પડી પોતાની મદૈનત અને સાહસ સફળ થયાં જાણી તેણે સપૂળ સતોષ અનુ
 મયો થને દેવીજાને તરત જ પોતાને આવાસમાં લઈ જવા વધુ નીતિકારે
 ચરેચર સાધુ જ વધુ કે—

દિવા પશ્યતિ નો ધૂકા, કાકો નક્ત ન પશ્યતિ ।

અર્પ્યઃ કોઽપિ કામાન્ધો, દિવાનક્ત ન પશ્યતિ ॥ ૧ ॥

ધૂવડ દિવસે જોઈ શકતું નથી, વાગડો રાત્રે જોતાં નથી, પરંતુ કામાન્ધ
 પુરુષ તો દિવસે કે રાત્રે પણ વધુ જોઈ શકતો નથી, અર્થાત્ સારાસારનો
 સર્વથા વિવેક જ ખૂલી જાય છે

થને દેવીઓપ તેના ઉત્કટ કામાગ્નિ ઊપર શીતલ જલ રેડતું શક વર્ણુ, જે
 સામઘ્નતા જ અનગતેનના હોશફોશ ડહો ગયા પોતાની મૃત્યુનું તેને હથેલાવર
 માન થયું, પણ હથે થાય શું ? થને દેવીઓપ તેને વધુ—

“ પ્રિય અનગતેન ! તારી આ સાહસ-વથા સફર પ્રશસાપાત્ર છે, પણ
 અમારું દેહના આલિંગન સામાન્ય અને સસ્તા નથી અમારું પ્રથમ દર્શન તો તને
 હોમાયવાનું હતું વામી માનવીના દાઘમાં અમે રમવડા નથી થનતા જો તને
 અમારા સગતો ચરેચર ડાકટ દુલ્હા જ હોય તો યીજી પરીક્ષા પસાર-પાસ કર
 ‘આવતા મથમાં હુ હાસા-પ્રહાસાનો પતિ થાઉં’ યથા નિયાળાપૂર્વક મરણ
 સ્વીકારો તેમ વરવાથી તમારો દેવધોનિમાં જ મ થશે અને તમને આ સત
 ધાતુમય ઔદારિક શરીરને વફલે અમારા જેવું મનોહર કેમિય શરીર પ્રાપ્ત થશે ”

હાસા-પ્રહાસાનું સૂચન સામઘ્નતા જ અનગતેનના નાત્રો ગળી ગયા, વામા
 ગ્નિનો તીવ્ર તાપ જામી ગયો આ મનુષ્ય દેહથી કંઈ શુભચાર થવાનો નથી

ધર્મો પછી તેના સ્થાને તેના નાના માથે સ્થાપ્યો ત્યારે તેનો ઘટેન, મા ધિમેરે સ્વજનો કહેવા લાગ્યા કે-તુ સેનાપતિ યશ્વ છતાં તે દરિદ્રી જીવતા રહે તે ધર્મ મા ધર્મ ! ધિકાર છે તારા સેનાપતિ પદને ! આ પ્રમાણે યાત્રક-ચીઠ પડાવવાથી તે સેનાપતિ ગામમાં ગયા તે દરિદ્રીને ઘેટી નાસી પહોંચી પકડી લાગ્યા પછી તેને મારવા માટે ઘડૂલ દાખવા લીધું અને દરિદ્રી બ્રાહ્મણને પૂછ્યું કે-શોલ, તને કેવી રીતે માથે ! ત્યારે સમયસુચકતા વાપરી તેણે કહ્યું કે-શરણે આવેલાને જે રીતે મારવા તેવી રીતે મારા તેજુ અત્યુચ્ચન સાંમલો સેનાપતિ પોતાની મા ઘટેન સામુ જોવા લાગ્યો તેની મા ધિમેરે તેનો માથે સમસી ગયા, અને કહ્યું કે-માથે ! શરણ આવેલાને મારવા એ આપણો ધર્મ નથી ત્યારે તે બ્રાહ્મણને છોડીને, તેની પૂજા કરીને દમ્પિણા આપી રજા આપી

આ દષ્ટાંતનો સાર એ છે કે-અજ્ઞાનો પદા વારે પણ માફી માગવાથી દરિદ્રી બ્રાહ્મણને છોડી મૂક્યો, તો પરલોકમીઠ સાધુઓએ તો પોતાની જેવા સર્વ જીવાને જાણી યાતસહ્યમાથ દર્શાવશે ઘટે

ઉદાયન રાજર્ષિની કથા—

કથા નગરીમાં *મનગલેન નામનો સોની વસતો હતો તે અતિ વિપયા મિલાવો હતો જે રૂપવતી કન્યા દેખે તેને ધનુ ધન આપીને પરતી કરતો આ પ્રમાણે તે પાંચ નો છીનો સ્વામી થયો

પચ્ચૈલ નામના દ્રોપનો વિદ્યુમાલી નામનો યજ્ઞ કયચી ગયો ત્યારે દાસા ને પ્રદાસા નામની મુલ્ય દેવીઓ વિચાર્યું કે-કાફને લોભમા પાઢીવ તો તે આપણો સ્વામી થાય અને તેની સાથે યથેચ્છ ભોગ ભોગથી શકીએ અનગલેનને છીના લોભી જાણાને યને તેનો અશોક ઘાટિકામાં ઘાવો સ્નાની તેના રૂપ તથા દાવમાથ જાઈ માદિત યતી ગયો માનવી છી પણ જો સુદર દાવ છે તો તેના રૂપરાશિ રૂપર કેટલાય માનવ-ધર્મર મોદિત થાય છે તો આ તો દેવીઓ તેના રૂપ પાસે અનગલેન જેવો વામી પાળી-પાળી થઈ જાય તમા શુ આશ્ચર્ય ! દાસા તથા પ્રદાસાએ પણ તેને યરાયર પોતાના પાશમાં કમાયલા દાવમાથ દર્શાવી વટાવ કેવળ કામાતુર સોની જેવો તેઓ મસ્તકે દાવ મૂકવા જાય છે તરત જ તેનીએ કહ્યું-જો તારે ચરેલર અમને મળ્યું જ હોય તો પચ્ચૈલ દ્રોપે આવજ આ પ્રમાણે વહીને યને ધાલી ગઈ

વામાથ સોની પચ્ચૈલ જવાની તૈયારીમાં પડ્યો પચ્ચૈલ દ્રોપે જનુ પટલ મુટ્યુને આમત્રણ આપ્યું કોઈ પણ નાવિક તેને લઈ જવા તૈયાર ન થયો ત્યારે ઉદ્વોષના કરાવી કે-મને જે વાઈ પચ્ચૈલ દ્રોપે પદાવાદશે તને કોઈ સ્નાનિયા આપીશ પણ ધૂલ નાવિક પદદ સ્વીકાર્યો નાવિકે વિચાર્યું કે-દયે ધૂલ થયો છું, મુટ્યુને વિનારે ઘેટો છું તો કોઈ સ્નાનિયા મેલથી પુષ્પને તો સુખી કરતો જાઉં

ન જોઈ શકવાને કારણે વિદ્યુ-માલીપ પાતાનો હાથ મુઝ આગઢ આઢો ધરવા માહયો નાગિલે તેને પૂછયુ-ઓઢલે છે ? વિદ્યુ-માલીપ નકાર જનાયતા નાગિને વહુ-હુ તારો મિત્ર નાગિલ તાઢ અજ્ઞાનતામર્થુ ઘાઢમરણ નિરણી માહ મન વૈરાગ્ય તરફ યહ્યુ નિરતિવાર વારિત્ર પાઢો, શેપ ઝાંચનમા તપ તપો હુ ધારમા દેવજોશમા દેવ યયા હુ અધધિજ્ઞાનયઢે તારી જ્ઞાતનોય સ્થિતિ જાણી તારી પાસે આવયો હુ

વિદ્યુમાલીપ તેને સુધોધોને વહુ-મિત્ર ! તારી હિતશિક્ષા અવગણી તેનુ આ પરિણામ આયુ છે, પળ હવ પછાત્તપ કરવાયી શા લામ ? હવ તો આ જ્ઞોચનમાધી છુટરાનો કોઈ સુમાગ હોય તો વતાય નાગિલ દેવ તેન આશ્વાસન આપતા વહુ-મિત્ર ! નિરાશ યવાની જઠૂર નયો પુરુષાર્થોન સર્થ કાઢ સુલભ છે વરમ જિતપતિ ધ્રીમજ્જવારદેરનો ગાશીપચન્દનની મૂર્તિ મરાયા, તની સારા આવાર્યદ્વારા પ્રતિષ્ઠા કરાયો તેનો હરહમેશ પૂજા કર ય પ્રજારની જિતમતિયી તારા અશુભ કર્મા નાશ પામશે તારા આયુના પ્રાતભાગ તને સારા નગરમા પહોંચતો કરજે વે વથા તે પ્રતિમાનો નારો રોત પૂજા થાય

અઢાઈ મહોરમય પૂર્ણ યથા ઘાદ વિદ્યુમાલી દેવ યુરઝહિમયત પયત ઝપર જઈ ગોશીર્ષ ચન્દનની પ્રતિમા બનાયી અને ગને રતનના સર્થ આમરણોધી અલ્હન કરી યના કાઢ સુધો તેની પૂજા વથા ઘાદ તને સુયાગ્ય સ્થલે પહોંચાઢવાનો તે વિચાર કરે છે તેવામાં સમુદ્રમા યક યનિકનુ નાથ છ મહિનાયો સુધો ગયલુ માલુમ પઢયુ છ મહિનાના પ્રયાસ છતા નાથ ન નિકલ્યુ યઢલે યનિક પળ મૂજાનો તેને ધૂપ, હીપ યિગેરે પૂજન સામગ્રી ધરી રૂઢદયનુ હમરણ વધુ વિદ્યુમાલી દેવ ત્યા આત્રી ત યનિકને વહુ-હ યનિક ! મહ્માઈશ નહાં ના તુ કાઢ્ઠા પટીને ઘીતમય નગરે મહારાજા ઉદાયનને પહોંચાઢશનુ કવૂલ કરે તો તાઢ વહાળ સહીસલામત ઘીતમય નગરે પહોંચી જશે અને તારા આપત્તિ-કાઢ વૂર યશ યનિક ત વયન સ્વાકાર્યુ વિદ્યુ માલી દેવ કાઢુની પેઢીમા ધ્રીમજ્જાધીરસ્થામીના મૂર્તિ મૂકીને તેને મોંપો દવપ્રભાવયી ઘીજે જ દિવસે વહાળ ઘીતમયનગરે પહોંચી ગયુ

યનિક રાજા પાસે મેટણુ ધરી સર્થ હકીકત વહી સમજાયી અને દેવાધિ દેવની પટી હાનર કરી પટીના દેસાથ જ મન્ત્રમુગ્ધ કરે તથા હતા યની વારોગરોમા, યના પ્રત્યેક આલેખનમા દેયો શક્તિના યમસ્વાર જનાતા હતા યાયુયન ઘાત નગરમા પ્રસરી ગઈ અને માનવસાગર ડમલાયો રાજાપ જેનામા શક્તિ હોય તેને પેઢીના દ્વાર સાલયા આમન્ત્રણ આપ્યુ જનતામા દ્વાર ઉઘાઢયા સયધી સ્પર્ધા ઘાલી, યળ મરયાવધ દાયાન નિરાશા મઢી સમય યથયા લાગ્યા અને માનવમેદની વિચરાયા લાગી રાજાની ધોરજ ચૂટયા લાગી, યળ પેઢીના દ્વારોપ કાંઈને અશ માત્ર યળ સુલધાની આશા ન આપી પર તુ આઢરેઢો સમારમ

પથા પિચારથી તેના મુખ ઉપર તિરાશા ફરી થઈ તેના મુખમાથી સહસા ધોળાં જથાધુ જે-“ મારી દશા ધોધોના શ્વાન જેથી ચર્ચે ન રહો ઘરનાં ન રહો ઘાટનો દેશાગનાઓ મળી નહીં અને પ્રાનવલ્લનાઓ હજો તે પળ બ્રહ્મી ચર્ચે ના ”

હાસા-પ્રદાસાપ તેનો ધ્યાનુલ્લતા પારણી ર્હું વધું “ સુધનકાર ! રથ માથ તમારે તિરાશા થયાની સ્ફુર નથી અમો તમને તમારા નગરમાં ક્ષણમરમો સુધપૂર્વક પહોંચાડો દાનુ તમારા અમારા પર સાચો સ્નેહ હાય તો અમે જનાં પેલા પ્રાનેં ચાલજાં સાચા સ્નેહ વિના પ્રાનવમનુ સુધ નહીં માળી શકાય ”

દેવશક્તિને શુ અશક્ય છે ? આજ ઉપાદત્તા જ સોનીય પોતાને ચપા નગરીમા પોતાના આશાસમા સુતેલો જાયા દરિયાની મુનાફરી, મારદ પક્ષીના પગે થઈગયુ, હાસા-પ્રદાસાના દશન, સુધર ઉપવન, મનોદર ચાતોલાપ વિગરે દ્વિજાલની માફક તેની નજર સમસ્યથી સરાં ગયુ તેનો અનુભવ હતો તાજો જ હતા હાસા-પ્રદાસાપ ચડાયેલ નહો તેની સ્મૃતિમાં હતા તેણે અગ્નિપ્રવેશ કરયાનો નિર્ણય કર્યો આ ઘાતની તના મિત્ર નાગિલને ધરવ પડતા તે રવાં આપ્યા અને અનગસેનને અનેક પ્રકારે સમજાવ્યો નાગિલ દૃઢ જૈનધર્મી અને સમજુ હતો દેશાગનાના મયોગ પાછલ આતમાના પેટલો અથ પાત થાય છે તે મધ સમજાયું, પણ તે થધુ છાર પર લીંપણ સમાન નિરથક નિથઈયુ ધાદ તે જીવતા થઈ મુઓ અને નિયાળાના પ્રભાવ પચૈલ ક્રીપમા દેવી-યુગલના વિધુન્માલી નામે દેવ થયો

નાનુ બાંલક જ્યાં સુધી મુદ્રિવાનો કિંમત સમજતુ નથી રવા સુધી મીઠાં ર્હાં થદ્દામા તે વાઢી આંપે છ, પણ પેટાની કીમત સમજતા તે વધી છેતરાતુ નથી તેમ આ પ્રાણીને અનુભવે જ સ્વદેક્ષક પ્રાણ પ્રાપ્ત થાય છે અનગસેન મટાં વ્યતરતિકાપમા દેવત્વની પ્રાપ્તિ થયા છતાં તેને મતોષ ન થયો દેવી સાથે સમાગમના દિરસો વાળીના રેલાની માફક ચાલ્યા ગયા એ જીવન હમેશાં જાતી જતા પહાણની દેવીઓ પ્રત્યેની મોહ પણ અદૃષ્ટ થતી ગયો

પર વાર નદીશ્વર ક્રીપની યાત્રાની પ્રસંગ આઘ્યા તરતજ દર્શન તરફથી હાસા-પ્રદાસાને નૃત્ય કરયાનો અને વિધુન્માલીને મૃદગ ઘમાડયાના આદેશ થયો આ હુકમ મામલ્લતા જ અનગસેનના જીવને ઉજાટ થઈ આવ્યો પણ દેવરાત્રની આજ્ઞા અલ્પનીય હતી દરેક સાત્રાપમગ હાસા-પ્રદાસાનુ નૃત્ય અને વિધુ મા હોનુ મૃદગ-ધાદન આચારકૃષ્ણ હતા તેનો અર્ચિષ્ઠા છતાં મૃદગ તેના ગળે ઘધાઈ ગયુ દુઃખ ને શ્વાનિ અનુમયયા છતાં તેને મૃદગ ઘમાડતા ઘમાડતા આગલ ચાલુ પડયુ આ માનુ તેના મિત્ર નાગિલ ઉત્સાહવધ્વામાં ચારિત્ર પાછો અચ્યુત દેવલોકમા દેવ થયા તેણે આ સ્થિતિ નિહાળી તેને પોતાના મિત્ર માટે દુઃખ થયુ તે તરતજ તેની પાસે આ યો નાગિલ દેવના દેહોપ્પમાન તેજ આગલ વિધુન્માલીનુ મુખ સ્વ આગલ તારા સદશ જળાવા લામ્યુ અત્યંત તજસ્વી મુખ

ફલો ક્યા મળે છે ? તાપસે કહ્યું-મારી સાથે તમે પક્ષી આવો તો દેખાડુ રાજા તેમ ને તેમ અલંકાર ચુક તાપસની પાછળ પાછળ મચી થોડે દૂર ગયા પછી એક ઘન દેવ્તાયુ, તેમા પ્રવેશ કરતા થાંડે દૂર એક સાપસાગ્રમ દેખાયો રાજાને આવતો જોડે ઘણા તાપસા પક્ષી થઈ ગયા અને રાજાને સર્વ વસ્ત્રાભૂષણથી સજ્જાઈ, તેને મારી નાખી તેના સર્વ અલંકાર હડ લેવાનો વિચાર કરવા લાગ્યા તેઓનો તેથી વિચાર જાણી રાજા મય પામી ત્યાંથી નાશવા લાગ્યો થોડે દૂર જતા તે જ યતમા મનુષ્યોનો વિશાલ સમૂહ આવ્યો પાતાને શરણ મળ્યો તેવા હેતુથી રાજા ત્યાં ગયા તો કામદેવ જેવા સ્વરૂપવાન, સૌમ્યમૂર્તિ, વૃદ્ધસ્પતિ સમાન વિદ્વાન્ સાધુસમૂહને અને તનાં પાસે ઉપદેશ સામંતતા ચતુર્વિધ સઘને જાવો જાણ્યો રાજાને નિર્ભય થનવા કહ્યું રાજા ત્યાં થેઠો અને સ્થિર ચિત્તથી ઉપદેશ સામંતનો ઐનધમનો અંગીકાર પણ કર્યો રાજાની ઐનધમમા દૃઢ મજા થઈ જાણી પ્રભાવતી દેવે પાતાની સર્વ માયા સહરી લીધી પટલે રાજાને પાતાને પક્ષી સિદ્ધાન્તનું કુપર થેઠલાં જાણી જાણે હુ કાઈ ગયા નથી તેમ આવ્યો નથી આ શુ થયું ? તેમ વિચાર છ તવામા પ્રભાવતાં દેવે પ્રત્યક્ષ થઈ કહ્યું કે-જા સર્વ મેં જ તમને પ્રતિયોધ પમાડવા વિકુન્થુ હતુ હવે તમે ઐનધમનુ યથાથ પાલન કરજા અને મહિષ્યમા કાઈ પણ વિધન ઉપાસ્થિત થાય ત્યારે માફ સ્મરણ કરજા

આ વાક્ય પ્રભાવતી રાણીના ચારિત્ર-સ્વીકાર પછી પૂનનાદિનુ કાવ્ય એક કુચડી દાસીપ સ્વીકાર્યું તેના મનમા અમત્કારિક વિવશ્વે માય હતા પટલે સ્વચ્છાથી પૂનારિણી પદ સ્વીકાર્યું ધીમ ધીમે આ પ્રતિમાનુ માહાત્મ્ય દશ-દેશાવરમા પ્રસરી ગયુ હતુ

ગધાર દેશના કાઈ એક આયક દાસા લેવાનો માયનાવાલો વયો દીક્ષા લીધા પહેલાં તેને તીર્થંકરનાં જ મ, દીક્ષા, કેડલ અને નિર્વાણભૂમિઓના દશન કરવાની રૂચ્છા થઈ એ પ્રમાણે પરિવ્રમણ કરતાં તે ઘણા મુનિઓના સત્સંગમા આવ્યા એકવા કાઈ મુનિરાજ પાસે સામંતયુ કે-ગૈતાદય પર્વતની ગુફામા શ્રીકૃષ્ણમદેવ આદિ સાધીશ તીર્થંકરનાં રત્નમય મૂર્તિઓ અલૌકિક અને અમત્કારિક છ ત પ્રતિમાઓના દશન કરવાનાં માવનાવા ગધાર આયક મહામુશીયતે ત્યાં ગયા દેવારાધન કરી, તળે તે સ્ફટિક રત્નમય પ્રતિમાઓનાં માયપૂર્વક દશન કર્યા તે સ્પષ્ટમા રત્નનાં અતિશય ઢગલાં જાઈ તનુ મન લેશ માત્ર ચલાયમાન ન થયું તેથી દેવે તુષ્ટમાન થઈ તને 'સર' માગવા કહ્યું નિર્લાંબી ગધાર આયક પોતાનો અનિચ્છા વશારી ત્યારે 'અમોષ દેવદર્શનમ્' પમ જણાવી દેવે તને વપ્રીશ મુટિકાઓ આપી અને કહ્યું કે-જા મુટિકાઓના પ્રભાવવા મનચિતિત વરેક કાવ્ય સપ્તયથે ત્યાંથી પાછા વળતાં વીતમયનગરના શ્રીમદ્વાવેર જિનવિંચનો પ્રામાવિકતા સામંતો ત ત્યાં આવ્યો થાઢા દિવસ ત્યાં રહી પ્રમુખકિનો અપૂર્વ સામ લીધા

પૂર્ણ કર્યો વિના રાજાઓ ક્રમા પળ કેમ થવાય ? રાજાની મુશ્વળના પળ હવે
વધારો થવા લાગ્યા

આટલા થયા પ્રવાસ છતાં પટ્ટી ન તુલી ત્યારે લોકોને દેવી કરામતની
કલ્પના આવવા લાગી કાશ્વ શર્વરના નામે, કોશ્વ નિશ્ણુના નામે, કોશ્વ
ગજાનનના નામે સ્તુતિ કરી પળ સથ લ્યથ રાજાનો મોજનના સમય પળ ધીતી
ગયા રાણી પ્રમાથતીય છે વાર દાસીને આમ-પ્રજા આપવા માવલી પળ રાજાઓ
ડટાય તમ જ ન હતુ દાસીમુલથી દેવાધિદેવ મ્બધી દક્ષીવત જાણી પ્રમાથતી
દેવી પળ થટીમર આશ્વમુખ્યવનો નહીં ત ચરી જૈનધર્મિનો હતો તને સાદ્મિક
વિચાર જાણીયે કે 'દેવાધિદેવ' તા રાગ-દ્રેષાદિ અટાર વૃપળ રહિત મોજિને
શ્વર ત હાશ શક થાદ સ્નાન કરી, શુદ્ધ વસ્ત્રોમા સજ્જ થઈ, પૂજનની સામગ્રી
સાથે પ્રમાથતી પટ્ટી સમોપ આવી. મધ્મભાવ કરાતી સ્તુતિના સુન્દર સ્થરની
સાથે જ પેટાના દ્વાર આપમેલું રુનો ગયા અને ગાશીયષ્વરની મદાવીર મળયેતની
મૂર્તિ સૌ કાશ્વનો નજરે પટ્ટી સર્વત્ર આનંદ ઉભાઈ ગયો, રાજવીનો ચિંતાનો
અત આશ્વો સુદર પ્રસાદ બનાવી તેની પ્રતિષ્ઠા કરી પ્રમાથતા પ્રતિદિન તેની
પૂજા કરતી રાજા પળ પૂજનસમયે ધાનિત્ર ધગાટી રાણીના મન્દિરમાથન વધારતો

એક પ્રસંગ સ્નાન કરી રાણીય દાસી પાસે પૂજાના શ્યત વસ્ત્રો માગ્યા
દાસીય ત લાવી દાગર કર્યો છતાં અમયશ રાણીને ત રાજા જાણાયા, પટલે જાયે
શમા ને આયશમા તનાથી ચાલી જવાયુ કે-આ શુગારને ચોગ્ય વસ્ત્રો શા માટે
લાવી ? ગુસ્સામા તળ ત દાસી તરફ દપળ વેંચ્યુ, જ તેના મમસ્થાનમા ધાગતાર્
ત મૂલ્યુ પામા વસ્ત્ર તા શ્વેત હતા તે રાણીને જાણતાજ પાતાના અધિચારી કૃત્ય
માદ થળા જ સ્ત્રીય થયા આશા જ એક યોજા પ્રસંગ બની ગયો રાણી પૂજન
યાદ નૃત્ય કરી રહી હતી અને રાજા ધાનિત્ર ધગાટી રહ્યા હતા તથામા રાજાને
રાણાનુ શિર-વિહુથુ માત્ર ધડ જ જાણ નાવતુ હોય તેમ જાણાયુ તના ગાત્ર ઢીજા
પડા ગયા અને ધાનિત્ર અટકા ગયુ રાણીના નૃત્યમા ભગ પડતા તેને કારણ
પૂછ્યુ, અતિશય આમદ થાદ રાજાય સત્ય દક્ષાકત વહી પટલ દાસીના અવ
સ્થાન થાદ જ વાત ખુલાશા માઢા હતા ત પુન તાજી થઈ રાજાય નિશ્ચય
કર્યો કે-હવે પાતાનુ આયુ અવ્ય છે તળે રાજા પાસે આત્મકલ્યાણના પથે
જવા રજા માગા રાજાય એક શરત રજા આપી કે-જો તુ કાલ કરાને દેવ
થાય તા અમાન પ્રતિવાધ પમાડવા પ્રમાથતાય ચારિત્ર પાલ્લી સ્થગપ્રાપ્તિ કરા

દેવ થયા પછા પ્રમાથતીય રાજાન પ્રતિવાધવા અને જૈનધર્મી થનાથવા
કટલાય પ્રવાસી કર્યો પળ રાજા તા તાપસમક્ત થન્યા પ્રમાથતી દેવ તન
પ્રતિવાધવા તાપસ યંશ મદળ કર્યો અને રાજાન એક અરપત મનાદર ફલ
આપ્તુ તના સ્પર્શથી રાજાને આનંદ થયા, તનો ગદ્ય પળ ઉત્તમ હતી અને તનો
સ્વાદ તને અમૃત ફલ જેવા જાણાયા પટલે રાજાય તે તાપસને પૂછ્યુ કે-આથા

ફલો કયા મલે છે ? તાપસે વધુ-મારી સાથે તમે પક્ષા આવા તો દેખાડુ રાજા તેમ ને તેમ અલંકાર યુક્ત તાપસની પાછલ પાછલ ગયો ઘાટે દૂર ગયા પછી એક યન દેખાયુ, તેમા પ્રવેશ કરતા ઘાટે દૂર એક તાપસાશ્રમ દેખાયો રાજાને આવતો જોઈ ઘણા તાપસા એકત્ર થઈ ગયા અને રાજાને સઘ વધ્યાભૂષણથી સજ્જ જાઈ, તેને મારી નાખી તેના સઘ અલંકાર હાઈ લેવાનો વિચાર કરવા લાગ્યા તેઓના તેઓ વિચાર સાળો રાજા મય પામી ત્યાંથી નાશવા લાગ્યો થોડે દૂર જતા તે જ યનમા મનુષ્યોનો વિશાલ સમૂહ જાયો પાતાને શરણ મળશે તેવા હેતુથી રાજા ત્યા ગયો તો વામદેવ જેવા સ્વરૂપવાન, સૌમ્યમૂર્તિ, વૃદ્ધરૂપિ સમાન વિદ્વાન્ સાધુસમૂહને અને તેના પાસે ઉપદેશ સામલતા ચતુર્વિધ સપને કોયો આચાર્યે રાજાને નિર્ભય યનવા વધુ રાજા ત્યા બેઠા અને સ્થિર ચિત્તથી ઉપદેશ સામલ્યો જૈનધર્મનો અંગીકાર પણ કર્યો રાજાની જૈનધર્મમા દૃઢ ધ્વજા થઈ જાણી પ્રમાણતો દેવે પાતાનો સર્વ માયા સહરી લીધી પટલે રાજા પાતાને પક્ષા સિદ્ધાન્તન ઉપર બેઠલો જાયો જાણે હુ કાઈ ગયા નથી તેમ આવ્યો નથી આ ધુ યધુ ? તેમ વિચાર છ તંવામા પ્રમાણતો દેવે પ્રત્યક્ષ થઈ વધુ વ-આ સઘ મેં જ તમને પ્રતિપાદ્ય પમાડવા વિદ્યુન્ધે હતુ હવે તમે જૈનધર્મનુ યથાથ પાલન કરના અને અવિશ્વમા કહ પણ વિશ્વ ઉપાસ્થિત થાય ત્યારે મારું સ્મરણ કરજા

આ યાજુ પ્રમાણતો રોશીના ચારિત્ર-સ્ત્રીકાર પછી પૂજનાદિનુ કાર્ય વધુ જુવડો વાસીય સ્વીકાર્યું તેના મનમા અત્કારિક વિવેકપ્રત્યે ભાવ હતા પટલે સ્વેષ્ઠાથી પૂનારિણી પદ સ્વીકાર્યું ધીમ ધીમે આ પ્રતિમાનુ માહાસ્ત્ર્ય દેશ-દેશાવરમા પ્રસરી ગયુ હતુ

ગધાર દેશના કાઈ એક આવક દીક્ષા લેવાનો માયનાવાલો થયો દીક્ષા લીધા પછલા તેન તાર્ધિકરોગો જન્મ, દીક્ષા, કેવલ અને નિર્વાણધૂમિઓના દશન કરવાની ઇચ્છા થઈ એ પ્રમાણે પરિવ્રમણ કરતા તે ઘણા મુનિઓના સત્સંગમા આવ્યા એકદા કાઈ મુનિરાજ પાસે સામલ્યુ વે-બેતાદ્ય પર્થતનો શુક્રામા ધીક્રવમદેવ આદિ ચાવીશ તીર્થંકરાના રત્નમય મૂર્તિઓ અલોકિય અને યત્કારિક છ તે પ્રતિમાઓના દશન કરવાનો માયનાથા ગધાર આવક મહામુશીયત ત્યા ગયા દેવારાધન કરી, તેણે તે સ્ફટિક રત્નમય પ્રતિમાઓના ભાવપૂર્વક દશન કર્યો તે સ્પષ્ટમા રત્નના અતિશય ટગલા ભાઈ તનુ મન લેશ માત્ર ચલાયમાન ન થયુ તેથી દેવ તુષ્ટમાન થઈ તને ‘વર’ માગવા કહ્યુ નિર્ભામો ગધાર આવક પોતાના અનિચ્છા વશાથી ત્યારે ‘અમોષ દેવદર્શનમ્’ એમ જ્ઞાનાથી દેવ તને યત્રીશ શુટિકાઓ આપી અને વધુ વ-આ શુટિકાઓના પ્રમાણથી મનચિતિત વરક વાય સપલ થશે ત્યાંથી પાડા થલતા ઘીતમયનગરના ધીમહાવીર જિનવિધનો પ્રાભાવિકતા સામલો તે ત્યા આ યા થોડા દિવસ ત્યા રહી પ્રમુષ્ચિનો અપૂર્વ સામ લોધા

કથાવને ઉપશમાથી સમાપ્તા કરી તો પછ મહાવતધારી સાધુપ અવધ્ય કરવી જ સોઈપ, કારણ કે ચારે કથાએ સસારરૂપ વિશાલ મહેલના મજવૂત પાયા છે તેને શિથિલ કરશો તો સસારી મહેલાતને ધરાશાયી થતા વાર નહીં લાગે મોહરાજાના પત્રાળ પૌત્રો અને માયારૂપી પૌત્રીથી સદા સાયધાન રહેવું તે પણ છૂપા ધોર છે કે તેના આગમનની અને ઝૂટની આપણને જાણ પડતી નથી આ પ્રણે દશાતો ધોનિશીયષ્ટીના દશમા ઉદ્દેશમા આપેલા છે મુગચ્છના લક્ષણો થતાવતા હવે પણ ગ્રન્થકાર જણાવે છે કે—

શીલતત્રદાણભાવણ-ચતુર્વિધધર્મન્ટરાયભયમીષ ।

અર્થ વહૂ ગીઅર્થે, ગોઅમ ! ગચ્છતયં મણિઅમ્ ॥ ૧૦૦ ॥

[શીલતપોદાનભાવના-ચતુર્વિધધર્માન્ટરાયભયમીતાઃ ।

પત્ર પહ્લો ગીતાર્થાઃ, ગૌતમ ! ગચ્છઃ સકો મણિતઃ ॥૧૦૦॥]

ગાયાર્થ-દાન, શીલ, તપ અને માવ-આ ચાર પ્રકારના ધર્મના અંતરાયથી મય પામેલા ગીતાર્થ સાધુઓ જે ગચ્છમા ધણા હોય તેને હે ગૌતમ ! તુ મુગચ્છ જાણ.

વિવેચન-ચાર કથાએ ૫ જેમ સસારરૂપી મહેલના પાયા છે તેમ દાનાદિ ચાર ધર્મો ધર્મરૂપી મહેલના આધારભૂત ચાર સ્થંભો છે શ્રીમાસદિતકૃત્ય વૃત્તિમા ત્રણ પ્રકારના દાન કહ્યા છે દાનશીલતપોમાર્ગે સ તુ ધર્મશતુર્વિધઃ । દાન તાવત્ ત્રિધા જ્ઞાનાઽભયોપગ્રહેદતઃ ॥ ૧ ॥ ધોજાને મળાવે, ખુત સમજાવે, સૌચકરપ્રકૃપિત આગમનુ મુમુક્ષુ જીવોને અપ્યયન કરાવે તે ૧ જ્ઞાનદાન, ૨ અભય દાન-સ્વમાયથી જ દુઃખ પામેલા લોકોને પીડા ૧ કરે અને ૩ ઉપકરણજ્ઞાન-જ્ઞાન તથા અભય આપનારાને આહારાદિક આપીને ઉપગ્રહ કરે તે, અથવા જે વસ્તુના દાનથી ચારિત્રને સહાય થાય તે પણ ધર્મોપકરણ દાન કહેવાય છે

દાનની માફક શીલના પણ ત્રણ પ્રકાર છે ૧ શુદ્ધ આચાર-નિવધ (નિપ્પાપ) દ્રાવક યા સાધુધમનુ પાલન કરવું, ૨ અઢાર હજાર શીલાન રચવું પાલન-તેમાં

* ૩ યોગ, ૩ કરણ, ૪ સજ્ઞા, ૫ હિદયો, ૧૦ પૃથ્વીકાય આદિ (૫ સ્વાચર, ૪ નદ્ર અને ૧ અજીવ) અને ૧૦ યતિધર્મ-આ સવને પરસ્પર ગુણતાં ૧૮૦૦૦ મેદ થાય છે, તે ત્રીવે પ્રમાણે—

હાતિયુક, પૃથ્વીકાયસંરક્ષક, ઓર્ગેદિયને સ્વરણ કરનાર અને આહારપ્રજ્ઞા રહિત મુનિ મનથી પાપ-વ્યાપાર ન કરે એવી રીતે હાતિયા સ્થાને માર્દવ, અર્જવ આદિ નવ યતિધર્મ કહેવાથી ૧૦ મેદ થયા આ દશ મેદ ‘પૃથ્વીકાયસંરક્ષક’ પદના યોગથી થયા, તેવી રીતે અપૂકાયથી પ્રારંભી અજીવ સુષ્પી પ્રત્યેકના દશ-દશ મેદ કરવાથી ૧૦૦ મેદ થયા આ છો

લેશમાત્ર પણ કોઈ ન લગાડ્યો અને ૩ મહાવર્ણ પાછલુ

તપ ધાર પ્રકારનો છે છ ઘાટ અને છ અમ્યતર આ તપને લગતુ વિસ્તૃત વિશેષન અગાઉ પૃષ્ઠ ૧૨૬ ઉપર જાઓ મચેલ છે આ સંયધમા વિશેષ વળવતા કહે છે કે-૧ મધા, ૨ મરણી, ૩ પૂર્વાકાલ્ગુની, ૪ પૂર્વાપાદા અને ૫ પૂર્વાધાદ્રપદ આ પાંચ ઉપ નક્ષત્રમા તાસ કરીને તપ કર્યો ગુરુગુણર્ણવિશિષ્ટાનૃતિમા શરીર, વચન અને કાયા ય વળ પ્રવારનો તપ કર્યો છે ૧ શરીર તપ-દેવ, સાધુ, ગુરુ, સિદ્ધાંતનો પૂજા-ઘટુમાન કરે, શૌચ પાઠે, મહાવર્ણ પાઠે, સરઢતા રાત્રે કપટ ન કરે તેમજ દ્વિસા ન કરે તે શરીર તપ કહેવાય, ૨ વચનતપ-ધીમાને ટહુવેગ થાય તેધુ ન થોલે સત્ય પ્રિય હિત ને મિત ધાકય જ થોલે, સ્વાધ્યાય કરે, દુઝાભ્યાસ યધારે તે વચન તપ જાણવો ૩ મત તપ-મનને આનદિત રાત્રે, મૌનવળુ રાત્રે દુર્વ્યાન ન કરે મન નિમ્મલ રાત્રે આ વળ પ્રવારના તપ જનુમને વક્રવી પવ ડટ્ટવ સમનવા સાત્વિક, રાસસ અને તામસ-ય વળ પ્રવારનો પણ તપ હોય છે ફલનો થાછા વિના કરાતો તપ સાત્વિક, પૂજા, સત્કાર અને ઘટુમાનનો દુઝાધી કરાતો તપ તે રાસસ, અને આત્માને પીડીને ધીમાના નાશ માટે જે તપ કરાય તે તામસ કહેવાય છે

માધના તાર પ્રકારની છે, તે આ પ્રમાણે-૧ અનિત્ય માધના-તારો સવધ, તારા સયોગો, તારી સીજો નિત્ય તારો પાસે રહેવાની નથી, તાર શરીર પણ સદાને માટે તાર નથી ૨ અશુભ માધના-તને વ્યાધિ થાય તો પીડામા કોઈ ભાગ પડાવે તેમ નથી, દુઃખમાં ફાઈ ટેકો આપી શકે તેમ નથી, તારે તારો જ આધાર છે ૩ સત્તાર માધના-સમગ્ર સત્તારમા કર્મ રાજા જે નાટક કરાવી રહ્યા છે અને આજો આ મયપ્રપલ ચાલી રહ્યો છે તેની વિશેષ પરંતે ઝુમા રહી વિધારણા કરવી ૪ વકાશ માધના-આ પ્રાણીનો આત્મા વકલા જ છે, તેનું કોઈ નથી તે પણ કોઈનો નથી, વ પના પોતાનો જ માલિક છે ૫ અમ્યતર માધના-આપણ આત્મા સર્વથી જાય છે-મિત્ર છે, યુ વાદ સગુ નથી, યુ પાતાનુ શરીર વ પનાથી અન્ય છે આ સ્વપરમાવ વિધારણા કરવી ૬ અશુચિ માધના-માદ રુધિર, મેદ, હાડકા, લોહી અને ચામડીનુ યનેનુ આ શરીર અપવિત્રતાનો પેટા છે, વના ઉપર મોહ કરવા એધુ નથી, તેના સરેરાસરો ઉપયોગ કરી લેવું છે ૭ આદ્ય માધના-જીવ અમતીવળાથી, મિથ્યાત્વથી, કપાયોથી રૂને

મેદ ' ધોદ્રેદ્રિય ' વદના સયોગથી થવા, તેવી રીતે ચલુ આદિ અન્ય તાર રૂને સવધે ચારણે મેદ કરવાથી કુલ ૫૦૦ મેદ થયા આ પાંચ છો મેદ આદ્ય રૂને સવધે થયા, અન્ય વળ સજાઓના સવધથી વદરણે થવાથી કુલ ૫ હજાર મેદ થાય છે ' કરણ ' વદની મોજનાથી થવા તેવી રીતે ' કરાવણ અને જનુમોલ ' રૂને મેદ થાય મેઢવતા ૧૦૦૦ થવા આ છ હજાર મેદ થન સવધી થવા તેવી રીતે મેદ થાય સવધી છ-છ હજાર મેઢવતા કુલ ૧૦૦૦૦ મેદ થાય છે

કાયાના યોગોથી વધુ વાધે છે, કર્મથી મારે પાપ છે અને સસારમાં રહેલો છે ૮ સ્વર ભાવના-ક્ષમાદિ દ્વંશ યતિધર્મો, આઠ પ્રથમનમાતા, ચાર માયનાઓ, વાધોશ પરિવહો વિગેરે દ્વારા આવતા કર્મો રોકી શકાય તેવી વિચારણા ૯ નિર્જરા માયના-વૃત્તિ ઉપર અકુશ, અનશ્નાદિ વાદ્ય તત્ત્વસ્વ તથા વિનય-વેદ્યાદિ રૂપાદિ આંતર તત્ત્વોથી લાગેલાં કર્મોનો મુક્તિ વગર ભોગ્યે શક્ય છે તેવી વિચારણા ૧૦ ધમમુક્તતા માયના-આત્માનુ સ્વરૂપ, વધુ સ્વરૂપ, યાનેતો સમય, મુક્તિપ્રાપ્ત, તેના ઉપાય અને તેનું ઉપાદેયપણું ધર્મમાં વર્તાવ્યું છે તેની પુષ્ટિરૂપ વિચારણા ૧૧ લોકપદ્ધતિ માયના-લોકાકાશનુ સ્વરૂપ, લોકનુ સ્વરૂપ, તેમાં ધર્મો આત્માનાં જ મ મરણનો સ્થિતિ અને રક્ષણપાટાના સ્થાનોની વિચારણા ૧૨૨ થોધિકુલભમાયના-સાધા માર્ગની ઓલંગાણ, પ્રાપ્તિ અને સરક્ષણ મુદ્દેલ છે પણ ૧૩ રક્ષણયોની પ્રાપ્તિ કરવી એ સામ કર્તવ્ય છે તેવી વિચારણા આ ચાર પ્રકારની માયના ઉપરાંત મૈત્રી, પ્રમોદ, વાદ્યન અને માધ્યસ્થ-એ ચાર માયના ગણતા સોલ માયના પણ વાધ છે

‘ માન્યતે ઇતિ માનના ’ અર્થાત્ સસાર પ્રત્યે વૈરાગ્ય પ્રગટ કરવા માટે મનમાં ધારધાર જેતુ સ્મરણ કરવામાં આવે અને તે દ્વારા આ સસારવધનથી આત્માને મુક્ત કરવામાં આવે બગર તો આત્માને મોહ સમુદ્ધ કરવામાં આવે તે માનના કહેવાય છે

માયનાનું ક્ષેત્ર આપણા સમ સમયોનું પૂર્વકરણ કરવાનું છે અને તે રીતે એ ભૂમિકાની શ્રદ્ધિ કરે છે શુદ્ધ વહેલી ભૂમિકા ઉપર સુદર વિમાનન થાય તેમ માયનાવાસિત આત્મા કાદ વૈરાગ્યની સુદર ભૂમિકા રચાય છે સમજણ અને જ્ઞાન વગર કાઈ પણ વિધા તેના વાસ્તવિક સ્વરૂપમાં પતી નથી ‘ આપણે કોણ છીએ ? કયા છીએ ? શા માટે છીએ ? આ સસાર-પરિભ્રમણનો હેતુ શો ? ’ એ વરાબર વિચારવાનું ક્ષેત્ર માયના છે માયના આપણને અન્દર જાતા શોધવાટે છે અને તેટલા જ છાતર વહેવામાં આવ્યું છે કે-માનના ભવનાશિની !

દેવે ત્યાગ કરવા ચોગ્ય ગચ્છતુ સ્વરૂપ અણાગતા વહે છે કે—

અત્ય ય ગોયમ પંચણહ, કહત્રિ સૂણાણ ઇક્કમપિ હુજ્જા ।

ત ગચ્છ તિવિહેણ, વોસિરિઅ વહજ્જ અન્નતથ ॥ ૧૦૧ ॥

* માનનાનું વિશેષ સ્વરૂપ સમજવા માટે ઉપાધ્યાય શ્રીવિનયવિજયત્રીકૃત “ શાંતિ સુધારણ ” પ્રથમ વાંચનો તે સંસ્કૃત પદ્ય કાર ધીરુત મોતીચન્દ નિરપરચાલ કાપરિયાપ ગુજરાતી માધામા “ શાંતિ સુધારણ ” ના લેખક બંને માયો સાસ વાંચવા લાયક છે વિવેચન વધુ જ સુદર અને સરલ માધામા સમજી શકાય તેવું છે

સૂનારંભપવત્તં, ગચ્છં વેસુજ્જલં ન સેવિજ્જા ।

જ ચારિત્તગુણેહિં, તુ ઉજ્જલ ત તુ સેવિજ્જા ॥ ૧૦૨ ॥

જત્ય ય મુણિણો, કયવિક્કયાઙ્ઘ કુઠ્ઠવતિ સંજમઠ્ઠમદ્દ ।

તં ગચ્છ ગુણસાયર !, વિસં વ દૂરં પરિહરિજ્જા ॥ ૧૦૩ ॥

[યત્ર ચ ગૌતમ ! પચ્ચાના, કથમપિ સૂનાનામેકમપિ ભવેત્ ।

ત ગચ્છ ત્રિવિધેન, વ્યુત્સૂજ્ય વ્રજેદન્યત્ર ॥ ૧૦૧ ॥

સૂનારંભપદ્ધત્ત, ગચ્છ વેશોજ્જ્વલ ન સેવેત્ ।

યચ્ચારિત્રગુણૈઃ તૂજ્જલસ્ત તુ સેવેત્ ॥ ૧૦૨ ॥

યત્ર ચ મુનયાઃ, કયવિક્કયાદિ કુર્યન્તિ સયમમ્પ્રઘાઃ ।

ત ગચ્છ ગુણસાગર !, વિપમિચ દૂરતઃ પરિહરેત્ ॥ ૧૦૩ ॥]

ગાથાર્થ—હે ગૌતમ ! જે ગચ્છમા ૧ ઘટી, ૨ ઉપલ-સારણીયો, ૩ ચૂલો, ૪ પાણીયારુ અને ૫ સાપરણી-આ અનેક અશરણ જતુઓના વધસ્થાનો પૈકી એક પણ હોય તે ગચ્છનો મન-વચન-કાયાથી ત્યાગ કરીને અન્ય સારા ગચ્છનો આશ્રય લેજે જીવહિંસાના કારણભૂત સારણીયા ત્રિગેરેના આરંભમા પ્રવર્તેલા અને ઉજ્જ્વલ વેશ ધારણ કરનારા દમ્ભી સાધુઓના ગચ્છની સેવા ન કરવી, પરંતુ સમિતિ-ગુણરૂપ ચારિત્ર ગુણોથી વિભૂષિત ગચ્છની વૈયાવચ્ચાદિક સેવા કરવી. વઠી જે ગચ્છની અદર મુનિયો ક્રય-વિક્રય આદિ કરે, કરાવે કે અનુમોદે તે સાધુઓ સયમમ્પ્રઘ જાણરા. હે ગુણના સાગર સમાન ગૌતમ ! તેવા સાધુઓને તો હઠ્ઠાહઠ ક્ષેત્રની માફક દૂરથી જ ત્યજી દેવા.

વિવેચન—ઘટી પ્રમુખ જાત્રહિસાના હેતુભૂત છે સાધુઓને ત્રિવિધે ત્રિવિધે હિંસાનુ પ્રત્યારુપાન હાય છે. અન્ય દશનોય ય યામા પણ હિંસાના હેતુભૂત આ કારણોના નિષેધ પરમાખ્યા છે ઓશુકસવાદમા કહ્યું છે કે—“સહની ? પેપણી ૨ ચુછી” ૩ જલકુમ્ભાઃ ૪ પ્રમાર્જની ૫ । પચ્ચસના ગૃહસ્થસ્ય, પેન સ્વર્ગ ન ગચ્છતીતિ ॥ ” અર્થાત્ સહની, ઘટી, ચૂલા, કલ્લના ઘટો (પાણીયા) અને સાપરણી-આ પાંચ યસ્તુના ગૃહસ્થોય ત્યાગ કરવા, કારણ કે તેથી સ્વર્ગે જવાનું નથી આ પાંચ પ્રકારોમા આસક્તિ ધરાવતા હાય તેવા મ્હેતવશ્ચારા સાધુઓના પણ શીઘ્ર ત્યાગ કરવા, કારણ કે ત્યાગ રહ્યાવચ્ચ વેપધારક સાધુ તથા પણ દમ્ભો

જાળવા ઉગ્ગચ્છલ ઘેપયો વિમૂષા થાય છે, વિમૂષાયો સ્ત્રીકળા કર્મ ધણી છે અને સ્ત્રીકળા કર્મધણી સસાર-અમણ વધે છે. શ્રીદશવૈકાલિક સૂત્રમાં કહ્યું છે કે-
 “વિમૂષાવત્તિત્ર મિત્ત્યુ, કર્મ વધઈ ચિક્ષણ । સસારસાયેરે ધોરે, જેણ પઢઈ દુરુચેરે ॥ ૧ ॥” ઉગ્ગચ્છલ ઘેપ-પરિધાનથી વ્યથાચર્યનો નાશ થાય છે. કદરૂપા પ્રાણી હાથ તે પળ શ્વેત વસ્ત્રવિમૂષાયી રહ્યા જનાય છે, તેને તેણ પ્રકારનો દેખી છોડી તેન મોઢા યામ્ય જાણા તેના પ્રત્ય આકર્ષાય છે. તમા ઘઢી જા માત્રા રમણીય હોય તો સ્ત્રીઆના કટાક્ષાદિકથી ક્ષામ પામ્યા છતો વ્યથાચર્યથી અદ્ય વશ ઘઢી લોકોન વિષે પળ તવા સાધુ નિંદાન પાત્ર થાય છે, કારણ કે તથા પ્રકારના સાધુ આદ્ય લોકો કહે છે કે મુનિ ચાક્રત વામી જનાય છે, ત્યાં તો સસારના ત્યાગ કર્યા પછી ઘઢી ઘઢી ઘઢીની ટાપટાપ થા માટે કરે ! હે ગૌતમ ! આવા ગણ્ડનો ત્યાગ કરી સુગણ્ડના આધ્ય લેવા

કોઈ શકા કરતા પૂછે કે-વાઢના પ્રમાવયા અત્યારે નિરતિધાર પારિશ્વ પાલન હુશ્કર છે તો તમા જવાબ ય છે કે-જ દાય લાગ તેનો ત્યાગ-નિંદા કરે ત નિરતિધાર પારિશ્વ જાળવા જેમ વશ મલુ થાય તેને ધાવાથી તે મેલરહિત થાય છે તમ અતિધાર લાગ્યા હાય તેનો ત્યાગ-નિંદા કરવાથી નિરતિધાર પારિશ્વ પડાય છે.

ઘઢી જે સાધુઓ પાત્રાદિકનો, ઔષધનો, પુસ્તક, પોષીનો પ્રયોગવિપ્રય કરતા હાય, કરાવતા હાય અનર તો તેનુ કાપ કરનારની અનુમાદના કરતા હોય તેવા સાધુઓને ધેર કરતા પળ વિશેષ હાતિકર જાળવા ધેર સાધુ છતુ વક વજત જ પ્રાણનો નાશ કરે છે પળ આવા સ્વયમવ્રત સાધુના સસગથી તો અનક મવા મા મદકતુ પડે છે હે ગૌતમ ! આવા ગણ્ડનો પચન પળ ન થાયો હજુ પળ આ સ્વધર્મા વિશેષ દશાધર્તા વદ છે કે—

આરમ્ભેસુ પસત્તા, સિદ્ધતપરમ્મહા વિસયગિદ્ધા ।

મુચુ મુણિણો ગોયમ !, વસિજ્ઞ મજ્ઞે સુવિહિયાણમ્ ॥ ૧૦૪ ॥

[આરમ્ભેસુ પ્રસત્તા, સિદ્ધાન્તપરાઈમુખા વિષયગૃદ્ધાઃ ।

મુક્તવા મુનીન્ ગૌતમ ! વસત્ મધ્યે સુવિહિતાનામ્ ॥ ૧૦૪ ॥]

ગાથાર્થ-હે ગૌતમ ! આરમ્ભ-સમારમોમાં રક્ત વનેલા શાસ્ત્ર-સિદ્ધાંતના વચનોથી નિરુદ્ધ વર્તનારા, કામમોગમાં ગૃદ્ધ-લપટ વનેલા આવા દુષ્ટ સાધુઓનો સગ સર્વધર્મા ત્યજીને સુવિહિત સાધુઓના સમુદાયમાં વાસ કરવો,

વિવેચન-પૃથ્વીકાયાદિકના આરમ્ભમાં રક્ત દાય, કાચુ પાણી તથા અગ્નિકાય વિગરેના આરમ્ભ કરાવતા હાય, ગૃહસ્થ પાસે આર ઉપહાવતા હોય,

શરીરની શોમા-ચિમૂષા કરતા હોય, ધારધાર હાથ-મુસ્ર ધોતા હોય તેણે સાધુ
ઓનો સગ થઈવા, કારણ કે તેથી સમાર સાગર તરવાને બદલે તેમાં પતિન
બધાય છે શાસ્ત્રાદિક વિષયો પણ પ્રાણીને દેરાત કરી મૂક છે તો સિદ્ધાંત વિચાર
આચરણા માટે તો પૂછતુ જ શું ? શાસ્ત્રાદિક પદ વિષયોને અને રામ, ચપલાહ, ગદ્ય
મિય કુમાર, મધુમિય કુમાર અને મહેન્દ્ર રાજકુમાર પાંચેના ધૃત્તાતા જાણના થોમ્ય છે
શ્રોત્રેન્દ્રિયના વિષયમાં રામની કથા—

મહાસ્થાલ મામના નગરમાં મુષનચંદ્ર નામનો રાજા હતો તેને રામ નામનો
પુત્ર હતો તે પુરુષની ચોતેર કલામાં નિપુણ હતા રાજાએ પત્ને યાત્રા ઉપર
જાણી પકડા પ્રધાનને પૂછ્યું કે—આપણે રામને સુવરાજ પદે સ્થાપીએ. પ્રધાને કહ્યું—
હે રાજાન્ ! આ રામ રાજા થવા લાયક નથી રાજાએ કારણ પૂછતા પ્રધાન કહ્યું—
કે—તે પરબશ છે, કારણ કે તે શ્રોત્રેન્દ્રિયના વિષયમાં આસક છે તને રામના
સંગીત મિય છે તે લાવન અને તને સુવરાજ પદ આપતુ વાગ્ય નથી તની પડે
જે ધીજો રાજપુત છે તે રાજાના થવા લક્ષણોથી યુક્ત છે માટે તને સુવરાજ
આપી રાજાએ કહ્યું—પ્રધાનજી ! સંગીત પ તો રાજાનું લક્ષણ છે, તેને રામ ન
કહવાય પટલ પ્રધાને સળા—તુ કે—“જહ અગીદ લો તિ હુ, પસરત રહ્યો
નગરાદ । ફિક્કિનિદિયપિ હુ, તહ પસરત સમગગુણે ॥ ૧ ॥” રાજા રામ
અગ્નિનો વળિયા જો કલાથી પામ તો અનેક ગામ તથા ઘડતો રાજા
સમથ થાય છે તેમ શ્રોત્રિયના વિષયો ધૃત્તિ પામે તો સહ સુખાદ્ય કરો રાજા
પ્રધાનના નિવેધ છતા રાજાએ રામને સુવરાજ પદ માથું ઘાટીને રાજા
મૃત્યુ પામતા રામ રાજા થયા અને પાતાથી નાના થાત સુવરાજ સ્થાપ્યો.

રામ નિત્ય સંગીત સામઠે, પોત પણ શાંતિથી રહે જો રાજા રાજા
કુંવ જાતિના લોક સંગીતમાં ઘણા દુશિયાર હાય છે એ રાજાએ જોઈ તેના
પાસે નિત્ય સંગીત ગવરાય શ્રવણેન્દ્રિયના શક્તિમાં કે રાજાએ જોઈ
“પાપાદિકને માટે પણ અથવાશ મેલ્યો શક્તિ નથી. તેના નહ ફેલતા તેના
જાણના મારી તે ઘણું જ મિષ્ટ ગાતા તેના જે રાજા જે રાજા હોયો રામ
તને પાતા પાસે રાખો, તેના કાઠ ઊપર તે થાલિ દેતા જે રાજા જે રાજા
છાહી તેની સાથે મોગ માગવવા લાગ્યા રાજા રાજા રાજા રાજા રાજા
ઊપરથી ઊઠાડી મૂક્યા તેના નાના માથે માથે રાજા રાજા રાજા રાજા રાજા
મમી મૃત્યુ પામ્યા મરીન મૃગ થયા તદન રાજા રાજા રાજા રાજા રાજા
તને પકડીને મારી નાખ્યા તેના જે રાજા જે રાજા રાજા રાજા રાજા રાજા
ઉપરથી ત્યા પણ સંગીતનો વિનાસી થયો રાજા રાજા રાજા રાજા રાજા
પામે પદ વચ્ચે કુલ ઘોડા ગાથ થયા રાજા રાજા રાજા રાજા રાજા રાજા

ए-हुँ [मित्रादि] यद्यपि त्वारे आ दुःखी विहाय आपने चाहा चगतमा राजा ऊषी गया, परन्तु पुराहित पुत्रन समीपमा रस मायपायी तमागे रजा न आपी योजे म्दरे मदायल्ल अचानक भागी भर्ता तण दुषीन गाता जाया पटल पुरोहित-पुत्र ऊपर पाताता आदेश-भंग माट पाय चट्या नवारे लेट उनु करी तना कानमा देहायु, जेनी बदनायी ॥ तरत ज मृत्यु पाम्बा

आ अविचारी कार्य कया पछो मदायल्लन घणो ज पधात्ताय यया तथामा विचरता विचरता ययलो भगवत आरी चट्या तन वाहीन राजाप पुराहित-पुत्रना पात पुछता कवगी भगवत रामना मज्जो माटमी सय मृत्तात कही समझाया, ज सांभल्लो महायल्ल राजान ताम धरामय यया याइ निरतिचार चारित्र पाळी त मोक्ष भयो

चक्षुर्द्रिपना निपयमा चपलाक्षनी कया—

विजयपुर नगरमा विजयमरी नामना राजा इता तन कुशल नामना प्रधान इतो त नगरमा यशाधर नामनो भेष्टो इता आ यण परस्पर घणो प्रीति इतो एकदा ए व्रजन एव साध पुत्रा यया यत्रण युवाय यय। एकदा प्रधान भेष्टान कछु के-तमारा पुत्र सदाचार नथो यठ पुछु कम प्रियान कछु क-राजमागमा राजाना अतःपुरनी राजीओ मय कुट्टि कर छ राजाभान जाया माट बाबबार से मा। पर कया कर छ, माट मविषयमा त बिनाशन नातरयो मयी तन त समजायजे भेष्टोप पुत्रन घणो समझाया यण तण पाताहु कुस्यसन तय्यु मदी एकदा राजाप भेष्टोपुत्रन राजीओन सरागदाया जाता गाया पटले राजाप तन काही भूययो अन पाताना महेलमा आशयाना निपय कया भेष्टोप पण पोताना पुत्रना बुराचारयी यण दु ख ययु लीवाए पण तनु चपलाक्ष पनु नाम प्रसिद्ध कयु

भेष्टोप तना दुपतनयी ५ टाळी पाताना ॥३३३॥ साथ परदश भावना त्या पण त चक्षुर्द्रिपना आसनिधी नगरना प्रासाद, मया ॥, हवलीओ जातो फर छ बाग, यगाया तथा बायटा न लल्लावना पण भटकाय कर छ आ प्रमाय करता करता तण एव महेलमा अत्यन्त सुन्दर पाषाणना पूतली जाइ तने जाइन त त्या ज बेसी रजा भाजन करवानु पण न सामर्थ नातर तन तटवा आयो ता पण त न उठयो पछी नोकर पाषाणना पूतली जया यल्लना पूतली करायी मा त पाषाणना पूतलीन ठंकाण रणाण चाडो बार पछा त पूतली छद्म पोताना उतारा तरफ चढियो यल्ल चपलाक्ष पण त पूतलीन साया पूतली माननि तनी पाछळ-पाछळ उतार आया नाकर हय पाताना नगर प्रति मयाण कयु पटले चपलाक्ष पण तनी साथे चढिया रस्तामा चार टाकाए चाड पाडो सर्वेस्य छुटो लीधु पूतली छुट्याइ जवायो चपलाक्ष गाडा यह गया भटकामा भमबा लागे तयामा राजानो राजीन त्या मीडा करता निहालो तना साम एक दृष्टिओ माइ

રહ્યો. પછે રાજપુરુષોએ તેને મારી નાંખી મરીને તે પતંગીયો થયો તે મધમાં પણ ફીંધામાં પડી ઘડી મુઝા આ પ્રમાણે મધુરિંદ્રિયના વશવળાયો અનેક મધમાં તેને મ્રમણ કર્યું

પ્રાણેન્દ્રિયના વિષયમાં મધુપ્રિયની કથા—

પદ્મવદ્ધ નામના ગણના રાજા પ્રજાપતિને એક પુત્ર હતો તેને મુગધ કપર ઘણો જ પ્રેમ એ કોઈ પસ્તુ હોય તેને મુખે તેથી લાકોપ તેનું મધ્યપ્રિય પેતુ નામ પાડ્યું. પદ્મવદ્ધ તે રાજપુત્ર નદીમાં કોઢા કરતા ગયા. જાન જોડેને તેની અપર માતાએ જીવનયોગનો પટ્ટોકો કરીને નદીના પ્રવાહમાં વહેતો મૂકી આ જુવનનો મધ મહારોડ્ર હોય છે અને તેને મુપતા જ મૃત્યુ થાય રાજપુત્રને તે પટ્ટીની આધારી જોઈ પડેલે તરત જ તેને લઈ લોકો સાથેના રાજપુરુષોએ તેને તેમ કરતા કાર્યો છતાં રાજપુત્રે તે પટ્ટીની ડગાડીને મૂકી કે તરત જ જુવન તોત્ર મધથી મૃત્યુ પામ્યો મરીને પ્રમર થયો તથા પણ મધથી આમકિથી વપઠ્ઠા પેના તેવામાં દસ્તોડ આધીને તે કમઠ્ઠા ત્રાપુ ત્યાંથી મૃત્યુ પામીને તે અનન સમાર રજદયો રસનેન્દ્રિયના સવધમાં મધુપ્રિયની રચા—

સિદ્ધાથપુર નગરમાં વિમલ નામનો જોડ હતો તેને રમનેન્દ્રિયના આસપ્ત એક પુત્ર હતો તોલો, મધુર, ગાટો ઢિંગેરે બોમન દમેશા જમે દમેશા નથી નથી જરુઆની શોધ કર્યા કરે પણ સ્થાનારમાં ચિત્ત ન પરોવે આ પ્રમાણે ઘણી નવીન ધીમો દાધા વધી તેને વિચાર આપ્યા કે—મેં ઘણી નથી મધી ધીમો ત્યાંથી હવે માત-મદિરાના કષાદ કર્ય પછી તે માત જાગા લાગ્યો મદિરા પણ પીવા લાગ્યો લોકોએ તેનું મધુપ્રિય પેતુ નામ રાખ્યું તેવામાં તેનો પિતા મૃત્યુ પામતાં લોકોએ તેને તિરસ્કાર કર્યા પડેને તે દેશાતરમાં ગયો પરદેશમાં માત ના લાલુપીવળાથી નામલોકોના છોકરા મારી નાંખીને દાધા લાગ્યો કોટવાલે તેને પકડીને વાસીય ચડાવ્યા મરીને ગરકાદિકમાં અનન સમાર રજદયો

સ્પર્શેન્દ્રિયના વિષયમાં મહેન્દ્ર રાજપુત્રની કથા—

વિષ્ણુપુર નગરમાં ધાર્ણેન્દ્ર રાજાન મહેન્દ્ર નામનો પુત્ર હતો તેને મગરજોડના પુત્ર મદન ત્યાં મિત્રાચારી હતો મદનને વદ્ધવદ્ધના નામનો છુદર છી હતો પદ્મવદ્ધ મહેન્દ્ર તના થરે ગયો ત્યારે મદન થરે નહોતો વદ્ધવદ્ધના પે તેને મદનના થરી તેને તાઢલ આપ્યું તે પચતે તેના સ્પર્શથી રાજપુત્રને મુઠ્ઠા ડપડ્યું તેનો કામઠ્ઠા સ્પર્શ અનુમતો તે તેના પ્રયે આસપ્ત થયો પણ મદનને માર્યા વિના વદ્ધવદ્ધના મઠે તેમ ન હતુપડેલે મદનને મારી માલવા માટે તેણે ગુપ્ત પુરુષો રાજ્યા તેઓપ પ્રમત સાધી મદનને પકડયો અને માર મારવા લાગ્યા તેવામાં તે સ્થલે કોટવાલ આથી ચડયો તેણે તઓને પકડીને રાજા સમક્ષ રજૂ કર્યા રાજાપ પૂછતાં તેઓએ મહેન્દ્રકુમાર સંવધો સય દક્ષીકત જળાથી રાજાપ મહેન્દ્રકુમારને દેશવટે આપ્યો થાન્દ નાના રાજપુત્રને રાજ્ય આપી દીક્ષા રજૂ મોકે ગયો મદનને

યેવે ઓપધદ્વારા સાજો કર્યા મદેન્દ્ર ચદ્રવદનાને હરે પરદેશ ચાલ્યો ગયો. મદન પળ છી-ચરિત્ર જોઈ ધૈર્યવધાસિત થઈ, ચારિત્ર પાઠી દેવલોકમાં ગયો પરદેશ મમતાં મદેન્દ્ર તથા ચદ્રવદનાને ચોરોય લૂટી લીધા અને પર્વરફૂલમાં યેચી લીધા ત્યાના લાલિય તેનું કુધિરવાદયુષ્ટરે તેની મહાવેદનાથી મરીને અનત સસાર મમ્મો આ પ્રમાણે વ્રક વ્રક દ્વિયના વશવર્તીપણાથી જોશ કદ પામે છે તો જેઓ પાછે દ્વિયોનાં વિષયો ભોગવે છે તેનો પોટાનું તો વૃદ્ધયુ જ શુ ? વાવશ્વર વમા સ્વાતિરચિત શ્રીમદ્ધમરતિમા વહુ છે જે-

કલરિમિતમધુરગાંધર્વ-તૂર્યયોષિદ્વિભૂષણસ્વાયૈઃ ।

શ્રોત્રાવયદ્દહદયો, હરિણ ઇવ નાશમુપયાતિ ॥ ૧ ॥

ગતિવિભ્રમેદ્દિગતાકાર-હાસ્યલીલાક્રુટાશ્વવિશિષ્ઠઃ ।

રૂપાવેશિતચક્ષુઃ, શલભ ઇવ ત્રિપદ્યતે વિવશઃ ॥ ૨ ॥

સ્નાનાદ્ગરાગર્વાર્તિક-વર્ણરૂપાધિવાસપટવાસૈઃ ।

ગન્ધભ્રમિતમનસ્કો, મધુકર ઇવ નાશમુપયાતિ ॥ ૩ ॥

મૃદાન્નપાનમાસૌ-દનાદિમધુરસવિપયગૃદ્વાત્મા ।

ગલયન્ત્રપાશવદ્ધો, મૌન ઇવ વિનાશમુપયાતિ ॥ ૪ ॥

શયનાસનસન્માધન-સુરતસ્નાનાનુલેપનાસકઃ ।

સ્પર્શવ્યાકુલિતમતિ-ર્મજેન્દ્ર ઇવ વશ્યતે મૃદઃ ॥ ૫ ॥

ય્યમનેકે દોષાઃ, પ્રનયશિષ્ટેષ્ટદષ્ટિવેદાનામ્ ।

દુર્નિયમિતેન્દ્રિયાણામ્, ભવન્તિ શાષાકરા વહુશ્ચ ॥ ૬ ॥

એકૈકવિપયસદ્ગા-દ્રાગદ્વેપાતુરા પ્રિનયસ્તે ।

કિં પુનરનિયમિતાત્મા, જીવઃ પશ્ચેન્દ્રિયવશાર્ચઃ ॥ ૭ ॥

પાદાહતઃ પ્રમદયા વિકસત્યશોકઃ, શોક જહાતિ વકુલો મુલ્લસીધુસિક્તઃ ।

આલિક્ષિતઃ કુરવકઃ કુરુતે વિકાશ-માલોકિત સવિલકસ્તિલકો વિમાતિ ॥ ૮ ॥

મનોહર સ્થર, સુદર સંગેત, ધાર્જિયનો નાદ અને સ્ત્રીના વૃષ્ટરાદિ આમૃ પળોના ઇચ્છા-આ શકારના સુદર સ્થર તથા તાલના મિથળથી ઓર્વેન્દ્રિયમાં આલક્ષિત થયેલા પ્રાણી હરિણ માફક મૃત્યુ પામે છે (૧) છીઓના હાથમાથ, અગવિચાર, હાસ્ય, નેત્રક્રુટાશ્વાદિથી ચલિત અને રૂપ-લાવણ્યમાં મુગ્ધ થયેલ પ્રાણી નેત્રેન્દ્રિયના વશવર્તીપણાથી પતંગની માફક વિનાશ પામે છે (૨) ચદનરસ, અથર, ધૂપ, કસ્તૂરી, પટવાસ, અત્તર ઘિનેરે સુગંધી ઘસ્ટુઓને ઘિપે જે આસક્ત થાય છે તે પ્રાણી અમરની માફક ધાર્જિયના પરવશપણાથી નાશ પામે છે (૩) સ્વાવિષ્ઠ ભોજન, મધ-માસ તથા મિષ્ટ રસપાનમાં લુપ્થ થયેલા રસનેન્દ્રિયના વશથી ગલ્લામાં ચત્રપાશવદ્ધ માઝલીનો માફક મૃત્યુ પામે છે (૪)

સુકોમલ શય્યા, વેસવાના સુન્દર ચિહ્નાના, સુન્દર સિંહાસનાદિય તેમજ શરોર મસળાવધુ, પોટી કરાવધી, સ્નાન કરીને ચંદનાદિકનુ ચિત્તેષન કરાવધુ, અત્તર લગાવધુ વિગેરે સ્પર્શદ્રિયના ચિહ્નાનમા પટેલો પ્રાણી *દ્વાધીનો માપક થયે પામે છે (૨) આ પ્રમાણે ઉપર દર્શાવેલા ઇન્દ્રિયોના થયો, જેઓ વેચલી ભગવતે દર્શાવેલા પ્રાણને સ્વીકારતા નથી તેઓને અનેક પ્રકારે દુઃખદાયક થાય છે (૩) વૃક્ષ-વૃક્ષ ઇન્દ્રિયના પ્રસંગથી પ્રાણી રાગ-દ્વેષને અગે ધિનાશ પામે છે, તો જેઓ પાંચે ઇન્દ્રિયોમા હુચ થયા છે તેઓને માટે તો કહેવું જ શુ ? અર્થાત્ વૃક્ષ ઇન્દ્રિયનો આસક્તિ પ્રાણીને હળવામા સમર્થ છે તો પાવેનો જે ઉપયોગ કરે છે તે અવશ્ય વિનાશ પામે જ (૪) વૃક્ષાલકારથી સુશોભિત યુવાન સ્ત્રી અશોક વૃક્ષને પાટુ મારે ત્યારે તે ચિત્તસ્થર થાય છે, મોટામા મદિરાનો કોગલો ભરી સ્ત્રી વૃક્ષ ઉપર છાટે ત્યારે તે શોક રહિત થાય અર્થાત્ વિકલ્પર થને, કુરુષ નામના વૃક્ષને કપારે સ્ત્રી આર્લિંગમ કરે છે ત્યારે તે પ્રફુલ્લિત થાય છે અને તિલક વૃક્ષને સ્ત્રી વટાક્ષ યુક્ષ નિહાલે ત્યારે વિકાસ પામે છે વૃક્ષેન્દ્રિયમાં પણ ઇન્દ્રિયનો રસ પ્રવલ્લ હોય છે, જેઓ આવા પ્રકારના ઇન્દ્રિયના રસને જીતે છે તે જ ગલ્લ સુગલ્લ માણવો હયે આ યોગી સાધુસ્વરૂપ અધિકારનો ઉપસહાર કરતાં કહે છે કે—

તમ્હા સમ્મ નિહાલેડ, ગચ્છં સમ્મગપટ્ઠિયમ્ ।

વસિજ્ઞ પક્ષમાસ વા, જાવજીવ તુ ગોયમા ! ॥ ૧૦૫ ॥

ખુહો વા અહવા સેહો, જત્થ રક્ષે ઉવસ્સયમ્ ।

તરુણો વા જત્થ ઇગાગી, કા મેરા તત્થ માસિમો ॥ ૧૦૬ ॥

[તસ્માત્ સમ્યગ્ નિમાલ્ય ગચ્છં સન્માર્ગપ્રસ્થિતમ્ ।

વસેત્ પક્ષ મામ વા, યાવજીવ તુ ગૌતમ ! ॥ ૧૦૫ ॥

ક્ષુદ્ધો વાથવા શૈક્ષો, યત્ર રક્ષેત્ ઉપાશ્રયમ્ ।

તરુણો વા યત્ર એકાકી, કા મર્યાદા તત્ર ભાપતમ્હે ? ॥ ૧૦૬ ॥]

* દ્વાધી મહાવલ્લભાન હોવાથી તેને વલ્લ કરવા માટે યુક્તિ કરવી પડે છે. દ્વાધી સ્પર્શમાં થતું જ આધક હોય છે તેથી તેને પકડવામાં કુશલ માણવ સૌ-પ્રથમ મોટો ચારો ધોડે છે, તેના ઉપર તૂળ વગેરેનું આપ્ત્વાદન કરી તેને ઢાંકી દે છે. પછી વાળકની ચિત્તરેલી કે કોતરેલી દાપળી તે સાદા ઉપર ગોઠવે છે, જેને જોડને હસ્તી દૂર-દૂરથી ચેંચાર્દ ત્યાં આવે છે. જેવો દાપળીનો સ્પર્શ કરવા ખાય છે તેવો સાદામા પડે છે કેટલાક દિવસો સુધી તેમા તેને ભૂમ્મો રાલી, પછી થરા થનાવી આસનપ્તમે ઝડે ખાય છે.

ગાયાર્થ-સન્માર્ગ પ્રતિષ્ઠિત ગચ્છને કુશલ વૃદ્ધિથી તપામીને તેવા ગચ્છમા પક્ષ, માસ અથવા જીવન પર્યન્ત હે ગૌતમ ! વમ્બુ

જે ગચ્છની અદર ઘાટવ્યવાલો અથવા નમદીક્ષિત સાધુ અથવા તો યુગાંત યતિ ઉપાશ્રયનો સારસભાલ કરતો હોય તે ગચ્છમા તીર્થંકર ભગવત તેમજ ગણધર મહારાજાનો આજ્ઞારૂપી મર્યાદા કયાથી હોય ?

વિવેચન-જેને વીક્ષા લીધા છ મહિના થયા હોય તેને શીક્ષ અથવા નૃષ દીક્ષિત જાણવો ચાલવ્યવાલો શિષ્યને ઉપાશ્રયે પકલો મૂકી જતાં દોષોત્પત્તિ થાય, જેમકે-પકલો રહે તો રમત કરવા લાગે, અથવા રમતા છીકરાને જાડ તેની સાથે રમવા જાય તો ભૂત પુરુષા તેની ઉપધિ આદિ લઈ જાય, કોઈની લાલચમા જપટાઈ જાય, નાટક-પ્રેક્ષણક થતુ હોય તે જોવા ચાલ્યો જાય, પકલો રહેવાથી તેના પરિણામ ફરી જાય તો ઉપધિ વિગેરે લઈને ચાલ્યો પણ જાય, માટે ઘાટ કે નયદીક્ષિતને ઉપાશ્રયે પકલા મૂકવા નહીં યુગાંત માધુને ઉપાશ્રયે પકાકી રાજવાથી કયા દોષો લાગે તે જાણવતા કહે છે કે-મોહનીય કર્મનાં ઉદયથી તે હસ્તક્રમ કરવા પ્રેરાય, અગ મરોડે, લિંગત્રેપન કરે, કોઈ સ્વરૂપવતી સ્ત્રીને દેહીને ઘોઘા મહાવ્રતનો ભગ કરે, તેની સાથે દ્વારપાદિક્ષ વેષ્ટા કરે, વિશેષ મોહનીયનાં જોરથી ગચ્છનો ત્યાગ કરીને જતો રહેં દુર્યાદિક અનેક દોષોનો સમગ્ર જાણી કદી પણ ચાલ, નયદીક્ષિત કે યુગાંત સાધુને ઉપાશ્રયે પકલા રાજવા નહીં આ સયથી વિશેષ વર્ણન ધીનિશીયધ્વર્ણિમા આપેલ છે

યતિસ્વરૂપ નામના આ ધીજો અધિકાર સપૂળ થાય છે આ ધીજા અધિ કારના સારાશ્ય પ છે કે-જે આચાર્ય વિના પક ગચ્છનુ નામ ધારણ કરી વિધરે છે, પ્રવ્ર ગચ્છની સામાચારી આચરે છે પકલવિહાર કરે છે, આચાર્યની આજ્ઞા ઉચ્છલે છે, શરીરની ટાપ-ટીપ કરે છે, ગાંધી તક્ષીયા મૂકીને ઘેસે છે, ઘૂસ્યો પાસે કામ કરાવે છે, હાથ-પગ-મુખ વિગેરેનુ પ્રતિદિન પ્રક્ષાલન કરે છે, માધુચી કારધાર વહો ધોવે છે, આવા પ્રજારના ધતનયુક્ત સાધુવાલો ગચ્છને પ્ર પજાર કહે છે કે-અમે ગચ્છ કહેતા જ નથી આવા દુઃશીલને આ સાધુ તરીકે સ્વીકારીય તો મિથ્યાત્વ જ્ઞાન

॥ साध्वीस्वरूपनिरूपणे तृतीयोऽधिकारः ॥

लघु, नवदीक्षिता अथवा युवती साध्वीने उपाश्रयमा पक्काकी राखता शु-
शोपावर्ति थाय ? ते दर्शयतां वहे छे के—

जत्थ य एगा खुड्डी, एगा तरुणा उ रक्खण वसहिं ।

॥ गौयम ! तत्थ विहारे, का सुद्धी धम्मचेरस्स ? ॥ १०७ ॥

[यत्र चैकाकिनी क्षुल्लिका, एकाकिनी तरुणी तु रक्षति वसतिम् ।

गौतम ! तत्र विहारे, का शुद्धिः ब्रह्मचर्यस्य ? ॥ १०७ ॥]

गाथार्थ—हे गौतम ! जे गच्छमा बाळ बंयवाळी, नवदीक्षित युवान
साध्वी एकली उपाश्रयमां रहेती होय त्या ब्रह्मचर्यनी निर्मळता कयांथी जळयाय ?

विवेचन—ऊपर १०६ ठी गाथामा बाळ, नवदीक्षित के युवान साधु माटे
जे जे दोषी दशाग्या ते बघा बाळ, नवदीक्षित के युवान पक्काकी साध्वीने पण
घटो शपे छ विशेष प फ-लघु साध्वीने पक्काकी देखीन काई बळारकारे तनी
साथे मोग मागवे, तनु रूप-लावण्य देखी बळारकारे अपहरण करी जाय ब्रह्म
चर्यना भग यता युवती साध्वीने गम रहे तो तने औपधोपचारथी पढावे, जा
न पढाव अने गर्भ वृद्धि पामे तो शासननी होळना थाय पूर्वे मोगयेळी मोडा
पाद आयी जाय तो गच्छना त्याग करवा पण मर लज्जाव अने प्राते यक्षा
जेथो स्थिति मोगथी महादुखी थाय, माटे साध्वी समुदाये उपाश्रयमां बोल्ल,
नवदीक्षित व युवती साध्वीन पक्की भूषवी तहीं

इतु पण साध्वी-मर्यादा सधवी जणावता वहे छ के—

जत्थ य उवस्सयाओ, वाहिं गच्छे दुहत्थमित्तपि ।

एगा रत्तिं समणी, का मेरा तत्थ गच्छस्स ? ॥ १०८ ॥

जत्थ य एगा समणी, एगा समणो य जणं सोम ! ।

निअवधुणावि सद्धिं, त गच्छ गच्छगुणहीणं ॥ १०९ ॥

जत्थ जयारमयार, समणी जपइ गिहत्थपच्चस्वम् ।

पच्चक्खं संसारे, अज्जा पत्तिवइ अप्पाणं ॥ ११० ॥

जत्थ य गिहत्थभासाहिं, भासए अज्जिआ सुरुद्धावि ।

तं गच्छं गुणसायर !, समणगुणविवज्जिअं जाण ॥ १११ ॥

गणिगोअम ! जा उअंचेअ, सेअवत्थं विवज्जिउ ।

सेवए चित्तरूपाणि, न सा अज्जा विआहिया ॥ ११२ ॥

[यत्र चोपाश्रयात् मद्धि-गच्छेद् द्विहस्तमात्रामपि ।

एकाकिनी रात्रौ श्रमणी, का मर्यादा तत्र गच्छस्य ? ॥ १०८ ॥

यत्र च एकाकिनी श्रमणी, एकाकी साधुश्च जल्पते सौम्य ! ।

निजयन्धुनापि सार्धं, त गच्छ गच्छगुणदीनम् ॥ १०९ ॥

यत्र जकारमकार, श्रमणी जल्पति गृहस्थप्रत्यक्षम् ।

प्रत्यक्ष संसारे, आर्या प्रक्षिपति आत्मानम् ॥ ११० ॥

यत्र च गृहस्थभाषामिः, भाषते आर्या सुरुष्टाऽपि ।

त गच्छ गुणसागर !, श्रमणगुणविवर्जित जानीहि ॥ १११ ॥

गणिन् गौतम ! या उचित, श्वेतवस्त्र विवर्ज्य ।

सेयते चित्ररूपाणि, न सा आर्या व्याहृता ॥ ११२ ॥]

गाथार्थ—जे गच्छनी अदर रात्रिये एकली साध्वी वे हाथप्रमाण भूमि उपाश्रयनी बहार जाय ते गच्छनी मर्यादा केनी होय ? अर्थात् न ज होय. हे सौम्य गौतम ! जे गच्छनी अदर एकाकी साध्वी पोताना यधु मुनि साथे चाले अथवा तो एकलो साधु पोतानी मणिनी साध्वी साथे बातचीत करे ते गच्छने तारे गुणहीन समज्यो. जे गच्छनी अदर साध्वी गृहस्थ सामळतां जकार, मकार बिगरे (शासननी हीलना थाय तेवा) अवाच्य शब्दो बोले ते वेप बिडबक साध्वी पोताना आत्माने चतुर्गतिरूप संसारमा भ्रमण्डे छे. वळी जे गच्छमा अतिशय क्रोधाग्निनी प्रज्वलित थयेली साध्वी गृहस्थना जेवी सावय भाषा बोले छे—क्लेश करे छे ते गच्छने हे गौतम ! तारे साधुगुणधी रहित जाणवो. हे गौतम ! जे साध्वी योग्य श्वेत-भानोपेत वस्त्र धरीने विविध-

રાગી, મરત ત્રિગેરેથી વિભૂષિત વસ્ત્ર વાપરે છે તે સાધ્વી નહીં પણ શાસનની હીલના કરાવનારી વેપવિઢવિની જાણવી.

વિવેચન—સાધ્યાન રાત્રિપ ઉપાધ્યયથા ચઢાર નિકળવાના નિવેધ કર્યા છે તત્તુ કારણ પછ ક-પરસ્પરમળ કરનારા લોકો સાધ્યાન પવલી દેહીન હવી જાય, રાજા પક્કા નગરચર્ચા જોવા નિકળ્યા હાય અને સાધ્વીન ઉપાધ્યય ચઢાર પક્કી જુપ તો તેને કુચકા થાય ત્રહી ચોરાદિક નિકળ્યા હાય તત્તુ પણ તેના વસ્ત્રાદિક જેથી જાય, પૂના મોળ ચાદ જાળ્યા હાય તો ગુણો ક વઢોલ સાધ્યાને પૂછ્યા ધિગપ્રકાતમા ચાલી જાય, પરિણામે શાસનની અપમાનના થાય માટે હ ગૌતમ' રાધે પક્કી સાધ્યા ઉપાધ્યયતી ચઢાર નિકળે તે ગચ્છન હુ મર્ણદાવાલો વહતો નથો.

સગા ખાઈ ચઢેન પણ જો હોક્ષિત થયા હાય તો ખાડ પાતાની ચઢેન સાથ ક ચઢેન પોતાના ખાદ સાથ પ્રકાતમા યાતચીન વરે તો તેન પણ મ્રદ સમજવા, કારણ કે પરસ્પર યાતાલાપથી કાષોરપત્તિ થાય છે જદપ મહાકુદ છ, ત પ્રાણના છિદ્રો જાવા કર છ અને જાગ મઢતા પાતાનુ જલ નબળા મનના પ્રાણી અપર મજમાય છે પરસ્પર યાતાલાપથી કયા રાવા થાય ત સવથ કથુ છ ક-

સદસળેણ પીઈ, પીઈડ રઈ રઈઓ ગીસમો ।

ગીસમાઓ પળઓ, પચવિહ વદ્દદ પિમ્મ ॥ ૧ ॥

જહ જહ કોમિ નેહ, તહ તહ નેહો મિવડ્ડહ તુમમિ ।

તેળ નહિઓ મિ ચલિય, જ પુચ્છાસિ દુચ્છલતરોસિ ॥ ૨ ॥

મિત્તિ મમ હ્ય સદસળસમાસળેણ, સદીવિઓ મયળવળ્લી ।

ચમાઈ ગુળરયળે, ડહ્હ અણિચ્છ ત્રિ પમાયાઓ ॥ ૩ ॥

માત્રા સ્વસ્ત્રા દુહિત્રા વા, ન મિવિક્કાસનો મવેત્ ।

ચલવાનિન્દ્રિયગ્રામઃ, પણ્ડિતોઽપ્યત્ર મુહ્યતિ ॥ ૪ ॥

સારી રીત જાણાચી પ્રીતિ થાય છ, પ્રીતિ થવાથી રતિ ઉપજે છ, રતિ (મમિલાવા) થવાથી વિસમ થાય-પટલે મોળના વિશ્વાસ થાય, વિશ્વાસથી મન સ્નેહના પરિણમ અર્થાત્ મઢવાની રૂચ્છા થાય-આ પાંચ પ્રકાર પ્રેમથ થ થાય છ (૧) જેમ જેમ સ્નેહ કરવામા આવ છે તેમ તેમ ત ધૃત્તિ પામ છ વચ્છવાનત પણ આ સ્નેહ (પ્રમ) પતિત કર્યો છ તો પછી દુચ્છલ પથ તારી તો વાત ક થવા રહી ? (૨) મિત્રાઈ કોન વહોપ ? ' આ મારા ' ૩ ' થવા મમતા ઉપજે તન મિત્રાઈ વહેવાય પટ્ટી તેને જુપ, ચોલાન, સ્નેહ-સલાપ કર ત્યાર કામદેવ-રૂપી અગ્નિ જાગૃત થવાથી પ્રમાદથી અનિચ્છાય (તેને મ રૂચ્છ તો પણ) મહા

वयरूपी गुणरत्न बल्ली आय-विनाश पामे (३) पोतानी माता, बहेन के दीकरो पामे एकला न देखु, कारण के इन्द्रियाना त्रिपया महाबलिष्ठ जे तना चकर मा शाणा अने पदितजना पण मुझाई जाय छे (४)

साध्वीय आदेशमा आबी जइ गृहस्थ समक्ष गाली-वचन बालवा न जोरप, कारण के तेना आचार तो समता भाषना छे गाली प्रमुख वचन काध कबाय ना हेतुभूत छे गृहस्थनी जाय पण साध्वीयो न बालाय 'तारु घर बळा, तारी आया फुगे जाय, तारा पग कथाइ जाय, तु ठुठा या, तु बहेरो या' इत्यादिक आपना वचना पण साध्वी न बाली शक, कारण क त तेने उचित नही, केमके न बधा आकाश वचना कबायो न छे, काइ पण प्रसंगे साध्वीय पाताना मगजनु समतोलपणु न गुमानु जाइय गृहस्थना दोष हाय, त इरादा पृथक साध्वीन उतारो पाइया क्लेश करता हाय ता पण साध्वीय समभाव राख। स्वपर श्रेय न इच्छु, ए जिनाशाना साचा मर्म न

साध्वीय श्वेत बछा पहरेवा जाइय लाल क पीळा बछ वापरवाना निषेध छे छता तथा बछा वापर तन गच्छुअष्ट जाणवी आबी विविध वैध्यादिनी साध्वीन साध्वी तरीक मानधामा आय ता पण मिथ्यातनु दूषण लाग आ वायतमा शका करता काइ कह क-आचरणायी रंगल बछा पहरे ता शा बाधा ? तेना जबाब ए छे क-आचरणा ओ सावध हाय ता ननु फट सत्सार-भ्रमण छे आचरणा पवी हावी जोरि क जे। जिनागममा निषेध न होय ना साध्वी मनगमता चित्रविचित्र रंगला बछा पहरे ता त गृहस्थिणी माफक देखाय, लाकोमा निदा याय माटे रंगला बछाना तथा उपलक्षणयी पात्रा दाढा प्रमुख उपकरणाना त्याग ज करषा इहु पण साध्वीना आचार सप्रधी कहे उ क-

सीवणं तुन्नण भरण, गिहस्थान तु जा करे ।

तिष्ठउव्वहण वा वि, अप्पणो अ परस्स य ॥ ११३ ॥

[सीवन तुन्नन भरण, गृहस्थाना तु या करोति ।

तैलीद्वतेन वापि, आत्मनोऽपरस्य च ॥ ११३ ॥]

गायार्थ-जे साध्वी गृहस्थ गिगेरेनु सीवु, तुणु के मगु बिगेरे क्रिया करे अथवा पोताने के बीजाने तल आदिथी उद्वर्तन करे तेने साध्वी न जाणवी,

विवेचन-साध्वीय गृहस्थना क अत्यतीर्थीना बछ, काबल, रेशमी बछा दिक सीवी जायथा नहा, तेमा भरतादिक चित्रामण पण करनु नहों शरीरे तेल चाळाव, दूधनी तरबडे पीठी चोळाव, साबु लगाडी स्नान करे,

सुमद्रानी कथा—

પોતાના પરિવાર સહિત મંગલતની વાઘવા આવી
 સૌધર્મ દેવલોકમા 'વહુપુત્રિકા' નામનુ વિમાન છે તેમા સુધર્મા નામની
 સમા છે તેમા વહુપુત્રિકા નામનુ સિંહાસન છે તે ઉપર બસનારી મા વહુપુત્રિકા
 નામની દેવી માળવી ચાર હજાર સામાનિક દેવ, ચાર સપરિવાર મહત્તરિકા,
 ત્રણ પપ્પા, સાત સેનાપતિ, માઠ હજાર આત્મરક્ષક દેવો પટલો તેનો પરિવાર
 છ આઠલા પરિવાર ઉપરાત તે વિમાનગામી થોના દેવ-દેવીઓની માથે તે દેવો
 થોળા, કનકાલ, ઘનવાય મૃદગ, ઢોલ ચિંગરે પ્રકારના યાત્રિય નાદપૂવક દિશ્ય
 દેવતાદ્ ભોગો ભોગવતી હતી પદ્મદા અવધિગ્નજ્ઞાના જપ્તોપન જાતા જાતાં
 તેને મંગલાન મહાવીરને રાજગૃહી નગરીમા સમયસરેલા માળવા પટલે પાતાના
 સિંહાસનથી ઉઠી નાત-માઠ પગલા આગળ જઈ, જેમ સૂર્યામદેવે શક્તિવપુત્ર
 વદના કરી હતી તમ પરમાત્માને નમસ્કાર કર્યા ધાદીને પોતાના નિહાસન
 ઉપર પૂર્વાભિમુખ થેમીને, પાતાના આમિયોગિક દેવને ચોલાગીને, જેમ સૂર્યામદેવ
 સુષોધા ઘટા વગદાયીને ઘાવળા કરાવી હતી તેમ વહુપુત્રિકા દેવોપ પગ ઉદ
 ઘોવળા કરાવી જે-ધ્રમણ મંગલાન મહાવીરને વદન કરવા જાનુ છે માટે સર્થે
 દેવ દેવીઓ સજ્જ થઈને આવો વાદ દેવોપ સૂર્યામદેવના વિમાનની માપત
 વજ હજાર યોજન વિશાળ વજ વિમાન ચિહ્નુર્યું, તમા મથ દેવ-દેવીયોનો
 માથે ઉત્તર દિશામાથી અમરચાતા ધ્રોવ સમુદ્રનુ ઉલ્લંઘન કરીને, સૂર્યામની
 માપત મંગલન પાસે આવી વિધિપૂવક પ્રદક્ષિણા આરીને ધાદીને વેઠો
 પડેલે મંગલત ધમકયા કહો તે મામલોને હર્ષિત થનેલો દેવોપ દેશનાને પ્રાત
 ડાખા થઈ પોતાનો જમણો હાથ લાવા કરી તેમાથી ૧૦૮ દશકુમાર ત્રિકુર્ચ્યા
 અને ઢાવા હાથ લાગો કરી ૧૦૮ દેવકુમારીઓ ત્રિકુર્ચ્યા ત્યારવાદ થે લધુ ચાલક-
 ચાલિકા ત્રિકુર્ચ્યા પદ્મી મંગલતની સમક્ષ સૂર્યામદેવની માપત દિશ્ય નાટ્ય થયું

ધણુ દુસ્કર છે સુમદ્રાપ શ્રેષ્ઠીનુ વચન અજનામઝ્યું કરી કરી ઘાર પોતાની
રુચ્છા વર્ણારી પટલે સાથવાદ તેને અનેક પ્રકારે સમજાવી છતાં સુમદ્રાપ પોતાનો
રૂઢ નિઘ્રય જનાઓ ત્યારે શ્રેષ્ઠીપ તેને ચારિત્ર-સ્વીકારનો સમતિ આપી

પદાવસરે પોતાના સ્વજન-સવધો જગને મોજનાથ નિમત્રણ આપી મદ્ર
સાથવાદે મીને જમાડવા અને તેઓનો સત્કાર કર્યો થાદ સુમદ્રાને સ્નાન કરાવી,
વિલેપન કરી, આભૂષણ પહેરાવી, ઉત્તમ વસ્ત્રો પરિધાન કરાવી, હજાર પુલ્કો
ઢવાદે તેથી શિબિકામાં બેમારી શાંતિજનો માથે મોતવાનિવ્રતા નાદપૂર્વક મદ્ર
સાથવાદે જાણારની નગરોની મધ્યમાં થઈને સુમતા સાધ્વીના ઉવાઘવ પાસે આપ્યો
સુમદ્રાને આગલ કરીને મદ્ર શ્રેષ્ઠો સાધ્વી પાસે જઈ કહેવા લાગ્યો-હે પૂજ્ય ! આ
મારાં માર્યાં મને અત્યંત ચલ્લમ છે તેને યાત પિત્તાદિકનો વ્યાધિ ન થાય તે
માટે મેં તેની ઘણી કાઢતી રાત્રી છે તેને જવે ભાગવતી દીક્ષા સ્વીકારવાની
જિજ્ઞાસા થઈ છે તા તમે તેને દીક્ષા આપો શ્રેષ્ઠીનુ કવન સાંભળી સુમતા સાધ્વીપ
વધુ—જહાં સુદ, મા પડિપથ કરેહ ! અર્થાત્ જેથી તમને સુખ ઉપજે તેમ
કરા સારા કામમાં વિલ્લ ન કરો સાધ્વીના વચનથી હવ પામેલો સુમદ્રાપ
સ્વહસ્તે જ અલ્લાકોને ત્યાગ કરીને પવમુદી શોધ કર્યો અને સાધ્વી પાસે
આવી, વ્રજ પ્રદક્ષિણા આપી યાદીને ચારિત્ર પ્રદહન કર્યું પાંચ સમિત અને વ્રજ
ગુતિપૂર્વક જયમ ધમનુ આરાધન કરવા લાગી સુમતા સાધ્વી સાથેના સદ
વાનથી સુમદ્રાનુ જ્ઞાન પણ વૃદ્ધિ પામ્યુ

પદ્ધત્ જોજાના નાના નાના છોકરાઓને જોઈને સુમદ્રાનો અત્વાર સુધી સુસુત
રહેલો સતાનમોહ જાગૃત થયો વાસનાનો સવધા નાશ જ કરવા મોહ્યે,
નહીં તો તે વદિયાલની કમાન માપક પ્રમગ આવતા છટકો આવ છે સુમદ્રાના
સવધમાં પણ યુજ થયુ તેને ચારિત્ર સ્વીકાર્યું હતુ પરંતુ સતાનમોહ નિમ્મલ વયો
ન હતો તે નાના છોકરાઓને તેલ ચોઠતી, પીઠી મસલતી, અચિત્ત પાળીથી જ્ઞાન
કરાવતી, તેઓના વેશ બાઢતી, આશ્વમાં કાઢલ આજતો, દાય-પગ બઢતાથી રંગતી,
વદનાદિકનુ વિલેપન કરતો, રમવાના ઘુઘરા પ્રમુખ રમકડાથી રમાડતો, શીર
પ્રમુખ લાબાની વસ્તુઓ વચ્ચાડતો, રૂપાદિક અનેક પ્રકારોથી છોકરાઓ
માથે વેણ કરતી છોકરાઓ પણ શીર, મોદક પ્રમુખના પ્રભામનથી તેની
પાસે ઘારઘાર આવતા દિનપ્રતિદિન બાલકા સાથેનો વેણથી તેના ચારિત્ર
પાલનમાં શિથિલતા આવવા લાગી હવે તા સુમદ્રા સાધ્વી બાલકોને કાશ્વમાં
બેસાડવા લાગી, માલમાં રમાડવા લાગી, જુદી જુદી દિશાઓમાં વેસાડી
તેમની માથે કોડા કરવા લાગી રૂટલાકને ઝાંઘ ઉપર, કેટલાકને ત્રાતી ઉપર,
કેટલાકને ઘમ્મા ઉપર, કેટલાકને મસતક ઉપર વેસાડવા લાગી બાલકના દાલ
રહા ગાઈ તેમને રક્ષિત કરવા લાગી તેના આશ પ્રકારના આચરણનો સુમતા
સાધ્વીપ નિષેધ કર્યો નિર્ગ્રંથીનીના ધમ સમતાઓ સુમદ્રાને કદુ વ-નગરજતાના

छोकराआ रमाइया न अनाचार न तेनी आलोचना ले अने निर्विकार मनया चारित्र्यनु पालन कर सुभद्राय सुमता साध्वीनु कथन स्वीकार्यु नहीं कारण क मन ता बाळ कोढाना रग लाग्यो हनो सुव्रता साध्वीनु कथन सुभद्राय न मानता पोतानो पूषवत् करणी चालु राखो त्वारे अन्य साध्वीआ तेनी निंदा न निभत्सना करवा लागी त्वारे सुभद्रान मनमा विपरीत विचार आल्या खरेखर हठाग्रहीआ पाताना बाक न ओता सामाना दाप ज रुप उ घूबइ पाताना नेत्रोनी विचार न करता स्वप्रकाशन ज दापित गण छ कइया छता हितकर वाक्य बदनाम प्रत्ये कदापि ब्राध न करवा, कारण क तमा तेन कशा लाभ नथी तना हेतु ता हितशिक्षामण आपयाना छ पर तु आ प्राणीनी न स्वभाष पयो विचित्र छ क-पाताना इच्छित मागमा कल्पण अतराय क रिष्ट आव ता लाभालाभना विचार क्या बिना त पाताना आमदन ज पकडा राखे छ, पटला माटे ज कष्ट छ न—अभियस्यापि पथ्यस्य, वस्तरि च मित्रे ऽप्यलम् । सुभद्रा साध्वीन पण पाताना बाळजानी साध्वीनी रमतना निषधयी विपरीत विचार आल्या त विचारना कागी क-उवार हु भाविका हती ग्यार तो आ साध्वीओ मा० बहुमान करनी, मारा नादर-सत्कार करनी, मन सारा सारा बचनयी बोलावता, बल्ली त बखन हु स्वतंत्र हती, हय हु साधवा यह त्वारे तमा मारी निंदा कर छ, मारी इश्या कर छ माट हय ता आवता कालची आ गच्छना त्याग करी अन्यत्र चालो जाउ

बीजे दिखसे ता विचारन तण अमलमा पण मूक्या सुव्रता साध्वीना सगमा त्याग क्या हय ता त निश्कुश बनी, काई अटकावबाधाछु न रह्यु स्वच्छंद दतनयी त घणा लाकाना छोकराआ ऊपर मूर्च्छित बनी पूषवत् नर रावधानी, पीढी चाळजानी, तल मसळपानी, कश समारधानी गिरे बधा कियाआ करवा लागी आ प्रमाणे लाया ममय सुधी पासस्थिणा प्रमाण उत्तन चलानी, उ मागनी आलायणा क्या बिना, अनाचारनु मिथ्यादुष्कृत साध्या सिबाय पदर दिवसना अणसणपूषक मृत्युपामीन सोधम दवलोकमा बहुपुत्रिका विमानमा दबी तरीके उपजी

गौतमस्वामीप भगवतन पूछ्यु के-हे भगवत ! तनु नाम बहुपुत्रिका केम पढ्यु ? भगवत नवाव आप्या क-श्वरनी उत्सव सभा थाय त्वार आ देवी आठ नव यपना कुमार कुमारीआ विकुर्यानि दिव्य नाटक बताव छ ए कारणया तनु बहुपुत्रिका पछु नाम छ बाबू गौतमस्वामीना प्रश्ना नवावमा भगवत कछु क-तनु आयु चार पद्यापमनु छ, पटले गौतमस्वामीप पुन प्रश्न क्या क-ह रामा ! त दबी अक्षाया क्यवाने क्या उपजये ? तना नवावमा भगवत तना भागामी भव वर्णवता कछु क—

अयुद्धापना भरतक्षत्रमा विधाचल पर्यतमा तलेटीमा येमेर नामना सनि यशमा ब्राह्मणकुट्टन रिपे आ देवी उपजश बारमा वियमे तना मातापिता तेनु 'सामा' भाप पाइशे सामा यौवनयय पावता तनु सौदर्य खोला निकळश सोमा वितयो, विवेको ने बुद्धिशाळी यशे मोळ वपनी वय तना मातापिता पोताना भाणज राष्ट्रकूट साथे तन परणावशे राष्ट्रकूट पण तेगी रत्नवरदिया प्रायया तलना कपाना माफव सारसभाळ रायशे तन घात, पितादिक ध्याधि न थाय तेना पण राष्ट्रकूट पूथ काळती राखशे राष्ट्रकूट साथ भागा भागवता सामान प्रातयप पश-पश जादनु जन्मशे य प्रमाण लाळ वपमा तन बत्रोश पताना यशे ना प्रमाण तन कटलाक छाबराभा, कटलाक कुमारी, कटलाक घाळकी यशे तमाया कटलाकन सुवाडशे, कटलाकन खालामा लशे, कटलाकन रत्नपान करावशे, वळा राइन बाळता ज्ञाखवाडशे, कोइन रत्नान करावशे, वळा का वूथ मागशे, काइ खाया मागशे, काइ रमवा रमवडा मागशे, काइ लाड्ड, क्षीर प्रमुख मागशे, काइ पाणी मागशे, वळी काइ सामान ताडन वरशे, काइ रानाई वशे, काइ रत्न वरवा जागशे, काइ ज्ञात मारशे, कोइ मारान गाशे जशे, काइ राना पाडशे, काइ पड्डाका खाशे, कोइ घडानात वरशे, काइ लघुका करशे आ प्रमाण विविध प्रकारना विवाधा सामा राजविधस काममा ज रक्षी राष्ट्रकूट पासो भागा भागवशे श्या माट असमय यशे वळी पुत्रादिकन कारणे सामा अर्थावमय रक्षया तो देवाय पण मळिन लागशे राष्ट्रकूटन तना पासो लबाडु मन नही थाय

एकदा रात्रिन विप जाग्रत यता त विचारशे क-हु आटला वधा पुत्रपरिवाह बाळा हावाया मळ-मूषमा ज लिह रहु हु पति साथे मनगमता भागविहास पण भागवती शक्तो नथो, माट ज्ञान पुत्र-पुत्री नथी त न छरद्वर ध य छ एवामा सुप्रता साध्या विहार वरता करता त विभल सुनिवशमा भावा पडोवशे तना सपाडाना य-त्रय साध्या गांधरा अथ भमता भमता सामान रवा जशे साध्याज्ञान आवता जोइ सोमा आसत ऊपरवा ऊमी यशे आइर सरकारपूथक पदन करा थार प्रकारना आहार पदाराती कडशे क-हु पूथ मावाजा 'मार पति साथे भाप भागवता साळ वपमा साळ जाडळा न म्या छ तना मळ-मूषादिक साफ करता अन धन्य सारसभाळ करता हय हु कटला गइ छ माट मन धर्म सभळाया साध्याया जिनधरभाषित धम नमळावशे, ज सामाजी सामान मडा उपजशे प्रात काळे पति पास दोक्षित यथा माट भागा मागशे, पण राष्ट्रकूट ना पाडो भुक्तमांगा यथा पडा दाक्षा लवाना रमा मापशे घटले दाक्षा ग्रहण विचार पडता मुक्ता, सुप्रता साध्या पास उपाधये वळालका लची यशे त्या आभिका धम स्वीकारशे सुप्रता साध्या अ यत्र विहार करा जशे सोमा आभिका धम कडा रत्न पावन कशे

थोड़ा समय बाद सुग्रता साध्वी फरीथी ते सनिवेशमा पधारथे तयारे आशा मेळवी सोमा दीक्षा लेथे छट्ट, अट्टमनी तपस्या करथे निरतिचार चारित्र्य पाळी, प्रात एक मासनु अणुक्षण करो, काळवम पामो शर्मप्रनो सामानिक देख यथे त्याचे सागरापप्रनु ध्यायुष्य पाळो, च्यवी, महाविद्वह क्षेत्रमां ज मीने, सर्व विरति चारित्र्य स्थीकारीन माक्षे जथे

कालीनी कथा—

राजगृही नगरीन विषे श्रेणिक राजा होता तन चेलणा नामनी राणी होती ते नगरीमा गुणलेल नामनु चैत्य हनु तेमा भगवान महावीर आवीने समवसर्यां पर्यदा थाडवा आचो वादाने त गया बाद काली नामनी दधीप सपरिवार आचो ममुनी समक्ष दिव्य नाटक कर्तु काली देवीना परिवार विगेरेदकीकृत ऊपरनो सुभद्रानी कथामा दशावेल बहुपुत्रिका देवीनो माफक जाणवी काली देवी वमर घडा राजधानीमा कालवदसग नामना भुवनने विषे काल नामना सिंहासनने शोभावती होती भगवतने समवसर्यां जाणो, पोतामा सिंहासन ऊपरथो उठो, सात-आठ पगला आगळ आचो, शमस्तवपूवक चैत्यवदन कर्तु पछो बहु पुत्रिकानो माफक विचारीने, आचीन भगवत समक्ष नाटक कर्तु नाटक करीन तेना जथा बाद श्रीगीतमस्वामीय तेना पूवभव पूछथो पटले भगवत जणाव्यु क—

जा अग्रवीपना भरतक्षेत्रमा आमळकथा नामनी नगरी होती ते नगरीमा अवशालवन नामनु चैत्य हनु जितशत्रु राजा होतो ते ज नगरीमा काळ नामना गाथावति होतो तने काळभी नामनी पत्नी द्वारा काली नामनी पुत्रीनी प्राप्ति यद् तने परणाशनाथो योग न मळवाथो काली वृद्ध यद् गद् वृद्ध यद् जवाथी वरमळवानो आशा नाश पामी गद् तथी त मनमा न मनमा ज सताप अनुभवथा लागी स्वाभाविक् रीत ज तना स्तन नीचा नमी गया, अगोपाग शिथिल यद् गया, गाल ऊपर करचलीआ पडो गद् लोका तने "वृन्नी कुमारी" पद्वा नामथी आळखथा लावता

पधामा त्रैवीशमा तीर्थकर श्रीपाध्मनाथ अवशालवनमा समवसर्यां तेमना काया नव हायप्रमाण ऊची होती साळ हजार साधु तथा आढवीश हजार साध्वी ज्ञाना परिवार होता पुरुषादाणा पद्वा तमन समवसरेला जाणो पौरजना तथा राजा आढवरपूवक वाडवा चाल्या काली पण मातपितानो आशा मेळवी, स्नान करो, शुद्ध वस्त्रालवार पहरो, चणी दासोज्ञाना परिवारयुक्त घमरथमा वेसान आढवरपूवक धदनार्थे गद् परमात्मने व्रण प्रदक्षिणा आपो, वदन करीने बेंढी पटल परमात्माय धर्मकथा कही त देशना साभळी कालीने मसार ऊपर जता सति यद् भगवतने वद्यु के-मारी दीक्षा लेबानी भावना यद् छे हू मारा मातपितानो आशा छद् ज्ञानु त्या सुवी आप अही ज स्थिरता करथा

વાદ તે અધમરથમા વેસો કાલી સ્વ-આવાસે આધી અને માત-પિતાને પોતાની રૂઢા જાણી પટલે તેઓ સમિતિ આપી અને સંજન-સચ્ચીઓને ભાજનાર્ય તિમંથ્યા પછી કાલીને માના રૂપાના વલ્લશબ્દે સ્નાન કરાવીને, રત્નમય આભૂષણો પહેરાવીને, રંજમો વસ્ત્રો પરિધાન કરાવીને, જનાર પુરુષો ઉપાડે તથા શિવિકામા ત્રેસારીને સ્વ પરિજન વગ મદિત મહાસ્તવપૂર્વક ભગવત સમીપ આઠવા અને પચમુહોલાંચ કરીને પરમાત્મા પાસે પ્રવ્રજ્યા ગ્રહણ કરી કાલી પાંચ સમિતિ અને ગ્રણ મુતિપૂર્વક સાધ્વીધર્મનુ પાલન કરવા લાગી પુષ્પચૂલા આર્યા પાને અગિયાર અગનો અભ્યાસ કર્યો છટ્ટ, અટ્ટમ આદિ તપશ્ચર્યાઓ પણ અનેક વિધ કરી આ પ્રમાણે સયમ ધર્મનુ પાલન કરતી પૃથ્વી ઉપર વિચરવા લાગી

પ્રકૃદા કમસયાગ ત કાલી સાધ્વી શરીરનો શામા કરવા લાગી, વારવાર દ્વાદ-પગ ધોધા લાગી સ્તનના આતરા, કાલના અતરપ્રદેશ, ગુદપ્રદેશ વારવાર ધાધા લાગી ક્યા ક્યા ઘેમે ત્યા ત્યા પાણી છાટીને ઘેમે સુરે તા પણ પાણી છાટીને, પછી જ શયન કરે આ પ્રમાણે તને કરતી માઈન પુષ્પચૂલા સાધ્વીય તને કહ્યુ કે-આપણે તા ધ્રમણી કહવાઈ આપણ નિગ્રધીઓને આમ કરવું ન શામ-ન વરુપ, માટ તમે આઠાંચના કરો કાલી સાધ્વીય તેમનું કથન ન સ્વીકાર્યું અને પૂર્વપત્ પોતાની કરણી ચાલુ જરાણી પટલ અમ્ય સાધ્વીઓ તેમની નિર્મલ્સના-નિદા કરવા લાગી કાલી પોતાની મૂલ વલુટ ન કરતા વિપરીત વિચાર કરતી કે-સાધ્વા યર પટલે જા લાકો મારી નિદા, રૂપાં વિગરે કરે છે હુ ગૃહસ્થિની હતી ત્યારે તો રથતથ હતી હવે તો હુ આ મચ્છનો ત્યાગ કરી જડ ચીજે વિષસે ત મચ્છનો ત્યાગ કરી ચાલી ગઈ હવે તા તે નિરકુશ રીતે હસ્ત-પાદ, શરીરના અમોપાગ ધાધા લાગી છપડે પદર દિવસનું અગણન કરી, આલાચના કે પ્રતિષ્ઠમળ કર્યા વગર મૃત્યુ પામી વજ પલ્યાપમના આડલે કાળા નામનો દેવી થઈ વાદ ગાંતમસ્થામાય તના અધિષ્ઠ સચ્ચી પૂરુષા કરતા ભગવતે કહ્યુ કે-ત્યાથી વ્યવાને મહાવિદ્દક્ષેષ્ઠમા ઉત્તમ કુલમા જન્મશે અને ત્યાથી ચારિત્ર ધર્મનુ સમ્યગ્ રીતે આરાધન કરી માક્ષે જશે

હે ગાંતમ ! કાલી નામની સાધ્વીનો માફક રાદ પ્રમુલ ૨૦૬ 'સાધ્વીઓ ભગવત પાશ્વનાયન હતી ત એવી ૨૧૮ અધનપતિમા ગઈ, ૬૪ વ્યતરેદ્રો થઈ, ૪ સૂર્યનો ન ચાર ચંદ્રનો અપ્રમદિપી થઈ, આઠ સૌધમદ્રનો અને આઠ રૂશાનેત્રની અપ્રમદિપી થઈ આ થયો સાધ્વીઓ ત્યાથી વ્યવધી, મહાવિદ્દહમા ઉત્તમ કુલમા જન્મો, ચારિત્ર પ્રદણ કરી માક્ષે જશે

આ પ્રમાણે સુમત્રા ન કાલી પ્રમુલ સાધ્વીની માફક જે સત્તાનમોદ રાલે છે અગર તા શરીર-શુદ્ધિ પર આસક્તિ ધરાવે છે ત પાતાનું શ્રેષ્ઠ સયમ-ફલ ગુમાયો યેસે છ અને વોટી મૂન્યનું રત્ન પર કાઢીમા વધો નાલજા જેવું આચરણ કર છ, માટે સાધ્વી થયા પછી પાસઘીળાન યોગ્ય વતન કદાપિ પણ ન કરવું હવે

૬૬ સાધ્વી ગચ્છ-શામનને શુઝુ છે તે વર્ણવ છે—

ગચ્છઈ સવિલાસગઈ, સયળીઅ તૂલિઅં સવિવ્ધોઅં ।

ઉવ્વટ્ટેઈ સરીરં, સિણાળમાઈણિ જા કુળઈ ॥ ૧૧૪ ॥

ગેહેસુ ગિદ્દથાળ, ગતૂળ કદા કહેઈ કાઢીઆ ।

તરુળાઈ અહિવડતે, અણુજાળે સાઈ પડિળીઆ ॥ ૧૧૫ ॥

[ગચ્છતિ સવિલાસગતિ , ગયનીય તૂલિકા સવિવ્ધોકમ્ ।

ઉદ્યર્તયતિ શરીરં, સ્નાનાદીનિ યા કરોતિ ॥ ૧૧૪ ॥

ગૃહેષુ ગૃહસ્થાના, મત્યા કયા કયયતિ કાયિકા ।

તરુણાદીન્ અભિપતત , અનુજાનાતિ સા પ્રલ્યનીકા ॥૧૧૫ ॥]

ગાથાર્થ—વિલાસયુક્ત ગતિથી વેશ્યાની માફક ભ્રમણ કરે, રૂ આદિથી ભરેલી તઢાઈમાં ઓશીકાપૂર્વક શયન કરે, તેલાદિકથી શરીરનું ઉદ્વર્તન (પીઠી) કરે, સ્નાનાદિકથી શરીર-શોભા વધારે, ગૃહસ્થોના ઘરે જઈ રહ્યાનુસાર કયા કરે, સામા આગતા યુવાન પુરુષોને સત્કારે-વચનના આઢવરથી અભિનંદે-આગ વર્તનશાલી માધ્વીને શામનની શુઝુ જાણી.

વિવેચન—અગતા મરોડ કરવો, હાઈકાપૂર્વક નેત્રજગ્યા કરવો, વાંકી નજર કરી જાણુ-ય વધા વિલાસના ભ્રમણ છે કેટલાક આધાર્યો નેત્રના વિકારને (કટાક્ષને) વિલાસ કહ છે પીંજળા રૂના ભરેલા માથામાં તેમજ ઓશી કાનો શયનસમયે ઉપભોગ કરવા કે બેસતી બસત પણ ફરી ભરેલી નાનો-નાની માથાની ઉપયોગ કરવો તે ચારિત્રપાત્ર સાધ્વી માટે ઉચિત નથી પીઠી-પીઠી સ્નાન કરવાથી શરીર ઉપરનો મલ દૂર થાય છે અને દેહકાંતિ થાય છે પરંતુ સાધ્વીને માટે તે વધા નિષિદ્ધ છે જા તૈ તેમ જ વર્તન કરે તો તેને સાધ્વી નહિ પરંતુ શાસનની શુઝુ જાણવી

સાધ્વીય ગૃહસ્થના ઘરે જઈને કે ઉપાધ્યયમાં પણ રહીને સયમયોગ તિથા યની લીંગો કયા ન કરવો સ્વાધ્યાયાદિ કરવાને સ્થાને દેશક્રયાદિ ચાર વિક્રયા કરે તે સાધ્વીધમને ઉચિત નથી થતી આહારાદિને અથ, ધન પાત્રને નિમિત્તે, પોતાનો યજ્ઞ કે ગૌશ્વોન અથ વ પોતાના ઘટુમાન-પૂજ્યમાનને અર્પે જો ધર્મો પવેશ કરે તો પણ તે સાધ્વીધમને લાયક નથી આ યાગયજ્ઞમાં જાદો ધન કરતા પૂછે છે કે-મગયત તો પાંચ પ્રજારનો શાધના (મજ્જાયા) જુદો છે-ધર્મકપા, શાધના, પ્રચ્છના, અનુપેક્ષા ને પરાવર્તના સ્વાધ્યાયમાં ધર્મજ્ઞાનો સમાવેશ થાય

छे अने तेनाथी भव्य जीव प्रतियोध पामे छे, तीर्थनी वृद्धि थाय छे, धर्म कथायी निजरा थाय छे तो तेनो तमे निषेध शा माटे करवावो छे? आचार्य भगवत तेनो जथाय आपतां कहे छे क-धमकथा न स्वाध्यायनु पांचमुं छम छे ते बराबर छे, परन्तु दिवस ने रात आठे पहोर धमकथा न करवी यथो समय धर्मकथामा व्यतीत करवावी हानि थाय पडिलेहणादिक चारित्रना याग छे माटे ते करवाना समये स्वाध्याय न करवो, सूत्र, अर्थनी पोरिसीने समये स्वाध्याय न करवा कमव तेथी शिष्यादिकने भणावधानो अतराय पडे, बली आचार्य, उपाध्याय के ग्लान साधुनी वेयावचवमा खामी आवे आ प्रमाणे धर्मकथानो खामी समजथा उपरांत धमकथा कहेवामा खुप काळजी राखवी सोए (१) क्षेत्र जाइने बिचारवु के-आ क्षेत्रमा साधु-साध्वीनो निर्वाह यशे, ठाका भद्रिक होबायो धम समजशे, दाननी दधि रहेशे, अद्यावाला बगशे, साधु-साध्वीने उपकारक यशे-आयो बिचार करी योग्य क्षेत्र होय तो ज धम कथा करवी (२) राजादिक मटादिक पुरुष आवे तो धर्मोपदेश करवो (३) उत्तम कुलनी कोई व्यक्ति आवे तो उपदेश आपवो कारण के तेनी साधोसाध नगरजनो पण प्रतिबोध पामे आ प्रमाणे पूर्वापरनो बिचार कया बगर जे साधु या साध्वी धर्मकथा कया करे छे ते काथिरु-कथा करनारजाणयो श्रीनिशीय-पूर्णना तेरमा उद्देशाना प्रातभागमा कथु छे के-“जे भिक्खू काहीअ वदइ वदत वा साइजति” जे साधु काथिकने थादे छे, भग्य पासे वदाय छे अने वदन करनारने सारा कहे छे ते प्रायश्चित्तन पात्र थाय ते

युवान रुयत पुरुषन आवता जाणी कहे के-“तमे भले आस्था, बली पण चारबार आवजा, कई काम होय तो कहेतो ” आ प्रमाणे आहर-सरका रना बबनो उधारे ते साध्वी न जाणवी पण शासननी शत्रु जाणवी, कारण के ते भगवतनी आज्ञा लोपनारी छे आ विषयने वधु स्पष्ट करता कहे छे के-

बुद्धाणं तरुणाण, रत्तिं अज्जा कहेइ जा धम्म ।

सा गणिणी गुणसायर !, पडिणीआ होइ गच्छस्स ॥ ११६ ॥

जत्थ य समणीणमसं-खडाइ गच्छम्मि नेव जायति ।

तं गच्छं गच्छवर, गिहत्थभासा उ नो जत्थ ॥ ११७ ॥

[वृद्धाना तरुणाना, रात्रौ आर्या कथयति वा धर्मम् ।

सा गणिनी गुणसागर !, प्रत्यनीका भवति गच्छस्य ॥ ११६ ॥

यत्र च श्रमणीना-मसखडानि गच्छे नैव जायन्ते ।

स गच्छो गच्छवर, गृहस्थभापास्तु न यत्र ॥ ११७ ॥]

માધાર્થ—હે ઇદ્રભૂતિ ગૌતમ ! રાત્રિસમયે જે મુખ્ય સાધ્વી ષ્ટદ્ કે તરૂણ વયવાઝાને ધર્મજ્ઞા સમજાવે છે તેને ગચ્છની ચૈરિણી જાણવી

જે ગચ્છમા સાધ્વીઓ પરસ્પર ક્લેશ-ક્રોધ કરતી નથી તેમજ ગૃહસ્થના જેવી સાવધ કે ગુશામતભરી વાણી બોલતી નથી તે ગચ્છ સર્વ ગચ્છોમાં શ્રેષ્ઠમા શ્રેષ્ઠ જાણવો.

વિવેચન—સાધ્વીના રાત્રિને વિષે યુવાન તેમજ યુદ્ધ પુરુષોની સમક્ષ, ઉપ લખણથી સ્ત્રી કે પુરુષોની સચુત સમા સમક્ષ કે દિવસે પુરુષો સમક્ષ ધર્મજ્ઞા કરવાનો નિષેધ છે અહીં સૂટમાં ‘ગણિતી’ યવો શબ્દ આપ્યા છે તેનો અર્થ મુખ્ય સાધ્વી છે તેના પરમાર્થ એ છે કે-ગચ્છનાં વહીલ સાધ્વીને પણ રાત્રિને વિષે ધર્મજ્ઞા કરવાના નિષેધ છે તો યોગી સાધ્વીઓને માટે પૂછવું જ શું ?

અહીં વાદો પ્રશ્ન કરતા પૂતે કે જ-પુરુષોની સમામાં સાધ્વી ધર્મોપદેશ કરે તેમા શા દોષ ? તમા પ્રવાય એ છે જ-જેમ સાધુન પજ્જી સ્ત્રીઓની સમામાં ઉપદેશ કરવાના નિષેધ છે તમ જેવછ પુરુષોની સમામાં સાધ્વીને ઉપદેશ આપવાના નિષેધ છે ધીરતરાધ્યયનસૂત્રમા વશુ કે ક-“ નો દ્વિતીય કહ કહિતા હૃદ્ સે નિગમથે, ત રહમિતિ ? આપરિયાદ-નિગમયસ્મ સ્વલુ દ્વિતીય કહ કહેમાણસ્મ ગમયાગ્નિસ્મ ચમચેરે સઠા વા કરા વા વિતિગિચ્છા વા સમુપ્પજ્જેઝા, ભેદ વા લમેજ્જા, ઇમ્માય વા પાઠણિજ્જા, દીઠકાલિય વા રોગાયક મોરજના, કેરલિપન્નત્તાત્રો વા ધમ્માત્રો મસિજ્જા, તન્હા સ્વલુ નિગમથે નો દ્વિતીય કહ કહેજ્જ ” ચિં વચ્છે જ-સ્ત્રીઓની જ્યા વહેતા સાધુને પ્રશ્ન કર્યમા શકા થાય અર્થાત્ મન ચલિત થાય, પ્રશ્નકર્તૃયુ વચ્છ તા ક્યારે મજ્જશે ? એમ વિતિગિચ્છા થાય હાલ તો વિષયસેવન કરણથી વાંધા થાય, ચારિત્રનો ભગ થાય, કે માદ પ્રમટે દીપકાલીન રોગોપસિ થાય, જગત્પ્રકૃતિ ધર્મથી બદ થવાય માટે સાધુને કેવલ સ્ત્રીઓનો સમખ ધમજ્ઞા ન કરવો આવી જ રીતે સાધ્વીને જેવછ પુરુષો સમક્ષ જ્યા ન કરવી, તેથી પ્રશ્નચયના દ્વિતીય રચાના પેલી યોજા સ્થાનના ભગ થાય છે

વચ્છી સ્ત્રીસ્થાનાગ સૂત્રમા પણ વશુ છે કે-“ નો દ્વિતીય કહ કહેતા હૃદ્ ” જેથી રીતે સાધુઓ યોગી પ્રશ્નચયમુક્તિ જાગ્યે છે તેમ સાધ્વીને પણ પાઠથી જાણ્યે તેથી જેમ સાધુને સ્ત્રીઓને મળ્યે જ્યા કરવાનું વર્જન કર્યું તેમ સ્ત્રીને પુરુષોને વિષે ધર્મજ્ઞાન કરવાનું નિષિદ્ધ છે જે સાધ્વી આ આજ્ઞાનું ઉલ્લંઘન કરે છે તેને શાસનની શત્રુભૂત જાણવી

जे गच्छमा साध्यां परस्पर कलह-कलाम प र्स्यादि न करतो होय
निंदा-कुधली-गृहस्थवृत्ती न करतो होय, 'आ मारा मामो, आ मारो भारं,
आ मारा पिता, आ मारी माता' इत्यादि गृहस्थोचित भाषा बोलतो न होय
तेमज गृहस्थ माथे 'आघो, अमुक घरु ल्यावता, आ काम करणो' प प्रमाणे
सायण भाषापूर्वक वातचीत न करतो होय तेमज 'तमारा जेवा दामवीर
काण छे ! तमेज शासनने शोभावनार छो, तमो धर्माभा छो' तेंथी खुशामत
भरी भाषा न बोलतो होय त गच्छ स घेष्ट गच्छ जाणवा स्वच्छाचारी
साध्यांना विशेष कुत्रक्षणे जणावता करे छे क—

जो जत्तो वा जाओ, नालोअइ दिवसपमिखअं वावि ।
सच्छंदा समणीओ, मयहरिआए न ठायंति ॥ ११८ ॥
विंटलिआणि पउजति, गिलाणसेहीण नेव तप्पति ।
अणगाढे आगाढं, करति आगाढि अणगाढ ॥ ११९ ॥
अजयणाए पकुब्बति, पाहुणगाण अवच्छला ।
चित्तलयाणि अ सेवते, चित्ता रयहरणे तहा ॥ १२० ॥
गइविबभमाइएहिं, आगारविगार तह पगासंति ।
जह बुद्धगाण मोहो, समुडरइ किं तु तरुणाण ? ॥ १२१ ॥
बहुसो उच्छोलिंती, मुहनयणे इत्थपायकस्खाओ ।
गिण्हेइ रागमडल, सोइदिअ तहय कव्वट्टे ॥ १२२ ॥

[यो यायान् वा जातः, नालोचयन्ति दैवसिक पाक्षिक चापि ।
स्वेच्छाचारिण्यः श्रमण्य , महत्तारिकाया न तिष्ठन्ति ॥ ११८ ॥
विंटलिकानि प्रयुञ्जन्ते, ग्लानयौक्ष्यान् नैव तर्पयन्ति ।
अनागाढे आगाढ, कुर्वन्ति आगाढे अनागाढम् ॥ ११९ ॥
अयतनया प्रकुर्वन्ति, प्राघूर्णिकाना अवत्सला ।
चित्रलानि च सेवन्ते, चित्राणि रजोहरणानि तथा ॥ १२० ॥
गतिविभ्रमादिभिः, आकारविकार तथा प्रकाशयन्ति ।
यथा घृद्धाना मोह , समुदीर्यते किं पुनः तरुणानाम् ? ॥ १२१ ॥

પહુશ ઉચ્છેલયન્તિ, મુસનયનાનિ દસ્તપાદકક્ષાઃ ।

ગૃહ્ણન્તિ રાગમટલ, શ્રવણેન્દ્રિય તથૈવ કર્પસ્થા. ॥ ૧૨૦ ॥]

ગાયાર્થ—દૈનમિક, રાત્ર, પાશ્વિક, ચાતુર્માસિક અથવા માત્મરિક જે અતિચાર જેટલો થયો હોય તેટલો ન આલોચે, મુરય માધ્વીની આજ્ઞામા ન રહે, અષ્ટાંગ નિમિત્તાદિક અથવા મત્રતત્ત્વાદિકનો પ્રયોગ કરે, ગ્લાન કે નવ દીક્ષિતની ઔષધ, વસ્ત્ર, પાનાદિકગડે સારમભાજ ન કરે, સ્નાન ન કરવા જેવું કાર્ય હોય તે, અવશ્ય કરવા લાયક જેવું લેણી કરે અને શામ કરવા જેવું કાર્ય બેદરકારી રાણી ન કરે, સયમકરણો બેઠ ઉતારણની માત્રક યતના રહિત કરે, પ્રમાતરથી આગેલ વાગેલા, ખૂણ્યા કે તરસ્યા સાધ્વીઓની નિર્દોષ અન્ન-પાણી વડે ભક્તિ-વહુમાન ન કરે, વિવિધરંગી વસ્ત્રો વાપરે તેમજ વિચિત્ર રચનાવાળા રજોહરણ વાપરે, ગતિ-પિલાસાદિકગડે સ્નામાવિક્ક ઇરા હાવમાન દેરાડે કે-શ્વદ્ધ સ્થાનિર સાધુઓને પણ તરકાજ મોહ [વેદોદય] જામે, વગર કારણે વાર વાર મુર, નેત્ર, હાથ, પગ અને કક્ષાદિક ધોરે અને રમત કે મલ્હારાદિક રાગ-રાગિણીઓ શીઝી લઈ ઈવી રીતે લલકારે કે જેથી તરુણ પુરુષોની કે બાલકોની શ્રવણેન્દ્રિયને આકર્ષિત કરે, હે ઘૌતમ ! આવી સાધ્વીઓને અનાચો, નટદી તેમજ સ્વચ્છદાચારિણી જાણવી

વિવેચન—ગ-છમા પહેરી સાધ્વીન મહત્તરિકા કહેવામાં આવે છે જેમ પુત્રે પિતાની, શિષ્યે ગુરુની કિન્નરે શેઠની આજ્ઞામા રહેવું જાણ્ય તમ સાધ્વીય મહત્તરિકાની આજ્ઞામાં રહેવું જાણ્ય, કારણ કે આજ્ઞા એ અકુશ છ અંકુશ વિનાના પ્રાણી ક્યારે મૂલ કરો ધીસે તે ન કહ્યો શકાય તેવો વાત છે. છપ્પત્થ જીવ માત્ર મૂલને પાત્ર છે, તો શાસ્ત્રજ્ઞારે હુન્દિમાન માનવીજાને પણ આજ્ઞાકરુપે અકુશમાં રહેવા મલ્હામજ કરી છે તેવી સાધ્વી મહત્તરિકાની આજ્ઞા ઉત્પાપ અને દૈવસિક રાત્રિક, પાશ્વિક, ચાતુર્માસિક કે છપ્પત સાવતરિક અતિચાર ન આલોચ તે સાચા આચો નથી પણ અનાચો જ છે

। નિમિત્ત કે મત્ર-તત્ત્વાદિકની વાત કરતો નહોં તેમજ સત્તા ઉપચાગ પણ ન કરવા, કારણ કે તેમા રક્ત રહેવાથી રોગી વા તો નથીન સાધ્વીની ઔષધો દિશ્યો સારમભાજ લઈ શકાતી નથી તેમજ અધ્યયન કરાવવા યોગ્ય સાધ્વીને અધ્યાસ કરાવવામાં આવી આવે છે. વલ્લો નિમિત્ત કે મત્ર-તત્ત્વનુ વાપ એક વાર શદ્ધ કર્યા પછી તનો મર્યાદા સચવાતી નથી નિમિત્તજાયમાં પ્રાપ્તિય પ્રાપ્ત થયા પછો કીર્તિ ન વશનો વાંછા વધે છે અને ચારિત્રરક્ષાના નિયમો જાણ્યવામાં શિયિ

લતા આવે ત આટલા સ્વાતર જ શ્રીપુસ્તરવરદી(શ્રુતસ્તવ)મા વધુ છે કે-
સીમાધરસ્મ વદે । અવધ્ય કરવા યાગ્ય મિયા આગાદ કહવાય છે યોગવદનાદિ
ક્રિયામા થાતુ-અહુ આચરણ કરે ત સાધ્વી ધમને લાયક થયી

જેમ માતા પુત્ર થા પુત્રીનુ ઝૂઢી રાતે પાલન કરે તેમ પાદ સમિતિ અને
ત્રણ ગુપ્તરૂપી અષ્ટ પ્રવચન માતા સયમધર્મનુ રક્ષણ કર છે સાધ્વીય ગમના
ગમનમા ર્યાસામિતિ અન ચાલધામાં માપાસમિતિ ધિગરેનુ પૂણ લક્ષ
રાખ્યુ જાણે તેમ ચલે ઘટ* ઉતારવાનો માફક અવતનાપૂર્વક-ઉપેક્ષાભાવથી
કરના કરાય તે વદાપિ ફલદાયક થતી નથી ગૃહસ્વાધ્યમમા પણ અતિથિ
આવ તા નતી આગતા-સ્વાગતા કરવાનો રિવાજ (ફરજ) છે તેમ અગ્ય કાદ
સાધ્વી પ્રમાતરથી આગી હોય તા તેના સત્કાર કરવા, તેનો ધમ દૂર કરવાનો
પ્રયાસ કરવા અને શુદ્ધ અન્નાનાદિકથી ચઢુમાન કર્યુ, જો આ પ્રમાણ ન થતાય
તા સાધ્વી પોતાના સયમધર્મથી ગ્રહ યાય છે રંગેલા વસ્ત્ર ક ડાંઢો વાપરે,
કિનારવાળા મરેલા આઘા રાસ્ય ત સાધ્વી સ્વચ્છાચારી માણથી.

મુજ મચરાડે, નેત્ર લાકા કરે, સ્તન ડૂબા લાધે, હાથળીની પેટે ગતિ કરે,
લાલતા લાલતા આંહુ અવહુ જાયા કરે-આ યથા વિચારના લક્ષણ છે આગી
રીત ચતન કરતા સાધ્વી વૃદ્ધ વયવાલ્લાન પણ માહિત કરે, કામચર પ્રગટાય
તા અગ્ય યુવાન વયવાલ્લાન માટે તા પૂછ્યુ જ યુ ? તેજાન તા માહ પ્રગટે જ
આધી રાત મોહોદય પ્રગટાવવાથી પરિણામ ચિપરીત જાય અને પરિણામે શાસ
નની નિર્મલતા થાય માટે આધી ગ્રહાચારી સાધ્વીથી ગચ્છનુ રક્ષણ કર્યુ

જે સાધ્વા નિરતર ઘર કારણ હસ્ત-પાદાદિનુ પ્રક્ષાલન કર્યા કરે, જુદી
જુદી રાગ-રાગિણીઓ ડીંગ્યા કરે તે પાત સ્વચ્છત્વથી ચૂક છે અન અગ્યને માહ
પમાડે છે ગાતાદિક કારણ માહના છે અન પ રીત વક ધાર તેની શરૂઆત
થઈ ક પછી ક્રમ ચૂકાઈ જવાય છે અન જેમ પવતના શિયર ડૂપરથી પડલા પ્રાણી
નાથે તલ્લાટીપજ પહોંચ છે તેમ સાધ્વી આ રાત પતિત થઈ ત અથ પાતન જ પામે
છે પછી સને માઢા ડૂપર ડીંગનાર કરવાનો, મનમા અજન કરવાનો, મસ્તકમા
તિલુર દૂરવાનો, વપાલમા તિલજ કરવાનો, ગલ્લામાં પુષ્પમાલ્યા પહેરવાનો,
મુલમા તાદુલ રાગવાનો, ચરાર ચંદનાદિકનુ ચિલેપન કરવાનો રૂચ્છા યાય છે
૧૨૨ મી ગાયાના ઉત્તરાધ પાઠાતરમા આ પ્રમાણ પણ આવ્યા છે-ગેહેળરામણ
મહળમોયતિ વ તા ઉ વચ્ચે । આ ઉત્તરાધના અર્થ પ છે જ-ગૃહસ્થના બોલકને

* યાજ્ઞ યગર તો અધિકારાચા પાતાના કાર્ય માટે હલકા વળના લોકોને બોલાવે છે
અને તેની પામે કામ કરાવો ન્હી પણ વદને ભાપતા નથી તેને 'વેઠ' કહેવામા આવે છે
જાણન અને તે લોકોને કામ કરનુ પડે છે પણ તેમનો મનમા કામ કરવાનો ઉત્સાહ હોતા નથી

પ્રદાન કર, તને વિવિધ ક્રીડાપુષ્પ રમાડે અને તને માંજન કરાવે તે સાધ્વી નથી પણ મટદો જાળથી ગૃહસ્થાના બાલકોને રમાડવાથી, તેના અતિશય પતિ-શ્ચ કરવાથી થતું ધિપરીત પરિણામ આવે છે તે માટે અગાઉ પૃ ૩૩૯ ઉપર શુભપુત્રિકા (સુમત્રા) ની વ્થા આવી ગઈ '૩' હવે કાની રીતે સાધ્વીએ શયન કરવું તે જણાવે છે—

જત્ય ય થેરી તરુણી, થેરી તરુણી અ અતરે સુઅઈ ।

ગોઅમ । ત ગચ્છવરં, વરનાણચરિત્તઆહારં ॥ ૧૨૩ ॥

[યત્ર ચ સ્થવિરા તરુણી, સ્થવિરા તરુણી ચ અતરિતાઃ સ્થપન્તિ ।

ગૌતમ । ત ગચ્છઔથર, વરજાનચારિત્રાધારમ્ ॥ ૧૨૩ ॥]

માયાર્થ—જે ગચ્છમા સ્થવિરા (વૃદ્ધ) સાધ્વી પછી તરુણી અને તરુણી પછી સ્થવિરા એમ અતરે ઘૂમે છે તે ગચ્છને હે ગૌતમ! ઉત્તમ જ્ઞાન અને ચારિત્ર-ના આધારરૂપ જાળવે

વિવેચન—જે વૃદ્ધ સાધ્વીના વહવે પદ તથા સાધ્વીને સુધુ ઉચિત છે, ત્રિશૂળ કે જો યુવાન સાધ્વીઓ પાસે પાસે ઘૂમે તો શયનાવસ્થામાં પદની જાતા રહેત જાય તત્કાલ વ ધીજા અવધવાને સ્પર્શે તે સમયે પૂષ કરેલ ક્રીડા પાદ માણતા મન વિકૃત થતી આવે પરંતુ જો વૃદ્ધ સાધ્વી વહવે સૂતા હોય તો સાધ્વી દિવસે ન થને માટે જે ગચ્છમા આવી કમ જાડવાતા હોય તે ગચ્છ માનવશક્તિને માટે આધારસ્થાન સમાન છે

હવે કદ સાધ્વીઓ વળ મુદિત છે પણ સાધ્વી સાધ્વીના નથી તે પ્રજા જાણવે જણાવે છે—

ધોયંતિ કંઠિઆઓ, પોઅતિ તહ ય દિંતિ પોત્તાણિ ।

ગિહિકજ્જાચિંતગાઓ, ન દુ અજ્ઞા ગોઅમા । તાઓ ॥૧૨૪॥

ચરધોહાઈટ્ટાણે, વયતિ તે વાવિ તત્થ વચ્ચતિ ।

વેસત્થીસંસગી, ઉવસ્સયાઓ સમીવમિ ॥ ૧૨૫ ॥

સજ્ઞાયમુક્કજોગા, ધમ્મકહાવિગહપેસણગિહીણ ।

ગિહિનિસ્સિજ્જ વાહિંતિ, સથવ તહ કરસીઓ ॥ ૧૨૬ ॥

[ધોવન્તિ કણિઠકા, પ્રોતપન્તિ તથા ચ દદતિ વસ્ત્રાણિ ।

ગૃહિકાર્યચિન્તિકાઃ, ન હુ આયા ગૌતમ ! તા. ॥ ૧૨૪ ॥

સરઘોદકાદિસ્થાને, વ્રજન્તિ તે ચાપિ તત્ર વ્રજન્તિ ।

વેઢ્યાસ્ત્રીસસર્ગિ, ઉપાશ્રયઃ સમીપે ॥ ૧૨૫ ॥

સ્વાધ્યાયમુક્તયોગા, ધર્મકથાવિકથાપ્રેષણગૃહિણામ્ ॥

ગૃહિણિપત્યા વાધન્તે, મસ્ત્ય તથા કુર્વન્ત્યઃ ॥ ૧૨૬ ॥]

ગાધાર્ય—જે સાધ્વી વગરકારણે જન્મી કઠપ્રદેશને યોગે, ગૃહસ્થોના મોતી આદિ પરીની આપે, ચાઠકો માટે વધુ-ઔષધાદિ આપે-આ પ્રમાણે ગૃહ-સ્થોચિત કાર્ય કરવામા તત્પર રહે તે સાધ્વીને હે ગૌતમ ! સાધ્વી ન કહેવી.

*જે સાધ્વી દાથી, ઘોઢા, મધેઢા આદિના સ્થાને જાય અથવા તેઓ સાધ્વીના ઉપાશ્રય પાસેથી નિકળે ત્યારે સુશી થાય, વેદ્યાસ્ત્રીનો સગ કરે અથવા જો જેના ઉપાશ્રયની નજીક વેદ્યાગૃહ હોય તેને સાધ્વી ન કહેવી

વહી સ્વાધ્યાય યોગથી રહિત હોય, ધર્મકથાને સ્થાને વિકથા કરે, ગૃહ-સ્થોને વિવિધ પ્રકારની પ્રેરણા કરે, ગૃહસ્થના આસન ઉપર બેસે અને ગૃહસ્થોનો પરિચય કરે તેને ફક્ત ઉદરભરી સાધ્વી જાણવી.

વિવેચન—જે સાધ્વી વગર પ્રયોગને કઠપ્રદેશ ધોવ ગૃહસ્થના મોતી પરીની આપ, પરવાઝાનો માલ્લા કરી આપે, સાયમા દારો પરીની આપે, તેના આશ્રણાદિક સ્વલ્લ કરી આપ, ગાલફને માટે વસ્ત્રાનુદાન કરે, તેને વુથ આપે, માશ ચાલકની માવજત માટે પોતાની પાસેથી આપવાદિ આપે, જડોહુટી વાપરે, પ્રસ્વેદાદિકને સુશી માટે જલથી આર્દ્ર(મીના) કરેલા વસ્ત્રા શરીર ઉપર બાર બાર ઘસ્યા કર, “ આ ગૃહસ્થને ઘરે દોષરો આવે તો સાહ, અમુક ગૃહસ્થ યા પારમા સાહ કમાય તો ઠોક, અમુક ગૃહસ્થ સ્ત્રીને પરસ્પર પ્રેમ કૃત્તિ પામે તો સાહ ” ય પ્રમાણ ગૃહસ્થાચિત ચિંતાઓ વારવાર કર્યા કરે તેથી સાધ્વીને હે ગૌતમ ! તાર આર્ય ! સમજવી પણ ગૃહસ્થની ચાકરહી માત્ર જાણવી

મધેઢા, ઘઢડ ઘાઢા, દાથી, વગરા વિગેરે તિર્થંત્રો જડવુદિયાલા હોય છે તેઓ પોતાના સ્થાનમા ગમે ત સ્થિતિમા રહેતા હોય છે તેથી સાધ્વીને તેઓ

* ૧૨૫ મા ગાથાના પૂર્વધના અર્થ બીજા રાત પણ આપેલ છે, જે નીચે પ્રમાણે—“જ્યા દાશ-દામી જેવા ઉમન ગુણી જેવા ધૂર્નજનોની પાસે થકે-મથકે સાધ્વીઓ આવે ભગત તો ત્યા રાત સોનો સાધ્વીના ઉપાશ્રયે જાવે ” આ અર્થ ઠચિત રાખે છે

સ્થાને જવાય નહિ, કારણ કે જિંમનો ત્રિટત્વજ્ઞા જોતા કામાદીપન થાય માટે શાસ્ત્રારોપ તેજા તુચ્છ સ્થાનમાં જવાના નિવેધ કરમાવ્યા કે પરનો અર્થ દાસ દાસી અને ઘોડનો અથ લુધા માણસ વગેરે પણ થાય છે તેનો પરમાથ પછે કે-દાસ દાસી જેવા લુધા ને જુગારી, માદ, મવાયા જેવા ધૂતજનો વ્યા વનતા હોય તેજા સ્પષ્ટે સાખીય જવું નહીં તેમજ તેજા લોડને સાખીય સ્વસમીપે પડેલે કે ઉપાગમે આવયા દેશા નહીં કારણ કે તેજા ત્રીજો છિદ્રા વેણી હોય છે પ્રસંગ મળે તો મન ચલાવવા પણ સમર્થ થાય કે તેથી તેજા મલ્લજનાનો સસગ દુશ્મનો ન નહીં શ્રીચક્રહારભાષ્યના સાતમાં ઉદ્દેશમાં કહ્યું છે કે—“તદ્વેચનહરિથિ સાલા-ઘોડગમલાણ ચેન આસન્ને । અતિ તદ્ જતમાલા, કાદીયત્તચ કુચ્ચતિ ॥ ૧ ॥” જે સાખી હસ્તિશાલા, અશ્વશાલા કે શલાગાર પાસે થઈને જાય તમાજ કવિરૂપણુ કરે તે સાખી નથી

વેદ્યા કે પવ્થાગનાનો કદાપિ સાખીય નમન ન કરવો તેની પાસે તો વિલાસ અને મોજશોણની જ વાચા હોય છે વઢો વેદ્યાધ્યની ત્રીજીક વેદ્યા સ્ત્રીનો વાસ હોય તો તેજા સ્થાનનો રવાગ કરવા કારણ કે વેદ્યા સ્ત્રીને સ્વાં જનારા મનક છેલમટાડ, વિલાસી લોકોની આવજાવ વિશેષ થાય છે અને તેઓનું આવાગમન ઉપાધ્યયની પાસે થઈને થાય પડેલે પણ મદ્યવયની શુભિમા પામી આવે વઢી વેદ્યા સ્ત્રીને સ્વા સંગીત કે નૃત્યાદિક થાય ત્યારે અચરં ચિત્તને બગ સ્વાપ્ચાયમાં, પઢિલેહળાદિ અવશ્યક ક્રિયામાં તેમજ વચાર્થ ચારિત્ર પાલનમાં રજલતા થાય માટે તેજા સ્થાનનાં તો અવશ્ય ત્યાગ જ કરવો વેદ્યાની સાથેસાથ તેની દાસાનો, ઝોગળી પ્રમુખ વેપચારિણીનાં પણ પરિચય ન રાખવો દે મૌતમ ! જે સાખીઓ ઊપર વહ્યા તેજા પ્રકારનો આશય લેતી હાય તો તે સાખી જ નથી પણ કવલ મૂળાચારિણી સમજાવી

સ્વાધ્યાય પડેલે મળતું મળાવતું, તે વાચવો વેગત્રી રહે અર્થાત્ પ્રથમ પદ “સજ્ઞાયમુકજોગા”ને સ્થાને પાઠાતરમાં “છકાયમુકજોગા” વધેા પાઠ છે તેનો અર્થ પછે કે-પદ્ધતિધિવાયની ચતનામાં વેદરજાન રહે, ધમજવાન સ્થાને પરપર કે ત્રિધવાદિવ સ્ત્રીયોની સાથે રાજકથા, મત્તજવાદિક ચાર પ્રકારની ચિકિત્સા કરે, ગૃહસ્થના વાપસવધી ચિંતા રાલે, ગૃહસ્થ આથ તો તેને યેનવા આપત આવે, પોતે ગૃહસ્થને નર આથ ત્યારે વાજલા, ગાદી પ્રમુખ ઋપર યેલે, ગૃહસ્થના થરમાં આટો વેરા મારે, ગૃહસ્થનો રૂબરૂમાં કે પાછલે લુપ્તમત કરે, તેજા સ્વલ્નનોની પ્રશસા કરે, ગૃહસ્થનો માથે રાતરિવસ પાતા જ કર્યા કરે ‘દવાદ તમે આ કાર્ય કરો, તમારે આમ કરતું જોઈપ’ પ થમાણે ગૃહસ્થોચિત કાર્યમાં આસક્તિ વધારે તેથી સાખીને દે મૌતમ ! તારે ઉવરમરી-ફક્ત પેટ भरनारी જ જાણવી

કદ સાધ્વી ગણિની પદને યોગ્ય છે તે બે ગાથાવદે દર્શાવે કે-
સમા સીસપટિચ્છીણં, ચોઅણાસુ અણાલસા ।

ગણિની ગુણસંપન્ના, પસત્થપુરિસાણુગા ॥ ૧૨૭ ॥

સવિગ્ના ભીષપરિસા ય, ઉગ્ગદહા ય કારણે ।

સજ્ઞાયજ્ઞાણજુત્તા ય, સગદે અવિસારયા ॥ ૧૨૮ ॥

[સમા શિષ્યપ્રતીચ્છિકાના, ચોદનાસુ અનલસા ।

ગણિની ગુણસ્તરૂપજ્ઞા, પ્રશસ્તપુરુષાણુગતા ॥ ૧૨૭ ॥

સવિગ્ના ભીષપર્પદ ચ, ઉગ્રદંડા ચ કારણે ।

સ્વાધ્યાયધ્યાનયુક્તા, સદ્ગ્રહે ચ વિશારદા ॥ ૧૨૮ ॥]

ગાથાર્થ—પોતાની શિષ્યાઓને તથા પ્રતીચ્છિકાઓને સમાન ગણનાર, ચોયળા, પટિચોયળાદિકમાં આલસ રહિત, પ્રશસ્ત પુરુષોને અનુમરનારી અને જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રગુણસંપન્ન સાધ્વીને મહત્તરિકા-ગણિનીપદ યોગ્ય આળવી વૈરાગ્ય રગમા લીન ચિત્તવાલી, ભવમીરુ પરિવારવાલી, અપરાધ આબ્ધે સક્ત શિક્ષા કરનારી, સજ્ઞાય ધ્યાનમા સાવધાન સુસાધ્વીઓના ઉપકારાર્થે વસ્ત્ર-પાત્રાદિકનો સંગ્રહ કરવામા કુશલ એવી સાધ્વી ગણિની પદને લાયક છે.

વિવેચન—મહત્તરિકા-વઢેરી સાધ્વીના લક્ષણો દર્શાવતા વઢે છે કે-તે સમભાષી હોય પોતાની શિષ્યાઓ તેમજ જ્ઞાન વા વૈયાવધ્યાદિક કારણોને અર્ગ આવેલી અ યગચ્છીય સાધ્વીઓ પ્રત્યે સમાનભાવ રાલે જેવો કાઠજી પોતાની શિષ્યાઓના વસ્ત્ર-પાત્રાદિક કે ઔષધ-પ્રેષજનો રાલે તેવી જ કાઠજી પ્રતી ચ્છિકા-અન્ય શિષ્યાઓ માટે રાલે ચોયળા-પટિચોયળાદિકવઢે તેને પ્રેરના કર્યા કરે, તેમા કોઈ પણ પ્રકારના પ્રમાદ ન દર્શાય જેમ વઢેતુ જલ નિમજલ રહે છે તેમ ચોયળા, પટિચોયળાદિકવઢે સયમ શુદ્ધ રીતે પઢાય છે ચારિત્ર પાલનમા કઈક પ્રમાદ થતો જોવાય કે મુરખ સાધ્વી પ્રેરના કરે પદમ ગળ ધર ઓસુધમાર્શવામીય પ્રકુપલો શાસ્ત્રવિહિત માગ ન શુદ્ધ છે યમ માનીને જેન ધમનુ યથોચ પાલન કરનારી, તથા તેમણે દર્શાવેલા વિધિ-નિપેધને અનુસરનારી તેમજ જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રના ગુણોથી યુક્ત સાધ્વી ગણિનો પદને યોગ્ય છે

‘ યથા રાજા તથા પ્રજા ’ ય સૂત્રને અનુસારે મુખ્ય પુરુષનુ જેઝુ થતન હોય છે તેધુ આચરણ તેની નીચેના માણસો આધરે છે. ગચ્છમા વઢેરી સાધ્વીનો ધર્તાધ સયેગરસાટ ન હોય તો તેની પ્રતિમા અન્ય સાધ્વીઓ કુશર ૧ વઢે તેટલા ક્ષાતર

અ શાસ્ત્રકારે પહેલું વિશેષણ મ આપ્યું કે-તે હૈરાગ્ય રમણા લીન હોવી જોઈએ સાથે વસતારી સાધ્વીઓને તેના ઢર-મય લાગણી જોઈએ, કારણ કે તેઓ નય હોય તો લઘુ શિષ્યાદિક વડે પણ અકાય કરતા સર્વોચ્ચ પામે આવો મનમીત પરિવાર હાય તે ઘોઝુ લક્ષણ વધુ, છૂતા પણ કાંઈ સાધ્વી ભૂલને પાત્ર થતી તો તેને ઉગ્ર પ્રાપ્તિ આપતા સર્વોચ્ચ ન રાખે જો એ પ્રમાણે એક વાર અપરાધની શિક્ષા ન કરે તો દેશાદેવીથી યા તો શુદ્ધીનો મનઘટાઈ જાણી જાહેને અન્ય સાધ્વીઓ ભૂલ કરવા પ્રેરાય માટે મુખ્ય સાધ્વીય કારણ પ્રસંગે પાતાની સત્તાનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ પરત્વે કે આજીવના આપણી ગચ્છતી સારમમાઠ કરતા જે શોષ સમય રહે તેમાં પાત્ર પ્રવારનો સ્થાપનાય કરે અને વાર પ્રવારના સ્થાન પૈકી જે ધર્મ અને શુભલ પાત્રે જેમ એક શુદ્ધિય પાતાના કુટુંબના પાત્રનાથે સર્વ પ્રકારની ચિંતા ધ્યાન છે તેમ મુખ્ય સાધ્વીય પણ પોતાના પરિવારનો સાધ્વીઓના ઉપકારાથ નિર્દોષ વસ્ત્ર, પાત્ર, કોષ્ઠ, જ્ઞાનોપગરણ વિગેરે વસ્તુ ઓનો સમગ્ર કરી રાખવો જોઈએ ઘણી પાતાનો પરિવાર સ્થાપનામાં-મનમીત શિષ્યાઓ કરધામાં પણ તે કુશલ હોવી જોઈએ આ પ્રમાણેના લક્ષણો જે સાધ્વીમાં હોય તે મહત્તરિકા પદને લાયક ગણાય છે

વચનગુણિતે સાધ્વીયે સાધ્વીય કલુ વર્તન કરવું જોઈએ તે ગ્રંથ ગાથાપદે થતાં છે—

જાત્યુત્તરપટ્ટિઉત્તર, વડિઆ અજ્ઞા ડ સાધુણા સદ્ધિમ્ ।

પલવતિ સુરુદ્ધાવી, ગોઅમ ! કિં તેણ ગચ્છેણ ? ॥ ૧૨૯ ॥

જત્થ ચ ગચ્છે ગોયમ !, ઉપ્પણે કારણમિ અજ્ઞાઓ ।

ગણિનીપિટ્ઠિઠિઆઓ, માસતી મડઅસદેણ ॥ ૧૩૦ ॥

માઠ્ઠુ દુહિઆય, સુપ્પહાણ અહવ મહ્ઠિમાઈણમ્ ।

જત્થ ન અજ્ઞા અવસ્થાઈ, ગુણિવિભેયં તથ ગચ્છમ્ ॥ ૧૩૧ ॥

[યત્ર ઉત્તર પ્રત્યુત્તર, વૃદ્ધા આર્યાઃ સાધુના સાર્થમ્ ।

પ્રલપન્તિ સરોપા અપિ, ગૌતમ ! કિં તેન ગચ્છેન ? ॥ ૧૨૯ ॥

યત્ર ચ ગચ્છે ગૌતમ !, ઉત્પન્ને કારણે આર્યાઃ ।

ગણિનીપૃષ્ઠિસ્થિતા, માપન્તે મૃદુકશબ્દેન ॥ ૧૩૦ ॥

માતુ' દુહિતુઃ સ્ત્રુપાયાઃ, અથવા મહિન્યાદિનામ્ ।

યત્ર ન આર્યા આસ્થાતિ, ગુણિવિભેદ સર્વો ગચ્છઃ ॥ ૧૩૧ ॥]

ગાથાર્થ—જે ગચ્છમા મુખ્ય યા તો વૃદ્ધ સાધ્વી કલહ કે સેવશ થઈને ઉત્તર-પ્રત્યુત્તર કરે તેમજ ક્રોધયશ્ન થઈને જેમ તેમ પ્રલાપ કરે તેના ગચ્છથી હે ગૌતમ ! શુ પ્રયોજન અથવા તેના ગચ્છને હુ ગચ્છ કહેતો નથી.

હે ગૌતમ ! જે ગચ્છમા કાર્ય પ્રસંગે લઘુ સાધ્વીઓ મુખ્ય સાધ્વીની પાછલ રહીને સ્થિર ગીતાર્થ પ્રમુચ્છની સાથે સહજ, સરલ અને નિર્વિકાર વાક્યોનહે મૃદુ વચન બોલે તે જ વાસ્તવિક ગચ્છ જાણજે. વહી વગરકારણે સ્વપરવર્ગમા 'આ મારી માતા છે, આ મારી પુત્રી કે પૌત્રી છે, આ મારી બહેન છે' રૂપાદિ જોહર ન કરે અથવા માતાદિકની ગુણ વાત હોય તો તે મર્મ પ્રકાશિત ન કરે આવી વચનગુપ્તિવાળા ગચ્છને જ હે ગૌતમ ! હુ સાચો ગચ્છ જાણજે

વિવેચન—મુદ્દસ્ય ભગવા પળ વહેવત પ્રસલિત છે વ—“ વલહરુવાસથી તા ગીલાના વાળી પળ સુવાય છે ” અર્થાત્ વલેશથી મુખમપતિ તાશ પામી જાય છે જેઓ સન્મારના ત્યાગ કરી સવમના માર્ગે વલેશા છે તેઓપતો વલેશ પળ વલેશ-કલહ ન કરવા જાણ વલેશથી વમયથ થાય છે, આત્મ વ રોષ, પ્યાન થાય છે અને જાણી રીતે કલહ કરતા રતરજનો જુપ ત્યારે જ્ઞાતનની અપમાજના થાય માધાદિજ વવાયો છગ ચાર છે તે વ્યારે આપણા મનમાં પ્રવેશ કરી વ-જો કરી થાઈ છે તેનો અપણને અચાક રહેતો નથી, માટે ક્રોધા દિવ કરવાના પ્રસંગે ઉપસ્થિત થાય ત્યારે અત્યંત માનવચેત રહેતુ હે ગૌતમ ! આવા પ્રસંગ જેઓ આત્મભાગ મૂલી જેમ પામે તેમ થોલે છે તે ગચ્છને હુ સારો ગચ્છ કહેતો નથી

શાસ્ત્રાશ્વાસ કરવાને અંગે તો ગમે તે શકાવિની પૃચ્છા કરવા માટે સાધુ સમીપ જવું પડે ત્યારે પળ મુખ્ય સાધ્વીને આગળ કરીને, તેમની પાછલ રહીને સાધ્વીપ પૃચ્છા કરવી ઉચિત છે વજાવી સાધુ પાસે જવું વલ્લવું નથી સાધુ સાથે વાતચીત કરવામાં પળ મૃદુ અને મિષ્ટ માવા વાવરથી જોણ વાલવામાં પળ વિવેક રાહતરા વિવેક ચ મગુ વશીકરણ છે વિવેકથી સચલ્યા કાર્ય સિદ્ધ થાય છે ધીસુક્તમુખાવલીમા વિવેક સમયે વશુ છે વ—

હૃદયધર વિવેકે પ્રાણી જો દીપ નાસે, સકલ મગ્નતણો તો મોહ-અધાર નાસે ।
પરમ ધરમ વસ્તુ તેજ પ્રત્યક્ષ માસે, કરમ મરમ પતંગા સ્વાંગ તેતા વિનાસે ॥
વિકલ નર કહીજે તે વિવેકે વિહીના, સકલ ગુણ મર્યા તે જે વિવેકે વિલીના ।
જિમ સુમતિ પુરોધા મૂર્ધિગેહે વસતે, યુગતિ જુગતિ કીધી જે વિવેકે ડગતે ॥

गच्छमा साध्वीलाप परस्पर कौटुंबिक सवध एव न दर्शावता कारण के
तथी सचनगुतिना भन थाय छे श्रीदशैकालिक सुवमा कछ छ के-
“अज्जिए पज्जिए वा वि, अम्मो माउसिअ चि अपि । उस्सिए मायणिज्ज चि,
धूए नत्तुणिइत्ति अ ॥ १ ॥ अज्जए पज्जए वा वि, वप्पो चुल्लपिउत्ति अ ।
माउला माउणिज्जात्ति, धुत्ता नत्तुणिइत्ति अ ॥ २ ॥” हे माता, हे दादो, हे
भाणज, हे पुत्रो, हे वरन, हे काकी, हे भार्या, हे मामी इ यदि सासारिक
सवध सुखवता शब्दो सागुण या साध्वीय दान्दवा नहीं हु अमुकनी माता
छु, हु अमुकनी पुत्री छु, हु अमुकनी स्त्री छु बिगर सवध दर्शावता याक्यो
एव न बोझवा बढी मातादिकनी गुम बात हाय तो तनी प्रकाश न करवा
जेम धने तेम सचनगुतिनु यथार्थ पावन करनार गच्छउन अ हे गौतम ! हु
गच्छ कहु छु

इधे जिनाक मागनु उल्लघन करनार साध्वीने शु प्राप्त थाय ते दर्शाव छे -

दसणियार कुणई, चरित्तनासं जणेइ मिच्छत्तम् ।

दुणह्वि वग्गाणज्जा, विहारभेय करेमाणी ॥ १३२ ॥

[दर्शनातिचार करोनि, चारित्रनाश जनयति मिथ्यात्मम् ।

द्वयोरपि वर्गयोः आर्या, विहारभद कुर्याणाः ॥ १३२ ॥]

गाथार्थ-जे साध्वी दर्शनातिचार लगावे, चारित्रनो नाश करे
अथवा मिथ्यात्व उत्पन्न करे, वने वर्गना (साधु तेमज साध्वीना) मास
कल्यादि विहारनी मर्यादानु उल्लघन करे ते साध्वी खेरखरी आर्या नथी.

धियेचन-वधानीना जे विस्तारलीश प्रमुख आगमा उ, तेमा दर्शावता
प्रमाणे विधिपुत्रक जे साध्वी चारित्र पाळे ते साध्वी आर्या छे जा ते मर्यादानु
उल्लघन करे ता समकितमा युषण लगावे छ, चारित्रना नाश करे छे अने
मिथ्यात्व उपजावे छे आदी उम्माने चालनारी साध्वी गच्छना न राखथी
विहारनी मर्यादा सबधी बेबोशमी गायामा वर्णन थई गयु छ छता एव अहाँ
कईक विशेष दर्शाव छे

श्रीरुद्रकल्पना चाया उरेशामा कछु उ के-“नो कल्पइ निगमथाण वा
निगमथीण वा इमाओ पच महण्णमाओ महानदीओ उदिट्ठाओ गणित्ताओ
वजियाओ अतो मासस्स दुसुत्तो वा तिरुत्तो वा उचारिण वा सत्तरिण वा
त जहा-गगा जउणा सरऊ कौसिया मही ।” जेमा विपुल उठ उ तेमन
घनी ऊही छे तेवी नदीओ महानवा पटले समुद्र तुल्य गणधी नेवी तटोको-

ગંગા, યમુના, સરયુ, કાશિકા અને મહો-આ પાંચ નદીઓ મહિનામાં એ ધાર કે ત્રણ ધાર ઉતરતી ચામ્ય નથી આ સૂત્ર ઉપર નિમિત્તકાર વિસ્તારથી મમ જન આપતા કહે છે કે-“પચ્છંદ મહાને ન, સેસાપિય મૂઢયા મહામલિલા । તત્થ પુરા વિહરિંસુ, નય તાઠ કયાદ સુક્કતિ ॥૧૧॥” ઉપર જે પાંચ નદીઓ જનાથી તરી રીત થોજી પળ તેથી માટી નદીઓ કે જેમાં અગાધ મળ હોય અને હમેશા ઘટેતી હાય તના પળ સમાધેશ જાણી લેવી આ ઘાતમાં પ્રતિષાદો શકા કરતા પૂછે છે કે-સર્વ નદીઓ શા માટે ગળતી ? જો તેમજ હોય તા સૂત્ર કાર પાંચ નદીના જ નામાં શા માટે જનાઈ ? તના ઉત્તર એ છે કે-ગંગાદિક પાંચ મહાનદીઓ જે દેશમાં છે તે સ્થલોમાં પૂર્વ સાધુઓ ચિંત્યા દતા અને તે નદીઓ કદી પળ શુષ્ક થતી નથી તથા તેમાંના નામાં જનાઈયા છે, પરંતુ ઉપલક્ષણથી તના જેમાં વિશાળ, દોર્ધ પુષ્કલ જટલાઓ અને ઝડી નદીઓ પળ સાધામાં સમજી લેવી

થઈ પળ શ્રીકૃષ્ણકલ્પના થોયા ઉદ્દેશમાં જણા છે કે-“ અહ પુન એ જાણિજ્ઞા એરથઈ કુળાલાએ જર્થ ચક્રિયા એગ પાર્દ જલે કિચા એગ પાય થલે કિચા એવંદ કપ્પદ અતો માસસ્સ દુરુત્તો વા તિરુત્તો વા ઉત્તરિય વા સત્તરિય વા, એ નો ચક્રિયા એવંદ નો કપ્પદ અતો માસસ્સ દુરુત્તો વા તિરુત્તો વા ઉત્તરિય વા । ” પેરાવતી નામની નદી કુળાલા નગરની પાસે વહ છે તે અધ જ્યાપ્રમાણ ઝડી છે તે નદી તથા તવા પ્રકારની થોજી નદી વિધિમાં રક્ષાયા પ્રમાણ ઉતરે શકાય એક પળ મળમાં અને એક પળ થઈમાં (આકાશમાં) ઉચો રાવવાના ક્ષમથી સાધુ વા સાધ્વી થાલી શકવા સમય હાય તો એક માસમાં એ કે ત્રણ ધાર નદો પાર ઉતરે અને પાછા આવી શકે પેરાવતી નદી કુળાલા નગરની પાસે એ ગાડના પહોળા પટ(વિસ્તાર)થાલી અને અધ જ્યા પ્રમાણ ઝડાઈથાલી છે મોચરીન નિમિત્તે પાત્રાદિકના લેપનાદિકન નિમિત્તે સાધુ વા સાધ્વી માસમાં એ ત્રણ વચ્ચત જથળાપૂરક નદો પાર કરી શકે આ સૂચનથી ઉપર જે પાંચ નદીના પ્રજ્ઞથી તવા પ્રકારની સજ મધીયાના સ્વીકાર જનાઈયા તેન પુષ્ટિ મળે છે

પેરાવતી નદીમાં પટલીક જગ્યામાં જ્યારે પાણી સૂકાઈ જાય છે ત્યારે તે નદી પાર કરીને ગાંધરી અથે જવામાં આવે ત્યારે ક્રતુવજ્ઞ કાઢમાં જઠના ત્રણ સઘટ્ટો થાય, પળ થઈતા પળ ત્રણ થાય પટલે ॥ મઘટ્ટા થાય ધામાંસામાં સાત સઘટ્ટા થાય અને પાછા આવતા સાત થાય કુલ ચૌદ સઘટ્ટા થાય કયા સુધી તે કષ્ટમાં ચાતુર્માસ હાય ત્યા સુધી માટલા સઘટ્ટા કરી શકાય, તથા વિશ્વ સઘટ્ટા થાય તો દાય લાગ થઈ કયા વિશ્વ જઠ-મઘટ્ટો લાગ રયા ઉતરવાનાં પળ નિર્ધય છે માસકલ્પ પૂર્ણ થયા પછી થોજા માસકલ્પ કરવા માટે તે નદો ઉતર્યા સિવાય અન્યથ થઈ શકતાં હાય તો ખેમ કરધુ ચાતુર્માસ પળ

ते नदी उतरयां सिवाय बहली सकातु हाय ता तेम न करखु कोर पण घीना
 उपाय न हाय तो नदी उतरयो, प जिनासा ते मघट्टा संयवमो वहु छ व-
 “सच उ वासातु भये, दगसद्धट्टा तिणिं हुति उडुवहे । ते तु न हणति गित्त,
 भिक्षायरिय च न हणति ॥ २ ॥ जह कारणमि पुण्णे, अतो तह कारणमि
 असिवादी । उवहीगहणे लिंण, नाया य भते पि जयणाए ॥ ३ ॥” बर्वा
 काळमा सात अने मासवन्तमा व्रज झळमा सघट्टा साधुने हाई शक आ
 रीन क्षेत्रमा रहे ता तेनु क्षेत्र इनाय नही तेमज भिक्षाचर्वा पण निबिद्ध न
 जाणयी अधान् व तेजा न क्षेत्रमा रहो शक अने गोचरी अथ जह शव कोर
 पण कारण उपपन्न थय सस मासवत्प याद तमज चामासा पट्टा तथु बाहु
 क्षेत्र न मळे तो नदी उतर मासवत्पमा पण वई उपपन्न थोय, माती-मरका
 जबा व्याधि उपपन्न थाय, बलादिव उपकरणानो सकरत उपपन्न थाय तो नदी
 उतरने पण लावा शक अकर पट्टे नाथमा वेसीने पण अई शक, परन्तु तमा
 जयणा तथा विधि साधवदा जाइय

नाथ उतरया स्वधी हबोवत नाचे प्रमाणे जाणयी—“नारधलेवेहेहा,
 लेवो वा उवरिए वलेउसस । दोणी दिवद्धमेके, अद्ध नावाइपरिहाति ॥ ४ ॥”
 ते वळे नाथमा वेसवानु हाय त वळे जाधु क गमनवळे वल्लमागे नवाश
 अज वे योजनना केर थो तो शास्त्रकार कह छ व-वे योजनना परा काया
 परन्तु, नाथमा न वेसतु १, तवी ज रीत रूपूण लेप न लागे तथु जळ उतरवानु
 हाय, परन्तु हाट योजनना केरायी स्थळमागे जवातु हाय तो, तम करखु पण
 नाथमा न वेसतु २, तवी ज रीत लेप लाग तेनु जळ उतरवानु हाय परन्तु पण
 योजनयी स्थळमागे जवातु हाय ता तम करखु पण नाथमा न वेसतु ३, लेप
 ऊपर जळ लाग तथा मा मा पण अर्थ यापवता परा काया पण नाथमा न
 वेसतु ४, जा प्रमाण तपास करता छता पण बीजा काह मार्ग ज न हाय त्यार
 साधु नाथमा यनी शके, परन्तु निधिसपण कशी न करव

श्रीनिशीघर्षणीना धारमा उद्देशाना प्रातःप्रागमा नाथ स्वधी वर्णन करतां
 कथु छे क--

जघातारिमकत्थइ, कत्थइ बाह्मि अप्पना न तरे ।

कुमे दतिए तुमे, नावा उडु वे व वरीए ॥ १ ॥

समाप्तो जलसतरण, दुर्बिह पाइमहाह च ।

न थाह व तिनिह, सघट्टो लो तवावरिय च ॥ २ ॥

એતો એકતેરેણ, તરિઅવ્ય કારણમિ જાતમિ ।
 એતેસિ વિનચાસે, ચાઉમ્માસા મપે લહુગા ॥ ૩ ॥
 નવાનપે વિમાસા ઉ, માનિતામાપિએ વિ ય ।
 તદણ્ણમાપિએ ચેવ, ડહાણોછે ય મગ્ગણા ॥ ૪ ॥
 અસત્તી ય પરિરયસ્સા, દુવિહે તેણે ય સાવતે દુવિહે ।
 સઘટ્ટણલેખુનરી, દુજોપણા હાણિજા નાવા ॥ ૫ ॥
 અઘટ્ટા સપટ્ટો ૧, નામિલેપો ૨ પરેણ લેખુવાર ૩ ।
 એગો જલે થલેમો, નિપ્પગલણતીરમુસ્સગો ॥ ૬ ॥
 નિમ્મએ મારત્થીળ તુ, મગ્ગતો ચોલપટ્ટમુસ્સારે ।
 સમ્મએ અત્થગ્ગે વા, ઉત્તિણ્ણેસુ ઘણ પટ્ટ ॥ ૭ ॥
 દગતીરે વા ચિટ્ટે, નિપ્પગલો જાન ચોલપટ્ટો ।
 ઉ સમ્મએ પલનમાણ, ગચ્છતિ કાણ અફુસંતો ॥ ૮ ॥
 અસત્તિ મિહિ ણાલિયાએ, આળસસંઉ પુણો વિ પઢિઅરણ ।
 એગા મોગપાઢિગ્ગમહ, બેહે સઘ્વાણિ નો પુરઓ ॥ ૯ ॥
 ઠાણતિપ મોત્તુણ, ઉવઉત્તો સત્થ ઠાતિ ણાવાહે ।
 દતિઓહુ ષ તુભેસુ વિ, યસ વિહી હોતિ સ્તરણે ॥ ૧૦ ॥

જે નાથ દ્વારા જલ્લ ઉતરાય તે નાથહુ તારિમા કહેવાય છે સહેવથી જલ્લ ઉતરવાના બે પ્રકાર છે-(૧) ઘાદ (થોડું) અને (૨) અઘાદ (અગાધ) ઘાદના ત્રણ પ્રકાર છે-(૧) સઘટ્ટ, (૨) લેપ અને (૩) લેપોપરિ વાશક નદીમા થોડું જલ્લ હોય, અને કોઈક નદીમા પુષ્કલ જલ્લ હોય અગાધ જલ્લવાળી નદીમા અને ખુજા દ્વારા તરયુ નદી, કેમકે તેમ કરવાથી ઘણાં અપ્કાય જીવોનો દિસા થાય, માટે જલ્લમા તરવાના સાધના વર્ણાન્યા છે, તે પ્રમાણે આચરણ કરવું પ્રથમ તો ઘડા હોય તો તેનાથી તરયુ, ઘડો ન હોય તો દત્તીથી તરયુ અને તે પછી ન મળી શક તો તુલાથી નદી કતરવી તે પછી ન મળે તો ઉડુપ (લઘુનાથ)થી તરયુ અને તે પછી ન મળે તો પળીથી તરયુ અને હથેટ નાથનું પ્રહણ કરવું આ આજ્ઞા વિરુદ્ધ આચરણ કરે તો લઘુ ચારમાસી પ્રાયશ્ચિત્ત જાગ કુમ મલ્લયા છતાં કુમથી ન તરતાં દત્તીથી તરે તો આજ્ઞાનું ચઢન કર્યું કહેવાય પછી રીત પર્વકન અમાલે તરે તો દદ ન સમજવા

નાથ બે પ્રકારના છે જુનું અને મધુ જુનું નાથ કતરવાના ઉપયાગમા ન લેવું કારણ કે તેનાથી વટ વપજે અને સયોગવશાત્ તુટી જતાં વૃદ્ધાં જવાય નવા નાથના પળ બે પ્રકાર છે (૧) માવિત અને (૨) અમાવિત માવિત પદ્ધતિ

तुम्ही तांटा ऊपर उभा रहेंच तो चोळपट्टी लावो कराने पटले के-हाथमा लावा कराने जाय अथवा दाडा ऊपर राखीने जाय, पण ते भीना चोळपट्टीने पोताना शरीर साथे स्पर्श न करावे आ गृहस्थ साथे न होय तो आ विधि प्रमाणे घनतु परत गृहस्थ होय तो वेच करव ते पण दर्शावता व्हे छ क-जे स्थळे शीघ्रा घटेमार्गु उतरता अणाय ते स्थळेची उतरवु, अने कोई पण घटेमार्गु न होय तो जे स्थळेची पूर्वे लावो गया होय तेची पगडो जावो अने पोताना देहप्रमाण करता चार आगळ अधिक दड होय तेने "नालिया" व्हे छे ते नालिया ग्रहण करीने जळनु प्रमाण तपासता तपासता नदी उतरवी नालिया पासे न होय तो अन्य तरवावाळानी राह जोवी आ लेप प्रमाण जळ उतरवानी विधि दर्शावी

इये अथाह-अथाग पाणी उतरवानी विधि व्हे छे, तेमा नाच स्वधी हकीकत आ विवेचनमा पूर्वे अणावी दीधी ॐ इये नाचमा का रीते वेसतु ते जणावता व्हे छे वे-सय पात्रादिक उपकरण एकत्र करीने बाधवा, पछी छीकामा ऊधे मुरे राष्ट्रीय तेम राखवा केटलाक आचार्यो आ सधमा घम पण जणाव ॐ वे-भडोवकरणने पडिलेहोने, मस्तकची ते पग पर्यंत शरीरची प्रतिलेखना करीने नाचमा वेसतु नाचमा पण आगळ न वेसतु केम के तेची प्रवतन दीप पटले नाच खालवानो दीप लाग नाचना पाछळना भागमा पण न वेसतु कारण के अतिशय जळप्रमाणने कारणे भय उपस्थित थाय, माटे नाचना मध्यभागमा ज वेसतु तेमा पण त्रण स्थान-१ देवस्थान, २ कृपस्थान अने ३ नियामकस्थान वर्जिने वेसतु नाचना अग्रभाग ते देवस्थान, मध्यमा वन स्थान अने पाछळ तोरणस्थान-आ त्रण जग्या पण वर्जवी जे स्थळे अय कोइ न वेसे ते स्थळे उपयोगपूर्वक, नदकारमंत्रु स्मरण करीने वेसतु सागा रिक पदचकलाण पण करवु ४-ओ व्ह पण उपद्रव थाय अने काळधर्म पमाय तो मारे सधस्थानी त्याग छे नाच जळमार्ग पसार करीने काटे आवे रयारे पण सौ प्रथम आगळना भागे न उतरे तेमज पाछळना भागे पण न उतरे जेम मध्य भागमा वेसे तेची स रीते मध्य भागे उतरे पछी काटे उतरिने इरियावहो पडिकमी कायोरसर्ग करे जळनो सधट्ट न थयो होय तो पण आ प्रमाणे विधि करवी ज दत्ती, उडुप अने तुव विनेरेनो विधि पण मात्र प्रमाणे साणवो विशेष प के नते मूकीने पछी इरियावहियादि मित्रा करवी आ प्रमाणे नाचद्वार जाणवु.

इय विहार स्वधी घणन अणावे छे अनिशोयसुत्रना दशमा उद्देशानी पूर्णिमा वद्यु छे क-

ऊणाइरिचमासे, अट्ट विहरिऊण गिम्हमेते ।

पमाह पचाह, माम च अहा ममाहीए ॥ १ ॥

ફાઝળ મામરૂપ, સ્તથેર ઉવાગ્યાણ જયણાં ।
 ચિક્ષલ્લવાસરોદ્દેણ, વા તિ તેણ દ્વિયા ડાળા ॥ ૨ ॥
 ચામારિચાલમે, અદ્વાનાર્દસુ પત્તમહિગાઓ ।
 માહગબાધાણ, અપડિકમિડ જહ વયતિ ॥ ૩ ॥
 પઢિમા પઢિવળ્લાણં, ઇગાહ પચહો તહા લદે ।
 જિણસુદ્ધાણ માસો, નિકારણઓ ય થેરાણ ॥ ૪ ॥
 ડાગાહરિત્તમાસા, ઇવ થેરાણ અદ્દ નાયઘ્વા ।
 ઇપરે અદ્દ પિહરિડ, નિયમા ચત્તારિ અચ્છન્તિ ॥ ૫ ॥

ચાર માસ તેમત પ્રતુના પટલે શિષાઝાના અને ચાર માસ ગ્રીષ્મ પ્રતુના પટલે ડનાઝાના આ આઠ માસ દરમિયાન આછો વા અધિકો વિહાર કર્યો હોય કેવી રીતે વિહાર કરવા ? તે સયથે જાણવતા કહે છે વ-પ્રતિમાધારીય વિહાર કરતા કરતા આ આઠ માસ દરમિયાન ગામ વા નગરમા એક અહોરાત્રિ સ્થિર રહેવું થયાલેલ્લ વસ્ત્રધાઝા સાધુઓ એક સ્થળે પાંચ અહોરાત્રિ રહે ૧ તિનકલ્પી, ૨ શુદ્ધ પરિહારિક અને ૩ સ્વચિરકલ્પી-વ સાધુઓ એક માસ પર્યંત એક સ્થળે ધાન કરી શકે આ પ્રમાણે જ્ઞાન, દર્શન તથા ચારિત્ર પરન પ્રવીની સમાધિ ધાય-સુવિજ્ઞાતિપૂવક આરાધના ધાય તેવી રીતે વિહાર કરીને વર્ષા સમયે ચાતુર્માસ યોગ્ય સ્થાને જતુ

આઠ માસથી ઓછો કે અધિક વિહાર કેવી રીતે થાય તે જાણવતાં કહે છે કે—કોઈ એક સ્થળમાં આઠાઠ માસકરૂપ કર્યો પટલે જે આઠાઠ માસમા વાસ કર્યો અને પછી તે જ સ્થળમા ચાતુર્માસ રહ્યા પટલે આઠાઠ માસને ગણ ગ્રીમા ન લેતા સાત માસ વિહારના થયા આવી રીતે ડાળ આઠ માસ કદીય, ધીજી રીતે ધળ ડાળ આઠ માસ થઈ શકે છે, તે આ પ્રમાણે-જે સ્થળે ચાંતુર્માસ રહ્યા હાય ત્યાંથી વિહાર કરવાના માગમાં કાદ્ધ હોય, વર્ષાદ વરસ્યા કરતો હોય, વાસેના ગામ-નગરાદિકને ઘેરા થલાયા હોય અથવા તો મારી-મરકી આદિય ઉપદ્રવ થયેલ તથા રૂપાદિય કારણથી માગશર માસ પછી વિહાર થાય તો ડાળ આઠ માસ થાય આઠ માસથી અધિક કેવી રીતે થાય ? તે જાણવતા કહે છે વ-આઠાઠ માસમા ચાતુર્માસ ચામ્પ સ્થળ ન મળ્યું હોય તો પછી એક માસ અને વીશ દિવસ પર્યંત ક્ષેત્ર મેલ્લવી શકાય છે. માદ્રવા શુદ્ધિ પાંચમને દિવસે વયુવળ વસ્ત્ર વરવાનો હોય આ પ્રમાણે નવ માસ ને વીશ દિવસ પર્યંત વિચરણ થઈ શકે સાર્થવાદની નાથે વિહાર કરવો પડે ત્યારે મન-રૂઢિત વિચરણ ન થવાથી ચાતુર્માસ માટે આઠાઠ માસ સ્પતીત થઈ જવા ઉપરાંત પાંચ અહોરાત્રિ ચામ્પ એક માસ ને વીશ અહોરાત્રિ સ્પતીત

પદ માત્ર પછી દેવશક્તિ વૃદ્ધિ જ ન થઈ હોય તો આશ્વિન ચા વાર્તિક માસમા વિહાર કરવો પડે ત્યારે પણ અષ્ટ માસ અધિક થાય. કોઈ પણ વિગ્ર સાધી પડવાનું હોય, ઉપદ્રવ થવાનો હોય, વાર્તિકી પૂર્ણિમા પછી વિહાર કરવાનું મુક્ત જ ન આવતું હોય, નક્ષત્ર તેમજ ચંદ્રનું ઘટ સાથે ન હોય અથવા અથ કોઈ પણ કારણે વાર્તિકી પૂર્ણિમા પછી વિહાર કરવાનો દિવસ જ ન આવતો હોય તો ચંદ્રમાસ પ્રતિક્રમણ કર્યા પૂર્વજ વિહાર કરવો પડે-આવી રીતે ભિન્ન ભિન્ન કારણોને અને આઠ માસ ઉપરાંત પણ વિહાર કરવો પડે.

પ્રતિમાધારી એક અદોરાત્રિ સ્થિરવાસ કરે અને ચચાલક વાચ અદોરાત્રિ રહે. શેષ વાલ્મી વિહાર કર્યા કરે શુદ્ધ પરિહારિક શબ્દથી પ્રાવશિત પામેલા પરિહારાદિક સાધુઓ નિવેશ દર્શાવ્યો છે. ૧ જિનકલ્પી, ૨ શુદ્ધ પરિહારિક અને ૩ સ્થવિરકલ્પી સાધુઓને માટે માસકલ્પી વિહાર દર્શાવ્યો છે. જો કોઈ પણ પ્રકારનો વ્યાધાત હોય અથવા તો અન્ય કોઈ પણ કારણ ઉપસ્થિત થયું હાય તો સ્થવિરકલ્પી માસમા ઓટુંડા અધિક કરી શકે છે. પડેલે ૫ રીતે સ્થવિરકલ્પીને માટે ઊંચ અષ્ટ માસ. યા તો અધિક અષ્ટ માસ વિહાર કરવો છે. પરંતુ ૧ પ્રતિમાધારી, ૨ ચચાલક, ૩ શુદ્ધ પરિહારિક અને ૪ જિનકલ્પીને માટે તો એમ આઠ માસ સઘી વિહાર કરવો છે તેમ વિહાર કરીને ચાતુર્માસા ચાર માસ એક ક્ષેત્રમા જ વ્યતીત કરે.

ચોમાસુ કેવા ક્ષેત્રમા રહેવું તેમજ ગામ-નગરાદિકમા યેરી રીતે પ્રવેશ કરવો તે સઘી હકીકત જાણતા કહે છે કે—

આસાદપુણિમાય, વાસાવાસમ્મિ હોઈ ઠાયવ્વમ્ ।

મગ્ગાસિરથહુલદસમી ઉ, આય એગમ્મિ સ્થિતમ્મિ ॥ ૬ ॥

વાહિટ્ટિયવસમૈહિ, સિત્ત ગાહિતુ વાસપાઉમ્મમ્ ।

કપ્પ કહિતુ ઠવળા, વાસાણ સુદ્ધદસમીય ॥ ૭ ॥

ઇત્થ ય અણમિગ્ગાહિય, વીસરૂયાય સગીસઈ માસમ્ ।

તેણ પરમમિગ્ગાહિય, મિહિણાય કચ્ચિઓ જાન ॥ ૮ ॥

અસિવાહકારણેહિ, અહવા વાસ ન સુદ્ધુ આરદ્ધમ્ ।

અહિવક્કિયમિ વીસા-ઇયરેસુ સસીસઈ માસો ॥ ૯ ॥

એત્થ ઉ પળમ પળમ, કારણિય જા સર્વાસઈ માસો ।

સુદ્ધદસમોઠિયાણ, આસાદી પુણ્ણિમોસરણમ્ ॥ ૧૦ ॥

આપાદ પૂર્ણિમાય ચાતુર્માસ રહેવું પડેલે કે જે સ્થલે ચાતુર્માસ કરવું હોય તે સ્થાનમા આપાદ પૂર્ણિમાય પ્રવેશ કરવો અને વાર્તિકી પૂર્ણિમા સુધી

કે ત માસ થયે છે તો અભિવર્ષિત થપમા વીશ રાજિ અને ચદ્ર થર્પમા પક માસને વીશ દિવસ યમ કહેવારો શો હેતુ છે ? જ વને માસ ચાતુર્માસમા તા આપતા નથી ગુહ તનો પ્રયુત્તર આપતા જણાવે છે કે-આપાદ માસ ગ્રીષ્મ ઋતુમા થયે છે તથો ત માસ ગ્રીષ્મ ઋતુમા ગયા જાણવો અને તેથી જ ઐભિગ્નિટ્ટિયવરિસે વીસરાતિય । પશા પાઠ છ આપાદો પૂર્ણિમાપ દગ્ગાદિક પ્રહણ કર, પયુષણ વરૂપ કહે અન પાચ દિવસ થાદ આપાદ થદિ (મારવાદો જાવળ થાદ) પાચમે પયુષણ કર યમ કારણ કારણે પાચ-પાચ દિવસ થધારે આ રીતે થધારતા-થધારતા ભાદરવા શુદ્ધિ પાચમને દિવસે પર્યુષણ કરે આપાદ પૂર્ણિમાપ પર્યુષણ કરે તે ઉત્તમ માગ કહેવાય અન આપાદ થદિ પચમી જ અથ્ય દિવસ કરે તે અપથાદ માગ કહેવાય ભાદરવા શુદ્ધિ પચમીય તો અવશ્ય પયુષણપથ કરવુ જ પક માસ ન વીશ દિવસમા પળ જો ચાતુર્માસ થોગ્ય ક્ષેત્ર ન મલ્લ તા છવટ મૂક્ષ હઠલ્લ વળ પયુષણ કરવા, પળ ભાદરવા શુદ્ધિ પચમી ઉલ્લયથી નહોં

શિષ્ય પુન શકા કરતા પૂઠ છે કે-હાલમા અપર્થતિથિ ભાદરવા શુદ્ધિ થાયન દિવસે પયુષણા કમ કરવામા આવે છે ? આચાર્ય મહારાજ જવાબ આપે છે વ-કારણિયા ચરુત્થી । કારણે ચતુર્થોપ પયુષણા કરવા વટે છે શિષ્ય પૂછે છે કે-હે ભગથત ! યુ ત વુ કારણ આથી વડયુ ક જેથી પાચમની થોય કરવી વહા ? ગુહ ઉત્તર આપ છે વ-ઐમાન કાલકાચાર્યે તે પ્રવર્તાવેલ છે શિષ્ય પુન પ્રશ્ન કયો વ-કાળ કાલકાચાર્ય અને તેમણે શા માટ પચમીની ચતુર્થા કરી ? ગુહ જણાથુ વ-

મામાન કાલકાચાર્ય વિહાર કરતા કરતા ઉચ્ચૈણી નગરીમા આઘ્યા મે રવા ચાતુર્માસ રજા તે નગરીમા થલમિત્ર નામનો રાજા હતો અને તેનો લથુ થુ માનુમિત્ર યુવરાજ હતા તેન માનુમી મામતી થહેન હતી અને થલમાનુ નામનો માળજ હતો થલમાનુ ભાદ્રક સ્વમાથબાઠો અને ચિનયો હતો સાધુ આનો વેધાવશ્ય કરવામા સદા તત્પર રહેતા વશ્વદા આચાર્યે તે થલમાનુન ઉપદેશ આપ્યા, થમનુ યથાથ સ્વરૂપ સમજાથુ, અવિષ્યના થોમે તે ઉપદેશ થલમાનુના હૃદયમા સચાટ ઉતરી ગયા તેને સસારની સ્વાર્થતા અને અસારતા સમજાથી અને તેણે આચાર્ય થોકાલકસુરિ વાસે પ્રમગ્યા પ્રહણ કરી થલમિત્ર તથા માનુમિત્રન આ સમાચાર મલ્લતા જ તજા થોધો થગ્યા અને ચાતુર્માસ હાથા હજા આચાર્યન નગરી વહાર કાઢા મૂકયા

યોજા પથ યમ કદ છે વ-થલમિત્ર અન માનુમિત્ર કાલકાચાર્યતા સમારી પ્રણામા નાળેજ હતા તજા પ્રતિદિન તજાના થ્યાલ્યાનમા જતા અને તેનુ થહુમાન થરતા શયથમા પુરાહિતન આ પસદ ન વડયુ તેણે રાજાના કાન અથેરવા માંડ્યા વ-આ લાવો તો પાચડો છે, વદ થમને માનતા નથી તેમના

आचार विचारमा कञ्चु ठेकाणु नथी तमनु धर्मावरण तो धर्मीन छे राजाए पररपर
बाद-विवाद गाठ या अने सुय समीप जेम आगियो (सघोत) झागो यह माय रे
पुरादितजी हारी गया पुरादितजीनो परामय यया पण तेमणे पोताना मनइ
ढल न सूक्या तणे राजाना कान भभेरया शरू न राख्या एकदा तेणे कहे के-
हे राजन्! जे मागें आ साधुआ चाले छ त मागें चालवायो राजा के सेरये
नाश थाय छ काचा कानना राजरोए आ हकीकत नाचो मानो सेरये के
आचार्यने नगरी बहार काढी सूक्या कन्हाको कह छ क-आचार्य समई के
पाताना गृहस्थावरयाता मामा हावायो तेमन सीधी रीत चाह्या अरु
तो न आ-यो, पण समस्त नगरीमा सुमती आहार न अछे तयो प्रत्येक
जेया आबाधभी कन्हालीन अवय विहार करी गया

बिहार करीन तेजा प्रतिष्ठान नगरे गया रथाना लाकाने चारुय के-
क-हु आध्या पछो पयुषणा करजो रवानो रासा शालिवाहुर के-
तन कालहावायन आवता जाणा अत्यंत हर्ष प्रशंसित कहे के-
आदरपूर्वक गुरुन प्रयश कराध्या गुरुए करमायु क-
दिवसे पयुषणापव करवानु छ त समय राजाए विहानि करे के-
आग्रहवी त दिवसे मारे इन्द्र महासख करवानो छे, तरेहु क-
चैत्यपरिपाटी करी शत्रु नाह ता आव छठनी पयुषया इ-
जणावु के-मादरया शुद्धि पायम आछगयी नहीं तेरो इ-
पुन विनति करी क-तो चोद्यनु पय राखी गुरुए ते इ-
गुणप्रधान हावायो तमने प्रबतायल अनुयी सोर कर के-
हालमा पण अनुधीए ज पयुषणापवनी आराधना इ-

शालिवाहन राजाए पातानी सख रासोइके करे के-
अमावसना उगवाल करा अने प्रतिपदाने दिवस इ-
साधुआन बहाराबीन, वारछु कराबीन पछो इ-
थाय-ए प्रण दिवसनु तलाधर पव करजो इ-
कयुं अने प्रतिप्रधान दिवसे साधुआन इ-
त प्रदशमा "साधुपूजा"नु पर्ष प्रचल्यु छ

हवे पाव पाव दिवसनी हानि इ-
पटल रहेवानु प्रमाण वशावे छे

इय सत्तरी जहजा, अमरुतुंजय च ।

जइ वासइ मगसिरे, इन्द्राणि उद्योसो ।

કાઠળ મામકપ્પ, તત્થેવ ઠિયાણ જાર મગ્ગસિરો ।
 માલવણાણ હમ્મા-મિઓ ઠ ઝિદ્દુમ્મહો હોદ્દ ॥ ૧૨ ॥
 જદ્ અત્થિ પપ્પવિહારો, ચ્ચઉપાદિવચ્ચમિ હોદ્દ નિમ્મમાણમ્ ।
 અહવાપિ ંણિતાણ, આરોગ્ગપુવ્વનિદિદ્ધા ॥ ૧૩ ॥
 રાયા સપ્પે કુધૂ, અગ્ગણિગિલાણે ય થદિલસ્મસદ્દે ।
 એદ્દિ કારણેદ્દિ, અપ્પત્તે હોદ્દ નિમ્મમાણમ્ ॥ ૧૪ ॥
 કાદ્દયભૂમી સથારણ અ, સસત્ત દુલ્લહે મિસ્સે ।
 એદ્દિ કારણેદ્દિ, અપ્પત્તે હોદ્દ નિમ્મમાણમ્ ॥ ૧૫ ॥
 વાસ વા નોવરમદ્દે, પથા વા દુગ્ગમા મચ્ચિક્કણ્ણા ।
 એદ્દિ કારણેદ્દિ, અદ્ધક્કત્તે હોદ્દ નિમ્મમાણમ્ ॥ ૧૬ ॥
 અસિયે ઓમોદરિય, રાયદ્દુદ્ધે મયે વ મેલન્ને ।
 એદ્દિ કારણેદ્દિ, અદ્ધક્કત્તે હોદ્દ નિમ્મમાણમ્ ॥ ૧૭ ॥

આપાઠ ચ તુર્માસથી વજ માસને યીમ દિવસ મયે છત્ર પયુવણા કરે તો તે સિત્તેર દિવસનુ જય ય ચાતુર્માસ યયુ કારણ કે ચાર માસના વજનો થીસ દિવસ પૈકી પચાશ દિવસ જના ૭૦ દિવસનુ જયગ્ય ચાતુર્માસ યયુ જો આવળ થદિ (મારવાહી માગશા થદિ) દશમે પયુવણા કરે તા ૮૦ દિવસનો મધ્યમ વર્ષાકાલ થાય જો આવળ શુરિ પૂનમનુ પયુવણ વર્ષ કર તો ૯૦ દિવસના મધ્યમ વર્ષાકાલ થાય જા આપાઠ થદિ (મારવાહી આવળ થદિ) દશમે પયુવણા વલ્લય કરે તો ૧૧૦ દિવસનો મધ્યમ વર્ષાકાલ થાય અને જો આપાઠ પૂર્ણિમાથી કરે તા તેન ૧૨૦ દિવસનો ઉરદ્ધુ વર્ષાકાલ થાય જા પ્રમાણે વજનો આતરો પણ સમજી લેવો

જા પ્રમાણ વર્ષાકાલ ન્યતીત કરીન કાર્તિક થદિ વજમને દિશ્સે તો વિહાર કરી જવા, પરંતુ જા માગશર માસમા પણ વરસાદ હાય, રસ્તો વાદ્યવાલો હોય, રસ્તામા જલ્લ મરલ્લ હાય તો અવવાદ્ તરોક વલ્લ, યે અને ઉરદ્ધુ પ્રણયી દશ રાત્રિ પદ્ધત્ત સ્થિરતાકરે અથવા ઉગ્ર કારણે માગશર માસની પૂર્ણિમા સુધી રહે ત્યારવાદ જો માગ વાદ્ય-વીચલ્લવાલો હોય, રસ્તામા જલ્લ મરલ્લ હોય, જલ્લ હત્તરવાનો પ્રસંગ પ્રાપ્ત થતા હાય તા પણ અવદ્ય વિહાર વરયા જ જા વિહાર ન કરે તો ચાર ગુદમાસો પ્રાપ્તિ આય જા પ્રમાણે પાંચ માસનુ ઉરદ્ધુ વામાહુ વલ્લુ

આપાઠ માસના વલ્લય વર્ષો હોય અને પછો ચાતુર્માસ યોગ્ય અગ્ય ક્ષેત્ર ન મલ્લના તેને તે જ સ્થાનમા ચાતુર્માસ કરીને, વર્ષાદિકને કારણે માગશર માસમાં

विहार करथो पदे तो चामासानी छ मासनी उत्कृष्ट काल जाणयो सो कादय
अने वृष्टि प्रमुखनु कारण न होय अने रस्ता चोकखा धर गया होय तो कातिक
(मारवाढी मागशर) यदि १ ने दिवसे अवश्य विहार करवा जोरप सो
न करे तो पूर्व पहेल प्रायश्चित्त आवे

कारण उपस्थित यथे चार पट्टयाओ पहेलां पण अग्यत्र विहार करी जवो
पदे त कारणो नीचे प्रमाणे जाणवा १ राजा दुष्ट होय, २ उपाधयमा मपना
प्रदेश थयो होय, ३ उपाधयमा कुटुम्बाना उपद्रव यथो होय, ४ अग्नि लगवायो
उपाधय मरमोभूत धर जाय, ५ ग्लान माधुनी चेवावध करवा जवु पडे ६
ग्लान साधुना औषधार्थे अग्यत्र जवु पडे ७ रथदिल जवानी सारी जगश न
हाय बली वारण उपस्थित यथे चारे पट्टयाना दिवसे पण विहार की
जया पडे, ते वाणा नीचे प्रमाणे-१ रथदिल-मातरादिकनी जया जीवाकुल
हाय, २ सघारामा जीवादिध होय, ३ दु खपूयक गोचरी मळती हाय, ४ पाताने
के अग्यने मोहोदय यथो होय, ५ मरकी प्रमुख रागाता उपद्रव उपस्थित
यथो होय

चार पट्टया ध्यतीत धर गया होय छता पण मोखेता कारणोथी आगळ
विहार करवाना निषध करमाय छ, ते कारणो आ प्रमाण छे-१ विहार करवानो
माग कठिन बिषम होय, २ विहारना मागमा स्वळे रथळे मळ भरेदु होय,
३ मागमा अतिशय कादय होय, ४ वरसाद् वरसतो वध न रहेता हाय पळी
क्या वारणे विहार न थाय ते सणायता कहे छे क-१ मरकी प्रमुखना दशमा
उपद्रव खाजता हाय ते अशिव, २ भिक्षा ओछी मळती हाय ३ राजा दुष्ट होय,
४ रागादिक व्याधिओ उत्पन्न धर होय अने ५ चार लोकोतो भय हाय आ
गाढ पाय कारणाने अगे चामासा पछी पण माधु विहार न करे

आ वर्णन औपयुषणकदानी नियुक्तिनी नृणिमा तेमज श्रीनिशीयस्रवता
दशमा उद्देशानो नृणिमा पण करेळ छ आ प्रमाणे आगमोक्त विधि प्रमाणे
विचरे ते गच्छ जे साध्वी आ प्रमाणे विचरण न करे त विहारभेद करनारी
तेमज मिथ्यात्व आधारनारी समजथी

इह साध्वीय पशु वचन अन भाषा बोलथी त आ गावाकारा द्वाय १-

तम्मूल ससार, जणेइ अज्जा वि गोयमा । नूण ।

तम्हा धम्मुवणस, मुत्तु अन्न न भासिज्जा ॥ १३३ ॥

मासे मासे उ जा अज्जा, एगसित्थेण पारए ।

कलहे गिहत्थभासाहिं, सव्व तीइ निरत्थय ॥ १३४ ॥

[तन्मूल ससार जनयति, आर्याऽपि गौतम ! नृमज्ज ।

तस्मात् धर्मोपदेश मुक्त्वा, अन्यत् न भाषन ॥ १३३ ॥

માને માસે તુ યા આર્યા, ઇકમિક્યેન પારયેત્ ।

કલ્પે ગૃહસ્થમાપામિઃ, સર્વં તસ્યાઃ નિરર્થકમ્ ॥ ૧૩૪ ॥]

ગાથાર્થ—હે મૌતમ ! ધર્મોપદેશ સિવાયનુ વચન સસાર-ભ્રમણ કરાવે તેવું છે તેથી સાધ્વીઓએ ધર્મોપદેશ સિવાય અન્ય વચન બોલવું નહીં માસક્ષમણ જેવા ઉગ્ર તપને પારણે કુરાદિક રૂઝ એક સિત્થ(દાળા)પહે પારણુ કરનારી સાધ્વી પણ જો પરમર્મપ્રકાશન, આલ કે મકાર ચક્રારાદિક ગાલી પ્રદાનરૂપ ગૃહસ્થ યોગ્ય સાવચ (દોપિત) માપા બોલે તો તેનું સઘલ્લ તપ નિષ્ફળ જાણવું.

ચિયેચન—ધર્મોપદેશ સિવાયના વચનોચ્ચાર એ કેવળ વિકલ્પા જ ગણાય. રાજકલ્પા, નેશકલ્પા, સ્ત્રીરૂપા અને મનકલ્પા-એ ત્રિકલ્પાના ચાર પ્રકાર અગાડ પૃ ૬૪ ઉપર ઘણાંઈ ગણા છે. અત્યારે શાળી-સ્વાપાર પટલો થયો વૃક્ષિગત થયો છે કે શાન્તારને પાસાને પણ પાતે શુ બોલે છે ? કઈ જાતની વિકલ્પા કરી રહ્યો છે તેનું મન રહેતું નથી શાસ્ત્રજ્ઞાર તો રવા સુધી કહે છે કે-ચીજાને કંઠવું લાગ, કુલ્લ લાગે તેવું વચન ન બોલા ત પણ એક પ્રકારનો ભાષ દિંમા જ છે માયાસમિતિ અને વચનશુભિનો યદ્યાય મમ સમજનાર કદાપિ ધર્મોપદેશ સિવાય અથ કુચલી (નિંદા) ન કરે ધીરદિસાસૂત્રની હેંતાલીશમી ગાથામા પણ એજ માત્ર મર્થો છે કે-ચિરસચિયપાવણાસીદિ, મગસયસહસ્તમહીણી ॥ ચંડવીસજિણવિ ણિગયકઢાઢ, ધોલતુ મે દિઅહા ॥ ૪૬ ॥ અર્થાત્ અનેક મધમાં ઉપાર્જન કરેલા પાપશક્તિને નષ્ટ કરનારી, લાગ્યો મધોનો અંત કરનારી એવી ચીઘીશ તીર્થંકર પરમાત્માની વધા કરવાકહે કરીને મારા દિવસ ચ્યતીત ચાઆ ! આશા અતુલ્લ લાભ આવનાર ધમકલ્પા છોડીને સાધ્વીએ જ એ વિકલ્પામા શા માટે આસક્ત થતું પટે ?

માસગ્રમણ-માસગ્રમણની ઉગ્ર તપશ્ચર્યા કરનારી અને પારણાને દિવસે માત્ર એક દાળી રૂઝ આઢાર કરનારી સાધ્વી પણ જો માયાસમિતિ ન માલ્લવે, ગૃહસ્થ યોગ્ય સાવચ માપા ગાલે, પારજાના મમ પ્રકાશો, અ-વને આલ આપે, કોના પર ક્રોધિત થની આપ આપે તો શાસ્ત્રજ્ઞાર કહે છે કે-તેથી સાધ્વીની તીવ્ર તપશ્ચર્યા નિર્રર્થક જાણવી કલુ છે કે-“ ક્રોધે ક્રોડ વૃચતણુ સયમના પલ્લ જાય । ” માત્ર ક્રોધના અલ્પજનથી કૌશિક તાપસ મરાને ચંદ્રકૌશિક સર્પ થયો અને પુષ્પમથના તીવ્ર સસ્વારને કારણે દૃષ્ટિવિષદ્વારા અનેકના પ્રાણા હરવા લાગ્યો આ માટે જ શાસ્ત્રજ્ઞાર કહે છે કે-સાધ્વીએ કદાપિ ક્રોધાવેશમા માધને ગૃહસ્થાવિત સાવચ માપા ચાલ્ગી નહીં ।

॥ इति साध्वीस्वरूपनिरूपणस्तृतीयोऽधिकार ॥

ઉપસંહાર-

આ ગચ્છાચાર પ્રકીર્ણક કયા કયા સૂત્ર-સિદ્ધાંતમાથી ઉદ્ધરેલ છે તે દર્શાવતા પ્રધવાર કહે છે કે —

મહાનિર્ણયકળ્પાઓ, વવહારાઓ તહેવ ય ।

સાધુ સાધુણિ અદ્વાય, ગચ્છાચાર સમુદ્ધિઓ ॥ ૧૩૫ ॥

પઢતુ સાધુણો યય, અસજ્ઞાય વિવર્જિત ।

ઉત્તમ સુઅનિસ્સદં, ગચ્છાચાર સુઉત્તમમ્ ॥ ૧૩૬ ॥

ગચ્છાચાર સુણિત્તાણ, પઠિત્તા મિલ્લુભિક્ષુણી ।

કુળતુ જ જહા મળિય, ઇચ્છન્તા હિયમપ્પણો ॥ ૧૩૭ ॥

[મહાનિર્ણયકલ્પાત્, વ્યવહારાત્ તયૈવ ચ ।

સાધુસાધ્વીનામર્યાય, ગચ્છાચાર સમુદ્ધૃત ॥ ૧૩૫ ॥

પઠન્તુ સાધવ ંતદ્, અસ્થાધ્યાયિક વિવર્જ્ય ।

ઉત્તમ શ્રુતનિસ્પન્દમ્, ગચ્છાચાર સૂત્રમમ્ ॥ ૧૩૬ ॥

ગચ્છાચાર શ્રુત્વા, પઠિત્વા મિક્ષવઃ મિક્ષુણ્યઃ ।

કુર્યન્તુ પચયા મળિત, ઇચ્છન્તો હિતમાત્મન ॥ ૧૩૭ ॥]

ગાથાર્થ - શ્રીમહાનિર્ણય, શ્રીવૃહસ્કલ્પ અને વ્યવહારમાપ્યમાથી તેમજ નિર્ણયાદિક(છેદ)સૂત્રોમાથી સાધુ—સાધ્વીઓને માટે આ ગચ્છાચાર પ્રકીર્ણક ઉદ્ધૃત કરેલ છે

શ્રીસ્થાનાગણત્રયાં દર્શયેલ દશ પ્રકારની અસજ્ઞાય વર્જિત મહાનિર્ણય, વૃહસ્કલ્પાદિક પ્રધાન શ્રુતના નિર્ચોડરૂપ-તત્ત્વસારરૂપ આ ગચ્છાચાર પચન્નાતુ સાધુ તેમજ સાધ્વીઓએ ગણતુ, ગણતુ તથા પરિશીલન સુવિચાર કરવુ.

ત્રેષ્ઠ સાધુ-સાધ્વીઓની મર્યાદારૂપ આ ગચ્છાચાર પચન્નો સદ્ગુરુ પાસે અર્ધરૂપે સામઠી તેમજ યોગોદ્વહનરૂપ વિધિવડે સૂત્રરૂપે ગ્રહણ કરી આત્માતુ કલ્યાણ ઇચ્છનારા સાધુ-સાધ્વીઓએ જેમ આ ગચ્છાચાર પચન્નામા વર્ણવ્યુ છે તેવુ સમાચરણ કરવુ

વિવેચન—આ મગ્ગચારપદ્યનો ધ્રોમદ્વાનિશીથ, દુહસ્કલ્પ અને વ્યવહાર માધ્ય જેવા પ્રમાણમૂલ સૂત્રોમાંથી ઉદ્ધરીને બનાવેલ છે. પટલે તે પ્રમાણિક અને માનનીય છે. વાંચી પ્રજાને કોની રચના પ્રત્યેકબુદ્ધ મુનિશ્વર કે તીર્થંકર ભગવતના વિશિષ્ટ શિષ્યદ્વારા થાય છે. પટલે પણ પ્રકીર્ણકોની સમુદ્ધરતા સ્થયમેષ ન સાચિત થઈ જાય છે.

આવા પદ્યપ્રાપ્ત પટનપાઠન-પરિશીલન અસ્થાપનાય ધર્મોને કરચુ. ધીરશાનાગ સૂચના દશમા સ્થાનકમા દશ પ્રકારનો અસંજ્ઞાપ્રયોગોએ પ્રમાણે જણાવે છે—
 દસવિદ્દે અતલિલિખણ અસંજ્ઞાદે પદ્યે સ જહા—ઉકાવાળ ૧, દિસિદાદે ૨, ગણિગ ૩, વિજ્ઞુ ૪, નિગધા ૫, જુગ ૬, જક્ષાલિત્તે ૭, ધૂમિકા ૮, મહિઆ ૯, રયગધા ૧૦, આજ્ઞાપ્રયોગ દશ પ્રકારનો અસંજ્ઞાપ્રય ઉત્પન્ન થાય છે. ૧ ઉત્કાપાત-તારાનુ ચરચુ વિગેરે, ૨ દિશિદાદ-કોરપક દિશામા વાર મહા નગર થકે તેનો આજ્ઞામા જે ઉચીત થાય તે, ૩ ગર્જના-અકાલે મેઘની ગર્જના થાય, ૪ વિગુન્-અકાલે આજ્ઞામા વિગ્જી થાય, ૫ નિર્ધાત-વાદ્યયુક્ત કે વાદ્ય રહિત આજ્ઞામા વ્યતરદેશોમા કરેલા મહાઅભિનિ, ૬ જુગ-અ પ્રમાની પ્રમા અને સધ્યાની પ્રમા પ થને સાથે થઈ જાય, ૭ મિગ્ર થઈ જાય અ પ્રમાની પ્રમાથી દેવાયેલ સધ્યા રવા સુધી જાણવામા ન આવે ત્યા સુધી શુદ્ધ પ્રતિષ્ઠાદિકમા સધ્યાનો ઉદ્ભવ જાણતા છતાં કાલ ન જાણાય માટે જન વિષમ પ્રાદોષિક વાલ પ્રહન ન કરવા, ૮ વાલિક સૂચના સ્વાધ્યાય ન થાય, ૭ વક્ષાદોત-આજ્ઞામા વક્ષાદોત થાય પટલે ઉત્તર થઈ જાય તે સમયે સ્વાધ્યાય કરે તો ક્ષુદ્ર દેવ છલ્લા જાવે, ૮ ધૂમિકા-મહિઆ મેદ, તે વર્ણથી ધૂમ વર્ણાદિ છે, ૯ મહિઆ-શોળા શોળા વરસાદ, ૧૦ રજપાત-વિષ્ણુના પરિણામથી ચારે દિશામા ધૂત વરસવા માટે.

બીજી રીતે પણ દશ પ્રકારનો અસંજ્ઞાપ્રય કહી છે, ૧ આ પ્રમાણ—
 દસવિદ્દે ઓરાલિ અસંજ્ઞાદે પદ્યે સ જહા—અઢી ૧ મસે ૨ સોળિ ૩ અસુદ સામતે ૪ સુસાણસામતે ૫ ચદાવરાળ ૬ સુગેવરાળ ૭ પહળે ૮ રાયવુગદે ૯ ઉવસ્સયસ્મ અતો ઓરાલિ સરીરે ૧૦ । ઔદારિક શરીરનો અસંજ્ઞાપ્રય દશ પ્રકારનો છે. ૧-૩ અસ્થિપટલ હાલવા મન પટલે પ્રાસ ઓળિત પટલ હરિર-લાહી મન ધમ વિગેરે ઔદારિક શરીરના આ ચાર પદાર્થો સાથે હાથની અદર પહળા હાય તો જે વાલમા પટલા હાય ત્યારથી જન પહોરનો અસંજ્ઞાપ્રય વિલાહોપ ઉદર પ્રમુપ માર્યા હાય તો પદ્ય અદારાવનો અસંજ્ઞાપ્રય આ તિર્યચના શાલ-માસની માફક મનુષ્યના હાલ-પ્રાસ વિગેરેનો અસંજ્ઞાપ્રય જાણી લેથી જો મનુષ્યાદિકના હાલ-માસ સા હાથની અદર પહળા હોય તો જે વાલે પહળા હાય ત્યારથી અદારાવનો અસંજ્ઞાપ્રય જાણવી સીમા કનુકાલની જન દિવસની

અમરજાણ, પુવલ મની સાત દિવસે જોઈએ તે જોઈએ જુવલ
 દાદેલા યાળીની પળ અસરજાણ આજે ૩ જુવલે જુવલે જુવલે
 નજીવ હાય તો અસરજાણ, ૬ જુવલે જુવલે જુવલે જુવલે
 બેસી સ્વાધ્યાય ન કરવા ૬-૭ જુવલે જુવલે જુવલે જુવલે
 ય દ્ર અને સૂય ગ્રહનાથસ્થામા ન જુવલે જુવલે જુવલે જુવલે
 અહારાત્રિનો સ્વાગ કરવા અને જા રુદ્ર જુવલે જુવલે જુવલે જુવલે
 ધાય તો ચગ્ર સપથો તે રાત્રિના જુવલે જુવલે જુવલે જુવલે
 સપથો વાલ પય ત અસરજાણ આજે જુવલે જુવલે જુવલે જુવલે
 હેતુ ૫ છે ૫-તજોગા વિમાન ઓ, ૧૬ છે જુવલે જુવલે જુવલે જુવલે
 સેનાપતિ ય વાટવાલ વિગરનુ મુનુ જુવલે જુવલે જુવલે જુવલે
 મુધી અસ્વાધ્યાય જાળી નિમિષ રદ જુવલે જુવલે જુવલે જુવલે
 નગર જોડ વ જુવલે જુવલે જુવલે જુવલે જુવલે જુવલે જુવલે
 ધાય તો વલ અહારાત્રિનો અમરજાણ જુવલે જુવલે જુવલે જુવલે
 હાય તો ગુલ રીત વરે જા તમ ૩ જુવલે જુવલે જુવલે જુવલે
 વધા નિદ્રણ છ, વાદની વાદા વર જુવલે જુવલે જુવલે જુવલે
 સમામ હાય, સેનાપતિ વિગર જુવલે જુવલે જુવલે જુવલે
 સ્ત્રી-પુરુષ લક્ષતા હાય, સુમ-દુન જુવલે જુવલે જુવલે જુવલે
 કારણ ક સર્વ દેવને જુવલે જુવલે જુવલે જુવલે જુવલે જુવલે જુવલે
 ધારીનુ છેદન મેદન થયુ હાય જુવલે જુવલે જુવલે જુવલે
 છેદન-મેદન ન કર્યુ હાય પરમુ જુવલે જુવલે જુવલે જુવલે
 પળ અસરજાણ જાળવી તમ જુવલે જુવલે જુવલે જુવલે
 અસરજાણ ન રહ

આ પ્રમાણ ધીર પ્રકારની જુવલે જુવલે જુવલે જુવલે વિશેષ
 વર્ણન ધીનિશીવસૂત્રના આજે જુવલે જુવલે જુવલે જુવલે
 પ્રમુલ પ્રથામાથી જાળવુ

આ પવગ્રામ હસમ કરજાણ જુવલે જુવલે જુવલે જુવલે
 વિધારનુ સારી રીત પાળન જુવલે જુવલે જુવલે જુવલે
 પવિત્ર યને અને ચાર પુરવાદો જુવલે જુવલે જુવલે જુવલે
 આ પવગ્રામ આજે જુવલે જુવલે જુવલે જુવલે

મારતિય વા ચાપ્પ વાયત વા સાહજીઈ । इत्वादि० आ वाक्यनी शृणिमा जणाश्रु
छे क-जे साधु-साधो अन्यमतिने, अल्पबुद्धिवाळा स्वधमाय गृहस्थने वाचना
आपे या ता वाचना आपनारन सारा वहे ता चार लघुमासी प्रार्थान्तन
पात्र थाय वही जो वास्त्याने, ओमज्ञाने, कुशीलीयाने, ससक्तने, सुत्रनी वाचना
आपे ता पण चारमासी लघु दह अन अथनी वाचना आपे तो चारमासी गुह
दह आये यथाच्छदकने सुत्रवाचना आपे तो चारमासी गुरुदह अने अथनी
वाचना आप ता छमासी लघु दह आय आ स्वधमा अपवाद दर्शयता वहे
छ क-काइ भायक दोहा लेबा तयार थयो हाय तो तन छजीपणिपा अभ्यसनपी
पिण्डेपणा सुधी वाचना आपवो, उत्तम माग ता घाबकन वाचना आपवानो नवी

आ गच्छाचार पयग्राના अગ્રणी, तेना मतनयी छने परिशीलनया साधु
साध्वीजी आ पाताना आचार सम्वन्धोतिमा परिणमावे तो स्वकव्यापकाक
यथा उपरांत परहित करणामें पण समथ वने

आ गच्छाचारपयग्राની ટીકા તપાગચ્છરૂપી ગગનમા સૂચ સમાન મટ્ટા
રકપુર દર આણદિનિમલસૂરિધરજીના ચરણકમલસેવી (શિષ્ય) શ્રીરિજય-
વિમલગણિય કહેલ છ ગચ્છાચાર ટીકાનુ પ્રમાણ ૪૮૧૦ શ્લોક છ શ્રીપિજય-
વિમલગણિય વિ સ ૧૬૩૪ મા નવે આ ટીકાની રચના કરી હતો અગ્રે સમનો
વિસ્તૃત પદ્યપરંપરા મ યજુરના મયવી સ્વજી દ્વજે વચ્ચે અમારા માત્ર રાજલ
પદ્યપરંપરાના ક્રમ મીચ પ્રમાણ જણાવ્યો છ

૧ ચરમજિનપતિ શ્રીનર્દમાનસ્વામીજી

૨ શ્રીસુધર્મસ્વામીજી

૩ શ્રીજનુસ્વામીજી

૪ શ્રીપ્રમત્તસ્વામીજી

૫ શ્રીશશ્યમનશ્ચરિજી

૬ શ્રીપશોમદ્રશ્ચરિજી

૭ શ્રીસમૃતિવિજયજી અને

શ્રીમદ્રવાહુસ્વામીજી

૮ શ્રીસ્થૂલિમદ્રજી

૯ શ્રીઆર્યમહાગિરિજી ને

શ્રીઆર્યસુહસ્તિશ્ચરિજી

૧૦ શ્રીસુસ્થિતશ્ચરિજી

શ્રીસુપ્રતિનદશ્ચરિજી

૧૧ શ્રીદ્વદિનશ્ચરિજી

૧૨ શ્રીદિનશ્ચરિજી

૧૩ શ્રીસિંહગિરિજી

૧૪ શ્રીવજ્રસ્વામીજી

૧૫ શ્રીરત્નસેનશ્ચરિજી

૧૬ શ્રીચદ્રશ્ચરિજી

૧૭ શ્રીમામતપદ્રશ્ચરિજી

૧૮ શ્રીશુદ્ધદેવશ્ચરિજી

૧૯ શ્રીપ્રદ્યોત્તનશ્ચરિજી

૨૦ શ્રીમાનદેવશ્ચરિજી

રિજી

[३७७]

- २४ श्रीदेवानन्दसूरिजी
 २५ श्रीविक्रमसूरिजी
 २६ श्रीनरसिंहसूरिजी
 २७ श्रीसमुद्रसूरिजी
 २८ श्रीमानदेवसूरिजी
 २९ श्रीविष्णुधर्मसूरिजी
 ३० श्रीजयानन्दसूरिजी
 ३१ श्रीरविप्रभसूरिजी
 ३२ श्रीपद्मदेवसूरिजी
 ३३ श्रीप्रद्युम्नसूरिजी
 ३४ श्रीमानदेवसूरिजी
 ३५ श्रीरिमलचन्द्रसूरिजी
 ३६ श्रीउद्योतनसूरिजी
 ३७ श्रीसर्वदेवसूरिजी
 ३८ श्रीदेवसूरिजी
 ३९ श्रीसर्वदेवसूरिजी
 ४० श्रीपद्मभद्रसूरिजी }
 श्रीनेमिचन्द्रसूरिजी }
 ४१ श्रीसुनिचन्द्रसूरिजी
 ४२ श्रीअनितेन्द्रसूरिजी

- ४३ श्रीजयसूरिजी
 ४४ श्रीसोमप्रभसूरिजी }
 श्रीमणिरत्नसूरिजी }
 ४५ श्रीजगन्मूर्ति
 ४६ श्रीदेवेंद्रसूरिजी }
 श्रीविद्यानन्दसूरिजी }
 ४७ श्रीधर्मधोपसूरिजी
 ४८ श्रीसोमप्रभसूरिजी
 ४९ श्रीसोमलोकसूरिजी
 ५० श्रीदेवसुन्दरसूरिजी
 ५१ श्रीसोमसुन्दरसूरिजी
 ५२ श्रीसुनिचन्द्रसूरिजी
 ५३ श्रीरत्नशेखरसूरिजी
 ५४ श्रीलक्ष्मीसागरसूरिजी
 ५५ श्रीसुमतितापसूरिजी
 ५६ श्रीहेमरिमलसूरिजी
 ५७ श्रीआनन्दविमलसूरिजी
 ५८ श्रीविजयदानसूरिजी
 ५९ श्रीहीरविजयसूरिजी
 ६० श्रीविजयसेनसूरिजी

ગારતિય વા માણ વાયત વા સાહસ્યદ્ ! હવાદિં આ વાક્યની ચૂંનિમા જળાશ્યુ છે વ-જે સાધુ-સાધ્વી અમ્યમતિન, અલ્પયુક્ષિયાઠ્ઠા સ્વધર્મીય ગૃહસ્થને યાચના આપ વા તા યાચના આપનારન સારા વદે તા ચાર લઘુમાસી પ્રાપ્તિશક્તિને વાચ થાય વછી ઓ પાસથાને, આમદ્રાને, કુશીલીયાને, સસક્તન, સુત્રની યાચના આપ તા વળ ચારમાસી લઘુ દ્વદ અને અથનો યાચના આપે તો ચારમાસી ગુઢ દ્વદ આય વયાચ્છદ્વન સૂચવાચના આપ તો ચારમાસા ગુઢદ્વદ અને અપનો યાચના આપ તો છમાસી લઘુ દ્વદ આયે આ સ્વધર્મા અવવાદ વર્ણવતા કહ ૥ ક-કાર ધાવક દોષા લેવા તયાર થયા હાય તા તેન છત્રીધનિયા અધ્યયનથી વિગ્ઢવળા સુધી યાચના આપવી, ઉત્તમ માગ તા ધાવકન યાચના આપવાનો વધો

જા ગચ્છાચાર પયદ્ધાના અરણથી, તેના મનનથી અને પરિશીલનથી સાધુ માધ્વાઓ જા પોતાના આચાર સમ્બન્ધોત્તિમા પરિણમાય તા સ્વકલ્યાણકારક થવા ઉપરાંત પરહિત કરવામાં વળ સમથ વને

આ ગચ્છાચારપયદ્ધાની ટીકા તપાગચ્છરૂપાં ગગનમા સૂય સમાન મટ્ટા રજપુર દર ધ્યાનાદિનિમલસુશીરજીના ચરણકમલસેવો (શિષ્ય) શ્રીવિજય-નિમલગણિ કરલ છે ગચ્છાચાર ટીકાનુ પ્રમાણ ૨૮૫૦ શ્લોક છે શ્રીવિજય-નિમલગણિ વિ ન ૧૬૩૪ મા વર્ષ ધ્યા ટીકાની રચના કરી હતી અત્રે તેમની ચિન્તન પદ્ધતિસ્પષ્ટા પ્ર બુદ્ધિના અવધી રચજો દર્શને વચ્ચે અમારો માત્ર્ય રાત્વેલ પદ્ધતિસ્પષ્ટાના પ્રમ નોચ પ્રમાણ જળાશ્યા છે

૧ ચરમનિવપતિ શ્રીવર્દમાનસ્વામીની	૧૧ શ્રીદ્વદિન્નચરિત્રી
૨ શ્રીસુધર્મસ્વામીજી	૧૨ શ્રીદિન્નચરિત્રી
૩ શ્રીજ્ઞપૂસ્વામીજી	૧૩ શ્રીસિંહગિરિજી
૪ શ્રીપ્રમરસ્વામીજી	૧૪ શ્રીવજ્રસ્વામીજી
૫ શ્રીશૃગ્યમરચરિત્રી	૧૫ શ્રીવજ્રસેનચરિત્રી
૬ શ્રીવજ્રોમદ્રચરિત્રી	૧૬ શ્રીચદ્રચરિત્રી
૭ શ્રીમભૂતિવિજયજી અને } શ્રીમદ્રમાદુસ્વામીની	૧૭ શ્રીસામંતમદ્રચરિત્રી
૮ શ્રીસ્પૃતિમદ્રજી	૧૮ શ્રીવૃદ્ધદેવચરિત્રી
૯ શ્રીપ્રાર્થમહાગિરિજીને } શ્રીપ્રાર્થસુહસ્તિચરિત્રી	૧૯ શ્રીપદ્મોત્તનચરિત્રી
૧૦ શ્રીસુરિયનચરિત્રી } શ્રીસુપતિચદ્રચરિત્રી	૨૦ શ્રીમાનદેવચરિત્રી
	૨૧ શ્રીમાનતુગચરિત્રી
	૨૨ શ્રીચીરચરિત્રી
	૨૩ શ્રીવિજયદેવચરિત્રી

- २४ श्रीदेवानन्दसरिजी
 २५ श्रीविक्रमसरिजी
 २६ श्रीनरसिंहसरिजी
 २७ श्रीसमुद्रसरिजी
 २८ श्रीमानदेवसरिजी
 २९ श्रीविशुधप्रभसरिजी
 ३० श्रीजयानन्दसरिजी
 ३१ श्रीरविप्रभसरिजी
 ३२ श्रीपशोदेवसरिजी
 ३३ श्रीप्रद्युम्नसरिजी
 ३४ श्रीमानदेवसरिजी
 ३५ श्रीविमलचन्द्रसरिजी
 ३६ श्रीउद्योत्तनसरिजी
 ३७ श्रीसर्वदेवसरिजी
 ३८ श्रीदेवसरिजी
 ३९ श्रीसर्वदेवसरिजी
 ४० श्रीपद्मामद्रसरिजी }
 श्रीनेमिचन्द्रसरिजी }
 ४१ श्रीसुनिचन्द्रसरिजी
 ४२ श्रीअजितदेवसरिजी

- ४३ श्रीनन्दसरिजी
 ४४ श्रीसोमनन्दसरिजी }
 श्रीमन्निन्दसरिजी }
 ४५ श्रीजगन्मोहसरिजी
 ४६ श्रीदेवमोहसरिजी }
 श्रीविद्यानन्दसरिजी }
 ४७ श्रीधर्ममोहसरिजी
 ४८ श्रीसोमप्रभसरिजी
 ४९ श्रीसोमसिद्धसरिजी
 ५० श्रीदेवमुन्दसरिजी
 ५१ श्रीसोमदुन्दसरिजी
 ५२ श्रीसुनिन्दसरिजी
 ५३ श्रीरत्नदेवसरिजी
 ५४ श्रीरत्नमोहसरिजी
 ५५ श्रीसुमन्तिसरिजी
 ५६ श्रीहेमन्तिसरिजी
 ५७ श्रीआनन्दसरिजी
 ५८ श्रीविजयसरिजी
 ५९ श्रीहीनसरिजी
 ६० श्रीविजयसरिजी

प्रशस्ति.-

श्रीमत्सौधर्मगच्छः प्रवरमतिभुतः कल्पवृक्षः प्रतीतो,
 गच्छाचारैकचारप्रशमरसधरः सूरिमुख्यो विशालः ।
 मंगारोन्मूलनेभ्रमणगणशुभः शान्तिचारः प्रकुलः,
 सौऽय सौधर्मगच्छो जयति जगति वो बोधिपीज तनोतु ॥१॥
 तद्गच्छे सूरिराजा धरचरणवरा भूरिभूता यतीशाः,
 पारम्पर्येण जातस्तपविस्दधरो विश्वसौभाग्यरूपः ।
 चञ्चन्द्राभचन्द्रस्तपगणगमनेऽभूजगचन्द्रसूरिः,
 कस्मिंश्चित्पट्टघाते यवनवरपतिज्ञानहीराख्यसूरिः ॥ २ ॥
 केचित्पट्टाश्च जाताः प्रकटसुरसमो देवसूरिर्यभूव,
 तस्माच्छ्रीरत्नसूरिः सकलमतविदो यक्षनाथैः प्रपूज्यः ।
 तच्छिष्यो निष्कलङ्को विविधतपधरः श्रीक्षमासूरिरासीत्,
 तत्पदे लोकाशास्ता सुविहितमुनिराद् भाज्ञदेवेन्द्रसूरिः ॥ ३ ॥
 तत् कत्याणसूरिर्षो, मुनीशो मोहनाशकृत् ।
 प्रमोदविजयाचार्यः, माधुसम्पत्सुशोभितः ॥ ४ ॥
 शिष्येणाखिलबोधाय, कृता राजेन्द्रमूरिणा ।
 गच्छाचारस्य भाषेयः सञ्चरेद्धि सता हृदि ॥ ५ ॥
 सुशोधिता सुधियैषा, धनविजयादिमुनिवरेण तथापि हि ।
 दोषस्यापनपटुभिः, शोधनीया समयसुविज्ञैः ॥ ६ ॥
 वेदवेदाङ्गरुचन्द्रेऽन्दे, पौषशुभे तयोत्तमे ।
 पञ्चमीविधुवारे च, सम्पूर्णाऽभूदिय शुभा ॥ ७ ॥

રૂપે સુશ્રમોઽકારિ, ચાસ્ય ગ્રન્યસ્ય ગોધને ।

વિજયાચગુલાવાદિ-ચતુષ્ટયેન માધુના ॥ ૮ ॥

ત્યાગ્રે દ્વિસદ્સાન્દે, વૈશાલ્યે ચાઽર્ધુદોપરિ ।

પ્રસાદાદાદિનાયસ્ય, ગ્રન્યોઽય પૂર્ણમાસવાન્ ॥ ૯ ॥

જે સૌભાગ્યશાઢી સૌધર્મગચ્છ વિશિષ્ટ ગુદ્ધિવાળો, કલ્પવૃક્ષ સમાન,
છના આચારોનુ પાલન કરવામા ને પ્રશ્નમરત-સમતામાત્રને ધારણ કરવાવાળો,
1મ સુરિમહારાજાઓના પરિવારવાળો, વિદ્યાલ, સસારરૂપી વૃક્ષનુ છેદન કરવામા
ત્રી સમાન, સાધુ-શ્રમણ સમૂહનો શોભાવાળો, મનોહર શાતરત પધાન અને
કસ્ટર છે તેમજ ત્રિથમા વિજયરાત વર્તે છે તે શ્રીસૌધર્મગચ્છ તમારા
ધિવીજ(સમક્ષિત)ને વિસ્તાર કરો. ૧

તે ગચ્છમાં શ્રેષ્ઠ ચારિત્રને પાઠનારા ઘણા આચાર્ય થઈ ગયા. તેઓનીજ
પરામાં 'તપસ્વી' ઇટલે તપ ચિરુદવાળા, વિથને પિપે સૌભાગ્યશાઢી, તપગચ્છ
। ગગનપ્રદેશમા ચદ્રની જેમ પ્રકાશિત શ્રીજગચ્છદ્રસૂરિ થયા. ત્યાર બાદ
લાક પટ્ટધરો થયા બાદ યવનરાજ(મોગલ શહેનશાહ અકબર)ને પ્રતિબોધ દેનાર
વિજયદીરસૂરીન્દર થયા ૨

ત્યારબાદ કેટલાક પટ્ટધરો થયા પછી સાક્ષાત્ દેવસમાન સ્વરૂપવાળા શ્રી
। દેવસૂરિ થયા તેમની પાટે સકલ મતોને જાળનાર અને ચક્ષરાજોથી
। પલ શ્રીવિજયરત્નસૂરિ થયા તેમના પાટે નિર્મલ ચારિત્રવાળા, વિવિધ
। ત્ની તપશ્ચર્યા કરનારા શિષ્ય શ્રીવિજયક્ષમાસૂરિ થયા. તેમની પાટે લોકો
ર પ્રભાવ પાડનારા, સુવિહિતોમાં અગ્રણી પઢિત શ્રીવિજયદેવેન્દ્રસૂરિ થયા ૩

ત્યારબાદ મોહરાજાનો પરામત્ર કરનાર (તિમોંદી) શ્રીવિજયકલ્પાણસૂરિ
। તેમની પાટે સાધુગુણરૂપ સપત્તિધી ત્રિભૂષિત શ્રીવિજયપ્રમોદસૂરિ થયા ૪

તે શ્રીવિજયપ્રમોદસૂરિજીના શિષ્ય આચાર્ય શ્રીવિજયરાજેન્દ્રસૂરિ થયા
। જે મમસ્ત લોકના બોધન માટે આ ગચ્છાચાર પ્રકીર્ણકનુ વિવરણ કર્યું
જ સજ્જન પુરુષોના હૃદયમા સચાર પામો-સારી રીતે પ્રવેશ પામો ૫

આ ગ્રંથનુ વાચનાચાર્ય બુદ્ધિમાન્ શ્રીધનવિજયાદિ મુનિવર્ગે સંશોધન કરે છે, તે પળ દોષ નિકાલવામાં અને દોષોની સ્થાપના કરવામાં પળ ચતુર સિદ્ધાંતોને જાણનારા એવા વિદ્વા પુરુષોળ, આ ગ્રંથમાં કર્દ પળ સ્થૂલના-દોષ જળ તો સુધારી લેવા કૃપા કરવી. ૬

વિ. મ. ૧૯૪૪ ના પૌષ શુદિ પાંચમ ને સોમવારના દિવસે આ સુદર માષાગ્રંથ પૂર્ણ કરવામાં આવ્યો ૭

આ ગ્રંથનુ ગ્રૂપ આદિ સંશોધન કરવામાં તેમજ મુદ્રણકાર્ય કરાવવામાં શ્રીશુલાવિજયાદિ ચાર મુનિવરોણ સારો પ્રયાસ કરેલ છે ૮

મવત્ ૨૦૦૨ ના વૈશાખ માસમાં શ્રીઅર્ચુદાચલ ઊપર વિરાજમાન આદિ તીર્થપતિ મગવાન શ્રીઆદિનાયજીની કૃપાર્થી તેમની યાત્રામાં જ આ ગ્રંથ મુદ્રણકાર્ય સંપૂર્ણ થયું છે. ૯

इति श्रीगच्छाचारप्रकीर्णस्य टीकानुसारेण श्रीमद्विजयराजेन्द्रमूरिणा भाषा कृत वाच्यमाना श्रेयस्करी भूयात् ॥

सर्वत्र श्रीशुभ भवतु ॥

